ترجمه حالی وار

١

من کتب العبد الفقیر ... عفا الله عنه

١٥

شکفتن شکوفهٔ فواد اهل
استعداد از نفحات خوش
فوحات سپاس حمیده
اساس خداوندیست که برقع
اولیائی تحت قبابی لا یعرفهم

غیری قباب خرتش ساتر جمال
حال خجسته مآل اهل الله کرد
ارباب قلوب آگاه مند گشته
وشمول شامل رحمت الفضاش
بر وفق عند ذکر الصالحین

تنزل الرحمه در مقامیست که ذکر نام خجسته فرجام این
طایفه گذشته و درود نجسته و درود نثار مرقد مسعود
صاحب مقام محمود اکرم صاحب سعادت که روی به میدان
متابعت او نهاده بر طبق ان کنتم تحبون الله فاتبعونی
یحببکم الله از پایه محبی بعالی ذروه محبوبی کمال خوبی را
جلوه داده و بر آل و اصحاب و اتباع و احباب خیر مآب آن
حضرت که نجوم سماء هدایت و بدور بروج ولایت اند
صلی الله علیه و علی آله و اصحابه و سلم اما بعد
بر نغمه شناسان سپاز طلب و پرده دانان آن مقام
و شعب مخفی نخواهد بود که جمال شاهد قدسی نقاب

اپیه از لطایف مآب کتاب اعجاز نقاب
فرقان قدیم و کلام قدسی انام حضرت سید
انام علیه افضل الصلوة و التسلیم که از
عالم قدس و نزاهت و فضای ضیا و طهارت
نازل گشته آلوده نظر آلودگان تعلقات اکوان
و اسیران ظلمات ابدان کما ینبغی نشود پس
آن طایفه شریفه که بقطع تعلقات کون
تحصیل رب و رفع حجب کرده اند کشف
دقایق آن حقایق ایشان را حاصل شده
و بسته تمام شقایق دقایق آن بعدر

طاقت و توان واصل گشته اند بیان آن بعبارتی
که ضیاع بازماندگان تعلقات نفسانی و گرفتاران
فتور جسمانی بنابر شایبه مناسبت عجز از
ادراک مربوط توانند ساخت ادا نموده
اند و بیان فرموده پس لاشبهه توفیق
مطالعه سخنان این فریق سعادت رفیق
در عداد اعاظم نعم معدوده و رشته
تعلق بجمع آن معقود است
و لطیفه ترکت بی که متکفل
سخنان این فریق و متعهد نظم

لآلی کلام بر تحقیق ایشان است
کتاب نفحات الانس است که از آثار
قلم خجسته رقم پس اولیت علم حضرت
مولوت معالی پی خجسته فرجامی
خصه الله تعالی ببشایر المقربین
و مقامات الطیبین جهة انظار نظار
آفاق بر صحایف اوراق مرقوم است
و حسن آن تألیف شریف و جودة آن کتاب
لطیف بر خاص و عام مفهوم و معلوم
و آن کتاب مستطاب مشتمل است بر

1 ابوهاشم الصوفی قدس الله تعالی سره
2 ذوالنون مصری رحمه الله تعالی
3 اسرافیل رحمه الله تعالی
4 ابوالاسود مکی رحمه الله تعالی
5 ابوالاسود رابحی رحمه الله تعالی
6 ابویعقوب هاشمی رحمه الله تعالی
7 ولید بن عبد الله السقا رحمه الله تعالی
8 فضیل بن عیاض رحمه الله تعالی
9 یوسف اسباط قدس الله تعالی سره
10 معروف کرخی رحمه الله تعالی
11 ابوسلیمان دارانی قدس الله تعالی سره
12 داود بن احمد دارانی رحمه الله تعالی
13 ابوسلیمان بن داود بن نصر الطائی قدس سره
14 ابراهیم بن ادهم رحمه الله تعالی
15 ابراهیم بن سعد العلوی الحسنی قدس الله سره
16 ابوحارث الاولاسی رحمه الله تعالی
17 ابراهیم ستنبه هروی قدس الله سره
18 ابراهیم رباطی رحمه الله تعالی
19 ابراهیم اطروش قدس الله سره
20 ابراهیم الصیاد البغدادی رحمه الله تعالی
21 ابراهیم آجری صغیر قدس الله تعالی سره
22 ابراهیم آجری کبیر رحمه الله تعالی
23 محمد بن الخالدی الآجری قدس الله تعالی سره
24 ابراهیم بن شماس السمرقندی رحمه الله تعالی

25 فتح بن علی الموصلی قدس سره
26 فتح بن شخرف المروزی قدس الله تعالی سره
-- بشر بن [illegible] عبد الرحمن [illegible] قدس سره
-- بشر الطبرانی قدس الله سره
29 قاسم وربی؟ رحمه الله تعالی
-- شقیق بن ابراهیم البلخی رحمه الله تعالی
-- داود البلخی قدس الله تعالی سره
33 حارث بن اسد المحاسبی قدس الله سره
-- ابوتراب نخشبی قدس الله تعالی سره
-- ابوتراب الرملی رحمه الله تعالی
35 ابوحاتم عطار قدس سره
36 سری بن المغلس السقطی رحمه الله تعالی
37 علی بن الحمید الغضایری قدس الله سره
-- ابوجعفر السماک رحمه الله تعالی
39 احمد بن خضرویه البلخی قدس الله تعالی سره
40 یحیی بن معاذ الرازی رحمه الله تعالی
41 خلف بن علی قدس الله سره
-- ابویزید البسطامی رحمه الله تعالی
43 ابوعلی سندی قدس سره
44 ابوحفص حداد رحمه الله تعالی
45 ابومحمد [illegible] قدس [illegible]
46 ظالم بن محمد رحمه الله تعالی
-- ابومزاحم شیرازی قدس الله سره
-- عبد الله محمد بن [illegible] روزی رحمه الله تعالی
-- حمدون قصار قدس الله تعالی سره
50 ابوالحسن البارودی رحمه الله تعالی
51 منصور بن عمار قدس الله تعالی سره
-- احمد بن عاصم الانطاکی رحمه الله تعالی
53 محمد بن منصور الطوسی قدس الله سره
-- [illegible] علی مکی رحمه الله تعالی

۱۱۵ ابوعبدالله السنجزی رحمه الله تعالی

۱۱۶ ابوعبدالله الحصری قدس سره

۱۱۷ جعفر بن المبرقع رحمه الله تعالی

۱۱۸ علی بن بندار بن الحسین الصرفی الصوفی قدس سره

۱۱۹ محمد بن الفضل البلخی قدس الله تعالی سره

۱۲۰ محمد بن علی الحکیم الترمذی قدس الله سره

۱۲۱ علی بن بکار رحمه الله تعالی

۱۲۲ ابوعبدالله عبادانی رحمه الله تعالی

۱۲۳ ابوعبدالله الحصری رحمه الله تعالی علیه

۱۲۴ ابوعبدالله السالمی قدس سره

۱۲۵ ابوطالب علی بن عطیه ابن الحارث المکی قدس سره

۱۲۶ ابوعبدالله حاربار میمونی همدانی قدس الله سره

۱۲۷ ابوبکر الوراق الترمذی قدس الله روحه

۱۲۸ ابوالقاسم الرازی رحمه الله تعالی

۱۲۹ ابوالقاسم الحکیم السمرقندی قدس الله سره

۱۳۰ بکر سعدی قدس الله تعالی سره

۱۳۱ صالح مکتوم رحمه الله تعالی

۱۳۲ ابوذر بوزجانی رحمه الله تعالی

۱۳۳ هاشمی سغدی قدس الله تعالی روحه

۱۳۴ محمد بن الحسن الجوهری رحمه الله تعالی

۱۳۵ ابوبکر کسائی دینوری قدس الله روحه

۱۳۶ ابوعلی جوزجانی رحمه الله تعالی

۱۳۷ محمد و احمد ابنا ابی الورد رحمهما الله تعالی

۱۳۸ طاهر مقدسی قدس الله تعالی سره

۱۳۹ ابویعقوب السوسی قدس الله تعالی سره

۱۴۰ ابویعقوب نهرجوری قدس الله سره

۱۴۱ ابویعقوب زیات رحمه الله تعالی

۱۴۲ احمد بن وهب رحمه الله تعالی

۱۴۳ ابویعقوب مزابلی رحمه الله تعالی

۱۴۴ ابویعقوب اقطع قدس الله سره

۱۴۵ ابویعقوب زندی رحمه الله تعالی

۱۴۶ ابویعقوب نذکوری قدس الله سره

۱۴۷ ابویعقوب میدانی رحمه الله تعالی

۱۴۸ ابویعقوب خراط عسقلانی قدس الله سره

۱۴۹ ابویعقوب کورتی رحمه الله تعالی

۱۵۰ خیر نساج قدس الله سره

۱۵۱ محفوظ بن محمود قدس الله سره

۱۵۲ محفوظ بن محمد قدس الله تعالی سره

۱۵۳ ابراهیم بن خواص رحمه الله تعالی

۱۵۴ ابراهیم بن عیسی قدس الله روحه

۱۵۵ ابراهیم بن ثابت رحمه الله تعالی

۱۵۶ ابومحمد جریری قدس الله سره

۱۵۷ غانم بن سعید رحمه الله تعالی

۱۵۸ غانم بن سعد رحمه الله تعالی

۱۵۹ غیلان السمرقندی قدس الله سره

۱۶۰ غیلان الموسوس قدس سره

۱۶۱ ابوصالح المزین قدس سره

۱۶۲ ابوالعباس بن عطا رحمه الله تعالی

۱۶۳ ابوالعباس ارزیزی رحمه الله تعالی

۱۶۴ ابوالعباس دینوری قدس الله سره

۱۶۵ ابوالعباس بن احمد بن یحیی الشیرازی قدس سره

۱۶۶ ابوالعباس باوردی رحمه الله تعالی

۱۶۷ ابوالعباس بردعی رحمه الله تعالی

۱۶۸ ابوالعباس سیاری قدس الله سره

۱۶۹ عبدالواحد بن علی السیاری رحمه الله تعالی

۱۷۰ ابوالعباس سهروردی رحمه الله تعالی

۱۷۱ ابوالعباس نهاوندی رحمه الله تعالی

۱۷۲ اخی فرج زنجانی قدس الله تعالی روحه

۱۷۳ ابوالعباس نسابی رحمه الله تعالی

۱۷۴ ابوالعباس [illegible] رحمه الله تعالی

۱۷۵ ابو العباس حمزة بن محمد قدس سره	۱۷۶ حسین بن منصور الحلاج البیضاوی قدس سره	۱۷۷ عبد الملک اسکاف رحمه الله تعالی
۱۷۸ ابرهیم بن فاتک وتبیل احمد بن فاتک رحمه الله تعالی	۱۷۹ فارس بن عیسی البغدادی رحمه الله تعالی	۱۸۰ احمد بن حسین بن منصور الحلاج رحمه الله تعالی
۱۸۱ ابو منصور کوکلاه رحمه الله تعالی	۱۸۲ ابو عمرو دمشقی قدس الله تعالی سره	۱۸۳ محمد بن حامد الترمذی رحمه الله تعالی
۱۸۴ عبد الله بن محمد الخرار رحمه الله تعالی	۱۸۵ بنان بن الحمال قدس الله سره	۱۸۶ اسحق بن ابرهیم قدس الله سره
۱۸۷ بنان بن عبد الله رحمه الله تعالی	۱۸۸ شیبان بن علی رحمه الله تعالی	۱۸۹ ابو الحسن بن محمد المزین رحمه الله تعالی
۱۹۰ ابو الحسن صایغ الدینوری قدس الله تعالی روحه	۱۹۱ ابو الحسن الصبحی رحمه الله تعالی	۱۹۲ ابو الحسن سیبوطی رحمه الله تعالی
۱۹۳ ابو الحسن بن بشرو رحمه الله تعالی	۱۹۴ ابو حامد الزنجی الاسود المعروف بالزنجی رحمه الله	۱۹۵ ابرهیم بن داود القصار الرقی رحمه الله
۱۹۶ ابو جعفر حفار قدس الله سره	۱۹۷ ابو جعفر سوهانی رحمه الله تعالی	۱۹۸ ابو جعفر صیدلانی رحمه الله تعالی
۱۹۹ ابو جعفر احمد بن محمد بن علی ابن سنان رحمه الله	۲۰۰ ابو جعفر الفرغانی رحمه الله تعالی	۲۰۱ ابو جعفر بامیانی رحمه الله تعالی
۲۰۲ ابو جعفر حداد رحمه الله تعالی	۲۰۳ ابو جعفر معاذ مصری رحمه الله تعالی	۲۰۴ ابو عبد الله البرقی رحمه الله تعالی

۲۰۵ ابو جعفر المجذوم قدس الله سره	۲۰۶ ابو جعفر دامغانی رحمه الله تعالی	۲۰۷ ابو الحسین الوراق قدس الله تعالی سره
۲۰۸ ابو الحسین دراج رحمه الله تعالی	۲۰۹ بکیر الدراج رحمه الله تعالی	۲۱۰ ابو الحسین سلامی رحمه الله تعالی
۲۱۲ ابو الحسین ملکی رحمه الله تعالی	۲۱۳ ابو الحسین هاشمی رحمه الله تعالی	۲۱۴ ابو بکر الواسطی قدس الله سره
۲۱۵ ابو بکر رقاق کبیر قدس سره	۲۱۶ ابو بکر رقاق صغیر قدس الله سره	۲۱۷ ابو بکر کتانی رحمه الله تعالی
۲۱۸ ابو بکر عطار بلخی رحمه الله تعالی	۲۱۹ ابو بکر شقاق رحمه الله تعالی	۲۲۰ ابو بکر شبلی قدس الله سره
۲۲۱ ابو بکر یزدانیار ارموی رحمه الله تعالی	۲۳۲ ابو بکر صیدلانی رحمه الله تعالی	۲۲۳ ابو بکر الخباز البغدادی رحمه الله تعالی
۲۲۴ ابو بکر المطوعی رحمه الله تعالی	۲۲۵ ابو بکر طاهر الابهری رحمه الله تعالی	۲۲۶ ابو بکر بن ابی سعدان رحمه الله تعالی
۲۲۷ ابو بکر عطوفی رحمه الله تعالی	۲۲۸ ابو بکر سکاک رحمة الله علیه	۲۲۶ ابو بکر سقا رحمه الله تعالی
۲۳۰ ابو بکر المصری رحمه الله تعالی	۲۳۱ ابو بکر الزقاقی قدس الله تعالی سره	۲۳۲ ابو بکر طمستانی قدس الله سره
۲۳۳ ابو بکر فراء قدس الله تعالی سره	۲۳۴ ابو بکر الشبهی قدس الله سره	۲۳۵ ابو بکر الطرسوسی الحرمی قدس الله سره

۲۹۷ جهم رسقی رحمة الله تعالی	۲۹۸ ابو الحسن الارموی رحمة الله تعالی	۲۹۹ ابو عبد الله الخفیف الشیرازی قدس سره
۳۰۰ ابو الخیر تاکی رحمة الله تعالی	۳۰۱ ابو بکر الشواسنی رحمه الله تعالی	۳۰۲ ابو محمد العنابدی قدس الله سره
۳۰۳ ابو جعفر الحذاء رحمه الله تعالی	۳۰۴ هشام بن عبدان قدس الله سره	۳۰۵ ابو محرز رحمه الله تعالی
۳۰۶ عبد الرحیم اصطخری قدس الله سره	۳۰۷ مؤمل الجصاص رحمة الله تعالی علیه	۳۰۸ علی بن شلویه رحمه الله تعالی
۳۰۹ ابو بکر الاسکاف رحمة الله علیه	۳۱۰ ابو الضحاک قدس الله سره	۳۱۱ ابو محمد الخفاف رحمه الله
۳۱۲ حسن بن حمویه و صاحبه ابو جعفر الخراز الاصطخری	۳۱۳ عبد الله القصار رحمة الله تعالی علیه	۳۱۴ ابراهیم المتوکل رحمه الله تعالی
۳۱۵ ابو طالب بن خزرج ابن علی رحمه الله	۳۱۶ ابو علی دارسجی رحمه الله تعالی علیه	۳۱۷ ابو الفضل جعفر الجعدی رحمه الله
۳۱۸ ابو القاسم القصری رحمه الله تعالی علیه	۳۱۹ عبد العزیز بحرانی قدس الله سره	۳۲۰ ابو الحسین حکیمی قدس سره
۳۲۱ شیخ ابو علی حسین ابن محمد الاکار رحمه الله	۳۲۲ شیخ ابو اسحق ابرهیم ابن شهریار کازرونی	۳۲۳ شیخ روزبهان بقلی قدس الله سره
۳۲۴ شیخ ابو الحسن کردویه قدس الله سره	۳۲۵ شیخ عبد الله بلیانی رحمه الله تعالی	۳۲۶ شیخ جمال الدین محمد بکلنجار قدس سره

۳۲۷ موسی بن عمران جیرفتی قدس الله سره	۳۲۸ خواجه علی بن حسن کرمانی قدس الله سره	۳۲۹ میر نوشا بوربی رحمة الله تعالی علیه
۳۳۰ ابو عبد الله الروذبادی رحمة الله علیه	۳۳۱ ابو عبد الله رودباری رحمة الله علیه	۳۳۲ ابو عبد الله بن مانک رحمه الله تعالی
۳۳۳ ابو عبد الله دونی قدس سره	۳۳۴ ابو عبد الله سلوی قدس سره	۳۳۵ ابو عبد الله المقرئی رحمه الله تعالی علیه
۳۳۶ ابو القاسم المقرئی رحمه الله تعالی	۳۳۷ ابو محمد الراسبی رحمة الله علیه	۳۳۸ ابو عبد الله دینوری قدس الله سره
۳۳۹ ابو الحسین سیروانی صغیر قدس سره	۳۴۰ ابو الحسین بن جهضم الهمدانی قدس الله سره	۳۴۱ ابو الحسین طرزی رحمة الله علیه
۳۴۲ ابو الحسین سرکی رحمة الله علیه	۳۴۳ شیخ محمد ساخری رحمة الله علیه	۳۴۴ شیخ احمد جوالگر قدس الله سره
۳۴۵ ابو الحسین حداد هروی رحمة الله علیه	۳۴۶ ابو المظفر ترمذی رحمة الله علیه	۳۴۷ امیرچه سفال فروش رحمة الله تعالی علیه
۳۴۸ شریف حمزه عقیلی رحمه الله تعالی	۳۴۹ عارف عیار رحمه الله تعالی	۳۵۰ ابو الحسین سالبه بن ابرهیم قدس سره
۳۵۱ شیخ عمران شلثی قدس الله سره	۳۵۲ ابو الحسین مرو الرودی قدس الله سره	۳۵۳ ابو حامد دوستان قدس الله سره
۳۵۴ بابا فرغانی رحمة الله تعالی	۳۵۵ ابو منصور معمر بن احمد الاصفهانی رحمه الله	۳۵۶ ابو نصر سراج قدس الله تعالی سره

٣٥٧ شیخ ابو الفضل بن الحسن سرخسی قدس سره	٣٥٨ خالوی نیشابوری قدس الله سره	٣٥٩ شیخ ابو العباس القصاب الآملی
٣٦٠ احمد نصر قدس الله تعالی سره	٣٦١ شیخ ابو علی سیاه رحمه الله تعالی	٣٦٢ شیخ ابو علی دقاق قدس الله سره
٣٦٣ ابو علی شبوی المروزی رحمه الله تعالی علیه	٣٦٤ ابو القاسم بشر یاسین رحمه الله تعالی	٣٦٥ شیخ لقمان سرخسی قدس الله سره
٣٦٦ شیخ محمد قصاب آملی رحمه الله تعالی	٣٦٧ شیخ ابو الحسن خرقانی قدس الله سره	٣٦٨ شیخ ابو عبد الله الدوستانی قدس سره
٣٦٩ شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله سره	٣٧٠ شیخ ابو القاسم کرکانی رحمة الله علیه	٣٧١ خواجه مظفر احمد بن حمدان رحمه الله تعالی
٣٧٢ محمد معشوق طوسی قدس سره	٣٧٣ امیر علی عبور رحمه الله تعالی	٣٧٤ شیخ ابو عبد الرحمن السلمی النیشابوری
٣٧٥ حسین بن محمد بن موسی السلمی رحمه الله تعالی	٣٧٦ ابو سهل الصعلوکی قدس الله سره	٣٧٧ شیخ ابو القاسم القشیری قدس سره
٣٧٨ شیخ ابو العباس شقانی رحمه الله	٣٧٩ ابو الفضل محمد بن الحسن الختلی قدس سره	٣٨٠ علی بن عثمان بن ابی علی الجلابی الغزنوی
٣٨١ خواجه احمد حمادی سرخسی قدس الله سره	٣٨٢ ادیب کمندی رحمه الله تعالی علیه	٣٨٣ ابو الحسن بستی قدس الله سره
٣٨٤ شیخ احمد نجار استرآبادی قدس روحه	٣٨٥ شیخ ابو زرعه الرازی رحمه الله تعالی	٣٨٦ شیخ ابو زرعه اردبیلی قدس الله سره

٣٨٧ شیخ عبد الله بابونی رحمة الله علیه	٣٨٨ شیخ ابو عبد الله باکو رحمه الله تعالی	٣٨٩ شیخ مومن شیرازی قدس الله سره
٣٩٠ شیخ ابو اسحق شامی رحمة الله علیه	٣٩١ خواجه ابو احمد ابدال چشتی قدس الله سره	٣٩٢ خواجه محمد بن ابی احمد چشتی رحمة الله
٣٩٣ خواجه یوسف بن محمد سمعان قدس سره	٣٩٤ خواجه مودود چشتی قدس الله سره	٣٩٥ خواجه احمد بن مودود بن یوسف الچشتی
٣٩٦ ابو الولید احمد بن ابی الرجاء رحمة الله	٣٩٧ ابو اسمعیل عبد الله بن ابی منصور محمد الانصاری الهروی	٣٩٨ خواجه یحیی بن عمار الشیبانی رحمه الله
٣٩٩ شیخ ابو عبد الله طاقی قدس الله سره	٤٠٠ شیخ ابو الحسن بشری سجزی رحمة الله علیه	٤٠١ کاکا ابو الفقیر بستی رحمة الله علیه
٤٠٢ کاکا احمد شنبل و برادر وی محمد خواجه رحمهما الله	٤٠٣ ابو منصور محمد الانصاری رحمة الله علیه	٤٠٤ ابو منصور سوخته رحمه الله تعالی
٤٠٥ شیخ احمد چشتی و برادر وی خواجه اسمعیل چشتی	٤٠٦ ابو حفص عاوردانی رحمه الله تعالی	٤٠٧ بشر کورتاشی قدس الله سره العزیز
٤٠٨ احمد مرجانه و احمد کاپستانی رحمهما الله	٤٠٩ شیخ احمد حاجی رحمه الله تعالی	٤١٠ شیخ ابو سلمه باوردی قدس الله سره
٤١١ شیخ ابو علی گیلانی رحمة الله علیه	٤١٢ ابو علی زرگر رحمة الله علیه	٤١٣ ابو علی بوزگر رحمة الله علیه
٤١٤ شیخ ابو نصر قبانی رحمة الله علیه	٤١٥ شیخ اسمعیل نصرآبادی رحمة الله علیه	٤١٦ شیخ ابو منصور کازر رحمة الله علیه

[٤٩٧] اسمعیل دباس جیرفتی رحمة الله علیه
[٤٩٨] ابو سعید معلم رحمة الله علیه
[٤٩٩] شیخ محمد ابو حفص کورتی رحمة الله

[٥٠٠] شیخ عمو رحمة الله تعالی علیه
[٥٠١] شیخ احمد کوفنی رحمة الله علیه
[٥٠٢] ابو الحسن نجار رحمة الله علیه

[٥٠٣] شیخ ابو اللیث فوشنجی رحمة الله
[٥٠٤] محمد بن عبد الله کازر رحمة الله علیه
[٥٠٥] [illegible] شیخ رحمة الله تعالی علیه

[٥٠٦] خواجه خیرجه رحمه الله تعالی علیه
[٥٠٧] ابو عبد الله بن احمد بن عبد الرحمن خضیر
[٥٠٨] ابو نصر بن ابی جعفر بن ابی اسحق الخانجه بادی

[٥٠٩] سلطان مجد الدین طالبه رحمة الله علیه
[٥١٠] ابو عبد الله مختار بن احمد الهروی رحمه الله
[٥١١] شیخ ابو ذر بوزجانی رحمة الله علیه

[٥١٢] شیخ الاسلام احمد الجامی النامقی قدس سره
[٥١٣] شیخ ابو طاهر کرد رحمه الله تعالی
[٥١٤] شیخ ابو علی فارمدی قدس الله سره

[٥١٥] شیخ ابو بکر عبد الله الطوسی النساج رحمه الله
[٥١٦] حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی
[٥١٧] شیخ احمد غزالی رحمه الله تعالی

[٥١٨] خواجه یوسف همدانی قدس الله سره
[٥١٩] خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس الله سره
[٥٢٠] خواجه عارف ریوکری قدس الله سره

[٥٢١] خواجه محمود انجیر فغنوی رحمه الله تعالی
[٥٢٢] خواجه علی رامیتنی رحمة الله علیه
[٥٢٣] خواجه محمد بابا سماسی رحمة الله علیه

[٥٢٤] سید امیر کلال قدس الله تعالی سره
[٥٢٥] قثم شیخ رحمة الله تعالی علیه
[٥٢٦] خلیل آتا رحمة الله تعالی

[٥٢٧] خواجه بهاء الدین نقشبند قدس الله سره
[٥٢٨] خواجه علاء الدین عطار رحمه الله تعالی
[٥٢٩] خواجه محمد پارسا رحمه الله تعالی

[٥٣٠] خواجه ابو نصر پارسا رحمه الله تعالی علیه
[٥٣١] خواجه حسن عطار رحمه الله تعالی
[٥٣٢] مولانا یعقوب چرخی رحمه الله تعالی

[٥٣٣] مولانا نظام الدین خاموش قدس سره
[٥٣٤] خواجه علاء الدین غجدوانی قدس سره
[٥٣٥] خواجه عبید الله امامی اصفهانی رحمه الله علیه

[٥٣٦] مولانا سعد الدین الکاشغری قدس سره
[٥٣٧] خواجه ناصر الدین عبید الله رحمه الله تعالی
[٥٣٨] شیخ ابو الحسن بستی رحمه الله علیه

[٥٣٩] شیخ ابو الحسن سکاکی سمنانی رحمه الله
[٥٤٠] محمد بن حمویه الجوینی قدس الله تعالی
[٥٤١] عین القضاة همدانی قدس الله سره

[٥٤٢] شیخ برکه همدانی قدس الله سره
[٥٤٣] شیخ فتحه رحمة الله تعالی علیه
[٥٤٤] شیخ ضیاء الدین ابو النجیب عبد القاهر سهروردی

[٥٤٥] شیخ عمار یاسر رحمه الله تعالی علیه
[٥٤٦] شیخ روزبهان کبیر مصری قدس سره
[٥٤٧] شیخ اسمعیل قصری رحمه الله تعالی

[٥٤٨] شیخ نجم الدین کبری قدس الله سره
[٥٤٩] بابا فرج تبریزی رحمة الله علیه
[٥٥٠] شیخ مجد الدین بغدادی رحمة الله علیه

[٥٥١] شیخ سعد الدین حمویه رحمه الله تعالی
[٥٥٢] شیخ سیف الدین باخرزی رحمه الله
[٥٥٣] عین الزمان جمال الدین گیلی رحمه الله

[٥٥٤] بابا کمال جندی رحمه الله تعالی
[٥٥٥] خواجه ابو الوفا خوارزمی رحمة الله علیه
[٥٥٦] شیخ نجم الدین رازی المعروف بدایه رحمه الله

ابو الربیع بن الکفیف المالقی رحمه الله علیه	عدی بن مسافر الشامی رحمة الله علیه	٦٢٩ سید احمد ابی الحسن الرفاعی قدس الله سره
٦٣٠ شیخ حیوة بن القیس رحمه الله تعالی	٦٣١ شیخ جاگیر رحمة الله تعالی علیه	٦٣٢ شیخ ابو عبدالله بن محمد ابن ابراهیم القرشی الهاشمی
٦٣٤ ابو اسحق بن طریف رحمه الله تعالی	٦٣٥ ابن الفارض الحموی رحمه الله تعالی	٦٣٦ ابراهیم بن معضاد جعبری رحمه الله
٦٣٧ شیخ محی الدین محمد بن علی بن العربی رحمه الله	٦٣٨ شیخ صدر الدین محمد بن اسحق القونوی قدس سره	٦٣٩ شیخ مؤید الدین الجندی رحمه الله تعالی
٦٤٠ شیخ سعید الدین الفرغانی رحمه الله	٦٤١ شیخ موسی سدرانی قدس الله سره	٦٤٢ شیخ عیسی ستار یمنی رحمه الله تعالی
٦٤٣ شیخ ابو الغیث جمیل الیمنی قدس سره	شیخ ابو الحسن المغربی الشاذلی رحمه الله	٦٤٥ شیخ یاسین المغربی الحجام قدس سره
٦٤٦ شیخ عفیف الدین التلمسانی رحمه الله	٦٤٧ شیخ ابو العباس المرسی قدس الله سره	٦٤٨ شیخ سعد حداد و مرید وی جوهر رحمهما الله
٦٤٩ احمد بن الجعد و شیخ سعید کنیت وی ابو عیسی	٦٥٠ شیخ نجم الدین عبدالله ابن محمد الاصفهانی	٦٥١ خواجه قطب الدین یحیی جامی نیشابوری
٦٥٢ ابو عبدالله المرجانی المغربی رحمه الله	٦٥٣ ابو عبدالله المعروف بابن المطرف الاندلسی	٦٥٤ شیخ سلیمان ترکمان رحمه الله تعالی
٦٥٥ شیخ علی کردی رحمه الله تعالی	٦٥٦ شیخ مفرج رحمة الله تعالی علیه	٦٥٧ شیخ ابو العباس و مشهوری رحمه الله

٦٣٣ ابو الحسن علی بن حمید الصعیدی المعروف بابن الصباغ

شیخ ریحان قدس الله سره	٦٥٩ شیخ علاء الدین خوارزمی رحمه الله	٦٦٠ امام عبدالله الیافعی رحمه الله
٦٦١ شیخ شهاب الدین سهروردی المقتول	٦٦٢ شیخ اوحد الدین حامد الکرمانی	٦٦٣ امیر سید قاسم التبریزی رحمه الله
٦٦٤ حکیم سنایی قدس الله سره	٦٦٥ شیخ فرید الدین عطار قدس سره	٦٦٦ شیخ مشرف الدین مصلح ابن عبدالله السعدی الشیرازی
٦٦٧ شیخ فخر الدین ابراهیم المشتهر بالعراقی	٦٦٨ امیر حسینی رحمة الله تعالی علیه	٦٦٩ شیخ اوحدی اصفهانی رحمه الله تعالی
٦٧٠ افضل الدین بدیل الحقایقی الخاقانی	٦٧١ شیخ نظامی گنجوی رحمة الله علیه	٦٧٢ خسرو دهلوی رحمه الله تعالی
٦٧٣ حسن دهلوی رحمه الله تعالی	٦٧٤ شیخ کمال خجندی رحمه الله علیه	٦٧٥ مولانا محمد شیرین مشهور بمغربی
٦٧٦ شمس الدین محمد الحافظ الشیرازی	**فی ذکر النساء العارفات**	١ رابعه عدویه رحمها الله تعالی
٢ لبابة المتعبده رحمها الله تعالی	٣ مریم البصریة رحمها الله تعالی	٤ ریحانة الواله رحمها الله تعالی
٥ معاذه عدویه رحمها الله تعالی	٦ عفیره العابده رحمها الله تعالی	٧ شعوانه رحمها الله تعالی
٨ کردیه رحمها الله تعالی	٩ حفصه بنت سیرین رحمها الله تعالی	١٠ رابعه شامیه رحمها الله تعالی

١٥

الملك لله دخل في حفظ عبده الحاج
بشير اغاي دار السعادة الشريفة
لسنة ثمان وخمسين ومائة والف

هذه النسخة الجليلة والمجلة الجميلة من وقف حضرت مولانا صاحب الخيرات والحسنات
صاحب ذيل الجود والاحسان منور مصابيح المقاصد بانوار العناية
مفتح معاقد المراصد بمفتاح الكفاية جامع محاسن العلم والعمل
حائز مجامع البر الاكمل الا وهو اغا دار السعادة الحاج بشير
وفقه للخير المزيد والبر الكثير انه على كل شيء قدير
حرره الفقير اليه سبحانه وتعالى محمد امين المفتش
باوقاف الحرمين المحترمين
عفي عنه

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی جعل مرای قلوب اولیائه مجالی جماله وجهه الکریم
والاح منها علی صفایح وجوههم لوایح نوره القدیم فصاروا
بحیث اذا رأوا ذکر الله والصلاة علی من ارتفع حجب
الکون عن بصر بصایرهم وانکشف سر سریان وجوده الساری
فی الکل علی سرایرهم محمد الداعی الی الجود والالاء وعلی آله الطیبین و
اصحابه الطاهرین وعلی من تبعهم وتبع تابعیهم اجمعین الی
یوم الدین اما بعد میگوید مسکین شکسته زاویهٔ خمول وکم نامی
عبد الرحمن بن احمد الجامی ثبته الله علی نهج الصدق والسداد
فی العمل والقول والاعتقاد که شیخ امام عالم عارف ابو عبد الرحمن

محمد بن الحسین السلمی النیسابوری قدس الله تعالی روحه در بیان سیر
احوال مشایخ طریقه قدس الله تعالی ارواحهم که کبرای دین و
عظمای اهل یقین اند و جامع اند میان علوم ظاهر و علوم باطن کتابی
جمع کرده است و آنرا طبقات الصوفیه نام نهاده و ایشانرا
پنج طبقه گردانیده و طبقه را عبارت از جماعتی داشته که در
زمان واحد و در ازمنهٔ متقاربه بانوار ولایت و آثار آن
ازیشان ظهور نموده و پیشرو جماعت مریدان و مستفیدان ایشان
بوده و در هر طبقه بیست تن از مشایخ و ائمه و علمای آن طایفه
ذکر کرده و بحسب اقتضای وقت و مقام از کلمات ایشان و
شمایل مرضیهٔ ایشان آنچه لایق است بحکم طریقت و علم حال
سیرت ایشان در بیان آورده و حضرت شیخ الاسلام کهف
الانام ناصر السنه قامع البدعه ابو اسمعیل عبد الله بن محمد الانصاری
الهروی قدس الله تعالی روحه آنرا در مجالس صحبت و مجامع
تذکیر و موعظت املا میفرموده و سخنان و ذکر بعضی از
مشایخ که در آن کتاب مذکور نشده و بعضی از اواخر و

به مواجید خود بر آن می‌افزوده و یکی از محبان و مریدان از آن جمع میکرده
و در بعضی کتابت می‌آورده و الحق آن کتابیست لطیف و مجموعه‌ای
شریف مشتمل بر حقایق معارف صوفیه و دقایق لطایف این طایفه
علیهم اما چون زبان هروی قدیم که در آن عهد معهود بوده و وقوع
یافته و تصحیف و تحریف نویسندگان بجایی رسیده که در بسیاری
از مواضع فهم مقصود و سهولت دست نمیدهد و انتساب
مقتصر است بر ذکر بعضی از متصوفه و از ذکر بعضی دیگر و از
ذکر حضرت شیخ الاسلام و معاصران و متأخران از وی خالی است
بارها در خاطر فقیر میگذشت که بقدر وسع و طاقت در تحریر و تقریر
آن کوشش نماید آنچه معلوم شود بعبارتی که متعارف روزگار است
در بیان آرد و آنکه مفهوم نشود در حجاب ستر و کتمان بگذارد
و از کتب معتبره و دیگر سخنان حمیده و معارف پسندیده آن
گروه بر لوح بیان نگارد و شرح احوال و مقامات و معارف و
کرامات و تاریخ ولادت و وفات جماعتی که در آن کتاب
مذکور نشده بآن منضم گرداند اما بواسطه وفور علایق و هجوم

عوایق

عوایق میسر نمیشد تا آنکه در تاریخ سنه احدی و ثمانین ثمانمائه موجب
و محرک آن شد مسعد مستعد بیان ع آن از همه شغل سرور مفخر
امیر نظام الدین علیشیر اعزه الله تعالی بعز قبوله بوده و ثبته بسلوک طریق
صوفیه که بطوع و رغبت و اختیار از اعلام مراتب جاه و اعتبار
اعراض نموده و بقدم تسلیم و رضا بسلوک جاده فقر و فنا اقبال
فرموده و از فقیر مشتمل آن صورتی که بر دل گذشته بوده و در خاطر متمکن
گشته استدعا کرد و داعیه قدیم صورت تجدید یافت و داعیه سابق
سمت تقویت و تمکین پذیرفت لاجرم بصدق نیت و خلوص
طویت در اقتضای آن نیت و بمقتضای آن امنیت شروع افتاد
تا مأمول از مکارم اخلاق و مراسم اشفاق مطالعه کنندگان آنکه
چون ایشان را از میامن انفاس طیبه اولیاء الله و فیض مقدسه ارواح
ایشان نوبتی خویش کرده و تصدیقی بحقیقت این جمع و التفحه
که مجتمع اشتمال بر نفحات انفاس طیبه مشایخ که انحطاط القدس رسید
و بر مشام جان و قلب تأثیر محاضر انس در دمیده مسمی کردید بنفحات
الانس من حضرات القدس امیدوار که بخاطر خطور کند و فقیر جامی

یاد و ذکر و التکلان فی جمیع الاحوال علی المهیمن المتعال

تمهید فی القول فی الولایت ولایت مشتق از ولی که قربت و آن دو قسم است ولایت عامه و ولایت خاصه ولایت عامه مشترک است میان همه مومنان قال الله تعالی الله ولی الذین آمنوا یخرجهم من الظلمات الی النور و ولایت خاصه مخصوص است بواصلان از ارباب سلوک و هی عبارة عن فناء العبد فی الحق و بقائه به فالولی هو الفانی فیه والباقی به و فنا عبارت است از نهایت سیر الی الله و بقا عبارت است از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادیه وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنگاه متحقق شود که بنده را بعد از فناء مطلق وجودی و ذاتی مطهر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان در عالم اتصاف باوصاف الهی و تخلق باخلاق ربانی ترقی کند ابو علی جوزجانی رحمة الله گوید الولی هو الفانی من حاله الباقی فی مشاهدة الحق لم یکن له عن نفسه اخبار و لا مع غیر الله قرار یعنی ولی آن بود که فانی بود از حال خود و باقی بمشاهده حق سبحانه و تعالی متمکن باشد مر ورا که از خود خبر

و نه با غیر خداوند تعالی بیارامد ابراهیم ادهم رحمه الله تعالی مردی را گفت خواهی که ولی باشی از اولیاء الله تعالی گفت بلی گفت لا ترغب فی شیء من الدنیا و الآخرة و افرغ نفسک لله تعالی و اقبل بوجهک علیه یعنی بدنیا و عقبی رغبت مکن که رغبت ما بها اعراض بود از حق سبحانه و تعالی و فارغ کن مر خود را از برای خداوند و دنیی و عقبی را در دل راه مده و روی دل بحق آور چون ازین صفات در تو موجود شود ولی باشی فی الرسالة القشیریة ان الولی له معنیان احدهما فعیل بمعنی مفعول و هو من یتولی الله امره قال الله سبحانه و تعالی و هو یتولی الصالحین فلا یکله الی نفسه لحظة بل یتولی الحق سبحانه رعایته والثانی فعیل مبالغة من الفاعل و هو الذی یتولی عبادة الله و طاعته فعبادته تجری علیه علی التوالی من غیر ان یتخللها عصیان و کلا الوصفین واجب حتی یکون الولی ولیا یجب قیامه بحقوق الله علی الاستقصاء والاستیفاء و دوام حفظ الله ایاه فی السراء والضراء و من شرط الولی ان یکون محفوظا کما ان من شرط النبی ان یکون معصوما فکل من کان

لتفرع علیه اعتراض فهو منزو رمجاورع قصد ابو یزید البسطامی قدس سره
تعالی روح بعض من وصف بالولایة فلما اتی مسجده قعد منتظرا خروجه
فخرج الرجل ورمی بزاقه تجاه القبلة فانصرف ابو یزید ولم یسلم
وقال ان هذا الرجل غیر مأمون علی ادب من آداب الشرع فکیف
یکون امینا علی اسرار الحق یعنی بر دیگر شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس
سره در آمد و بخفت پای چپ در مسجد نهاد و شیخ او را گفت باز
گرد که هر که در خانه دوست بی ادب در آید ما او را نشاید که با او صحبت
داریم

الفصل فی المعرفة والعارف الموهوب والجاهل

فی الفصل الاول من الباب الثالث من ترجمة العوارف معرفت عبارت است
از باز شناختن معلوم مجمل در صور تفاصیل چنانچه در علم نحو مثلاً هر که
مرکب از عوامل لفظی و معنوی چه عمل کند تحقیق و انقش بر سبیل اجمال علم
نحو باشد و باز شناختن هر عاملی از آن علی التفصیل در وقت سواد
عبارت بی توقفی و رویتی و استعمال آن در محل خود معرفت نحو و باز
شناختن بفکر و رویت تعرف نحو و غافل بودن از آن با
وجود علم سهو و خطا پس معرفت ربوبیت عبارت بود از باز شناختن
ذات و صفات الهی در صور تفاصیل احوال و حوادث و نوازل بعد
از آنکه بر سبیل اجمال معلوم شده باشد که موجود حقیقی و فاعل مطلق
ذات حق سبحانه و تا صورت توحید مجمل علمی مفصل عینی نگردد و چنانکه
صاحب علم توحید در صور تفاصیل وقایع و احوال متجدده متضاده
از ضر و نفع و عطا و منع و قبض و بسط ضار و نافع و معطی و مانع
و قابض و باسط حق را سبحانه و تعالی بیند و شناسد بی توقفی و رویتی
او را عارف نخوانند و اگر اول وهله از آن غافل بود و بعد از تعب
حاضر گردد و فاعل مطلق را در محل و کره و در وسایط و روابط باز
شناسد او را متعرف خوانند نه عارف و اگر بکلی غافل بود و نسبت
افعال را حواله بوسایط کند او را ساهی و لاهی و مشرک خفی
خوانند مثلاً اگر معنی توحید را تقریر میکند و خود را مستغرق بحر توحید
می نماید و دیگری از سر سبیل انکار او را باز گرداند و گوید که این سخن
نه از سر حالت است بل منقولست که [illegible] در حال برنجد و بر وی
خشم کرد و نداند که این سخن عین مصداق قول منکرست و الا
فاعل مطلق را در صورت انکار باز شناختی و بر وی خشم نگرفتی

و معرفت الهی را مراتب است اول آنکه مؤثری که یابد از فاعل مطلق حق
داند چنانکه گفته شد دوم آنکه هر اثری که یابد از فاعل مطلق حق داند و
یقین داند که منشأ آن کدام صفت است از صفات او سیوم آنکه مراد حق
عز و علا در تجلی هر صفتی شناسد چهارم آنکه صفت علم الهی را در
صورت معرفت خود باز شناسد و خود را از دایره علم و معرفت
بل وجود اخراج کند چنانکه از جنید قدس الله سره پرسیدند که معرفت
چیست گفت المعرفة وجود جهلك عند قيام علمه گفتند زدنا ايضاحاً
فقال هو العارف والمعروف و چندانکه مراتب قرب زیادت شود
و آثار عظمت الهی ظاهرتر گردد و علم بجهل بیشتر حاصل شود و معرفت بکثرت
زیادت گردد و حیرت بر حیرت بیفزاید و وجود بحر [illegible]
از میان عارف برخیزد و این معنی که تقریر افتاد همه علم معرفت
معرفت چه معرفت امری وجدانی است و تقریر از آن قاصر و علم
منشأ آنست پس معرفت بی علم محال باشد و علم بی معرفت وبال

القول في معرفة الصوفي والمتصوف والملامتي والفقير [illegible]

و فی الفصل العاشر من الباب الثالث من ترجمة العوارف مذکور که

طبقات مردم علی اختلاف درجاتهم سه قسم است قسم اول
[illegible] واصلان و کاملان و آن طبقه علیاست و قسم دوم
[illegible] طریق کمال و آن طبقه وسطی است و قسم سوم مقیمان و [illegible]
و آن طبقه سفلی است و اصلان مقربان و سابقان اند و سالکان
ابرار و اصحاب یمین و مقیمان اشرار و اصحاب شمال و اهل وصول
بعد از انبیا صلوات الله علیهم دو طایفه اند اول مشایخ صوفیه که
بواسطه کمال متابعت رسول صلی الله علیه و سلم مرتبه وصول یافته
اند و بعد از آن در رجوع بر انگیختن خلق بطریق متابعت مأذون
و مأمور شده اند و این طایفه کاملان مکمل اند که فضل و عنایت
ازلی ایشان را بعد از استغراق در عین جمع و لجه توحید بساحل
تفرقه [illegible] و میدان [illegible] خلاصی و مناصی [illegible]
خلق را به نجات و درجات دلالت کنند و اما طایفه دوم آنکه
بعد از وصول بدرجه کمال حواله تکمیل و رجوع بخلق بایشان نرفت
و غرق بحر جمع گشتند و در شکم ماهی فنا چنان ناچیز و مستهلک شدند که
از ایشان خبری و اثری بساحل تفرقه و ناحیت بقا نرسید

سلک زمرهٔ سکان قباب غیرت و قطان دیار حیرت انخراط
و بعد از کمال وصول بمرتبت تکمیل دیگران باشان مفوض گشته و اهل
سلوک بر سه قسم اند طالبان مقصد اعلی و مریدان وجه الله یریدون
وجهه و طالبان نعمت و مریدان آخرت و منکم من یرید الآخرة
و اما طالبان حق دو طایفه اند متصوفه و ملامتیه متصوفه جماعت
اند که از بعضی صفات نفوس خلاص یافته اند و بعضی از احوال و صفات
صوفیان متصف گشته و مطلع نهایات احوال ایشان شده ولیکن
هنوز باذیال بقایای صفات نفوس متشبث مانده و بدان سبب از
وصول غایات و نهایات اهل قرب و صوفیه متخلف گشته و اما
ملامتیه جماعتی باشند که در رعایت معنی اخلاص محافظت قاعدهٔ
صدق غایت جهد مبذول دارند و در اخفای طاعات و کتم خیرات
از نظر خلق مبالغت واجب دانند با آنکه هیچ دقیقه از صوالح اعمال
مهمل نگذارند و تمسک بجمیع فضائل و نوافل از لوازم شمرند و مشرب
ایشان در کل اوقات تحقق معنی اخلاص بود و لذت ایشان در تفرد
نظر حق باعمال و احوال ایشان و همچنانکه عاصی از ظهور معصیت بر خلق

بود ایشان از ظهور طاعت که مظنهٔ ریا باشد حذر کنند تا قاعدهٔ
اخلاص خلل نپذیرد و بعضی گفته اند الملامتی هو الذی لا یظهر خیرا
و لا یضمر شرا و این طایفه هر چند عزیز الوجود و شریف الحال باشند
هنوز حجاب خلقیت از نظر ایشان بکلی منکشف نشده باشد
و بدان سبب از مشاهدهٔ جمال توحید و معاینهٔ عین تفرید محجوب مانده
باشند چه اخفاء اعمال و ستر احوال خود از نظر خلق مشعر و مؤذن است
برویت وجود خلق و بنفس خود که مانع معنی توحید اند و نفس نیز از جملهٔ
اغیارست تا هنوز در حال خود نظر دارند اخراج اغیار از مطالع
اعمال و احوال خود بکلی نکرده اند و فرق میان ایشان و صوفیه آنست
که جذبهٔ عنایت قدیمه صوفیه را بکلی از ایشان انتزاع کرده بود و حجاب
خلق و انانیت از نظر شهود ایشان برداشته لاجرم در اتیان طاعات
و حسنات و خیرات خود را و خلق را در میانه نبینند و از اطلاع نظر خلق
مکترث نباشند و با خفاء اعمال و ستر احوال مقید نه اگر مصلحت وقت در
اظهار طاعت بینند اظهار کنند و اگر در اخفاء آن بینند اخفا کنند
و ملامتیه مخلِصان اند بکسر لام و صوفیه مخلَصان اند بفتح لام انا اخلصناهم

بخالصه و صفت حال ایشان است و اما طالبان آخرت چهار طایفه اند
زهاد و فقرا و خدام و عباد اما زهاد طایفه اند که بنور ایمان و ایقان
جمال آخرت مشاهده کنند و دنیا را در صورت قبیح معاینه بینند
و از التفات بزینت مزخرفات فانی او رغبت کرده اند و بجمال
حقیقی باقی رغبت نمایند و تخلف این طایفه از صوفیه آنست که زاهد بحظ
نفس خود از حق محجوب بود چه بهشت مقام حظ نفس است فیها ما
تشتهی الانفس و صوفی بمشاهده ازلی بجمال و محبت ذات لم یزلی از
هر دو کون محجوب بود همچنانکه از دنیا صرف رغبت کرده باشد
از آخرت نیز رغبتش مصروف بود پس صوفی را در زهد مرتبه بود ورای
مرتبه زاهد که حظ نفس را از دور بود و اما فقرا آن طایفه اند که مالک
هیچ چیز از اسباب و احوال دنیوی نباشند و در طلب فضل و
رضوان الهی ترک همه کرده باشند و باعث این طایفه بر ترک تملک
از سه چیز باشد اول رجاء تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال را
حساب لازم است و حرام را عقاب دوم توقع فضل ثواب و
مسابقت در دخول جنت چه فقرا پانصد سال پیش از اغنیا

بهشت

والله اعلم

بهشت در آیند سوم طلب جمعیت خاطر و فراغت اندرون از
برای اکثار طاعات و حضور دل در آن و تخلف فقرا از
ملامتیه و صوفیه آنست که او طالب بهشت و خواهان حظ نفس
خود است و ایشان طالب حق و خواهان قرب او و ورای
این مرتبه در فقر مقامیست فوق ملامتیه و متصوفه و آن وصف
خاص صوفی است چه صوفی اگر چه مرتبه او ورای مرتبه فقر است
ولیکن خلاصه مقام فقر در مقام او مندرج است و سنت آنست که صوفی
را عبور بر مقام فقر از جمله شرائط و لوازم است و هر مقامی که از آن
ترقی کند صفاوه و نقاوه از آن اختراع نماید و رنگ مقام خویش دهد
پس فقر را در مقام صوفی وصفی دیگر زاید بود و آن سلب نسبت جمیع احوال
و احوال و مقامات است از خود و عدم تملک آن چنانکه هیچ عمل
و هیچ حال و هیچ مقام از خود نه بیند و بخود مخصوص نداند بلکه
خود را نه بیند پس در اراده و وجود بود نه وجود ذات و صفت محو و محو
و فنا و فنا بود و این حقیقت فقر است که مشایخ در وصف آن سخن گفته اند
والحاصل این در معنی فقر یاد کرده شد رسم فقر است و صورت آن

شیخ عبد الله خفیف قدس سره گوید الفقر عدم الاملاک
والخروج عن احکام الصفات و این حدی جامع است مشتمل بر رسم فقر
و حقیقت آن و بعضی گویند الفقر الذی لا یملک و لا یملک و نزد
متأخران صوفیه اسم فقر که نسبت با فقر ارادت فقر و ارادت حظ
نفس محجوب بود و صوفی را هیچ ارادت مخصوص نبود و صورت فقر
و غنا ارادت او بود ارادت حق محو بود بلکه ارادت او عین ارادت حق
سبحانه و تعالی باشد و بنابرین اگر صورت فقر و رسم آن اختیار کند از ارادت
و اختیار خود محجوب شود چه ارادت او ارادت حق باشد و ابو عبد الله
خفیف رحمه الله تعالی گفته است که الصوفی من استصفاه الحق لنفسه
تودداً و الفقیر من استصفی نفسه فی فقره تقربا و بعضی گفته اند که الصوفی هو
الخارج عن النعوت و الرسوم و الفقیر هو الفاقد للاشیاء و ابو العباس
نهاوندی رحمة الله علیه گوید الفقر بدایة التصوف و فرق میان
فقر و زهد آنست که فقر بی وجود زهد ممکن چنانکه کسی ترک دنیا کند
بنفی یافت از سر یقین و هنوز رغبت در ان باقی بود و همچنین زهد بی فقر
ممکن است چنانکه کسی با وجود اسباب رغبتش از ان منصرف بود فقر را

رسمیست و حقیقتی رسم او عدم املاک است و حقیقت او خروج از احکام
صفات و سلب اختصاص چیزی بخود و رسم فقر صورت زهد [illegible]
عبارت آن معنی بود صرف رغبت از دنیا و حق سبحانه چون خواهد
که بعضی از اولیاء خود را در تحت قباب غیرت از نظر اغیار محجوب
گرداند ظاهر ایشان را بلباس غنا که صورت رغبت است بپوشاند تا اهل
ظاهر ایشان را از جمله اغنیا شمارند و جمال حال ایشان از نظر نامحرمان
پوشیده ماند و این حقیقت فقر و زهد وصف خاص و لازم حال صوفی است
اما رسم فقر اختیار بعضی از مشایخ صوفیانست و مراد ایشان در این اقتدا
بانبیا و تقلیل از دنیا و ترغیب و دعوت طالبان بصورت فقر از نان
حال و اغتنام ایشان درین معنی [illegible] نصیب و حظ
اخروی و ما خادم جماعتی باشند که خدمت فقرا و طالبان حق
اختیار کنند چنانکه با داود علیه السلام خطاب کردند که یا داود اذا رأیت
لی طالبا فکن له خادما و اوقات خود را بعد از ادای فرائض در
تفریغ و ترفیه خاطر ایشان از اهتمام بامور معاش و اعانت و مساعدت
در معاد مصروف دارند و آنرا بر نوافل عبادات تقدیم کنند

و در طلب مناجح ایشان در هر طریقی که در شرع مذموم نباشد مداخلت نمایند بعضی بکسب و بعضی بدریوزه و بعضی بفتوح و نظر ایشان در اخذ و عطا بر حق بود و خلق را در اخذ واسطه عطاء حق سبحانه دانند و در اعطا واسطه قبول و از عزت این مقام بر طایفه حال خادم بر شیخ مشتبه شده است خادم را از شیخ فرقی ننهاده‌اند و فرق آنست که خادم در مقام ابرارست و شیخ در مقام مقربان زیراکه مراد خادم از قیام بخدمت نیل ثواب آخرت بود و الّا بدان مقید نگردد و شیخ مراد او نبود غیر او نفس خود و اما عبّاد آن طایفه باشند که پیوسته بر وظایف عبادات و فنون نوافل مواظبت و ملازمت نمایند از برای ثواب اخروی و این وصف در صوفی موجود بود ولیکن صوفی مبرّا از شوایب علل و اغراض چه ایشان حق را برای حق پرستند نه برای ثواب اخروی و فرق میان عبّاد و زهّاد آنست که با وجود رغبت در دنیا صورت عبادت ممکن بود و فرق میان عبّاد و فقرا آنکه با وجود غنا شاید که شخص عابد بود و بس معلوم که واصلان و طالبان و سالکان شش طایفه‌اند و هر یک ازین طوایف ششگانه دو متشبه

دارد

دارد یکی محق و دیگر مبطل اما متشبه محق بصوفیان متصوفه‌اند که بنهایات احوال صوفیان مطلع و مشتاق باشند و ببقایای تعلقات صفات از بلوغ مقصد و مقصود متعوق و ممنوع و متشبه مبطل بایشان جماعتی که خود را در زی صوفیان اظهار کنند و از جملت عقاید و اعمال و احوال ایشان عاطل و خالی باشند و ربقه طاعت از گردن برداشته خلیع العذار در مرتع اباحت می چرند و گویند تعبد باحکام شریعت وظیفه عوام است که نظر ایشان بر ظواهر اشیا مقصور بود و اما حال خواص و اهل حقیقت ازان عالی‌ترست که برسوم ظاهر مقید شوند و اهتمام ایشان بمراعات حضور باطن بس بود و این طایفه را باطنیه خوانند و مباحیه نیز و اما متشبه محق بمجذوبان مجذوبان واصل طایفه باشند از اهل سلوک که هنوز سیر ایشان در قطع منازل صفات نفوس بود و از تابش حرارت طلب وجود ایشان در قلق و اضطراب و پیش از ظهور تباشیر صبح کشف ذات و استقرار و تمکن در مقام فنا گاه گاه برقی از بوارق کشف بر نظر شهود ایشان لایح و لامع گردد و نفحه از نفحات

وصل از مهب فنا بمشام دل ایشان بوزید و دخانی که ظلمات نفوس
ایشان در لمعات نور آن برق منطوی و متواری گردد و بسبب
آن نفحه باطن ایشان را ازو هیج آتش طلب و قلق شوق روحی و
آرامی بخشد و دیگر باره چون این برق منقطع گردد و آن نفحه ساکن
شود و ظهور صفات نفوس حرارت طلب و قلق شوق
معاودت نماید و سالک خواهد که بکلی از لباس صفات وجود
منسلخ و منخلع گردد و غرق بحر فنا شود تا از تعب وجود یکبارگی
بیاساید و چون این حال هنوز مقام او نگشته باشد و گاه گاه بدو
نازل گردد و باطن او بکلی مطالع نیست و مشتاق این مقام او را متعب
متشبه محق بمجذوب واصل گردد و اما متشبه مبطل بمجذوبان واصل
طایفه باشند که دعوی استغراق در بحر فنا و استهلاک در
عین توحید کنند حرکات و سکنات خود را هیچ بخود اضافت نکنند
و گویند حرکات ما همچون حرکات ابوابست که بی محرک ممکن نبود
و این معنی هرچند صحیح است ولیکن نه حال آن جماعت بود
زیرا که مراد ایشان ازین سخن تمهید عذر معاصی و مناهی بود

و حوالت

و حوالت آن با رادت حق و دفع ملامت از خود و این طایفه را
زنادقه خوانند سهل عبد الله را رحمة الله تعالی گفتند فلان میگوید نسبت
فعل من با رادت حق همچنان است که نسبت حرکت ابواب با محرک آن
گفت این قایل اگر کسی بود که مراعات اصول شریعت و محافظت
حدود و احکام عبودیت کند از جمله صدیقان باشد و اگر کسی بود که
تورط و انهماک در مخالفات احکام شرع باک ندارد و این سخن
برای آن گوید تا وجه حوالت افعال با حق سبحانه و اسقاط ملامت از
نفس خود با نخلاع از دین و ملت ظاهر گرداند از جمله زندیقان بود
و اما متشبه محق بملامتیه طایفه باشند که بتعمیر و تخریب نظر خلق
مبالاتی زیادت ننمایند و اکثر سعی ایشان در تخریب رسوم و عادات
و اطلاق از قیود و آداب مخالطات بود و سرمایه حال ایشان فراغ
خاطر و طیبة القلب نباشد و ترسم بمراسم زهاد و عباد از ایشان صورت
نبندد و اکثار از نوافل و طاعات از ایشان نیاید و تمسک بعزایم اعمال
ننمایند و جز بر ادای فرایض مواظبت نکنند و جمع و استکثار اسباب
دنیوی با ایشان منسوب نباشد و بطیبة القلب قانع باشند و طلب مزید احوال

نکنند ایشان را قلندریه خوانند و این طایفه از جهت عدم ریا با ملامتیه مشابهتی
دارند و فرق میان ایشان آنست که ملامتی بجمیع فضایل و نوافل تمسک
جوید و لیکن آنرا از نظر خلق نهان دارد و اما قلندری از حد فرایض
در نگذرد و با اظهار و اخفاء اعمال از نظر خلق مقید نشود و اما طایفه که درین
زمان بنام قلندری موسوم اند و ربقهٔ اسلام از گردن برداشته اند و ازین
اوصاف که شمرده شد خالی اند این اسم بر ایشان عاریتست و اگر ایشانرا
حشویه خوانند لایق تر **و اما متشبه مبطل بملامتیه** طایفه باشند
بعضی از زنادقه که دعوی اخلاص کنند و در اظهار فسق و فجور مبالغت نمایند
و گویند مراد ما ازین ملامت خلق و اسقاط نظر مردم است و حق سبحانه از
طاعت خلق بی نیازست و از معصیت ایشان غیر متضرر و معصیت
در آزار خلق منحصر دانند و طاعات را در احسان **و اما متشبه**
محق بزهاد طایفه باشند که هنوز رغبت ایشان بکلی از دنیا
منصرف نشده باشد و خواهند که بیکبارگی از دنیا رغبت بگردانند
و ایشان را متزهده خوانند **و اما متشبه مبطل** بدیشان جمعی
باشند که از برای قبول خلق ترک زینت دنیا کنند و خاطر از جمیع اسباب

دنیوی

دنیوی باز نگرفته و همواره طالب تحصیل جاه کنند در میان خواص و عوام و ممکن بود که
بعضی حال ایشان مشتبه شود و پندارند که ایشان از دنیا اعراض کلی
کرده اند و ایشان خود بترک مال جاه خریده اند ترکوا الدنیا للدنیا
و ممکن که بر ایشان نیز حال خود مشتبه شود و گمان برند که چون
خاطر ایشان بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست علامت آنست که اعراض
کرده اند و این طایفه را مرائیه خوانند **و اما متشبه**
محق بفقرا آنست که ظاهرش برسم فقرا مترسم بود و باطنش جویای
حقیقت فقر و لیکن هنوز میل بغنا دارد و بتکلف بر فقر صبر میکند
و فقیر حقیقی فقر را نعمت خاص میداند از حق تعالی و بر این طایفه [illegible]
بتقدیم میرسانند **و اما متشبه مبطل بفقرا**
آنست که ظاهرش برسوم فقرا مترسم بود و باطنش بحقیقت آن غیر مطلع
و مرادش مجرد اظهار دعوی و صیت و قبول خلق و این طایفه را هم
مرائیه خوانند **و اما متشبه محق بخادم** آنست که همواره
بخدمت بندگان حق سبحانه و تعالی قیام نماید و بباطن میخواهد که خدمت
ایشان را وسیله غرض دنیوی یا جاهی مشوب نگرداند و نیت را

از ثواب آخرت میل و هوا او را تخلیص کند ولیکن هنوز بحقیقت زهد نرسیده باشد پس وی بحکم غلبهٔ نور ایمان و اخلاص بعضی از خدمات او در محل استحقاق باشد پس هم مخدوم توان بود و خدمت منفع متقدم رساند و بعضی بما که مستحق خدمت باشند محروم کند از او و اینچنین کسی را متخادم خوانند **و اما متشبه مبطل** کسی بود که او را در خدمت نیت اخروی نباشد بلکه خدمت خلق را دام منافع دنیوی کرده بود و از این سبب استجلاب اقوات از اوقاف و اسباب میکند و اگر از او تحصیل عرض و تیسر مراد خود متوقع نبیند ترک کند پس خدمت او مقصور بود بر طلب جاه و مال و کثرت اتباع و اشیاع در محافل و مجامع بدان تقدم و خدمت جوید و نظر او در خدمت همگی بر حظ نفس خود بود و اینچنین کس را متخدم خوانند **و اما متشبه محق بعابد** کسی بود که اوقات خود را مستغرق عبادات خواهد ولیکن بسبب بقایای دواعی طبیعت و عدم کمال تزکیهٔ نفس هر وقت در اعمال و اوراد و طاعات او فترات و تعویقات افتد یا کسی که هنوز لذت عبادت نیافته باشد و بتکلف

بدان

بدان قیام نماید و او را متعبد خوانند **و اما متشبه مبطل بعابد** شخصی بود از جملهٔ مرائیان که نظر او در عبادت بر قبول خلق بود و در دل او ایمان بثواب آخرت نباشد و تا اطلاع غیری بر طاعت خود نبیند بدان قیام ننماید کما اعاذنا الله سبحانه من السمعة و الریاء و بالله العصمة و التوفیق

القول فی التوحید و مراتبه

وفی الفصل الثانی من الباب الاول من ترجمة العوارف توحید را چهار مرتبت است اول توحید ایمانی دوم علمی سوم توحید حالی چهارم الهی اما توحید ایمانی آنست که بنده بتفرد وصف الهی و توحد استحقاق معبودیت حق سبحانه و تعالی بر مقتضای اشارت آیات و اخبار تصدیق کند بدل و اقرار دهد بزبان و این توحید نتیجهٔ تصدیق مخبر و اعتقاد صدق خبر شد و مستفاد بود از ظاهر علم و بآن خلاص از شرک جلی و انخراط در سلک اسلام فایده دهد و متوحد بحکم ضرورت ایمان با عموم مومنان در این توحید مشارک گردد و در مراتب متفرد و مخصوص اما توحید علمی مستفاد است از باطن علم که آنرا علم الیقین خوانند و آنچنان بود که بنده در بدایت طریق تصوف

از تعین بدانند که موجود حقیقی و مؤثر مطلق نیست الا خداوند
عالم جل جلاله و جمله ذوات و صفات و افعال را در ذات و
صفات و افعال او ناچیز دانند هر ذاتی را فروغی از نور ذاتی مطلق
شناسند و هر صفتی را پرتوی از نور صفت مطلق دانند چنانکه هر کجا
علمی قدرتی و ارادتی و سمعی و بصری یابند اثری از آثار علم و قدرت
و ارادت و سمع و بصر الهی دانند و علی هذا القیاس جمیع الصفات
و الافعال و این مرتبه از اوائل مراتب توحید اهل خصوص و متصوفه
و مقدمه آن بانتهاء توحید اهل عام موصولست و نشان این مرتبه آنست که
گروهی نظر آن را توحید علمی خوانند و نه توحید علمی بود بلکه توحیدی
باشد رسمی از درجه اعتبار ساقط و امکان باشد که شخصی از سر ذکا و فطنت
بطریق مطالعه یا سماع تصوری کند از معنی توحید رسمی از صورت
توحید در ضمیر او مرتسم گردد و از آنجا در اثنای بحث و مناظره گاه گاه
سخنی بی مغز گوید چنانکه از حال توحید هیچ اثر در و نباشد و توحید علمی آنگه
گردد که مرتبه توحید حالی است ولیکن از توحید حالی فرحی بآن همراه
بود و مزاجه من تسنیم عینا یشرب بها المقربون وصف شرب این

توحید است

توحید است و از نتیجه صاحب آن بیشتر ذوقی و سروری بود
چنانکه تا زمانی حال بعضی از ظلمت رسوم او مرتفع شود و چنانکه در بعضی
اوقات بسبب مقتضای علم خود و عمل خود اسباب را که وسائط
افعال الهی اند در میان نبینند اما در اکثر احوال نسبت بقای ظلمت
وجود خود و از مقتضای علم خود محجوب شود و بدین توحید بعضی از
شرک خفی بر خیزد اما توحید حالی آنست که حال توحید وصف ذات
موحد گردد و جمله ظلمات رسوم وجود او الا اندک بقیه در اشراق
نور توحید متلاشی و مضمحل شود و نور توحید در نور حال او مستتر و مندرج
گردد چون استتار نور کواکب در نور آفتاب فلما استبان الصبح
ادرج ضوءه باسفاره اضواء نور الکواکب و درین مقام وجود موحد
از مشاهده جمال وجود واحد چنان مستغرق عین جمع گردد که جز ذات و
صفات واحد در نظر شهود او نیاید تا غایتی که این توحید را صفت
واحد بیند نه صفت خود و دیدن خود را هم صفت او بیند و هستی او
بطریق قطره وار در تصرف تلاطم امواج بحر توحید افتد و غرق جمع
گردد و درینجاست قول جنید قدس الله سره التوحید معنی یضمحل فیه

از رسوم و به تدریج فنا العلوم و یکون الله کما لم یزل و مشار این توحید
نور مشاهده است و مشار توحید علمی نور مراقبه و بدین توحید اکثر
از رسوم بشریت منتفی شود و توحید علمی الهی که از ان رسوم مرتفع
گردد و بسبب بعضی از بقایا رسوم و توحید حالی آنست که تا صدور
از بقیت افعال و تهذیب اقوال از موحد ممکن بود بدین جهت در حال حیات
حق توحید چنانکه باید گذارده نشود و ازینجاست قول ابوعلی دقاق
قدس الله سره الانور که التوحید غریم لا یقضی دینه و غریب لا یؤدی
حقه و خواص موحدان را در حال حیات از حقیقت توحید ضروری که یکبارگی
آثار و رسوم وجود در وی متلاشی گردد و گاه گاه لمحه برقیاس برق خاطف
لامع گردد و فی الحال منطفی شود و بقایا رسوم دیگرباره متعاود گردد
و در این حال بکلی بقایا بشریت مرتفع گردد و ورای این مرتبه در توحید دیگر
را مرتبه دیگر ممکن نیست و اما توحید الهی آنست که حق سبحانه و تعالی در ازل
ازل بنفس خود نه بتوحید دیگری همیشه بوصف وحدانیت و یگانگی
موصوف بوده و منعوت کان الله و لم یکن معه شیء و اکنون همچنان که
ازلی واحد و فردست و الآن کما کان ابداً لآباد همین صفت خواهد بود

کل شیء هالک

کل شیء هالک الا وجهه یعنی هالک است معلوم شود که وجود همه اشیا در وجود
او محو و هالک است و حواله مشاهده این حال بفردا در حق محجوبان
و الا ارباب بصایر و اصحاب مشاهدات که از مضیق زمان و مکان
خلاص یافته اند این وعده در حق ایشان نقد است و این توحید الهی
از وصمت نقصان برست و توحید خلایق بسبب نقصان وجود
ناقص و حضرت شیخ الاسلام قدس الله سره کتاب منازل السائرین
را بدین سه بیت ختم کرده است ما وحد الواحد من واحد اذ کل
من وحده جاحد توحید من ینطق عن نعته عاریة ابطلها الواحد
توحیده ایاه توحیده و نعت من ینعته لاحد القول فی اثبات
الولایة قدس الله تعالی ارواحهم و فی کتاب کشف المحجوب
خداوند سبحانه و تعالی برهان نبوی را باقی گردانیده است و اولیا را
اظهار آن گردانیده تا پیوسته آیات حق و حجت صدق محمد مصطفی صلی الله
علیه و سلم ظاهر می باشد و مر ایشان را والیان عالم گردانیده تا مجرد
حدیث وی گشتند و راه متابعت نفس را در نوشتند از آسمان
باران به برکات اقدام ایشان آید و از زمین نبات بصفای احوال

ایشان را دیده و مرکا قوان مسلمانان بحضرت همت ایشان باشد و ایشان چهار هزار اند که مکتوم‌اند و مر یکدیگر را نشناسند و جمال حال خود ندانند و اندر کل احوال از خود و خلق مستور باشند و اخبار بدین وارد است و سخن اولیا بدین ناطق و مرا خود اندرین معنی بحمد الله خبر عیان گشته است و اما آنان که حل و عقد اند و سرهنگان درگاه حق‌اند سیصد اند که مر ایشان را اخیار خوانند و چهل دیگر را ازیشان ابدال خوانند و هفت دیگر را ازیشان ابرار خوانند و چهار دیگر را ازیشان را اوتاد خوانند و سه دیگر ازیشان را نقبا خوانند و یکی دیگر را قطب و غوث خوانند و این جمله مر یکدیگر را آشنا باشند و در امور باذن یکدیگر محتاج باشند و بدین نیز اخبار مروی ناطقست و اهل صحبت بصحت این مجمع اند صاحب کتاب فتوحات مکیه رضی الله عنه در فصل سی و یکم از باب صد و نود و هشتم از آن کتاب رجال متصرفه را ابدال نام نهاده گفته است و در آنجا ذکر کرده که حق سبحانه و تعالی زمین را هفت اقلیم گردانیده و هفت تن از بندگان خود برگزیده و ایشان را ابدال نام نهاده و وجود هر اقلیمی را بیکی از آن هفت تن نگاه

میدارد و گفته است که من در حرم مکه با ایشان جمع شدم و بر ایشان سلام گفتم و ایشان بر من سلام گفتند و با ایشان سخن گفتم نماز ایشان نیکوتر از نماز ... منهم و لو اطلعت علیهم لولیت منهم فرارا و لملئت منهم رعبا ... و منقولست که مثل ایشان ندیدم هرگز مگر کسی در قونیه شیخ طریقت شیخ فرید الدین عطار قدس الله سره العزیز گفته است که قومی از اولیاء الله عز و جل باشند که ایشان را مشایخ طریقت و کبرای حقیقت اویسیان خوانند و ایشان را در ظاهر به پیری احتیاج نبود زیرا که ایشان را حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم در حجر عنایت خود پرورش میدهد بی واسطه غیری چنانکه اویس را داد رضی الله تعالی عنه و این عظیم مقامی عالی است تا کرا اینجا رسانند و این دولت روی بکه نماید ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و همچنین بعضی از ابرار الله که سابقان آن حضرت اند صلی الله علیه و سلم و علی آله بعضی از طالبان را بحسب روحانیت تربیت کرده اند اگرچه در ظاهر او را پیری باشد و این طایفه نیز از اهل اویسیان اند و بسیاری از مشایخ طریقت را در اول سلوک توجه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار شیخ ابو القاسم کرکانی طوسی را که سلسله مشایخ حضرت ابو النجاب نجم الدین الکبری با ایشان می پیوندد و از طبقه شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو الحسن

خرقانی قدس الله سره العزیز را ابتدا وکرامات بوده که علی الدوام کشتی
اویس اویس **القول فی الفرق بین المعجزة والکرامة** وفی
التفسیر الکبیر للامام المحقق فخر الدین الرازی رحمة الله تعالی اذا ظهر الفعل
الخارق للعادات علی انسان فذلک اما ان یکون دعوی الالهیة مقرونا با
الدعوی او لا مع الدعوی والقسم الاول وهو ان یکون بالدعوی فان
یکون دعوی الالهیة او دعوی النبوة او دعوی الولایة او دعوی السحر
وطاعة الشیاطین فهذه اربعة اقسام القسم الاول دعوی الالهیة وجوز
اصحابنا خوارق العادات علی یده من غیر معارضة کما نقل ان فرعون
کان یدعی الالهیة وکان یظهر علی یده خوارق العادات وکما نقل ذلک ایضا
فی حق الدجال قال اصحابنا وانما جاز ذلک لان شکله وخلقته یدل علی
کذبه وظهور الخوارق علی یده لا یفضی الی التلبیس القسم الثانی ادعاء
النبوة وهذا القسم علی قسمین لانه اما ان یکون ذلک المدعی صادقا
او کاذبا فان کان صادقا وجب ظهور الخوارق علی یده وهذا متفق
علیه بین کل من اقر بصحة النبوة واما من کان کاذبا لم یجب ظهور الخوارق
علی یده وبتقدیر ان یظهر وجب حصول المعارضة واما القسم الثالث

ادعاء الولایة والقائلون بکرامات الاولیاء اختلفوا انه هل یجوز
ادعاء الکرامات ثم انها تحصل علی وفق دعواه ام لا القسم الرابع وهو
ادعاء السحر وطاعة الشیاطین فعند اصحابنا یجوز ظهور خوارق العادات
علی ید انسان من غیر شیء من الدعاوی فذلک الانسان اما ان یکون صالحا
مرضیا عند الله واما ان یکون خبیثا مذنبا والاول هو القول بکرامات الاولیاء
وقد اتفق اصحابنا علی جوازه وانکره المعتزلة الا ابا الحسین البصری وصاحبه محمود
الخوارزمی واما القسم الثانی وهو ان یظهر خوارق العادات علی بعض من کان
مردودا عن طاعة الله تعالی فهذا هو المسمی بالاستدراج **القول فی اثبات**
الکرامة للاولیاء فی کتاب دلائل النبوة للامام المستغفری محمد
کرامات الاولیاء حق بکتاب الله والآثار الصحیحة المرویة واجماع اهل السنة
والجماعة علی ذلک فاما الکتاب فقوله تعالی کلما دخل علیها زکریا المحراب
وجد عندها رزقا قال اهل التفسیر وذلک کان یری عندها فاکهة الصیف
فی الشتاء وفاکهة الشتاء فی الصیف ومریم رضی الله عنها لم تکن نبیة بالاجماع
فهذه الحجة علی منکری الکرامات للاولیاء وفی کتاب کشف المحجوب مذکور
سجاده در بعض کتب را خبر داد وکرامات آصف که چون سلیمان علیه السلام با تخت

که تخت بلقیس پیش از آمدن وی اینجا حاضر کند خدای تعالی خواست تا شرف
آصف را به خلق نماید و کرامت وی ظاهر کند و با اهل زمانه نماید که کرامت اولیا
جایز بود و سلیمان علیه السلام گفت از شما کیست که تخت بلقیس پیش از آمدن وی اینجا
حاضر کند قال عفریت من الجن انا آتیک به قبل ان تقوم من مقامک عفریتی از جن
گفت من بیارم تخت وی را پیش از آنکه تو برخیزی از جایگاه خود سلیمان علیه السلام
گفت زودتر خواهم آصف گفت انا آتیک به قبل ان یرتد الیک طرفک
من پیش از آنکه تو چشم بر هم زنی آن تخت اینجا حاضر کنم همچنان سلیمان علیه السلام بر وی
منکر نشد و انکار نکرد و مر آن را مستحیل ننهاد و این به هیچ حال معجزه نبود پیدا که صفت
معجز نبود پس لامحاله باید که کرامت باشد و نیز احوال اصحاب کهف و سخن گفتن سگ
با ایشان و خواب ایشان و تقلب ایشان اندر کهف به یمین و یسار و نقلبهم ذات
الیمین و ذات الشمال و کلبهم باسط ذراعیه بالوصید این جمله ناقض عادت است
معلوم است که معجزت نبود پس باید که کرامت باشد و ایشان [illegible] کرامات اولیا
آنست که در حدیث صحیح وارد است که روزی صحابه رضی الله عنهم گفتند
یا رسول الله ما را از عجایب امم ماضیه چیزی بگوی گفت پیش از شما سه کس جایی
می رفتند چون شب شد قصد غاری کردند و در آنجا شدند به خواب شب بگذشت

سنگی از کوه درافتاد و در کوه غار استوار گشت ایشان متحیر شدند گفتند
مر ما را از اینجا هیچ چیز خلاص ندهد مگر آنکه کردارهای خود را که بی ریا است به حضرت خداوند
سبحانه و تعالی شفیع آریم یکی گفت مرا مادری و پدری بود و از مال دنیا
چیزی نداشتم مگر بزی که شیر او بدیشان دادمی و من هر روز
پشته هیزم بیاوردمی و بهای آن اندر وجه طعام خود کردمی یک شبانگاه
دیر آمدم مادر و پدر من بخفته بودند و شیر بدوشیدم و طعام ایشان در شیر آغشتم ایشان
خفته بودند آن قدح در دست من بماند من بر پای ایستاده و چیزی ناخورده
انتظار بیداری ایشان می بردم تا صبح برآمد و ایشان بیدار شدند و طعام
بخوردند آنگاه بنشستم بار خدایا اگر من در این راست گویم مرا و ما را
فرج ساز پیغامبر صلی الله علیه و سلم گفت آن سنگ جنبیدنی کرد و شکافی پدید آمد
دیگری گفت مرا دختر عمی بود با جمال و دلم پیوسته مشغول وی بودی و من وی
را بخواندمی اجابت نکردی تا وقتی صد و اند دینار زر بدو فرستادم
تا یک شب با من خلوت کرد و چون به نزدیک من بود اندر ترس حق دلم بترسید
از خوف خداوند تعالی دست از وی باز داشتم بار خدایا اگر من در این راست
گویم مرا فرج ده پیغامبر صلی الله علیه و سلم گفت آن سنگ جنبیدنی کرد

وان شکاف رها شد اما چنان که از آن بیرون توانستند شد دیگری سیومی
گفت مرا گروهی مزدوران بودند چون کاری که میکردم تمام شد همه مزد خود
بستدند الا یکی از ایشان نامد و نستد من آن مزد وی را گوسفندی دادم یکسال و دو
سال و دو سال و چند سال که گذشت مزد وی زیادت شد و من نتایج آن گوسفند
نگاه میداشتم روزی آمد و گفت که وقتی کار تو کرده ام مزد من داری و
اکنون مرا آن مزد حاجت است اورا گفتم برو و آن گوسفندان جمله تو است بران
آن مرد گفت بر من افسوس میکنی گفتم افسوس نمیدارم و راست میگویم
آن همه را وی دادم و ببرد بار خدایا اگر من این راست گویم مرا فرج فرست
پیغامبر صلی الله علیه وسلم گفت آن سنگ یکبار از آن در غار فرو افتاد و هر سه
بیرون آمدند و این نقل حکایت بود و دیگری حدیث جریج راهبست
و راوی این حدیث ابوهریره رضی الله عنه که پیغامبر صلی الله علیه وسلم گفت
در بنی اسرائیل راهبی بود جریج نام و مردی متعبد بود و مادری داشت مستوره
روزی بزیارت وی آمد او در نماز بود در صومعه نگشاد و برگشت روز
دوم و سیوم همچنان [illegible] گفت الهی مگذاری که [illegible] اگر روان
[illegible] نگرد و از شان زنی بود بدسیرت گفت من جریج را از راه ببرم

بصومعه وی شد جریج بوی التفات نکرد و با شبانی و [illegible] صحبت
کرد و حامله شد چون بزاد گفت این از جریج است چون [illegible] مردم
قصد صومعه جریج کردند و بر ایشان سلطان بردند جریج گفت ای غلام پدر تو
کیست گفت [illegible] شبانی است قال الامام المستغفری
رحمه الله [illegible] من طریق الاثار کثیره و منها قول ابوبکر الصدیق رضی
الله عنه [illegible] الغار الذی کنت
انا و رسول الله صلی الله علیه وسلم [illegible]
[illegible] رضی الله عنه [illegible]
حدثنا [illegible] الامام المستغفری رحمه الله تعالی باسناده عن جابر بن عبد الله رضی الله عنه
قال لما [illegible] ابوبکر الصدیق رضی الله عنه و قال [illegible] فاحملونی علی الباب
یعنی البیت الذی فیه قبر رسول الله صلی الله علیه وسلم فادقوه فان فتح
لکم فادفنونی قال جابر رضی الله عنه فانطلقنا فدققنا الباب وقلنا ان
ابوبکر رضی الله عنه قد اشتهی ان یدفن عند النبی صلی الله علیه وسلم ففتح الباب و لا
ندری من فتح لنا وقال لنا ادخلوا و ادفنوه کرامه ولا نری شخصا ولا
نری شیئا و روی الامام المستغفری باسناده عن مالک بن انس عن نافع عن ابن عمر

رضي الله عنهما ان عمر بن الخطاب رضي الله عنه خطب الناس بالمدينة
فقال يا سارية بن زنيم الجبل الجبل من استرعى الذئب فقد ظلم قال فالتفت
الناس وذكروا سارية وسارية بالعراق فقال الناس لعلي رضي الله عنه اما سمعنا
عمر يذكر سارية وسارية بالعراق على المنبر فقال ويحكم دعوا عمر فقلما دخل
في شي الا خرج منه فلم يلبث ان جاء رسول ان سارية لقي العدو فهزمهم
ثم جاء بالغنيمة الى سفح الجبل فاراد العدو ان يحولوا بينهم وبين
الغنيمة ومنع الجبل فاتانا نداء من السماء يا سارية بن زنيم الجبل الجبل
من استرعى الذئب فقد ظلم قال وكانوا يرون ان الصوت صوت عمر رضي الله
عنه هو الذي سمعوه وروى الامام المستغفري رحمة الله ايضا باسناده
انه لما فتحت مصر اتى اهلها الى عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنه فقالوا
ايها الامير ان لنيلنا هذا سنة لا يجري الا بها قال لهم وما ذلك قالوا
اذا كانت ثنتا عشرة ليلة خلون من هذا الشهر عمدنا الى جارية بكر من
ابويها فحملنا عليها من الحلي والثياب افضل ما يكون ثم القيناها
في هذا النيل فقال عمرو ان هذا الامر لا يكون ابدا في الاسلام وان الاسلام
يهدم ما كان قبله فاقاموا ثلثة اشهر لا يجري قليلا ولا كثيرا حتى هموا

بالجلاء فلما راى ذلك عمرو كتب الى عمر بن الخطاب رضي الله عنه
بذلك فكتب عمر رضي الله عنه انك قد اصبت وان الاسلام يهدم ما كان قبله
وبعث ببطاقة في داخل كتابه وكتب اليه اني قد بعثت اليك ببطاقة في داخل
كتابي فالقها في النيل فلما قدم الكتاب الى عمرو بن العاص اخذ البطاقة
ففتحها فاذا فيها من عبد الله عمر امير المؤمنين الى نيل مصر اما بعد فان كنت
انما تجري من قبلك فلا تجر وان كان الله الواحد القهار هو الذي
يجريك فنسأل الله الواحد القهار ان يجريك فالقى البطاقة في النيل
وقد تهيأ اهل المصر للجلاء والخروج منها لانها لا يقوم مصلحتهم فيها الا
بالنيل فاصبحوا فقد اجراه الله تعالى ستة عشر ذراعا في ليلة واحدة وقطع الله
تعالى تلك السنة السوء عن اهل مصر الى اليوم وروى الامام المستغفري
رحمه الله ايضا باسناده عن نافع عن ابن عمر رضي الله عنهما قال لي عثمان
رضي الله عنه ليلة قتل في صبيحتها رايت رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يقول
يا عثمان انك تفطر عندنا فقتل رضي الله عنه من يومه وروى الامام
المستغفري رحمه الله باسناده ان امير المؤمنين عليا رضي الله تعالى عنه سأل
رجلا عن حديث في الرحبة فكذبه فقال انك كذبتني فقال ما كذبتك قال ادعو

الله علیک انی کنت کافرا ان یحیی حرکت نالا فادع الله تعالی فدعا علی
امیرالمؤمنین علی رضی الله عنه نحی بصره فلم یخرج من الرحبة الا و هو اعمی
و همچنین از سایر صحابه و تابعین و تبع تابعین و مشایخ طریقت قدس الله ارواحهم
چندان کرامات و خوارق عادات ظاهر شده که در تحت تحریر و تقریر
نگنجد قال الامام القشیری رحمه الله تعالی فی رسالته و لکثرة ما تواتر باجناسها
یعنی اجناس الکرامات الاخبار و الحکایات صار العلم بکونها و ظهورها علی
الاولیاء علما قویا انتفی عنه الشکوک و من توسط بین هذه الطایفه و تواتر
علیه حکایاتهم و اخبارهم لم یبق له شبهة فی ذلک و مقصود ازین تمهید مقدمه
و تطویل در اثبات کرامات اولیا آنست که هر سلیم العقلی که مشاهده
احوال این طایفه و مطالعه احوال ایشان کرده است تحسین نموده و
حکایات نادرست اصحاب جهالت و ارباب ضلالت که در زمان
ظاهر شده اند و نفی کرامات اولیا و انکار معجزات انبیا میکنند فریفته
نشود و دین خود بر باد ندهد و همانا که باعث این طایفه بر نفی کرامات
آنست که خود را از اعلی مراتب ولایت خالی میبینند و ازین صورت و احوال ایشان را
خبری و اثری نی نفی آن میکنند تا پیش عوام فضیحت نشوند و از فضیحت خود

نمی اندیشند

نمی اندیشند تا اگر صد هزار خارق عادت بر ایشان ظاهر شود چون
نظر ایشان مشوب بشوایب بشریت و نظر ایشان از مطالع انوار طریقت
آن را بر تخییل و مکر و استدراج حوالت خواهند نمود نقل از مقوله در ولایت و کرامت
فی کتاب اعلام الهدی و عقیدة ارباب التقی تصنیف الشیخ الامام
و قطب الانام شهاب الدین ابی عبدالله عمر بن محمد السهروردی
قدس الله تعالی روحه و نعتقد ان للاولیاء من نفسه یعنی امة محمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم کرامات و اجابات و هکذا کان فی زمن کل
رسول کان لهم اتباع ظهرت لهم کرامات و مخرقات للعادة و کرامات
الاولیاء من تتمة معجزات الانبیاء و من ظهر له و علی یدیه من المخرقات
هو علی غیر الالتزام باحکام الشریعة نعتقد انه زندیق و ان الذی ظهر له
مکر و استدراج

القول فی انواع الکرامات و خوارق العادات

انواع خوارق عادات بسیارست چون ایجاد معدوم و اعدام
موجود و اظهار امری مستور و ستر امری ظاهر و استجابت دعا و طی
مسافت بعیده در مدت اندک و اطلاع بر امور غایبه از حس و اخبار از آن
و حاضر شدن در زمان واحد در امکنه مختلفه و احیای موتی و امات

احیا و سماع کلام حیوانات و نباتات و جمادات از تسبیح و غیر آن و ایجاد
طعام و شراب در وقت حاجت بی سببی ظاهر و غیر ذلک مشتمل علی
الناقضة للعادة کالمشی علی الماء و الهواء و الطیران فی الهوا و کالاکل من الکون
و تسخیر الحیوانات الوحشیة و کالقوة الظاهرة علی اعدائهم کالذی اتفق للشیخ
برجل من اصحابنا و هو [illegible] فی السماع و ضرب الید علی الحائط فخنق
بعضهم بشیر باصبعه الی شخص لیسقط فسقط و ضرب عنق لعدیاته فسقط
راس المشار الیه و بالجمله چون حضرت حق سبحانه و تعالی بکلی [illegible] خود را
مظهر قدرت کامله خود گردانید در هیولای عالم هر نوع تصرف که خواهد
تواند کرد و بالحقیقت این اثر و تصرف حضرت حق سبحانه و تعالی است که در
ظاهر مشهود وی درمیان فقال بعض کبراء العارفین و لا وصل الذی بحکم الک
انما الکلام من خرق عادة فی نفسه بما استمرت علیها نواقص الخلق و نفسه کان بعد
بخرق د عادت مثلها فی معاقبها یسمی کرامات عند العامة و اما الخاصة
فالکرامة عندهم العنایة الالهیة التی وهبتهم التوفیق و القربة حتی خرقوا
عواید انفسهم فتلک الکرامة عندنا و اما هذه التی تسمی فی العموم کرامة و
ارجال الخواص یلاحظها لما ترکه المتشرع المکمه فیما و اکونها

معاوضة بها فربما ان یکون خط عمالهم لان الخطوط محلها الدار الاخرة
فاذا اتحکمت منها شی رغما ان یکون حظ عملنا و قد رویت فی
اخبار [illegible] فی صحیح الخوف مع الکرامات فان لیست کرامة عندنا و
انما هی خرق عادت فان اقترن معها القربی بانها زیادة لا نقص
حظ و لا سبقت لحجاب فحینئذ یسمی کرامة بالعرف علی الحقیقة فی الکرامة
و قال ایضا اجل الکرامات و اعظمها التلذذ بالطاعات فی الخلوات
و الجلوات و منها مراعات الانفاس مع الله تعالی و منها حفظ الا
[illegible] الاوقات و منها الاتصال بالله تعالی فی
جمیع الحالات و منها القرب الذی یعم من الله تعالی السعادات الاخرویة فی الدار الاخرة

القول فی وجه تسمیة الصوفیة بالصوفیة

قال الامام القشیری رحمه الله اعلموا رحمکم الله ان المسلمین بعد رسول الله صلی الله علیه و سلم لم یتسم
افاضلهم فی عصرهم بتسمیة علم سوی صحبة الرسول صلی الله علیه و سلم اذ لا
فضیلة فوقها فقیل لهم الصحابة فلما ادرکهم اهل العصر الثانی سمی من صحب
الصحابة التابعین و رأوا ذلک اشرف سمة ثم قیل لمن بعدهم اتباع
التابعین ثم اختلف الناس و تباینت المراتب فقیل لخواص الناس ممن

لهم شدة عنایة بامر الدین الزهاد و العباد ثم ظهرت البدعة و حصل التداعی
بین الفرق فکل فریق ادعوا ان فیهم زهادا فانفرد خواص اهل السنة
المراعون انفاسهم مع الله الحافظون قلوبهم عن طوارق الغفلة باسم
التصوف و اشتهر هذا الاسم لهؤلاء الاکابر قبل المائتین من الهجرة
مذکور خواهد شد و درین کتاب که اسامی بسیاری از مشایخ صوفیه خواهد بود
و تاریخ ولادت و وفات ایشان و ذکر سیر و احوال و معارف و کرامات
و مقامات ایشان نوشته شد که مطالعه کنندگان را از مطالعه و ملاحظهٔ آن بعضی
نسبتی با آن طایفه حاصل شود و بتیمن برکات جماعتی که ناقل کرامات و مقامات این
طایفه میکنند و ایشان را تربیت کنند و از غایلهٔ غوایل اتباع محفوظ
باشند اعاذنا الله و جمیع المسلمین من شرور انفسنا و سیئات اعمالنا و
آن فواید دیگر هست که بعضی از آن تفصیل مذکور میگردد قال السید الطائفه
ابو القاسم جنید بن محمد الصوفی قدس الله سره حکایات المشایخ جند
من جنود الله عز و جل یقوی بها قلوب المریدین رسانید که این حکایات منبعث
مریدان را جواب داد که حضرت حق سبحانه و تعالی میفرماید و کلا نقص علیک
من انباء الرسل ما نثبت به فؤادک یعنی قصه ها و سیرها و اخبار ایشان

بر تو میخوانیم از احوال ایشان ترا آگاه میکنیم تا دل ترا بآن ثبات
و قوت افزاید و چون یاری از رنج خویش مضطرب بود و اگر قولی اخبار و
احوال ایشان تسلی بود اندوه تسلی دانی که چون مسئل آن را تعلیم بحکایت ایشان
رسیده در باطن صبر کرده مادهٔ الاحتمال او کمال الفت مثل کرده اید دل
را آن قسمت و عزم و صبر افزاید چنانکه شنیدن سخن یکان و حکایات
مردان و احوال ایشان اول مریدان را از جنود الهی شده و دلا امتحان از
روز و شب ایشانی کامی قدم فرسوده باعزم مردان و سعادت صحبت ایشان کو
مقصود مشایخ و دوستان حق سبحانه و تعالی و دوستی ایشان قرابت ایشان
نسبت الحکمة لغبا انک کعنا ابدا المودة احدی القرابتین و کلمة الندلا
اقرب من المودة و لا ابعد الا من البعد و قد قال القاسم
اخوان صدق بینهم نسب من المودة لم یعدل به نسب و مصطفی را
صلی الله علیه و سلم پرسیدند المرء که غرض از و دوست میدارد و ایکن
ایشان نمیرسد گفت المرء مع من احب مرد با کسی است که وی را دوست
میدارد و در خبر است از مصطفی صلی الله علیه و سلم که روز قیامت بنده
نوشته نشده باشد از معصیتی کرده آید حق سبحانه و تعالی گوید بنده

سخن فلان و دانشمند را در فلان مجلس شناختی فلان عارف را می‌شناسی
وی گفت شناختم گوید برو که ترا بوی بخشیدم یعنی که شناخت تو می‌تو
و سبب نجات تو گشت گوید مهر دوستان وی گرفتن و حرمت ایشان
داشتن و با ایشان بودن ابو العباس عطا گوید اگر نتوانی که
دوست او باشی دوست دوستان او باش تا دوستی ایشان ترا بدوستی
او رساند مصطفی صلی الله علیه و سلم گفت یا ابن مسعود اتدری ای عری
الاسلام اوثق قال الله و رسوله اعلم قال صلی الله علیه و سلم الولایة
فی الله و الحب لله و البغض لله و فضیل عیاض رحمة الله علیه گوید الله تعالی
فرو آید به بنده گوید ای آدم اما زهدک فی الدنیا فقد طلبت به الراحة
لنفسک و اما انقطاعک الی فقد طلبت العز لنفسک و لکن هل عادیت
لی عدوا او والیت لی ولیا و دیگر فایده در شنیدن حکایات این طایفه
آنست که چون احوال و افعال و اعمال ایشان بشنود امنی از گردان
خود بر گیرد و همه نیز خود را ... ایشان بیند ...
بر بنیاد شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبد الله الانصاری الهروی قدس الله
تعالی سره و ذکر کرده هر کجا که شیخ الاسلام مذکور شود مراد از آن وی

بود

بود و وصیت کرده است که از هر پیری سخنی یاد گیرید و اگر نتوانید نام
ایشان یاد دارید که از آن بهره یابید و هم فرموده است که پیش از این
کار آنست که سخنان مشایخ بشنوی خوش آید و بدل ایشان گرایی و انکار
نیاری و هر کار که از دوستان خود بینی ترا ناید ترا قبول نمی‌افتد و حکم
آید بد تر باشد از هر گناه که آن بتر باشد که بکنی زیرا که آن دلیل محرومی
و حجاب باشد نعوذ بالله تعالی من الخذلان و اگر در سخن غلط افتد وی را
آن باشد که ترا بوی قبول افتد زبان مدار و که قصد تو بان راست بود
باشد و بالله المستعان و علیه التکلان

ابو هاشم صوفی قدس سره

بحیث شهرتست شیخ بوده بشام و در اصل کوفیست و با سفیان ثوری
معاصر بوده و مات سفیان الثوری بالبصرة سنة احدی و ستین و مایة
سفیان ثوری گوید لولا ابو هاشم الصوفی ما عرفت دقیق الریاء
وی گوید من ندانستم که صوفی چه بود تا ابو هاشم صوفی را ندیدم و پیش
از وی بزرگان بوده‌اند در زهد و تقوی و ورع و معاملت نیکو
در طریق توکل و طریق محبت لیکن اول کسی که وی را صوفی خواندند وی
بود و پیش از وی کسی را بدین نام نخوانده بودند و همچنین اول خانقاهی

برای صوفیان بنا کرده اند آنست که در رمله شام کردند و سبب آن
بود که روزی امیری ترسا بشکار رفته بود در راه دو تن را دید
ازین طایفه که فراهم رسیدند و دست در آغوش یکدیگر کردند و همانجا بنشستند
و آنچه داشتند از خوردنی پیش نهادند و بخوردند آنگاه برفتند امیر ترسا را
معامله و الفت ایشان با یکدیگر خوش آمد یکی از ایشان را بخواند و پرسید
که آن که بود گفت ندانم گفت ترا چه بود گفت هیچ گفت از کجا بود گفت ندانم
آن امیر گفت پس این الفت چه بود که شما را با یکدیگر بود درویش گفت ما را طریقت
گفت شما را جائی هست که آنجا فراهم آیید گفت نه گفت من برای شما جائی
بسازم که با یکدیگر آنجا فراهم آیید پس آن خانقاه رمله بساخت شیخ الاسلام قدس
سره * خیر دار حل فیها خیر اطیاب الدار * و قد بها وفق الله خیار الجار
را بیضا قدس سره * هی المعالم و الاطلال و الدار * دار علیها من
الاحباب آثار * و ابوهاشم گوید لقلع الجبال بالابر ایسر من اخراج الکبر من
القلوب بسوزن کوه کندن آسان ترست از بیرون کردن کبر و منی
از دلها ابوهاشم شریک قاضی را دید که از خانه یحیی خالد بیرون می
آمد بگریست و گفت نعوذ بالله من علم لا ینفع و هم وی گفته اخذ المرء بعیر حرفه

ما و بیا و بیا ... منصور عمار دمشقی گوید ابوهاشم صوفی بیمار
بود بیماری مرگ در آن گفتم خود را چون می‌یابی گفت بلائی عظیم می
بینم اما هوا یعنی محبت و دوستی بیش از بلاست یعنی بلای بزرگ
است اما در جنب محبت حقیرست شیخ الاسلام قدس الله سره گفت
کر بعقد بهوا بود بلا بود بهوا بود

ذوالنون مصری قدس الله سره

از طبقهٔ اولی است نام وی ثوبان بن ابراهیم است کنیت وی
ابوالفیض و ذوالنون لقبت و غیر این نیز گفته اند اما صحیح اینست و وی
از اخمیم مصر بوده آنجا که قبر شافعی است رضی الله عنه و پدر وی نوبی بود
از موالی قریش و نوبه ولایتی است میان صعید مصر و حبشه و برادر او را
بوده یکی از ایشان ذوالکفل است روی عنه حکایات فی المعاملات
و غیرها و قیل اسمه میمون و ذوالکفل لقب له و ذوالنون شاگرد مالک انس
بوده رضی الله عنه و مذهب وی داشته و موطا از وی سماع داشت
و فقه خوانده بود و پیر وی اسرافیل بوده مغربی شیخ الاسلام گفت
ذوالنون آنست که وی را نه آراستند بکرامات و نشانستند بمقامات
و مقام و حال و وقت در دست وی مسخره بوده و در ماندهٔ امام

و یگانه روزگار و شیر این طایفه است و همه را نسبت و اضافت با
وی است. ایشان از مشایخ بودند ولیکن وی پیشین کسی بود که اشارت را عبارت
آورد و از این طریق سخن گفت، و چون جنید بیامد در این طبقه دیگر این
علم را ترتیب نهاد و بسط کرد و کتب ساخت، و چون شبلی بیامد
این علم را بر سر منبر برد و با خلق آشکارا کرد. و جنید گفت: ما این علم را در
سردابها و خانها میگفتیم پنهان، شبلی آمد و آن را بر سر منبر برد و با خلق
آشکارا کرد. و ذوالنون گفت: سه سفر کردم و سه علم آوردم. در سفر
اول علمی آوردم که خاص پذیرفت و عام نیز پذیرفت، و در سفر
دوم علمی آوردم که خاص پذیرفت و عام نپذیرفت، و در سفر
سوم علمی آوردم که نه خاص پذیرفت و نه عام پذیرفت، فبقیت
شریدا طریدا وحیدا. شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که اول علم
توبه بود که آن را خاص و عام قبول کنند، و دوم علم توکل و معامله
و محبت بود که خاص قبول کنند نه عام، سوم علم حقیقت بود که ورای طاقت
علم و عقل خلق بود، درنیافتند وی را مهجور کردند و با وی انکار
برخاستند تا آنگاه که از دنیا رفت در سنه خمس واربعین ومائتین.

چون جنازه وی می بردند گروهی مرغان بر سر جنازه وی پرده
بر بافتند چنانکه همه خلق را سایه خود بپوشیدند و هیچکس این مرغان نه
دیده بود، دیگر پس از وی بر سر جنازه مزنی شاگرد شافعی رضی الله عنهما این
از آن ذوالنون را قبول پدید آمد، دیگر روز بر سر قبر وی نوشته یافتند چنانکه
خط آدمیان نمی ماند که ذوالنون حبیب الله من الشوق قتیل الله
هرگاه که آن نوشته را تراشیدندی باز آن را نوشته یافتندی. شیخ الاسلام
گفت که آن شعر پیش سابی بوده که با بعد از [illegible]
ذوالنون گفته: ما اعز الله عبدا بعز اعز له من ان یدله علی ذل نفسه. و هم وی
گفته: اخفی الحجاب واشده رؤیة النفس وتدبیرها. و هم وی گفته: التفکر فی ذات الله
جهل والاشارة الیه شرک وحقیقة المعرفة حیرة. شیخ الاسلام گفت: حیرت دو
است: حیرت عام و آن حیرت الحاد و ضلالت است، و حیرت دیگر در عیان است و آن
آگاهی است. و هم وی گفته: اول گسستن و پیوستن، آخر گسستن نه پیوستن. شیخ
الاسلام قدس سره: کیف تکون وصل انس همانا صل احد • من قسم الواحد
جهلا بعد بالواحد جاحد • ذوالنون را گفتند که مرد کیست و مراد کیست؟
گفت: المرید یطلب والمراد یهرب. شیخ الاسلام گفت: مرید طلبنده و با

صد هزار دینار زر همراه می‌بردند و با او صد هزار دینار زر بود و گفت بنشین که بسی
سوی سفید در پای من افکند احمد جشنی بود که وقتی لشکرها از سالکان و این
رسید با ابو سعید معلم که به نزدیک تربت شیخ ابو اسحاق شهریار در
کورت بیا رسن لسان با یکدیگر در مناظره بودند که مرید با همراه چون
در آمن رسیدند گفتند اینک حاکم آمد من گفتم لا فرید و لا امر او و لا حیز و لا
استخبار و لا حد و لا جسم و هو الکل با الکل ابو سعید خرقه‌ای داشت از سر
برکشید و بینداخت و مالی چند بکرد و برفت و جشنی در پای من افتاد و
بسوی سفید در پای من می‌افکند ذو النون گفت که وقتی با جماعتی در کشتی
نشستم تا از مصر بجدّه روم جوانی مرقع دار با من در کشتی بود و مرا آرزوی
التماس صحبت وی همی بود و اما هیبت وی مرا می‌نگذاشت سخن گفتن با وی
که سخت عزیز روزگار بود و هیچ از عبادت خالی نبودی تا روزی صرّهٔ زر
جواهر از آن مردی غایب شد و خداوند صرّه مران جوان را در اتّهام
در خواستند که با وی جفا کنند من گفتم با وی بدین سخن گونه مگویید تا من از وی
بخوبی بپرسم نزدیک وی آمدم و با وی به تلطف بگفتم که این جوانمردان را
بصورتی چنین با وی نموده است و تو در گمان شده‌اند و من ایشان را از

درشتی و جفا باز داشتم اکنون چه باید کرد او روی بآسمان کرد و چیزی گفت
ماهیان در دریا بروی آب آمدند و هر یکی گوهری در دهان گرفته
یکی گوهر بستد و بدان مرد داد و بر قدم بر روی آب نهاد و برفت
پس آنکه صره را برده بود صره را بیفکند و بیافتند و اهل کشتی ندامت
بسیار خوردند ذو النون قدس الله سره گفت در سیاحت بودم بکوهی
برسیدم جوانی را دیدم شوری بود در وی گفتم از کجایی ای عزیز گفت
غریب بود کسی که با او مونست دارد بانگی از من برآمد و بیفتادم بیهوش
چون بهوش آمدم گفت چه بود گفتم دارو با درد موافق افتاد
گفت قدس الله سره که خستهٔ دیدار بود کسی که او را دیده بود جان در تن
او شیدا بود و هر جا که آرام یابد دشمن آرام شود که او وطن غریبان
و مأوای مفلسان است و همراه بیگانگانست و فتنی که کسی با یکی
مصاحبت تو بدست او بود و درد تو با او از وی موافق
بود و این او را استوار دارد ذو النون مصری قدس الله سره
شقی عزیز مصری قدس الله سره که از متقدمان مشایخ است
گفت هر چه این الکرامه که علم اولین و آخرین بیاموزی این

بر همه خلق وا نمود او گر آمده که او را چون بلی ای کا اول کلام هر کز فتی او خود
نجا گود شیخ الاسلام گفت که او با جوینده خود همراه است و دست جوینده
خود گرفته در طلب خود می باز آید **اسرافیل قدس سره** از قدمات
شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که وی از پیران ذوالنون مصری است
از معروف بوده و بمغرب نشسته بوده و برا استخوان بست بار دو روز داد و نو
و معاملت بگفتی شیخ الاسلام گفت که شیخ معروف بمصر شد شصد فرسنگ بیک
سوال اسرافیل چون وصیت یافت برسید از وی آن تعذب الاشیاء قبل
الدلیل گفت هر صبر ده سه روز و در چهارم گفت مرا جواب از رو ابو
ثواب مثل از عمل روا بود عذاب بیش از دلیل بکفت و نعره بزد و دو
پس از آن سه روز بزیست و برفت شیخ الاسلام قدس سره گفت آن سه روز
درنگ بین جواب آن سه روز درنگ خوستن بود اگر در وقت جواب
دادی در وقت برفتی شیخ الاسلام گفت قدس سره ربوبیت عجم
است و قسمتها کرده مثل زرکده خلق و خلق زیر حکم و خواست وی
اسیر تا هر یکی را بر قسم صفت عاقبت آن کند که خود خواهد و وی راست
حکم و وی عادل است کس را چون و چرا نرسد که کار بعلم و حکمت میکند

وکرد تا سزای هر کس صفت و عنایت وی حکمت **ابو الاسود**
مکی قدس سره بزیارت عزیزی رفت سلام کرد و گفت
ایها الشیخ من فتنت توام ابو الاسود عزیزی برجست گفت علیک
السلام چونی و در حالی از خود غایب بود همان حال بود تا سه بار بنشست که
عزیزی از دوست آب و خاک و در سوم انسانیت پیر فرو [illegible] آمد
زی غنیمت گرفت رها گشت **ابو الحسن [illegible] قدس سره** وی
از مشایخ بوده وقتی در بادیه اهل خود را گفت بدرود باشی که من رفتم
خواهر او مطهره او را شیر کرد و بوی داد و وی برفت چون [illegible]
احتیاج شد خواست که طهارت کند از مطهره شیر بیرون آمد از وی باز گفت
و گفت بی خود بودم که طهارت کنم مرا آب اجب ترا از شیر مطهره را
از شیر تهی کرد آب پر کرد و برفت هر که طهارت کردی آب فرود
آمدی و چون تشنه و گرسنه شدی شیر **ابو الفضل [illegible]**
از متن طایفه بوده وی گفته که هر که مرا او در شیر شود که روز عید با
ذوالنون [illegible] آمدم مردمان از عیدگاه باز گردیده بودند شادی کنان
ذوالنون گفت قدس سره که این مردمان شادی می کنند که امانت خوش

بگذارده اند چو و گفته اند که ازیشان هر که بر فقه خدای یعنی طاعت مشایخ
بیاید نامبارک سوی او نشوم و بر ایشان بگویم شیخ الاسلام گفت این حکایت
چو تیر و تیر است اگر همتی بنده البتی بسبعتی و الکه حجب ... السعی
آن ترسان بودی و عید ازو کرده بجای خود باز داده ... اهل این عاقل ...
ایشان که اهل آن بودند خبر دار بودند آن و عید دادن ایشان او حجت شیخ الاسلام
گفت قدس سره که صباغ موصلی گفت که داود علیه السلام گفت خداوند
مرا گفتی ... بشوی ... خدمت ما اکنون صحبت میخواهی دل ...
شوید صحبت گفت الهموم و الافراح ... شیخ الاسلام
گفت قدس سره در این طریق اندر ... ابو عبدالله
السقاء رحمه الله تعالی کنیت وی ابو اسحاق است از اصحاب ذوالنون
بوده قدس الله سره وی گوید که ذوالنون گفت در بادیه زنی دیدم ...
هر گاه الله گفتی ... شدی ذوالنون قدس الله تعالی سره گوید هر که ...
او کند ... صفت ... ابو عبدالله ...
قدس الله سره ... خواستم که ... سؤالی کنم ... گفت
... که هر که ... او ... ادرجمله

این سخن بیرون می خواهم آمد توفی ولید السقا سنه عشرین و ثمانیه قبل
و عشرین و ثمانیه **فضیل بن عیاض رحمه الله تعالی** از طبقه اولی
کنیت او ابو علی است اصل از کوفه است و گفته اند که اصل از خراسان
بود از ناحیت مرو و گویند که وی بسمرقند زاده و به باورد بزرگ شده
و گویند ... الاصل است و بعضی گفته اند که بخاری الاصل است والله تعالی اعلم
وفات وی در محرم سنه سبع و ثمانین و مایه بود فضیل عیاض گوید قدس
الله سره گوید که من حق را سبحانه و تعالی بر دوستی پرستم که نتوانم که نه
پرستم بمحمود الوراق • تعصی الاله وانت تظهر حبه • هذا لعمری فی القیاس
بدیع • لو کان حبک صادقا لاطعته • ان المحب لمن یحب مطیع • شیخ الاسلام
قدس الله سره گوید هر که او را به بیم می پرستد خود را می پرستد و بطمع
خود می جنبند بجنبه محبت و اطاعت او فرمان و هر که او را امید می پرستد
او نیز خود را می پرستد و بترتیب نعم و راحت خود می جنبند بر پای محبت
اطاعت من او را نه بیم و امید می پرستم چون فرزندان ...
محبت او که از پیش که سزای آن است ... آن دارد ناچار ...
بود از فرمان او پرستم که گفت ... پرستم و بر دوستی ...

رسول صلی الله علیه و آله وسلم و در عصر خود معتبر فهم محمد بن السعید الزنجی رحمه الله
علیه رسیده اند که مشغله گشت گفت اگر حق سبحانه را بر بیم و امید پرستند گفتند
پس تو چون پرستی گفت بمهر و دوستی وی مرا بر خدمت و طاعت وا دارد
شیخ الاسلام گفت فضیل عیاض را پسری بود علی نام از پدر بعد در زهد و در
عبادت و ترس روزی در مسجد حرام نزدیک زمزم خواندند که و
یوم القیامة تری المجرمین لا یه وی بشنید نعره بزد و جان بداد شیخ الاسلام
گفت از دوستان نشان وا از عارف جان من لم یمت عشقا فلیمت کمدا
لا خیر فی عشق بلا موت **یوسف بن اسباط رحمه الله تعالی** از
متقدمان است از ائمه شریعت و سید در زهد و ورع خوف و حزن
بر وی غلبه کرده و علم بر وی در شود بدیدار شریعت و تستعین بارع الاسلام
گفت او گفته که دوستان او را سر خرم داده اند حلاوت و مرحمت
صحبت **معروف کرخی قدس الله سره** از طبقه اولی است از
قدمای مشایخ است استاد سری سقطی و غیر او کنیت او ابو محفوظ
نام پدر وی فیروز و بعضی گفته اند فیروزان و بعضی گفته اند معروف
ابن علی الکرخی پدر وی ملا بوده در بان امام علی بن موسی الرضا رضی الله عنه

اسباط بفتح همزه و سکون سین و با موحده و طاء مهمله

۹

۱۰

گویند که بر دست وی مسلمان شده روزی بار داده بود از ازدحام
پهلوی وی را بشکستند در آن هلاک شد و معروف سقطی و او داود قدس الله سره
صحبت داشت و ارادت او بداود الطائی نسبت شیخ الاسلام گفت معروف
در بستان ما تنین روز نیاز رفت و وی گفت صوفی اینجا مهمان است
تقاضای مهمان بر میزبان جفاست و مهمان که با ادب بود منتظر بود
نه متقاضی شیخی معروف با کسی وصیتی کرد گفت احذروان لا یراک الله
الا فی زی المسکین شیخ الاسلام گفت که معروف روزی فرا خواهر زاده خود
گفت که چون ترا بوجل حاجتی بود بقسم کن سوگند بر او ده بمصطفی صلی الله
علیه وسلم در دعا میگفت اللهم انی اسالک بحق السائلین علیک ثب بحق
الراغبین الیک و بحق مشائی الیک یحیی بن کار من بر تو و سئل
معروف عن المحبة فقال المحبة لیست من تعلیم الخلق انما هی من مواهب الحق
و فضله و قبر معروف در بغداد است بدعا کردن و زیارت و تبرک آنجا
روند و مجرب است که هر که دعا کند مستجاب گردد **ابو سلیمان دارانی**
قدس الله سره وی از طبقه اولی است نام وی عبد الرحمن بن احمد بن
عطیة العنسی است و بعضی گفته اند عبد الرحمن بن احمد بن عطیة العنسی از قدمای

۱۱

العنسی بفتح عین مهمله و سکون نون

مشایخ شام بوده و از اکه دهی است از دهیای دمشق و قبر وی در
همان دهست و وی استاد احمد بن ابی الحواری است ریحانة الشام و
سنه خمس عشرة و مائتین برفته از دنیا ابو سلیمان را پرسیدم که
سوی صحبت گفت نشست کمر او چو یکی بوده دو جهان و هم وی گفته که در کتابی
خوانده ام که حق سبحانه و تعالی گفته است کذب من ادعی محبتی اذا جنه اللیل نام
عنی و هم وی گفته که وقتی که بعراق بودم عابد بودم و بشام عارفم و بعضی
ازین طایفه گفته اند بشام ازان عارف بود که بعراق عابد بود که اگر انجا عابد
نبودی اینجا عارف نبودی و هم ابو سلیمان گفته ربما مکث فی قلبی
النکتة من نکت القوم ایاما فلا اقبل منه الا بشاهدین عدلین الکتاب
والسنة و هم وی گفته که هر چیزی که ترا از حق سبحانه و تعالی مشغول کند بر تو
شوم است و هر چیزی که خوی ترا از حق باز کند و خوی تو با اسباب کند
از او بهمست و هر نفسی که از تو بر آید در غفلت نه در یاد حق سبحانه
و تعالی بر تو و بال است و هم وی گفته افضل الاعمال خلاف هوی النفس
من العبد احمد بن ابی الحواری گوید که ابو سلیمان را گفتم که در خلوت نماز
کرده ام از ان لذت یافتم پرسید که سبب آن لذت چه بود گفتم آنکه مرا

بس بدو گفت انک الضعیف حیث خطر بقلبک ذکر الخلق و هم
وی گفته لکل شیء صدا و صدا نور القلب الشبع و هم وی گفته
من اظهر الانقطاع الی الله فقد وجب علیه خلع ما دونه من قلبه
و هم وی گفته انفع الاشیاء فیما بین الله و بین العبد المجاهدة داود
ابن احمد الدارانی رحمه الله تعالی وی برادر ابو سلیمان دارانی است
صاحب ریاضت عظیم بوده و با ابو سلیمان صحبت داشته بود سخنان
وی در معاملت مثل سخنان برادر وی بود احمد بن ابی الحواری گوید
رحمه الله که از داود پرسیدم که چه گویی در دلی که او را خوش در رو
تأثیر نکند گفت آن دل ضعیف و بیمار بود او را معالجه باید کرد ابو
سلیمان داود بن نصر الطائی قدس سره از طبقه اولی است از کبار
مشایخ و سادات اهل تصوف بود و در زمان خود بی نظیر شاگرد
ابو حنیفه رضی الله عنه بود و از اقران فضیل و ابراهیم و غیر ایشان
بود و در طریقت مرید حبیب راعی بود و در جمله علوم حظی افر داشت
و بر جمله علما بود و در فقه فقیه الفقها بود عزلت اختیار کرد و از
ریاست اعراض کرد و طریق زهد و ورع و تقوی بر دست گرفت

ور از فضایل بشارست و مناقب مذکور وی که مرمردی را گفت ان
اردت السلامة سلم علی الدنیا و ان اردت الکرامة کبّر علی الآخرة
ای پسر اگر سلامت خواهی دنیا را وداع کن و اگر کرامت خواهی آخرت
را تکبیر گوی و از معروف کرخی قدس سره روایت کنند که گفت بشر
کفن را دیدم که دنیا را در چشم وی قدر و خطر کم بود از او و دکان
که همه دنیا را او اهل آنرا به نزدیک وی هیچ مقدار نبود و در تعظیم کمال
مبالغتی اگرچه آفت بودندی ابراهیم بن ادهم قدس الله سره
العزیز از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو اسحاق است و نسب او ابراهیم
بن ادهم بن سلیمان بن منصور البلخی از ابنای ملوک است در جوانی توبه
کرد وقتی بقصد بیرون رفته بود هاتفی آواز داد که ابراهیم نه برای
این کار آفریده اند ترا و ویرا آگاهی بدید آمد دست در طریقت زد
بمکه رفت و آنجا با سفیان ثوری و فضیل عیاض و ابو یوسف غسولی
صحبت داشت و بشام رفت آنجا کسب میکرد و در طلب حلال احتیاط
میکرد و ویرا حدیث است و از اهل کرامات و ولایت است بشام
از دنیا رفت در سنه احدی و ستین و مایه و قیل فی سنه ثنتین و ستین

و بدا الکر

و بدا الکر شخصی با ابراهیم بن ادهم قدس سره همراه شد همراهی وی خبر
کشید چون میخواست که جدا شود گفت اگر بیاید که در من صحبت از من بدیده
اگر هیچ عیبی فراوان کردم ابراهیم گفت من ترا دوست بودم دوستی
عیب تو بر من پوشیده من از دوستی تو خود ندیدم که نیک مینگری
باید ویقبح من سواک الفعل عندی ه وتفعله و یحسن منک ذاکا
عثمان بن عمار گفت که در سن بحر بودم با ابراهیم بن ادهم و محمد بن
ثوبان و عتبة و منقری بحر میگفتیم جوانی در آن رفته بود و نیکو او
ذنیار تمام گفت ای جوانمردی آنم که درو کار میکردم شب نخفتم و روز
هیچ نخوردم و عمر خویش را نحس کردم بخیال حج کنم و بکمال غزا جو
که مرا بوی عمر رسد و در دل خود هیچ خیری نمی یابم و میدانم که شما هم
میگویید گفت هیچکس از ما جواب وی ندادند و در سخن خویش فتادند او
یکی از یاران گفت مرا دل بر نیاز وی بسوخت گفت ای جوانمرد انسان عبادت
که کرد این کار میکردند و آنرا طالب و خواهان اند و در فراوانی طاعت
و خدمت میکوشند در نگریستن و تفرسی میکوشند شیخ الاسلام
گفت آن نیست که خدمت و طاعت نباید کرد و یعنی آن خبر

و دیگری نباید صوفی بی خدمت نبود اما تصوف بر خدمت

صوفیان خدمت نکرده اند بلکه از همه خلق ربوبیت کنند اما آنچه کنند و نشان دهند

یعنی عوض و مزد و مکافات آن طلب کنند و مایه ایشان چیزی دیگر

است در باطن و در ظاهر تلبیس کرده اند و باطن در رهبان دیگر زیند

و ابوالقاسم نصرآبادی قدس الله سره گفته جذبة من جذبات الله

توازی عمل الثقلین یک کشیدن که دل تو را بود بگیرد یعنی محبت

و معرفت و صحبت ترا به از کردار آدمی و پری ابراهیم ادهم

و علی بکار و حذیفه مرعشی و سلم خواص با یاران یکدیگر بودند با یکدیگر

بیعت کردند که هیچ نخوریم مگر دانیم که از حلال است چون در

ماندند از یافتن حلال بی شبهه باندک خوردن آمدند گفتند چندان

خوریم که از آن چاره نبود و هر چه شبهه اندک تر بود

۱۹ **ابراهیم بن سعد علوی الحسنی قدس الله سره العزیز** کنیت وی ابواسحاق است شریف

است حسینی از قدمای مشایخ است از اهل بغداد و از آنجا

بشام رفت و آنجا متوطن شد صاحب کرامات ظاهر بود و

نظیر ابراهیم ادهم شیخ الاسلام گفت که مرا دو دوست واند

شیخ

شیخ شناسیم ازین طایفه دو علوی بودند یکی ابراهیم سعد و دیگر

حمزه علوی صاحب کرامات ابراهیم سعد استاد ابوالحارث اولاسی

است ابوالحارث اولاسی در ابتدای ارادت در خانه خود یکی

خاگینه خورده بود با یاران پیش ابراهیم سعد رفت و وی در راه

بود پای بر آب نهاد و ابوالحارث را گفت دست بیار و

بوی وا او پای وی در آب فرو شد ابراهیم گفت پای در خاگینه

آلوده است با این سخن وی را مطالبه و عتاب کرد بر انکار وی گفت

تو نه جوینده این کاری برو و از خلق عزلت کن و فراغت دل

جوی و گرد کرد او را گرد ۱۶ **ابوالحارث الاولاسی رحمه الله علیه** نام وی

فیض بن الخضر است شاگرد ابراهیم سعد علوی است وی گفت

که ابتدا دیدن من ابراهیم سعد آن بود که در ثغر ایام موسم از اولاس بغربت

که بیرون آمدم در راه بشنیدم نخوردم گفتم که من تنها ام دو تن ایشان جدا

شدند من بماندم و یک تن و آن ابراهیم سعد علوی بود شریف حسنی گفت و یکی

همراه وی گشتم بشام گفت من که نیکام ... بعد از آن جدا شدیم

اما همیشه کتابت وی بمن می آمد و هم وی گفته که روزی

یعنی از انفاس اینان بهره بیابند

الاولاسی بفتح همزه و بسکون واو و کسر سین مهمله ... بفتح لام و کاف عجمیه آن ... و زن هر دو بیعت ... چون تا ... و دعا قوی بود ... پر توی ... بکم چیزی از دنیا قناعت کن که ... جامه و نماز کوتاه کذا ... صلوات الرحمن علیه و بعضی از اصحاب ... نال امر ارم ... بعضی مشایخ قدس الله ... بجا بر آنکه در نماز حفظ قلب ... بلکه مقصود اصلی اینست و حفظ قلب در نماز مهم است ... جواب گفت این بنا بر ... انست که این طایفه بعد از آنکه از یکدیگر جدا ... تصرف ... نماز رفت ... این زمان از عالم ... کرده ... بلا ...

بابراهیم علوی از کوه لکام می‌آمدم لشکری زنی را گرفته بود
آن زن بما استغاثه کرد ابراهیم آن لشکری را سخن گفت قبول نکرد
دعا کرد آن لشکری و زن مرد و افتادند بعد از آن زن برخاست و
لشکری مرده من گفتم که دیگر با تو مصاحبت نمیکنم که تو مستجاب الدعوة
می‌ترسم که از من بی ادبی ظاهر شود بر من دعا کنی گفت ابن عیسی
گفتم پس وصیت کرد گفت تا توانی بکن حذر از دنیا قناعت
کنی و هم وی گفته که روزی در اولاس بودم دل من بخسته بیرون
رفتن در حرکت آمد بیرون آمدم دیدم که شخصی در میانه رو
درختان نماز میگذارد مرا هیبت او فرو گرفت چون نیک نظر
کردم ابراهیم سعد بود نماز کوتاه کرد سلام داد و بجنازه بجز آمد
ولیک بجنبانید ما همان بسیار صف کشیده روی بوی نهاده ند
بخاطر من گذشت که صیاد آن کجا اند همه متفرق شدند پس گفت
ای ابو الحارث تو مرد آن کار زنده بر تو باد که در این کیمیا از خلق تنها
باشی و تعلیلی از دنیا بسازی تا اجل بتو رسد و دیگر ندیدم
او را و غایب شد و هم ابو الحارث گفته که آوازه ذو النون

قدس سره

قدس سره شنیدم بچند سال که چند عزیمت زیارت وی کردم
چون بمصر رسیدم گفتند او دی روز از دنیا برفت بسر قبر
وی رفتم و بر وی نماز گذاردم و بنشستم و مرا خواب در ربود
وی را بخواب دیدم آنچه مشکل داشتم از وی سوال کردم همه را
جواب گفت

ابراهیم ستنبه هروی قدس الله سره

کنیت وی ابو اسحاق است صحبت ابراهیم بن ادهم دریافته
و کان من اقران ابی یزید وی در اصل از کرمان بوده و در هرات
اقامت کرده بود از آن وی را هروی گویند و تربت وی در قزوین
است بزار و تبرک به وی گفته صحبت ابراهیم ادهم رسیدم
اول مرا دلالت تجرید کرد از دنیا بعد از آن مرا دلالت کرد
دنیا طلب میکردم و بر فقرا نفقه میکردم بعد از آن مرا گفت
بگذار و توکل خود را بر خدای کن تا ترا صدق و یقین حاصل آید آنچه
گفت فرمان بردم بعد از آن فرمود که بادیه در آی بر قدم تجرید
بادیه در آمدم مرا صدق و توکل و اعتماد بر خدای تعالی میسر شد
گویند وی را جاهی عظیم بود در هرات جنبدج بگذرد و بر توکل و زهد

و دعا میکرد و میگفت اللهم اقطع رزقی عن اموال اهل [illegible]

می گوید بعد از آن روزها گرسنه می ماندم و چون ببازار میگذشتم

مردم با هم میگفتند که این کسی است که هر شب چندین و چندین

درم نفقه میکند و وقتی بحج رفتم بر قدم تجرید و چند روز و [illegible]

هیچ نخورده بودم و هیچ نیاشامیده بودم گفت نفس من با من حدیث کرد

که ترا نزدیک خدای تعالی قدری و منزلتی هست ناگاه شخصی از جانب

وحشت راست با من در سخن آمد و گفت یا ابراهیم تراعی الله سرک بوی

نگریستم و گفتم قد کان ذلک بود آنچه میگویی پس گفت که چندین

گاه است که من بانجام هیچ نخورده و هیچ نخواسته ام که برجا مانده برزمین

افتاده ام گفتم خدای تعالی داناتر است گفت تشنه در روزی و من سرم

سیدارم از خدای تعالی که خاطر وی که ترا واقع شده است مرا واقع نشود

و اگر بخدای تعالی سوگند دهم که این درخت را زر گرداند مرا نیز

زر گرداند و به برکت و مدد او وی مرا آگاهی حاصل شود و روزی بر

با اصحاب خود نشسته بود و گفت برخیزید که باستقبال [illegible] و مرا [illegible]

کرده ام بخدای تعالی در حق خویش ابراهیم گفت اگر همه خلق مرا

شفاعت

شفاعت دهد باره کل بخشیده باشد شیخ در جواب متحیر شد

کر سخن را گفت وی گفته که روزی بمجلس بایزید حاضر گشتم مردمان

می گفتند که فلان کس علم از فلان گرفته است بایزید گفت مسکینان

علم خود از مردگان گرفته است و ما علم از زنده گرفتیم که هرگز نمیرد

و هم وی گفته مَن اراد ان یبلغ الشرف کل الشرف فلیختر سبعا علی سبع

الفقر علی الغنا و الجوع علی الشبع و الدون علی المرتفع و الذل علی

العز و التواضع علی الکبر و الحزن علی الفرح و الموت علی الحیات

۳۲۰ **ابراهیم رباطی قدس الله سره العزیز** وی مرید ابراهیم ستنبه است

در سفر بود چون در راه میرفتند ابراهیم ستنبه با رباطی گفت که با تو هیچ

و طوق کل از وی گرفته است و قمری بر وی [illegible] در سرای وی ابراهیم

معلوم هست وا خود هیچ داوی برگرفته رباطی گفت باره و دیگر

رفت بازگفت با تو هیچ معلوم هست گفت باره دیگر برفت پس

نشست و گفت راست بگویی پای من گران شد نمیتوانم رفت

رباطی گفت با من چند شراک نعلین هست که چون بگسلد در آن کنم

اکنون بگذاشته است گفت پس چندان که معلوم است که از آن نبوده ام

رفت رباطی از آن بینداخت در خشم و می‌خواست که زودتر دود آن پیر تا وی را سرزنش کند قضا را یکی بحجت دست واکرد که بیرون کشد دیگری دید که افتاده همه راه همچنان بود آخر وی را گفت که امن عامل الله علی الصدق **ابراهیم الطوسی قدس الله سره** شیخ الاسلام گفت وی از مشایخ است و وی گفته که رکوهٔ صوفی کفن اوست و بالش او دست اوست و خزینهٔ او دوست یعنی حق سبحانه و تعالی شیخ الاسلام گفت هر که برین بیفزاید کاری فرا دست خود دهد که از آن درماند وگفت صوفی در بیابان افتاد گفتند سبب چه بود گفت سبب سوزنی که در سفر می‌رفت گفتم سوزنی باید چون فرا دست آمد گفتم خرقه‌ای باید که در آنجا هم کنم فرا دست آوردم گفتم کفش در دست نتوان گرفت رکوه بدست آوردم گفتم حمالی سوا کرد رفیقی بدست آوردم تا فراهم پیوست تا بیابان رسیدم این همه از آن سوزن شد **ابراهیم الخواص قدس سره**

لقد وضح الطریق الیک حقا ۰ فما احد یریدک یستدل ۰ فان ورد الشتا فانت کهف ۰ وان ورد الصیف فانت ظل

ابراهیم الصباغ البغدادی قدس سره کنیت وی

ابو اسحاق است با معروف کرخی صحبت داشت معروف وی را گفته بود لازم گیر فقر را و بترس از آن مذهب وی تجرید و انقطاع بود جنید گوید روزی پیش سری سقطی قدس سره آمد پارهٔ حصیر ازار خود ساخته بود چون سری او را بدید یکی از اصحاب را فرمود تا برای وی جبه‌ای از بازار بخرید گفت ای ابو اسحاق این را بپوش گفت من ده درم بود آن برای تو این جبه را خریده‌ام ابراهیم گفت با فقرا می‌نشینی و ده درم ذخیره میکنی و آن را نپوشید **ابراهیم الآجری الصغیر رحمة الله تعالی علیه** کنیت او نیز ابو اسحاق است ابو محمد جریری و ابو احمد مغازلی گویند که یهودی پیش ابراهیم آجری آمد مطالبهٔ چیزی که پیش وی داشت تعدادش با هم بحث کردند یهودی گفت مرا چیزی بنمای که با آن شرف اسلام و فضل آن بر دین خود بدانم تا ایمان آرم گفت راست گوئی آری ابراهیم گفت ردای خود را بمن ده ردای وی را بستد و در میان ردای خود پیچید و در آتش انداخت و در عقب آن درآمد و آن را گرفت و ردای خود را از آن بگشاد ردای یهودی در میان سوخته و ردای وی در

آجری بفتح و ضم جیم و تشدید را مهمله
ابو محمد جریری بضم جیم و فتح را مهمله و سکون یا تحتانیه و کسر را مهمله
و ابو احمد مغازلی بفتح میم و غین معجمه و کسر را معجمه

بیرون سلامت یهودی ایمان آورد ابراهیم آجری کبیر رحمه
الله تعالی علیه جنید قدس سره گوید که از عبدون زجاج شنیدم که
ابراهیم آجری مرا گفت لأن ترد الی الله عز وجل همّک ساعة
خیر لک مما طلعت علیه الشمس محمد بن خالد الآجری رحمه الله تعالی
علیه از مشایخ بزرگست جعفر خلدی از وی بسیار حکایت میکند
از وی آورده که گفته است وقتی که بعمل آجر مشغول بودم در میان
خشتهایی که زده بودند میرفتم ناگاه شنیدم که خشتی مر خشت
دیگر را گفت سلام بر تو باد که امشب باتش میروی گفت مرد ورا از آن
منع کردم از آنکه خشتها را باتش در آرند و همه را از آن حال بگذاشتم
و بعد از آن دیگر خشت نه پختم ابراهیم بن شماس السمرقندی قدس
الله تعالی سره مدتها در بغداد مقام داشت و بسمرقند باز آمد وقتی
وقتی لشکری از کفار بدر سمرقند آمد شبی برخاست و بیرون رفت
و با جمعی بر آن لشکر زد و حمله در هم افتادند و یکدیگر را بسیار بکشتند
را مدد او سرمست کردند وی گفته هر کس میگوید که او صحبت من نگویم
اوست که خود در آشنایی و وفات او بسمرقند بود فتح بن علی

الموصلی

الموصلی قدس الله تعالی سره از بزرگان و مشهوران مشایخ
موصل است بشر حافی از نظران اوست در سنه عشرین و مائتین رفت
از دنیا میان وی و بشر حافی هفت سال دوستی بود عید اضحی در کوچهای
گذشت آن قربانها دید که میکردند گفت الهی دانی که چیزی ندارم
که برای تو قربان کنم من این دارم و بانگشت بر گلو نهاد و بیفتاد
نگاه کردند رفته بود و خطی سبز بر گلوی وی بود روزی بخانه بشر حافی
آمد گفت اگر چیزی خوردنی داری بیار طعام آوردند لختی بخورد
و باقی در گلیم نهاد و ببرد دختری از آن بشر گفت میگویند که فتح
امام متوکلان است آنکه طعام برداشت و ببرد بشر حافی گفت
او شما را می آزمود که چون توکل درست شود هیچ زیان ندارد
شیخ الاسلام قدس سره گفت که چون تجرید درست شود ملک
سلیمان معلوم نبود و چون تجرید درست نشده باشد [illegible] فرعونی
از سر رشته معلوم بود فتح بن شخرف المروزی قدس الله
تعالی سره کنیت وی ابونصر است از قدمای مشایخ خراسانست
[illegible] عبد الله بن احمد حنبل گوید از خاک مرو آن

چون شیخ بیامد سیزده سال در بغداد بود و از بغداد بیرون نرفت
از انطاکیه وی را سویق می آوردند میخورد و در حالت نزع با خود
چیزی میگفت گوش نهادند شنیدند میگفت الهی اشتد شوقی الیک
فعجل قدومی علیک. چون وی را بشستند بر ساق وی بدیدند
نوشته برگ سبز برخاسته از پوست که الفقیر لله. شیخ الاسلام قدس
سره گفت که ابراهیم حربی گفت که من حاضر بودم دیدم آن کسی را
گویند که سی و سه بار بروی نماز کردند و وفات وی در روز للنصف
من شعبان سنه ثلث و سبعین و مائتین. **شیخ ابو الحارث بشر بن الحارث الحافی قدس الله سره** از طبقه اولی است کنیت او ابو نصر
و گویند اصل وی از دیهای مروست مقیم بغداد بوده و آنجا رفته
از دنیا در چهارشنبه ده روز از ماه محرم گذشته سنه سبع و عشرین
و مائتین. پیش از احمد حنبل بسیار آمدی و وی را بزرگ داشتی احمد حنبل سید است
تا آنگاه که فتنه مخلوق گفتن قرآن افتاد وی در خانه بنشست و احمد
پای پیش نهاد وی را گفتند یا بشر چرا بیرون نیایی و سخن نگویی نصرت دین
را و تقویت اهل سنت را گفت هیهات احمد حنبل در مقام پیغمبران

ایستاده است

ایستاده است که چون وی تواند کرد مرا طاقت آن نیست و وی گفته است
ما اعظم مصیبة من فاته الله عز و جل. **بشر الطبرانی رحمه الله تعالی علیه**
از متقدمان مشایخ طبریه بوده و بخت بزرگ بوده و صاحب کرامات
بوده وی را خبر آوردند که مشایخ گویند که تا بشر در طبریه بود ما را از روم
ایمنی است چون این سخن شنید غلامان را گفت که نعمت هرچه بود در دنیا
می زنید همه را آزاد کرد و بسترش گفت ما را در ویش کردی گفت ای پسر
شکر ادا کردم که حق تعالی از من چنین خبری در دل دوستان جای داد
قاسم جوعی رحمه الله تعالی کان فی حاله مشتهرا و من اسباب
الدنیا متجردا. بشر حافی بزیارت وی رفت روزی بیمار شد
بشر حافی بعیادت او آمد دید که خشتی زیر سر نهاده و پاره
بوریای کهنه در زیر پهلو انداخته چون بیرون آمد همسایگان
وی گفتند سی سال است که در همسایه ماست هرگز از ما حاجتی
نخواسته. **شقیق بن ابراهیم البلخی قدس الله تعالی سره**
از طبقه اولی است کنیت وی ابو علی است و وی در اصل صاحب
رای بوده صاحب حدیث گشته و سنی پاکیزه شاگرد زفرست

٢٩

٣٠

از قدمای مشایخ بلخ بوده است استاد حاتم اصم و با ابراهیم ادهم صحبت
داشته و از پیران وی است و بر وی ریاضت کرده در زهد و
تصوف بطریق توکل رفتی وقتی با ابراهیم ادهم گفت شما در معاش
چگونه میکنید گفت چون می یابیم شکر میکنیم و چون نیابیم صبر
میکنیم شقیق گفت سگان خراسان همچنین میکنند ابراهیم
گفت پس شما چون میکنید گفت ما چون می یابیم ایثار میکنیم و چون
نیابیم شکر میکنیم ابراهیم ادهم بوسه بر سر وی داد و گفت استاد
توئی و در کتاب سیر السلف این حکایت را بعکس این آورده اند
آنچه اینجا نسبت بشقیق کرده آنجا نسبت با ابراهیم ادهم کرده و الله
تعالی اعلم شقیق گفت که با ابو یوسف قاضی در مجلس ابو حنیفه رضی
الله تعالی عنه حاضر می شدم مدتی میان ما مفارقت افتاد چون
به بغداد درآمدم ابو یوسف را دیدم در مجلس قضا مردمان گرد بر گرد
وی جمع گشته من نگاه کرد و گفت ایها الشیخ چه بوده است که تغییر لباس
کردهٔ گفتم آنچه تو طلب کرده یافتی و آنچه من طلب کردم نیافتم لاجرم ماتم زده
و سوگوار و کبود پوشیده ام ابو یوسف گریان شد و وی گفته است

که من

که من از گناه ناکرده بیش ازان می ترسم که از گناه کرده یعنی [illegible]
که صد کرده ام ایمن نیم که چه خواهم کرد و وی گفته که توکل آنست که
دل تو آرام گیرد بانچه خدای تعالی وعده فرموده و هم وی گفته اصحب
الناس کما تصحب النار خذ منفعتها و احذر ان تحرقک و در
بعضی تواریخ بلخ مذکورست که شقیق را در سنه اربع و تسعین و مایه
در ولایت ختلان شهید کردند و قبر وی آنجاست **داودی**
البلخی قدس الله تعالی سره از قدمای مشایخ خراسان است ابراهیم
ادهم گوید که در میان کوفه و مکه با مردی مصاحب شدم چون
وقت نماز شام درگذارد و بعد از آن دو رکعت سبک بگذارد و در زیر لب
سخنی گفت از جانب دست راست وی کاسه شربت و کوزه آب
پدید آمد خود بخورد و مرا نیز داد این قصه را با یکی از مشایخ که صاحب
آیات و کرامات بود بگفتم گفت ای فرزند وی برادر من داود است
و وصف حال خود از آن بگفت که هر که دران مجلس بود و بگریست پس
گفت وی از دهی از دهها که نام آن ده است که آن ده بر سایر بقاع
افتخار دارد که داود از وی است پس آن شیخ از من پرسید که ترا

چرا او نمی‌گوییم اسم اعظم گفت کدام است گفتم آن در دل من

از آن بزرگتر است که بر زبان بگذرانم **حارث بن الاسد المحاسبی**

قدس الله سره از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو عبد الله است

از علمای مشایخ است و قدمای ایشان جامع علوم ظاهر و علوم

اصول و معاملات و اشارات و وی را تصانیف بوده است و

بغدادی است اصل از بصره است اما در بغداد برفته از دنیا

در سنه ثلث و اربعین و مائتین پس از احمد حنبل دو سال حارث

گفته مَنْ صَحَّحَ باطِنَهُ بِالمُراقَبَةِ وَالإخْلاصِ زَيَّنَ اللهُ تَعالى ظاهِرَهُ

بِالمُجاهَدَةِ وَاتِّباعِ السُّنَّةِ وهم وی گفته مَنْ لَمْ يُهَذِّبْ نَفْسَهُ بِالرِّياضاتِ

لا يُفْتَحُ لَهُ السَّبِيلُ إلى سُنَنِ المَقاماتِ ابو عبد الله خفیف گوید اقتدوا

بخمسة من شيوخنا والباقون سلموا لهم حالهم حارث المحاسبي وجنید

ورویم وابن العطاء وعمرو بن عثمان المکی قدس الله اسرارهم لانهم جمعوا

بين العلم والحقايق وهم حارث محاسبی گوید صفة العبودية ان لا

ترى لنفسك ملكا وتعلم انك لا تملك لنفسك ضرا ولا نفعا گویند

حارث محاسبی قدس سره چهل سال هرروز و شب به دیوار باز نهاد

وجنید ورا نوشت از وی پرسیدند که چرا خود را به تعب میداری

گفت شرم دارم که در حضرت شاهانه بنده وار ننشینم **ابو**

تراب نخشبی قدس الله تعالی سره از طبقهٔ اولی است نام وی

عسکر بن الحصین است و گفته‌اند عسکر بن محمد بن الحصین از اجلهٔ مشایخ

خراسان است بعلم و فتوت و زهد و توکل و با ابو حاتم عطار بصری

و حاتم اصم بلخی صحبت داشته استاد ابو عبد الله جلا و ابو عبید

بسری است ابو تراب با سعید رکوه و ابو درباد یه شد و تن

با وی بماندند ابو عبد الله جلا و ابو عبید بسری و دیگر همه باز گشتند

و وی گفته که عارف آنست که هیچ چیز او را تیره نکند و همه چیز

روشن شود و هم وی گفته که نیست از عبادات چیزی نافعتر

از اصلاح خواطر و دلها و هم وی گفته که من شغل مشغولا عن الله

أدركه المقت في الوقت و هم وی گفته اذا تواترت على احدكم

النعم فليبك على نفسه فقد سلك عن طريق الصالحين وكان يقول

يقول غيبني وبين الله عهدا ان لا امد يدي الى حرام الا قصرت يدي

عنه و هم وی گفته که چون اعراض حق سبحانه و تعالى بنده را همراه

زبان بود در اولیاء حق بطعن بود و انکار دراز شود و ابوتراب در بادیه
در نماز بود باد سموم وی را بسوخت یکسال برپای ماند در سنه خمس و
اربعین و مایتین و در آن که سال ذا النون رفت از دنیا قدس الله سرهما

ابوتراب نخشبی ٣٤ قدس الله تعالی وی بود که با اصحاب خود از
مکه بیرون آمد ایشان را گفت که شما در راه حادثه رسید که من در راه
تبوک گفتند کرامای نجست است گفت چاره نیست لیکن چون بزنگله
در آیید در خانه فلان دوست ما فرود آیید چون بزنگله رسیدند
در خانه وی فرود آمدند برای ایشان چهار قطعه گوشت بریان کرده
آورد ناگاه موشکری از هوا فرود آمد و یک قطعه را بربود آن بیافتند
آن روز ایشان بخوردند و باقی را بخوردند چون بعد از ده روز ابوتراب
آمد از وی پرسیدند که در راه هیچ چیز یافتی گفت که فلان روز که
موشکری یک پاره بریان گرم پیش من انداخت گفتند پس ما هم طعام
خورده ایم که آن از پیش ما ربوده بود ابوتراب گفت صدق حبیبی

ابو حاتم عطار قدس الله تعالی سره العزیز ٣٥ از اقران ابوتراب
بوده و استاد ابوسعید خراز و جنید گفته اند کان ابو حاتم العطار

ظاهره ظاهر التجار و باطنه باطن الابرار و گویند اول کسی که از علوم
اشارت سخن گفت وی بود چون صوفی دیدی با مرقع و فوطه گفتی
یا مساوی قد نشرتم اعلامکم و ضربتم طبولکم فیالیت شعری فی
اللقاء ای رجال تکونون شخصی بدر سرای ابوحاتم عطار شد
در بزد و گفت کیست گفت درویشی است که میگوید الله ابوحاتم
در باز کرد و بیرون افتاد و روی بر خاک نهاد و بوسه بر پای وی داد
گفت کسی مانده که میگوید وقتی بغداد را آراسته بودند و مردم بسیار
بیرون رفت شبلی را الجواب گفتند اگر نه آن بودی که تو میگویی که الله
همه بغداد را بسوختی شبلی از آن را گریست گفتند ما نیز میگوییم که الله گفت
شما میگویید نفساً بنفس و من میگویم حقاً بحق قل الله ثم ذرهم در حقیقت الحق
شبلی پس نعره الا المجوفیه جوی بحرند شیخ الاسلام قدس الله سره گفت همه
خلق میگویند یکی از سر از درمی آویزد و این قوم میگویند یکی و از ایشان
خود منکر نزد   الا کل شیء ما خلا الله باطل   و کل نعیم لا محالة زائل
و ابو حاتم گفته السیاحة بالقلوب **سری بن المغلس السقطی قدس
الله سره العزیز** از طبقه اولی است کنیت او ابوالحسن است خال جنید

٥٥

و سایر بغدادیان است از اقران حارث محاسبی و بشر حافی است
و شاگرد معروف کرخی و از آنانست که از طبقهٔ ثانیه اند گذشت بوی در
گنبد بامداد سه شنبه سیم رمضان سنه ثلث و خمسین و مائتین قبر او
و نیز جنید گفته قدس الله تعالی سره ما رأیت اعبد من السری اتت
علیه ثمان و تسعون سنة ما رؤی مضطجعا الا فی علة الموت و هم جنید گفته
که روزی بخانهٔ سری درآمدم خانهٔ خود را می رُفت نشسته و این بیت
می خواند و میگریست ❁ لا فی النهار و لا فی اللیل لی فرج ❁ فلا ابالی
اطال اللیل ام قصرا ❁ سری در وقتی که محتضر بود جنید را گفت
ایاک و صحبة الاشرار و لا تنقطع عن الله بصحبة الاخیار ❁ شیخ الاسلام
گفت که جنید گفته که وقتی پیش سری سقطی قدس الله سره بودم
نشسته قومی بر در سرای وی بودند نشسته سری مرا گفت برو هیچ
بیکار نیست گفتم نه درویشی است همین کار میخواهد گفت ویرا
بخوان خواندم سری با وی در سخن آمد در ماند و سخن چنان باریک شد
که من هیچ در نیافتم تنگدل شدم آخر سری گفت شاگردی که
گروه گفت بهراة فرا استادی است که وا نفس کار مرا بوی

٥٦

می باید آموخت اما علم توحید او مرا آموختن میکند سری گفت تا
این علم در خراسان بجای بود همه جای بود چون اینجا رسید هیچ
جای نیامد سری گفت که معرفت از بالا فرود آید چون مرغ پرواز
کنان تا دلی بیند که در وی شرم بود و حیا آنجا فرود آید و هم وی گفته
که بدایة المعرفة تجرید النفس للتفرد للحق و هم وی گفته من تزین
للناس بما لیس فیه سقط من عین الله عز و جل و هم وی گفته که در طرسوس
بیمار شدم جمعی از گران جانان قرایان بعیادت من آمدند و چندان
نشستند که من آزار یافتم و ملول شدم بعد از آن از من استدعاء دعا
کردند دست برداشتم و گفتم اللهم علمنا کیف نعود المرضی جنید گفت که
روزی بر سری سقطی درآمدم مرا کاری فرمود زود آنرا ساختم
و پیش وی آمدم کاغذ پاره بمن داد در وی نوشته سمعت حادیا یحدو فی
البادیة و یقول ابکی و ما یدریک ما یبکینی ابکی حذارا ان تفارقنی و تقطع
حبلی و تهجرنی **علی بن عبد الحمید الغضائری رحمه الله تعالی** از قدماء
مشایخ است ذو الاحوال البدیعة و الاعمال الرفیعة و کان یعد من الابدال
وی گوید در خانهٔ سری بکوفتم شنیدم که میگفت اللهم من شغلنی عنک

فاشغله بک عنی از برکت دعاء وی حق سبحانه وتعالی مرا چهل حج
حج پیاده ازحلب روزی کرد **ابوجعفر سماک رحمه الله**
تعالی علیه وی بغدادیست از مشایخ سری سقطی و وی منقطع و متعبد
بوده است جنید گوید قدس سره که از سری شنیدم که روزی
ابوجعفر سماک بر من درآمد و دید که نزدیک من جمعی نشسته بودند
بانگ زد و نشست پس بمن بگذشت و گفت یا سری صرت مناخ البطالین
و بازگشت و ننشست و اجتماع آن جماعت را گرد من نپسندید **احمد**
بن خضرویه البلخی قدس الله تعالی سره از طبقهٔ اولی است
کنیت او ابوحامد است از بزرگان مشایخ خراسان است از
بلخ بوده با ابوتراب نخشبی و حاتم اصم صحبت داشته بود و ابراهیم
ادهم را دیده بود وی گوید که ابراهیم ادهم گفت التوبة هو الرجوع
الی الله بصفاء السر از نظرای بایزید و ابوحفص حداد است در
سفر حج ابوحفص را زیارت کرد در نشابور و بایزید را در بسطام ابوحفص
گفت که ازین طایفه کس را بزرگ‌تر ندیدی گفت از احمد خضرویه بزرگ‌تر
ندیدم بهمت و صدق احوال بعضی از احمد طلب وصیت کرد گفت

امت نعمک حتی تحییها و هم وی گفته الطریق واضح والحق لایح
والداعی قد اسمع فما التحیر بعد هذا الا من العمی توفی رحمه الله
فی سنة اربعین ومائتین وقبره ببلخ مشهور یزار و یتبرک به **یحیی بن**
معاذ رازی رحمه الله روحه از طبقهٔ اولی است کنیت او ابو
زکریاست و لقب او واعظ یوسف بن الحسین الرازی گفت
در چند شهر رسیدم بدیدار علما و حکما و مشایخ هیچ کس ندیدم در
فرض از یحیی معاذ رازی و وی گفته انکسار العاصین احب الی من
صولة المطیعین شیخ الاسلام قدس سره گفت که وی عنی بود که مرد را دو
لطایف الحکمة و زنی بد بیرون آرد یعنی در غرور افکند و معجب شود و خود
وقتی بود که در شغلی افکند یا در معصیتی و وی را از آن بیکو [illegible] آرد
وز آن غفلت وی را بخود مشغول سازد و بنظارهٔ خود بوی ارزانی
و خدا او دست برهم کند و خواهد تواند و وی را رسد و ایمن بودن
بهر دو غرور و مکر است که حکم آن ندانی و عاقبت خود در آن نشناسی
باید که دانستنی که الله تعالی کاه میکند از قومی که ولی وار در معصیت
وی میروند میکویند ستغفر الله از خود مارا بیامرزند هیچ صرد را بگناه

یعنی شکستگی و نیاز مندی بهتر از مطیع

نفحه ... شیخ ... وصحبت او ... التوبة ...

بتر از جور و ستم آن نیست در مفارقت آن مسکر که در آن نگرد که با که می‌رود و یحیی معاذ
را گفتند قومی اند که می‌گویند با جایی رسیده ایم که ما را نماز نمی‌باید کرد گفت
بگو رسیده اند اما به دوزخ رسیده اند و وی گفته صدق التعب العمل
مطابقت المحبوب و هم وی گفته زاهدان غربا دنیااند و عارفان
غربا آخرت و هم وی گفته حق سبحانه و تعالی قومی را دوست داشت
دل ایشان در خود بست کسی که کسی را دوست دارد دل او در خود
بسته دوست دارد و هم وی گوید که هر که از دوست جز دوست دید
وی دوست ندیده و هم وی گفته که اهل معرفت وحشی الله اند در زمین
با کس موانست نکنند و هم وی گوید که حقیقت محبت آنست که به بر نفزاید
و بجفا نکاهد قال اهل التاریخ خرج یحیی بن معاذ الی بلخ و اقام بها مدة
ثم رجع الی نیشابور و مات بها سنة ثمان و خمسین و مائتین **خلف بن**
علی رحمه الله تعالی وی از بصره بوده و با یحیی معاذ صحبت
داشته بوده وی گفته که وقتی در مجلس یحیی بودم یکی را وجدی پدید آمد
و یکی از شیخ پرسید که وی را چه بوده است گفت سخن خدای شنید سر وجد آن
در دل کشف شد صفت انسانیت محو شد **ابو یزید بسطامی قدس الله تعالی سره**

خلف بفتح خاء معجمه و سکون لام
سر و هدا انیست بر دلش کشف
شد یعنی دل وی از غیر
گسسته شد

وطیفور او لیست نام طیفور بن عیسی بن آدم بن سروشان جد او گبری بوده
و مسلمان شده از اقران احمد خضرویه و ابو حفص و یحیی معاذ است و شقیق
را دیده بود وفات او در سنه احدی و ستین و مائتین بوده و در سنه
اربع و ثلثین هر که گفته اند او اول درست تر است و استاد وی کردی بود
وصیت کرده که قبر من فروتر از استاد من نهید حرمت استاد را و ابو علی
از اصحاب رای بوده لکن ورا ولایتی گشاده که مذهب در آن نباید
شیخ الاسلام قدس سره گفت بو یزید را فراوان دروغها بسته اند یکی آنست
که وی گفت شدم خیمه زدم برابر عرش شیخ الاسلام گفت این سخن در
درست کفرست و در حقیقت بلند حقیقت است سکینی نور او پیدا آورد
خویش صفت حقیقت بر سر بل خویش حقیقت نیاید و خود درست کن برابر گفتن
خود کفرست و توحید بود و کاملی درست سکینی و ارسیدن بی همه مرا
شنیدن بن حصری گفت اگر عرش بینم کافرم جنید متمکن بوده و او را
بوح و شطح نبوده هر دو را در کف داشته و کار از اصل گرفته لاجرم
همه فرقها ورا بر رفته اند و ورا گفتند وطن تو کجاست گفت زیر عرش
یعنی علی همت من و منتهای نظر من و آرام جان من و سر انجام کار من است

الله تعالی گفت موسی را که تو غریبی و من وطن تو میگویند که چون بایزید
نماز میکردی قعقعه از استخوان سینه وی بیرون می آمدی از هیبت
از هیبت حق و تعظیم شریعت بایزید قدس سره در مرگ گفت الهی ما ذکرتک
الا عن غفلة و ما خدمتک الا عن فترة هرگز یاد نکردم ترا مگر از غفلت
هرگز ترا نپرستیدم مگر از سر فترت این بگفت و برفت ابوموسی گوید
شاگرد وی که بایزید گفت الله تعالی را بخواب دیدم گفتم راه تو چون است
گفت از خود گذشتی رسیدی شیخ الاسلام قدس سره گفت براه شناخت
الله تعالی آسان است راه و با یافت او عزیز است بایزید را قدس سره گفتند
پس از مرگ بخواب دیدند گفتند حال تو گفت مرا گفتند ای پیر چه آوردی
گفتم درویشی بدرگاه ملک شود ورا نگویند چه آوردی گویند چه خواهی
گویند در بسطام عجوزه بود عوام آنجا هر که را سوال کردی او زیارت
بخوابش دیدند گفتند حال تو گفت گفتند چه آوردی گفتم آنچه همه عمر
بار بر خر الاغ میکردند که خدای ده و اکنون میگویند چه آوردی گفت
راست میگوید از او باز شوید **ابوعلی سندی قدس الله**
تعالی سره در شرح شطحیات شیخ روزبهان بقلی آورده است که وی

از استادان

از استادان بایزید است بایزید گوید که من از ابوعلی علم فنا در توحید
می آموختم و ابوعلی از من الحمد و قل هو الله **ابوحفص حداد قدس**
الله تعالی سره از قریه کوردآباد است نام وی عمرو بن سلمه است از
دیهای نیشابور است یگانه جهان بوده و شیخ ملامت و پیر ابو
عثمان حیری است و با شاه شجاع کرمانی بوی صحبت بوده است شیخ
الاسلام گفت وی امام وقت بود و جهان بود و بهر نوع خود حق تعالی ورا فرا نمود که
مرا چنین باید بود و قال المرتعش اقتصاص النصرآبادی رحمه الله اعطی الجنید الحکمة
و اعطی شاه شجاع الکرمانی الرحمة و اعطی ابوحفص الاخلاق و اعطی ابویزید
البسطامی الهیمان و ابوحفص رفیق احمد خضرویه و بایزید است شاگرد عبید الله
مهدی باوردی است او را صحبت داشته است وفات ابوحفص سنه اربع
و ستین و مأتین و قیل سنه سبع و ستین و مأتین و الاول اکثر و فی تاریخ
الامام عبد الله الیافعی انه مات سنه خمس و ستین و مأتین و وی گفته
حسن ادب ظاهر عنوان حسن ادب باطن است مصطفی گوید صلی الله علیه وسلم
لو خشع قلبه لخشعت جوارحه و چون شیخ ابوحفص به بغداد رسید جنید
استقبال کرد و ابوحفص بر خر بود مریدان بر سر وی پیاده بودند

و ادب نگاه می دارند جنید گفت اصحاب خود را ادب ملوک ...
گفت نگاه داشتن ادب ظاهر و دشمنان حق را عنوان ادب باطن
است حق را و شیخ الاسلام گفت و قیل من ضیعت سیاسة الظاهر
وجهه من ذلک عنوان و هم وی گفته هر که وزن نکند افعال و اقوال
احوال خود را بمیزان کتاب و سنت و متهم نکند خواطر خود را
وی را از جمله مردان مشمر و هم وی گفته الفتوة اداء الانصاف
و ترک مطالبة الانصاف **ابو محمد حداد قدس الله سره**

رحمه یکی از پیران ابو حفص بود و از کبار نیشابور پیش ابو حفص آمد وی را
گفت که آهنگری بکن و مزد روزی دینار بستان و از آن مجموع رو برای خود سؤال بکن
و مجموع بخدمت درویشان صرف میکرد و مردم زبان طعن دراز کردند که حرص می‌بینید که کار میکند
و سؤال هم میکند چون این خبر بجای آوردند که حال وی را قبول تمام افتاد و دست
احسان بروی بگشادند ابو حفص قدس سره گفت چون حال ترا بجای
آورد و بعد دیگر سؤال مکن که سؤال بر تو حرام شد از آن کاری که میکنی مخور
و میگویند که کتبانه که دعتی ... روزی نزد وی آمد و وی را گفت اگر قصد ...
داری اول برو جای ... بیا ... هر جائی برو ... آنجا ...

۴۶

خواسته اند آنگاه اگر خواهی بکن و اگر خواهی مکن **طاهر بن محمد روح الله**
تعالی روحه از بزرگان مشایخ بود نام عبدالله بود لیکن خود را نام
طاهر کرده بود گفتی هرگز از من بندگی حق نیامد پس من طاهر باشم و وی
از اصحاب ابو جعفر حداد بود وی گفته هر که خواهد که راه بر وی
گشوده شود این سه کار را ملازمت باید کرد آرام گرفتن با ذکر حق و از خلق
گریختن و کم خوردن **ابو ابراهیم الفزاری رحمه الله تعالی**
وی بزرگی بوده از مشایخ فارس با جنید و شبلی مسافره کرده بود و چون
سخن گفتی در معرفت مشایخ از وی تر رسیدندی صاحب حدیث سخن
بزرگوار بود شیخ ابو عبدالله خفیف وی را در کتاب اسامی مشایخ فارس
ذکر کرده در سنه خمس و اربعین و ثلثمایه از دنیا رفته وی بزیارت ابو حفص
می آمد ابو حفص و اصحاب وی را چند درم فتوح رسیده بود گفتند
با این فقیرها بکنیم ابو حفص گفت این کرده ایم هم ما را آنک باید کرد و الحمد
فتوح است درویشان آنکار باید بر وی آن مشغول بودند که شخصی در رسید
و ابو حفص را گفت که خود را بشوی و جامه در پوش که شیخ ابو ابراهیم از ...
در رسید گفت اگر این ابو ابراهیم است که من می شناسم می شاید کرد ...

بجنیدی تعالی ابومزاحم در رسید چون آن حال بدید سلام کرد و جامه بسر
بیرون افکندند و در کار سماع ابوالحسن فوشنجی صوفی گوید قدس سره مَن
ذلّ لنفسه رفع الله قدره ومن عزّ في نفسه اذلّه الله في اعين عباده ابوبکر وراق
گوید این کار کسی است که رضای خدای تعالی بر هوای نفس اختیار کند عبدالله

مهدی باوردی رحمه الله تعالی وی یکی از بزرگان این طایفه
است استاد ابوحفص حداد است ابوحفص بباورد بنزدیک وی آمد
وی را شاگردی می کرد و این عبدالله در ابتدا آهنگر بود و سبب
از کار باز ایستادن وی آن بود که روزی آهنگری می کرد آهن در آتش نهاده بود
نابینایی بر در دکان او بگذشت و این آیت میخواند که الملک یومئذ
الحق للرحمن عبدالله بشنید آن آهن که در دست داشت از دست
وی بیفتاد بی خود دست بآهن تافته برد و بر آورد شاگرد او آن
بدید بیفتاد و بیهوش گشت شاگرد وی چون بهوش باز آمد آهن را
خود دید گفت چون ترس ناشی بر سیم نرجاست ... دکان را
بگذاشت

حمدون قصار قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است
کنیت او ابوصالح است شیخ و امام اهل ملامت بود و در نیشابور

طریق ملامت را وی منتشر کرد و اول کسانی که از وی اصحاب وی
بعراق بردند و احوال ایشان بگفتند سهل تستری و جنید گفتند اگر
بودی که بعد از محمد رسول صلی الله علیه وسلم پیغامبری بودی از ایشان
بودی حمدون قصار قدس سره عالم بود و فقیه مذهب ثوری
داشت و طریقت از ابوتراب و عبدالله مبارک داشت و هیچ کس از
شاگردان وی طریقت وی نگرفت چون ابن منازل و صحبت کرده بود
با سلم بن الحسین الباروسی و ابوتراب نخشبی و علی نصرآبادی رفیق
ابوحفص بود و در سنه احدی وسبعین ومائتین برفته از دنیا در
نیشابور و قبر وی در حیره است و وی گفته که تعلق نفس خویش را از نفس فرعون
فضل ننهم اما دل خویش را از دل فرعون فضل نهم و هم وی گفته
مَن نظر في سير السلف عرف تقصيره وتخلّفه عن درجات الرجال
وهم وی گفته من رأيت فيه خصلة من الخير فلا تفارقه فانه يصيبك
من برکاته وقتی حمدون جایی مهمان بود میزبان بیرون رفته بود و وی را
پاره کاغذ در بایست شد اهل بیت میزبان پاره کاغذ بیرون آوردند
حمدون از آن رو کرد و گفت روا نبود ... بیرون که وی غایب است و

یعنی اگر نگاه کند بر روش متقدمان نقصیر خود را باز شناسد و در یابد ...

سخن انم که وی دیده است یعنی شیخ الاسلام گفت همه سیرت کار ایشان
بر قیاس بود و اکنون جماعتی از اجتهاد و رسوم شرع و زندقه وبی
و بی حرمتی پیش گرفته اند که ملامت است و ملامت آن بود که کسی چیزی خلاف
شریعت کاری کند تا او را ملامت کنند ملامت آن بود که در کار حق
سبحانه و تعالی از خلق باک ندارد و ابوالحسن [illegible] قدس الله تعالی
سره نام او مسلم بن الحسن الباروسی است و کنیت او ابو عمران شیخ
ابو عبدالرحمن سلمی وی را در تاریخ صوفیه ذکر کرده است و گفته وی از قدماء
مشایخ نیسابور است از استادان حمدون قصار و مستجاب الدعوت بود و
وی گفته لا یظهر علی احد شیء من نور الایمان الا باتباع السنة و مجانبة البدعة
و کل موضع تری فیه اجتهادا ذا ظاهر الا نور فاعلم ان ثمه بدعة خفیة
ابو عبدالله کرام وی را گفت چه گویی در صحابت من گفت اگر حقیقتی
بود در باطن ایشان است بر ظاهر ایشان بودی و زر هی که بر ظاهر ایشان
است در باطن ایشان بودی مردان بودندی نماز بسیاری میخم
و روزه فراوان اما از نور ایمان هیچ خبر نیست بر ایشان گویند
از تاریکی باطن است تاریکی ظاهر منصور بن عمار قدس الله

تعالی سره از طبقه اولی است کنیت او ابوالسری است از اهل مرو
بوده و گفته‌اند از اهل ابیورد و گفته‌اند از اهل پوشنگ و بصره بوده و وی
از حکمای مشایخ است و سخنان نیکو دارد و در معاملات پس از مرگ وی را
خواب دیدند گفتند حال تو چیست گفت مرا بنواختند و در آسمان هفتم منبر نهادند
و مرا گفت برو و آنجا از من می گویی آنچه از من نیکو و یاد دوستان و در مسکان
من می کوتاهی برنایی برو است وی توبه کرده بود و توبه یکسره از او
برگشته گفت هیچ سبب ندانم جز آنکه بعد از آن اندک مدتی معلول شدی
و هرچند یافتی در گشتی احمد بن عاصم الانطاکی رحمه الله تعالی
از طبقه اولی است کنیت او ابو علی است و گفته‌اند ابو عبدالله محمد از اقران
است از اقران بشر حافی و سری سقطی و حارث محاسبی است و گفته‌اند
که فضیل عیاض را دیده بود و استاد ابو احمد الحواری است و وی گفته است
امام هر عملی علم است و امام هر علمی عنایت است و وی گفته است که الله
تعالی می گوید انما اموالکم و اولادکم فتنة و نحن نستزید من الفتنة آن وقت زیاده
میخواهیم و هم وی گفته و انفع الصالحین فی اعمال الجوارح و حافظت
فی الهمم و هم وی گفته الصبر اول الرضا و نزار از اخلاص رسیده نگفت

تو بینی که عمل صالح کنی و بخواهی که ترا بآن یاد کنند و از برای آن ترا بزرگ
دارند و ثواب آنرا از غیر حق سبحانه و تعالی طلبی این اخلاص نیست
و هم وی گفته اعمل علی ان لیس فی الارض احد غیرک و لا فی السماء احد غیره

محمد بن منصور الطوسی رحمه الله تعالی

وی از بغداد بوده
طوسی است و مصاحب استاد عثمان بن سعید الدارمی است و استاد
ابوالعباس مسروق و ابوجعفر حداد و مهین و ابوسعید خراز و جنید
قدس سره ابوسعید خراز گفته که در ابتدای ارادت ببادیه می شدم ضعیف
تمام و شستم روزی محمد بن منصور گفت ای فرزند مقام ارادت چه بود
لازم گیر یار تو در آنجا در سر خیر و برکت گشاده کرده و هم وی گفته
که محمد بن منصور الطوسی گفت که در طواف بودم شخصی طواف میکرد
وی را دیدم و میگفت خداوندا آن گم شده من بمن باز ده گفتم آن
گم شده تو چیست گفت زندگانی و انسی تا بوس خویش وقتی در دیده
نشسته بودم بیگانه گفتم تا بشناخت و یاد دیگر اکنون
کجا آرم هلاک شوم در ساعت میخ برآمد و مار آن عظیم و در آسیا او
چنانکه گفتیم هم اکنون عرضه کردم و هلاک شوم خونها خود دادم آن

زندگانی منقبض شده بود شیخ الاسلام قدس سره گفت که او را عقوبت
کرد که مرا چرا تشاخص کرد در قدرت من تابستان و زمستان یکی بود و هم تو
حواز گفته که از محمد رسیدند از حقیقت فقر گفت السکون عند کل عدم و
البذل عند کل موجود و هم وی گفته یحتاج المسافر فی سفره الی اربع
اشیاء علم یدرسه و ذکر یونسه و ورع یحجزه و یقین یحمله شیخ الاسلام
قدس سره گفت همه عمر ازین چهار چیز گزیر نشود که تو همیشه در سفری و در
وا منزل داری هر که ازین چهار چیز خالیست ضایع است علمی که راه بنفس نماید
که وی را راست و نرم کند و ذکری که مونس وی بود تا در تنهائی
وحشت نگیرد و ورعی که باز دارنده وی بود تا مهرها ناشایسته نکند
و یقینی که مرکب وی بود تا بس تمام و در سر چه تا در زندگانی تا آسانی گرا
و هم این محمد منصور روزی سخن میگفت با جمعی ناگاه سخن بر کرامات
و علامتی بجا کشیده بود کسی گفت سخن علامتی نه سخن ماست ما که انیم وی
جواب داد عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة در ساعت باران درآمد

علی عکی رحمه الله تعالی

وی هم ازین طایفه بوده
و بمکه مجاور وی گفته من رضی من الدنیا بالدنیا فهو ملعون و منعه

رضی من العلم بالعلم فهو مفتون و من رضی من الزهد بالثنا فهو
محجوب و من رضی من الحق بشیء ما دون الحق کائنا ما کان فهو طالح
قدس سره گفت تو دانی که دنیا کدام است [illegible]
هر چه بدل تو رسد که دل ترا از و بار بوشد دنیای تست و هر چه ترا
از و مشغول کند فتنه تست و اگر از علم بعلم راضی است مشغول است
علم بترست زرد و اگاه بی کار کردن علمی که ترا بترست نزد و آگاهی که
با آن کار کرد نبود فتنه تست و بی مشاهدت الهی ما را آگاهی فرا [illegible]
که آگاهی همه شغل است و در دانش مپسند که دانش همه درد است
و با بنده با تو دست چوب خشک و آهن سرد و هر که از [illegible]
ثنا و نیکنامی راضی است محجوب است و نیم درم در کف صوفی گزیر

حاتم بن عنوان الاصم قدس الله تعالی روحه از طبقه اولی است
و کنیت وی ابو عبد الرحمن است از قدمای مشایخ خراسان است
از اهل بلخ با شقیق صحبت داشته است و استاد احمد خضرویه است
بواشجرد من نواحی بلخ سنه سبع و ثلثین و مائتین و گفته اند که وی اصم
نبود ضعیفه با وی سخن میگفت در اثنای سخن بادی از وی جدا شد و [illegible]

و را گفت آواز بلند تر کن با وی چنان فرا نمود که گوش وی گران است
از آن شنیدن آن ضعیفه شادمان شد لقب وی آن روز با اصم ماند وی گفته
هر که درین طریق در می آید می باید که چهار موت را با خود گیرد موت
الابیض و آن گرسنگی است و موت اسود و آن صبر کردن است
بر ایذای مردم و موت احمر و آن مخالفت نفس است و موت اخضر
و آن پارها برهم دوختن است و پوشش و هم وی گفته هر بامداد شیطان
میگوید چه خواهی خورد میگویم مرگ و میگوید چه خواهی پوشید میگویم
کفن و میگوید کجا خواهی بود میگویم در گور شخصی از وی پرسید که
آرزو داری گفت عافیت روزی تا شب آن شخص گفت این عافیت
که در همه روزها داری گفت عافیت روز من آنست که در وی عاصی نشوم
خدا را سبحانه شخصی از وی طلب موعظت کرد گفت اذا اردت ان تعصی
مولاک فاعصه فی موضع لا یراک بزرگی بوی چیزی فرستاد قبول کرد
گفتند چرا قبول کردی گفت در گرفتن آن ذل خود دیدم و عز وی
و در باز گرفتن آن عز خود دیدم و ذل وی عز وی را بر عز خود اختیار کردم
و ذل خود را بر ذل وی از وی پرسیدند که از کجا می خوری گفت ولله

خزاین السموات والارض ولکن المنافقین لا یفقهون **احمد بن ابی الحواری قدس الله تعالی سره** از طبقهٔ اولی است و کنیت او ابوالحسن از اهل دمشق است صحبت داشته با ابوسلیمان دارانی و ابوعبدالله نباجی و غیر ایشان از مشایخ و وی را بود محمد بن ابی الحواری که ورع پدر و ورع با وی برابری می‌کرد و پسر وی عبدالله بن احمد بن ابی الحواری که نام وی میمون بود از مستورعان و عارفان بود خاندان ایشان خاندان زهد و ورع بوده است رحمة الله علیهم اجمعین کان الجنید یقول احمد بن ابی الحواری ریحانة الشام و وی گفته که دنیا مزبله و مجمع سگانست و کمتر از سگ آنکس است که از وی دور نشود زیرا که سگ حاجت خود از آن بگیرد و برود و آنکه دوستدار وی است هیچ حال جدا نشود و گویند ویرا با ابوسلیمان دارانی عهدی بود که هرگز ویرا خلاف نکند روزی ابوسلیمان در مجلس سخن میگفت احمد آمد و گفت تنور تافته شد چه میفرمایی ابوسلیمان جواب نداد دو سه بار بگفت ابوسلیمان را دل تنگ آمد و گفت برو و در آنجا نشین ابوسلیمان ساعتی مشغول شد بعد از آن یاد او آمد که احمد را چه گفت گفت احمد را طلب کنید

که در تنور خواهد بود چون بجستند ویرا در تنور یافتند یک موی از وی نا سوخته و هم وی گفته که محمد بن السماک بیمار بود قاروره ویرا گرفتیم که بطبیبی بریم نصرانی در راه مردی خوب روی خوشبوی پاکیزه جامه پیش آمد گفت کجا میروید گفتیم بفلان طبیب میرویم قاروره ابن سماک بوی بنماییم گفت سبحان الله در معالجه دوست خدا بدشمن خدا استعانت می‌جویید این قاروره را بر زمین زنید و ابن سماک را بگویید که دست خود در آن موضع وجع بنهد و بگوید وبالحق انزلناه وبالحق نزل آن شخص غایب شد چنانکه ویرا ندیدیم پس بابن سماک بازگشتیم و قصه با وی بگفتیم دست خود بر موضع وجع نهاد و آن کلمات که آن مرد گفته بود بگفت در حال نیک شد و گفت آن مرد خضر بود علیه السلام **عبدالله بن خبیق ابن سابق الانطاکی رحمه الله تعالی علیه** از طبقهٔ اولی است کنیت وی ابومحمد و من زهاد الصوفیه والآکلین من الحلال والورعین فی جمیع الاحوال اصل وی از کوفه بوده اما مقیم انطاکیه شده بود و طریقت وی در تصوف طریقت سفیان ثوری بود زیرا که با اصحاب سفیان صحبت داشته بود و خ

ابن خبیق گوید که اول بار که عبدالله خبیق را دیدم گفت ای خراسانی
چهار چیز است که غیر از آن نیست چشم و زبان و دل و هوا چشم خود را نگاه
دار که با آنچه خدای تعالی نپسندد ننگری و زبان خود را نگاه دار که چیزی نگویی
که خدای تعالی از دل تو خلاف آن داند و دل خود را نگاه دار که در وی غل و
حقد هیچ مسلمانی نباشد و هوای خود را نگاه دار که بهیچ ناشایستی میل
نشود و چون که این خصلتها در تو نباشد خاکستر بر سر خود کن که بدبخت شدی
گفت چنین یافتیم که خبری از اخبار بنی اسرائیل گفت یا رب کم اعصیک
ولا تعاقبنی فاوحی الله تعالی الی نبی من انبیاء بنی اسرائیل قل له کم اعاقبک وانت
لا تدری الم اسلبک حلاوة مناجاتی سهل بن عبدالله التستری
قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است و کنیت او ابو محمد است از
کبرای این قوم و علمای این طایفه است امام ربانی که اعتقاد زهاد در احوال
قوی بوده اما در سخن ضعیف بوده است شاگرد ذوالنون مصری است و صحبت
داشته با خال خود محمد بن سوار قدس سره و از اقران جنید است و پیش از جنید
رفته از دنیا در محرم سنه ثلث وثمانین ومائتین وکان عمره ثمانین سنه سهل
گوید سه ساله بودم که شب زنده میداشتم و در نماز کردن خال خود محمد

می نگرستم مرا گفت برو و پروردگار خود را ای سهل یاد کن و خواب کن که دل او را
مشغول میداری و روزی مرا گفت که هیچ یاد میکنی پروردگار خود را
گفتم چگونه یاد کنم گفت در هر شب در جامه خواب خود سه بار بگوی به
دل خود بی آنکه زبان تو بجنبد که الله معی الله ناظری الله شاهدی چند شب
این گفتم وی را آگاه کردم از آن گفت هر شب هفت بار بگوی چندگاه این
گفتم و در دل خود از آن حلاوتی یافتم چون سالی بر آن بگذشت گفت یاد دار
آنچه ترا آموختم و بر آن مداومت نمای تا بگور درآیی که آن ترا سود خواهد
داشت در دنیا و آخرت بعد از چندگاه دیگر مرا گفت من کان الله معه
و ناظره و شاهده ایعصیه ایاک والمعصیة از سهل پرسیدند که نشان مدعی
چیست گفت نشان آنست که ترا علم دهند و توفیق عمل ندهند و عمل دهند اخلاص
ندهند که عمل کنی بکار کنی و دیدار و صحبت دهند با نیکان و ترا قبول نکنند
از صحبت ایشان بر ستانند که نشان نیکبختی و نشان بدبختی چیست گفت
نشان نیکبختی آنست که ترا با خدمت کنند و ترا خاص کنند و نشان بدبختی
آنست که ترا از خدمت کنند و خاص نکنند و هم صحبت عیال گفته که مدعی
دوست رسیدن است شناخته نه دوزخ رسیدن و

حتی بدوست سوسن نباخت نه بهشت رسیدن شیخ الاسلام قدس سره
گفت هیچ نشان نیست نیکبختی را روشن‌تر از زود بری سر که نه در ... دوستی
نقصان است سهل گفته است اول هذا الامر علم لا ینفعو وهم وی گفته
ومن تخاف النفس فانت منافق وهم وی گفته در دوستی که از دل وی
شری چیزی از دست مردمان واستدن نخفتد از وی هرگز فلاح
یابد وهم وی گفته در تفسیر قوله تعالی واجعل لی من لدنک سلطانا نصیرا
یعنی لسانا ینطق عنک ولا ینطق عن غیرک وهم وی گفته در تفسیر این آیت
که ان الله یامر بالعدل والاحسان عدل آنست که انصاف زبون خود
بدهی واحسان آنکه او را بطلبی از خود او تیز دانی وهم وی گفته هر که بامداد
کند وهمت او آن باشد که چه خورد دست از وی بشوی وهم وی
گفته که شیطان از خفته گرسنه بگریزد وهم وی گفته طوبی کسی را که دوستان
وی را مسخره اگر دوستان وی را بیابند نوازند واگر در طلب ...
شفیع یابند از وی پرسیدند که از مسلمانان که بکار وی نزدیکتر
گفت ... وی ... وعماران مدعا وی ...
می‌شدند شیخ الاسلام قدس سره گفت دانی چرا چنین بود زیرا که خلق

شفیع

شفیع بود و از برای خود با خصومت نبود و ابو نصر تستری مرا
گفت این ابو نصر سهل از آن بود که وی را چندین ولایت بود من گفتم
که سهل ولایت از آن علت باخته بود و از آن عاقبت تا از وی نشود
گویند که در میان مریدان وی جوانی بود از شیخ سهل درخواست
محاسن کرد و گفت که دست فرو گیر تا ... میخواهی ... دست فرو
گرفت محاسنی نیکو بدستش بر آمد عباس بن حمزه نیشابوری
قدس الله تعالی سره العزیز کنیت او ابو الفضل است مردی
بزرگست از متقدمان با ذو النون و با بایزید قدس سرهما وغیر ایشان
صحبت داشته در ماه ربیع الاول سنه ثمان وثمانین ومائتین رفته از دنیا کس
از جنید قد ابو بکر حفید است ابو بکر حفید گوید که وی گفته که ذو النون گفت
لو علموا ما طلبوا لهان علیهم ما بذلوا وهم وی گفته که ذو النون گفت
لا ینبغی بک سترونا او قد ... خطر ببالک حین قبلتنی للاسلام
ودر روایت حین جعلتنی من اهل التوحید مرحبی شاد باشم سوکر عظیم
تو بشکنم آن وقت که مرا از اهل توحید کردی عباس بن یوسف
الشکلی رحمة الله علیه کنیت او ابو الفضل است از

مشایخ قدیم بود او دست وی گرفت مر که بحضرت حق سبحانه و تعالی گو
زرعان وی باید رسید شیخ الاسلام قدس سره گفت که امروز از وصول
است یعنی بخود و خلق نزد او از وصول اشارت یعنی محجوب باشند از دو لشانه
او قومی که مشغول دنیا و وجود را نشد خلق و قومی اند که مشغول اند از و
بغیر او ـ شعر ـ واشتغلت قلبی عن الدنیا ولذتها ۔ فانت والقلب شیء غیر
مفترق ۔ وما تطابقت الاجفان عن سنة ۔ الا وجدتک بین الجفن والحدق

عباس بن احمد الشاعر رحمه الله تعالی کنیت وی ابوالفضل است

از مشایخ شام بود در وقت خود زبان نیکو داشت در فتوت
طاهر مقدسی گوید ابوالمظفر کرمانشاهی گفت شیخ الاسلام قدس سره گوید که
من یک تن دیده ام که وی را دیده شیخ ابوالقاسم بوسلیمان بود وی
و جماعه عباس [illegible] شام بود و شیخ ابوسعید مالینی حافظ گوید که بالین
شیخ عباس بودم و او محتضر بود گفتم چونی و حال تو چونست گفت مردم
ندانم که چون کنم اگر اختیار کنم که بروم ترسم که دلیری بود و گستاخی
و دعوی داری و اگر اینجا بودن اختیار کنم ترسم که در آرزوی مقصر
باشم و کراهیت دیدار بود منتظرم تا خود چه گوید و چکند شیخ ابوسعید

گفت بیرون

گفت بیرون آمدم وی در وقت برفت ـ شعر ـ ولو قلت لی مت مت
سمعا و طاعة ۔ وقلت لداعی الموت اهلا و مرحبا ۔ شیخ الاسلام
قدس سره گفت مالک دینار محتضر بود و گفت الهی تو دانی که
زندگانی نه برای جوی کندن میخواستم و آن آن وقت بود که در
بصره جویها میکندند پس گفت اگر بگذاری برای تو زیم و اگر بری
با تو آیم و در وقت برفت ۔ آن صلوتی و نیکی و همای و همانی
حمد رب العالمین شیخ الاسلام قدس سره گفت ای قوم یعنی دوستان
وی برای وی زیند و با او زیند و برای وی میرند و برای وی خیزند
و همه خلق برای آن زیند تا خورند و برای خود زیند و دوستان وی برای
خوردن زیند و برای او زیند و با او زیند

ابوحمزه خراسانی قدس الله تعالی سره

از طبقه ثالثه است کنیت او [illegible] اصل
وی از نیشابور بوده با مشایخ عراق صحبت داشته و از اقران جنید
بوده و با ابوتراب نخشبی صحبت داشته و سفر کرده و با ابوسعید خراز
رفیق بوده و وی از جوانمردان مشایخ است و در سنه تسعین
و مایتین رفته از دنیا پیش از جنید و نوری و پس از خراز و ابوحمزه

بغدادی وقتی در مسجد ری بابی نان بخواست کسی دستی سوی وی بداشت حضرت
فراوان ازان وی در رسید و بر پای بخندید وی را گفتند این چه بود که کردی بابی نان
خندیدن بابی نان بر توانستی خرید خواست بود که لا اخون الله گفت
من در وی ندیدت خیانت نکنم. و صاحب کشف المحجوب گوید که من دیدم
درویشی را از مشاخوان که سلطان وی را صد مثقال زر فرستاد
گر این را گرمابه بیان صرف کن وی گرمابه شد و آن جمله را گرمابه بان داد و
برفت شیخ الاسلام گفت التصوف و التصرف لا یکون تصوف و
تصرف بهم نبود دنیا در نع داشتن وان را قیمت نهادن مرد را از
تصوف بیرون برد چون مرد از خبر صوفیان دنیا را قیمت نهند و
اندوه بران نخورند اگر همه دنیا لقمه سازی و در دهان درویشی
نهی اسراف نباشد الاسراف آن باشد که نه رضای حق سبحانه و تعالی صرف
کنی حق تعالی از دوست تو چندان برگ دنیا خواهد که از دل تو برگ دوستی
دنیا خواست الانبیا مذره تلک دنیا همه جیفه و دنیا همه کلوخی است و نصیب
از آن کلوخ کردی شبلی میگوید کسی که دنیا را بشد باز نمود حضرت
حق که آن را هیچ قیمت نیست اگر دنیا را نزد حضرت حق قیمت بودی مدتی نماند

خود بغدادی

خود بغدادی ابو حمزه در وجد و صحبت حال مثل او نداشت گویند که چون
او آواز نای شنیدی وجدش رسیدی وقتی در خانه حارث محاسبی او آواز
گوسفندی شنید وجدش رسید گفت عز الله و جل جلاله حارث گفت این چه
حالت اگر بیان کنی فبها و اگرنه ترا بکشم گفت [illegible] ده [illegible]
با هم [illegible] چندین سال [illegible] روشن شود. **ابو حمزه**
بغدادی قدس الله تعالی سره از طبقه ثالثه است نام وی محمد
بن ابراهیم است و گویند از فرزندان عیسی بن ابان بوده از
اقران سری سقطی است و با وی و با بشر حافی صحبت داشته و در سفر
رفیق ابو تراب نخشبی بوده و ابوبکر کتانی و خیر نساج از وی حدیث
روایت کنند [illegible] شیخ [illegible] داشتن [illegible] از دنیا [illegible]
ابو حمزه خراسانی پیش از ابو سعید خراز وی گفته لولا الغفلت
لمات الصدیقون من روح ذکر الله شیخ الاسلام قدس سره گفت
[illegible] اندیشم از علم خود [illegible] مزه خود [illegible] در غفلت
[illegible] وقتی بود کسی [illegible] لحظه غفلت [illegible] اشتغال
بود [illegible] بازی که بر من بود تا اندکی [illegible] طمع داریم که از همه [illegible]

ازوی پرسید شیخ ابو عبدالله خفیف را که شیخ ابو عبدالرحیم اصطخری با سگان
در دشت میرود و گفت ازان بار وجود که بروست دم زند شیخ الاسلام
گفت لذت و خوشی در طلب است در یافت خوشی نیست و یافت خدمت
است که ترا فروشی نکند شیخ الاسلام گفت وجد الحکم فوق السرور وفقده
فوق الحزن ابو حمزه گوید که الله تعالی میگوید که واعرض عن الجاهلین
و نفس جاهل تر جاهلان است سزاوار ترست که از وی اعراض کنی وقتی
ابو حمزه در بغداد او از قرب الله تعالی خبری می آمد شید از خود غایب
همچنان در رفتن ایستاد چون با خویشتن آمد خود را در میان بادیه دید
و در بر [illegible] شیخ الاسلام قدس سره گفت که این حکایت از آنکه شیخ علی [illegible]
در بادیه از قرب الله تعالی خبری می آمد شید از خود غایب گشت چون
با خود آمد سیزده روز گذشته بود و [illegible] از خرجای لوردی که
چندین روز گذشت که کسی نبود که ترا انگو [illegible] گفت [illegible] از انکه غایب
گشتم از راه سیزده روز باقی مانده بود چون با خویشتن آمدم [illegible]
[illegible] گفت جنید [illegible] ابو حمزه گوید [illegible] حب الله
شدید ولا یبصر علیه الا صدیق و فی بطر [illegible] ویرا

انجا قبول عظیم پیدا شد و مردمان روی بوی آوردند تا که ناگاه ازوی
در آن حال سخنی صادر شد که مردم فهم آن نکردند روی بحلول وی
گواهی دادند و از طرسوس بیرون کردند و چاربایان وی را غارت کردند
و وی را [illegible] میکردند که این جاربایان زندیق است چون از طرسوس بیرون رفت
این بیت را میخواند شعر لك في قلبي المكان المصون كل عتب علي
فيك يهون

محمد بن عبد الله العلوي الحسيني قدس الله سره

کنیت وی ابو القاسم است سافر في البادية على التوكل سنين بعال
لم يضع جنبه على الارض سنين في الحضر وكان لا يحمل معه في اسفاره
ركوة ولا يفتر في الذكر حمزه علوی شاگرد ابو الخیر تیناتی است وی
گرسنه در بادیه بودی [illegible] معلوم است وی گفته که صوفی
در بادیه آن نگاه باید داشت که در حضر که صوفی در سفر و در حضر
یکی از علویان بود شیخ الاسلام گفت که پدر مرا مدت پنج سال بر وی
[illegible] که سری بود از صوفیان [illegible] ازوی یکی
[illegible] روزی گفت یا علوی ازین کوی خویش یعنی [illegible]
لست بکلی بیرون نیامی ازین کار یعنی تصوف بوی [illegible] شیخ الاسلام

گفت چنان است که او گفت اگر ما او گوید و ما و نماز و صوفی او نیست و
گرنه از لبس خرقی نباید پس گفت خراز بود و نیست امام شناسم از آن
طایفه یکی و سیوم علوی شناسم یکی ابراهیم سعد علوی صاحب کرامات و
دیگری حمزهٔ علوی ابو سعید خراز قدس الله تعالی سره از طبقهٔ ثانیه است
نام وی احمد بن عیسی است و لقب خراز بوده و گفته‌اند وی
روزی خرز موزه میکرد و باز میخواند گفتند این چیست گفت نفس خود را
مشغول میکنم پیش از آنکه مرا مشغول کند وی بغدادی الاصل است
و در صحبت صوفیان مصر نشسته و در مکه مجاور بوده از ائمهٔ قوم
و از اجلهٔ مشایخ است یگانهٔ بی نظیر صحبت کرده با محمد بن منصور طوسی
و با ذو النون مصری و ابو عبید بسری و سری سقطی و بشر حافی
قدس الله تعالی اسرارهم و غیر ایشان صحبت داشته گویند وی نخستین کسی
است که در علم فنا و بقا سخن گفت شیخ الاسلام گفت که وی خویشتن را
سالکوی جنید فرا می‌نمود اما بار خدای جنید بود [illegible] ایشان و
اقران وی بیست لیکن به از وی است شبلی از وی زرقه و شیخ
[illegible] و معاینین و باتیین و قیل فی التی قبلها و قیل فی التی بعدها

کذا فی تاریخ الامام عبد الله الیافعی رحمه الله تعالی جنید گفت لو طالبنا
الله تعالی بحقیقة ما علیه ابو سعید الخراز لهلکنا و سئل عن وی بما ذا
الکیفیات عن الجنید این کان حاله قال اقام کذا و کذا سنة یخرز فما فاته
الحق بین خرزتین ابو سعید خراز گوید که در ابتداء حال ارادت
محافظت سر و وقت خود میکردم روزی به بیابانی در آمدم و
میرفتم از قفای من آواز چیزی بر آمد دل خود را از التفات باز
و چشم خود را از نظر باز نگاه میداشتم بسوی من می آمد تا من
نزدیک شد دیدم که دو سبع عظیم بر دوشهای من بالا آمدند
من با ایشان نظر نکردم نه در وقت بر آمدن و نه در وقت فرود آمدن
شیخ الاسلام گفت قدس سره آن که میگویند که بایزید سید العارفین
است سید عارفین حق است سبحانه و تعالی و اگر آزاد مسلمان میگویی
احمد عربی صلی الله علیه و سلم و اگر از این طایفه بو سعید خراز را نعت
گوید همه خلق عیال اند بر خراز و چون در چیزی از حقایق سخن
گویند شیخ الاسلام گفته از مشایخ هیچ کس به از وی نشناسیم در
علم توحید همه بروی عیال اند هم واسطی و هم فارس عیسی و نباجی

و غیر ایشان و هم وی گفته که وی از خراز بزرگتر بود و وی بر سر می آمد و هم وی
گفته که نزدیک است که خراز بتمام بودی از بزرگی خویش نام این کار را وی
و هم وی گفته که در بوسعید خراز بزرگی لیکن در وی با نیست که کسی با وی
تواند رفت و در واسطی بزرگی رحمت در وی با نیست و در جنید بزرگی
تیز در وی با نیست که وی عالمی بوده و هم وی گفته که خراز غایت که
فوق او کس نیست و هم وی گفته که خراز گوید اول این کار قبول است
که روزی فرا مرو کند و اضافت شیخ الاسلام قدس سره گفت توحید
یافت آنست که او جائی بگیرد و دیگر از انکس بکند کسی که اهل غیب با من
گفتند که شناخت یافت نا آموختنی است و دوستی و هم وی گفته
روزگاری او را می جستم خود را می یافتم اکنون خود را می جویم او را
می یابم چون یابی او را بحق چون بربهی بیابی کدام شیخ بود او و اندر چون
پدید شود تو نباشی چون تو نباشی او پدید شود و کدام شیخ بود او و اند
بایزید گوید باو پیوستم باز خود گسستم از خود گسستم با وی پیوستم
کدام شیخ بود او و اند شیخ ابو علی سیاح گوید که ما وراء النهریان میگویند
تا نرهی نیابی و عراقیان میگویند تا نیابی نرهی هر دو یکیست خواه

رسنگ خواه سنگ برسر لیکن من با عراقیان که سوار و سکوی ... ابو
سعید خراز گوید من ظن انه ببذل المجهود یصل فمتعن و من ظن انه بغیر
بذل المجهود یصل فمتمن شیخ الاسلام گفت قدس سره وی را بطلب نیابند
اما طالب یابد و تا نیابد وی طلب نکنند و هم خراز گوید ریاء العارفین خیر
من اخلاص المریدین و هم وی گوید ادراک کردن وقت نافعی ضایع
کردن وقت را هست و هم وی گوید هر که هیچ ... بود هم
هم وی گوید روزی در مسجد حرام نشسته بودم شخصی از آسمان فرود آمد
پرسید که صدق چه علامت است دوستی صفت گفتم وفاداری گفت صدقت
و رفت بر آسمان و وقتی خراز در عرفات بود حاجیان دعا میکردند
وی خاموش گفت چرا دعا نکنی گفتم چه دعا کنم بار گفتم چه دعا کنم
یعنی حاضر اند که با من نکرد و ما را مقصد کردم که دعا کنم ... ابو
کرد من از وجود حق و عالی یعنی ... از حاضری خواهی بو
عمر کنانی با بوسعید خراز نامه نوشت که تا بو از بخارا فتی در میان ما
عداوت و نفاق پدید آمده و الفت برخاست خراز جواب نوشت که از
رسانه حق است بر ایشان تا با یکدیگر موافقت کنند ابو الحسن بن

کرده روزی که در میان صوفیان معاملتی بود آن روز را تکرار کردند
شیخ الاسلام گفت نقار در جنگ کردن را گویند نقار آنست که یکدیگر را گویند
که کن مکن یعنی آنچه موافقت طریقت ایشان باشد امر کنند و از هر چه مخالف
آن باشد نهی کنند تا از عهده حق صحبت بیرون آمده باشند و من کلام
المنسوبة الی الخراز قدس الله سره الوجد یطرب من فی الوجد راحته
والوجد عند وجود الحق مفقود قد کان یطربنی وجدی فاذهلنی
عن رؤیة الوجد من بالوجد مقصود شیخ ابو عبد الرحمن سلمی رحمه الله تعالی
در کتابی که در بیان مبادی مشایخ و اوایل احوال ایشان جمع کرده است
میگوید که ابو عبد الله جلا گفته است که ابو سعید خراز گفت که مرا در ابتدا
بس جمال صورتی بود شخصی دعوی محبت من میکرد و ابرام می نمود و من
از وی می گریختم روزی تنگ دل شدم بادیه در آمدم چون مقداری
برفتم باز نگریستم دیدم که آن شخص از عقب من می آید چون نزدیک
رسید گفت گمان بردی که تو از من رسته باشی گفتم اللهم اکفنی شره
و نزدیک من چاهی بود خود را در آن چاه افکندم خدای تعالی مرا در میان
چاه نگاه داشت آن شخص بر کنار چاه بنشست و میگریست گفتم

خداوندا

خداوندا قادری که مرا ازین چاه بیرون آری و از شر آن شخص نگاه داری
دیدم که بادی در من جهید و از چاه بالا انداخت آن شخص پیش من آمد
و دست و پای مرا ببوسید و عذرخواهی کرد و گفت مرا قبول کن در صحبت
تو باشم و در ارادت خود بستان که مرا بر وی حسد می آمد از بس
صدق و اخلاص که از وی می دیدم و همه مصاحب من می بود تا از
دنیا رفت **اخی فرج همدانی رحمه الله تعالی علیه** وی از کبار مشایخ
همدان است وی گفته که ابتدای کار من آن بود که در بادیه بودم
تنها مانده شدم و سخت نیاز بر دل داشتم و گفتم خداوندا ضعیف و بی
جای مانده و بضیافت تو آمده ام چون این بگفتم در دل من افتاد
که مرا میگویند که اگر خوانده است گفتم یا رب این مملکتی است که طفیلی الحی نیز
دارد ناگاه کسی از پس پشت من آواز داد باز نگریستم دیدم که اعرابی
است بر شتری سوار گفت ای عجمی کجا میروی گفتم مکه گفت ترا خوانده اند
گفتم نمیدانم گفت وی نه در قرآن استطاعت شرط کرده است گفتم آری
و لیکن من طفیلی ام گفت نیکو طفیلی تو مملکت کشاده است گفت میتوانی
که این شتر را غمخواری کنی گفتم آری از شتر فرود آمد و بمن داد و گفت

اخی فرج نسخه [illegible]
[illegible] همدانی نسخه [illegible]

برو بنجاه خدای تعالی **ابو شعیب المقفع رحمة الله تعالی علیه**
نام وی صالح است ساکن مصر بوده و در روزگار ابو سعید خراز
بوده هفتاد حج گذارده بود پیاده در سر حجی از صخرهٔ بیت المقدس احرام
بستی و بادیهٔ تبوک در آمدی بر توکل گویند در آخرین حج سگی دید
در بادیه که از تشنگی زبانش از دهان بیرون آمده بود بانگ زد که کیست
که هفتاد حج بیک شربت آب بخرد شخصی یک شربت آب بوی داد از آن با
سگ داد و گفت این شربت مرا از حجهای من بهتر که رسول صلی الله
علیه وسلم فرموده است فی کل ذات کبد حری اجر **ابو عقال بن علوان**
المغربی رحمه الله تعالی از مشایخ معروفست و با ابو هارون
اندلسی صحبت داشته و بمکه رفته است از دنیا و قبر وی آنجاست
ابو عثمان مغربی گفته است که بعضی از اصحاب ابو عقال مرا گفتند که وی
در مکه چهار سال هیچ نخورده و هیچ نیاشامید تا مرد و بعضی مشایخ این
گویند وی گفته که با ابن منقاد در کوه وار بودیم در مکه قحط افتاد و تمام
بمردند جز من و شش تن دیگر هفده روز گذشت هیچ نیافتم از زنده گانی
نومید شدم در سر من افتاد که با رکن خانه بروم و از ابراهیم وعده انجا

بمیرم خواستم که بر حرم روم نتوانستم بر زمین بخزیدم و خود را بآنجا رسانیدم
و در کنج خانه را در گرفتم این چند بیت در خاطر من گذشت و گفتم
دیدم که جان بتن من باز گشت و آن ابیات است

عَقَدْتُ اِلَیْکَ مُجَمَّلَاتِ خَوَاطِرِی ٭ عُقَدَ الرَّجَا فَازْمُمْ حُقُوقَهَا
اِنَّ الزَّمَانَ عَدَا عَلَیَّ فَرَادَنِی ٭ عِلْمًا بِاَنَّکَ صَاحِبِی تَصْدُقُنَا
لَوْ مَا یَوْمٌ بِمَسَرَّةٍ ٭ اِلَّا عَقَدْتُ بِهِ اِلَیْکَ طَرِیقًا
حَسْبِی بِکَ عَالِمٌ بِمَصَالِحِی ٭ اِذْ کُنْتَ مَامُونًا عَلَیَّ شَفِیقًا

بازگشتم و پشت بر زمزم باز نهادم ناگاه غلامی سیاه آمد و بره بریان و نان بسیار
و کاسهٔ بزرگ طعام همراه او و گفت ابو عقال تویی گفتم آری گفت اینها
من نهادم و یاران را اشارت کردم خوان حرام نهادند و من
در میان ایشان همچو یکی از ایشان بودم **حماد قرشی**
قدس الله تعالی سره العزیز کنیت او ابو عمرو است بغدادی
از بزرگان مشایخ بوده جنید بوی می رفته است جعفر خلدی
گوید چند روز بر آمد که حماد قرشی را ندیدم بسرای وی شدم
نبود بنشستم تا بیامد در حجره شدم وی جز کرایی خوردنی نداشته بود و

مقنعه از سر اهل بار کرده بود و فروخته و بخری داده در او و
پیش اصحاب نهاد شخصی در آمد و سی دینار زر آورد و وی را داد
و وی می بخندید خرسو کند خورد و بند برفت اهل وی از جای او را
داد که امروز مقنعه من فروخته است و چیزی خریده بگرید که چه
میکند جعفر خلدی گوید پیش جنید رفتم و آن قصه را باز گفتم جنید
او را بخواند گفت علم آن با من بگوی گفت ما را رشد مرو
آن مقنعه را بدلال دادم گرد برآمد و او را فروخت آوازی
شنیدم که گفتند این ابرای ما کردی جواب آن بیا آید آن سی دینار
جواب آن بود از آن بند بر رفتم جنید او را گفت احسنت صوت
کردی که کمرفتی شیخ الاسلام قدس سره گفت که نه گوید که بادا شت
غره نکردید

ابوالحسن نوری قدس الله تعالی سره

از طبقه ثانیه است و نام وی احمد بن محمد و گویند محمد بن محمد و احمد در
ست‌تر است معروفست بابن البغوی مدر وی از بغشور است که شهری
بوده میان هرات و مرو و منشا و مولد وی بغداد بوده با سری
سقطی و محمد علی قصاب و احمد ابو الحواری صحبت داشته و ذو النون مصری
دیده از اقران جنید بود اما بتر وقت تر از جنید بود و جنید
تعلیم شد بود و نوری تا هر بند کالی وی شوری داشت وقتی
جنید را از صبر و توکل چیزی پرسیدند خواست که جواب گوید
نوری بروی بانگ زد که تو وقت صحبت صوفیان نیکی
سوی انشدی و دست بر دانشمندی زدی سخن این طایفه
نگوی و وی پیش از جنید رفته از دنیا سنه خمس و ثمانین و
مائتین و فی تاریخ الیافعی انه توفی سنه خمس و تسعین و مائتین
چون نوری رفت جنید گفت ذهب نصف هذا العلم بموت
النوری نوری قدس الله سره همیشه تسبیح داشتی در دست وی را
گفتند تسبیح الذکر گفت لا استجلب الغفلة گفتند با این تسبیح
تسبیح میخواهی که الله تعالی در یاد تو بود گفت نی بلکه این تسبیح
تسبیح غفلت میخواهیم وی گفته لا اعرفک صفات العبودیه
پیان زبان از تو نیست وی را گفتند که الله تعالی را بچه
شناختی گفت بالله گفتند پس عقل چیست گفت عاجزیست
نادر وی گفته که هر گاه که الله تعالی خود را از

کسی با وی بود شد هیچ دلیل بصر او را با وی نرساند از وی نشر الحق
عن اصطلام بعیده استدلال. با حضرت شیخ الاسلام قدس سره گفت
جوانی خراسانی با ما در آن حضرت قصار آمد گفت میخواهم نوری را ببینم
گفت چند سال نزدیک ما بود هیچ از وقت بیرون
نیامد یکسال گرد شهر میگشت با کس نیامیخت دو سال در درون
خانه گرفت هیچ بیرون نیامد مگر نماز و سالی زبان باز گرفت
با کس سخن نگفت آن جوان گفت البته میخواهم که وی را ببینم
وی را بنوری دلالت کرد چون در آمد نوری گفت با که
صحبت داشته گفت با شیخ ابوحمزه خراسانی گفت آن مرد که
از قرب نشان میدهد و اشارت میکند گفت آری گفت
چون با وی رسی وی را سلام گوی و بگوی انجا که ما هستیم قرب و بعد
بعد است. ابن الاعرابی قدس سره گوید نوری گرسنه و تشنه
بود و با مسافت بود و دیگاهی بجای خود قرب بعد بود
هم نوری گفته که سالهاست از عادت مرغان کرامت تا مقصد
بیرون سالی و هم وی گفته نظرت یوما الی النور فلم ازل انظر

الیه حتی صرت ذلک النور. **سید الطایفه جنید البغدادی**
قدس الله سره از طبقه ثانیه است کنیت او ابو القاسم
است و لقب وی قواریری و زجاج و خراز است قواریری
و زجاج از آن گویند که پدر وی آبگینه فروختی و فی تاریخ الیافعی
ابن الخراز بالخاء المعجمة والزاء المشددة المکررة وانما قیل له
الخراز لانه کان یعمل الخز گویند اصل وی از نهاوند است و مولد
و منشاء وی بغداد است مذهب ابو ثور داشت مهینه شاگرد
شافعی رحمة الله و گفته اند مذهب سفیان ثوری داشت شاگرد سری
سقطی و حارث محاسبی و محمد قصاب صحبت داشته بود و شاگرد
ایشان بود و وی از ائمه و سادات این قوم است و همه نسبت بوی
درست کنند چون خراز و رویم و نوری و شبلی و غیرهم ابو العباس
عطا گوید امامنا فی هذا العلم ومرجعنا والمقتدی به الجنید خلیفه
بغداد رویم را گفت ای بی ادب وی گفت من بی ادب
باشم و نیم روز با جنید صحبت داشته ام یعنی هر کس که با وی نیم روز
صحبت داشته باشد از وی بی ادبی نیاید فکیف کسی که شیخ ابو جعفر حداد گوید

گویند اگر عقل مردی صورت بودی بصورت جنید بودی و گفته اند که ازین طایفه
سه تن بوده اند که ایشان را چهارم نبوده جنید بغدادی و ابو عبد الله
جلا در شام و ابو عثمان حیری در نیشابور و در سنهٔ سبع و تسعین و مائتین
رفته از دنیا کذا فی کتاب الطبقات و الرسالة القشیریة و فی تاریخ
الیافعی انه مات سنة ثمان و تسعین و قیل سنة سبع و تسعین و مائتین
و الله تعالی اعلم روزی جنید در ایام صغر با کودکان بازی
میکرد و سری سقطی گفت یا غلام ما تقول فی الشکر گفت الشکر
ان لا تستعین بنعمة علی معصیة سری گفت بسا میترسم که بهرهٔ
تو از خدای همین زبان تو باشد جنید گفت همیشه ازان سخن ترسان می بودم
تا که روزی بروی درآمدم و انچه محتاج الیه وی بود همراه داشتم
گفت بشارت باد ترا که از حضرت حق سبحانه و تعالی درخواسته بودم
که این را بدست مفلحی یا موفقی بمن رساند جنید گفت که سری مرا
گفت که مجلس نه و مردم را سخن گوی و من در نفس خود را متهم میداشتم
و استحقاق آن نمیدانستم تا آنکه حضرت رسالت را صلی الله علیه
و سلم در یکی از شبهای جمعه بخواب دیدم که گفت تکلم الناس علی قدر عقولهم

بیدار شدم و پیش از صبح بدر خانهٔ سری رفتم و در بکوفتم گفت
مرا راست نگوی تا ترا نگفتند پس دیگر روز بمجلس بنشستم و آغاز
سخن کردم خبر منتشر شد که جنید سخن میگوید جوانی ترسا در لباس
ترسایان بر کنار مجلس ایستاد و گفت ایها الشیخ ما معنی قول رسول
الله صلی الله علیه و سلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله
جنید ساعتی سر در پیش افکند پس سر برآورد و گفت اسلام آور که
وقت اسلام تو رسیده است امام یافعی میگوید که مردم می پندارند
که جنید را درین یک کرامت است و من میگویم در وی دو کرامت است
یکی اطلاع وی بر کفر آن جوان و دیگر اطلاع بر آنکه وی در حال
اسلام خواهد آورد جنید را گفتند این علم از کجا میگویی گفت
کجا بودی برسیدی و وی گفت مقصود آنست که ساعتی بنشینی نی بچاره
شیخ الاسلام گفت نی بچاره چه بود یافت نی جستن بود بدار
نی کرش کاهنده در نهاد علامت است و هم وی گفته اشرف المجالس
و اعلاها الجلوس مع الفکرة فی میدان التوحید و هم وی گفته
اصرف همتک الی الله عز و جل و ایاک ان تنظر بالعین التی بها

فشاهد الله عزوجل الی غیر الله عزوجل فسقط عن عین الله وبهم و
کفته است که موافقت با یاران بهتر از شفقت شیخ الاسلام
قدس الله سره طاعت داری و از حرمت داری و بهم جنید گوید
کرم ومان نبداز ند که من شاکرد سری سقطی ام من شاکرد محمد علی
قصابم از وی برسیدم که تصوف چیست گفت خلق کریم لکن خلق
کریم ظهره الکریم فی زمان واحد کریم من رجل کریم بین قوم کرام شیخ
الاسلام گفت که سخن ظریف و نیکوست که اول گفت خلق ثم
بس گفت خلقی ست کریم ظاهر میکنند آنرا کریم در زمان کریم
از مرد کریم میان قوم کریمان والله تعالی داند که آن خلق چیست
شیخ الاسلام گفت او راضی فی عهد ارتضاه بخالقه وعن
من جاهه الی الله کلمة کریمة من لسان کریم فی وقت کریم علی مکان
کریم بین قوم کرام الکلمة الکریمة سخنی نه زه دست بی خودی از حق
واستاننده ولکمع گوش اشنوده بر دل نشسته کند را شیخ و یکان
فرا ز ان نگران بسایند و سخنی نه ورست وا ز دوست نشان نشنو
را شراب وحشیة را درمان . شنیدن یکان وا ز یکاران

وحرکک من ماء ب الهوی ان ز وته لیسر ولکن یخرج عن سیر
سخن میان کریم از زبانی وجه زبان از حق ترجمان و زبانه صحبت
عنان به گوینده و دانست و نه زبان سخن بیهده گوش شنوند
و دو یکان فی وقت کریم در چه زبان فرمانی که جز از حق
یا وقت دران و کذاشته عمر محال است از نیکوئی آن
وعمر جهانیان آرزوی آن کریان علی مکان کریم جائی که نه
دل برآکنده و نه زبان خواسننده و نه هیچ از کرنده بین قوم
کریم نه دو تنک محقق کوبان و مستمع شوران و ناظر بسان شیخ الاسلام
قدس سره گفت که وقتی جنید با والنوری فرافتح محبوبان رسیده
وری گفت که هر اکوی که این جنون نه محبت خوب داد که
المحبة فی الدنیا محبت بفراقه جنید را برسانند که علامت محبت
گفت الملا وهو الغفلة عن السلی و شبلی را پرسیدند که علامت
حلت گفت التعوّفت وان القلب مع الله لحظة حضرت جنید
را پرسیدند از خراسان را ایران یافتم که حجاب سه است
یکی حجاب خلق است و دوم دنیا و سوم نفس خواب داد

کر این حجاب دل عامست و خاص محجوب بحری دیگرست از
اعمال و مطالعة الثواب علیها و در ترجمه شیخ الاسلام قدس سره
گفت آنکه کردار خود را می بیند دل او از الله محجوبست و آنکه
باز داشت خود بران و آنکه از منعم نعمت نگرد هم محجوبست
و واسطی گوید مطالعة الاعواض علی الطاعات من نسیان الفضل از
طاعت فراخشم آمدن و طلب کردن ثواب و فضل و منت الله
تعالی را فراموش کردنست و هم واسطی گوید ایاکم و لذات الطاعات
فانها سموم قاتلة فارس عیسی بغدادی گوید حلاوت الطاعات
و اشتراک سوا شیخ الاسلام گفت تا از خود بنه بندی خوشت
نیاید و لذت نیابی و بنده از خود برگشت طاعت بگذارد چنانکه
فرمانست بشرط علم و سنت و آنگاه از خود می بیند و نوی به
وسند بر خود روی دیگر ان اذا انجاستی الا لی اشربها هی الذ
فقل لی کیف اعبد رسل الجنید یکون عطاء من غیر عمل فقال کل العمل
من عطائه یکون ابو جعفر بن الکرنبی رحمه الله تعالی
از اقران جنیدست و گویند از استادان وی و از اجله

مشایخ بغداد بود ابو جعفر خلدی گوید که جنید را در وفات
ابن الکرنبی بالای سر وی نشسته بود سر خود به آسمان برداشت ابو جعفر
گفت بعیدست و دوری سر خود بسوی زمین فرو افکند
ابو جعفر گفت بعیدست و دوری معناه ان الحق اقرب الی
العبد من ان یشار الیه فی جهة کهمس بن الحسن الهمدانی
قدس الله سره کنیت وی ابو محمد بود از همدان
بود و با بسیاری از مشایخ صحبت داشته بود وی گفته است که
شبی در همدان در خانهٔ خود نشسته بودم یکی در بزد با خود گفتم
جنید باشد چون در بگشادم همو بود سلام کرد و گفت قاصدان الی
زیارت توام معلوم شد راستی خاطر تو بازگشت دیگر روز در بغداد از
طلب کردمش نیافتم و از جمعی که از بغداد رسیدند پرسیدم که
فلان وقت وی غایب بود هیچ کس نشان نداد همان شب اندر
بود و در رفته عمرو بن عثمان المکی الصوفی قدس الله سره
از طبقهٔ ثانیه است کنیت او ابو عبد الله است ناجی اسناد
حسین منصور حلاج انتساب با جنید کند و انکار صحبت

واسطه و از اقران ایشان است و ابو عبدالله نباجی را دیده بود
وکان یقول صحبت احدا کان انفع لی صحبة ورؤیته من ابی عبدالله
النباجی و عالم بوده بعلوم حقایق اصل وی از یمن است بجز او با یک
شد وی را بکلام منسوب کردند و مهجور ساختند و از مکه بیرون
کردند بجده رفت وی را آنجا قاضی کردند و فی کتاب صفوة الصفوة
لابن الجوزی انه توفی ببغداد سنة ست وتسعین ومائتین وقیل سبع
وتسعین وقیل احدی وتسعین ویقال انه توفی بمکة والاول اصح
وی گفته المروة التغافل عن زلل الاخوان وقال ابو حفص المروة
استعمال الاخوان اکرام خاطرهم وبذل ما ملکت فی الدنیا وتخصیصهم بالاعمال
فی العقبی وسئل عمرو بن عثمان کیف لا تقع علی کیفیة الوجد عبارة قال لانه
سر الله عند المؤمنین یعنی عبارت کیفیت وجد در نتواند یافت
زیرا که آن سر حق است نزدیک مؤمنان و هرچه عبارت بنده
بدان تصرف تواند کرد آن سر حق نباشد از آنکه تکلف بنده
بالکلیه از اسرار ربانی منقطع بود و گویند عمرو باصفهان آمد جوانی
بصحبت وی پیوست پدر وی مانع آمد بیمار شد و مدتی

بر آمد روزی عمرو برخاست و با جمعی فقرا بعیادت وی رفت
از خوانندگان التماس کرد که قوال چیزی بخواند عمرو قوال را اشارت کرد
این بیت بخواند ما لی مرضت فلم یعدنی عائد منکم و
یمرض عبدکم فاعوده چون بیمار این بشنید برخاست و بنشست و تندرستی
بیماری او کمتر شد گفت دیگر بخوان قوال این بیت دیگر بخواند
واشد من مرضی علی صدودکم وصدود عبدکم علی شدید
بیماری از وی زایل شد و صحیح النفس برخاست و پدر آن جوان
که در دلش گذشته بود توبه کرد و وی را بعمرو تسلیم کرد و یکی
از مردکان طریقت شد روزی علی سهل وی را گفت ما فائدة
الذکر فی الحلقة گفت وخوف و ازدیاد مع معرفت آن و ضیافة ثانیة
حکایت و شنیده و لیس شنیدن صفات شیخ الاسلام قدس سره
گفت آدمی او و لاو بلند ... او مولی بایدش ادنی این
که بتحو روحی شنید چیزی گفت است

شاه شجاع کرمانی قدس الله تعالی روحه

از فرزندان ملوک بوده از رفیقان ابو حفص است با ابو تراب نخشبی و ابو عبدالله

در ربع مصری و ابوعبید بسری صحبت داشته است استاد
ابوعثمان حیری است وی با قبا رفتی و باب فرغانی و نوری
و سیروانی و حیری با طیلسان رفتندی و دقاق با گلیم فرجی
گردان و شاه بنزد ابوحفص رفته از وفات بعد سنه
سبعین و مائتین وقیل اثنتین و وی را کتابهاست رد بر یحیی
معاذ رازی در تفضیل غنا بر فقر که یحیی کرده و وی اثر آن خود
باز داده و فقر را از غنا فضل نهاده خانقاه مست شیخ الاسلام
گفت از فضل درویشی بر آن تمام است و کفایت که
مصطفی صلی الله علیه وسلم درویشی بر توانگری برگزید و حضرت
حق وی را از آن اختیار کرد و پسندید و شاه شجاع بزرگ بوده
و خواجه یحیی عمار گفتی شاه شاهی بود و بر دلی ابوحفص نشسته بود
در نشابور شاه شجاع بسر او با قبا و با قبا و از وی حیری
برسید ابوحفص باز نگریست او را دید با قبا گفت یخادی
کنون شاهی گفت من شاهیم و بدان سؤال نکاورد که شاه از
دانسته بود که آن سؤال جز وی نتواند کرد گفت با قبا یافتم آنچه

وجدنا فی القباء ما طلبنا فی العباء شیخ الاسلام گفت شاه
چهل سال نخفته بود در طبع و فتی و فتی در خواب شد حق تعالی
را بخواب دید و دید ارشد و این بیت بگفت * رأیتک فی
المنام سرور عینی * فاحببت التنعس والمناما * پس از آن
پیوسته همی خفتی او را خفته یافتندی یا در طلب خواب للمجنون
و انی لاستغشی و ما بی نعسة * لعل خیالا منک یلقی خیالیا * روزی
شاه در مسجد نشسته بود درویشی برپای خاست و دو من نان خواست
کسی نداد شاه گفت کیست که پنجاه حج من بخرد و بها نان بدین
درویش دهد فقیهی آنجا نشسته بود آواز بشنید گفت ایها الشیخ
استخفاف با شریعت گفت من هرگز خود را بهمت متهم کردم عمل خود را
چه قیمت نهم و نیز وی گفته من غض بصره عن المحارم وامسک
نفسه عن الشهوات وعمر باطنه بدوام المراقبة وظاهره باتباع
السنة لم تخط له فراسته

ابوعثمان حیری قدس سره تعالی

از طبقه ثانیه است نام وی سعید بن اسماعیل الحیری النیسابوری
است اصل وی از ری است شاگرد شاه شجاع است و با

و با ابوحفص حداد و یحیی معاذ رازی صحبت داشته است امام و
یگانهٔ وقت بود آنگاه در نیشابور نشسته و با شاه شجاع از هرو
به نیشابور آمد ابوحفص وی را گفت اینجا باش که شاه آنجا اشتغال و
عیال داری و تو کسبی نداری شاه بازگشت و وی پیش ابوحفص
باستاد ابوحفص برای وی مجلس نهاد و در ماه ربیع الاول سنهٔ ثمان و
تسعین و مائتین رفته از دنیا و قبر وی در نیشابور است و وی را
گفتند جوانمردان که اند گفت ایشان که خود را نبینند و هم وی گفته
الشوق من شعار المحبة و زینة العلم و معتقد ای ربانی گفته اند که
ربانی آن بود که شاگردان بکمینه علم پرورد تا قوی شوند علم
را و وی چنان بود و در سخن ضعیف تمام در معاملة نیکو است و
هم وی گفته است التهاون بالامر من قلة المعرفة بالآمر زکریا
بن دلویه رحمه الله تعالی کنیت وی ابو یحیی است
از اهل نیشابور بوده است از شاگردان احمد حرب از محله زهاد و
و صوفیان بوده و در لقمه بغایت با احتیاط بوده است و از کسب خود
خوردی ابوعثمان حیری رحمة الله علیه گفته است هر که چون ابو یحیی

زیرا او را اندیشهٔ مرگ بود و اندیشهٔ بعد از مرگ هم بود و وفات
وی در سنهٔ اربع و تسعین و مائتین بوده در نیشابور زکریا بن یحیی
الهروی قدس الله سره از کبار مشایخ بوده و مستجاب
الدعوة احمد حنبل رحمه الله گفته است که زکریا از جملهٔ ابدال است و
ابوسعید زاهد گفته است زکریا را دیدم و با او صحبت داشتم از جملهٔ
حمیدیان بود و وفات وی در هرات بوده در سنهٔ
خمسین و ثمانین ابوالخیر العسقلانی رحمه الله تعالی از جملهٔ
بوده و در صحبت جنید قدس سره بوده و فقیه و مستجاب الدعوة بود
ابوالحسن العسقلانی رحمة الله علیه گفته است که وقتی در دمشق بودم زنادقه
دیدم در محراب نشسته و دعای استسقا میکند هنوز دعا با خر
نرسیده بود که باران چنان گرفت که بخانه باز نتوانستم آمد ابو
عثمان مغربی قدس الله سره وی از طبقهٔ پنجم است نام
وی سعید بن سلام المغربی است شاگرد ابوالحسین صائغ دینوری
است از ناحیت قیروان مغرب بوده و سالها در مکه مجاور
کرده و آنجا شیخ الوقت و یگانهٔ مشایخ آنجا و قبلهٔ افتاده

نیشابور آمد در نیشابور رفته در سنهٔ ثلث و سبعین و ثلثمایه قبر وی
در نیشابور است بپهلوی ابو عثمان حیری و ابو عثمان بوصیت کرده بود که مرا
بپهلوی وی بنهند صحبت داشته با ابو علی کاتب و حبیب مغربی
و ابو عمرو زجاج و ابو یعقوب نهرجوری را دیده بود و صاحب
کرامات ظاهر بود و فراست تیز وی گفته که ابتدا اندر آمدن من درین کار
آن بود که من اسبی و سگی داشتم و در یکی از اجزای بوسنه شکار میکردم
و کاسهٔ داشتم چوبین که در آن شیر میکردم روزی میخواستم که
از آن کاسه شیر خورم آن سگ بانگی بسیار کرد و بر من حمله کرد چنانکه
مرا از شیر خوردن باز داشت چون بار دوم قصد کردم که شیر بخورم
باز بر من حمله کرد چون بار سیوم خواستم که شیر بخورم سگ در آن کاسه
کرد و شیر را خوردن گرفت در ساعت آماس کرد و بمرد معلوم شد که
وی دیده بود که ماری سر در آن کاسه کرده بود خود را فدای
من کرد چون آن را دیدم توبه کردم و درین کار آمدم شیخ الاسلام قدس
سره گفت که ابو الحسین کوشانی مرا گفت که ابو عثمان مغربی گفت
که آن روز که من از دنیا بروم فرشتگان خاک باشند ابو الحسین گفت

چون وی برفت من حاضر بودم در نیشابور کس را کس نمیدید از
بسیاری گرد شیخ الاسلام گفت که وی سی سال در مکه بود در حرم
بول نکرده بود حرمت حرم را و ابو عثمان گفته لا یحیی هذا الامر الا
برایحة الدم و هم وی گفته الاعتکاف حفظ الجوارح تحت الاوامر و
هم وی گفته هر که صحبت توانگران بر صحبت درویشان برگزیند
الله تعالی وی را بمرگ دل مبتلا کند و هم وی گفته العاصی خیر من
المدعی لان العاصی ابدا یطلب طریق توبته والمدعی یخبط ابدا
فی خیال دعواه. **ابو طالب الاخمیمی رحمه الله تعالی** از جملهٔ مشایخ
بوده و از وی کرامات بسیار ظاهر شده ابو عثمان مغربی گوید ابو
طالب را دیدم با مرغان سخن میگفت و هم ابو عثمان گوید که با
ابو طالب در سفر بودم در راه از سباع خوف عظیم پدید آمد
و سباع بسیار بودند من گفتم سنگری بگیریم دست ابو طالب بگرفت
انجا مقام کرد و من هیچ نخفتم از خوف و او بخفت بس مرا گفت
چرا نخفتی گفتم از خوف سباع خوابم نیامد گفت هر که خوف حق
بود از هیچ چیز نترسد چون تو از سباع می‌ترسی بعد ازین با من

نداری و برفت وی گفته است در مناجات الهی اگر نه فرمان
تو بودی که از بهره تو بودی که نام تو بر زبان راندی علی بن محمد
بن الصباح الایلی قدس سره از کبار اصحاب ابوعثمان
حیری است مات سنة اثنین و ثلثمائه ابوعثمان مغربی وی را گفت
که خواهی که ترا پندی دهم که پنجاه سال است تا خلق را پند میدهم
و هیچ پند بر ندگفت خواهم گفت تهمت بر نفس گردان خود را تهمت کن
و تهمت از خلق برگیر تا خلق از تو برخیزد و شیخ الاسلام قدس سره گفت
صحبت با الله تعالی سه چیز است دیدن فضل او و عیب خود و عذر
خلق و این را چهارم نیست عذر خلق آن که همه آن میرود که او میخواهد
ایشان زیر قدر و حکم او مضطر اند و عیب خود و بین تا منت ندارند
شیخ الاسلام گفت که ابوعثمان نصیبی گفت که نیشی گفت که دست
بر ابو یعقوب میدانی فرود آوردم در آن وقت که بمصر میرفتم
گفتم بحق الله هیچ سوی خود زن او را گفت آمین ابوالعباس
احمد مسروق قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است نام
وی احمد بن محمد بن مسروق است از اهل طوس است ببغداد ساکن

شد

شد و همانجا از دنیا برفت در سنه تسع و تسعین و مائتین و گفته اند
که در صفر سنه ثمان و تسعین و مائتین والله تعالی اعلم جنید را دید و
حکایت کنند از استادان ابوعلی رودباری است و حارث
محاسبی و سری سقطی و محمد بن منصور و محمد بن الحسین البرجلانی را
با ایشان صحبت داشته است از قدماء مشایخ طوس است و از جمله
اوستان شیخ الاسلام گفت که ابوالعباس مسروق بغدادی گوید
شب شنبه نشسته بودم و مادر و پدر من گریستی از صبحی آن که
نماز دینه آمده بودی و از کسی دیگران دیده بودی و سخنان که
شنیده بودی سئل عن التصوف فقال خلو الاسرار مما منه بد و
تعلقها بما لیس منه بد و هم وی گفته است من ترک الدنیا عاش فی حیاتها
شیخ ابوالعباس مسروق بغدادی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام قدس سره
گفت که وی گفته که نفس خود را بچیزی مشغول کن بیش از آنکه ترا در شغل افکند
لقد طلب الفراغ عنک شغلا و اسباب البلاء من الفراغ
ابو عبدالله المغربی قدس الله سره از طبقه ثانیه است نام وی
محمد بن اسمعیل است گویند که استاد ابراهیم خواص و ابراهیم

کرمان شاهی و ابوبکر سنگبندی است و شاگرد ابوالحسین علی بن رزین
هروی است و عمر ابوعبدالله صد و بیست و دو سال بود و عمر
استاد وی ابوالحسن صد و بیست سال بود و ابوالحسن شاگرد عبدالواحد
زید بصری است و عبدالواحد زید شاگرد حسن بصری است رحمهم الله
تعالی قبر ابوعبدالله بر سر کوه طور سیناست پهلوی استاد وی
ابوالحسین علی بن رزین در زیر درخت خرنوب گویند که در سنه
تسع و تسعین و مائتین برفته از دنیا و در سیر آمده است که در سنه ثلث
ستین و مائتین برفته شیخ الاسلام گفته که وی هر آنار زیرکی بوده و
بود آنجا که خلق را تاریکی بودی وی را روشنی بودی وی گفته یا خدای
گو ابوعبدالله مغربی را بیا و بنگر اگر الله تعالی سوخت شهوت را
از من باز ستاند مرا و ستر از آن باشد اکنون مرا گویند در بهشت شو این
آنست که علی بن ابی طالب رضی الله عنه گفت اگر مرا اختیار دهند
که در بهشت شو یا در مسجد من در مسجد شوم که بهشت نصیب نفس است
و نزدیک من وقتی ابوعبدالله مغربی بر سر کوه طور سینا سخن می‌گفت
سخن بجایی رسید که گفت بنده با چندان نزدیکی جوید که فرو بار

فرو در است سنگ از کوه بجنبید و پاره پاره می‌شد و مهابیون
می‌آمد و وی گفت افضل الاعمال الاوقات فی الموافقات و هم وی
گفته ما قطعت الایدی الطایعة و اضرمت ما قطعت و لالی
عبدالله المغربی قدس سره ما من بعد الوصال و ثبا کیف اعتذاری
من الذنوب ان کان فی شیء لدیک حسبی فانی منه لا اتوب
و هم وی گفته ما رایت انصف من الدنیا ان خدمتها خدمتک
وان ترکتها ترکتک هرگز از دنیا منصف‌تر چیزی ندیدم اگر
ورا خدمت کنی وی ترا خدمت کند و چون ازو اعراض کنی طلب
خداوند بر دست گیری از تو بگریزد و اندیشه آن بدولت نیاورد
پس هر که تصدیق از دنیا اعراض کند از شر او ایمن گردد و
از آفت وی رسته شود. ابوعبدالله الساجی قدس الله
سره العزیز نام وی سعید بن یزید است وی از قدماء مشایخ
است از اقران ذوالنون مصری و از استادان احمد بن ابو
الحواری ساجی گفت الادب حلیة الاحرار و هم وی گفته لکل شیء
خادم و خادم الدین الادب شیخ الاسلام گفت ابوعبدالله ساجی گوید

چشم برو دار که هیچ نشان روشن تر از وی نیست هم ابو عبد الله گوید
که موسی علیه السلام گفت الهی ترا کجا یابم گفت چون قصد درست
کنی مرا یافتی و کشایش گویند که چون قصد درست کنی تو مرا یافتی
و علاج گویند لا تعرج آن یک گام است شیخ الاسلام قدس سره گفت
آن یک گام تویی چون از خود در گذشتی با وی رسیدی ابو عبد الله
الانطاکی قدس الله سره العزیز نام وی احمد بن عاصم الانطاکی
است از اعیان قوم بوده و از سادات ایشان و عالم بعلوم
شریعت عمر دراز یافت و نافذ را صحبت داشته بود و اتباع تابعین
را دریافته و از اقران بشر و سری سقطی بوده و حارث محاسبی
بوده و صحبت فضیل دیده بود شیخ الاسلام قدس سره گفت که وی گفت
که از هیچ کس هیچ خصم حسد نیاید مگر از معرفت عارفانه معرفت
تصدیقی ابو علی دقاق گوید معرفة رسمیة کقطرة وهمیة لا علیلا
تسقی ولا غلیلا تشفی معرفت رسمی چو باران آب باقسا؟ انی
نه بیمار را شفا دهد نه تشنه را سیراب کرداند هم انطاکی گوید
انفع الفقر ما کنت به متجملا و به راضیا نافع ترین فقر آنست

کر تو بدان

که تو بدان متجمل باشی و بآن راضی یعنی جمال خلق همه در اثبات اسباب
بود و جمال فقر در نفی اسباب و اثبات مسبب و در رجوع با وی و رضا
باحکام او زیرا که فقر فقد سبب بود و غنا وجود سبب و سبب بی
سبب حق بود و با سبب جز وی نیست و در محل حجاب آید و ترک
اسباب محل کشف و جمال درویشان در کشف و رضا است
و جمال غنی حالم در حجاب و سخط و اثبات و اصح اسباب و در فضل فقر
بر غنا والله تعالی اعلم ممشاد الدینوری قدس الله
سره العزیز از طبقه ثانیه است از بزرگان مشایخ عراق است
و جوانمردان ایشان یگانه بود در علم و کرامات ظاهر و احوال عالی
با یحیی جلا و بزرگان مشایخ صحبت داشته و از اقران جنید و
رویم و نوری و غیر ایشان بود و گفته اند که در سنه تسع و تسعین
و مأتین درگذشته و وی گفته است که الله تعالی عارف را آئینه داد
در هر که نگاه کند در آن نگرد و الله بینند شیخ الاسلام قدس سره
گفت که وی را از زوال معرفت لی است که خود وی برسید چون
بفرقه در ماند آن بار گرد و بیاید خضری گویند که وی درویشی

اندیشیدم که مرا آگاه گاه چنین تفرقه‌ای بود حال عزیزان دیگر چون
من چگونه خواهد بود اگر نه بودی که دانستم که او حالی دارد
در دل دوستان خود که جزوی از آن اگر دو جزوی انجا کردی پاره
پاره شدمی   ما بالی یعنون و یظنون انفسها بالی فی سری
مرادة اری وجهات فیها   و هم ممشاد گوید که جمیل یاران است که
بهشت با مرده در دوست در من عرضه میکنند گوشه چشم بعاریت
بان ندادم شیخ الاسلام گفت که در صحبت و حضور او نگرستن بغیر او
شرک است با وجود الله تعالی بتعامی حضور را صلی الله علیه و سلم می
گویند ما زاغ البصر و ما طغی قل الله ثم ذرهم و هم ممشاد گوید هرگز
پیش پیر نشده‌ام و سؤال نبرده‌ام که دل صافی با و شدیدم
با او حرمت کردم و هم وی گوید همه معرفت صدق افتقار است
با الله تعالی و هم وی گوید طریق الحق بعید و الصبر مع الحق شدید
شیخ الاسلام گفت راه حق دور است که او دست گیرد و صحبت
و صبر کردن در روزگار کدر اندر آن با خداوند سخت است که او تو نیز
تو بعد و هم ممشاد گوید هرکه برادر دوستی از دوستان وی انکار کند

کمینه عقوبت وی آنست که هرگز و بر آن ندهند که او و دار
مگر آنکه توبه کند و ذو النون گفت هر که بر نعره زراقی که بر زرق نهند
انکار کنند هرگز از مصدق نیاید یعنی اصل آن انکار کنند تو از
زرق وی چه زرق وی بر دوست تو را است مگر دروغ است
من با بهره یابی شیخ الاسلام گفت که ابو عامر گوید یا کرد و ممشاد
که روزی پیش ممشاد نشسته بودم جوانمردی از در خانه درآمد
و بتبر نانی اجازت خواست و شیخ گفت توانی که صوفیان را
بخانه بری و باز آری در میانه شیخ بهانه می جست اجابت نکرد
چون بیرون شد اصحاب گفتند شیخ هرگز چنین نکردی این چه بود
شیخ گفت او در هیچ این مردمان بود دنیا بدست وی در آمد
آن از دست وی شد اکنون می آید و چیزی نفقات میکند
میخواهد که سرمایه خود باز یابد تا مهر آن از دل خود بیرون کند
این باز نیابد قال الشیخ عبد الله الطاقی قدس سره سمعت محمد بن
خفیف یقول رایت ممشاد الدینوری فی النوم کانه قائم یرفع
یدیه الی السماء و هو یقول یا رب القلوب یا رب القلوب

والسماء تنظر الي رأسه حتى وقعت على رأسه فانشقت وحمل
مشاد دينوري ممشاد از در سراي خود بيرون آمد سگي بانگ كرد ممشاد
گفت لا اله الا الله سگ بر جاي بمرد و قال ممشاد ادب المريد في
التزام حرمات المشايخ وخدمة الاخوان والخروج عن الاسباب
وحفظ آداب الشرع على نفسه **الحسن بن علي المسوحي قدس الله سره العزيز** كنيت او ابو علي است گويند از استادان جنيد
و ابو حمزه است اما از اقران ايشانست كان من كبار اصحاب السري
السقطي جنيد گفت كه حسن مسوحي را خبري گفتم و انس گفت نگفت او
من تحت السماء و ما استوحشت اگر خلق همگي بار ديگر مرا ملامت نمايد و
وحشت نكند شيخ الاسلام قدس سره گفت محمد نقيه كه محمد عبد الله گازر
جاي تنها نشانده بود و هفته فراموش كرده بود و روي بر او عذر خواست
كه مرا فراموش كردم گفت رنجه مشو كه الله تعالى وحشت تنهائي از دو تن
دور كرده است يمنون المحب عليك بالنفس بالتخلي فالعيش في الانس
ابو علي احمد بن ابراهيم المسوحي قدس سره العزيز كنيت او نيز ابو علي
است وهو من جلة مشايخ بغداد و با سري سقطي صحبت داشته و او

روايت كنند از حسن مسوحي نيز و گفته اند كه وي حج ميكرد با يكي
برابرين در دوالي و نعلين بي الگر ركوه يا كوزه بردار و هر آنگه ساقي
در ركوه نهادي و بوي ميكردي و از ميانه بغداد تا مكه با ين كرد
وي نخ له شي من غير مسالة وقوته وهو محتاج اليه او جه الله الى ان
يأخذ منه بلا مسالة **رويم بن احمد بن يزيد بن رويم قدس الله سره**
از طبقات ثانيه است كنيت او ابو محمد است و گفته اند ابو بكر است
و ابو الحسين و ابو شيبان نيز گفته اند كه نبيره رويم مهين است كه روايت
از نافع روايت كند از بغداد است از اجله مشايخ آن فقيه بوده
و عالم به مذهب داود اصفهاني شيخ الاسلام گفت رويم خود را ستايش گرد
جنيدي بوده از ايار الاولايت و ما از وي و من موسي از رويم دوست
دارم كه صد از جنيد و ابو عبد الله خفيف گويد كه هرگز و نديده ام
من كس نديده ام كه در توحيد سخن گفتي چنانكه رويم سئل رويم عن
التصوف فقال هو الذي لا يملك شيئا ولا يملكه شيء وقال ايضا
التصوف ترك التفاضل بين الشيئين خود را در آخر عمر بسا
دنيا و از او پنهان كرد اما آن شغل محجوب نگشتي جنيد گفته

ما فارغ مشغولیم و رویم فارغ مشغول شیخ الاسلام قدس سره گفت
رویم بزرگست تلبیس خود را به توانگری و مهتری او متولی وکیل
قاضی بود و وی را جاه بالش بود و احتشام تمام ابوعمرو حاج
خدمت جنید میکرد و وی را کهف بود نهار نزدیک رویم بنزد وی
چون حاج عزم رفتن خواست با خود گفت از بغداد بروم رویم را
ندیده باشم چون کسی برسد عذر آرم پنهان از جنید بوی شد
وی را دید در جاه بالش و احتشام چون خلوت شد دخترکی از آن وی
به نزدیک وی آمد رویم روی بوعمرو را گفت اصحاب تو
میگویند چرا این شغل بگذاری و در میان آنی چگونه ام چرا این
شغل کنم که ایشان نشانند تمام ایشان را خبر کنم از آنچه از وی یافتم
و ایشان را علم توحید گویم شیخ الاسلام قدس سره گفت جنید رای
گفت و یاران او را چون ابوعمرو و مثل جنید آمد کسی وی را آگاه کرده
بود که وی به نزدیک رویم رفت گفت همین بگوی چون [illegible]
وی را گفت سخت تر بزرگوار گفت الحمد لله از بیم ترا میگفتم [illegible]
که دران سیرت و تلبیس وی را بینی فرا خشم تو نیاید با نه خود را [illegible]

و هی الحمد لله که نیکو بوده مردی بزرگست در فتوحات مذکور
است که رویم گوید من قعد مع الصوفیة وخالفهم فی شیء مما یتحققون
به نزع الله نور الایمان من قلبه وقتی کسی رویم را حبری گفته بود
از احتشام و لباس گفت بدان می دارم که با بیگانه در سر شدم
و بازار و دراعه و پاک ندارم ابوعبدالله خفیف بوی شد
چون بازگشت رویم دست بر کتف وی نهاد و گفت ای پسر
هو بذل الروح فلا تشتغل بترهات الصوفیة گفت این کار جان
بذل کردن است زنهار به ترهات صوفیان مشغول نشوی
شیخ الاسلام قدس سره گفت بذل روح نه آن بود که غزا شوی یا
ترا بکشند آنست که با الله تعالی به جان خود مسارعت در نگری جان
تو در سر کار او کنی و هنوز بر خود باقی کنی نه که هیچ چیز از تو
نپوشد حکایت دیگری کسی به نزدیک وی درآمد و وی را گفت
کیف حالک گفت کیف حال من کان دینه هواه و همته دنیاه لیس بصالح تقی
ولا بعارف نقی چگونه باشد حال آن کسی که دین او هوای او بود و همت
او دنیای او نه نیکوکاری از خلق [illegible] ونه عارفی از خلق گزیده این

اشارت بعیوب نفس است و هر ما که در جواب تصحیف حال سائل اشارت
کرده است و نیز روا بود که در آن وقت او را با وی باز گذاشته باشد
تا از وصف وجود خود عبارت کرده است و انصاف صفت
خود داده و سئل رویم عن الانس فقال ان تستوحش من غیر الله حتی من
نفسک و سئل عن المحبة فقال الموافقة فی جمیع الاحوال و انشد
ولو قلت لی مت مت سمعا و طاعة و قلت لداعی الموت اهلا و مرحبا
و قال الرضا استلذاذ البلوی و الیقین هو المشاهده شیخ الاسلام گفت قدس
سره پس از حج از رویم راه نهادی پس از جنید نوری را دیدم گفت
بیست سال گذرانیدم که هیچ خوردنی در خاطر من بگذشت مگر بعد از آنکه
حاضر شده بوده هم وی گفته که اخلاص آنست که روایت تو از عمل تو
مرتفع شود یعنی عمل را از خود ندانی و نبینی هم وی گفته که فتوت
آنست که برادران خود را معذور داری در هر زلتی که از ایشان
واقع شود و با ایشان چنان معامله نکنی که از ایشان عذر باید خواست و هم
وی گفته او وهب الله لک مقالا و فعالا فاخذ منک المقال و ترک
علیک الفعال فنعم فانها مصیبة و ان اخذ منک المقال و الفعال فاعلم

انها نعمة

انها نعمة و هم وی گفته فقر را حرمتی است و آن ستر و اخفاء غیرت
روایت هر که آن را کشف کرد و اخلی نمود از اهل فقر نیست و ویرا در فقر کرامتی
نی و هم وی گفته من حکم الحکیم ان یوسع علی اخوانه فی الاحکام و یضیق
علی نفسه فیها فان التوسعة علیهم اتباع العلم و التضییق علی نفسه
فیها من حکم الورع و هم وی گفته ادب المسافر ان لا یجاوز همته قدمه
حیث ما وقف قلبه یکون منزله **یوسف بن الحسین الرازی قدس**
الله سره از طبقه ثانیه است کنیت او ابو یعقوب است شیخ ری و جبال
بوده در وقت خویش امام بوده در طریقه اما بی بسکوت ملبس طریق
ملامت داشت خود را بر خویشتن شورانیدن و قبول ایشان بحسن
رد کردن و خود را از چشمها بیفکندی شاگرد ذو النون مصری است
و با ابو تراب نخشبی و یحیی معاذ رازی و غیر ایشان صحبت داشته رفیق ابو
سعید خراز بوده در سفرها و ویرا مکاتبات است با جنید سخت نیکو در سنه
ثلث و اربع و ثلثمایه برفته از دنیا در وقت مردن گفت الهی خلق را
با تو خواندم بجهد و مرا بتو است رجوع بکردم از ایشان نیکویی بخش از
ایشان پس برفت ویرا در خواب دیدند گفتند حال تو چیست گفت الله

تعالی مرا گفت آن سخن را بار دیگر گوی بار گفتم گفت ترا بتو بخشیدم
شیخ الاسلام گفت قدس سره دانی چرا گفت ترا بتو بخشیدم شیخ الاسلام
گفت قدس سره میان خود و او واسطه در نیاورد که میان او و ایشان
وسیله و واسطه هم اوست شیخ الاسلام قدس سره وصیت یاران
خود را که یکدیگر را بناز دارید که آنچه شما را می باید از شما آید میان
ایشان و تو خود وسیله هم ایشانند یوسف بن الحسین گفت نزدیک ذو النون
رفتم بمصر چون وی را دیدم موی بر اندام من برخاست مرا نگریست
و گفت از کجایی گفتم از ری گفت تو را مس پاک شده بود که بمصر آمدی
گفتم آمدم تا خدمت را دریابم گفت و بر باش از آنکه در وضع گوی
با خیانت کنی پس گفت یا بنی لیصح حالک مع الله لا تشغلک عنه
شغلا و لا تشتغل بما تقول الخلق منک فانهم لم یغنوا عنک من الله
شیئا و اذا صحت حالک مع الله انه تدرک للطریق الیه و اقتد
بسنة النبی صلی الله علیه و سلم و ظاهر العلم و ایاک ان تدعی فما لیس لک
فما ذلک عاقبة للمریدین الا الدعاوی روزی از ذو النون طلب صحبت
کرد و گفت ایاک و ترک الاوراد و للمتصدی فان النفس ان اهملتها و انظر فی

مخالفة نفسک من صیام او فطر فاعلمها فان فی متابعة النفس طاعة
نباتة او معصیة فتنة و مخالفة النفس [illegible] بلاء او خطر و
ذو النون وصیت کرده است وی را [illegible] لا تسکن الی [illegible] الکبار
فلا تخرج من شیخ لم یروه هم فانهم قطاع الطریق و اسکن الی ما تحققه
من نفسک [illegible] علما و یوسف بن الحسین گفته الخیر کله فی بیت و
مفتاحه التواضع و الشر کله فی بیت و مفتاحه الکبر و هم یوسف
بن الحسین گوید که از ذو النون جدا شدم وی را گفتم مرا وصیتی کن گفت
تن خود را از رنج خلق دریغ مدار و تا توانی دل خود را جز برای
الله تعالی خالی مدار و فرمان الله گرامی دار تا او ترا گرامی دارد
عبد الله بن جابر قدس الله تعالی سره شیخ الاسلام قدس سره
گفت که وی خال یوسف بن الحسین است از متقدمان مشایخ بوده از
اقران ذو النون و وی از ذو النون یوسف بن الحسین است
می گوید که از مصر می آمدم از پیش ذو النون روی بری نهاده
چون بغداد در رسیدم خال من عبد الله جابر آنجا بود میخواست که
حج رود نزدیک وی شدم گفت از کجا می آیی گفتم از مصر بری میروم

نمیخواهم مرا وصیتی کن گفت بشنیدی گفتم بود که برم گفت چون
شب درآید برو و کتب خویش هرچه از ذوالنون نوشته در جله
انداز گفتم بشنیدم آن شب مرا اندیشه خواب نبرد و مرا از دل
برنیامد دیگر روز ویرا گفتم بشنیدم مرا از دل بر نمی آید گفت گفتم
که بشنیدی گفتم چیزی دیگر گوی گفت بشنیدی گفتم بشنیدم گفت چون
چون بری شوی مگو که من ذوالنون را دیده ام و از آن باز گرفتم
یوسف گفت بشنیدم همه شب می اندیشیدم این سخن صعبتری می
آید گفت بشنید دیگر ویرا گفتم این سخن صعبتر می آید گفت گفتم که بشنیدی
آخر گفت را سخنی گویم که ترا ازان چاره نیست گفتم بگوی گفت
چون بخانه بازشوی خلق را بخود مخوان که با وی خوانم و خبانی کن که الله
تعالی همیشه در یاد تو بود شیخ الاسلام قدس سره گفت الله تعالی با موسی
علیه السلام گفت ای موسی چنان کن که همه زبان تو بیاد من بود و حالی
شوی که در تو با من بود ابوعبدالله نباجی یوسف بن الحسین را گفت
جهان از صادقان در ایستان خالی شده است اگر توانی صدق را
لازم گیر در جمیع احوال خود و بدانکه در زمره مردان این راه در نیانی

ومراتب ایشان

ملحوظ تو من باشم

و مراتب ایشان نیابی مادام که در همه خلایق نشوی و از خالص
بندگان الله تعالی نگردی مگر بعد از مهاجرت و مفارقت
خلایق یوسف بن الحسین گوید که مرا سخن هیچ کس آن نفع نرسانید که
سخن ابوعبدالله نباجی زیرا که مرا دلالت باسقاط جاه کرد و من
از قبول کردم **ثابت الخباز رحمه الله تعالی** از قدما
مشایخ است با جنید و رویم صحبت داشته است و طریقت از
ایشان گرفته و پیوسته حکایت ایشان گفتی **ابو ثابت رازی**
رحمه الله تعالی از مشاهیر علما و فقرا بوده گفته وقتی در مسجدی
نشسته بودم و کودکی را قرآن تعلیم میکردم یوسف بن الحسین الحا
بگذشت مرا گفت شرم نداری که مخنثی را تعلیم میکنی با خود گفتم
سبحان الله کودکی خرد و مشتی را چنین میگوید بیشی برنیامد که آن کودک
را با مخنثان دیدم بخدمت وی رفتم و از او توبه کردم **سمنون بن**
حمزه المحب الکذاب قدس الله سره العزیز از طبقه ثانیه
است امام المحبة کنیت او ابوالحسن است و گفته اند ابوالقاسم خود را
کذاب لقب کرده بود تا مکشف نشدی باز بسیاری یگانه بود در علم محبت و

ثابت بتا و مثلثه و باء موحده و تا

وهم عمر از ان کهتر با سری سقطی و محمد بن علی القصاب و ابو احمد
القلانسی صحبت داشته بود از اقران جنید و نوری است پیش
از جنید برفته از دنیا و بعضی گفته اند پس از وی وی گفته محبت بنده
با صفائی نشود تا از شی بر همه خلق عالم تنهد و هم وی گفته اول وصال
العبد للحق هجرانه لنفسه و اول هجران العبد للحق مواصلته لنفسه روزی
سمنون را بر کناره دجله دیدند شاخی چوب بر ران خود می زد و این
ابیات میخواند ران وی بدرین بود و خون می رفت و وی آگاه
نی ❁ کان لی قلب اعیش به ضاع منی فی تقلبه ❁ رب فاردده علی فقد
ضاق صدری فی تطلبه ❁ واغث ما دام لی رمق ❁ یا غیاث
المستغیثین به ❁ گویند که روزی سمنون این دو بیت بر خواند ❁
ترید منی اختبار سری ❁ وقد علمت المراد منی ❁ ولیس لی فی سواک حظ
فکیف ما شئت فاختبرنی ❁ در حال با حتباس بولش امتحان کردند
جزع نمیکرد و صبری مینمود آن شب چند کس از اصحاب وی خواب
دیدند که سمنون دعا و تضرع میکند و از خدای تعالی شفا میخواهد
چون سمنون انرا دانست که مقصود از ان تادب با دب

عبودیت است و اظهار عجز به سر حال کرد و بکتبها میگشت و با کودکان
میگفت ادعوا لعمکم الکذاب شخصی ویرا دید سر در کشیده بغداد از
ساعتی سر بر آورد و دو فیری کرد و این بیت میخواند ❁ ترک الفواد
علیلا یعاد ❁ وشرد نومی فما لی رقاد ❁ ابو احمد قلانسی گفته که ورد سمنون
در شبانه روزی پانصد رکعت بود و هم وی گفته که مردی در بغداد چهل
هزار درم بر فقرا نفقه کرد سمنون گفت یا ابا احمد ما را استطاعت
این نفقه نیست برخیز تا بگوشه باز رویم و بهر درمی یک رکعت نماز کنیم
بسمع ما برفتیم و چهل هزار رکعت نماز گزاردیم غلام الخلیل شخصی بود
مرائی خود را پیش خلیفه بصوفی گری معروف ساخته بود و بیهوده
از مشایخ و درویشان سخنان ناخوش بخلیفه رسانیدی تا ایشان
مهجور شوند و اعتبار وی بیفزاید روزی زنی را چشم بر سمنون
افتاد و خود را بر وی عرض کرد سمنون التفات ننمود زن
به نزدیک جنید رفت و گفت سمنون را بگوی تا مرا بزنی کند
جنید را از ان ناخوش آمد و ویرا زجر کرد و آن زن پیش غلام
الخلیل شد و تهمتی چنانکه با زنان نهند بر سمنون نهاد و غلام

تخلیل سعادت بر روی کرفت و خلیفه را بروی متغیر کردانید بفرمود
تا وی را بکشند چون سیاف را آوردند خواست تا بقتل او فرمان
دهد زبانش کرفته کشتن او را تاخیر کردند شب خلیفه را بخواب
نمودند که زوال ملک تو در زوال حیات اوست دیکر روز او را
بخواند و عذر خواست وانشد ابو فراس لسمنون المحب رحمه الله تعالی
وکان فؤادی خالیا قبل حبکم ۔ وکان بذکر الخلق یلهو ویمزح
فلما دعا قلبی هواک اجابه ۔ فلست اراه عن فنائک یبرح
رمیت ببین منک ان کنت کاذبا ۔ وان کنت فی الدنیا بغیرک افرح
وان کان شیء فی البلاد باسرها ۔ اذا غبت عن عینی بعینی یملح
فان شئت واصلنی وان شئت لا تصل ۔ فلست تری قلبی لغیرک یصلح

ابو یعقوب المزابلی رحمه الله تعالی علیه از اهل عراق
است از اقران مظفر کرمانشاهی و صحبت بکر کرده و بغداد بوده و
از قرون دو پیش و مظفر ایشان و شنیده ام که مظفر در پس ایشان
بوده و در کار رفته اند از مشایخ رحمهم الله تعالی ابو عبد الله مغربی
کوید که هیچ جوانمردی ندیدم از جوانمردان خوبتر از نهرجوری شیخ الاسلام

قدس سره کفت

قدس سره کفت که وی فتی تماشا نیز دون شده بود با جمعی از درویشان
این بیت را میخواندند ۔ و شاب رق لی علی الکری ۔ لم یزل
یمیح فی تیهی طوی ۔ مبتز الی السلمی بها ولد ۔ فقالت ... معهود الکنا
وی بحر و شنید و با کنی جنید رفع و وحشی بود کرده و باز کشت کفت
من با ایشان خود بکردم ۔ **... بن ابی ... رحمه الله تعالی**
کنیت ابو ... است شیخ الاسلام قدس سره کفت که وی
کتاب احمد بن ابی الحواری است و ... شیخ ...
از ... رفته و ... بغداد ... کفت
فقد ... اشعار ... خود ...
نهاده ... **... قدس الله سره**
... وکان من المتاخرین و هو من قدماء المشایخ
وکان ... ابا موسی ... فی الاستغفار وکان صاحب ...
... وی سیاه بود چون در سماع در آمدی سفید شدی
... حال تو در سماع منکر بود و کفت اکر شما نیز از آن ...
... که من ... حال شما هم شما کردد و حکی انه کان معه

حرارت کلما ازددتنا دخل بین قبیه و اخرجه منه **سعدون مجنون**

رحمه الله تعالی روحه عطاء بن سلمان گوید که

در بصره قحط افتاده بود مردمان باستسقا بیرون آمده بودند

من با ایشان بودم در میان گورستان آوازی شنیدم باز نگرستم

سعدون مجنون را دیدم در چهار طاقی از آن گورستان نشسته

دست بر زانوی خود نهاده و با خود چیزی میگفت پیش وی رفتم

و سلام کردم گفت و علیک السلام عطا من گفتم لبیک گفت

این جماعت چه میخواهند گفتم ام الحق فی الصدور ام نعرض من فی الغفو من گفتم

باستسقا آمده اند که ... گفت تو با ایشان آمده

گفتم آری گفت بقلب سماوی ام بقلب خاکی گفت خواهی که

آب نخواهم گفتم چرا بخواهم گفت خدا و ... شنیدم من تو با ایشان

وصی با ایشان در ایستاده و گفت ای عطا باز خند ... باز شد

باید شد **عطاء بن سلیمان رحمه الله تعالی** ...

بصره است بزرگ وقت خود بوده روزی بجایی بوده در آفتاب

خفته بود وی را گفتند چرا بسایه نیائی گفت میخواهم که بسایه آیم آن گاه

بترسم که مرا گویند که در راحت نفس خود کام برگرفتی **علی بن**

سهل بن الازهر الاصفهانی رحمه الله روحه از طبقه ثانیه است

کنیت او ابوالحسن است از قدمای مشایخ اصفهان شاگرد محمد بن

یوسف البنا است از اقران جنید بوده و میان ایشان مکاتبات

و رسائل بوده با ابوتراب نخشبی صحبت داشته وکان له ریاضة

عظیمة ربما کان یمتنع عن الاکل والشرب عشرین یوما ...

قائما قائما بعد ان کان نشوة ... النعمة والمترفین گویند

که اختلفت قط الاولی و شاهد ... وقتی عمرو بن عثمان مکی را

بمکه سی هزار درم وام برآمد باصفهان آمد به نزدیک علی سهل

اصفهانی تا وی را یاری دهد علی سهل وام وی را معلوم کرد که چند است

نقد کرده بمکه فرستاد و او را نگاه نکرد پس او را سوی جیل

کرد وی میرفت ولی از وام براندیشه چون بمکه رسید وام

باز داده یافت ... شیخ الاسلام قدس سره گفت وای نیکو علی

سهل چرا چنین کرد از بیم عذر خواستن و با سیکی عهد گذاردن کنج

از آن مردان نزیبد علی سهل گوید روا نیست هیچ کس که این ...

در وی نیز خوانده اند که ایشان نیکوترین خلق اند شیخ الاسلام گفت
که حق سبحانه و تعالی که جامهای نیکو بدین درویشان داد و فرجه بدرو
داد و طعام پاکیزه بایشان داد و لذت طعام بدرویشان داد و هم
علی گفته اعاذنا الله وایاکم من غرور حسن الاعمال مع فساد بواطن
الاسرار و هم وی گفته التصوف التبری عمن دونه والتخلی عمن سواه
و پرسیدند از وی از حقیقت توحید گفت قریب من الظنون بعید من
الحقایق وانشد لبعضهم فقلت لاصحابی هی الشمس ضوءها قریب
ولکن فی تناولها بعید شیخ الاسلام قدس سره گفت که علی سهل علی
گفتند روز مرگ را باید و زاری گفت چون ندارم کو نمی دی بمیرم
و بعضی این سخن را با ابوجعفر محمد بن فاذه که وی نیز از شاگردان
محمد بن یوسف البناست نسبت کرده اند چنانکه در کتاب سیر السلف
مسطور است و می تواند بود که این سخن از هر دو بزرگ واقع شده
باشد و می تواند بود که یکی از نقلان را سهو افتاده باشد شیخ الاسلام
قدس سره گفته در بعضی نسخ است صوفی را دیدی و فردا صبح بود ان روز
را هنوز شب نیامده بود و صوفی در آن روز برفت و کان علی بن سهل

یقول لیس موتی کموت احدکم انما هو دعاء واجابة ادعی
فاجیب فکان کما قال کان یوماً قاعداً فی جماعة فقال لبیک
و وقع میتاً **محمد بن یوسف بن معدان البنا رحمه الله** وی
کنیت او ابوعبدالله است گفته اند که وی از اصفیا شیخ کبار
صحبت کرده بود و بسیار خلوت و انقطاع بر وی غالب شد
و عزیمت کوه بیرون رفته و بادیه را بقدم تجرید قطع کرد و گفته اند
که در روز بعمل بنایی مشغول بودی از آنچه حاصل کردی مختصری بنفقه
خود صرف کردی و باقی را بر فقرا تصدق نمودی و وجه
... و عمل هر روز یک ختم قرآن بکردی چون نماز عشا بگذاردی
بسوی کوه رفتی و تا صبح آنجا بودی و بسیاری گفتی خداوندا یا مرا
شناسائی و معرفت خود روزی کن یا کوه را فرمان ده که بر سر من فرود
آید که بی آشنائی و شناسائی تو زندگانی نمی خواهم و وی گفته چون بمکه
در آمدم دیدم که پیرانی در مقام ابراهیم علیه السلام نشسته اند برو بک
ایشان بنشستم قاری خواند که بسم الله الرحمن الرحیم مرد دل بر حیری واقع
شد و فریادی کردم پیران قاری را گفتند خاموش کن بس مرا گفتند ...

جوانی تراحه بود که فریاد کردی و مسعود قاری یک آیه بخواند و
من گفتم باسمه قامت السموات والارض و باسمه قامت الاشیا و
کنی بالله سماعا همه سران برخاستند و مرا در میان خود نشاندند
و گرامی داشتند و من وی گفت که در مکه بسیار دعا میکردم که تا
دل مرا بخود و شنوائی و شناسائی وه تا علمی خراسان که مرا نیست حاجت
تو بجان حاجت بست در خواب دیدم که گوینده میگوید اگر این
می خواهی یکماه روزه بدار و با کس سخن مگوی پس بر حرم درای و حاجت
خواه چون ماه تمام شد بر حرم در امدم و دعا کردم آوازی از جانب
زمزم گفت یا ابن یوسف اختر من الامرین واحدا ایهما احب الیک
العلم مع الغنی والدنیا ام المعرفة مع القلة والفقر من کلهم المعرفة
مع القلة والفقر پس از جانب زمزم آواز آمد که قد اعطیت قد اعطیت
و گویند که جنید قدس سره بفضل و کمال وی قائل بوده و در سالی که
شیخ ابو علی سهل اصفهانی در بغداد نوشته بوده است سل شیخک ابا
عبدالله بالغالب علیه پس علی ابن سهل از وی سوال کرد گفت بنویس قولی
که والله غالب علی امره

محمد بن فاذه رحمه الله تعالی

بخشید او ابو جعفر است از شاگردان محمد یوسف بناست کان
مجتهدا قویا فی العبادات سخیا فی البذل والعطیة مرد فرزند شهر
قران ورد داشت و برا از مدینه میراث بسیار رسید همه را بر محمد
یوسف و عیال او نفقه کرد چنانکه وی ندانست و دوستی داشت
و برا فرموده بود که ما محتاج و برا میخرید و بفرمان می برد و برا گفته بود
که هیچ کس را ازان اگاه نکند چون چند سال برین بگذشت محمد بن
یوسف دوست و برا الحاح تمام کرد که بگوی چه کس است این که کفایت
مؤونت عیال من میکند گفت محمد بن فاذه گفت جزاه الله عنی بفضل الجزا
خوری در میان زنستان بن محمد بن فاذه در آمد او را دید با یک پیرزن
نشسته گفت یا ابا جعفر بیرا نبایی گفت خود وقت باید بگوی لا اله الا الله
دیدم که از گرمی عرق می کرد

سهل بن علی المروزی رحمه الله تعالی

وی بود که در سرای عبدالله مبارک شد گفت ای بزرگان
مطرب آراسته کرده چرا بر بام کرده چرا از بام فرو نخوانی ابن المبارک
گفت چنین کنم چون بیرون شد گفت بکوشید و برا در بایید که هم
اکنون میرود از دنیا انکه او بر بام من هیچ حوران امد که ندیده بود

وی نوشاده‌اند از بهشت که بر بام من هیچ کبرگی نبوده و وی
دروغ نگوید چون از سرا بیرون رفت حالی جان بداد سهل علی
مروزی را پرسیدند که تو اختیار الله تعالی که بنده را بان نواخته کدام
است گفت فراغت دل مصطفی صلی الله علیه وسلم نعمتان مغبون
فیهما کثیر من الناس الصحة والفراغة و هم سهل علی گوید الفراغ بلاء
من البلایا شیخ الاسلام قدس سره گفت که کسی را که تقوی رو غالب
نباشد وی را شغل به از فراغ باشد تا از فراغت وی را ابتلای بخیزد
اما اگر متقی بود و صاحب ورع و خداوند دل وی را فراغت ملکی
بود بی بها و فراغت دل جای صحبت حق سبحانه و تعالی و درویشی
دکان این کار است حرج گوید که هر که او را طریق عزم نیست او را بر
زهادت روی نیست **علی بن حمزة الاصفهانی قدس الله
سره العزیز** شیخ الاسلام قدس سره گفت وی از حلاج به بود چون
حسین منصور شاگرد محمد بن یوسف بنا بود باصفهان علی بن حمزه
گفته است که من روزگاری نزدیک محمد بن یوسف بنا می‌بودم
باصفهان و با وی می‌نشستم و او در علم حلال خوردن و از آن گفتی

از حکایات او می‌نوشتم وقتی از نزدیک او بحج شدم چون بازگشتم
ببصره رسیدم خبر وفات محمد بن یوسف ببصره رسید غمگین شدم
که صفت سوال کردگفتم اصفهان مرا بر جا نماند ببصره بنشستم نزدیک
شاگردان سهل تستری و ایشان از وی حکایت میکردند و از سخنان
وی چیزی باز می‌گفتند وقتی که سخنی نیکو که مرا خوش آمدی از کسی
خواستمی که برای من نوشتی که من امی بودم روزی بر کنار آب
طهارت میکردم مرقعه نوشته بودم از آستین من در آب افتاد و
تباه شد بجای من رسید عجب ضعف که بر روزگار رو دادم و ضجع کردم
آن شب سهل تستری را بخواب دیدم مرا گفت ای مبارک رنجه
شدی که دفترها تو در آب افتاد گفتم آری ای استاد گفت حق
دوستی این سخنان وقتی ادا شد که از خود طلب بکنی و حق دوستان و گفتم
ای استاد مرا طاقت این نیست و در این سخن بودم که مصطفی صلی الله
علیه وسلم دو دیدم در روی من خندید گفت چرا نگوئی این صدیق
را یعنی سهل تستری را که دوستی این طائفه و این سخنان عین صحت ایمان
جاست که مصطفی صلی الله علیه وسلم و علی آله بارک وسلم آمده بود

که با سهل از آن سخن گوید سهل گفت استغفروا الله یا رسول الله مصطفی
صلی الله علیه وسلم وعلی آله وبارک وسلم تحقیق بیدار شادی این سید
شدم شیخ الاسلام قدس سره گفت وسعی این کار ازین کار رشته بگسست
که انکار برین کار از آن کار بود که از حقیقت هیچ حرمان نبود و ورود
غلام الخلیل در آخر عمر محمد و بعضی از بزرگان این طایفه شنید گفت
از ما رسید که آن متصوفه همت در وی بسته است و نیک بکرده
که او منازع این طایفه بود که گاه گاه اعمال ایشان بوی الخامی میکردست
فلانش شفا داد و این سخن غلام الخلیل گفتند از آن توبه کرده و مرقعه دست
نزد مشایخ فرستاد و قبول کردند سکر که انکار این طایفه آخر آن مرد را بوی
رسانید که کسی از او رد و نشاید بشد خود چون بود. **علی بن شعیب السقا**
المستملی قدس الله روحه از جمله نیشابور بود و با ابوحفص صحبت داشته
بود گویند که وی پنجاه و پنج حج گذارده همه از نیشابور احرام بسته
و در زیر هر میل دو رکعت نماز گذارده و وی را گفتند بهار جنت گفت
لیشهدوا منافع لهم این منافع منست از حج من و قطعه ازیشکرده
وی در قرب الله تعالی و غایب گشتن وی از خود سیزده روز

در بیان احوال ابوحمزه بغدادی که گذشت شیخ الاسلام قدس سره
گفت که از قرب الله تعالی بود اند شدن حیرت و نمیشدن
غیانت **علی بن موفق البغدادی رحمة الله تعالی روحه**
از قدمای مشایخ عراق بوده سفرها بسیار کرده و ذوالنون مصری را
دیده بود شیخ الاسلام قدس سره گفت وی را هشتاد و چهار حج آورده
وقتی حج گذارده بود با خود میگفت تا چند که مشئوم ...
نه دلی زو عتق من خود در حرام آن شب حق تعالی را بخواب دید که گفت
ای پسر موفق تو بخانه خویش خوانی کسی را که نخواهی کز خانه
نخواهمش دنیا و روی وی گفت که خداوندا اگر من از بیم دوزخ می پرستم
در دوزخم فرود آر و اگر با مید بهشت می پرستم حرام گردان آنجا های
و خود بیار و اگر ترا بمهر می پرستم یک دیدار بجا و بس ازان مرحه حوا
کن **ابواحمد القلانسی رحمة الله تعالی روحه** وی از قدما
مشایخ است نام وی مصعب بن احمد البغدادی است گویند اصل
وی از مرو است از اقران جنید و رویم بوده و فی التاریخ حج
ابواحمد القلانسی سنة تسعین و مائتین و فات بمکه بعد انصراف

بتقبیل ابو احمد قلانسی گفته که روزی در میان قومی بودم که نعلم از پای
من در میان زمین بر بودند که تو کیستی آن من شیخ الاسلام قدس سره گفت: ن
وبت در میان صوفیان که کسی ازار من یا نعلین من از دو ایشان
است که خود را در میان یاران چیزی ملک نهند مگر ضرورت طاهر
شیخ سروانی گوید که چون صوفی نگوید که نعلین من یا ازار من باید که
در وی نگری نیستی که ایشان را ملک خاص شد چون احمد قلانسی بیمار شد
و محتضر گشت گفت خداوندا اگر مرا به نزدیک تو هیچ قدری بودی
مرگ من بین المنزلتین بودی ضرورتی واقع شد و برادر محفه برون
آوردند که بجای دیگر برند و در راه بمرد **ابو غریب الاصفهانی**
رحمه الله تعالی از محققان بود صاحب آیات و کرامات و در عشق
بعین جمع رسیده بود و او را خلوتی خواندند شیخ ابو عبدالله خفیف
رحمه الله او را دوست داشتی و با او مزاح کردی وقتی در شیراز از
زندگانی خود نومید گشت یاران خود را پیش خود خواند و گفت از
بهر خدای مرا اسمایک حاجت است روا خواهید کرد گفتند آری
بگوی گفت چون مرا اجل که آید مرا در گورستان گبران دفن کنید یاران

بعین جمع رسیده بود یعنی بعد از محو
خود باز گشته بود و بجز وجود حق
منظور وی نبود و [illegible] سبب سیر
منور گشته [illegible] یعنی [illegible] ابتلاء خود
علیه السلام [illegible]
گفت مسنی الضر یعنی [illegible]

متحیر

متحیر گشته شد که این چیست گفت خداوندا اگر مرا به نزدیک تو هیچ
قدری هست مرا بطرسوس مرگ ده اکنون با ضامنی بمیرم دانستم که مرا
به نزدیک وی هیچ قدری نیست عجب تر روی آثار صحت بدید
آمد و برخاست و بطرسوس و انجا رفت یکی ازین طایفه گوید که بر
ابو الغریب در آمدم در طرسوس و دو ران وی آماس کرده بود
و از بیرون وی تارها نو اشکافته دیده بودم و خون بسیار میرفت و جای
نجو داشت یکی از وی پرسید که چونی گفت چنین که می بینی اما هنوز
نگفته ام که مسنی الضر **ابو عبدالله القلانسی رحمه الله** وی
وی از کرام قوم و بزرگان این طایفه است وی گفته در بعضی سیاحات
خود در کشتی نشسته بودم بادی برخاست و طوفانی عظیم شد اهل کشتی
بدعا و تضرع عظیم در آمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز نذری کن
گفتم من از دنیا مجردم چه نذر کنم الحاح بسیار کردند گفتم با خدای تعالی
نذر کردم اگر از آنچه در آنیم خلاص یابم هرگز گوشت فیل نخورم گفتند این چه
نذرست که میکنی هرگز کسی گوشت فیل خورده است گفتم همچنین در خاطر
من افتاد و خدای تعالی بر زبان من گذرانید ناگاه کشتی بشکست و من

با جماعتی یکبار راه افتادیم و چند روز گذشت که هیچ نخورده بودیم در
میان آنکه نشسته بودیم ناگاه فیل بچه بدیدند وی را بگرفتند و بکشتند
و از گوشت وی بخوردند و بر من عرض کردند گفتم که من نذر
کرده ام که گوشت فیل نخورم الحاح کردند که مقام اضطرار است
و نقض عهد رخصت من فرمان نبردم و از عهد خود برنگشتم
چون چیزی بخوردند در خواب شدند همه ایشان در خواب بودند
که مادر آن فیل بچه آمد و بوی می کشید تا با استخوانهای بچه خود رسید
از آن بوی کرد بعد از آن آمد و آن مردمان را بوی کردن گرفت
از هر کدام که آن بوی می یافت وی را در زیر دست و پای می مالید
و می کشت تا همه را بکشت پس سوی من آمد و مرا بوی کرد و از وی
و از من هیچ بوی نیافت پس بجانب من کرد و بخرطوم خود بمن
اشارت کرد که سوار شو من ندانستم تا پای خود را بالا داشت دانستم
که میخواهد که سوار شوم سوار شدم پس اشارت کرد که راست بنشینم
راست بنشستم در رفتن استاد و شتاب تمام آورد مرا در شب
بموضعی که زراعت و دیهی می نمود اشارت کرد که فرود آی

فرود آمدم

[illegible]

فرود آمدم باز گشت بشتاب تر از پیشتر چون بامداد کردم
جماعتی پیدا شدند و مرا بخانه خود بردند و ترجمان ایشان حال من
پرسید قصه را باز گفتم مرا گفت که میدانی که از آنجا که ترا آورده است
تا اینجا چند راه است گفتم نی گفت هشت روزه راه است ترا
بیک شب آورده است

ابو عبد الله الجلا رحمه الله تعالی علیه

از طبقهٔ ثانیه است نام وی احمد بن یحیی الجلاست و گفته اند که محمد بن
یحیی و احمد درست تر است بغدادی الاصل است اما برمله و دمشق
بوده از اجلهٔ مشایخ شام است شاگرد ابو تراب نخشبی و ذو النون
مصری است و از آن پدر خود یحیی الجلا و با ابو عبد الله البستری بوده
در صحبت و سفر ایشان و فی بوده عالم بوده و صاحب ورع و
ابو الخیر تیناتی ابو عبد الله جلا را دید که در هوای رفت در میغ
ابو الخیر او را آواز داد که بشناختم جواب گفت داری شناختی شیخ
الاسلام گفت ابو الخیر شناخت شخص را می گفت و ابو عبد الله
شناخت مقام و شرف را شیخ الاسلام قدس سره گفت که
ابو بکر واسطی با جلا خود گفته که من ذی و نیم مردی را دیده ام

[illegible]

آن مرد تمام ابو امیة الماجوری است و آن نیم مرد ابو عبد الله
الجلا واسطی را گفتند چون ورا مرد تمام گفتی و این را نیم مرد
گفت ابو امیة ماجوری از دست هیچ مخلوق چیز نخورده و
کان یأکل مما لیس للمخلوقین فیه صنع و ابن جلا از مال هر دو می خورد که
اورا علی ابن عبد الله القطان گفتندی ابوبکر واسطی کسی را نشنیدی
که از خواری خلق به نزدیک او از عزیزی توحید در علم او ابو عبد الله
جلا را پرسیدند از محبت گفت ما لی وللمحبة وانا ارید ان اتعلم التوبة
و ورا پرسیدند که متی یستحق الفقیر اسم الفقر گفت اذا لم یبق علیه من
بقیة مطالبة ظاهرا و باطنا شیخ الاسلام قدس سره گفت سعید بن ابا ابو
تراب نخشبی در بادیه شدند بار گویا دو تن ایا و عابد ند ابو عبد الله ابو
عبید بسری ابو عبد الله الخاقانی الصوفی قدس الله سره العزیز
وی از کبار صوفیه بغداد است شیخ جعفر خلدی گفته است
که وی صاحب کرامات بوده ابن جهضم رازی نقل کرده است
که گفت پدر من در بازار بغداد دکانی داشت من در دکان نشسته
بودم ناگاه شخصی بگذشت مرا گمان آن شد که وی از فقراء بغداد

و من هنوز بحد بلوغ نرسیده بودم خاطر من بجانب وی کشیده
برخاستم و بر وی سلام گفتم و با من یک دینار بود به وی دادم از
ستد و روان شد و با من چندان التفات نکرد با خود گفتم
این دینار را ضایع کردم در عقب وی روان شدم تا به مسجد
شونیزیه رسید آنجا دیدم جماعتی از فقرا نشسته اند آن دینار
یکی از ایشان داد و خود در نماز ایستاد و آن کس دینار را گرفت
و بیرون رفت و من در عقب او رفتم تا طعام خرید و پیش ایشان
آورد و با هم بخوردند و آن شخص همچنان در نماز بود چون از
طعام فارغ شدند روی با ایشان کرد و گفت هیچ میدانید که
مرا از چه چیز از موافقت شما باز داشت گفتند لا ای استاد
گفت خواجه این دینار را بمن داد و من تا این زمان از خدای تعالی
هیچ نخواستم که وی را از بندگی و نیاز او کند و آزاد کرد ابن جهضم
گوید که من برخاستم پیش وی بنشستم و گفتم راست میگویی ای
استاد و وی شیخ خاقانی صوفی بود کوفی سنه تسع و سبعین
مایتین ابو عبید الله البسری قدس الله سره العزیز نام وی

محمد بن حسان است از قدمای مشایخ است با ابوتراب نخشبی صحبت
داشته قال ابن الجلاء رحمة الله تعالی لقیت ستمائة شیخ ما رأیت مثل
اربعة ذو النون المصری و ابوتراب النخشبی و ابو عبدالله البسری
و ابو العباس بن عطا قدس سرهم و ابو احمد یکی از اصحاب ابو
عبید بسری گفته که وی بکاری مشغول بود و ابو عبید سه روز
مانده بود و کس از طایفه آمدند که ما با شیخ صبح می رویم گفتی
پس روی بمن کرد و گفت شیخ تو و یاران خود را خوب ماند درست
از ایشان بر آنچه میگویند یعنی طی الارض میگویند که چون ماه مبارک رمضان
شدی ابو عبید بخانه در آمدی و اهل بیت را که در خانه بر او بودی گفتی
سوراخی بگذاشتی و هر شبی نانی را از آنجا بیفکندی چون روز عید آمدی
در خانه باز کردندی آن سی نان در زاویه خانه نهاده بودی نه خورده و
نه هیچ آشامیده و نه خواب کرده و شبانه روز به یک طهارت
نماز گذارده و گویند که ابو عبید بغزا رفت و اسب کره سوار بودی
اتفاقا در راه آن اسب کره بیفتاد و بمرد و گفت خداوندا این اسب کره
را عاریت بمن ده چندان که بصری برسم اسب کره از زمین برخاست

من چون از غزا فارغ شد و بصری رسید پسر خود را گفت زین
اسب کره را بردار پسر وی گفت گرم است و عرق دارد گفت
بردار که وی عاریت است چون پسر زین وی برگرفت بیفتاد و مرده بود وی
گفته النعم حظ و من رضی بالنعم فقد رضی بالحظ و البلاء قربة فمن سار
البلاء فقد احب ترک القربة و التقرب الی الله تعالی و گویند که روزی
با اصحاب خود در دمشق جایی نشسته بود و سواری بگذشت و در عقب وی
غاشیه بر دوش میدوید و بدن خشم آلوده چون برابر ابو عبید و اصحاب
وی رسید گفت اللهم اعتقنی من النار و ارحمنی منه پس روی با ابو عبید
کرد و گفت ای شیخ مرا دعایی کن گفت اللهم اعتقه من النار و من
الرق فی الحال مرکوب آن سوار سوار را بیفکند [illegible]
بان غلام کرد و گفت ترا آزاد کردم حاجتی بود الله غلام [illegible]
پس وی بما التفات و گفت ای خواجه مرا تو آزاد کردی که این حاجت
آزاد کردند و شارت با ابو عبید و اصحاب کرده و با ایشان می
بود تا از دنیا برفت روزی پسر وی بوی آمد که سوخته روغن از چشم
گرمابه بیرون می آوردم بیفتاد و بشکست و سرمایه من بود

گفت ای فرزند سرمایهٔ خود آن ساز که چو غرقه شدی دست و الله که بجز ترا
هیچ سرمایه نیست در دنیا و آخرة جز الله تعالی **ابو عبد الله السجزی**
قدس الله تعالی سره العزیز از طبقهٔ ثانیه است از بزرگان مشایخ
کبار خراسان است و جوانمردان ایشان با ابو حفص صحبت داشته
و با وی بریده بارها بتوکل وی گفته علامة الاولیاء ثلثة تواضع عن
رفعة و زهد عن قدرة و انصاف عن قوة و هم وی گفته هر دو اعطی کردی که
از مجلس او منزه در وی شی خبر ده و نه درویش تو اگر وی نه و اعطات
و هم وی گفته سودمندترین چیزی مر دل را صحبت صالحانست
و اقتدا با ایشان در افعال و اقوال و اخلاق و زیارت کردن قبرهای
دوستان خدای تعالی و قیام بخدمت یاران و فقیران و ازو پرسیدند
که چرا اسم صوفیان مرقع می‌پوشی گفت از نفاق باشد که لباس
صوفیان و جوانمردان بپوشیم و بزیر بار مروت و فتوت در نیاییم پس
وی را که فتوت چیست گفت خلق را معذور داشتن و در انجام مر ایشان
سیر و تقصیر خود دیدن و شفقت بر همه خلایق چه نیکوکار و چه
بدکردار و کمال مروت آنست که ترا خلق از حق مشغول نکرداند سحری را

گفت

گفت یکدینار زر سرخ دارم میخواهم بتو دهم مصلحت چون می بینی گفت
اگر بدهی ترا بهتر و اگر ندهی مرا بهتر یکی ازین طایفه میگوید که با ابو
عبد الله السجزی از طرابلس همراه شدم چند شبانه روز رفتیم که هیچ نخوردیم
پارهٔ کدوی تر دیدیم براه افتاده برداشتم تا بخورم شیخ بجانب
من بنگریست دانستم که ازان کراهیت میدارد انداختم بعد ازان پنج دینار
فتوح رسید بدهی رسیدیم گفتم شاید طعامی بخوریم در گذشت و نخرید
بعد ازان شاید که گوبی پیاده میرویم گرسنه و چیزی نخرید اینک بر
راه و بهی است نزدیک انجام و دست صاحب عیال چون بآن
ده در آییم بخدمت ما مشغول خواهد گرفت این پنج دینار را بوی ده
تا بر ما و عیال خود نفقه کند چون بآن ده رسیدیم ازان بوی دادیم و نفقه
کرد چون بیرون آمدیم گفت تو کجا میروی گفتم با تو همراهی میکنم گفت کنی
با تو همراهی میکنیم خیانت میکنی در پارهٔ کدوی تر و مصاحبت میکنی
با آن دینار که با او مصاحبت داشتم **ابو عبید الله الحصری قدس**
الله سره العزیز از اهل بصره است از مشایخ قدیم شاگرد
فتح موصلی است تقول سمعت الفتح الموصلی یقول صاحبت ثلثین

شیخنا کانوا یعدّون من الابدال کلهم اوصونی عند فراقی ایاهم فقالوا
ایاک ومعاشرة الاحداث **جعفر بن المرتعش رحمه الله**
تعالی روحه از علمای مشایخ این قوم و کرد ابو عبد الله الحصری
انه سمعه یقول منذ ثلثین سنة اطلب من یقول الله فی تحقیق ا
الاسم فلم اجده **علی بن بندار بن الحسین الصوفی الص[illegible]**
قدس الله سره العزیز از طبقه خامسه است کنیت او ابو الحسن است از [illegible] کان
متاخرین مشایخ نیشابور است روزی مند بوده از دیدار مشایخ
و مرزوق از صحبت ایشان و در نیشابور با ابو عثمان حیری و محفوظ صحبت
داشته بود و در سمرقند با محمد فضل بلخی و در بلخ با محمد حامد و در
جوزجان با علی جوزجانی و در ری با یوسف بن الحسین و در بغداد
با جنید و رویم و سمنون و ابن عطا و جریری و در شام با طاهر
مقدسی و ابن جلا و ابو عمرو دمشقی و در مصر با ابو بکر مصری و ابو بکر
زقاق و ابو علی رودباری مشایخ جهان دیده بود و حدیث بسیار
داشت و ثقه بود در حدیث در سنه تسع و خمسین وثلثمایه رفته
از دنیا وقتی علی بندار با شیخ ابو عبد الله خفیف بتنگی [illegible]

شیخ ابو عبد الله خفیف وی را گفت پیش رو ای ابو الحسن گفت
بچه سبب پیش روم ابو عبد الله خفیف گفت تو جنید را
دیده و من ندیده شیخ المشایخ قدس سره گفت مرتبه این
طایفه دیدار پیران است و صحبت ایشان علی بندار گفت
وا زانست علی البلوی بلا بلوی محال وهم وی گفته
طلب الحق بالدنیا وانما وجود الحق بطرح الدارین وهم
وی گفته دور باش از مخالفت خلق در هر که خدای تعالی به
بندگی وی راضی است به برادری وی راضی باش وهم وی
گفته دور باش از مشغولی بخلق که امروز در مشغولی بخلق بیچ
نمانده است وهم وی گفته که بدمشق میشدم بعد از سه روز
بر ابو عبد الله جلا در آمدم گفت کی آمدی گفتم سه روز است
گفت درین سه روز کجا بودی که بمن نیامدی گفتم با ابن جوصا
بودم بحدیث نوشتن گفت شغلک الفضل عن الفرض
گفت فضیلت یعنی فضایل و نوافل ترا از فریضه باز داشت
شیخ الاسلام قدس سره گفته و دیدار پیران از فرایض این قوم

است که از دیدار ایشان آن یابند که هیچ حرمان نیابند مرضت فلم تعدنی
حدیث و هم شیخ الاسلام قدس سره گفت الهی این چیست که با
دوستان خود کردی هر که ایشان را جست ترا یافت و ترا دید آنکه
ایشان را شناخت و آشنا النقد حضرتی مراه بن یعنیک من لی
ربک و تراهم ینظرون الیک و هم لا یبصرون نحن جوانمردان
با جوانمردان است جوانمرد باید با جوانمرد و هنر هر که جوانمرد را
نه او را دید که حق را دید از آنکه او نه اوست قصه مرید حق کاه
کاهی رهی را از دست برباید و خویشتن به بهانه رهی بدیده
قوم نماید تا دید با بدیدن او بیاساید آنکه حقیقت رود رهی را زاید
و گر رهی هر کار رهی نماید و همه بیاساید آنکه فتنه رهی همه از رهی
می زاید بهر از بهانه می نماید از حقیقت می فزاید چون بهانه بنمای
نرجات حقیقت فرو آید آدمی با کار گشت کاین کار زبانست
او دیست یکی را دیده بر بهانه آید و یکی را بر حقیقت کار حقیقت دارد
بهانه را چه قیمت علی شید از بسر عاد و اسم محمد نام بخت بن عبد العزیز
بود و عارف این عارف نام شیخ الاسلام قدس سره گفته که بخط محمد

بسی اگر کمال بود چرا نست از کمال است سنوده اند و نقصان کمال است چنانچه نقصان ... (margin note, partly illegible)

سخن

علی شید از وی دیدیم در کتابی که وی اسطی گفته تیر چه طائفه داده‌اند از این کار
علم و سخن و همه از این دو آیه از قرآن بیایند یکی انزل من السماء ماء
و دیگر و البلد الطیب شیخ الاسلام قدس سره گفت این آیه نشانه تخم

وی را **محمد بن الفضل البلخی قدس الله سره العزیز** از طبقه ثانیه است

کنیت او ابو عبدالله است بلخی الاصل است متعقبان
وی را از بلخ بیرون کردند بیگناه بسبب مذهب وی روی بشهر
کرد وی را ایشان تفرین کرد شیخ الاسلام گفت پس از وی از بلخ شیخ
صوفی نخاست بسمرقند رفت و وی را آنجا قاضی ساختند از آنجا
عزیمت حج کرد به نیشابور رسید از وی مجلس خواستند بر کرسی
و گفت الله اکبر و لذکر الله اکبر و رضوان من الله اکبر و از کرسی فرو
آمد و آخر بسمرقند باز گشت و آنجا رفت از دنیا در سنه تسع عشر
و ثلثمایه ابو عثمان حیری بوی نوشت که علامت شقاوت چیست گفت سه چیز
است اول علم دهند و توفیق عمل ندهند و توفیق عمل دهند و از
اخلاص در آن محروم کردانند و دولت صحبت دوستان خدای تعالی
یابند و وظیفه اکرام و احترام بجای نیاورند ابو عثمان گفته است

اگر نمی ستانند از علم نستانند یعنی عمل وی موافق مسئله و ظاهر شریعت است و اگر نمی ستانند از عین یعنی از جهت حق در حفظ و غلبه معنی توحید نمی ستانند پس اگر کسی معنی توحید بر وی غالب بود در این طریق سلوک کند و بر این ... در سر آن شود اعاذنا الله و جمیع المسلمین من ذلک

محمد بن الفضل سمسار الرجال نبی تعالی و مروارید است شیخ الاسلام گفت که ابوبکر
الواسطی گوید وجود هیچ کس چون وی نکو ندیدم وی هیچ چیز گوید و از دیگران
آمدگ حکایات کند یکی از آن است که گفت محمد بن الفضل گفت آن چیز
که بود وی همه نیکو شد هم آنکه نیکو شود و نه بود وی همه زشت هم آن زشت شود
این استقامت است شیخ الاسلام قدس سره گفت عجب نیکو گفت فاستقم
کما امرت یکی مصطفی را صلی الله علیه وسلم گفت مرا وصیتی بکن گفت قل
آمنت بالله ثم استقم نیکو که یکی از پیران بیای و محمد فضل گوید عجب می آیم
از کسی که بیابانها و وادیها قطع میکند تا برسد بخانه وی و آثار
انبیا ببیند چرا وادی نفس و هوا را قطع نمیکند تا بدل برسد و آثار پروردگار
خود ببیند و هم وی گوید که چون مرید را بینی که طلب زیادتی دنیا میکند آن
نشان ادبار و نگونساری اوست و هم وی گوید اعرف الناس بالله
اشدهم مجاهدة فی اوامره و اتبعهم لسنة نبیه یعنی هر که از اهل معرفت
مجتهدترین ایشان باشد در اداء شریعت و راغب ترین ایشان در حفظ
سنت و هر که بحق نزدیکتر بود و را اشتغال الامر حریص تر بود و هر که
دورتر بود از متابعت رسول وی صلی الله علیه وسلم معرض تر بود و ورا

از رهبر

از بهر رسیانند گفت تجشم نقصان در دنیا نگریستن و باعراض از وی
عزیز و گرامی زیستن

محمد بن علی الحکیم الترمذی قدس الله سره

از طبقه ثانیه است کنیت وی ابو عبدالله است از کبار مشایخ است
با ابوتراب نخشبی و احمد خضرویه و ابن جلا صحبت داشته و حدیث
بسیار داشت و وی را تصانیف بسیارست و کرامات ظاهر اندر
بیان هر کتاب چون ختم الولایة و کتاب النهج و نوادر الاصول و
غیر این کتابها و مکر کرده است و در علوم ظاهر هم وی را کتب است و تفسیری
ابتدا کرده بود اما عمر وی بتمام آن وفا نکرده است و وی صحبت دار حضرت خضر
علیه السلام ابوبکر وراق که مرید وی بود روایت میکند که هر یکشنبه خضر علیه السلام
بنزدیک وی آمدی و واقعه ها از یکدیگر پرسیدندی صاحب کتاب کشف
المحجوب گوید که وی سخت معظم است بنزدیک من چنانکه جملگی دلم شکار
اوست و شیخ من گفتی محمد در یتیمی است که در عالم همتا ندارد و وی گفته
است ما صنفت حرفا عن تدبیر ولا لینسب الی شیء منه ولکن کان
اذا اشتد علی وقتی اتسلی به و هم وی گفته است من جهل باوصاف
العبودیة فهو باوصاف الربوبیة اجهل یعنی هر که خود را نشناسد او را چون

ما صنفت و قاص عن تدبیر ولا لینسب الی شیء یعنی تصنیف نکردم من هیچ حرفی را از روی تدبیر و نه از آنکه تا تصنیفی را بمن نسبت دهند ولیکن چون وقت بر من تنگ شدی و کوفت یافتی از مشغول خود در این تصنیف مشغول ساختمی و با آن تسلی جستی
سئل عن صفة الذات والفعل یعنی وی را پرسیدند که فرق میان صفت ذاتی و صفت فعلی چیست جواب گفت هر چه قابل تغیر است صفت فعلی است چون ایجاد و هر چه قابل تغیر نیست و همیشه بر یک حالت است صفت ذاتی است چون علم و قدرت
وسئل عن الایثار ... پرسیدند ...

شناسند و هم وی گوید معرفت الله تعالی دوام الانس است با او و
سئل عن صفات الذات والفعل فقال کل ما یحتمل الزیاده والنقصان فهو
من صفات الفعل وکل ما لا یقع علیه الزیاده والنقصان فهو من صفات
الذات وسئل عن الاشیا فقال اعتبار خط غیرک علی خط نفسک
وقال فی الیقین الیقین استقرار القلب علی الله تعالی وعلی تودد
امره وقال فی الشکر الشکر تعظیم العتاب بالمنعم حضرت خواجه بهاء الحق
والدین محمد البخاری المعروف بنقشبند قدس الله سره وقتی که از مبادی
احوال و سلوک خود حکایات میکردند و اثر توجهات خود را با روح
طیبهٔ مشایخ کبار در بیان می آوردند میگفته اند هرگاه که توجه بروحانیت
قدوة الاولیا خواجه محمد علی حکیم ترمذی نموده شدی اثر آن توجه ظهور
بی صفتی محض بودی و هر چند در آن توجه سیر افتادی هیچ اثری و گردی
و صفتی مطالعه نیفتادی مشایخ گفته اند اولیاء الله مختلف اند بعضی بی
صفت اند و برخی بی نشان و بعضی بصفت اند و بعضی از صفات نشان میدهند
کرده اند مثلا گویند اهل معرفت یا اهل معامله یا اهل محبت یا اهل توحید
و کمال حال و نهایت درجات اولیا در بی صفتی و بی نشانی گفته و بی نشانی

اشارت

اشارت بحقیقت ذاتی است که مقام بس بلند و درجهٔ بس لطیف است
و عبارت و اشارت از کنه آن مرتبه قاصر است علی بن بکار
قدس الله سره العزیز کنیت وی ابو الحسن است از متقدمان
مشایخ است با ابراهیم ادهم صحبت داشته مسکن المصیصه مرابطان
میگویند که چون شب در آمدی و گستر جامهٔ خواب اندر خنبی
از دست خود می سودی و گفتی که والله تو بسیار خوشی ولکن
امشب بر تو نخواهم خسبید پس تا بامداد در از وضوء نماز گفتن نماندی
یکی از این طایفه گوید که پیش علی بکار در آمدم وی برای است خود خوی
میکرد گفتم ای ابو الحسن تا کسی نیست که این کار بکند گفت در بعضی غزوات
بودم بخشت از مسلمانان افتاد و بگریخت و من هم با ایشان میگریختم
سستی میکرد گفتم انا لله وانا الیه راجعون اسب با من گفت انا لله
وانا الیه راجعون آن وقت است که مرا فعلان کرگ میگذاری که نیهند حال آن
کنند ضامن شده ام که من بعد خود با آن قیام نمایم و با کس دیگر بگذارم و
از وی آورده اند که یکی از اصحاب به صحرا بیرون رفتند که تا هیزم جمع کنند
و از یکدیگر دور افتادند و صاحب وی هر چند انتظار برد وی نیامد

بیامد در عقب برفت دیدم که مر شیخ پشت و بی سر در کنار وی نهاده
در خواب شده و از وی بکس نپرسید صاحب وی گفت جنید نشنی
گفت این شیخ سر در کنار من نهاده و در خواب شد منتظرم تا بیدار
شود و بتو برسم ابو عبد الله عبادانی رحمه الله تعالی علیه
از یاران حاصل سهل عبد الله تستری است وی گفته که روزگاری
از شبلی سخنان همی رسید و مرا آرزو بود که ویرا ببینم و پیر و ضعیف
شده بودم و درمانده بودم نمی توانستم رفت چون مدتها رفت
برخاستم و ببغداد آمدم چون بنزدیک وی رسیدم قومی دیدم از
درویشان که از پیش وی بیرون می آمدند مرا آشنا بودند گفتند بچه
آمدی گفتم آمده ام که شبلی را ببینم قوی راه هست گفتند هست اما
زینهار که دعوی بسر وی نبری گفتم نبرم چون نزدیک وی درآمدم
و آن روز آدینه بود در روز صد مست و شوریده گفتم سلام علیکم
وعلیکم السلام ایش انت ابارک الله و عادت وی آن بود که چنین
گفتی گفتم من آن نقطه ام که در زیر باست وی گفت مقام خود معلوم
کن خود که کجایی من گفتم اگر بکوهم هم نپذیرد از وی گریختم و باره دو

رسیدم که ویرا بسر ببینم و بپرسم ناگاه درویشی در آمد و گفت السلام
علیک شبلی گفت و علیک السلام ایش انت ابارک الله
درویش گفت محال گفت در چه گفت فی محال او را آن خوش آمد که گفت
سخن جامع ازوی گرفتم و برفتم ابو عبد الله الحضرمی قدس
الله سره العزیز شیخ الاسلام گفت ابو عبد الله حضرمی مرا از تصوف سؤال
کرد بیست سال بود و او سخن پخته بود مرا از قرآن جواب گفت رجال
صدقوا ما عاهدوا الله علیه گفتم صفت ایشان چون گفت لا یرتد
الیهم طرفهم و افئدتهم هواء گفتم محل ایشان از احوال کجا گفت
فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر گفتم تا زیادت کن گفت ان السمع
والبصر والفؤاد کل اولئک کان عنه مسئولا ابو عبد الله السالمی
قدس الله سره العزیز نام وی محمد بن سالم البصری
است بصره بوده و شاگرد سهل تستری سی سال یا شصت سال با
وی می بوده و طریقت از وی گرفته شیخ الاسلام قدس الله تعالی
سره گفت که ابو عبد الله سالمی کعبه بوده که الله تعالی در ازل حرم
ساخته و ویرا مهجور کردند من سبب شیخ ابو عبد الله خفیف گویند

که این کلام و نظیر آن شیخ الاسلام گفت قدس سره که ابو عبد الله خفیف را
انصاف نداده است ممکن است که او دیدار علم را گفته باشد ابو عبد الله
عالی را ندیده باشد که بجز خبر نشناسد اولیاء الله را در میان خلق از حرمت
زبان و حسن اخلاق و تازه رویی و سخاوت نفس و قلت اعتراض و
پذیرفتن عذر هر که عذر خواهد پیش ایشان و شفقت بر همه خلق نیکوکار
و بدکردار ایشان را بشناسند و هم وی گفته که وحدانیت کلید دوستی است

ابو طالب محمد بن علی بن عطیة الحارثی المکی قدس الله سره العزیز

وی صاحب قوت القلوب است که مجمع اسرار طریقت
است قال الامام مصنف فی الاسلام شیخ فی دقائق الطریقة
نشا بمکة اشرف بقعة علی وجه الارض ثم دخل البصرة و قدم بغداد
و توفی بها فی جمادی الاخری سنة ست و ثمانین و ثلثمائة و نسبت وی
در تصوف بشیخ العارف ابو الحسن محمد بن ابی عبد الله احمد بن سالم البصری
است و انتساب شیخ ابو الحسن به پدر خود ابو عبد الله احمد بن سالم
و انتساب وی به سهل بن عبد الله التستری قدس الله تعالی ارواحهم

ابو عبد الله جاوا پاره صوفی همدانی قدس الله تعالی روحه از کبار

از کبار مشایخ است جاوا پاره نام جایی است بحوزه روم وی
بود که عهد کرده بود که چیزی که مراد دل او باشد نخورد و نخورده بود
و وقتی در مسجد خویش نشسته بود طعام آوردند دل وی از آن بستد نخورد
یاران گفتند هر ساعت خلاف کنی بخور و آن شب در مسجد بماند
وی را احتلام افتاد در خواب با وی گفتند چیزی خوردی که دل تو
از آن برسید ندانی که تو را بکشد هم وی گفته که از شیخ ابوبکر دقاق
مصری پرسیدم که صحبت با که دارم گفت با کسی که مر حق را تعالی از
تو او بداند و نیکویی از تو بدید و از تو بپوشد شیخ الاسلام قدس سره گفت
قبول صحبت بی آن عیب دیدن درست نبود که آدمی بی عیب
نبود هر کسی بهتر و نیکوتر صحبت بود که چون عیب بدید صحبت بری
آن نه صحبت است صحبت بی آن باشد که عیب بیند و وی
عیب بینی باشد که آن دیگر است که چشم از آن پوشیدن مردمی است
و مخنثی در دین که ضرورت آن عیب کند و در دیانت و
مروت باشد جدا بود آدمی معصوم نیست از وی عیب و جرم آمد
مگر کفور و جهول و ظلوم است شافعی گوید رضی الله عنه که

تو بود هر که ترا نا بود دارا باید کرد شیخ الاسلام قدس سره گفت هر که چون از تو
عیب و خطا آمد از وی عذر بازخواست و اگر با تو نیکی کند شکر باید گفت
آن از دوستی و صحبت باشد یحیی معاذ رازی گفت که صحبت با کسی کن
که تا که چون بیمار شوی به پرسیدن تو آید و چون از تو جرمی بیند
خود از تو عذر خواهد و از شرایط صحبت است که حق صحبت بدهی
و حق خود طلب نکنی و عیب خود بینی و عیب دیگران را عذر خواهی
و خلق را زیر قدر و جبر مضطر و مقهور بینی خصومت برخیزد و تو او را
را بر خود لازم گیری و عذر بسیاری و ملیحی بسر کار خود شیخ عبدالله جاوره
بسیار زر فرستاد وی بند برفت و باز فرستاد یعنی لشکری کار خود گفت
أنى شرود له ما في السموات وما في الأرض وما بينهما وما تحت الثرى
جای آن کار خود شیخ الاسلام قدس سره گفت این سخن کار خود را از کردار او بود
اما آن هم از برکات پیر بود شیخ ابو علی کاتب را گفتند که فلان کس
لشکری خبری می ستاند و فلان کس نمی ستاند آنکه نمی ستاند از علم نمی
ستاند و آنکه می ستاند از عین می ستاند شیخ الاسلام گفت که بعضی از مشایخ خراسان
لشکر بودند و آن ایشان را از زمین درست می آمد چون با علم بودند کرده آن

نادر باشد

نادر باشد و آن اخوات دارد که همه چیز را نیک بیند و شادی و
غم و نعمت و بلا از یکجا بینند و جز وی نمی دیدند اما چون کسی ایشان
عمل و عیدا از نباشد مثل ایشان بکند الله تعالی پرده وی بدرد و
دین و شریعت در سر آن کند اعاذنا الله و جمیع المسلمین عن ذلک

ابوبکر الوراق الترمذی قدس الله تعالی سره از طبقه ثانیه است

نام وی محمد بن عمر الحکیم الترمذی است باصل از ترمذ بود و مقبره وی آنجاست
اما بلخی بود وی حال و ابو عیسی ترمذی است صاحب مسند احمد خضرویه را
دیده بود و با وی صحبت داشته وی را تصانیف بسیار بوده و تورات
و انجیل و زبور و کتب آسمانی خوانده بود و وی را دیوان شعرست
وی گفته اگر طمع را پرسند که پدر تو کیست گوید شک در مقدور
و اگر گویند پیشه تو چیست گوید اکتساب ذل و خواری و اگر گویند
غایت تو چیست گوید حرمان وکان ابوبکر الوراق یمنع اصحابه
عن الاسفار والسیاحات و یقول کل مفتاح برکة الصبر
فی موضع ارادتک الی ان تصح لک الارادة فاذا صحت لک
الارادة فقد ظهر علیک اوایل البرکة شیخ الاسلام قدس سره

گفت هرکه اکنون لشکر شود و ترک نماز و ترک مذهب گفته بود و از
عصمت حق بیرون رفته باشد لن الله مع الذین اتقوا والذین هم
محسنون و هم ابوبکر الوراق گفته که مردمان سه گروه اند یکی امرا دوم
علما سیوم فقرا چون امرا تباه شوند معاش و اکتساب عیب تباه
شود و چون علما تباه شوند طاعت و روش شریعت تباه شود و چون
فقرا تباه شوند خوی و اخلاق تباه شود و فساد امرا بظلم باشد و
فساد علما بطمع و فساد فقرا بریا **ابو القاسم رازی رحمه
الله تعالی علیه** نام وی جعفر بن احمد بن محمد است بنشابور
نشستی و صحبت با ابن عطا و محمد بن ابی الحواری و ابو علی رودباری
رحمهم الله تعالی داشته است مال بسیار داشت جمله بر طلب علم خرج کرد
چنانکه درویش از دنیا بیرون رفت مشایخ وی گفته اند چهار چیز در
ابو القاسم رازی جمع بود که کس را نبود جمال و مال و زهد با جمال و سخاوت
تمام او در دعوتی با صوفیان حاضر بود و جعفر خلدی نیز آنجا بود چون
سفره نهادند ابو القاسم دست نمی برد گفتند موافقت باید کرد
گفت صایمم جعفر خلدی گفت اگر ثواب روزه بر تو دوست تر از شادی

دل برادران

دل برادران است روزه بگشای حالی دست بطعام برد وفات
وی در سنه ثمان و سبعین و ثلثمایه بوده **ابو القاسم الحکیم السمرقندی
رحمه الله تعالی علیه** نام وی اسحاق بن محمد بن اسماعیل است
و قد قالوا فی صفته لم یکن نظیره من العرش الی الثری الا ان الله سبحانه
وکان معاملته مع الخلق طلباً لحظوظهم دون حظه از مشایخ است صحبت
داشته با ابو بکر وراق و در امتحان سکوت است در معاملات و عیوب نفس و
آفات اعمال توفی رحمه الله فی المحرم یوم عاشورا سال سیصد و چهل
و دویم و دفن کردند در سنه اثنی و اربعین و ثلثمایه و قبر وی بمقبره چاکردیزه
وی گفته اگر پس از مصطفی صلی الله علیه وسلم پیغمبری روا بودی در زمان
آن ابو بکر وراق بودی از علم وی و حکمت وی و معرفت وی
و خلق و عدل و انصاف گویند که روزی ابو القاسم حکیم در سرای خود
نشسته بود ابو طاهر از بزرگان آن وقت بود بدر سرای وی آمد و
سکه بست حوض است دید و سروها باز کرده و سر دکانی نشسته شیخ
ابو القاسم غلام را گفت تبری بیار و آن سروها را بشکن آنگاه گفت
و ابو طاهر را بخوان گفت یا ابو طاهر اگر ترا از حق سبحانه و تعالی محاشا از میان

یعنی مشایخ در وصف او گفته اند
از عرش تا بفرش نظیر وی نبود در
که حق سبحانه بود اند که این کلام
بمعنی بسیار در توحید بود و معامله
و اختلاط وی با خلق از جهت طلب
حظوظ ایشان بود نه حظ نفس خود
توفی ۹۲ یعنی متوفی شد در روز
عاشورا سال سیصد و چهل و دوم
و در چاکردیزه

رود شنیدم لیکن با حق سبحانه وتعالی صحبت چنان کن که درختی ترا از وی حجاب
نشود روزی نشسته بود مسلمان حلقه حکم تعیین کرد و یکی از بزرگان بر بالای
وی آمد و ویرا بدان مشغول دید و سجاده بر روی حوض انداخت و نماز
کرد و حق بر وی بگشت شیخ ابوالقاسم مر او را گفت ای برادر این چه کوتاه کاری
کنند مرد آنست که در میان چندین شغل دل با خدای تعالی نگاه تواند
داشت بکر سغدی رحمه الله تعالی از سغد
سمرقندست از این طایفه شاگرد ابوبکر وراق وی گفته که ابوبکر مردی کریم
بود خدای را هرگز کاری نکردی که بتعظیم کردی صالح بن مکتوم
رحمه الله تعالی وی نیز از مریدان ابوبکر وراق بود از
بلخ و سخنان وی یاد داشتی و پیوسته از وی سخنان گفتی ابوذر الترمذی
قدس الله سره العزیز از مشایخ خراسان بود و صاحب
کرامات عبدالله خفیف گفته است ما جمعی بودیم که با ابوذر صحبت میداشتیم
هر وقت که جمع چیزی بایستی ابوبکر برخاستی و در نماز ایستادی حالی آن چیز پدید آمدی
[illegible] سغدی رحمه الله تعالی وی کانی از سغد سمرقند است
شاگرد ابوبکر وراق تا روز وفات وی با وی بود وی گوید که ابوبکر وراق

گوکه

گفت ابوبکر وراق گفت که حرص فزونی دل را سخت کند شیخ الاسلام قدس سره
گفت که پیش از وی گفته‌اند که خواب فراوان و خورد فراوان و
فراوان دل را سخت کند و ابوبکر وراق گفته که آن گفت فراوان در خبر
درست یکی از این طایفه گفته است که با ابوبکر وراق در راه می‌رفتیم
بر یک سوی ردای وی حرف خا دیدم نوشته و بر دیگر سوی میم
در پرسیدم که آن چیست گفت آنرا نوشته‌ام تا هرگاه خا بینم
اخلاص یاد آید و هرگاه میم بینم مروت یاد آید شیخ الاسلام قدس سره
گفت اخلاص آن بود که در معاملت با او کسی دیگر نبینی و با خلق مروت
برای آن بود تا با کوی از ناشی و هم ابوبکر وراق گفته که مصنفه عبودیت
اثبات مخلوقیت و انکار ربوبیت و هم وی گفته عارف آنکه
علم معرفت گوید [illegible] و بنا شیخ الاسلام گفت که ابوبکر وراق گوید
که محمد مسلم بصیر یافت در مهمانی بود با یوسف خیاط ترمذی
میزبانی بخیری مشغول بود محمد مسلم گفت نیز و باشید که هر کاری را مرد
وی زاهد بود و عابد دل وی بود و معلق یوسف خیاط گفت
ترا چه آن کاری هست که الله تعالی پیش بوآرد و نیز تو را آن نیست

از خانه بیرون آمدی که بخانه باز شوی سی سال است که هرگز بآن نیت
از خانه بیرون نیامده ام که بخانه باز روم ابوبکر وراق گوید که آن دو
سخن یوسف به از صد ساله عبادت محمد مسلم و سیم ابوبکر وراق گفته
رُبَّمَا اُصَلِّی رَکعَتَینِ وَاَنصَرِفُ مِنهُمَا وَ بِمَنزِلَةِ مَن یَنصَرِفُ مِنَ السَّرِقَةِ
مِنَ الحَیَاءِ **۲ محمد بن الحسین الجوهری قدس الله سره** کنیت وی
ابوبکر است از اهل بغداد بوده شاگرد ذوالنون مصری است
بزرگ است شیخ ابوبکر واسطی با جلالت خود از وی حکایت کند
ابوبکر واسطی امام توحید گوید محمد حسن جوهری گفت که مردی ذوالنون
مصری را گفت مرا دعایی کن گفت ای جوان مرد اگر ترا کاری
سابق تقدیر حق نشسته است بسیار دعاها ناکرده که مستجاب است
و اگر نه چه باشد غرق شده را در آب از بانگ چه سود جز غرق
شدن و زیادتی آب در گلوی رفتن شیخ الاسلام قدس الله سره گفت
که شخصی پیری را گفت که مرا دعایی کن گفت آنچه ترا از سابق علم
حق رفته است به از معارضه یکی زیران گوید اگر آن بودی
که وی گفته هرگز نخوانید و از من خواهید که ادعونی استجب لکم و ما

خلقت الجن والانس الا لیعبدون ای لیدعونی هر که دعا کرد می و لیکن
الف و ستود که بخواه میخواهم شیخ الاسلام گفت که دعای صوفیان
از مدهنیست که ایشان حکم سابق را می نگرند که همه بوده بهاست بوده ناحقیق
بنا و زود آن تا بسی از شب مسکینست کاری که بوده است با بوده
چون گیتم چون کنم چون کنم همه خلق برانند که چه خواهد بود حکم در آن
که چه بود شیخ الاسلام قدس سره گفت این نیست که دعا نباید کرد
ورد دعا باید خواند من هر شبانروزی ورد خود بخوانم هان دوست
دعا است لیک هیچ نمیخواهم آن و گر زبان گوید فرمان بردارم
و همت غیران **۳ ابوبکر الکسائی الدینوری رحمة الله تعالی علیه**
از قهستان عراق بوده بدینور مردی بزرگ است از قدمای
اصحاب جنید و توانگری وی با ریاضات بسیار و نیز ...
معروفست خلدی گوید اگر نه ابوبکر کسائی بودی مصر و عراق بودی
جنید را بوی مکاتبات است و در رسائل بکوشش از جنید رفعه ...
از جنید هزار مساله پرسیده بود همه را جواب نوشته بوی
فرستاده چون وی را وقت وفات نزدیک آمد همه را بشست

خبر وفات وی بجنید رسید گفت کاش این مسألها را که از من سؤال کرده
بود و شبلی گفته است جنید شادمان گشت شیخ الاسلام قدس الله روحه
گفت جنید از آن می‌ترسید که آن بدست عالم افتد یا بدست سلطان
از آن می‌ترسید که بدست صوفیان افتد و از آن دکانی بسازند
یعنی سخن گفتن و قبول جستن شیخ الاسلام قدس سره گفت که جنید
گفت از هزار صوفی یکی عالم بود و صوفی را آن بس بود که می‌شنود
و صید اندازان صوفی فصیح بوده زبان شیخ الاسلام گفت که رویم
گفته که چون حال از فرو ماند و مقال بگذارند وی را هلاک کرد
شیخ ابو الخیر عسقلانی گفته که چون آنکه کسانی در خواب شدی از سینهٔ
وی آواز قرآن شنیدندی. ابو علی الجوزجانی رحمه الله تعالی
از طبقهٔ ثالثه است نام وی حسن بن علی است از بزرگان
مشایخ خراسان است در وقت خود بی نظیر بوده و وی را تصانیف
است در معاملات و رؤیت آفات و در تکلم فی
شیء من علوم المعارف والحکم صحبت داشته با محمد بن علی الترمذی
و محمد فضل بلخی و قریب السن است با ایشان وی گفته الخلق

کلّهم فی میادین الغفلة یرکضون و علی الظنون یعتمدون و عندهم
أنّهم فی الحقیقة یتقلّبون و علی المکاشفة ینطقون و هم وی گفته
بدبخت آنکس است که حق سبحانه و تعالی گناه وی را از وی بپوشاند و وی
آن را اظهار کند. محمد و احمد ابنا ابی الورد رحمهما الله تعالی
از طبقهٔ ثانیه‌اند از بزرگان مشایخ عراق از اقران جنید صحبت داشته
اند با سری سقطی و ابو الفتح حمال و حارث محاسبی و بشر حافی و ظن بعض
آنست که ایشان در ورع نزدیک‌اند بطریقهٔ بشر حافی و کنیت محمد ابو الحسن
است شاگرد بشر حافی و وی گوید که وقتی نماز شام تمام کردم و پای دراز
کردم هاتفی آواز داد و گفت الحذر الحذر من الملوک و هم وی گوید اولاد
فقر و فقر آنست که ملامت و سرزنش نکنند گرفتاران محنت دنیا را
و بر ایشان رحمت و شفقت کنند و دعای خیر کنند ایشان را تا خدای تعالی
خلاص دهد ایشان را از آنچه در آنند و هم وی گوید هلاکت مردم در دو چیز است
اشتغال بنافله و تضییع فرایض و عمل کردن بجوارح بی موافقت دل
و سئل عن الولی فقال من یوالی اولیاء الله و یعادی اعداءه و
احمد بن ابی الورد گوید چون الله تعالی دوستی چیزی بر ولی مغرا کند وی

سه چیز بفزاید چون در جاه وی بیفزاید وی در تواضع و فروتنی
بفزاید و چون در مال وی بیفزاید وی در سخاوت بیفزاید و چون در
عمر وی بیفزاید وی در اجتهاد و در عبادت بیفزاید **طاهر مقدسی**
قدس الله تعالی سره از طبقهٔ ثالثه است از بزرگان مشایخ
شام و قدمای ایشان ذو النون مصری را دیده قدس الله سره
و با یحیی جلا صحبت داشته عالم بوده و گویند شبلی وی را حبر الشام خوانده
طاهر مقدسی گوید که ذو النون مصری مرا گفت اَلعِلمُ فی ذاتِ الحَقِّ جَهلٌ و
الکَلامُ فی حَقیقَةِ المَعرِفَةِ حَیرَةٌ وَ الاِشارَةُ مِنَ المُشیرِ شِرکٌ شیخ
الاسلام قدس الله سره گفت که سخن در ذات حق جهل است که هیچ کس
را در ذات الله سخن نیست و روا نبود که گوید مگر آنکه الله تعالی خود را
پیغامبر وی گفت و ویرا و گفت آن دانستنی نیست و خود تصدیق و
تسلیم و ران واجب است و سخن در حقیقت معرفت حیرت که او خود را
شناسد بحق الصفت دیگر همه عاجزند و متحیر و عجز رهی را از معرفت خود
بفضل خود معرفت می انگارد مصطفی میگوید صلی الله علیه و سلم
در ثنا و دعا و الله تعالی لا اُبلِغُ مِدحَتَکَ وَ لا اُحصی ثَناءً عَلَیکَ اَنتَ

کما اَثنَیتَ عَلی نَفسِکَ و حق تعالی میگوید وَ لا یُحیطُونَ بِهِ عِلماً از وی
همی دانی که او است خدای یگانه و بی همتا و اشارت از مشیر شرک است
یعنی هر که حقی که اشارت را اشارت کننده باید و او بود و کانی که او بود
بحقیقت او است و دیگر همه بهانه و وی در بود و هستی یگانه اَلا کُلُّ
شَیءٍ ما خَلا اللهَ باطِلٌ طاهر مقدسی گوید اگر مردمان نور عارف بینند
در آن بسوزند و اگر عارف نور خود بیند در آن بسوزد و هم وی
گوید حدُّ المَعرِفَةِ التَّجَرُّدُ مِنَ النُّفُوسِ و تَدبیرِها فیما تَجِلُّ وَ تَصغُرُ **ابو**
یعقوب السوسی رحمه الله نام وی یوسف بن حمدان است
استاد ابو یعقوب نهرجوری است از قدمای مشایخ است عالم
بوده صاحب تصانیف در بصره می بوده و در ابله که شهری است
و در کنار فرسنگی بصره و از بصره قدیمی تر است و قیل اِنَّهُما مِن جِنانِ
الدُّنیا از دنیا رفته وی گفته هر که علم توحید گوید متکلف است
شیخ الاسلام قدس الله سره گفت هر که علم تصوف گوید متکلف
او در شرک است و هر که سخن گوید و در هر وقت تواند گفت
سخن بدکانی باید گفت و آن وقت باید گفت که در سکوت از خدای

تعالی ترسی و سخن حجابست تحقیق از امباح کند کلام ابن عطا نیز نه
جون کلام دیگران است جون نباشد زندگانی می برد با زندقه و
الحاد افتد از آنجا افتد باید که جون متفرق باشی از جمع و توحید بگویی
اما جون جمع باشی تفرقه را با توحید کار فرا کوید تا تفلح ... العلم الا من
یعتبر و عن ضبع و ینطق عن بعد **ابو یعقوب نهرجوری**
قدس الله تعالی روحه از طبقه ثالثه است نام وی اسحاق بن محمد
از علمای مشایخ است با جنید و عمرو بن عثمان مکی صحبت داشته شاگرد
ابو یعقوب سوسی است سالها در مکه مجاور بوده و آنجا رفته از دنیا
در سنه ثلثین و ثلثمائه شیخ الاسلام گفت که من یک زن دیده ام که می گفت
که من را دیده ام امام المتعبدین شده ابو یعقوب نهرجوری کوید که
پایان کار رستی با برگ علم و عمل و خلق کوئی یعنی مثل ... علم
حضر کذری نه آنکه دست باز داری و عمل از بهر ثواب کنی
یعنی وراثه برای ثواب باشی و در خلا و ملا با او باشی نه با عمل
ثواب آن ابراهیم بن فاتک کوید که ابو یعقوب نهرجوری کوید
الدنیا بحر و الآخرة ساحل و المرکب التقوی والکیس علی سفر ذات

للنهرجوری   العلم لی منک وطال العذر عندک لی فخر الشیب
ظلم تعدل ولم تظلم   اقام علمک لی فاحتج عندک مقام شاهد
عدل عن متهم   وهم ابو یعقوب کوید اعرف الناس بالله اشدهم تحیرا
فیه وی کوید من طلب التوحید بالتقلید فهو عن الطریق بعید **ابو
یعقوب زیات رحمه الله تعالی** جنید کوید که با
جمعی از اصحاب در خانه ابو یعقوب زیات رفتیم کفت شما را
بخدای تعالی شغلی نبود که از مشغولی آمدن بمن مشغول کردید
من گفتم که چون آمدن اینجا نیز از جمله مشغولی بحق است آن از حق بجای
دیگر نمی شوم ابو یعقوب از بعضی مریدان پرسید که قرآن یاد
داری کفت نه کفت واغوثاه بالله مریدی که قرآن یاد ندارد
چون ترنجی است که بوی ندارد و بس بچه چیز تنعم میکنند و بچه چیز ترنم
میکنند و بچه چیز او روز کار خود را میکویند **احمد بن وهب رحمه
الله تعالی** کنیت وی ابو جعفر است از بصره بوده با ابو
القاسم عطار صحبت داشته و استاد و پیر او ابو یعقوب زیات بوده
... در مسجد ... توکل نشست وی آنکه هر که مطالبت ... ام

از و برخاست وفات او در سنه سبعین و مائتین بود. ابو یعقوب
مزابلی رحمه الله تعالی بغدادی است از اقران جنید و
پرسیدند که تصوف چیست گفت حال تضمحل فیها معالم الانسانیة
ابو یعقوب اقطع رحمه الله تعالی کان الجنید ورا
وی بمکه بوده ابو عبدالله خفیف گوید که ابو الحسن مزین گفت که بمکه
رسیدم شیخ ابو یعقوب اقطع در حال نزع بود و روی وی دیدم
مرا گفتند اگر تو التفات کنی شهادت بروی عرضه کن مرا از وی شرم آمد
که من کودک بودم بر بالین وی نشستم بمن نگریست گفتم ایها الشیخ اشهد ان
لا اله الا الله اباه یعنی بعزة من لا یذوق الموت ما بقی بینی و بینه الا
حجاب العزة گفت مرا میخواهی این شهادت گفتن بوده آنکه هرگز کم
بخشید که بماند میان من و مرگ پرده عزت شیخ الاسلام گفت پرده عزت
او وی اوست که او اوست و تو تو ابو الحسن مزین بر وی کار میکنی کرانی
چون مرا آمد که شهادت بر وی عرضه ادب دستان و عرضه کنند شیخ ابو عبدالله
خفیف گوید که مرد در الوهیت می سوخت آمدند و او را پرده عزت
شهادت بر وی عرضه میکرد شیخ الاسلام قدس سره گفت که ابو عبدالله

طاقی

طاقی مختصر بوده که شهادت بر وی عرضه کرد گفت خاموش قومی
بی ادبان و بحرستان آمده اند و شهادت بر دوستی از دو
عرضه میکنند تو آن خود بگوی که من آن حج دگفته ام توفنی مسلما و الحقنی
بالصالحین این بگفت و جان تحویل داد و وقتی جماعتی بر یکی از
مشایخ شهادت عرضه کردند وی از آن غیرت برجست و بر یکی
شهادت عرضه میکرد و نامه بگفتند سر او بنهاد و جان بداد و یکی بس از
وفات وی را بخواب دید گفت حال تو چون است گفت سخن مکو گفت اعمال
بر وی گفت بردم گفت در مرگ شهادت بگفتی گفت آن خود در من
رسته بود. ابو یعقوب زیری رحمه الله تعالی شیخ ابو
عبدالله خفیف گوید که با ابن یزنی در سماعی حاضر شدم و قوال این
بیت میخواند لو اشتدت شیئا الی حجرها عاش و لم یقبل الی القبر
وقت ابن یزنی خوش شد و شتابا از پس پشت بر زمین نهاد و سینه
خود را بالا کرد و چشم خود را در آسمان دوخت و میگفت بگوی
غیر من کسی نمی شنود ناگاه خون از کنار گردن وی گشاد که بدانی
ازانجا فصد کرده اند و همچنان می‌بود تا بهوش بعد او را بر کرفتند

و خوبها را بشنیدند و خرقه بر ان موضع بستند و هم شیخ ابو عبد الله
خفیف گوید که میان ابراهیم خواص و ابن زیری نقاری و کراهتی ابن
زیری وی را گفت چند دعوی کنی و صلوت ربا که بتوکل بادیه در می آیی
آنجا با خود داری از مرقع و رکوه همه اسباب کرامت اگر دعوی
توکل میکنی چنانکه من گویم ترا با بادیه در ای ابراهیم خواص در غضب
و بیرون رفت ابن زیری در عقب وی برفت و ازار و ردای بنهاد و
رکوه آب از آنکه چون بوی رسید گفت مرقع خود بکش و انها را
بپوش مرقع را کشید و انرا بپوشید رکوه را از وی بستد و کوزه آنکه
را بوی داد و گفت برو چون ابراهیم حج کرد و باز گشت ابن زیری
مرقع و رکوه وی را برداشت و استقبال وی کرد و گفت اکنون هر چه
خواهی بپوش خواص از آن کی ارخیت و فاقه کشیده بود برهنه ساخته
و ابن زیری را گفت قبلتنی انعمک الله و هم وی گوید که شیخ ابو طالب
خزرج گفت که میان من و ابن زیری در اخلاص سخنی میگذشت و اصحاب
را آن بود که شب در خانه من باشند هر وقت که من سخن گویم کو باش
با شب باید و من هیچ ندانستم که وی چه میگوید چون بنشستم ابن زیری گفت اتفاق

من نزد

من نزد که من بیگاه خوابیم امد ما طعام خوردیم و نصفی کردیم
چیزی از شب گذشته بود که او بطهارت خانه در رفت گفتم مگر که
طهارت میکند او خود با خود دفی داشته است آنجا نهان میکرده
پس بیرون آمد چون پاسی از شب بگذشت و مردم آرام گرفتند ما بخاطر
خویش و وقت صافی نشسته بودیم که ابن زیری برخاست و دف
نهان کرده را بیرون آورد و آغاز دف زدن و سرود گفتن کرد و همه
همسایگان جمع شدند و نظاره میکردند همسایگان گفتند که چون
ابو طالب با شما تنها باشد چنین کنید ما این از وی آموختیم و او شیخ و استاد ماست
و درین کار بود پس دف میزد و سرود میگفت و بازی میکرد تا همسایگان
سخن میگفتند ابو طالب گفت هنوز سحر بود که خانه را خالی کردم و محل
دیگر رفتم چون بامداد شد گفتم توبه کردم که دیگر هرگز ذکر اخلاص نکنم

ابو یعقوب نهرکوری رحمه الله تعالی علیه از وی پرسیدند
که توکل چیست گفت ترک اختیار و از سهل تستری پرسیدند گفت ترک
تدبیر و از بشر حافی پرسیدند گفت رضا و ابو حفص پرسیدند گفت تبرا
از توان خود و از حلاج پرسیدند گفت دیدن مسبب و از فتح موصلی

پرسیدند گفت ملال از سبب و از شقیق پرسیدند گفت دیدار در حج
عرق و از شبلی پرسیدند گفت دیدار دل فراموش کردن همه کس ابو

یعقوب میدانی رحمه الله تعالی از مشایخ مصریین

شبلی از بغداد بمصر شد بجلالی ابو الحسین که آن وقت که عمل و اشت
بود و اسب در زمین کشتی کرده بود گذر وی بر ابو یعقوب میدانی
افتاد و بر فرد شبلی هدوی مستور بنوی و دین کار آمده بود و اول ارادت
وی بود و مردی فربه بود شبلی دست بسر وی فرود آورد و گفت جز که الله
ابو یعقوب گفت آمین مردمان گفتند این حکمت که وی را گفت خانگه بود که
گویند پس از آن ابو یعقوب را بر آنچه بود شبلی گوید چون دست بسر وی
فرود آوردم و گفت جز که هیچ موی نبود بر تن وی که نگفت آمین

ابو یعقوب خراط عسقلانی رحمه الله تعالی

وی گفته که بر ابو الحسن نوری درآمدم و با خود محبره داشتم مرا گفت ای ابن
میخواهی که چیزی نویسی گفتم آری گفت چند بیت بر بدیهه املا کرد که من بسبب
تحمل معنی ابیات اگر مرا ... در اوراق اشارات ... نوشتند
نیز امتحان کرده ام لاجرم شما نسبت آن اشارات از ادراک و فهم مقصود

بی انتهاء و

بی انتهاء و انقطاع گشته شد و بانجست باین موعظت و تذکر بکوی
سماست چند مثم شما را که ورقی می نویسید و می شمارید و خود را
از آنچه مقصود است محجوب میدارید **ابو یعقوب کورانی رحمه**

الله تعالی علیه شیخ الاسلام قدس سره گفت که من وی را دیده ام
پیری روشن بود و صاحب وقت و کرامات بوسته جوی ... دوست
دارد و ستره یعنی روی خالی بر ... و بسته او را گفتند ای ... گفت
از همه وی تماست شیخ ابو معمر مالکی مرا گفت که روزی می گذشت جماعتی
... نشسته بودند بر ایشان خواند بخیم جمیعا و قلوبهم شتی و بر گذشت

خیر نساج قدس الله سره العزیز کنیت وی ابو الحسن
است و نام وی محمد بن اسماعیل اصل وی از سامره است و ببغداد نشستی
با ابو حمزه بغدادی صحبت داشته بود و از سری سقطی سؤال کرده و
گفته اند که مرید سری بوده از اقران جنید است از طبقه ثانیه و نوری
ابن عطا و جریری است و ابراهیم خواص و شبلی مرد و در مجلس
وی توبه کردند شبلی را بجنید فرستاد و حفظ حرمت جنید
گفته اند که ... خیر تا عمر وی دراز شد صد و بیست سال زیست

و در سنه اثنین وعشرین وثلثمایه از دنیا رفت شیخ الاسلام قدس سره گفت
که وی مرید ... که وی سخن باقی جعفر خلدی گفته است که خیر نساج را
پرسیدم که پیشهٔ تو بافندگی بود گفت نه گفتم چرا ترا نساج گویند گفت با خدای
سبحانه و تعالی عهد کرده بودم که هرگز رطب نخورم روزی نفس من بر من
غالب شد مقداری رطب گرفتم چون یک رطب خوردم ناگاه دیدم
شخصی در من نگریست و گفت ای خیر ای گریزپای و او را غلامی بوده خیر نام
از وی گریخته شبه وی بر من افتاد و مردمان گرد آمدند و گفتند والله این غلام
است خیر گفت من حیران ماندم و دانستم که بچه گرفتار شدم و جنایت
شناختم پس مرا آنجا که دیگر غلامان وی بافندگی میکردند برد و گفت ای بنده
بدکردار از خواجه خود میگریزی در آی و همان کار که پیشتر میکردی میکن و
من پای خود را در کارگاه جولاهکی بنهادم و کرباس می بافتم چنانکه گویا سالها
آن کار کرده بودم چهار ماه با وی بماندم و بافندگی میکردم شبی برخاستم
و وضو ساختم و در سجده افتادم و گفتم خداوندا دیگر باز نکنم آنچه کردم
چون بامداد شد شبه آن غلام از من برفت و من بصورت اصلی خود باز
گشتم و خلاص شدم و این نام بر من بماند پس نام سبب بافندگی بر من آن

جنایت

جنایت بود که خداوند تعالی مرا بآن عقوبت کرد و گویند که وی
دوستی داشت که وی را خیر خواندی و گفتی بود آن باشد که مسلمانی
مرا نام نهاده شده و من نیز انکار کرده ام و یرا پس از مرگ بخواب دیدند گفتند
خدای تعالی با تو چه کرد گفت لا تسألني عن هذا ولكن استرحت من دنياكم
القذرة ابو الحسن مالکی رحمه الله تعالی گوید که در وقت نزع خیر نساج
حاضر بودم وقت نماز شام در آمد وی را غشی افتاد و از هوش شد
چون چشم بگشاد بسوی در خانه اشارت کرد و گفت قف عافاک الله
بایست ساعتی مرا زمان ده که تو مامور خداوندی و من نیز مامورم
و بتو فرمان وی آن فرمان که تو داری فوت نمیشود و من چون در
قبضهٔ توام اما نماز مرا فرمان است تو توقف نما زیرا ترسم که از من فوت
شود پس آب خواست و وضو ساخت و نماز شام بگذارد و پس بخفت
و چشم بر هم نهاد و جان بداد رحمة الله تعالی رحمة واسعة **محفوظ بن**
محمود رحمة الله تعالی از طبقهٔ ثانیه است و قیل من الثالثة
از قدمای مشایخ نیشابور است و بزرگان ایشان از اصحاب ابو حفص
و بعد از ابو حفص با ابو عثمان حیری صحبت داشته تا از دنیا رفت

ثلث واربع وثلثمایه و بهلوی ابو حفص در تربت التوکل ان لا
تسکن نفسك الی طمع ولا تشره و هم وی گفته من اراد ان یبصر طریق رشده فلیتهم
نفسه فی الموافقات فضلا عن المخالفات **محفوظ بن محمود رحمه الله
تعالی علیه** وی بغدادیست یکی از سالکان طریق تصوف
وی گفته من ابصر محاسن نفسه ابتلی بمساوی الناس ومن ابصر عیوب نفسه
سلم من رؤیة مساوی الناس هم وی گفته اکثر الناس خیرا اسلمهم
للمسلمین صدرا **ابو ابراهیم الخواص قدس سره** از طبقه
ثالثه است وقیل من الثالثه کنیت او ابو اسحاق است یگانه بود در طریق
تجرید و توکل کان اوحد المشایخ فی وقته استاد جعفر خلدی و غیر وی
مهینیست و غیر ایشان گویند بغدادیست و مولد وی از آمل بوده
و از اقران جنید و نوری بود پیش از ایشان رفته از دنیا در سنه
احدی وتسعین ومایتین اگر درست شود و یوسف بن الحسین وی را
دفن کرده در مسجد ری رفته بعلت شکم هر باری که فارغ گشتی غسل کردی
گویند آن روز که رفت از دنیا هفتاد بار اجابت کرده بود و هر
بار که غسل آورده و حوضی عظیم بود بسی بار در آب رفته فرو می

در حصار طرک است شیخ الاسلام قدس الله سره گفته است که هرگز قومی
ندیدم با آن هیبت و شکوه که کوئی شیرست خفته که ناگاه فرا آن رسی
وی صحبت با خضر بوده علیه السلام شیخ ابوبکر کتانی گوید وقتی خواص را
سفرا دیدم گفتم در بادیه چه شگفت دیدی گفت خضر علیه السلام مرا بدید گفت
ابراهیم خواهی که با تو همراهی کنم گفتم نی گفت چرا گفتم ترسیدم که
ترسم که دل من با تو بیوندد شیخ الاسلام گفت که شیخ خرقانی مرا گفت
در میان سخنانی که با من میگفت اگر با خضر صحبت یابی توبه کن و اگر از
سیری درشتی بگه روی از آن توبه کن ابراهیم خواص گفته العلم کله فی
کلمتین لا تتکلف ما کفیت ولا تضیع ما استکفیت یعنی رنج مکش
در طلب آنچه در قسمت ازلی برای تو کفایت کرده شده است و آن رزق
است و ضایع مگردان آنچه از تو کفایت آن طلب کرده اند و آن بقیام
احکام خداوندیست از اوامر و نواهی ابو الحسن علوی گوید که در مسجد جامع
شدم خواص را دیدم در صحن مسجد در میان برف گفتم سلام علیك یا ابا
اسحاق بیا تا در پوستین رویم که مرا بر وی شفقت آمد گفت مرا بحوتیت
میخوانی یعنی بتجرید با سبب آمدن و از افراد با علاقت آمدن

محبوبست بود شیخ الاسلام گفت قدس سره تا نشان و دکانکی بجاست
محبوبست سحاست ابو الحسن گوید بس خرج اصل دست مرا بگرفت و بر تن
خود نهاد در عرق غرق بود در رودک بود که از گرمی دست من بسوخت و
و در من نگریست و بخندید و این دو بیت برخواند لقد وضح
الطریق الیک حقا فما احد یرید سواک سبیلا فان ورد الشتاء فانت کهف
وان ورد الصیف فانت ظل محمد دینوری گوید که بیمار بوده
بودم در مسجد و مرا گفتند که خواهی دوستی از دوستان ما بینی
برخیز و بر سر تل توبه شو چندان شدم برف آمده بود آنجا رفتم خواجه
را دیدم مربع نشسته و گرد بر گرد وی مقدار یک سر سبز شتی از برف
و با آن همه برف که بر سر وی آمده بود در عرق غرق گفتم این مرتبت
بچه یافتی گفت بخدمت فقرا وقتی در آکسی بود در بیابان جستوره دم
و بفراغت نشسته گفت یا ابا اسحاق اینجا نشسته که بر وی
بتظال اگر ملوک زمین بدانند که من اینجا در چه حالم تیر آتش بسر من زنند
از جسته وقتی در مسجد نشسته بود بر سر سجاده شخصی مشتی درم بر
روی سجاده وی نهاد وی برخاست و سجاده بیفشاند و آن

سیمها

سیمها در خاک و سنگ ریخت و گفت این نشستنگاه را پیش از این
بر من عرض ابو الحسن گوید هر کسی به عزتی بندیدم که چنان کرد
و بدل خود که آن سیم برچیدم از من بفضل از وی را در نگری
صد هزار درم میراث رسید از آبا شنید چون با خویشتن آمد
از خان با علم افتاد و بر از ده درم مانده بود و گفت این را در تعلیم
بکار بردم آخر گفت این چه بود که گردم از وجد با علم افتادم
به نزدیک ابراهیم خواص رفت و او وی برسید که صد هزار درم
میراث یافتم بیاشتم ده درم ماند و در علم بکار بردم خواجه
گفت این از آن افتاد که در اول از آن شبیهتی آمد خود
بودی چرا دست با آن بر روی تا ترا اجر این بگفتند بعد از آن
بوسه بر دست وی زد و گفت فدای آن دستم که خون تنزل
کرد از وجد با علم افتاد و بعضی با حمل بیفتاد و شخصی از شبلی پرسید
که از دویست درم چند درم زکوة بباید داد گفت این
تو بگویم یا آن خویش گفت این تو کدام است و آن من کدام
گفت از دویست درم پنج درم بباید داد و بر هر ...

دویست درم و پنج درم گفت این دو لست خود و انم تو ان
پنج حبت گفت آن دویست درم که داری بدهی پنج و یکم
وام کنی گفت این مذهب کیست گفت مذهب ابوبکر صدیق
رضی الله عنه ابراهیم بن عیسی قدس الله تعالی سره
از اصفهان بود و صحبت با معروف کرخی داشته ابراهیم خواص
قدس الله سره گفته است در بغداد بودم بر کنارهٔ دجله وضو می
ساختم کسی را دیدم از آن جانب دجله روی آب می آمد و روی
بر زمین نهادم و گفتم بعزت و جلال تو که وی را بنمایی تا این مرد
را بدانم ابراهیم بن عیسی را دیدم بیامد و مرا بیاگاهانید و گفت
هرگاه خواهی که کسی را از اولیا بشناسی این گوی هو الاول والآخر
والظاهر والباطن و هو بکل شیء علیم وفات او در سنه سبع و تسعین
و مائتین بود باصفهان ابراهیم بن شیبان رحمه الله تعالی
کنیت وی ابو اسحاق است از مشایخ بغداد بود با جنید قدس الله
سره صحبت داشته شیخ ابو عبد الرحمن سلمی گفته است که وی را دیدم گفتم
مرا دعایی کن گفت [illegible] و تواضع [illegible] ز معاد

وق

... مرا اول ... از اول ... بیشتر ...

وقت وسهم وی را گفتم مرا وصیتی کن گفت کاری کن که از آن پشیمانی
وفات او در سنه تسع و ستین و مائتین بود ابو محمد جریری
قدس الله تعالی سره از طبقهٔ ثانیه است نام وی احمد بن محمد
بن الحسین و گویند حسن بن محمد و گویند عبد الله بن یحیی از کبار اصحاب
جنید بود و پس از جنید بجای جنید وی را نشاندند از بزرگی وی
علمای مشایخ قوم بود و صحبت داشته بود با سهل عبد الله تستری
در سال هبیر در جنگ قرامطه از تشنگی بمرده سنه اثنی عشر و قیل
سنه اربع عشر و ثلثمائه درویشی میگوید من آن سال با آن مردمان بودم
از دست قرامطه بگریختم چون برفتند باز آمدم بسر منزل شب قافله
شتر اسلام را با نگر جسته را آب دهم و نظاره کنم که حال این
جماعت میان کشتگان همی گشتم ابو محمد جریری را قدس الله سره
دیدم میان کشتگان افتاده و سال وی از صد درگذشته بود
گفتم ای شیخ دعائی بکنی تا خدای تعالی این بلا کشف کند مرا گفت
مرا جواب داد که آن کنم که می خواهیم و روی بگردانید دیگر باره
را روی گذرانیدم مرا گفت ای برادر این وقت دعا نیست وقت رضا

و تسلیم است یعنی عاشق از نزول بلا باید رضا باید دادن وی گفته
التصوف عنوة لا صلح فیها تصوف صلح نباشد آن جنگ باشد نه صلح
شیخ الاسلام گفت که تصوف بطلب و صلح نباشد که آن قهر است
آن تیریست چون برق از نور اعظم که از نهاد برآید تا که اندازند اگر
طالب است از وی گریزان است و اگر اهل آنست اگرچه گریزان است
آن بوی شناسا است و هم شیخ الاسلام گفت آن جنگ نیست که میکنی
و آن در تو می و بر تو آنست که دوست با تو بیزاری و دوست تمکین
المتمکن این سخن که نه از حاشیه گفته و بعیان بگرفته از علم مسکو بدان علم
چنین سخن نیاید و در روش بو محمد جریری را گفت بر بساط انس بودم
از بسط بر من بگشادند از مقام خود بلغزیدم و از آن محجوب شدم راه گم
کرده خود چون یابم مرا بر راهی که مرا بآن رساند دلالت کن ابو محمد
بگریست و گفت ای برادر همه با بند و گرفتار بدو با این شرع مبتلا لکن
ترا بیتی چند بخوانم که بعضی از ظرفا گفته اند ❁ قف بالدیار فهذه
آثارهم • تبکی الاحبة حسرة و تشوقا • کم قد وقفت بها اسائل مخبرا
عن اهلها او صادقا او مشفقا • فاجابنی داعی الهوی فی رسمها

فارقت من تهوی فعز الملتقی • **غانم بن سعد رحمه الله**
تعالی علیه از بغداد بوده و با ابو محمد جریری صحبت داشته بود
و در ورع و مجاهده کامل بوده وی را پس از وفات بخواب دیدند
گفتند حق تعالی بتو چه کرد گفت بر من رحمت کرد و بهشت در روی
گفتند بدان معاملتها گفت نی اگر بدان معاملتها باز نگریسته بودی
همانجا نماندمی • **غیلان السمرقندی رحمه الله تعالی**
از کبار مشایخ است با جنید صحبت داشت از وی طریقت گرفته
و در معارف صاحب سخن بود وی گفته عارف از حق بحق نگرد و
عالم از دلیل بحق و صاحب وجد از دلیل مستغنی باشد • **غیلان**
الموسوس رحمه الله تعالی وی را غیلان مجنون نیز گفتندی
از متقدمان مشایخ است در خرابه‌ها بودی و با کس نیامیختی و از
کس چیزی قبول نکردی و کس ندیدی که او چه خوردی محمد بن
السمین گفته غیلان را دیدم در ویرانه‌های کوفه از وی پرسیدم
که بنده از خط غفلت کی رهد گفت آنگاه که بدانچه وی را امر فرموده
اند مشغول باشد و از آنچه نهی کرده اند غافل و در حساب نفس خود

حال است چه حال از معلول او دور گشته نیست تا محتاج بود بدلیل

قائل ابو العباس بن عطا قدس الله سره از طبقهٔ ثالثه است
نام وی احمد بن محمد بن سهل بن عطاء الادمی است بغدادی است
از علمای مشایخ است و از ظرفای صوفیان او را امتحان بکرده
زبان فصیح است در معانی قران صاحب نصیب است و او را تفسیر کرده
از اول تا آخر بزبان اشارت شاگرد ابراهیم مارستانی است
و از یاران جنید ابو سعید خراز و برابر که مسند است خراز گوید
التصوف خلق ولیس لاحد یحمد الرتبة من هذا الا الجنید و ابن
عطا بسبب حلاج کشته شده است در ذی القعده سنه تسع و ثلثمایة
وقیل سنه احدی عشر و ثلثمایه در ایام خلافت القاهر بالله آن
وزیر که حلاج را بکشت ابو العباس را گفت در حلاج چه گویی گفت
تو چه و چندان داری که از آن تاریخ برداری سیم مردمان
بازده وزیر گفت بتعریض میکنی فرمود تا دندانهای وی بیکان
بشکستند و بسر وی فرو می بردند تا کشته شد سُئل ابن عطا ما افضل
الطاعات قال ملاحظة الحق علی دوام الاوقات وی گفته در
تفسیر قوله تعالی ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا فقال ثم

استقاموا علی انفراد القلب بالله تعالی و هم وی گفته الادب الوقوف
مع المستحسنات فقیل له وما معنی ذلک فقال ان تعامل الله تعالی بالادب
سرا و علانیة فاذا کنت کذلک کنت ادیبا و ان کنت اعجمیا
او نطقت جاءت بکل ملیحة و ان سکتت جاءت بکل ملیح شیخ الاسلام
گفت ادب آنست که با الله تعالی معاملت درکری از سر ادب و حاک
در عونت نفس چیزی نگوئی که من کردم گوئی که او توفیق و عنایت
او. **ابو صالح المزنی قدس الله تعالی سره** از بزرگان
روزگار خود بود با ابن عطا صحبت داشته او صاحب خلوت بود
و با کسی نیامیختی سهل بن عبد الله گفته است که مرا آرزوی بود
که با ابو صالح صحبت دارم وقتی در حرم وی را دیدم و آرزوی صحبت
خواستم گفت ای سهل اگر ابو صالح فردا امیر و صحبت با که داری گفتم
ندانم گفت اکنون همان انگار و از چشم من ناپدید شد **ابو العباس
ادریسی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام قدس الله
سره گفت که وی گوید که ابو الحسن عباد امام کعبه که من در درویشی
بصره آمدم شش روز بر آمد چیزی نخورده بودم روز هفتم شخصی در زد

دوباره زر آورد و یکی مرا داد و یکی یار مرا من آن خود را بوی دادم تا خورد و
آورد و بخوردیم و روی براه نهادیم بکناره دریا رسیدیم آن یکی
پاره زر را بملاح دادیم تا ما را در کشتی نشاند و دو روز در کشتی بودیم
دیدیم که درویشی در کنجی سر فرو برده چون وقت نماز شدی نماز
بکذاردی و باز سر فرو بردی پیش وی رفتیم و گفتیم ما یاران توایم اگر
چیزی بکار باشد بگوی چون ها شد بگویم گفتیم بگوی گفت فردا نماز پیشین
من از دنیا میروم شما از ملاح درخواهید تا شما را بکناره برد و اگر
ازین جامه من چیزی بوی باید داد دهید چون بکناره شوید درختان
بینید در زیر درختی که بزرگترست ساز و برگ من نهاده بینید کار
مرا بسازید و آنجا دفن کنید و این مرقع من ضایع مکنید بگیرید چون
بمکه رسید برنائی لطیف و ظریف این مرقع را از شما بخواهد
بوی دهید دیگر روز نماز پیشین بگرد و سر در مرقع برد چون پیش
وی شدیم رفته بود ملاح کشتی را بکناره برد درختانی دیدیم
در آنجا درختی بزرگ بود آنجا شدیم گوری دیدیم کنده و همه
اسباب نهاده کار وی بساختیم و دفن کردیم و مرقع برگرفتیم و

روی

روی بمکه نهادیم برنائی بر رسید ما آمد بر آن نشان که او داده
ما را گفت آن ودیعت بیارید گفتیم او که بود و تو که ای و این چه
قصه ایست گفت او درویشی بود میراثی داشت و وارث طلب کرد
مرا با و نمودند اکنون شما میراث بمن بیارید و برو بیدا زبوی
ببردیم گفت شما اینجا باشید تا من باز آیم از چشم ما غایب شد و
آن مرقع در پوشید و جامه خود پاک بیرون کرد و گفت این بشما
تا در مسجد حلقه شدیم و دو روز آنجا بودیم چیزی فتوح شد از جمله آن جامه
چیزی بیار خود دادم که طعامی آرد تا بخوریم ساعتی بودیم دیدیم که
وی می آید و خلقی عظیم در روی او بخنده در آمدند و مرا انکار میکردند وی
شنیدند گفتم آخر چه بود است گفتند امروز سه روزست که
رئیس حله سید امت و جامه وی با شما ای یتیم ما را بردند تا پیش شیخ
گفت پیش من گو که جامه وی با شماست راست بگوئید قصه را
از اول تا آخر بگفتیم وی بگریست و روی بآسمان کرد و گفت الحمد لله
که از صلب من چون او ولی بود که مرا ساخت شیخ الاسلام قدس سره
گفت همه خلق زنده از مرده برند میراث مگر این طایفه که مرده

از زنده میراث برد و گفت هیچ کس با پیری از خداوندان ولایت
صحبت ندارد و تصدیق نکند چون او بمرد وی از احوال و ولایت
وی خبری میراث **شیخ ابو العباس دینوری رحمة الله علیه**
از طبقه خامسه است نام وی احمد بن محمد است صحبت داشته است با یوسف بن
الحسین و عبدالله خراز و جریری و ابن عطا و رویم را دیده بود و نیکو طریقت
بود و با شهامت به نیشابور آمد و آنجا مدتی اقامت کرد و مردم را
موعظت میگفت بزبان معرفت نیکوترین بیانی بعد از آن از آنجا
به ترمذ آمد خواجه محمد حامد شاگرد ابوبکر وراق نبیره وی آمد
و بوسه بر رکاب وی داد شاگردان را خوش نیامد وی را گفتند که چرا
آن کردی گفت من شنیده ام که او خداوند مرا نیکو می ستاید از
ترمذ بسمرقند رفت و آنجا رفت از دنیا بعد از اربعین و ثلثمایه ابو
العباس را گفتند که خدا را بحق شناختی گفت [illegible] یعنی نحن
معترف [illegible] وی گفته ادنی الذکر ان ینسی ما دونه و نهایت الذکر
ان یغیب الذاکر فی الذکر عن الذکر و یستغرق بمذکوره عن الرجوع الی
مقام الذکر و هذا فنا الفنا **ابو العباس احمد بن محمد**

[illegible] رحمه الله استاد شیخ ابو عبدالله خفیف است شیخ ابو عبدالله
گفته که من جهان محققی تر [illegible] ندیدم [illegible] چون بحجاز رسید
با شیر بازی کرد وی جنید و رویم و سهل عبدالله را دریافته بود
شیخ ابو عبدالله گفته که شبی با شیخ احمد یحیی بودیم و با ما کودکی بود
از اصحاب وی که خواب را آنجا خود می یافت [illegible] رفت و میان
بود و آتشی عظیم برافروخته بودند و احمد یحیی [illegible] بوده و وقت وی خوش
شده بود و در سماع بعضی اصحاب گفتند که کسی که فلان کودک را آنجا وی
رساند هیچ کس جواب نداد احمد بن یحیی [illegible] بزرگ [illegible] خود گرفت
[illegible] آن کودک را گفت [illegible] جاروی
[illegible] آن آتش را [illegible] وی می دیدیم [illegible] آن کودک [illegible]
[illegible] در آمدند وی آن [illegible] آتش را [illegible] بود
ابو العباس [illegible] قدس الله سره وی بزرگ بوده و شبلی
را دیده بود و گفته که شبلی صاحب حال بود و در [illegible] از توحید [illegible]
شیخ الاسلام قدس سره گفت [illegible] که ایشان گفتند شبلی در توحید [illegible]
سخن میگوید [illegible] **ابو العباس [illegible] رحمه الله تعالی**

نام وی احمد بن محمد بن هارون الرودباری الصوفی است از شیخ ابوبکر طاهر
ابهری و مر بعض حکایت کنند میگوید که مر بعض گفت که ... وی را
منفعت بخشد ... وی را منفعت بکند و هم وی گوید که ابو
بکر طاهر ابهری گفت لا یصلح الکلام الا لرجل اذا سکت خاف العقوبة

ابو العباس السیاری رحمه الله تعالی از طبقهٔ خامسه است نام وی
قاسم بن القاسم بن المهدی است دخترزادهٔ احمد بن سیار است از
اهل مروست و شیخ ایشان شاگرد ابوبکر واسطی و عالم بوده بحقایق
احوال و فقیه بوده و حدیث بسیار نوشته و برادرش بسیار نماند جمله
بداد و موی چند از موی پیغمبر صلی الله علیه و سلم بخرید خدای تعالی به برکات
آن موی وی را توبه داد و بصحبت ابوبکر واسطی افتاد و بدرجهٔ رسید
که امام صنفی از متصوفه شد که ایشان را سیاریه خوانند و چون از
دنیا میرفت وصیت کرد تا آن موی‌ها را در دهان وی نهادند و قبر وی
در مروست و مردمان بحاجت خواستن آنجا شوند و بکفایت مهمات
طلب کنند و مجرب است و در سنهٔ اثنتین و اربعین و ثلثمائه رفته از دنیا
وی گفته که التوحید ان لا یخطر ببالک ما دونه و توحید آن بود که چون

بر بزرگ

مردمک تو مضطرب نباشد و خاطر مخالفت را بر دل تو گذر نبود و هم
وی گفته که واسطی را در مرگ گفتند ما را وصیتی کن گفت احفظوا مراد
الله فیکم

عبد الواحد بن علی السیاری قدس الله تعالی سره

وی خواهرزادهٔ ابو العباس است و شاگرد وی سرای خود را
در مرو بر صوفیان وقف کرد سبب آن بود که درویشی گرد صوفیان
رقص میکرد ناگاه در رقص هوا شد و ناپدید گشت و هرگز نیامد
در سنهٔ خمس و ثلثمائه رفته از دنیا وی گفته که شنیدم از خال خود ابو العباس
میگفت اگر روا بودی که در نماز بجای قرآن بیتی خواندندی این بودی
شعر
أتمنى على الزمان محالا ... ان ترى مقلتی طلعة حر

ابو العباس النهاوندی قدس الله سره نام وی احمد است ... بوده
با مشایخ وقت چون سروانی و غیر او صحبت داشته وی گفته که مبتدی دم
ابو عبد الله ... و جمعی انبوه نشسته بودند و شیخ سروانی حاضر بود قوال چیزی
خواند سروانی برخاست گریان و برفت قوم گفتند آن چه بود که
افتاد مگر بر سماع منکر شده باشد شیخ ابو الحسن ... حاضر بود گفت با خدای
عهد کردم که اگر وی بر سماع منکر شده باشد من هرگز بسماع ننشینم

آرزو می برم
ازو زبان کمال را گران
کمال این معنی
است آزاده و درا

ابو العباس سهروردی گفت من با تو موافقم و دیگر روز این مرد
را بشنیدند جمعی دیگر از مشایخ و بسلام وی آمدند خواستند که از ان
چیزی گویند وی گفت روزگاری من بر ریگ می خفتم و دست بالین
میکردم و نشان آن سنگ بر پهلوی من بود و سماع می شنیدم
اکنون بر فرش می نشینم و شما جبان سوخته مرا که حلال بود و کرا
شما و سماع نشنیدم **ابو العباس نهاوندی رحمه الله تعالی علیه**
شیخ الاسلام گفت قدس الله سره وی از طبقه سادسه است نام
وی احمد بن محمد بن الفضل است شاگرد جعفر خلدی است شیخ ابو العباس
وی را عمو نام کرده و عمو سالار بود شیخ الاسلام گفت قدس الله سره
که عباس فقیر مروزی مرا گفت که ابو العباس نهاوندی گفت هر که
ازین علم سخن گوید که الله تعالی نه محبت او بوده الله تعالی خصم او بود شیخ
الاسلام گفت قدس سره که سخن بعضی از حق شنیده است سخن بعضی از ذات
او و سمع در آن اشارت یعنی شنیده از کتاب و سنت و سخن بعضی از
او و کتاب و سنت و اجماع و آثار صحابه در آن اشارت و سخن بعضی
است از صحبت او هر که ازین سخن گوید که الله تعالی نه موجود وی

نه سمع بود که با وی شنود و جز او بود که با وی بیند الله تعالی خصم او
بود شیخ الاسلام قدس الله سره گفت نهاوندی گران کار بود
خداوندان همت اند اگر دست جیب ایشان از رسول
دارد بدست آرد دست جیب خود ببرد و هم شیخ الاسلام گفت
که سخنی بود نفط فروش نهاوندی و فقرا در دنیا ازوی می آسودند
یا فروی را مهجور کردند و از وی چیزی نمی ستدند نهاوندی را از آن
خبر رسید گفت وی خرسند تا آن شد که بر برکت درون ایشان مال وی
بیفزاید مال وی بر فقرا حرام شد نهاوندی گفت در ابتدا که مرا
در دل این کار گرفت دوازده سال سر بگریبان فرو برده بودم
تا یک گوشه دل من بنمودند و هم وی گفته که همه عالم در آرزوی آنند
که حق تعالی بکنایت ایشان را بود و من در آرزوی آنم که حق تعالی بکنایت
مرا من بمن ننماید بسم که خود چه چیزم و کجایم در سخنان شیخ ابو سعید
ابو الخیر مذکور است که صبیل بن حدیث ازان شد که مرد را با او باز
نگذارند رسول صلی الله علیه و سلم گفت اللهم لا تکلنی الی نفسی طرفة
عین ولا اقل من ذلک مرا یک چشم زدن بخود باز مگذار و کم ازان

آن عزیز را دیدم عزم کرد که بخدمت استاد ابوعلی دقاق شنیده بود حضرت
وشکوه آمد که ما را طرفة العین تنها بگذار مرجع و دعا میکنیم و زاری که
یارب مرا خود طرفة العین بمن مگذار تا خود را اندازم که کجا استاده ام
وشیخ نهاوندی گوید که با خدای تعالی بسیار شدند و با خلق اندک تنهایی نشستند
که میان مسلمانان اصحاب فراست می‌شدند بخانقاه شیخ ابوالعباس
قصاب درآمد شیخ گفت بیگانه درکوی شما هیچ کار روا ادر بنا ان
گشت و گفت کسی معلوم شد از انجا عزم خانقاه شیخ ابوالعباس
نهاوندی کرد چون آنجا درآمد شیخ گفت چهار ماه با ایشان صحبتی
ساخت و نماز میکرد و بعد از چهار ماه پای افزار در پای کرد که برود شیخ
فرمود که جوانمردی نبود که چون حق نان و نمک شناخت و بیگانه بیاید و یگانه
برود ترسا مسلمان شد و آنجا مقام کرد و بعد از شیخ بجای شیخ نشست انتهی

فرج زنجانی قدس الله سره العزیز وی مرید شیخ ابوالعباس
نهاوندیست روز چهارشنبه غره رجب سنه سبع وخمسین واربعمایه
از دنیا رفته است و قبر وی در زنجانست میگویند که وی را گربه
بوده است که هرگاه جمعی مهمانان بخانقاه شیخ توجه کردندی آن گربه بعدد

هرکی

هرکی از ایشان بانگی کردی خادم خانقاه بهر بانگی یک کاسه آب در
دیگ بیختی بکره بعدد مهمانان بر عدد بانگهای وی یکی زیادت
بود تعجب کردند آن گربه در میان جماعت درآمد و یک یک را بوی کرد
و بر یکی از ایشان بول کرد چون تفحص کردند وی از دین بیگانه بود
گویند که روزی خادم مطبخ مقداری شیر در دیگ کرده که برای
اصحاب شیربرنج پزد ماری سیاه از دود کنداره در دیگ افتاد
آن گربه آن را دید گرد دیگ میگشت و بانگ میکرد و اضطرابی مینمود
و خادم چون از آن معنی غافل بود وی را زجر میکرد و دور میانداخت
چون خادم بنوع مشغول شد گربه خود را در دیگ انداخت و مرد
چون شیر و برنج را برکشیدند ماری سیاه از آنجا ظاهر شد شیخ فرمود که
آن گربه خود را فدای درویشان کرد وی را در قبر کنید و تربتی سازید
میگویند که حالا قبر وی ظاهر است و مردم زیارت آن میکنند

ابوالعباس نهاوندی رحمة الله تعالی نام وی احمد بن محمد
ولایت مآل الرضا بود و بصحبت شیخ عباس فقیر رسیده
و پیر وی جعفر بود و شیخ عمویه عباس عراق گوید همواره بر در سرا

وی اسپان و ستوران بودی که بزیارت وی آمدندی وقتی مرا
بدر فرستادند که ستوران نگاه دار دل من گذشت که بیک کاری
بدست آورده ام از خراسان بمصر آمدم که ستوربانی کنم من چون اینجا فرا
داشتم در ساعت کسی آمد که شیخ میخواند در شدم گفت مروی ستور
را گور شده زود رو که بر صدر نشینی و مرد در سرای تو ستوران باز دارند
و ترا کسی باید که آن نگاه دارد شیخ الاسلام قدس سره گفت الحیان بود که
آن شیخ گفت همواره بر در سرای عبادان ستوران بودی که سلطانان
آمدندی بوی **ابو العباس بن سریج رحمه الله تعالی**
نام وی احمد بن عمر بن سریج است در سنه خمس و ثلثمایه برفته از دنیا
ویرا شافعی کهین می خواندند از بزرگی وی و فقیه عراق بوده در بغداد
بوده و جنید را دیده و صحبت داشته و وقتی که سخن گفتی در اصول
و فروع بکلامی که حاضران را شگفت آمدی گفتی میدانید که مرا این
سخن از کجاست از برکت مجالست ابو القاسم جنید است رحمه الله
تعالی عبد العزیز بحرانی بکنار مجلس ابو العباس سریج شد و از وی از
طریقه سوال کرد جوابی بشکوه شنید نعره بزد و زود و بهوش شد چون بهوش باز آمد

ابو العباس

بحرانی بضم با و سکون حا مهمله و فتح را مهمله
و سکون نون ... بحران بضم
و جیم عبد العزیز بحرانی ... ضم
موحده و سکون حا مهمله و فتح
را مهمله و الف و نون

ابو العباس گفت که من روزگاری با شما چند بوده ام و صحبت داشته
اکنون این فقها مرا مشغول کرده اند خانه شما خواهید روزی نیز
کنیم که خاصه شما را سخن گویم ازین باب شیخ عبد الله خفیف گفته است
نفس الا که ابن سریج بشیراز آمد اصحاب علم صوفیه را همه جهال اعتقاد کردی
بودند چون وی بشیراز آمد و بیان خرقه و علم ایشان کرد و بزبان ایشان
سخن گفت و تفضیل ایشان گواهی داد و بارها در مجلس علما گفت که والله
ما آن می نشنیدیم مگر بواسطه صحبت ایشان و ادب نیاموختیم مگر از ایشان از آن زمان
علما صوفیه را شناختند و ایشان را بزرگ داشتند **ابو العباس**
حمزه محمد قدس الله تعالی سره النور از متقدمان مشایخ هرات است در
ورع کامل بوده و مستجاب الدعوت با مروت عظیم و رفیق احمد حنبل بوده
و مذهب احمد بهرات وی آورده و صحبت ابراهیم ستنبه قدس سره
داشته وی گفته هر که را اولیا و صحبت مشایخ مهذب نکند هیچ چیز
مهذب نشود و وفات وی در سنه احدی و اربعین و مایتین بوده
حسین بن منصور الحلاج البیضاوی رحمه الله تعالی از طبقه
ثانیه است کنیت وی ابو المغیث است از بیضا بوده که شهریست

از شهرهای فارس وی را حلاج بود روزی بدکان حلاجی بود که دو
وی بود وی را بکاری فرستاد گفت من روزگار وی بر بردم با انگشت
اشارت کرد پنبه از یکسو شد و پنبه دانه از یکسو وی را حلاج نام کردند
بدین واسطه و عراق بوده و با جنید و نوری صحبت داشته و شاگرد عمرو
بن عثمان مکی است مشایخ در کار وی مختلف بودند بیشتری وی را رد
کرده اند مگر چند تن ابو العباس عطا و شبلی و شیخ ابو عبد الله خفیف
و شیخ ابو القاسم نصر آبادی و ابو العباس سریج بکشتن وی رضا نداد و
فتوی ننوشت گفت من نمیدانم که او چه میگوید و در کتاب کشف المحجوب است
جمله متاخران قدس الله ارواحهم او را قبول کرده اند و سخن بعضی از متقدمان
مشایخ قدس الله تعالی ارواحهم نه بمعنی طعن اند در وی بود مهجور معاملت
مهجور اصل نباشد و از متاخران سلطان طریقت شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله
تعالی سره فرموده است که حسین منصور حلاج قدس الله تعالی سره در علو
حال است در عهد وی در مشرق و مغرب کسی چون او نبوده شیخ الاسلام
قدس الله سره گفت که من وی را نپذیرم بموافقت مشایخ و رعایت
شرع و علم را و رد نیز نکنم شما نیز چنان کنید و ورا موقوف کنید و آنرا

که وی را بپذیرد دوستتر دارم از آنکه رد کند ابو عبد الله خفیف وی را
گفته است امام ربانی شیخ الاسلام گفت که وی امام است اما هر
کسی نگفت و بر صفهان حمل کرده و رعایت شریعت نکرده انگار
وی را بسبب آن افتاد با آن همه دعوی هر شبان روزی هزار
رکعت نماز میکرد و آن شب که روز آن کشته شد پانصد رکعت
نماز گذارده بود و شیخ الاسلام قدس سره که وی را بسبب سه کلمه
بکشتند و در آن جور بود بر وی که گفتند انا الحق میگوید سخن حقست و نه
چنان بود شبلی زیر دار وی باز ایستاد و گفت أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ
الْعَالَمِينَ آن قاضی که بکشتن وی حکم کرده بود گفت او دعوی پیغمبری
میکرد و این دعوی خدایی میکند شبلی گفت من همان میگویم که او گفت
لکن دیوانگی مرا برهانید و عقل وی را در افکند وقتی در سرای جنید
بزد گفت کیست گفت حق جنید گفت نه حقی بلکه بحقی ای خشبة تفسدها
کدام چوب دار است که تو چرب کنی و آنچه وی را افتاد بدعای
استاد وی عمرو بن عثمان مکی جزوکی تصنیف کرده بود در توحید و علم
صوفیان وی آنرا پنهان برگرفت و آشکارا کرد و با خلق نمود سخن

این کنایت است از ... [illegible] ... بیان ... [illegible]

تحقی یعنی تحقی ... ای خشبة یعنی ای چوب ... تفسدها یعنی کدام چوب را تباه سازی

[illegible]

باریک بود و دریافتند بر وی منکر شدند و مهجور ساختند وی بر
حلاج نفرین کرد و گفت الهی کسی مرا بکمار کرد دست و پایش ببرد و
چشم برکنند و بر دار کنند و آن همه واقع شد بدعای استاد وی عبدالملک
اسکاف رحمه الله تعالی علیه شیخ الاسلام گفت که عبدالملک
اسکاف شاگرد حلاج است و صد و بیست سال عمر وی بود با ابوحمزه
عقیلی می‌بود وی و پدر من و مرد فارسی و ابوالحسن طری و ابوالقاسم
حنانه همه یاران شریف حمزه عقیلی بودند و شریف حمزه پدر مرا از همه
به بسیار داشت پدر من گفت که عبدالملک اسکاف گفت که وقتی حلاج را گفتم
کهای شیخ عارف کدام باشد گفت عارف آن باشد که روز شنبه شش روز
مانده از ماه ذی القعده سنه تسع و ثلثمایه ویرا بباب الطاق برند
ببغداد و دو دست و پای وی ببرند و چشم وی برکنند و نگونسار بر دار
کنند و بسوزانند و خاک وی بر باد دهند عبدالملک گفت چشم
نهادم آن وی بود و آن همه که گفته بود با وی بکردند شیخ الاسلام قدس سره
گفت که ندانم که او شنیده است که آن ویرا خواهد بود یا خود چنان گفت
آن خود ویرا بود و ویرا شاگردی بود هیکل نام او را نیز با وی بکشتند

شاگرد

اسکاف ... حمزه ... [illegible]
عقیلی شیخ ... [illegible]
... [illegible]

شاگرد حسین نام کردند و ابوالعباس عطار را هم بسبب وی کشتند
ابراهیم بن فاتک و قیل احمد بن فاتک رحمه الله تعالی علیه کنیت وی
ابوالفاتک بغدادیست با جنید و نوری صحبت داشته و کان الجنید
یکرمه وی نیز شاگرد حلاج بود و منسوب بوی وی گوید آن شب که
ویرا بر دار کردند الله تعالی را بخواب دیدم گفتم خدایا این چه
کرد حسین که این بنده خود گفت سر خود بر وی آشکار کردم
با خلق باز گفت ویرا عطائی دادم رعنا گشت خلق را بخود خواند
شیخ الاسلام قدس الله سره گفت آن کشتن حلاج را نقص است مر اورا
اگر وی تمام بودی ویرا آن نیفتادی سخن با اهل باید گفت تا سر او آشکارا
نشود چون با نااهل گوئی بر وی حمل کرده باشی و ترا از آن گزند و
عقوبت رسد و نیز شیخ الاسلام قدس سره گفت وی در راه مسکوب ناتمام
بود اگر وی در آن تمام بودی این سخن مقام و نفس و زندگانی وی بودی
بر وی کسی سکر کشتی و خبری در می‌بایست وقت گفتن بود و محرم نبود
سر سخن مکتوم مرا از آنکه وی بگفت و عامه می‌نشنیدند اما انکار نمی‌ار
و آن سخن پوشیده می‌ماند زیرا که هر که اهل آن نبود خود در نیابد شیخ

نام این شخص حال وی مذکور می‌گردد
ابراهیم است و یک قول اینست که وی
احمد است و فاتک ... [illegible]
... [illegible] و کان الجنید
یعنی جنید ویرا نیکو می‌داشت
و تعظیم می‌کرد رعنا گشت یعنی
... [illegible]
بود و چون سخن در وقت گفته نبود
... [illegible]
دست ... [illegible]
... یعنی ... [illegible]
بود ... [illegible]
سخن ... بلند بوده ... [illegible]
کردن گفت ... [illegible]
عن الحرف یعنی توحید
جدا ساختن ... [illegible]
است در اندیشه ...
حادث که اندیشه ...

یعنی قدیم است و اثبات حادث [illegible] قدیم در ان اندکی ازلی قدیم در دل کسی [illegible] از قدمت [illegible] و اثبات توحید سبب حادث است [illegible] این معنی است [illegible] [illegible] محدث [illegible] و کلام شیخ الاسلام [illegible]

ابو عبد الله خفیف گوید که بحیله بسیار در زندان شدم سرایی نیکو
دیدم فرشی نیکو و مجلسی نیکو و ریسمانی بسته و منشفه بران
افکنده و غلامی نیکو روی ایستاده غلام را گفتم شیخ کجاست گفت
در سقایه گفتم چند گاه است که خدمت شیخ میکنی گفت هرده ماه گفتم
درین زندان چه میکند گفت با هرده من بند آهنین هر روز هزار
رکعت نماز نافله میکند انگه گفت این در نماز خانها که می بینی در
هر یکی زندانی است دزدی یا خونی پیش ایشان میرود و ایشان را
نصیحت میکند و سبلت و موی ایشان می چیند گفتم چه میخورد گفت
هر روز خوانی با الوان طعام پیش او می آوریم ساعتی در همه نگاه
میکند انگاه سر انگشت بران میزند و زمزمه میکند و ازان
هیچ نمیخورد انگاه از پیشش برمیگیریم درین سخن بودیم که از سقایه
بیرون آمد با روی نیکو و جامه و صوفی سپید پوشیده و فوطه را
رملی بر سر بسته بطرف صفه برامد مرا گفت ای جوان از کجایی
گفتم از پارس گفت از کدام شهر گفتم از شیراز خبر مشایخ از من پرسید
تا بحدیث ابو العباس عطا رسیدم گفت اگر ویرا بینی بگو زنهار

آن رقعه ها

آن رقعه ها را نگاه دارد دیگر گفت پیش من چون آمدی گفتم [illegible]
بعضی از لشکریان پارس درین سخن بودیم که امیر زندان درآمد و [illegible]
بوسید و بنشست گفت ترا خلعت [illegible] مرا پیش خلیفه عرض کرده
یکی زر زرگان را رها کرده و ده هزار دینار بستده و یکی از عامه
بجای وی نشانده درین ساعت مرا می زنند که بکشند گفت برو والسلام
چون وی برفت شیخ در میان سرای زانو نشست و دستها بر آسمان
بر داشت و سر در پیش انداخت با انگشت بشانه اشارت میکرد ناگاه
بگریست چندانی که از آب چشمش زمین تر شد بعد هوش گشت روی
بر زمین بنهاد ناگاه امیر زندان درآمد و بنشست گفت صد بود
ترا از او گفت حال چون شد گفت مرا چون پیش خلیفه بردند گفت
ما این ساعت بر سر آن بودم که ترا حالی بکشم درین ساعت دلم
خوش شد برو که عفو کردم شیخ خواست که روی خویش پاک کند
روی با آن ریسمان که منشفه بران بود دست کرد بود دیگر از
آن منشفه بر داشت ندانم و بیش را رسید با منشفه [illegible]
آمد انگاه بیرون آمدم پیش ابن عطا رفتم و پیغام بگذاردم گفت

اگر دیر یابی بگو اگر مرا بگذارید شبی با بعضی مریدان رکوع دارم به بیت المقدس
در آمد و در آن وقت قندیلها را نشانده بودند رهبانان را
این قندیلها کی می فروزید گفتند سحرگاه گفت تا سحر دیر بود با انگشت
سبابه اشارت کرد و گفت الله نوری از انگشتش بیرون آمد و چهارصد
قندیل را از آن نور برافروخت و آن نور با انگشتش باز آمد رهبانان گفتند تو کدام
ملتی گفت حنیفیان کمتر حنیفی ام از امت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم
آنگه رهبانان را گفت کدام دوستر می دارید گفتند شمس بن شمس تا ما چون
کشتند حکم تراست گفت بازآیم کرسی اند ولی شرده هزار درم پیش شیخ آوردند
هنوز صبح بر نیامده بود که همه را صرف کرد آنگه بیرون رفت شخصی طعامی
داشت عمرو حلاج گفت خواهی که وی را زنده کنم گفت خواهم اشارت
کرد با انگشت وی در ساعت زنده شد وی را پرسیدند که توحید چیست گفت
گفت نفی الحدث و اقامة الازل **فارس بن عیسی البغدادی**
رحمة الله تعالی علیه کنیت وی ابو القاسم است از خلفای
حسین منصور حلاج است و کان فارس البغدادی رحمه الله من متکلمی
مشایخ القوم والمدققین فی العبارات له کلام حسن فی الاحوال الا انه

بخراسان آمد و از آنجا بسمرقند رفت و اقامت کرد تا از دنیا
رفت و معاصر شیخ علم الهدی ابو منصور الماتریدی بوده است
و توفی الشیخ ابو منصور سنة ثلث وثلثین و ثلثمائة و فارس رحمه الله صاحب
شیخ ابو القاسم در صحبت با یکدیگر بوده اند و طریق مصاحبت بوده تا
آن زمان که مرگ ایشان را از یکدیگر جدا ساخته و سنگ تفرقه در
میان انداخته و فارس نعبد وی مقبول همه بوده است شیخ حال وی کرده
و سخنان وی را در مصنفات خود آورده اند شیخ عارف ابو بکر اسحاق
الکلاباذی البخاری رحمه الله تعالی در کتب خود سخنان وی بی واسطه از وی
بسیار روایت کرده و شیخ ابو عبد الرحمن السلمی و امام قشیری رحمهما الله
بیک واسطه با شیخ و غیر ایشان نیز از فارس گوید حلاج را پرسیدیم که
مرید کیست گفت هو الرامی باول قصده الی الله سبحانه و تعالی فلا یعرج
حتی یصل مرید است که از نخست نشانه قصد خود الله تعالی را سازد و
تا بوی نرسد بهیچ چیز باز نیاید و بهیچ کس نپردازد و هم وی گفت خاطر
الحق هو الذی لا یعارضه شیء شیخ الاسلام گوید قدس الله که بر حلاج
سخنهای دروغ گویند و کلمات نامفهوم و ناراست نهند و گنا

فضول و جهل بوی منسوب دارند و آنچه درست شود از وی سیلا
بود و شعر وی فصیح بوده و انشدنا للحلاج رحمه الله تعالی
انت بین الشغاف والقلب تجری مثل جری الدموع فی الاجفان
وتحل الضمیر جوف فؤادی کحلول الارواح فی الابدان ؛ لیس من ساکن
تحرک الا انت حرکته خفی المکان ؛ یا هلالا بدا لاربع عشر لثمان و اربع
و اثنتان

احمد بن حسین منصور الحلاج رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت قدس سره که از ابو عبدالله باکو شنیدم که گفت
از احمد بن حسین منصور شنیدم بخجند که شخصی بدو گفت که مرا
وصیتی کن گفت نفس خود را در حقی مشغول کن پیش از آنکه ترا در شغلی افکند
گفتم ای پدر چیزی بفرمای گفت وقتی که غالب در خدمت کوش شده بود
چیزی که کوشش کرد و از آن به و بعد از عمل نفقتش بود و شیخ الاسلام گفت که
ثقلین چون انس بود بر گفت آن جهت معروف است

ابو منصور کلاه رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام قدس سره گفت که شیخ ابو
منصور کلاه و کلاه پسر حسن از مشایخ اهل ملامت بوده وقتی فارغ بود
که یاران وی بسفر شده بودند وی در خاطری شد از آن که کسی و جامه فراکند

گرفت

گرفت تا آب رساند چون تمام شد برآمد و پهلوی آن دیگری می
و بار آن چاه در چاه تیشه میکرد و چون تمام شد چاه دیگر کندن
گرفت یکی وی را گفت دیوانه نه مرد و رنه این چه مسکینی گفت
نفس خود را در شغلی افکنم پیش از آنکه مرا در شغلی افکند و مشایخ این
باب کرده اند ابو عبدالله دینوری در دریا بماند مرقع خود را
بریدن و دوختن گرفت تا بکناره باز آورد و

ابو عمرو الدمشقی قدس الله تعالی روحه

از طبقه ثالثه است
یگانه مشایخ شام بوده و از اجله ایشان و صحبت داشته بود
با ابو عبدالله جلا و اصحاب ذو النون در سنه عشرین و ثلثمایه رفته
از دنیا وی گفته چنانکه فرض است بر انبیا اظهار آیات و کرامات
معجزات تا مختان فرض است بر اولیا نهان داشتن کرامات تا
خلق در فتنه نیفتند و هم وی گفته التصوف رؤیة الکون بعین
النقص بل غض الطرف عن کل ناقص بمشاهدة من هو منزه عن کل
نقص و هم وی گفته علامة قساوة القلب ان یکمل الله العبد الی مدبره
فیا لقه ولا نبیانه حسن الکلمات توارد الحاجات و النبی صلی الله علیه و علی

و بارک و سلم بقول الکلانی کلاء و الطفل الولید و هم وی گفته اذا
تخفت الارواح بالقرب ارتت علی الهیاکل انوار الموافقات

محمد بن حامد الترمذی رحمه الله از طبقه ثانیه است

کنیت او ابوبکر است از جوانمردان مشایخ خراسان است احمد خضرویه
را دیده بود و غیر او را نیز و پسر وی ابونصر محمد بن محمد بن حامد یکی از
بنیان خراسان بوده محمد بن حامد گفته است سرمایه تو دل است
و وقت تو چون مشغول کنی دل خود را بهر ظن و گمان که در خاطر تو آید
ضایع کنی وقات خود را با آنچه نباید و نشاید پس کی سود تواند کرد اکنون
سرمایه زیان آورد شیخ الاسلام گفت قدس سره که صوفی دل است و وقت
و زندگانی اگر صوفی وقت و زندگانی و دل بر وجه نماید و هم وی گفته
چون فنی از اوقات تو سالم کرد و از آفت غفلت غنو رباش بران وقت
از آنکه چیزی که مخالف آن شد مس کرد که آن علامت ناراستی باطن است
و هم وی گفته الانسان فی خلقه احسن منه فی جدید خرقه **عبدالله بن
محمد الخراز رحمه الله تعالی** از طبقه ثالثه است از کبار مشایخ
ری بوده است کنیت وی ابومحمد است سالها مکه مجاورت کرده

با ورع بوده حق گوینده پاک و غالب وقت او کی با شیخ ابو
عمران کبیر صحبت داشته و ابوحفص حداد را دیده بود و اصحاب جنید را
و را بزرگ میداشتند مات قبل العشرین و ثلثمایه وی گفته الجوع طعام
الزاهدین و الذکر طعام العارفین و هم وی گفته صیانة الاسرار
عن الالتفات الی الاغیار من علامات الاقبال علی الله تعالی و هم
وی گفته الفتوة الظاهرة و الحرمة الباطنة من اخلاق الکرام ابو
الحسین گفته است که من مثل عبدالله ندیدم و عبدالله هم مثل
خود ندیده و می گوید عبدالله خراز در مکه بود و میگفت طریق ما فتوت است
روزی چون از مجلس رفاقت پیری از آنان که با وی بودند گفت میخواهم
که چیزی از فتوت شیخ خود با شما گویم گفتم آری گفت با بیست کس از
مریدان اصحاب خود که عزم مکه داشتند از ری بیرون آمد چون
بمنزلی رسیدند که تا مکه نه میل مانده بود گفت یا اصحاب استودعکم
الله گفتند ای استاد کجا میروی و میان تو و مکه اندکی مانده است گفت از
ری تا اینجا نیت مشایعت شما آمده ام تا اینجا خاطر من همراهی شما
خوش بود اکنون بری باز میگردم و از اینجا نیت حج میکنم و شما

میرسم انشاء الله تعالی و از آن وقت تا موسم حج پنج ماه مانده بود

بنان بن محمد بن الحمال قدس الله تعالی سره از طبقهٔ ثانیه است

و اصلی از واسط است اما بمصر نشستی و آنجا رفته از دنیا در رمضان

سنه ست عشر و ثلثمائه از کبار مشایخ است وکان من القائلین بالحق

الامرین بالمعروف وله المقامات المشهوره والکرامات المذکوره با

جنید و آن مشایخ که در آن وقت بودند صحبت داشته و از اقران

ابوالحسن نوری بود شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که وی بنان حمال بود

که وی امام بود و وقتی احتساب کرده بود وی را در خانه پیش شیر انداختند شیر وی را

بوی می‌کرد و می‌لیسید چون وی را بیرون آوردند گفتند آن وقت که شیر ترا بوی

کرد و لیسید در دل تو چه بود گفت فکرت میکردم در خلافی که علما

در آب دهان سباع کرده اند وی را پرسیدند که بزرگترین احوال صوفیه

گفت الثقة بالمضمون والقیام بالاوامر ومراعات السر والتخلی

من الکونین بالتشبث بالحق تعالی وی گفته که در مکه بودم نشسته و در پیش

من جوانی بود شخصی کیسهٔ درم آورد و پیش وی نهاد و گفت مرا بدین حاجت

نیست آن شخص گفت بر مسکینان و فقیران قسمت کن چون شبانگاه

وی را دیدم که در وادی برای خود چیزی می‌جست گفتم کاشکی برای خود

چیزی از آن در میان نگاه می‌داشتی گفت عهد کرده‌ام که تا این زمان خود را

ریاضت دهم وی گفت که چند گاه چیزی نیافتم که قوت کنم چون درماندم

و کار بحد ضرورت رسید دیدم که در راه قطعهٔ زر افتاده است خواستم

که بردارم بازگفتم که لقطه است بگذاشتم باز یاد کردم حدیثی که روایت

کرده اند از رسول صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم لو کانت الدنیا

دما عبیطا لکان قوت المسلمین منها حلالا پس برداشتم و در

دهان خود نهادم و بیرون رفتم دیدم که جماعتی کودکان حلقه زده اند

و یکی از ایشان در میان حلقه برآمده و با ایشان در تصوف سخن می‌گفت بایستادم

بایستادم تا بشنوم که چه میگوید یکی از ایشان پرسید که متی یجد العبد

حلاوة الصدق گفت اذا رمی النطفة من الشدق آن زر از دهان

بیرون کردم و بینداختم وی گفت که در مکه مجاور بودم و خواص

آنجا بود و وی آشنائی نداشتم اما هرگاه که وی را می‌دیدم وحشتی از وی

بمن در می‌آمد چند روز بر من گذشت و هیچ فتوحی نرسید و در مکه مردی

بود فرزین هم فروش و دوست شیخ بود و طریقهٔ وی آن بود که چون فقری

بعد حجامت نزد وی آمدی گوشت خریدی و بختی تا آن وقت نخوردی به دکان
وی رفتم و گفتم میخواستم که حجامت کنم گفت برو تا گوشت خرم و طعام زد
در میان حجامت کردن نفس من حدیث کرد که چون از حجامت فارغ
می شوی طعام نخست می سود داشتم که آن خاطر نیکوست گفتم ای نفس با حجامت
با طعام عهد کردم که از این طعام نخورم بعد از حجامت برخاستم که بروم
مزین گفت سبحان الله تو خود طریقه مرا میدانی عذر میکنم و بمسجد حرام شدم
آن روز چیزی نیافتم و دیگر روز تا نماز دیگر چیزی نیافتم چون نماز دیگر
برخاستم بروی درافتادم و بیهوش گشتم مردمان گرد من درآمدند پنداشتند
که دیوانه شده‌ام ابراهیم خواص آنجا آمد و مردمان را از من دور کرد و پیش من بنشست
و با من موانست و حدیث آغاز کرد و گفت چیزی بخوری گفتم شب نزدیک
است گفت نیکو میکنید ای مبتدیان از قدم آن نوار ... بدین بیا فلاح
یابید پس برخاست و برفت چون از عشا گذارده آمد با خود کاسه عدس
بود و رغیف آورد و گفت بخور بخوردم گفت دیگری میخوری گفتم آری
برفت و یک کاسه دیگر عدس با رغیف دیگر آورد و آن نیز بخوردم گفت
دیگری خوری گفتم آری رفت و یک کاسه دیگر آورد و خوردم گفت دیگری

خوری

خوری گفتم نی همین بسنده است پس در خواب شدم و تا صبح برنخاستم
و طواف نکردم و نماز نگذاردم بعد از آن رسول را صلی الله علیه و سلم
بخواب دیدم گفتم لبیک یا رسول الله گفت مَنْ أَكَلَ بِشَرَهٍ أَعْمَى اللّٰه
عین قلبه بیدار شدم و با خود عزیمت کردم که دیگر هرگز سیر نخورم احمد
بن مسروق گوید که ابن جمال گفت که وقتی بعضی اصحاب ما را دعوت
کردم این بیت خواند ٭ من عافانا فاجینا فله الفضل علینا ٭ فاذا الحزن
اجتنبنا رجح الفضل الینا (اسحاق بن ابراهیم بن الجمال رحمه الله تعالی
علیه و قدس روحه) از بزرگان مشایخ بوده است و کرامات ظاهر داشته است
و مقام وی بکوه لکام بودی یکی از این طایفه گوید در کوه لکام راه
گم کردم ناگاه بر پیری رسیدم پوستینی پوشیده چون مرا دید گفت الله اکبر
تو ما را راه گم کردی گفتم نی گفت سی سال کس هیچ آدمی ندیدم عصایی بمن
داد و گفت این عصا ترا از راه نماند و مرا که برو ساعتی برفتم خود را با انطاکیه
یافتم عصا بنهادم تا وضو کنم عصا گم شد با اهل انطاکیه این حکایت باز
گفتم گفتند اسحاق جمال بوده است اگر کسی ویرا ببیند تا شغف خوردیم
(عباس بن عبد الله رحمه الله تعالی علیه) کنیت وی ابو

گذشت تصحیح ابن لطف

الحرمین است وی از بزرگان مشایخ مصر است وی گفته است هر صوفی
که دلش بغم روزی بسته بود وی را کسب باید فرمود سمنان بن علی
رحمة الله تعالی علیه وی از متقدمان مشایخ مصر است صاحب
الدعوه بوده و بسیار کس از مشایخ مرید وی بوده‌اند و در علم طریقت وی را
سخنان نیکوست گویند یکی از مریدان پیش وی آمد و دستوری خواست
که بحج رود و تجرید گفت اول خود را مجرد کن از سهو و غفلت و نفس
خود را از هوا و زبان خود را از لغو آنگاه تجرید حاصل آید خواه دنیا دار
خواه ندار ابوالحسن بن محمد المزین رحمه الله تعالی
از طبقه ثالثه است نام وی علی بن محمد است از اهل بغداد است با جنید
و سهل عبدالله صحبت داشته و با آنان که از طبقه ایشان‌اند بمکه مجاور بوده
و آنجا رفته از دنیا در سنه ثمان او سبع و عشرین و ثلثمائه یافعی گوید که از
ابو یعقوب اقطع حکایت کند شیخ الاسلام گفت که ابوالحسن مزین
دو بوده‌اند یکی صغیر و کبیر مزین کبیر از اهل بغداد و در بغداد بوده است
شاگرد وی گوید که الکلام من غیر ضرورة مقت من الله تعالی بالعبد شیخ
الاسلام قدس سره گفت که گرد گرداگرد که از گفتار جز گفتاری ساید و

و مزین صغیر هم از اهل بغداد است لیکن در مکه مدفون است و بعضی گویند این
دو مزین پسران خاله یکدیگر بوده‌اند مزین صغیر گوید که رأیتها بالله تعالی
نفس را عدد نجوم آسمان‌اند و من در آرزوی یکی از آن‌ام و شیخ الاسلام
قدس سره گفت که وی در موجود غرق بود و لیکن از عطش بحر میرفت که عطشان
بود و این طرح چون مستسقی است که هر چند می‌خورد تشنه‌تر باید و سیری نیابد از آنجا
عزیز است که رویدن نرگس برا بنشیند پیش حق بود و هم صغیر گوید که من کسی می‌شناسم
که جایی بگوید و الحق وی جواب شد بعضی نی اندکی روی عزیز خواست
دیدند که در مسجد هم وی چشمه روغن است روانست آن التفات کرد و هم وی گفت
که در مکه بودم مرا عزیمت سفر خواست چون بموضعی رسیدم که آن را
بئر میمون گویند دیدم که جوانی در جان دادن است گفتم بگو لا اله الا الله
چشم بگشاد و گفت ⁂ انا ان مت فالهوی حشو قلبی ⁂ و بداء
الهوی یموت الکرام ⁂ چون جان بداد کار وی بساختم و بر وی
نماز کردم و دفن کردم داعیه سفر از خاطر من برفت باز گشتم و بمکه
آمدم میگویند که بعد از آن خود را سرزنش میکرد و میگفت حجامی آمده
است و اولیای خدا را تلقین شهادت میکند و دستوری او شیخ الاسلام

گفت قدس سره که ابو الحسن مزین بشیری رسید گفت ثم ماذا
فاقره بشیر جای مرد چون بر سر کوه رسید گفت ثم اذا شاء انشره
شیر پای خاست و رفت

ابو الحسن الصائغ الدینوری قدس الله سره العزیز

از طبقهٔ ثالثه است نام وی علی بن محمد بن سهل از
کبار مشایخ دینور است و بمصر بوده و آنجا رفته از دنیا در سنه ثلثین
و ثلثمایه و شیخ ابو سعید مالینی گوید که وی شب شنبه رفته سیم رجب
سنه احدی و ثلثین و ثلثمایه وی استاد شیخ ابو الحسن قرافی و دقی
و ابو عثمان مغربیست و ابو عثمان مغربی گوید هیچ کس ندیدم از
مشایخ روشن‌تر و نورانی‌تر از ابو یعقوب نهرجوری و ابو الحسن
صائغ دینوری شاگرد ابو جعفر صیدلانی وی گفته دو بار
از دنیا بیزار باید شد یکبار بیرون آیی ... بشغل روی بآخرت ... یکبار
از دنیا شوی ... حرص ... قبول خلق را ... بر دو ... باطن از آن
منقطع باشی ... ترک دنیا ترک ... باشد ... طلب آن ... که
فتنه قبول خلق ... زیادتست ... اقبال بر دنیا و هم وی گفته ...
التمنی و الامل و هم وی گفته ... التی ... از وی ...

که مرد گفت و صفت وی چیست این آیت برخواند که ضاقت
علیهم الارض بما رحبت و ضاقت علیهم انفسهم و ظنوا ان لا ملجا
من الله الا الیه

ابو الحسن الطیبی رحمه الله تعالی

از طبقهٔ ثالثه است بعضی گفته‌اند نام وی حسن بن عبد الله بن بکر
و کنیت وی ابو عبد الله و بعضی گفته‌اند نام وی احمد بن محمد است و
کنیت وی ابو عبد الله و درست تر آنست که اول گفته شد از اهل
بصره بود و گویند که در سرای وی خانه بود در زمین کنده سی سال است
از آنجا بیرون نیامد بمجاهدت و عبادت مشغول بود و گفته‌اند که طعام
نمیخورد اهل بصره وی را از بصره بیرون کردند بسوس رفت و همانجا
وفات کرد و قبر وی آنجاست رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت
که وی روز آدینه بر در مسجد بصره ایستاده بود سایر خود را گفت این
خلق را که می بینی همه اکنون بهشت اند از کار که ما را افتاده و مسجد بصره
آن وقت چنان بود از انبوهی که خلق سجود نمی توانستند کرد بر زمین
روی بر پشت یکدیگر می نهادند وی گفته الغریب هو البعید عن وطنه
و هو مقیم فیه و هم وی گفته الغریب هو الذی لا جنس له و هم وی ...

فتة الغریب من صحب الاخناس ابو الحسن سیوطی رحمه
الله تعالی علیه شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که وی از این طایفه
بوده است شیخ ابو علی رودباری گوید که هارون گوید صاحب سهل
عبد الله که با ابو الحسن سیوطی بودم در بادیه چون گرسنه شدی در راه
حی و حله بنشستی ابو الحسن بانگ گرگ کردی تا جایی که سگی بودی او را
دادی وی بانگ وا زدانستی که انجا مردم است یاران چیزی وی را
شیخ ابو علی رودباری گوید که سخنش در عطف و مهربانی با یاران چون
ابو الحسن سیوطی نبود شیخ الاسلام گفت قدس الله سره باید که خدمت یاران
رخود واجب دانی و در خدمت مقصود بینی نه مخدوم یعنی حظ تو
در خدمت مقصود و معتنی شد که حضرت حق سبحانه است نه آنکس که
خدمت وی می کنی وقتی درویشی مر شیخ سیروانی را و گفت که از کار
برای من بکن نه بحکم امر که تفضل شیخ سیروانی بانگ بر وی زد و گفت
نه فرض است که خدمت یار خود بر خود واجب نداند ابو الحسین
بن شعره رحمه الله تعالی نام وی عمرو بن عثمان بن الحکم
است از مشایخ صوفیه است ابو سعید مالینی در اربعین خود وی را آورده

از مشایخ

از مشایخ مصر بوده گویند از گریه وی آواز قرآن خواندن می شنیدند
هر که بزیارت وی آمدی شنود ابو حامد الزنجی الاسود المعروف
بزنجی رحمه الله تعالی علیه وی از استادان ابو علی
رودباریست شیخ الاسلام گفت که ابن شعره در جامع مصر شد ابو حامد زنگی
بود که نماز می کرد گفت یا با حامد از این جای بزرگ فرود آمدی گفت
شفا حاجیان فرود آمدم شیخ الاسلام گفت که بو عبد الله مسعود باری
گفت که از حسن بن محمد الرازی شنیدم که گفت ابو جنید گفت
ذکرها و رستگی در یافت در خواب شدم هاتفی آواز داد که
که عبادت ... فرض احکام الله تعالی از نماز و روزه
افضل است ابو الحسن ... گفت که ابو حامد اسود ... سال در مسجد حرام
در برابر کعبه نشست که بیرون نیامد مگر برای طهارت و کس ندید که وی
چیزی خورده باشد اتفاقا مبتلا شد و ابو حامد را بر کاه کرد و حدیثی
بسند شنیدی و چون ... سیاحی گشتی ابراهیم بن
داود القصار الرقی رحمه الله تعالی از طبقه ثالث است کنیت
ابو اسحاق است از اجله مشایخ شام است از اقران جنید و ابو عبد الله

ابلا و غیر ایشان عمر بسیار یافت و بطبقه سیوم رسیده و شیخ سلمی وی را
در طبقه ثالثه ذکر کرده است درست و عمر بن عثمان مکی ... از وی
صحبت وی با مشایخ شام بوده و ذو النون مصری را دیده و فقر را
ملازم بوده بر تجرید و زندگانی نیکو داشت و دوستی داشت از آن شیخ المشایخ
شیخ الاسلام گفت که وی سی سال پیشتر کرده بود یا اول خلق را از صوفیان به
قبول آید و درست کند از آن بی اندامی که کرده باشد آن کرده بود
وی آن ... بصلاح آورد مگر که جوانمردی وی ... و قبول ...
بود که ... خود را فدا کرده باشد و اصلاح صفا و کمانی را که
این قوم ... جزاه الله عن الاسلام ... ابراهیم قصار
گوید قیمة کل انسان بقدر همته فان کانت همته الدنیا فلا قیمة له وان
کانت همته رضی الله فلا یمکن ان یستدرک غایة همته ولا الوقوف علیها
ابراهیم ... گوید ... رسید ابراهیم قصار را که ...
المحبة ... اول ... تمامه ...
ظهرت بکتمان ... الکتمان ... الدهر ...
حبال الحب ... لا ... عن حمل ... الضعیف ...

الاسلام قال انشدنا الشیخ ابوعبدالله الطاقی لبعضهم رحمهم الله تعالی
شعر یبدو اذا جهدت ان اکاتم حبه * فتبین علامة فی کتم الکتمان
خفقان قلبی وربما دمع مقلتی * وغبار لونی وانعقاد لسانی
فمتی یکذبنی شهود اربع * وشهود کل قضیة اثنان * وانشدنا ایضا لبعضهم
شعر حملتمونی علی ضعفی بفرقتکم * مالیس یحمله سهل ولا جبل * ابراهیم
قصار گفته است مرا از دنیا دو چیز ... صحبت فقیری و خدمت
دوستی از دوستان او و هم وی گوید که ... غفر الله ...
... و هم وی گوید که در وقت مخلوق گفتن قرآن احمد حنبل در زندان بود
خبر آوردند که ذو النون مصری را بزندان می برند که قرآن را مخلوق
گوید و من آوازه ذو النون شنیده بودم و خلق بنظاره می رفتند و آن
وقت من کودک بودم من هم برفتم چون وی را بدیدم در چشم من
حقیر آمد زیرا که وی بصورت ظاهر حقیر بود گفتم با این همه آوازه
و نام ذو النون اینست فی الحال ذو النون روی بمن کرد از میان
خلق و گفت ای پسر چون الله تعالی از بنده اعراض کند زبان وی بطعن
در اولیاء الله دراز شود من بیهوش افتادم تا آب بر روی من زدند تا

بهوش باز آمدم برخاستم صوفی شیخ الاسلام قدس سره گفت که چون توان دید
کسی که حق سبحانه و تعالی ویرا بخود پوشیده تو و همه خلق حجاب وی‌اند و او
حجاب ملس و نشان خود فرود که این قوم را ببینند نیز نشناسند چنانکه
انبیا را می‌دیدند و نمی‌شناسند و تریهم ینظرون الیک وهم لا یبصرون محمود
سبکتکین بسر قبر بایزید رفت درویشی آنجا گفت ای استاد شما چه گفته
گفت وی گفته که هر که مرا دید ویرا آتش نسوزد محمود گفت این شیخ
بوجهل مصطفی را صلی الله علیه و علی آله و بارک و سلم دید و ویرا بسوزندان
درو نگرست ندید ای امیر یعنی ویرا از دیده ابوطالب یتیم دیدند
پیغمبر خدای و اگر نه ویرا نسوختندی **ابوجعفر خفاف**
قدس الله تعالی سره وی از اصحاب جنید و کان اکبر
السن منه و کان الناس یعدونه من اقران الجنید و کان یعد نفسه من
اصحابه شیخ الاسلام گفت قدس سره که جنید گفته است که حوالی در بغداد
می‌گشتم در ویرانه شدم ابوجعفر خفاف بغدادی را دیدم در نزع
که کراهیت بوی رسیده که من چرا آمدم در حالت گفتم ای شیخ
سخنی بگوی باز گردم گفت چه گویم گفتم راه با و چون است گفت شارت

را اگر ابوحمزه رفیق بودی نه بوحمزه او بودی اگر او درانتها بیستی
بوی راه با وی رسیدی **ابو الخیر تیناتی رحمه الله تعالی**
شیخ الاسلام گفت که او از بنی طالقان است وی گوید حقیق علی الله ان یحرک
الذنوب و نعمت من حرک الغیوب و الحرک من حرک الی
علام الغیوب **ابوجعفر صیدلانی رحمه الله تعالی**
وی استاد ابوالحسن صائغ دینوری است بغدادیست از اقران جنید
و ابو العباس عطا بمکه مجاور بوده و بعضی رفته از دنیا قرین بوی
زقاق مصر است صحبت داشته با بوسعید خراز استاد همدان ابن الاعرابی
است شیخ الاسلام گفت ابوالحسن صائغ دینوری گوید که استاد من
ابوجعفر صیدلانی گفت که بار اول رسول مصطفی صلی الله علیه و علی آله
و بارک و سلم را بخواب دیدم نشسته بر صفه و جمعی مشایخ ازین طایفه
گرد بر گرد وی و مصطفی صلی الله علیه و سلم بر نگرست در آسمان باز
گشاده بود و فرشته فرود آمد طشتی و ابریقی در دست بنهاد یکان یک
نهاد و دست می‌شستند چون بمن رسید گفتند برگیرید که او از ایشان نیست
طشت برگرفت و برفت من گفتم یا رسول الله من نه از ایشانم اما دانی

صیدلانی بفتح صاد مهمله و سکون یا مثناة تحتانیه و فتح دال مهمله و لام الف و نون زقاق بفتح زا و تشدید قاف

که من ایشان را دوست میداریم مصطفی صلی الله علیه وسلم گفتی اینان را
دوست میدارم از بیان ست طرف ما آورده نام من دوست نوشتم
مصطفی صلی الله علیه وسلم در من نگریست و بخندید گفت مرا دوست
میداری بابا ابوجعفر گفت آن وقت صحبت من با ابن قیم بود
ابراهیم ادهم گوید شبی بخواب دیدم که فرشته طوماری بدست داشت
و چیزی می نوشت گفتم چه می نویسی گفت نام دوستان او گفتم نام من
نوشتی گفت نه گفتم من از ایشان نیم دوست دوستانم اما دوست دوستان
ایشان را دوست دارم در حال دیدم که فرشته در رسید و گفت طومار را از سر گیر
و نام وی بر سر نویس که دوست دوستان ماست ابوالعباس عطا گوید که اگر
توانی که دوست وی باشی دوست دوستان وی باش اگر چه در درجه ایشان
نه‌ای شفیع باشد ابوجعفر احمد بن حمدان بن علی بن سنان
رحمه الله تعالی از طبقه ثالث است از کبار مشایخ نیشابور است صحبت داشته
با ابوعثمان حیری و ابوحفص را دیده یگانه بود در خوف و ورع بوده و در
سنه احدی عشر و ثلثمائه رفته از دنیا وی گفته تکبر المطیعین علی العصاة
بطاعتهم شر من معاصیهم واضر علیهم و هم وی گفته جمال الرجل فی حسن

مقاله

مقاله و کماله فی صدق فعاله و هم وی گفته علامة من انقطع الی الله علی الحقیقة
ان لا یرده علیه ما یشغله عنه ابوجعفر الفرغانی رحمه الله تعالی
از بغداد است و من اصحاب الجنید و رواة کلامه نام وی محمد بن عبدالله
است وی گفته التوکل باللسان یورث الدعوی والتوکل بالقلب
یورث المعنی شیخ الاسلام گفت ابوعبدالله باکو گفت که ابوجعفر فرغانی
خادم ابوعثمان حیری است روزی در خانه بود در دکان وی
بیرون باران آمده بود و گل بسیار بر دل ابوجعفر گذشت که او را بر سر
و اندک حال مرد درنیافت این گل چون نیست ناگهی که بیست ابوعثمان از در فرود
آمد و برا گفت برخیزین فایده نکرد و برنشست ابوعثمان عاشر برکرد
بنهاد و در پیش شیخ همی رفت و ابوجعفر را سبب شحن و بیم بود آخر خود
اندیشه شیخ گفت فرغانی چون نبودی آنجا گفت ای شیخ چه پرسی شیخ گفت
فرضی که مرا سبب بود و تو غائب بودی چون نفس من همی نبی تحوه
بودم و چیزی که تو را سبب بودی و من در پیش تو چیزی رفتم و مرا آن عجب
کرد ابوجعفر ... رحمه الله تعالی وی گفته که وقتی
میرفتم ... بیابان ... آنجا قومی دیدم ... با ایشان جوانی بود که

خدمت ایشان کردی شبانگاه در شهر گیاه بر چیدی و برای ایشان حیتی
سه روز آنجا بودم روز چهارم بامداد گفتند زندگانی ما را دیدی تو که
تو با ما زندگانی نتوانی کرد مرا دعا کردند و من رفتم چند از چند گاه به
بغداد افتادم و آن بزرگ را دیدم که دلالی می کرد و من از وی صحبت علم
در وی می نگرستم او مرا بشناخت و بجای آورد و بیک سو باز شد و گفت چه
می نگری گفتم بجای بزرگی آن قوم که ترا دیدم کوه لبنان گفت هستم
گفتم آنجا چون قصه دیدی و اینجا کار تست گفت بروزی ماهی زیان میکردم و در
وقت قسمت بهتر را بسوی خود نهادم بدینجا افتادم

ابوجعفر حداد رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت قدس سره ابوجعفر حداد
دو اند یکی صغیر که بغدادیست و این از اقران جنید بوده
و ابوجعفر بن الکبیر الحداد الصغیر مصری است و از اصحاب ابوحفص کبیر است
و با ابن عطا صحبت داشته و شاگردی کرده و ابوتراب نخشبی دیده و با او صحبت
داشته شیخ الاسلام قدس سره گفت که ابوجعفر حداد مصری ده درم دو سال
آهنگری می کرد و هر باری روزی ده درم و آن همه را بی خود بکار نبردی به
درویشان نفقه کردی و شبانگاه بدر سرای خود شدی و نان پاره جمع
بستی و بخوردی و بمسجد شدی و بخفتی و از هیچ کس سوال نکردی و چون در شدی
می نگریستی و نظاره میکردی تا چه رفتی وی گفته اذا رایت ظهر الفقیر
فی ثوبه فلا ترج فلاحه شیخ الاسلام گفت قدس الله سره ابن ابوتراب نخشبی
گرا ان کریست و گفت یا باجعفر اینجا چه میکنی گفت شانزده روزست تا آب
نیافتم اکنون تا آب رسیدم نشسته ام میان یقین و علم تا کدام غلبه کند
بران بروم ابوتراب گفت یا باجعفر ترا ازین شانی بود عظیم و رفت
شیخ الاسلام گفت قدس الله سره یقین آن بود که اکنون نشسته ام تا آب
حاجت نیست و صبر میتوانم کرد و علم آن بود که خداوند سبحانه و تعالی
می پرستند و روا نبود که در خون خود تا چشم آب بر باید گرفت شاید که
آب نیابم ابوتراب نخشبی ترا او را داشت لا جرم ابوجعفر نهان داشت
و بروی انکار کرد

ابوجعفر حداد مصری رحمه الله تعالی علیه

استاد ابوالحسن شیروانی کهین است وی میگوید که
ابوجعفر حداد مصری و از ابن البرقی که هر دو مصری بودند پرسیدم که
تصوف چیست هر دو جواب دادند که تصوف اثر اوست بر زمین که
انکار کنند و گاه نهان شیخ الاسلام گفت اگر هزار سال زندگانی یابی از

محقق در حجاب به از وی نشوی آسمان و زمین همه صنایع خود
آشکارا باز نموده و در شرح حسن شان آشکاراست که در دو دیده دوستان
خود احتجاب دوستان او و نظر و زیارت ایشان از بهر آنست روا
نبود که هیچ مرقع پوشی را اگر روز او شب شود تا این بداند بدیدار
او روح در تن تو روح بود و بدیدار دوستان او در روح
تو روح بود **ابو عبد الله المغربی رحمه الله تعالی**
از کبار مشایخ مصر است از متقدمان ایشان شیخ الاسلام گفت
قدس الله سره که ابو علی کاتب ابو عثمان مغربی را گفت ای ابو المغربی
بیمار بود و شربتی آب بوی آوردند نخورد گفت در مملکت حادثه
افتاده تا بجای نیارم که چه افتاد نیاشامم سیزده روز چیزی نخورد
تا خبر آمد که قرامطه در حرم افتاده بودند و خلقی را کشته اند و حجر الاسود
را بشکسته اند پس بخورد ابو عثمان مغربی ابو علی کاتب را گفت این نه
بس کاری نیست ابو علی گفت اگر بس کاری نیست تو بکدام ورد در مکه
چه واقعه است گفت در مکه شیخ است که همه مکه در زیر شیخ است و جنگ
است میان طلحیان و بکریان مقدمه طلحیان مرد نیست مرا سیاه

با دستار

با دستار سرخ از او بستدند بعد از آن رسیدند همچنان بود که وی گفت
بود ابو عثمان مغربی گوید هر که حق را اجابت کرد ممالک وی را اجابت
کرد شریف حمزه عقیلی شیخ کعبه است که عارف نبود اگر در مملکت
حرمی بجنبد باز آید که خبر بود شیخ الاسلام گفت که این باطل است عبودیت
این برنتابد بنده آن نهند که برتابد بعضی بعضی نه همه فلا یظهر علی
غیبه احدا وما کان الله لیطلعکم علی الغیب هم الله داند و بس ابو
جعفر المجذوم قدس الله سره العزیز از اقران ابو العباس
عطاست غوث روزگار خود بود و غوث پوشیده بود مخبر
با بشر ابن خفیف گوید که از ابو الحسین درّاج شنیدم که گفت در سفر مرا از
همراهان ملالت گرفت که میان ایشان تعارسازی بود عزم کردم
که تنها روم چون بمسجد قادسیه رسیدم شیخی دیدم مجذوم و بر روی او عظیم
چون مرا دید بر من سلام کرد و گفت ای ابو الحسن عزم حج داری
بکراهت و خشم گفتم آری گفت همراهی خواهی خود گفتم از همراهان
بدرست بگریختم و را دست مجذومی افتادم گفتم نه گفت همراهی
کن گفتم بخدای که همراهی نکنم گفت ای ابو الحسین یصنع الله سبحانه بالضعیف

یعنی حق سبحانه بسبب ضعیف کاری میکند تا قوی متعجب گردد

حتی تتعب القوی هیچ نگفتم و برفتم اما در دل من نسبت بوی ترددی
و وسواسی پیدا شد چون تعجیل تمام وقت صبح را بمنزل وی رسیدم مسجدی
درآمدم و ویرا دیدم بفراغت نشسته گفت یا ابا الحسین ضیع الله سعیک یا
الضعیف حتی تتعب القوی ترا بشوی می رفتم و بروی بر زمین افتادم و گفتم
المعذرة الی الله والیک خدایرا و ترا عذر می خواهم گفت مقصود
تو چیست گفتم خطا کردم ترا می خواهم گفت تو کی می خواهم و سوگند خورد
مرا که هیچت می آید که سوگند ترا دروغ سازم گفتم پس حال که در منزل
ترا دیدم گفت گردم بیچ راه و گرسنگی از من برفت و مرا هیچ اندوه
نماند خدا که بنزد تر منزل رسیدم و ویرا دیدم چون بمکه رسیدم حینیان ان
آن قصه بگفتم شیخ ابوبکر کتانی و ابو الحسن مزین کصعید و شیخ ابو
محمد جعفر آن بیستی سالی است که ما در آرزوی آنیم که ویرا ببینیم کاشکی ویرا
باز توانی دید برفتم چون در طواف شدم ویرا دیدم باز آمدم و
گفتم که ویرا دیدم گفتند اگر این بار ویرا ببینی ویرا نگاه دار
و ما را آگاه کن گفتم چنین کنم چون بمنا و عرفات بیرون رفتم
ویرا ندیدم روز رمی جمار کسی آستین من بکشید و گفت السلام علیک یا با

الحسین

الحسین دیدم که وی بود مرا از دیدن وی حالتی شد که زیادتی
کردم ولی خود را افتادم وی برفت چون بمسجد خیف رفتیم تا ران
بگفتم روز وداع در پس مقام ابراهیم نماز بگذاردم کسی از پشت
مرا بکشید و گفت یا ابا الحسین هنوز ما را نگاه خواهی کرد گفتم زنهار ای شیخ از
تو التماس میکنم که مرا دعایی کنی گفت من عالمیم تو دعا کن تا من آمین کنم
من سه دعا کردم و وی آمین گفت گفتم می خواستم که قوت من روز بروز
بود و حبا آن شد چند سال است که بر من شبی نگذشته که چیزی برای
فردا ذخیره کرده باشم دیگر خواستم که در دوستی با من دوست کنی و
اکنون هیچ چیز در دنیا نیست از دوستی وی دوست تر نیست و دیگر خواستم
که فردا اگر خلق را حشر کنی مرا در صف دوستان خود حشر کنی و در
وی امید میدارم که چنان شود شیخ الاسلام گفت قدس سره که محمد بن سکر
مرا حکایت کرد که پیش از سبکتکین پدر محمود غزنوی بهری آمد یکی از
لشکریان وی از روستایی خروار کاه خرید و بهای تمام داد و ویرا
بنواخت و گفت باز دیگر که کاه آری بمن آر روستایی بعد روزی دو
بوی آمد و دوستی گرفت اتفاقا عرفه عید قربان رسید آن روستایی

گفت که امروز حاجیان حج کنند کاشکی ما نیز آنجا بودمی لشکری گفت خواهی
که ترا آنجا برم بشرط آنکه با کس نگویی گفت ویرا بعرفات برد و حج کرد
و باز آمدند روشنایی وی گفت عجب مبتلایم که با چنان حال در میان
لشکریان می باشی گفت اگر چون منی نباشند درین لشکر چون تو ضعیفی عاجزی
نماند و داد خود خواهد که در ره کند و داد وی بستاند و اگر در غارت
زنی جوان و پیر از دست ایشان که رهاند من درین لشکر از بهر چنین کارها یم
زنهار با کسی چیزی نگویی شیخ الاسلام گفت باید که تخم عمارت در کس بگزید که
دوستان وی پوشیده باشند با تصرف و بر احوال صادق نداری و در خلق تصرف
نکنی که بر خود ستم کنی خرقانی گفته است چون امانت از میان مردم برخاست
وی دوستان خود را نهان کرد و گفت کی من کی باشم که ترا دوست دارم دوستان
ترا دوست می دارم ابو جعفر دامغانی قدس الله روحه
یکی از ان طایفه گفته است که بمدینه بودم ناگاه مردی عجمی بزرگ سر دیدم
وداع پیغامبر صلی الله علیه و سلم میکرد چون بیرون رفت از پی او
برفتم تا بمسجد ذو الحلیفه رسید نماز کرد و تلبیه گفت و من از پی او بیرون
رفتم التفات بکرد و مرا دید گفت چه میخواهی گفتم میخواهم که در پی تو بیایم
وی منع

وی منع کرد الحاح کردم گفت اگر لا بد است و می آیی قدم منه الا بر جای
قدم من گفتم بلی و او برفت و غیر راه مشهور پیش گرفت چون پاره
از شب گذشت روشنایی چراغی دیدم گفت این مسجد عایشه است
رضی الله تعالی عنها تو پیش مرو یا من پیش روم گفتم آنچه تو اختیار کنی
وی پیش رفت و من بخواب رفتم چون سحر بمکه در آمدم و طواف
و سعی کردم و آمدم پیش ابو بکر کتانی رحمه الله تعالی و جماعتی مشایخ
پیش وی نشسته بودند بر ایشان سلام کردم شیخ ابو بکر مرا گفت کی رسیدی
گفتم همین ساعت گفت از کجا می آیی گفتم از مدینه گفت چند شب است که بیرون آمدی
گفتم دوش ایشان در یکدیگر نگریستند شیخ ابو بکر مرا گفت با که بیرون آمدی
گفتم با مردی که حال و قصه وی چنین و چنین است و چنین بود گفت او شیخ
ابو جعفر دامغانی است و این در جنب حال او اندک است بعد از ان
گفت برخیزید و ویرا طلب کنید و مرا گفت ای فرزند من دانستم که
این حال تو نیست و ترسیدم که زمین را زیر قدم خود چون می یافتی گفتم مثل
موج که بزیر کشتی در می آید ابو الحسین الوراق رحمه الله تعالی
از طبقه ثالثه است نام وی محمد بن سعد است از کبار مشایخ نشابور

[illegible]

و قدمای ایشان است از اصحاب ابو عثمان حیری عالم بوده است بعلم ظاهر
و بحر کوی در دقایق علوم و معاملات و عیوب افعال مات قبل العشرین
و ثلثمایه وی گفته که کرم در عفو زلات است کرباء و تنگی جنایت یار خود در آن انکار
عفو کردی و هم وی گفته که حیات دل در یاد کرد زنده است که هرگز نمیرد
و عیش کردن زنده کانی است با الله تعالی بی غیر آن و هم وی گفته که علامت دوستی
الله تعالی متابعت دوست رسول الله صلی الله علیه وسلم **ابو الحسین**
الدراج قدس الله تعالی سره از طبقه ثالثه است بغدادی است
خادم ابراهیم خواص است در سماع رغبت در سنه عشرین و ثلثمایه بازگشت ابو عمرو
دمشقی و ابو عمران مصری رازی شیخ الاسلام گفت قدس الله سره
که ابو الحسین دراج از بغداد بری آمد و بزیارت یوسف بن الحسین
وی را گفت برای چه آمدی گفت از برای دیدار و زیارت تو گفت اگر ترا
در راه کسی سرای آراسته و گرده نیکو دادی ترا از زیارت من
مانع آمدی گفت اگر بودی ندانم الله تعالی خود مرا آن نیاموزد شیخ الاسلام
گفت جوابی سخت نیکو باز داد او را حفظ روی این می باید **ابو**
بکر الدراج رحمه الله تعالی علیه وی برادر ابو الحسین

دراج در بغدادی بود و از ابو الحسین فاضل تر و از او بزرگتر
بود وی گفته است تا من درین راه در آمده ام هرگز خطرهٔ فا پیش
نگذشته **ابو الحسین سیلانی قدس الله سره العزیز** شیخ الاسلام
گفت قدس الله سره که وی مرد بزرگ بود و صاحب تاریخ است
وی گوید که عیسی موصلی راهب بوده وی گفته که مسلمانان آیتی فرود
آمده ندانم که از پس آن امت الله تعالی را چون بزارند ما یکون من نجوی
ثلثة الا هو رابعهم الآیه **ابو الحسین المالکی قدس الله**
سره العزیز نام وی احمد بن سعید المالکی است بغدادی است صحبت
بوده با جنید و نوری و آن طبقه داشته طرسوسی بوده و انجا رفته
ابو الحسین شیحی رحمه الله تعالی وی گفته که از جنید پرسیدند
که دل کی خوش بود گفت آن وقت که او در دل بود شیخ الاسلام گفت قدس الله
سره که او سخن با جوانمردان می گفت در دلها دار بود و همراه بود صحبت او
بود و گفت دل کی خوش بود که او ناظر بود کی خوش بود که او حاضر بود **ابو بکر**
الواسطی رحمه الله تعالی نام وی محمد بن موسی است
و کان یعرف بابن الفرغانی از قدمای اصحاب جنید و نوری است از علمای

مشایخ قوم بوده هیچ کس در اصول تصوف چون وی سخن نگفته است عالم
بوده باصول و علوم ظاهر شیخ الاسلام گفت که واسطی امام توحید است و امام
مشرق در علم اشارت وی بخراسان از عراق آمده و ویرا اینجا سخن کم است بمرو آمد
گفت شهر بشهر میگردم در آرزوی نیوشنده و یرا گفتند چرا … ازم
رفتی گفت ایشان را تیز فهم تر یافتم و بهمانجا رفته قبل از سنه عشرین و ثلثمایه و در
وی اینجاست معروف و مشهور شیخ الاسلام گفت که از طایفه کسی است که گفت
نه روی بکرم و کسی است که با وی بکرم و کسی است که با دیگری بکرم یحیی معاذ
رازی فرو می بکرم و نصرآبادی می بکرم و واسطی برمی بکرم شیخ الاسلام گفت
قدس الله سره که واسطی گوید که من … او و من … گردن ما … و دعا
من و اجابت او همه … دو گانگی است شیخ الاسلام گفت که از زبان هیچ
کس در خراسان این توحید نیامد که از زبان واسطی آن وقت که از عراق می آمد
چون بنشابور رسید ابو عثمان حیری رفته بود شاگردان ویرا دید و سخنان وی
شنید از وی پرسید که چون شیخ شما را گفت صاحب … ایشان را با … محبت
مجوسیت محض یعنی دوگانگی من و او شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که ابو بکر
قحطبی شاگردان ابو عثمان حیری است یکی ویرا … گفت مر شما

شمارا

شمارا الحجه دلالت میکرد و گفت که از دیدن طاعت و تقصیر دیدن معصیت
گفت شمارا این گبری است محض در تصوف توحید و یکانگی می باید
شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که بعضی آن وقت میبینی که خود را کردار
میبینی چرا همه از وی نه بینی شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که ابو طیب مصری
گوید من لم ینذرج و حار العبودیه فی عز الربوبیه لم تصف له العبودیت
شیخ الاسلام گفت قدس سره که واسطی را یکی شاگرد است و یک شاگرد استاد
جنید است و شاگرد و ابو العباس سیاری جنید را بوی نامه است و سر نامه
اینست بسم الله الرحمن الرحیم سلام علیک یا ابا بکر و رحمة الله و برکاته عافانا
الله و ایاک بالکرامات ای آخر گفت علما و حکما از الله تعالی بر خلق رحمتند چنان
کن در سخن خویش که خلق را رحمت باشی و خود را بلا از حال خویش و …
و با حال ایشان شو که با ایشان سخن میگویی بقدر طاقت و حال ایشان …
سخن گویی و خطاب بران موضع نه که ایشان را بران … فهذا البلیغ
والهم وقل لهم فی انفسهم قولا بلیغا شیخ الاسلام گفت قدس سره که جنید دوست
کرا و … بطاقت خلق سخن گوید و برایشان رفق و رحمت فرمود شیخ الاسلام
گفت قدس الله سره که واسطی گوید اگر گوید … و اگر گوید

در هستی او هست تصوف اینست **ابوبکر زقاق کبیر قدس الله**
سره العزیز شیخ الاسلام ویرا از طبقهٔ ثالثه داشته است نام وی احمد بن
نصر است وی مصری است با ابوبکر زقاق صغیرست و بنهاوا ابوبکر دقی
است چون زقاق کبیر از دنیا برفت شیخ ابوبکر کتانی گفت انقطع حجة الفقراء
فی دخولهم مصر وی از اصحاب و اقران جنید بوده وی گفته
ثمن هذا الطریق روح الانسان و هم وی گفته که این سخنها کسی را باید
که سالها راه خدای تعالی بجان فرزله رفته بود **ابوبکر زقاق صغیر**
قدس الله سره العزیز شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که زقاق
صغیر بغدادیست شاگرد زقاق کبیرست با جنید ادبست و در حدیث
داشت حدیث می نوشت پس بطریقت اهل معرفت یک چشم
بود ابوبکر رازی گوید ویرا گفتم سبب چشم تو چه بود گفت در بادیه شدم
بر توکل گفتم از دست اهل قافله هیچ نخورم [illegible] یک چشم من بروی
من فرو دوید از گرسنگی وی گفته که چهل سال است تا از جنید یک
سخن شنیدم و رضا هنوز رحاشی آن در جان من است **ابوبکر کتانی**
قدس الله سره العزیز از طبقه رابعه است نام وی محمد

بن علی جعفر البغدادی الکتانی است از اصحاب جنید بوده و بمکه مجاور
کرده سالها آنجا رفته در سنه اثنین وعشرین و ثلثمایه در آن سال که عبد
الواحد اصفهانی که کنیت او ابوالفرج است که در طرسوس رفته از دنیا
مرتعش گوید که کتانی چراغ حرم است وی گفته الصوفیة عبید الظواهر
احرار البواطن شیخ الاسلام گفت قدس الله سره وی صحبت [illegible]
بوده علیه السلام وقتی خضر علیه السلام ویرا گفت یا ابابکر همه مردمان
از این طایفه مرا می شناسند و من از ایشان را نمی شناسم وی گفت
که خضر علیه السلام در مسجد صنعان بودم پیش مردم بر عبد الرزاق
حدیث میخواندم و در گوشهٔ مسجد جوانی بود سر بگریبان فرو برده
ویرا گفتم بر عبد الرزاق حدیث میخوانند و تو اینجا نشسته
چرا نروی و از وی حدیث نشنوی گفت من اینجا از رزاق
می شنوم تو مرا با عبد الرزاق می خوانی گفتم اگر راست
میگویی من کیستم گفت خضر و سر بگریبان فرو برد شیخ الاسلام گفت
آن طرف تر بودی که هیچ از رزاق می نشنید از عبد الرزاق هم
نشنیدی که از مشایخ آنان بوده اند که ظاهر ایشان چون ظاهر عام بوده و باطن

زقاق شیخ را ... شده
قلت و الف زن ...
انقطع حجة الفقراء ...
ورود آمدن بمصر ...
روح الانسان ...

کتانی
الصوفیة عبید الظواهر
احرار البواطن یعنی صوفیه ظاهر
ایشان بندگی
و انقیاد و شریعت آراسته است
و باطن ایشان از نظر
هیچ چیز آزاد گشته
آن غیر طاعت باشد
غیر طاعت

ایشان چون باطن خاص که شریعت تن ایست و حقیقت جان و سر
و هم وی گفته مَن لَم یَتَأَدَّب بِالأُستاذ فَهُوَ بَطّال و هم وی گوید که کُن فی الدُّنیا
بِبَدَنِک وَفِی الآخِرَةِ بِقَلبِک شیخ ابو بکر الرازی گفت که شیخ ابو بکر کتانی در حرم
بمکه بود پیری بموی سفید وی سوال میکرد و گفت اجل ضائع امر الله
فی صغره فضیعه الله تعالی فی کبره یعنی وی بجوانی فرمان الله
تعالی ویرا در پیری فرو گذاشت خوار کرد و دلیل آنکه وی در جوانی در فرمان
او کوشیدی در پیری بدل سوال کردن افتادی که پیران اهل سنت هر چند
مهتر شوند بچشم و دل خلق عزیزتر شوند شیخ الاسلام گفت که ابو بکر کتانی
شاگرد مصطفی صلی الله علیه وسلم میگفتند از بس که ویرا بخواب دیدی
معلوم نبودی که کدام روز بیشتر خواب وی دید از وی سوالها کردندی
آن سوالها را از مصطفی صلی الله علیه وسلم پرسیدی و جواب شنیدی
مصطفی صلی الله علیه وسلم ویرا گفت هر که هر روز چهل بار گوید یا حی
یا قیوم لا اله الا انت چون دلها بمیرد دل وی نمیرد شیخ الاسلام گفت که
شیخ ابو القاسم دمشقی گوید پنجاه و سالهای کی از کتانی پرسیدم که تصوف چیست گفت
کلمه الست که تو در دو عالم یکی را ابو عثمان پرسید که صوفی کیست جواب داد

که صوفی هر چشم که صوفی کیست شیخ الاسلام قدس سره گفت که این علم
سر الله است و این قوم صاحب اسرار با ایشان در انکار و ملوک تعجب کار
اهل این کار راه نیست نه دریافت با انکار آن شتافت کس نیافت
بکوشش نه لی و طلب که بخدمت یابی و ادب سوال اهل انکار
بمیر کار آن کسی که این کار روی دارد او را با سوال انکار انکار مکن
انکار شوم است انکار آن کند که ازین کار محروم است قومی مغرور
اند درین کار و قومی درین کار با انکار و قومی خود در سر این کار آنکه درین کار
با انکار است محروم است و آنکه در سر این کار است غرقه نور است

شیخ الاسلام گفت

ابو بکر عطا جمحی قدس الله سره العزیز

قدس الله سره که وی گوید روزی بر بالای نشسته بودم دیدم که یکی
می آید و عماری می آورد و مروی در انجا بانگ بلند میکرد اللهم لبیک
لبیک و سعدیک لبیک لبیک فلطالما عافیت و جل می برد و ویرا
با ایدا و مجنونه موضع سهل است و خود را از هر جی بخواهند که یکی
در آید و سر چاه از شکی آن دیده بر دید و ببرد

ابو اسحاق ... قدس الله سره

نام وی محمد بن عبد الله صاحب

سعید خراز وی گفته که ابو سعید خراز گفت که روزی در صحرائی بودم
نزدیک بیدی سگی از سگان شبانان بر من حمله کردند چون نزدیک من رسیدند
بمراقبه مشغول شدم ناگاه سگی سفید از میان ایشان بیرون آمد و بر آن جمله
کرد و ایشان را از من دور کرد و ناپدید و از من جدا نشد تا آن سگان دور رفتند
بعد از آن بار دیگر بایستم و برا ندیدم و شیخ وی گفته که ابو سعید خراز گفت
ان ذکر الله کان قوت ذلک فغشی علی ذکر الله و ذکر الله ایاک شیخ
الاسلام گفت زبان در سر ذکر شد و ذکر در سر مذکور و دل در سر مهر شد
و مهر در سر تو و جان در سر عیان شد و عیان از میان دو بهره حق
الحق رسید و بهره آدم با آدم آب و خاک با فنا شد و دو کالکی با عدم
رجع الحق الی اصحابه وبقی المکسین فی التراب رسما **ابو بکر الشبلی**
قدس الله تعالی روحه از طبقه رابعه است نام وی جعفر بن یونس
است نوشته به بغداد و گفته اند دلف بن جحدر و بر قبر وی
جعفر بن یونس نوشته است به بغداد شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که وی
سروشنی است به بغداد آمد و در مجلس خیر نساج توبه کرد و شاگرد و خلیفه است
عالم بوده و فقیه و مذهب مالک داشت و موطا حفظ

کرده بود و پدر وی حاجب الحجاب خلیفه بود وفی طبقات السلمی انه
خراسانی الاصل بغدادی المنشأ والمولد واصله من اسروشنه ومن
قریة ومولده کما قیل بسامره جنید گفته که لکل قوم لا تنظروا الی ابی بکر الشبلی
بالعین التی ینظر بعضکم الی بعض فانه عین من عیون الله هشتاد و هفت
سال عمر وی بوده و در سنه اربع و ثلثین و ثلثمائه رفته از دنیا در ماه ذی الحجه
و جنید گفته لکل قوم تاج و تاج هذا القوم الشبلی شبلی بیمار بود و وی را در
بیمارستان بوده وی گفته تجریدی حریدة العلف لا غیر شیخ الاسلام قدس
الله سره گفت که شیخ ابو سعید الیسی حافظ صوفی این حکایت از شبلی آورد
که وی گفته که این سرمایه وقتی که داریه باز وا ده فرود آمیخته هیچ
و با خلق در صحبت با وی ما بین حل کرد و شیخ الاسلام گفت از تجلی
کردند و گویند ... فالتمسوا نورا شیخ الاسلام گفت
وصیت کرد که این حکایت بنویسید و یاد دارید که شما را از شبلی حج
تیر سازید بر این حکایت و روا وقت تو بیاد دهد که این وقت که اینجا
قرن ... کسی شبلی را گفت که مرا دعائی کن این بیت بخواند
مضی زمن والناس یستشفعون بی فهل لی الی لیلی الغداة شفیع و را گفتند

ترا خوش و فربه می بینم و محبتی که دعوی میکنی تقاضای لاغری میکند گفت
احبّ قلبی و ما دری بدنی • و لو دری ما اقام فی السمن • و نیز گویند
که مردی سخاوت میکند و نمیداند که چه می شنود ان جبت جواب داد باین
ابیات • ربّ ورقاء هتوف بالضحی • ذات شجو صدحت فی فنن
ذکرت الفاً و دهراً صالحاً • فبکت حزناً فهاجت حزنی
فبکائی ربما ارّقها • و بکاها ربما ارّقنی
و لقد تشکو فما افهمها • و لقد اشکو فما تفهمنی
غیر انی بالجوی اعرفها • و هی ایضاً بالجوی تعرفنی
باحق شیخی • شیخ الاسلام گفت که این ابیات مجنونست و شبلی را دانا
نمی آید کرده شبلی عبد الرحمن خراسانی را گفت یا خراسانی فی الحاجبت
غیر شبلی اهذا القول الله وقط قال لا قلت و ما رایت الشبلی یقولها
یقول الله فال نحن نرى الشبلی مشتغلاً علی عبد الرحمن خراسانی گویند شیخی
بدر سرای شبلی آمد و در نزد شبلی فراز آمد سر برهنه گفت کرا می خواهی
گفت شبلی را گفت نشندی که مات کافراً فلا رحمه الله تعالی شیخ الاسلام
قدس سره گفت نفس خود را میگفت و وقتی جمعی در خانه ای بودند در اعتقاد
کرامت و پند که بعروسی نرود گفت بیت نجاست برفاستند
و نماز دیگر گذاردند شبلی بخندید و گفت صوفی که بانست اگر که خدا دست

لبست الیوم من عشقی صلاتی • فلا ادری عداتی ام عشائی
سیدی الکلّی و شربی • لو وجدتنا ان ذکرت سعادی • و یکی از مشایخ
گوید که در مسجد مدینه بر حلقه شبلی ایستادم سایلی آنجا رسید و گفت یا الله
یا جواد شبلی آهی کشید و گفت چگونه توانم که حق را سبحانه و تعالی بجود ستایم
و مخلوقی در مدح مخلوقی میگوید تعوّد الکف حتی لایه اراد انقباضاً لم تجبه
انامله تراه اذا ما جئته متهللاً کانک تعطیه الذی انت سائله • و لو لم یکن فی کفه
غیر روحه لجاد بها فلیتق الله سائله • هو البحر من ای النواحی اتیته فلجته
المعروف و الجود ساحله • و بعد از ان بگریست و گفت بلی یا جواد فانک
اوجدت تلک الجوارح و بسطت تلک الهمم ثم منت بعد ذلک علی
اقوام بالاستغناء عنهم و عمّا فی ایدیهم فانک انت الجواد کل الجواد فانهم
عن محدود و جودک غیر محدود و عطاؤک لا حد له و لا صفت فیا جوادا یعلو کل جود و
جاد و بجادو شبلی گوید در تفسیر قوله تعالی قل للمومنین یغضوا من ابصارهم
ابصار الرؤس عن المحارم و ابصار القلوب عمّا سوی الله تعالی و گفتا
که وی شنید که کسی میگفت اختیار عشرة بادنی فراد کرد و گفت اذا
کان اختیار عشرة بدانق فکیف الشر اروی گفته که وقتی عهد کردم که جز

مگر حلال و رنتا با نهاها می‌کشتم با تحریری رسیدم دست دراز کردم تا بخورم
از آن انجیر آواز آمد که عهد خود نگاه دار و از من مخور که من ملک
یهودی‌ام از وی پرسیدند که کدام خبر عجب‌تر است گفت ولی که خود را
فاسد و در روی عاصی شود و هم بکر دینوری گوید خادم شبلی که نزدیک
وفات وی بود گفت بر من یک درم مظلمه است و چندین هزار درم
برای صاحب آن صدقه داده‌ام هنوز بر دل من هیچ شغلی
از آن گران‌تر نیست و هم بکر گوید که در بیماری گفت مرا وضو ده بدادم
وضو دادم و تخلیل لحیه فراموش کرده‌ام زبان وی گرفته بود دست
مرا گرفت و میان لحیه خود در آورده پس جان داد و یکی از بزرگان
این بشنید گفت چه گویند در مردی که در آخر عمر ادبی از آداب شریعت
از وی فوت نشد و هم بکر گوید شبلی را روز جمعه در این بیماری
خفتی گفت به مسجد جامع مرو تا تکیه بر دست من کرده بود و برفت
مردی را در راه پیش آمد شبلی گفت بکیرم گفت تکیه گفت ما را فردا با این مرد
کاری است پس برفتیم و نماز بگذاردیم و چون باز آمدیم شب را فوت شد
گفتند در فلان موضع مردی است صالح که غسل مردگان می‌کند سحرگاه

بدر خانه

بدر خانهٔ وی رفتیم و آهسته در بزدیم و گفتیم السلام علیکم از درون خانه گفت
شبلی بمرد گفتیم بلی پس بیرون آمد دیدیم همان مرد بود که در راه مسجد پیش آمده
بود متعجب گفتیم لا اله الا الله گفت عجب از چه می‌کنی سبب را گفتیم پس روی به
روی وی کردم که تو از کجا دانستی که شبلی مرد گفت ای ابلهان از کجا که شبلی
دانست که وی را امروز با من کار است **ابوبکر یزدانیار ارموی**
قدس الله تعالی سره از طبقهٔ رابعه است نام وی حسین بن
علی بن یزدانیان است وی را طریقه‌ای است در تصوف که بآن مخصوص است
و بعضی از مشایخ چون شبلی و غیر وی بر وی انکار کرده‌اند و
کان ینکر علی بعض المشایخ العراق اقاویلهم عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم
معاملات و معارف شیخ المشایخ گفت که ابوبکر یزدانیار ابدالله تعالی
در خواب دید که خداوند را حاجتی دادم گفت حاجت خواهی بر آن که
دادم نه برا از دست بدصوفیان رهانیدم شیخ الاسلام گفت که وی را
جائی که پرسیدند که او دست بدالصوفیه گفت بحال المحال و الا ما
الباطله و برا قصه‌ای است و از با صوفیان و انکار بر ایشان و در آن
انکال است مردی بزرگ است و صاحب تلبیس و ظاهر و تحقیق

در باطن وی گفته الملائکة حراس السماء واصحاب الحدیث حراس السنة
والصوفیة حراس الله شیخ الاسلام گفت که ابو العباس نهاوندی روزی
بیش تمار ما باید او صوفیان را همه جمع کرد گفت همه بخسبید که او نکو شد
یعنی مرا او صحبت و دوستی با او و هم وی گفته که می بینند مرا که سخن
میگویم در صوفیه والله که بر ایشان سخن میگویم مگر از جهت غیرت ایشان
که اسرار حق را سبحانه وتعالی بغیر اهل آن کشف کند و اگر نه ایشان سادات اهل
عالم اند و محبت ایشان تقرب است بحق سبحانه وتعالی و هم وی گفته المحبة للمومن
نحو القلب بوجدانه الله تعالی و هم وی گفته المحبة اصلها الموافقة والمحب
الذی لو شاء رضی الله بمحبوبه علی کل شیء و هم وی گفته من استشعر وهو ملازم
للذنب حرم الله علیه التوبة والانابة الیه **ابوبکر الصیدلانی**
رحمة الله علیه از اجله مشایخ و از اعلام ایشان بوده است
شبلی وی را بزرگ داشته است از فارس بوده در نیشابور وفات کرده وی
گفته صحبت با حق دارید و اگر نتوانید صحبت با کسی دارید که صحبت وی دارد
دوست سبحانه وتعالی تا برکت صحبت وی شما را بوی رساند و هم وی
گفته عاقل آن است که سخن بقدر حاجت گوید و هر چه افزونی بود از آن واگذارد

و هم وی

و هم وی گفته با حق سبحانه وتعالی بسیار نشینید و با خلق اندک یکی از مریدان
وی گوید که بعد از وفات وی بر قبر وی لوحی ساختم و نام او بر آنجا
نوشتم خراب کردند بار دیگر راست کردم دوم بار خراب کردند و
همچنین چند بار هر چند راست کردم باز خراب کردند و باز سبب
آن میکردند و عذر ... از استاد ابو علی دقاق پرسیدم گفت آن
مرد در دنیا گم نامی اختیار کرده بود و حق سبحانه وتعالی وی را پنهان
می خواهد و تو می خواهی که وی را آشکارا کنی این کی میسر شود **ابوبکر الجبار**
الشبلی قدس الله سره وی از استادان جوهری است وی گفته
که العیال عقوبة تنفذ شهوات الحلال **ابو بکر بن عیسی المطاوعی**
قدس الله سره العزیز از اهل ... است از اقران ابوبکر و بزرگتر
از وی ابوبکر طاهر بر وی در آمد و وی محتضر بود ورا گفت احسن الله
برکت با چون منی سخن گوید اگر ما را امید از درویشی می کنیم و اگر نخواهد
فرمانی بریم و برویم مات سنة خمس و ثلثمایه **ابوبکر طاهر الابهری**
قدس الله سره از طبقه رابعه است نام وی عبد الله بن
طاهر بن الحارث الطائی از کبار مشایخ جبل است از اقران شبلی بوده

یعنی کوهستان همدان

عالم بوده و با ورع ابو یوسف بن الحسین صحبت داشته رفیق مظفر کرمانشاهی
بوده شیخ مهلب مصری گوید و هو مهلب بن احمد بن مرزوق که با هیچ
کس صحبت نداشتم از مشایخ که مرا منفعت وی آن بیش کرده باشد که صحبت
شیخ ابو بکر طاهر در سنه ثلثین و ثلثمایه برفته از دنیا روزی ابو طاهر
بدکانی بزازی بگذشت پسر بزاز دوست وی بود چون شیخ را
بدید از دکان برخاست و در پی وی برفت بزاز آمد پسر را
ندید بر خشم شد و بسر پسر رفت وبرا دریافت و لطمه بزد و او
پس شیخ ابو بکر و برا ندید و بدکان برد شیخ ابو بکر از آن همه شب رنج برد
و دیگر روز آمد برای آن بزاز رفته و گریه و وشت با خود ببرد
وبرا بیرون طلبید و گفت دوش همه شب رنج بردم از آن دنیا
این گرفته دارم اگر بپذیری کفارت آن رنج تو دادم و اگر نپذیری
آزاد کردم آن مرد در پای وی افتاد و گفت ای شیخ من جرم کردم
تو عذر میخواهی گفت آنست که تو جرم کرده امام امروز پرسیدند از وی
که حقیقت چیست گفت همه آن علمها که رسیدند که علم هست گوییم آن
حقیقت و وی گفته الجمع جمع المتفرقات والتفرقة تفرقة المجموعات

فاذا جمعت

فاذا جمعت قلت الله واذا فرقت نظرت الی الکون و هم وی
گفته که مردی را دیدم در راه کعبه میگرد و میگریست و این بیت
میخواند الا رب من یدنو و یزعم انه یحبک والنائی اود
واقرب

ابو بکر بن سعدان رحمه الله تعالی

از طبقه رابعه است نام وی احمد بن محمد بن ابی سعدان است بغدادی
از اصحاب جنید قدس سره از اقران رودباری عالم مشایخ
وقت بوده بعلوم این طایفه ابو الحسن حداد و ابو العباس فرغانی
گفته اند که نمانده است در زمان این طایفه را حجت جز دو تن ابو علی
رودباری بمصر و ابو بکر بن ابی سعدان بعراق و ابو بکر در ریاضت تمام
تر است از ابو علی وی گفته هر که با صوفیان صحبت دارد گو با
وی را نفس نبود و دل نبود و ملک نبود چون بچیزی نگرد از اسباب
از مقصود خود بیفتد و بآن نرسد و هم وی گفته الصوفی هو الخارج
عن النعوت والرسوم والفقیر هو الفاقد للاسباب فقده السبب اوجب
له اسم الفقیر وسهل له الطریق الی المسبب و هم وی گفته من لم یتطلع
فی التصوف فهو غبی ای جاهل شیخ ابو عبدالله خفیف گفته

که روزی در بغداد بعد از نماز عید گفت ابن ابی سعدان را می شناسیم
آری گفت برو و بگو که امروز ما را بمجالست و مؤانست خود مشرف
گردان رفتیم و مرد در خانه یافتیم در دهلیزی که در آنجا غیر یک تا بوریای
کهنه هیچ نبود و وی تنها نشسته بود ادای رسالت کردم گفت
این سفره را بگیر و شخصی است بیرون کوی ده تا خوردنی بیارد گفتم
مر اجابت او مجبور و محکم میکنید گفت آری و لکن روی عن علی رضی
عن رسول الله صلی الله علیه وسلم دُعِیَ اِلَی الْاَدیة و هی التی تسمونها
الولیمة فقال نعم بنا الی البیت ناکل کسرة و نحن موکلتها مع الناس
من سفره را بردم و بآن شخص دادم سه رغیف و کامخ آورده
بخوردیم و برفتیم **ابوبکر عطوفی رحمه الله تعالی**
نام وی محمد بن علی بن الحسن بن وهب العطوفی است یار جنید
است قدس الله تعالی سره توفی بالرملة سنة خمس و اربعین و ثلثمائة
وی گفته که استاد من گفت جنید که اگر کسی بیند که ایمان دارد این
طایفه را سخنان بشنوید زینهار و یرا گویند با ما دعا یاد دار شیخ
الاسلام گفت که حلاج و امثال او کتاب عین الجمع گویند مر که این سخنان

بایمان

با ایمان ببرد و از آن جانبی دارد و یرا از من سلام کنید
شیخ عمو گفت که شیخ سروانی گفت که یاری دارد بخراسان روید به
زیارت کسی که مرا دوست دارد و شیخ عباس گفت که شیخ سروانی
گفت که وصیت میکنم شما را به نیکویی با کسی که این طایفه را دوست دارد
ابوبکر سکاک رحمه الله تعالی وی گفته که مشتاق به
مرگ لذت بیش از آن یابد که روزه دار از شربت شهد شیخ الاسلام گفت
قدس سره باز غلامی که حرا و خدائی نیست که بنده نیک بخت هرگز
روزی نیاید مگر تا راحت روح خوشتر از آن روز که
عزرائیل بنوی آید و گوید بشتاب به ارحم الراحمین می شوی و با وطن خود
میرسی و به عید میهمان می روی این سخن مرگ است و زندان
مؤمن است این جهان عاریتی بجای بهانه است یکبار بهانه را بر برد
و ده رکنند و حقیقت تا شود جز و هر بدگانی جاوید رسد
سوف التقی حیات لا انقطاع لها قد مات قوم و هم فی الناس احیاء
ابوبکر سقا رحمه الله تعالی وی گفته که در کشتی بودم
با وی جماعت و موج در گرفت و علی عالم گردن فرا دیروش شدند

کسی درویشی بود سرود کلیم جند و شنیدند و گفت دیوانه خلق
در و عاو زاری اند تو هم خری گوئی سر از گلیم بیرون کرد و گفت عجبت
لقلبک کیف انقلب و سر در گلیم برد گفتند چه دیوانه است او را میگویند
دعا کن بیتی میخواند سر از گلیم بیرون کرد و دیگر همین گفت و بشدت
و شدت حنک سالم ذهب * آن باد و شور بختی کم شد از وی گفتند
که خری بگوی سر بیرون کرد و بیت دیگر گفت * و عجب من ودادی
و شوقی * اراک بعین الرضی فی الغضب * صوح سار امید و او
ساکن شد شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که او دو بیت آورده
است من سوم دیده ام جای دیگر و آن اینست * فان حدثت
بالوصل احییتنی * والا فهذا طریق العطب * ابوبکر مصری
رحمه الله تعالی نام وی محمد بن ابراهیم است استاد ابوبکر
دقی است شاگرد زقاق دونا است شاگرد وی بکجرا است با جنید
و نوری صحبت داشته توفی فی شهر رمضان سنه خمس و اربعین و ثلثمایه
صاحب ابی بکر العطوفی ابوبکر مصری گوید با جنید بودم و ابوالحسین نوری
و جماعتی از مشایخ صوفیان و قوال خری می خواند نوری برخاست و

رقص میکرد و جنید نشسته بود نوری فرا بر جنید آمد و گفت برخیز و این آیت
بخواند انما یستجیب الذین یسمعون جنید گفت و تری الجبال تحسبها جامدة
وهی تمر مر السحاب * ابوبکر الدقی قدس الله تعالی سره
از طبقه خامسه است نام وی محمد بن داود دمشقی است و گویند اصل
دینوری است اما بشام نشستی عمر وی صد و بیست سال است و از اقران
ابوعلی رودباری بود و غیر او صحبت داشته بود با ابن جلا و لوی نسبت کند
و شاگرد زقاق کبیر است جنید را دیده بود و با ابوبکر مصری صحبت داشته
بود مجرد و صاحب بود و از کبار مشایخ وقت با آنکه تر حالی ... بلیغ
و علمها بر فرمود دنیا شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله گوید که غلام
گفت دقی العافیة والتصوف لا یکون وحری گفت التصوف و
العافیة صوفی را عافیت چه کار شیخ ابوعبدالله رودباری در کنار
دریا وسوسه داشت طهارت میکرد با وی آمد و تشنابی ...
برکند و خون می آمد وی درمانده گفت الهی العافیة آواز آمد که العافیة
فی العلم یعنی الشریعت شیخ الاسلام گفت قدس الله سره ابوبکر دقی
گفته نصیبین بودم جهان ... وقت خوش بود و قوال خوش و شیخ ...

بود و هیچ ذوقی و حالی نمی‌شد همه را چشیده بودند همچنین گفت وقت طیب
و فوائد طیب و ما فینا شیء فما بقی الا الجحود وی میگوید گفتم اولا و فینا
فوق السماء همچنین گفت چه میگوید که الحاد او میخوانند همه از من نشست همواره بگو
می‌بود که من نیز در تصوف مرتعی که کار بود چنین در آخر یکی بود حالی پدید شد
و شوریدی در خانه که چکان جامه می‌دریدند و می‌بعادند و بانگ می‌زدند
هیچ کس نماند که جامه ندریده بود شیخ الاسلام قدس سره گفت که وقتی در وی دیده
زاری کرد گفت الهی از آن حقیقت خود که مرا دادی بهره‌ای همین جای این کار کن
یا جان من بیا یا چیزی بروی بکشا و نه نازی بروی افتاد در وی که بود که تا
شود گفت الهی بپوشش که طاقت نمی‌آرم آن را همو شنید شیخ الاسلام گفت که
نهان کردن عیب و این عیب را الله رحمتست گران و درین جهان
نگنجد هر چیزی که او این انکار را شود آنکس را در وقت بیرون آید جهانی
آنکس طاقت ندارد احوال و در سماع و متغیر شود آنچه عیب است و حقیقت
پنهان نماند تا بزرگ شوی در سرای غیب و حقیقت این دنیا برای بهانه است
و زندان تاریک چون جان سر آید و بروی خورده شود در حال غیب
گشاده کرده وی گفته علامة القرب الانقطاع عن کل شیء سوی الله

تعالی و هم وی گفته کلام الله تعالی اذا جاء علی الاسرار ازالت
البشریة رعوناتها و سئل عن سوء ادب الفقراء رحمه الله تعالی فی
احوالهم فقال کذلک انحطاطهم من حقیقة العلم الی ظاهر العلم ابو بکر الکر
طمستانی قدس الله سره از طبقه خامست از اقران شیخ ابو
بکر شبلی و ابراهیم و بالغ شیرازیست از کبار مشایخ بوده صاحب
آیات و کرامات یگانه بود در حال و وقت خود شبلی وی را بزرگ
میداشت و قدر و محل وی را بزرگ می‌نهاد با مشایخ فارس صحبت
داشته بود و وی را حرمتی عظیم می‌داشتند شکر و محبت بروی غالب بود
در رموز و کلام عالی داشت در فارس هیچ وی را اکثر وقت شنیدن بود
مشایخ وقت صواب چنان دیدند که وی بخراسان رود در نیشابور لطف
و آنجا رفته از دنیا بعد از سنه اربعین و ثلثمائه وی گفته ما الحیاة الا فی الموت
یعنی ما حیاة القلب الا فی اماتة النفس شیخ الاسلام قدس سره گفت هیچ
زنده زندگی نخورد تا از خود نمیرد با او زنده نکرد وی کسی بوبکر طمستانی را
وصیتی کن گفت الهمة فان علیها مدار الامر و الیها یرجع الامر و هم وی
گفته بزرگترین نعمتی بیرون آمدنست از نفس زیرا که بزرگترین حجابست

مسان نوری اللّه تعالی و هم وی گوید که ممکن نیست بیرون آمدن و کسی
از نفس خود بنفس خود که از نفس بخدا توان رست و صحبت
ارادت او **ابوبکر فرا قدس اللّه تعالی سرّه**
از طبقهٔ خامسه است و نام او محمد بن احمد بن حمدون الفرا است از اجلهٔ
مشایخ نیشابور بوده و استاد اعظم شیخ عمو ویرا دیده بود
و گفت اگر من ابوبکر فرا را ندیدمی صوفی نبودمی و صحبت داشته با
ابوعلی ثقفی و با عبداللّه منازل و ابوبکر شبلی و با ابوبکر طاهر ابهری
و مرتعش و غیر ایشان از مشایخ یگانه بود و طریقتی نیکو داشت در سنهٔ
سبعین و ثلثمایه برفته از دنیا شیخ عمو گفت با جمعی قصد حج کردم چون
نیشابور رسیدم اصحاب من گفتند که بزیارت ابوبکر فرا در رویم که
او گوید که با مادر و پدر شو و تو بار کردی لختی برنجیدم ام گفتم حسب کی
میکنیم شاید باز کردم و ویرا نیابیم بوی شدیم و ویرا در مسجد نیافتیم چون
ساعتی بر آمد ویرا دیدم که از در مسجد در آمد شوری در روی پاره
چند پوستین در دست که او پوست کرده بود سلام کردم گفت علیک
السلام از کجایی گفتم از هرات گفت کجا میروی گفتم بسوی قبله گفت

برادری

برادری گفتم دارم گفت باز گرد به پدر شو گفتم چونین کنم شیخ این قدم
چندان نگفتند که بر سر رفتن آمده ام مرا شیخ عظیم گرفت دیگر روز هم
نزدیک شیخ ابوبکر رفتم گفت نقضت العهد عهد بشکستی گفتم ای شیخ
توبه کردم گفت من لم یوثر اللّه علی کل شی لا یصل الی حاله نور المعرفة
بحاله و هم وی گفته کتمان الحسنات اولی من کتمان السیئات فانک ترجو
النجات **ابوبکر الشبهی قدس اللّه روحه** از طبقهٔ
خامسه است نام وی محمد بن جعفر الشبهی است از جوانمردان مشایخ بو
بوده در نشابور بوده با شیخ ابوعثمان حیری صحبت داشته پیش از سنین
و ثلثمایه برفته از دنیا وی گفته الفتوة حسن الخلق و بذل المعروف
ابوبکر الطرسوسی الحرمی رحمه اللّه تعالی علیه شیخ الاسلام قدس اللّه
سره گفت ویرا از طبقهٔ سادسه داشته نام وی علی بن احمد بن محمد الطرسوسی است
سالها بمکه مجاور بوده ویرا طاوس الحرمین میخواندند از عباد وی بزرگ
بوده شاگرد ابوالحسین المالکی است و صحبت داشته با ابراهیم شیبان کرمانشاهی
و نسبت بوی کردی در سنهٔ اربع و سبعین و ثلثمایه رفته و ابوبکر شیخ شبلی
ویرا دیده اما در تاریخ نیاورده و از اقران شیخ سیروانی بوده و شیخ الاسلام

گفت قدس سره که شیخ عباس فقیر مرا گفت که شیخ ابوبکر حربی گفت که غلامان
کسی بودم مرا نان کسری که داشت که چیزی می‌توانست خواند گفت بخواند
لا منی فیک معشر فاقلوا و اکثروا درویشی حاضر بود بانگی چند
بزد و گفت که ملامت کرد در عهد تو مکر بود این حرف گفته و بیفتاد
و برفت از دنیا شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو محمد عبد الله باکو گفت که ابو
نجار در خانهٔ قزوینی بمکه در سماع بود گوینده چیزی بخواند بپارسی وی
از جای برخاست [illegible] انگاه گفت نفیر از تو و بیفتاد و بیهوش
برفت شیخ گفت که ابو القاسم سایح با قوم در مهمانی بود گوینده بر
خواند کل بیت انت ساکنه غیر محتاج الی السرج وجهک المیمون حجتنا
یوم یاتی الناس بالحجج لا اتاح الله لی فرجا یوم ادعو منک بالفرج
ابو القاسم سایح وجد برآورد نعره بزد و بیفتاد دیگر بستند
رفته بود و شیخ الاسلام گفت که یکی ازین طایفه گوید در نشابور حادثه بود که
مردم از شهر بیرون رفته بودند شیخ الاسلام من در مسجدی بودم و در کنج
آن مسجد درویشی دیگر بود گوینده درآمد درویش وی را گفت که چیزی
بگوی وی برخواند اقنعت بلبلی ومن الحب مخرقة لا یغفی بذا و

و یغفی الابد لا خرجن من الدنیا وحبکم بین الجوانح لم یشعر به احد
آن درویش بیفتاد و می طپید تا میان دو نماز انگاه بار امید چون
بنگریستم رفته بود و شیخ الاسلام گفت که صوفی در شهر ابله که میان بصره و کوفه
است می‌رفت بپای کوشکی رسید و بر آن کوشک [illegible] بود و [illegible]
مغنی چیزی می‌خواند آن صوفی آوازی شنید که میخواند کل یوم تتلون
غیر هذا بک احسن کل یوم تتحول غیر هذا بک اجمل درویش آنجو جامه
بر روی خود گفت یا جاریة بالله و بحیات مولاک اعدت علی
البیت کنیزک تکرار میکرد و خواجه کنیزک را گفت [illegible]
کنیزک گفت در زیر کوشک درویشی است وقت وی خوش گشته است
از بهر وی میگویم خواجه سر فرو کرد آن غریب را دید خوش گشته و های های
میکرد آخر سخنی گفت و بانگی بزد و بیفتاد و جان بداد خواجه چون آن را
بدید حال وی بجنبید کنیزک را آزاد کرد و بیرون شد شهر را بخواند و بر آن درویش
نماز کردند و دفن کردند و بیرون آمد و گفت مرا می‌شناسید که من فلان بن فلانم شما
را گواه میکنم که هرچه مراست از زر و ضیاع و املاک همه وقف کردم
بر درویشان و کوشک سبیل کردم و هرچه داشت از زر و سیم بداد و جامه بر وی

کرد و ما را رعایت و تربیت و ردای مرا افکنده بود وی در دریا و دنیا دو رفت
و مردمان می نگریستند تا از چشم ایشان غایب شد و چشمها گریان پس از آن
کس وی را ندید و خبر وی نشنیدند ابوالحسن دراج و قوطی حکایت کنند و
ابن دراج گوید ما ربیت آخر من ملک الیوم شیخ ابو عبدالله
جلا گوید که بمغرب دو فقیر دیدم عجب یکی در جامع قیروان مرقعی ندیم
که صحفها میگشت و فی مکافت و از مردمان چیزی می خواست
و میگفت اتقانی کفت رجلا صوفیا فضعفت و دیگر دو فقیر دیدم
انجا یکی جبله نام و دیگری زریق نام و هر یکی را از ایشان شاگردان بودند
و مریدان روزی جبله بزیارت زریق شد با یاران یکی از اصحاب
زریق قرآن خواند یکی از یاران جبله را وقت خوش شد بانگی بزد و جان
داد و وی را دفن کردند چون دیگر روز شد جبله بزریق آمد و گفت آنکه
شیدان یار تو که ما را آواز خواند وی را بخواند جبله بانگی بزد و فریادی
کرد خواننده برجای مرد جبله گفت واحد بواحد والبادی اظلم یکی
و انکار ابتدا کرد و ظالم تر ابوبکر السوسی قدس الله تعالی سره
نام وی محمد بن ابراهیم السوسی الصوفی است شامی بود شهر

و احمد کوفانی ویرا دیده بود و فی بدمشق فی ذی الحجه سنة
ثمانین و ثلثمائه شیخ الاسلام قدس سره گفت که وی شبی گفت که ما را
کسی باید که چیزی بر خواند لحنی خوش بیافتند و شیخ ابوبکر بیجان طلب میکرد
از بس که وی نجعت یکی گفت کسی نمی یابیم اما در برزنکی رباب زنی است
مطربی اگر باید تا بیاریم الحسن طلبست شیخ گفت باید برو ببرید بیارید
رفتند و ویرا آوردند و خمری خورده بود و ویرا بنشاندند و وی بخواند
القوم اخوان صدق بینهم نسب الا انما کاری برخاست از نیکو
خوشی وقت همه جوش گشت و شیخ در شورید چون فارغ شدند از سماع
مطرب را قذف افتاد بر سجاده شیخ قی کرد شیخ گفت هیچ مگویید همانش
سجاده در پیچید و بر گیرید شوید جای دیگر خواب کنید چون بیدار شد
مطرب با هوش آمد خود را در سجاده دید پیچیده و در صوف ... آویخته
متحیر بماند بانگ بر آورد که از بهر خدا این چه حالست و من اینجا چون افتادم
یکی فرا آمد و وی را از حال وی خبر کرد که چه بود و چه رفت وی
بر اینه خود بگریست و توبه کرد و جامه بدرید و مرقع در پوشید و از جمله
اصحاب شد و چون شیخ از دنیا برفت به پیری از خانقاه وی را بنشاندند

از وی کار نیکو و معامله نیکو که ورزیده بود شیخ الاسلام گفت نام وی
محمد طرانی بود من پسر وی را دیده ام که بهری آمد بخانقاه شیخ عمو جوانی
بود سخن ظریف محمد طرانی پیر شده بود مشایخ نوی آمدند که ما را آن
بیت بخوان وان قصه ها که وی شیخ عمو با احمد کوفانی میگفت این بیتها
را تمام یاد نداری گفت این نیم بیت بیش یاد ندارم شیخ الاسلام قدس سره
گفت پس ازان کسی این بیتها بمن آورد تمام و من خود نیز درکتابها یافتم ازا
القوم اخوان صدق بینهم نسب ۰ من المودة لم یعدل به نسب
تراضعوا درة الصهبا بینهم ۰ واوجبوا لرضیع الکاس ما یجب
لا یحفظون علی السکران زلته ۰ ولا یریبک من اخلاقهم ریب
شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که ذو النون مصری و شبلی و خراز و
نوری و دراج همه در سماع برقصیدند رحمهم الله تعالی اجمعین سنه تن از
ایشان سه روز برنستند و غیر ایشان بوده اند نیز از مشایخ و مریدان
که در سماع رفته اند هم در سماع قران هم در سماع غیران زراره بن ابی
اوفی قاضی در محراب بود قرآن میخواند یکی برخواند فاذا نقر فی الناقور
الآیه وی بانگی بزد و بیفتاد مرده شیخ الاسلام قدس سره گفت سماع دیگر

داران

داران را هد و بود مرد را گوش باید و بود دیده با ابو بوحدی
خافت و هو شیخ و صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که من معاینه
درویشی را دیدم که در جبال آذربایجان میرفت و این بیتها میخواند ۰
والله ما طلعت شمس ولا غربت ۰ الا وانت منی قلبی و وسواسی ۰
ولا جلست الی قوم احدثهم ۰ الا وانت حدیثی بین جلاسی ۰ ولا
تنفست محزونا ولا فرحا ۰ الا و ذکرک مقرون بانفاسی ۰ ولا هممت
بشرب الماء من عطش ۰ الا رایت خیالا منک فی الکاس
ناگاه بیفتاد و بمرد

ابوبکر الشیکی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام قدس سره گفت که وی در نیشابور بزرگ بوده
خداوند وقت و دل صافی خوش با وی بد خواجه سهل صعلوکی
روزی خواجه سهل وی را دید گفت خوشا و بد چون مسخره من نالی گفت
نتوانم مرا رنجه نمی نگری یعنی که تکبر کنی که من درویشم بخواری در
من نگری گفت بیا که برخیزیم وقتی در سرای خواجه سهل خبر برای
وی برپای خاست چون بیرون برخاست ابوبکر بار گشت و این بیت
برخواند ۰ انی وان کنت ذا عیال ۰ قلیل مال کثیر وزن المستغنی

یرزق ربی خواجه یحیی و عینه بیرون آمد و دیگر هرگز بوی نرفت

ابوبکر جوزقی رحمه الله تعالی وی گوید روزی در راه

می شدم و کامم از تشنگی خشک شده بود و طاقت رسیده بود بر بالای

دیدم کسی آمد سلام کردم جواب داد و گفت ایها الشیخ چه بوده است گفتم

تشنه شدم خیاری میخواستم گفت دامن برگیر آن مرد گفت در رو و باز کن

برگرفت مرا بسوی آن امان برد بار دیگر نگریستم بوستانی دیدم پر از خیار و خربزه

و باز نزدیک او شدم و کناری باز کردم و بیرون آوردم شیخ ابوسعید ابوالخیر

قدس الله سره گوید روزی در سرای ابوبکر جوزقی رسیدیم او بر

سکوه بوده در شدیم و سلام کردیم گفتیم ای پیر ما را حدیثی املا کن حدیثی

املا کرد و گفت رسول صلی الله علیه وسلم گفته است که خداوند را سبحانه و تعالی

دو لشکر است یکی در آسمان و یکی در زمین و ایشان را علامتهاست لشکر سبز بود

آنکه بر زمین اند لشکر خراسان اند اکنون آن لشکر ظالمان باشند آن لشکر می بود

اند که همه خراسان و همه جهان خواهند گرفت زمین جماعتی از ایشان

راهی بیرون شد و بنگری نبداری که لشکری آمد این زشت مردان خداوند

عز وجل می آیند بحقیقت این لشکر ایشانند و ایشان اند مردان خداوند مطمئن

و پیر را میخواستند و از دنیا اعراض کرده اند و بخداوند خویش مشغول

گردیده اند و دیگران بیرون هرکسی خدای تعالی چیزی می طلبند و میخواهند

جز او هیچ چیز نخواهند و نخواهند ایشان امیران جهان اند و پادشاهان روی

زمین اند و این نوشته بر پیشانی خلق **ابوبکر الرازی رحمة الله تعالی**

علیه مردی متورع و مجتهد بود گویند که از مشایخ کسی وی

کرامات نخورد بر هیچ وجهی و مستندی که ویرا بدیدی اسیر و گرفتاری وی

شدی از کثرت عبادت و گریه وی صبری و حرقت و اضطراب

وی در سماع در ابتدای کار خود و سفر مکه رفت و مشایخ صوفیه را دریافت

و آنجا مجاورت کرد وی گوید در مکه وقت بر من گذشت بر یمن رفتم

بکنار فتوح رسید جامه بر من خلق شده بود و خواستم که آن بر هیچ حرم چون

بگذشتم و خواستم که جامه را دفن کنم جایی در میان و رخسار دفن کردم

و علامتی بر آن نهادم پس بمکه درآمدم چون از طواف فارغ شدم بو

عمرو زجاجی شدم وی گفت مسئله پرسیدم گفت خود را بنا کرده و دفن کرده

در سر خود و صرف کن رفتم و امتحان کردم بس عجبی آمدم آن مسئله را جواب

داد **ابوبکر مفید رحمه الله تعالی علیه** نام وی محمد

ابن احمد بن ابراهیم است امام بزرگ بوده از شهر حران و جنید را و یوسف
بن الحسین را دیده بود با ابوعثمان حیری صحبت داشته بود و در سنه اربع و ستین
و ثلثمایه برفته از دنیا عمر وی دراز گشته بود نکو ادب بود و شیخ الاسلام گفت
احوال شیخ عمو وی را دیده بود و وی را کتابیست در آنجا آورده که ابوسعید خراز را
بوقت مرگ پرسیدند که چه آرزو داری گفت حسرت دارم بر غفلت هم وی گفته
که یوسف بن الحسین گوید که سخن من جز صدی شنود شیخ الاسلام گفت
قدس الله سره این سخن ما فرجمان شود که مرگ غیب **ابوبکر قصری**
رحمة الله علیه از قصر جنبره بوده و لکن نشیر از نشستی بزرگ
بوده و محتشم و اهل غیب را دیدی شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که روزی
شیخ ابوبکر قصری مرا گفت جوانی بصحرا در بودیم می رفتیم قومی دیدیم که بر بام
باد از بوده می باختند شیخ ابوبکر رفت تا ایشان خفته و ایشان و
در بازی کرد و از خلالت ادب من بر فت که این چیست که میکند مردمان
می بینند اگر فرود آمدیم که تنی چند شطرنج می باختند بسوی ایشان رفت و
شطرنج ایشان برگرفت و بدرید و چوبها بشکست و زرشان کاردی
قصری گفت کار مرا دید تا بحرم ایشان بشوه داشتند بر کسیم

با وی در خصوصت که آن فراخ روی آنجا و این اعتسابات شیخ آنجا
چه بودی وی بجا آورد و گفت آن وقت نظر لذاتی می نگریستم و پس ندیدم
و اکنون نظر علمی می نگریستم حکم بدیدم **ابوبکر مواز یمنی رحمه**
الله تعالی علیه وی منصر بوده است استاد شیخ بسر زدای
است وی گوید که از این خبار شنیدم که گفت روز عید اخی نزدیک حجره
بودم درویشی دیدم ایستاده و بدست وی کوزه ای کوزه مسکین ناسید
تقرب الناس الیک بذبایحهم و قربانا تهم و انت الملک الا الغنی
فسحق حقه و مات **ابوبکر اشنانی رحمة الله علیه تعالی**
شیخ ابوعبدالله خفیف گوید که یکی از شاگردان من آمد که شیخ ابوبکر
اشنانی از بام بغداد بهای وی بشکست و برفت و آنجا او بود که بو
جوانی آمده بود و قوالی می کرد وی را اصفهانی از شیخ ابوعبدالله گوید بود نداشتی
خواند ابوبکر اشنانی در سماع خوش شد از بام بیفتاد و برفت شیخ ابوعبدالله
گوید که آنجا رفتم گفتم چه میخواندند گفت این دو بیت ❁ و نعت بموت
والموت دون مراده ❁ ان عاش عاش منغصا ❁ او مات مات بدائه
آن کودک را بحل کرد و گفت دیگر در این قوم مگرد ابوعبدالله خفیف

چهار روز از خود غایب شد و ابوبکر اشنانی را در گور کردند و شیخ ابو عبد
الله خفیف شیخ الاسلام قدس سره گفت شنته را آسایش درجه بکرد در آن و گفت
وفای دوستی در دوستی بر تمن است **ابوبکر مغازلی قدس**
الله تعالی سره استاد سیروانی بوده بمصر وی گوید محو دستم
که ابوالحسن مزین را بیازمایم بدر سرای وی شدم و در بزدم گفتم
یا اهل الدار واسونی بشیٔ ای خداوندان سرای با من بچیزی مواسا کنید
وی اهل خود را گفت ای مومنه چیزی فرا وی ده که اگر وی الله را
شناختی بمن نیامدی یعنی آزمودن را چون از وی شنیدم ایشان را
بگذاشتم و برفتم **ابوبکر قطیعی قدس الله سره العزیز** وی حافظ
و امام بغداد بود در حدیث شاگرد عبدالله بن احمد بن حنبل است
جنید را دیده بود وی گوید از جنید شنیدم که می گفت یا من هو کل یوم
هو فی شأن اجعل لی من شأنک ای که هر روز در کار دیگری چه بود
که روزی در کار من کنی مات القطیعی ببغداد فی ذی الحجة سنة ثمان
وستین وثلثمائة **ابوبکر همدانی رحمه الله تعالی علیه**
شیخ الاسلام قدس سره گفت که حسین منصور گفت که ابوبکر همدانی گفت که در دوستی

سه چیز است

سه چیز است ترک الطمع والمنع والجمع طمع بحکم کسی نکنی و اگر چیزی ترا
آید منع نکنی و چون بستانی جمع نکنی **ابوبکر کفشیری رحمه**
الله تعالی علیه کفشیر دهی است بشام وی گفته که در تیه بنی اسرائیل
میرفتم مرا آن پزده آرزو کرد و باقلی در وقت آواز هاتفی
از وی شنیدم در تیه که پیش من آید رد شیخ الاسلام گفت این کرامت
است این در طریق تصوف بیغاره است درویشی را دیدم تشنه
شده وی را از آسمان قدحی فرو گذاشتند از زر پر آب سرد آن درویش
گفت بعزت تو که نخورم این آب مگر از دست اعرابی که مرا سیلی زند و
شربتی آب دهد و اگر مرا تمام آب نباید از بیم غرور گفت قادری که
در جوف من آب پدید آری یعنی کرامات ظاهر از مکر ایمن نبود شیخ
الاسلام قدس سره گفت صحبت بکرامات درست شود که حقیقت
نبود کرامات است و کرامات ابدال و زنها و را بود و از مکر و غرور
ایمن نباشد چون عطا که بآن نگری ترا از آن باز کند از عطا معطی
بسندی و از کرامات مکرم و گفت مرا از ین کار بیرون آرد چون می
از جمله صوفیان کرامات را رد کنند آن خود ما را بود بر ایام آن

ابوبکر داود الدینوری رحمه الله تعالی نام وی ... است

و با ابن جلا صحبت داشته. وی گوید که معده محل طعام است اگر حلال

در وی افکنی قوت طاعت یابی و اگر شبهت بود راه حق بر تو پوشیده

کند و اگر حرام بود به معصیت آید و گویند صد سال برزیست و بعد ازان وفات

یافت سنه خمسین و ثلثمایه

ابوعلی الرودباری رحمه الله تعالی علیه وی از طبقه رابعه است نام وی احمد بن محمد بن القسم بن

منصور از ابنا رؤسا و وزراست و نسبت وی به کسری می

روزی جنید در مسجد جامع سخن می‌گفت وی به مجلس جنید افتاد

و جنید با مردی سخن می‌گفت تا آن مرد گفت اسمع ابوعلی ...

که وی را می‌گفت شنید و گوش با وی داشت کلام جنید در دل وی کار

کرد و اثر تمام کرد هرچه در آن بود ترک کرد و در طریقت قوم

اقبال نمود حافظ و عالم و فقیه و ادیب و امام و سید قوم خال ابو

عبدالله رودباری است شیخ ابوعلی کاتب گوید ما رأیت اجمع

العلم الشریعة والحقیقة من ابوعلی الرودباری رحمه الله تعالی هرگاه ابو

علی کاتب ابوعلی رودباری را نام بردی گفتی سیدنا شاگردان

وی را از آن رشک می‌آمد گفتند از چه جهت که وی را سید چون مسکینی گفت

آری از شریعت به طریقت شد باز از حقیقت به شریعت می‌آید شیخ الاسلام

قدس سره گفت مرد را از پیشگاه به آستان بنرمند اند که اگر از آستان

به پیشگاه می‌نشستند کسب و بس سرد بود که از نماز با نیاز فرستند

باز با نماز آی و از طهارت به نماز شو ابوعلی رودباری در بغداد با

جنید و نوری و ابوحمزه و مسوحی و با آنکه در طبقه ایشان بود از

مشایخ قدس الله اسرارهم صحبت داشته و در شام با ابوعبدالله جلا اوری

از بغداد است اما به مصر مقیم شده و شیخ مصر و صوفیان آن بوده

و از شعرای صوفیان است وی گفته در وقت نزع ۹ وحقک

لا نظرت الی سواکا . بعین مودة حتی اراکا . توفی سنه اثنی

وعشرین وثلثمایه وهم وی گفته ۹ من لم یکن بک فانیا عن حظه

وعن الهوی والانس بالاحباب . او تیمته صبابة جمعت له

ما کان مفترقا من الاسباب . فکانه بین المراتب قائم لمنال

حظ او لحسن ثواب . شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که مرا

درین شعر رودباری چیزیست که سخنش را جای‌ها گذاشته که همه بگفته هم

وی گفته و الایمن قبل اعمالهم و عاداتهم قبل اعمالهم ثم جازاهم اعمالهم
شیخ الاسلام گوید کی گفت علم آنست این که همه را از حق بدانی و انست این عالم همه
امت و غافل اند از حق مشغول به پوست اند مغز ندیدند یعنی حقیقت
هم وی گفته اضیق السجون معاشرة الاضداد و هم وی گفته فضل الفعال
علی الفعال منقصة و فضل الفعال علی المقال مکرمة و هم وی گفته علامة اعراض
الله تعالی عن العبد ان یشغله بما لا ینفعه و هم وی گفته ما لم یخرج من کلیتک لم
تدخل فی حد المحبة وقتی بگرمابه رفت در جامه خانه چشمش بر مرقعی افتاد
در فکر شد که تا از درویشان بگرمابه کیست چون در رفت درویشی را دید
بخدمت برپای ایستاده بر سر جوانی امرد که در حمام نشسته ابوعلی هیچ نگفت
چون آن جوان امرد برخاست آن درویش آب بر سر وی فرو کرد و
خدمت نیکو بجای آورد و چون غسل کرد ازار خشک آورد و آن جوان بیرون
رفت آن درویش نیز در خدمت وی بیرون رفت ابوعلی نیز بعقبه
بیرون رفت آن درویش جامه بسر آن جوان فرو افکند و کلاه بر روی
افشاند و عود بسوخت و مروحه برگرفت و او را باد میکرد و آینه
پیش وی داشت و هر چه بود از جهد و امکان بجای آورد آن جوان

دروی

در وی نگریست چون آن جوان برخاست تا بیرون رود درویش را صبر
نرسید گفت ای پسر خدا یاد کرد تا تو من نگری گفت بمیر یعنی و من
تو بنگرم درویش بیفتاد و بمرد و آن جوان برفت ابوعلی فرمود تا
درویش را بخانقاه بردند و کفن ساختند و دفن کردند و از آن گاه
ابوعلی هیچ مرقعی از آن ندید درباره مرقع خشن پوشیده ابوعلی بوی
نگریست گفت تو آن درویشی که آن درویش را گفتی بمیر تا تو بنگرم گفت هستم ای
شیخ آن خطایی بود که بر من رفت شیخ گفت آنجا چون افتادی گفت از آن
روز باین کار در آمدم آن شب وی را بخواب دیدم مرا گفت مردم و هم
من بنگریستی اکنون باری من بنگر از خواب در آمدم و توبه کردم و بسر
خاک وی شدم و موی ببریدم و مرقع در گردن افکندم و با خدا
عهد کردم که تا زنده باشم هر سال می‌شوم و بنام وی لبیک می
زنم و حجی میکنم و بر خاک وی می‌آیم و باو می‌سپارم کفارت
گفت و گوی خود را

ابوعلی الثقفی رحمه الله تعالی

از طبقه رابعه است نام وی محمد بن عبدالوهابست ابو حفص حداد
و حمدون قصار را دیده بود و در نیشابور امام و مقدم بود در

و کان احسن المشایخ کلاما [illegible] شیخ یحیی [illegible] در عیوب نفس و آفات [illegible] و قصور اعمال [illegible] دیگران [illegible] موجب [illegible] از جهل موجب روشنی [illegible] خلاصی از ظلمت [illegible]

اکثر علوم شرعی همه را فرو گذاشت و بعلم صوفیان مشغول
و ابوعثمان حیری وی را ستودی و کان احسن المشایخ کلاماً فی عیوب
النفس وآفات الاعمال در زمان وعصر خود و بلند مرتبه بود از وی
است العلم بالله حیات القلوب من الجهل ونور العین من الظلمت وهم
وی گوید هر که صحبت دارد بزرگان را نه بنظر حرمت حرام شود
بروی فایده ایشان و برکات نظر ایشان و از نور ایشان هیچ
بروی پیدا نگردد و از وی پرسیدند که عیش کی صعبتر و ناخوشتر گفت
عیش آنکه بر نومیدی زید شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که نومیدی در
در کفر دارد نومیدی از الله کفر است لا تیأسوا من روح الله
الا القوم الکافرون ولا تقنطوا من رحمة الله و روزی در مجلس وی
احوال محبان سخن گفت در آن میان این دو بیت را بخواند

الی کم یکون الصد فی کل ساعة ° وکم لا تملین القطیعة والهجر
رویدک ان الدهر فیه کفایة ° لتفریق ذات البین فانتظر الدهر

و در اثناء مجلس خود بسیار گفتی ای همه را هیچ نفروخته و هیچ
را بهیچ خریده ابوعلی الکاتب المصری قدس الله سره از طبقه

رابعه است

رابعه است از کبار مشایخ مصر است صحبت داشته با ابوبکر مصری
و ابوعلی رودباری مر ابوعلی را نسبت صحبت کرامات ظاهر بود ابو
عثمان مغربی گفتی که وی از بزرگ سالکان است و بر راه سالکان بود در روزگاری
و در بزرگی و تمامی علوم وی گوید هرگاه که مرا مشکل شدی مصطفی
را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدمی و از وی پرسیدمی شیخ الاسلام
گفت شیخ ابوعلی کاتب را در مصر یک مریدی بود که حیری بوی داد
و وی مرید شیخ بشر قرطوی شد گفت الهی میان من و تو این واسطه
نبود و مرگ وی دریافت و ابوجعفر ... گوید اگر توحید من
را در سر بر قبر شیخ ابوعلی ... کن وی گوید که الله تعالی گوید که
یمن الیک من ظهر علینا شیخ ابوالقاسم نصرآبادی گوید ابوعلی کاتب
را گفتند که کدام یک نیکوتر است از این دو بفقر یا بغنا گفت آنکه
قدر وی نیکوتر و بعد از آن این دو بیت بخواند

ولست بنظار الی جانب الغنی ° اذا کانت العلیاء فی جانب الفقر
وانی لصبار علی ما ینوبنی ° وحسبک ان الله اثنی علی الصبر

ابوعلی ... رحمة الله تعالی علیه نام وی

حسن بن علی بن موسی است شاگرد ابو علی کاتب و ابو یعقوب سوسی
است منسوب فهی بیشتر برده و بیکی مصر بوی انجا در سنهٔ اربعین
و ثلثمائه رفته از دنیا وی گفته پیغامبر را صلی الله علیه و سلم بخواب دیدم
مرا گفت یا علی می سیم ترا که وقت مید ادی و … را گفتم
فی سبیل الله یا رسول الله پس روی بمن کرد و گفت میدانی که ترا بر کیلی … شان
و کفایت مهمات ایشان بیای کنم ترسیدم که مرا … من خیری روی
کرباید با کاری … پس الله کرا از دولت من رساند گفتم یا رسول الله …
و کفایت بر جا من … پس ایشان و برا کاری خواست … نشان
روی بوی نهادند … آن همه … شد چون حاجت
کفایت بیش … خود ابو علی کاتب آمد … وی گفت
چه گروه بوی یعنی … ایشان … کرد یعنی …
و نادا شت … کفایت … شیخ الاسلام گفت قدس الله سره
که … الفرموده مصطفی صلی الله علیه و سلم …
وی میکرد … شی … روزی …
این طایفه بوی در آمد … نهاد گفت من برای این آمده ام

کف نسان که این را من بشنیدم پس و اسطهٔ ام حقوق شمار است شما
می رسانم ان عزیز این قصه را که شیخ ابو علی کاتب را گفت شیخ
گفت که من کمال نمی برم که اکنون در دنیا کسی باشد مثل این شیخ بگو
قصه خواب وی را با شیخ بگفت گفت رحمة الله ابا علی …
و نیوفق للتمام بحقها شیخ الاسلام گفت که ابو علی … مسولی
بصره رفت و … شیخ ابو یعقوب سوسی در بصره … مکیت
و از کس نمی پرسید که خانه وی کجاست تا روزی بکوی فروشد
و دکان حلاجی دید شاگردی بران نشسته … و رفت و بحجرهٔ وی
رسید گفت وی را خواهی گفت آری گفت چون بوی سوی را خوانم
گفت برو گرد و گرد ار کرده که هر که بوی شود این گویند اگر رفت و دست
در حجرهٔ وی باز نهاد آواز آمد که در آی در شد گفت ما نشین
من ترا بگویم که برو گرد و گرد ار گرد یعنی … همیش کرد است
خبری … ار گرد ار ابو علی رازی رحمه الله
تعالی علیه شیخ الاسلام گفت که وی گفته ادارات الله عز و جل
… فاعلم … بیفته یعنی …

که حق تعالی ترا از خلق وحشت دهد از حاضر بیاسایی و غایب را بخوبی یاد کنی
مراد او آنست که ترا بخود انس و آرام دهد **ابو علی خیران رحمه الله تعالی علیه** نام وی حسن بن صالح بن خیران است فقیه بوده
شافعی جمع کرده بود میان فقه و ورع وی را تکلیف کردند که قاضی
القضاة شود قبول نکرد و گویند که ابو علی بن عیسی وزیر مقتدر بالله صاحب
البلد را گفت که شیخ ابو علی خیرانی را بیارید تا قضا را بر وی عرض کنند وی
نشنید و پنهان شد چند کس بر در خانه وی موکل ساختند که چون وی
محتاج شود بیرون آید ده روز از خانه بیرون نیامد حضر بود وزیر بشنید گفت
وی را بگذارید مقصود ما آن بود که مردم بدانند که در مملکت ما کسی هست که
قضای شرق و غرب بر وی عرضه کردند قبول نکرد و وی گفته
اذا استند الرجل تمام عقله شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که خوش
دل بیدار بود مرد معلق بود **ابو علی سیرجانی رحمه الله تعالی علیه و قدس سره** آورده اند که وی را مسافری برسید
برای سوزنی هفتاد بار در بازار رفت تا او که بهتر ازین می باید شیخ
ابو علی با بزرگی و پیری و ضعیفی خویش برخاست و دیگری آورد

تا هفتاد بار

الاسلام تغییر این کلام
باشد لیکن تغییر بلازم

تا هفتاد بار بعد از هفتاد بار سوزنی دیگر بیاورد تا جایی که او را بدان
سوزنی اختیار کند آن مسافر گوید در خانقاه نیم خادم شیخ بودی که دل
بگرفت و من از برای تجربه میگیرم اگر سوزنی دیگر را بیاوردی هفصد
بار دیگر خواستمی فرستاد **عبدالله بن محمد المعروف بالمرتعش رحمه الله تعالی** از طبقه رابعه است کنیت وی ابو محمد
نیشابوریست از محله حیره به بغداد بوده بکار مشایخ بغداد او
و امامه ایشان از اصحاب ابو حفص حداد است و جنید او بوده
گفته اند عجایب بغداد سه است زعقه شبلی و نکته مرتعش و حکایات
خلدی و مرتعش در بغداد بوده در مسجد شونیزیه بگذار رفته در سنه
ثمان و عشرین و ثلثمایه و در قولی ثلث و عشرین ابو حفص وی را
بسیاحت فرموده بود هر سال هزار فرسنگ سفر میکرد و پای برهنه
و سر برهنه بهیچ شهری بیش از ده روز نبودی و گاه بودی
که سه روز بودی ابراهیم بن مولد گوید که ابراهیم قصار فرستاد
مرا که مرتعش را گو که ما دانیم که انجا تست با وی سخن مگوئید و بر وی سلام مکنید
وی مدت دراز در بغداد اقامت کرد روزی بوی رسیدم

گفتم یا محمد تو سر ازین جای با این همه خواری که از جهت ما بتو رسید گفت
ای شیخ این یعنی اینجا این قدر اقامت کردم و اگر نه من در شهرها
دیگر چند روز بیش نمی‌باشم مرتعش گوید که هرگز خویشتن را بباطن خاص
ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم از وی پرسیدند که تصوف چیست
گفت اشکال و تلبیس و کتمان و هم از وی پرسیدند که ای الاعمال
افضل گفت رؤیة فضل الله پس این بیت بخواند ان المقادیر
اذا ساعدت الحقت العاجز بالحازم و هم وی گفته افضل الا
رزاق تصحیح العبودیة و ملازمة الخدمة علی السنة و هم وی
گفته اول کار من آن بود که من بجهان اسیری بودم در نیشابور در خانه
خود نشسته ناگاه جوانی آمد مرقعی در بر و کهنه بر سر و بسوی من
اشارت کرد و بوجهی لطیف چیزی خواست که با خود گفتم که
جوانی است تندرست ازین شرم نمیدارد که سؤال میکند و
ویرا هیچ جواب ندادم بانگ بر من زد که از آن بترسیدم پس گفت
اعوذ بالله مما خاطر بک و اختلج به صدرک من بیخود شدم و در روی
در افتادم خادم از خانه بیرون آمده بود و سر من در کنار خود نهاد

و مردم بسیار

و مردم بسیار گرد من در آمده چون بعد مدتی با خود آمدم آن جوان
رفته بود حسرت بسیار خوردم و از آنچه کرده بودم پشیمان شدم چون
شب شد بعادت تمکن در خواب شدم حضرت امیرالمؤمنین علی را رضی
عنه در خواب دیدم و آن جوان با وی حضرت مرا اشارت میکرد و سرزنش
میکرد و میگفت ان الله لا یصلح محب مانع سائلا از خواب درآمدم و هرچه
داشتم تفرقه کردم و روی بسفر آوردم اطراف را بگردیدم و سال بسیار کردم
هر دو ده سال به نیشابور باز گشتم از خدای تعالی درخواستم که مرا اعلامی
دهد از سرانی که بمن رسیده بود خدای تعالی عنایت کرده و از آن خلاص شدم
و همیشه خشم آن جوان را بر خود می‌بینم و سرگرانی که از من کشید و خالی نشدم و
نخواهم شد تا آن وقت که بخدای تعالی برسیم عبدالله بن محمد
المنازل قدس الله سره الجزیل از طبقهٔ رابعه است و کنیت وی
ابومحمد است از بزرگان مشایخ نیشابور بوده و در طریقتی است که آن متفرد
است صحبت داشته با حمدون قصار و طریقت از وی گرفته و عالم
بوده بعلوم ظاهر بزرگی که از مشایخ که من وی را دیدم هم مرو
نصرآبادی است که مردمان را بنام نبرد و هرگز نام عبدالله مبارک

که مردمان را خود نام بنزد وی گفته که هر که در کار دین بزرگ آید فضیحت شود
و هر که بضعف درآید قوی شود یعنی بنیاز و حرمت و ادب درآید
نه بدعوی و قوت و هم وی گفته که هیچ خیر نیست در آن کس که دل
کسب و دل سؤال خود را نبخشیده باشد و هم وی گفته که هر که لازم
کرده اند مر نفس خود را صبری که از آن محتاج نباشد ضایع کرده اند از احوال
خود مثل آن صبرهایی که از آن محتاج باشند و از آن چاره نداشته باشند
و هم وی گفته اگر درست شود بنده را در همه عمر یک نفس که از ریا و شرک
پاک باشد مر او را برکات آن نفس تا آخر عمر وی سرایت کند عبد الله
خیاط رازی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی گفته هر که حق
الله تعالی را در جوانی فرو گذارد وی را در جوانی فرو گذارد و یاری ندهد
عبد الله بن عصام قدس الله سره العزیز شیخ الاسلام
گفت قدس الله سره که وی گفته که مصطفی را صلی الله علیه وسلم بخواب
دیدم گفتم یا رسول الله حقیقت این کار که ما در آنیم چیست گفت شرم داشتن
از حق تعالی که چون با خلق باشی از وی خالی باشی یعنی چنان کم چون بظاهر بخلق
باشی بباطن بحق باشی سبحانه و تعالی و شرم داری از وی که بباطن بغیر وی مشغول

[illegible]

عصام بکسر عین و سکون صاد ...

باشی رسول صلی الله علیه وسلم این بگفت و برفت من از پی وی برفتم گفتم
یا رسول الله بیفزای گفت محتجب شو از خلق و منی با خلق باش یعنی
که بباطن با حق باشی سبحانه که بظاهر با خلق باشی و بر ایشان بخشایی و حقوق
ایشان را ضایع نگردانی ابو عبد الله نباذانی قدس الله
سره العزیز شیخ الاسلام گفت وی گفته که مصطفی را صلی الله علیه وسلم
بخواب دیدم گفتم یا رسول الله با کدام قوم نشینم گفت با آن قوم که
مهمانی شوند یعنی درویشان نه با آن قوم که مهمانی کنند یعنی توانگران
ابو الخیر التیناتی الاقطع قدس الله روحه العزیز از طبقه
رابعه است نام وی حماد است غلامی بوده و تینات که دهی است
بر فرسنگی مصر و گویند که تینات از مصیصه است و از ولایت مغرب
زمین هیچ کس ندانند که چون بی‌دست بود و وی را بدو دست دیده اند
چون الو کسی بود و با شیر موافقت داشت قیل له انا سمعنا ان السباع
تانس بک قال نعم الکلاب یانس بعضها ببعض وی زنهار بر زمین
بود در وقت خود و مشرف بر احوال خلق و در سنه اربعین و ثلثمائه
رفته از دنیا و مر او را آیات و کرامات بسیار ظاهر بوده صحبت داشت

نباذانی بفتح نون و باء موحده و ذال معجمه و کسر نون

با ابو عبد الله جلا و جنید و غیر ایشان از مشایخ بود در طریقه توکل یگانه
بود وی گوید هر که عمل خود ظاهر کند مرائی است و هر که حال خود ظاهر
کند مدعی است وقتی یکی را دید که بر آب میرفت وی بر کنار رود با
بود آن مرد را دید که بر آب میرفت گفت این چه بدعتست با خشکی
آی و می‌رو وقتی دیگری را دید که در هوا میرفت گفت این چه بدعت
فرو آی و می‌رو و اخر بانگ بروی زد که یکی مروی گفت هیچ گفت
اکنون برو شیخ الاسلام گوید که کرامات فروش او را قبول کنند
مغرورست و کرامات چرا اگر چه بانگ سگ بخند نیک است یعنی
حقیقت نه کرامات است ورای آن چیزیست آن رها دو ابدال را خوش
آید صوفی عارف از کرامات نه از نیست وی کرامات کرامات
شیخ الاسلام گوید که عباس بن محمد الخلال گوید امروز ابو الخیر تیناتی
مرا گفت که مرقع در گردن افکنده یکی شوی بطرسوس و بیت المقدس
چرا بکجی باز نشینی و در وی ها و گنج شیخ الاسلام گفت آن گنج کجا تو جائی
که تو نباشی شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که ابو صالح حمدانی گفت
که نام وی نا دوست که در خانه ابو الخیر تیناتی شدم بزیارت مرا

گفت

گفت اکنون سفر کجا میکنی گفتم بطرسوس گفت امسال الحجا نیست
داری گفتم نیت مکه دارم گفت الله تعالی شما را خیری داد
حق آن نشناختید و از اینکه نداشتید شما را در بادیه‌ها و دریاها
پراکنده ساخت ابو صالح گفت ای شیخ حج و غزا را میگو
گفت از آن حج و غزا میگویم چرا نه وقت خود را غنیمت
گیرید و بآن بنشینید شیخ الاسلام گفت قدس الله سره مریدی
پیش ابو القاسم خلال مروزی شد از وی دستوری خواست
که بسفر می شوم گفت چرا میروی گفت که زود و تیره گردد دل
گفت چرا در جا باشی که زود و تیره نگردد و یکی از اصحاب ابو الخیر
تیناتی گوید که روزی شیخ نشسته بود گفت و علیکم السلام گفتم
با که سخن میگوئی گفت نه کسی از فرزندان ادهم در هوا میگذشت
بر من سلام کرد او را جواب دادم ابو الحسین قرافی گوید که به
زیارت ابو الخیر تیناتی رفتم چون وداع وی میکردم در مسجد
آمد و گفت یا ابو الحسین میدانم که با خود معلوم بر نمی داری
لیکن این دو سیب با خود بردار از وی بستدم در جیب نهادم

سه روز برفتم هیچ فتوح نرسید یکی از آن دو سیب را بیرون آوردم و بخوردم خواستم که دیگری را بیرون آرم دیدم که هر دو سیب در جیب منست پس از آن سیبها میخوردم و باز در جیب من پیدا میشد تا بموصل رسیدم بخاطر من رسید که این سیبها معلوم من شدند و توکل مرا بر من فاسد ساختند ایشان را از جیب بیرون آوردم و بنگریستم دیدم که درویشی خود را در عبایی پیچیده میگوید مرا سیب آرزو میکند هر دو را بوی دادم چون از وی برگذشتم در دل من افتاد که شیخ ابو الخیر آن سیبها را بوی فرستاده بود برگشتم و آن درویش را طلب کردم نیافتم یکی از طایفه میگوید که پیش شیخ ابو الخیر تیناتی بودم با من از هر جا حال خود حکایت آغاز کرد و پیش از آن گرفتم از وی که سبب بریدن دست چه بود گفت دستی گناهی کرد و ببریدند پس مرا گمان آن شد که در جوانی از وی کاری که سبب بریدن باشد واقع شده است دیگر هیچ نگفتم تا آنکه بعد از چند سال با جمعی از مشایخ با وی رسیدیم با یکدیگر از مواهب و کرامات که از حق سبحانه و تعالی بسبب ایشان واقع شده بود سخن میگفتند تا سخن بطی الارض رسید و در آخر کسی سخن میگفت ابو الخیر را از آن خاطر تنگ

آمد گفت چند میگویید که فلان در یک شب بمکه میرود و فلان در یک روز من غلام حبشی را میشناسم که روزی در جامع طرابلس نشسته بود و سر در مرقع کشیده خوشی حرم بخاطر وی آمد در سر خود گفت کاشکی من اکنون در حرم بودمی چون سر از جیب مرقع بیرون آورد خود را در حرم یافت آن جماعت در یکدیگر نگریستند و باکدیگر اشارت کردند که آن غلام حبشی وی است پس یکی از آن جماعت گستاخی کرد و گفت ای شیخ اصحاب می پرسند که سبب بریدن دست شما چه بود گفت دستی گناهی کرد و ببریدند گفتند مدتهاست که این سخن میشنویم می خواهیم که سبب آن بگویی گفت من مردی بودم از مغرب مرا هوای سفر خواست باسکندریه آمدم و دوازده سال آنجا بودم از آنجا سفر کردم و دوازده سال دیگر در میان شطا و دمیاط اقامت کردم گفتند اسکندریه شهریست معمور آنجا می توان بود اما در میان شطا و دمیاط هیچ نوع آبادانی نیست چون معاش میکردی گفت بر کنار خلیج دمیاط کلبهٔ از نی ساخته بودم و در آن شبان راه که آن پیاده بدمیاط فرود می آمدند چون چیزی می خوردند سفرهای خود را بیرون می افشاندند از

می نحت وران با سگان مزاحمت میکردم و نصیب خود میگرفتم
در تابستان قوت و چون زمستان می شد در نواحی خانه من بردی
بسیار بود و از زمین می کندم و بیخ الزاماره که ترش و سفید بود میخوردم و الحمد
از آن حکمت و سیر بود می اندوختم این بود قوت من تا گاه که روزی یکی
من در رود و بندگان ای ابو الخیر چنان گمان که با خلق در قوتهای ایشان شرکت
نیستی و دعوی توکل میکنی و حال آنکه در میان رونشته که نعم الهی و سیدی
و مولای سوگند به عزت تو که هرگز دست با تحریم سیمین روا ندارم
نکنم و هیچ نخورم مگر آنچه تو به من رسانی دوازده روز گذشت نماز فرض
و سنت و نفل میگذاردم بعد از آن از نفل عاجز شدم دوازده روز
دیگر فرض و سنت میگذاردم و بعد از آن از سنت هم عاجز شدم دوازده روز
دیگر فرض میگذاردم بعد از آن ز تمام عاجز شدم دوازده روز دیگر
نشسته میگذاردم بعد از آن از نشستن هم عاجز شدم و دیدم که دیگر فرض
هم از من فوت میشود پس پناه بخدای تعالی بردم و در سر خود گفتم
الهی و سیدی بر من خدمتی فرض کرده که از آن هم سوال خواهی کرد
و رزقی مرا ضمان شده که من رسانی بآن رزقی که ضمان شده بر من

تفضل

تفضل کن و بآن عهدی که بسته ام مرا مگیر یعنی از نقض عهد نگاه دار
ناگاه دیدم که در پیش من دو قرص پیدا شد و در میان آن چیزی
و هیچ نگفت که آن حضر بود و او از اصحاب سهم کسی رسید پس از
آن دو قرص باز پس رفت تا شد و دیگر می گفتم بعد از آن اشارت
چنان شد که بجانب ثغر می باید شد بدان جانب ثغر روان شدم تا به
رسیدم و اتفاقا روز جمعه بود و در صحن مسجد جامع شخصی قصه زکریا
علیه السلام و در آمدن وی در درخت و دو نیمه کردن وی با اره و غیر آن
می بران میگفت در نفس خود گفتم الهی و سیدی زکریا علیه السلام مرد
صابر بوده است اگر مرا نیز مبتلا کنی ببلائی نیز صبر کنم پس از آن
شدم تا انطاکیه رسیدم بعضی از دوستان من مرا دیدند و دانستند
که عزیمت ثغر دارم برای من شمشیری و سپری و حربه آوردند پس
ثغر رفتم و از خدای تعالی شرم داشتم که از ترس عدو در پس سور مقام
گیرم روز در بیشه که بیرون سور بود مقام گرفتم و شب بکنار
دریا می آمدم و حربه را به زمین فرو می بردم و سپر را بآن باز می نهادم
و محرابی می ساختم و شمشیر را حمایل میکردم و تا روز نماز میگزاردم

چون نماز صبح میگذاردم به بیشه میگشتم بعضی از روز تا نظر
کردم که چشم من بر درختی افتاد که بعضی میوهای وی سرخ شده بود و بعضی
سبز شده بود و چشم بران نشسته بود و می درخشیده مرا خوش آمد عهد را
بر من فراموش گردانید دست بآن درخت دراز کردم و از میوهای
آن چیزی گرفتم بعضی در دهان داشتم و بعضی در دست که عهد را فرا یاد
من داد آنچه در دست داشتم بریختم و آنچه در دهان بود بیفکندم گفتم
با خود که هم وقت محنت و ابتلا رسید و لشکر و حربه را دور انداختم
و بر جای بنشستم و دست بر سر خود نهادم هنوز تمام قرار نگرفته بودم
که جمعی سواران و پیادگان گرد من در آمدند و گفتند برخیز مرا بردند
تا بساحل رسانیدند دیدم که امیر آن نواحی سوار ایستاده است و
گروهی سواران و پیادگان گرد بر گرد وی و جماعتی از سیاهان
که روزی پیشتر قطع طریق کرده بودند پیش روی وی بازداشته بودند چون
پیش امیر رسیدم گفت چه کسی گفتم بنده از بندگان خدای تعالی
پس از آن سیاهان پرسید که وی را میشناسید گفتند نی گفت وی
مهتر شماست خود را فدای وی میکنید پس حکم کرد که دست
و پاهای

و پاهای ایشان را ببرید یکیک را پیش من می آوردند و از هر کدام یک
دست و یک پای می بریدند چون نوبت بمن رسید گفت پیش آی
و دست خود دراز کن دراز کردم ببریدند گفتند پای خود دراز
کن دراز کردم روی باسمان کردم و گفتم الهی و سیدی دست
من گناه کرده بود پای را چه گناه است ناگاه سواری که در میان
ایستاده بود خود را بزمین انداخت و گفت چه میکنید میخواهید که
آسمان بزمین فرود آید این فلان مرد صالح است و نام مرا گفت
آن امیر خود را از اسپ بینداخت و دست بریده مرا
برداشت و ببوسید و در من آویخت و میگریست که مرا بحل
کن گفتم من ترا اول بحل کردم دستی بود که گناهی کرده بود
ببریدندش بعد از آن بگریستم و گفتم کدام مصیبت ازین عظیم
ترکه هم دست بریده شد و هم آن دو گوش از دست رفت شیخ
الاسلام گفت قدس الله سره مری بوده زهیر بن نعیم نام وی عالم
بوده و صاحب تصنیفات وی گوید که روزگاری مرا سوالی در
خشم نیامدی و ایشان را کسی سخنی نکرد آنان را که ماحصل از

از عرب بودند شبی در خواب دیدم این طایفه را حلقه حلقه و جوق
جوق نامد از آسمان مرا گفتند ای پسر بخیر این همه که دیدی موالی اند
و از عجم و در میان ایشان یک تن است از عرب شیخ الاسلام قدس سره گفت
من بر زدم ابوالخیر شناسم ازین طایفه همه موالی بودند شیدانی همدان و جنیدی
را نام بردم ابوالخیر تیناتی و ابوالخیر عسقلانی و ابوالخیر حمصی و ابوالخیر مالکی
و ابوالخیر حبشی و ابوالخیر حبسی بس ابوالخیر نیست

ابوالخیر حبشی رحمة الله علیه شیخ عمو و شیخ عباس بلیدی از وی خبر میکردند وی بمکه
مجاور بوده وقتی شخصی در مسجد حرام آمد و گفت امالکم جوانمردان مکه
برایشان بشارت مهمانان کرد و بر سبیل المقارنة گفت جوانمردان ایشان اند
ساعتی گذشت شیخ ابوالخیر حبشی می آمد با هیبت و خشم تمام نزد وی آمد
وی هم آمد آن عجمی که آن شخص که بوده و ایستاده بود پس گفت کیست آنکه میگوید که
اینان جوانمردان جوانمردی باید تا جوانمرد بینید و گویند وی همان شب
که قبر وی در ابرقوه است نام وی اقبال بود و لقب وی طاوس الحرمین
گفتند وی ابوالخیر غلامی بود حبشی مر بعضی خواجگان جرجان را و
او را آن بندگی نیز بندگی حضرت حق سبحانه و تعالی اشتغال تمام داشت و پیوسته

خواجه وی

خواجه وی می گفت آزادی چیزی خواه و وی هیچ نمی خواست روزی
بروی الحاح بسیار کرد گفت اگر میخواهی مرا خالصاً لوجه الله آزاد کن خواجه
گفت من چندین سال است که ترا آزاد کرده ام و بحسب بو خواجه بود
و مرا خدمت میکرد پس خواجه خود را وداع کرد و روی به بغداد آورد و بقصد زیارت
یکی از مشایخ جوان بود آنجا رسید آن شیخ مشرف بر موت بود چون
سلام کرد گفت علیک السلام یا ابا الخیر مشتاق بودیم ترا و لعلی ات
تشریف که در هنگام زبان مشرف خوش شده و نیز او وصیت مجاورت
حرمین شریفین را و بحمد الله تعالی شرفا گرد و گفت مقصود تو اینجا
حاصل خواهد شد شصت سال مجاورت حرمین کرد که هرگز از هیچکس
هیچ خبر طلب نکرد وی گوید که شصت سال در مکه و مدینه مجاورت
کردم سختی های بسیار کشیدم هرگاه خواستم که از کسی سوال کنم هاتفی آواز
داد که شرم نمیداری که روی که بآن سجده با ملکی از امش
غیر او خوار گردانی گوید که هرگاه که بروضه مقدسه مصطفویه علی
ساکنها الصلوة والسلام درآمدی و گفتی که السلام علیک یا رسول
الله جواب آمدی که و علیک السلام یا طاوس الحرمین وی گفته

الحر من یوجب علی نفسه خدمة الاحرار والفتی من لا یری لنفسه فضلا علی
منه ولا یری لنفسه استغناء عن احد و هم وی گوید بر تجارت احرار
و تواضع سود ایشان در سه چیزست و ثمامین و قیمتها بر فقر و دنیا
ابو الخیر عسقلانی رحمه الله علیه ببغداد آمده و خرقه کلاه ... کرد و با مشایخ صحبت داشته و از انجا بیکی از دیهای انجا رفت و
متاهل شد و هم انجا وفات کرد **ابو الخیر حبشی رحمه الله تعالی**
علیه کعبه را بار نما مقدم توکل قطع کرد توفی بعد العشر و الثلثمایه **ابراهیم**
بن شیبان الکرمانشاهی القرمیسینی قدس سره از طبقه رابعه
است کنیت وی ابو اسحاق شیخ جبل بود در وقت خویش
و برا معاملات بود در ورع و تقوی که خلق از آن عاجز شدند از اصحاب
ابو عبد الله مغربی و ابراهیم خواص است از عبد الله منازل پرسیدم
که در وی چگونه گفت ابراهیم حجة الله علی الفقرا و اهل الادب و
المعاملات در سیر شنیدم و ملمات در رقه از دنیا وی گفته که هر که
حرمت شیخ نگاه ندارد بدعویهای دروغ و گزافهای بی فروغ
گرفتار شود و بآن فضیحت گردد و هم وی گفته که چون درویش گوید که

نعلین من باید که بروی نگاه نکنی ایمنی و صحبت باید که از ملک باشد و هم
وی گفته که مدبر مرد و صحبت کرده که علم بیاموز از برای ادب ظاهر
و ورع را بطلبد که از برای آداب باطن و دور باش از آنکه ترا از حق
از خدای مشغول گرداند که کم افتد که کسی از وی روی بگرداند از
دولت آن باید که روی بوی آرد **ابو زید مرغزی خراسانی**
رحمة الله تعالی علیه شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که خواجه
ابو زید مرغزی فقیه خراسانی بحج می شد کرمانشاه رسید ابراهیم
شیبان را انجا یافت آن سال حج را بگذاشت و صحبت وی را لازم گرفت
عمارت دل خود را و بسال دیگر حج کرد چون خواجه ابو زید از
دنیا برفت آن روز باران عظیم بود بیرون نتوانستند برد در
خانه دفن کردند بعاریت که باز بیرون برند چون خواستند که بیرون
برند در گور نبود شیخ الاسلام گفت آن ولایت نه از رقعه باقیه بود
که از آن پیر و صحبت وی باقیه بود **ابراهیم بن احمد المولد**
الصوفی رحمه الله تعالی علیه از طبقه رابعه است کنیت وی
ابو اسحاق است از کبار مشایخ رقه است و فتیان ایشان با ابو ...

عبدالله جلا و ابراهیم قصار رقی صحبت داشته در سنه اثنین و عشرین
و ثلثمایه برفته از دنیا از وی ابوالحسن علی بن احمد ویرا پس از وفات
وی بخواب دید گفت مرا وصیتی کن گفت علیک بالقناعة و الزلة الی ان تلقی
ربک وی گفته حقیقة الفقر ان لا یستغنی العبد بشیء سوی الحق سبحانه
و تعالی وی گفته که عجب می‌آید مرا از کسی که بشناخت که ویرا راهیست
بخداوندی چون زندگانی کند با غیر او و حال آنکه خدای تعالی میگوید که
وانیبوا الی ربکم و اسلموا له و هم ابراهیم رقی گوید که من در ابتدای ارادت
قصد زیارت مسلم مغربی کردم چون بمسجد وی درآمدم امامت میکرد
و الحمد لله را احمد جای خطا خواند با خود گفتم که رنج من ضایع شد آن شب
آنجا بودم روز دیگر بقصد طهارت خواستم که بکرانهٔ فرات روم شیری
بر سر راه خفته بود باز گشتم دیگری را اثر من می‌آمد عاجز فرو ماندم آنگه
بر گرفتم مسلم از صومعه بیرون آمد چون شیران ویرا بدیدند تواضع
کردند وی گوش هر یک گرفت و بمالید و گفت ای سگان خدای عز و
جل نگفته‌ام شما را که بمهمانان من کار مگیرید آنگاه مرا گفت یا ابا اسحاق
شما راست کردن ظاهر مشغول شده‌اید تا از خلق می‌ترسید و ما

راست

راست کردن باطن تا حق از ما می‌ترسند **ابراهیم الجیلی**
قدس الله تعالی سره العزیز از زمین جیل بوده پیری
بزرگ و با شکوه بوده از طایفهٔ وقت صافی و [illegible] شیخ الاسلام
ابوالازهر اصطخری گوید که ابراهیم جیلی بعم‌زادهٔ خود مبتلا شد و ویرا
ببنی کرد و وی مشغوف شد چنانکه از بیقراری در دوستی وی از نزدیکی
وی بر نتوانست خاست وقتی با خود گفت این چیست که من در آنم
اگر من با این حال با آخرت روم که باشم نیت برخاست و غسل کرد و نماز
کرد و بزارید و گفت الهی توانی این دل که تو دادی دل مرا از این حال اول باز
ده در ساعت زن را تب گرفت و در روز سوم از رفت ابراهیم ویرا
دفن کرد و با سر وقت خود شد پای برهنه و سر برهنه در بادیه
درآمد **ابراهیم دهستانی رحمه الله تعالی علیه** شیخ الاسلام
گفت قدس سره که شیخ محمد قصاب دامغانی مرا گفت که آن وقت
که درین دیار اهل کلام پدید آمد من از آن رنجه می‌بودم برخاستم و بر
شیخ ابراهیم دهستانی رفتم که از وی بپرسم یعنی از مذهب و سخن
ایشان چون پیش وی رسیدم هنوز وی از آن چیزی نگفته بودم مرا

جیلی بکسر جیم و سکون یاء مثناة تحتانیه
اصطخری بکسر همزه و سکون صاد
مهمله و فتح طاء مهمله و سکون خاء
معجمه و کسر راء مهمله

دهستانی بکسر دال و سکون سین مهمله و تاء مثناة فوقانیه و نون ...

بعد محمد یاد کرد لا یعرف احدٌ عزّه ایّکم راح الله کسی شناسد سخن ذو النون
راست که گفتم عرفت ذات الله جلّ جلاله شیخ الاسلام گفت که او را از آنچون
شناخت خدا و نه چون او را از قرآن و سنت شناسی و را با او
شناخته نشی یعنی شناخت تصدیق و تسلیم نه تعقل مجرد او را توان
شناخت عقل مخلوق است برهمچو خودی دلالت کند و هر که درو از و
با تو سخن گوید بپذیر که او خود گوید و عقل و قیاس جحود مپذیر که ایمان
سمعی است نه عقلی **ابراهیم مرغینانی رحمة الله تعالی علیه**
شیخ الاسلام گفت وی گوید که آنچه گوش دریابد علم است و آنچه فهم دریابد
حکمت است و آنچه با او دریابی حقایقت **ابراهیم ماریه رحمة الله تعالی علیه**
کنیت وی ابو اسحاق است از مشایخ شام بوده است ابو حفص
را دیده و با ابوعثمان حیری صحبت داشته و ویرا در فتوت شأنی
بوده است عظیم نام وی ابراهیم محمد بن سعید است اما از صورت
نیکوی وی و خوشی خواندن وی را نازو لقب کردند **مظفر کرمانشاهی**
قرمیسینی رحمة الله تعالی علیه وی از طبقهٔ رابعه است
از کبار مشایخ جبل است و از تقرای صادق عبدالله خراز صحبت داشته

از وی منسوب است بناز

در بعض نسخ قرمیسینی است

و با بزرگست تر از وی نیز در طریقت چون دیگر مشایخ بود استاد عباس
شاعر است شیخ الاسلام قدس سره گفت که وی شبی را بجرش
کرده بود یکی نماز کرده ازوی و یکی قرآن خوانده وی و یکی مناجات
کرده و رجوع وی را نپذیرفت و این بیت میگفتی **شعر** قد سعت حیّة
الهوی کبدی فلا طبیب لها ولا راقی الّا الحبیب الّذی شغفت به
فعنده رقیتی و تریاقی و وی گفته العارف من حلّ قلبه لمولاه و
جسده لخلقه و هم وی گفته من صحب الاحداث علی شرط السلامة
والنصیحة ادّاه ذلک الی البلاء فکیف بمن صحبهم علی غیر شرط السلامة
وی گفت باید که نظر تو در دنیا برای اعتبار باشد و سعی تو در وی برضرورت
اضطرار و ترک تو مر او را برسبیل اختیار از وی پرسیدند که فقیر
کیست گفت فقیر آنکه با او حاجتش نباشد شیخ الاسلام گفت از آن حاجتش
نباشد که حاجتش همه او باشد و بس **ابو الحسن بنان**
رحمة الله تعالی از طبقهٔ رابعه است با ابوسعید خراز صحبت داشته و سنت
خود تو بی درست کنند ز نه برغبت از دنیا ابوعثمان مغربی گوید که
ابوعلی کاتب گفته ابوالحسن بنان در وجد و رقص بود و ابوسعید

عزیزان از برای وی دوست میدارد ابوالحسین را گفت که همه ملوک را دیدیم
بسته باشند و من در کنار نیل هم وی گوید بزرگ نیست قدر دوستان
الله تعالی را مگر بزرگی قدر بی‌نیازی وی ابوالحسین هند
الفارسی رحمه الله تعالی از طبقهٔ خامسه است نام وی علی بن هند
القرشی است از کبار مشایخ فارس است و با علمای اهل صحبت داشته
با جعفر حذا و غیر ایشان از وی چون عمرو بن عثمان و جنید و طبقهٔ ایشان
وی گفته هر که خدای تعالی بر بساط قرب خود جای دهد وی را از
خشنود دارد به هر چه بر وی کند از قضا زیرا که بر بساط قرب بی رضای
خشنودی نباشد ملک نشاندن بر بساط قرب موقوفست بر رضا
بخشید بر وی زیرا که و هم وی گفته حسن خلق با الله تعالی ترک شکایت
است و با امرها و نهیهای وی آنکه نشاط دل و طیب نفس در آن
قیام نمایی و با خلق نیکوکاری و بردباری و هم وی گفته اجتهدوا ان
لا تفارقوا باب سیدکم بحال فانه الملجا للکل و من فارق تلک السده
لا یری بعدها قرارا و لا مقاما و قال کتبت من کربتی الیهم فهم
کربتی فاین المفر شیخ ابوعبدالله خفیف گفته که شیخ ابوالحسین هند

با جمعی

با جمعی در شیراز وارد عوفی بود و من در سفر بودم گفته بود که نصیب
ابوعبدالله بگذارید جماعت عذری گفته بودند دیگر باره گفته بود که
البته نصیب ابوعبدالله بگذارید بگذاشتند اتفاقا من رسیدم درآمدم
سلام کردم ابوالحسین هند برخاست و جامه در زیر بغل گرفت
و بیکشت و میگفت قلوب المؤمنین لا تکذب پس مرا گفت که نصیب
خود در آرید که من گرسنه‌ام آنچه گذاشته بودند آوردند ابو
الادیان رحمه الله تعالی کنیت وی ابوالحسین است و نام وی
علی است و ورا از آن ابوالادیان گفتند که در همه دینها مناظره
کردی و مخالفان را بشکستی وی بصری است در ایام جنید بوده
و با ابوسعید خراز صحبت داشته عالم بوده و صاحب لسان و وی
غلامی بود احمد نام وی گفته که روزی میان ابوالادیان و میان
ترسایی سخنی میگذشت ابوالادیان گفت که آتش بی فرمان خدای تعالی کار
نمیکند و ترسا گفت نه چنین است که بطبع خود کار میکند اگر
خواهی بنمایم که آتش بفرمان خدای تعالی کار میکند بدین تو در ایم آنگاه
گفتند که آتشی برافروزید و ابوالادیان در میان آتش رود

هیزم جمع کردند و آتش عظیم را بر افروختند و مردم بسیار حاضر آمدند چون
هیزم تمام بسوخت اخگرها را بر روی زمین پهن کردند ابو الادیان
سجاده انداخته بود و او نماز میکرد و چون سلام باز داد برخاست و
بر بالای اخگرها برفت چون بآخر رسید روی با مجوسی کرد و گفت
این کفایت با تو یا دیگر داریم چون این سخن بگفت وی در هم کشید مجوسی
مسلمان شد احمد گوید چون شب درآمد ویرا پای میمالیدم در زیر انگشت
پای وی آبله دیدم بقدر درمی بود گفتم شیخا این چیست گفت چون بر سر
آتش میرفتم غایب بودم چون بآخر آتش رسیدم حاضر گشتم آن
سخن بگفتم و اگر این حضور در میانه آتش بودی بسوختمی شیخ الاسلام
گفت قدس الله سره هرگاه که وی بحج رفتی از خانه خود لبیک زدی
و از آنجا احرام گرفتی وقتی از حج باز آمد و زود لبیک زدن گرفت
گفتند ترک وی مکن اکنون باز آمدی با لبیک میزنی گفت این بار لبیک
مر حج را نزنم که لبیک وا میزنم یک جمعه بر نیامد که او فات رفته **ابو**
جعفر محمد بن علی النسوی المعروف بحمد علیا رحمه الله تعالی از طبقه
رابعه است از کبار مشایخ نسا بوده از اجله اصحاب ابوعثمان حیری

محفوظ گوید

محفوظ گوید که وی امام اهل معارفست وی از نسا قاصد با ابوعثمان
آمد که به پرسیدن مسایل از وی و در راه آب و نان نخوردی و
خواب نکردی و بطهارت نرفتی چون طهارت بشکستی رفتی
با طهارت نکردی شیخ الاسلام گفت قدس الله سره اگر با ابوعثمان
میرفتی روا بودی طعام خوردن و بطهارت رفتن اما او
با ابوعثمان میرفت مقصود وی چیز دیگر بود وی گفت هر که با [illegible]
خواست خود اظهار کرامت میکند وی مدعی است و هر که نا
خواست وی بر وی کرامتی ظاهر میشود وی ولیست و هم وی
گفت دوست نداری کسی را که هرگز از بر و احسان وی یک طرفة
العین خالی نیستی و چون دعوی محبت کسی کنی که یک طرفة العین در معاملت
موافقت وی نباشی و هم وی گفته هر که بغیر الله تعالی آرام کرد
الله تعالی ویرا فرو گذارد و هر که با الله تعالی آرام کرد طریق آرام
با دیگران بروی ببرد **ابو سعید الاعرابی رحمه الله تعالی**
از طبقه خامسه است نام وی احمد بن محمد است بصری الاصل بمکه ساکن شده
بوده و فقیه ویرا درین طایفه تصنیفات بسیار است تا فقید

صحبت داشته و با عمرو بن عثمان و ابو الحسین نوری و حسن مسوحی و ابو جعفر
حفار و ابو الفتح حمال و هست از طبقهٔ چهارم و در سنهٔ اربعین او احدی و اربعین
و ثلثمایه برفته از دنیا و در وقت خود شیخ حرم بوده شیخ الاسلام گفت
که وی را جزویست در نکتها و توحید سخن نیکو و در انجا گوید لا یکون قرب الا و فیه
مسافة نزدیکی نگویند تا مسافت نبود شیخ الاسلام گوید در قرب دوگانگی
است که یکی مر دیگری را نزدیک بود لیکن چون یک یکی نگری قرب نبود تا
تصوف یگانگی است وی گفته التصوف کله ترک الفضول و المهمات
کلها الا اعتراف بالجهل و هم وی گفته لا یکون الشوق الا الی غایب
شیخ الاسلام گفت داود طائی را گفتند که تو مشتاقی گفت من بر دو دم غایب
مشتاق است دوست در نظر حاضر است و هم ابو عاصم گوید است
که الله تعالی بعضی از اعلاق دوستان خود با دشمنان وی داده تا آن
بر دوستان وی تعطف میکنند و بآن سبب دوستان وی می تنابند

ابو عمرو الزجاجی رحمه الله تعالی علیه از طبقهٔ خامسه است نام
وی محمد بن ابراهیم است و کنیه ابو عمرو نام وی ابراهیم است نیشابوری
الاصل است صحبت داشته با ابو عثمان حیری و جنید و رویم و خواص

گویند

و هم وی گفته لا یکون الشوق الا الی غایب یعنی حق باشد شوق نکر بکسی
که حاصل نیست زیرا که شوق میل
است به پیدا شدن چیزی و این
میل نسبت با معدوم بود دیگر
و نسبت با وجود صورت نبندد
و اما آنکه در زمان حضور محبوب
تخفیف را شوق با قیست آن
شوق حصول نیست بلکه شوق
بقای حضور محبوبست در
ازمنهٔ آینده و این معنی حاله
الشوق معدوم است

گویند که چهل سال در مکه مجاور بوده و در حرم بول نکرده و سوی حل رفتی بجهت
تعظیم حرم را و نزدیک بشصت حج کرده بود ابو عمرو بن نجید گوید
که بمکه بودم و مشایخ وقت چون کتانی و ابو الحسین مزین کبیر و صغیر
و غیر ایشان از مشایخ حلقه میزدند و صدر همه ابو عمرو زجاجی بود
و چون سخن رفتی وی حکم کردی و بوی حوالت کردندی سی سال گفتی
من سی سال خدای جنید صحبت خود پاک کرده ام و بآن فخر میکنم و در سنهٔ
ثمان و اربعین و ثلثمایه رفته از دنیا وی گفته لان ینتقص من البشریة
احب الی من ان امشی علی الماء یعنی اگر از وجود و بشریت من چیزی
کم شود دوستتر از ان دارم که بر آب روم و هم وی گوید که مادرم
بمرد و از وی بمن خانه و دینار میراث ماند بفروختم بپنجاه دینار
چون بابل رسیدم مرا شخصی پیش آمد و گفت با خود چه داری گفتم هیچ
از راستی نگذشتم گفتم پنجاه دینار گفت بده بمن بوی دادم
از آن شمرد پنجاه بود بمن باز داد گفت راستی تو مرا
بگرفت پس از مرکب خود فرود آمد که سوار شو گفتم نمیخواهم گفت چاره نیست
الحاح بسیار کرد و سوار شدم گفت من هم بر اثر تو می آیم سال آینده

ن رسیده بود و در مکه با من می بود تا از دنیا برفت گویند در موسم حج
پیش وی آمد که برات من بده که حج کرده ام و یاران تو مرا چنین نشان
داده اند که برات حج از تو ستانم شیخ الاسلام صدق و سادگی وی بدانست
و دانست که یاران با وی مزاح کرده اند بعلم اشارت کرد و گفت
انجا رو و بگوی یا رب اعطنی البرات ساعتی برنیامد که آن عجمی باز گشت
و در دست وی کاغذی بخط سبز بر آن نوشته که بسم الله الرحمن الرحیم
هذه برات فلان بن فلان من النار **ابراهیم بن یوسف ابن محمد**
الزجاجی رحمه الله کنیت وی ابو اسحاق است و والد ابو عمرو زجاجی است
وی را در تاریخ مشایخ آورده اند از کبار اصحاب ابو حفص است و در طریق
ملامت و خلاف نفس صاحب مذهب است از وی حکایت کنند که گفته است
فی خلاف النفس علی دوام الاوقات برکة وقد عدت نفسی مرة فی
خطوة فما امکننی تدارکها الی ستین **جعفر بن محمد نصیر الخلدی الخواص**
قدس الله تعالی روحه العزیز از طبقه خامسه است کنیت
وی ابو محمد بغدادی است و خلد محله ایست از بغداد وی حضر
بود و شاگرد جنید و از ایشان خواص است و با نوری و رویم و سمنون

وجریری

وجریری صحبت داشته بود و با غیر ایشان از مشایخ وقت و عالم بود
بعلوم این طایفه و صاحب جمع کتب و تواریخ و حکایات و سیر مشایخ
بوده وی گفته که دویست دیوان دارم از مشایخ ان و دو هزار پیر
شناسم از این طایفه وی گفته که عجایب عراق سه چیز است شطح شبلی
و نکته مرتعش و حکایت من وی پیر ابو العباس نهاوندیست و به بغداد
رفته در سنه ثمان و اربعین و ثلثمایه و قبر وی بشونیزیه است نزدیک
قبر سری سقطی و جنید شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که من یک
تن دیده ام که وی را دیده بود و از وی حدیث داشت قاضی ابو
منصور هروی وی را به بغداد دیده بود وی گوید که الفتوة احتقار
النفس و تعظیم حرمة المسلمین و هم وی گوید کن شریف الهمة فان الهمم
تبلغ بالرجل لا المجاهدات و هم وی گفته که در بیت المقدس بودم
دیدم که مردی سه روز در عبائی پیچیده بود ناگاه برخاست و روی
باسمان کرد و گفت که ام را دوستر میداری آنگاه دو عنا بالود
وی یا الگه ای قندیلها خانه ترا در نشیم بنشست بجای خود باز گشت
بخفت من با خود گفتم این مرد دوستی یا از اولیاء الله است

در میانه آنکه من در فکر کار وی بودم دیدم که شخصی درآمد با وی
زنبیلی بزرگ بر اثر وی می‌نگریست تا وی را دیده آمد و بالای سر وی
بنشست و گفت برخیز پس از زنبیل و غضا و پالوده بیرون کرد آن فقیر
بنشست و بخورد چندانکه خواست پس گفت ای شیخ فرزندان حج دو
بر آن شخص برخاست و رفت من در عقب وی رفتم و گفتم بخدا بر تو که
تو این مرد را می‌شناسی گفت نه من هرگز وی را ندیدم غیر از امروز
چند روز بود که فرزندان من از من دوغبا و پالوده خواسته بودند
و من مردی فقیرم حالی می‌کنم گفتم که هرگاه که خدای تعالی فتوحی رساند
بکنم آنچه می‌خواهی امروز رکیدینا کسب کرده‌ام و حوایج آنچه که بود
خریدم و بخانه آوردم خواب بر من غلبه کرد خفتم ناگاه آوازی داد
که برخیز آنچه پخته به مسجد بر و به پیش آن مرد که خود را در عبا پیچیده
که نانی از برای وی ساخته‌ام الخ از وی بماند فرزندان خود
آور از خواب درآمدم فرزندان از آن پیش آوردند تا بخوریم
برداشتم و اینجا آوردم چنانکه دیدی شیخ الاسلام گفت قدس الله سره
که از جعفر خلدی پرسیدند که عارفان کیانند گفت هم نا هم ولو

کانوا هم لما کانوا هم ایشان نه ایشان‌اند اگر ایشان ایشان اندی
ایشان نه‌اندی شیخ الاسلام گفت که معنی تا این گفت صوفی بود و اگر بود صوفی
نبود و احسان است که وی گفت و آن نه طاقت وی بود ندانم
که وی از که شنیده بود شیخ الاسلام گفت سبحان الله شگفت‌تر از این
که دیده در جهان نیست در هست نهان شخص در سر هر روان و
سکونند که او نه آن کالبد در دل کم و دل در جان و جان در آن که
زنده بآنست جاویدان **ابو الحسن الصوفی البوشنجی**
رحمه الله تعالی از طبقه خامسه است نام وی علی بن احمد بن سهل است از
جوانمردان خراسان بود ابو عثمان حیری را دیده
بود و در عراق با ابو عباس عطا و جریری صحبت داشته بود و در شام
با طاهر مقدسی و بو عمرو دمشقی صحبت داشته و با شبلی در مسایل سخن
گفته بود و هو من اعلم مشایخ وقته بعلوم التوحید و علوم المعاملات
و احسنهم طریقة فی الفتوة والتجرید وکان خلقاً دیّناً متعهداً
للفقراء مات سنة ثمان واربعین وثلثمائة از بوشنگ بوده و نیشابور
نشسته و طریقت صوفیان نیکو داشته و شعرها نیکو کرده وی

ایشان ابن آن ... ایشان وفا نکنند تا آن کرد ... هست در هست نهان ... قدر با بقیت ... تا این که دید کالبد ... دل و دل در جان ... طبیعت است و تحقیق با طعام ... جان گرد اللطف است و تحقیق با ... بودن جان در آن زنده ... آن در جان است و تحقیق با طعام ... و اطلاق است

یعنی وی از دانا ترین مشایخ وقت خود بود بعلم توحید و با علوم معامله ... با خلق و با حق ... بوده و در طریق جوانمردی ... بهتر از ایشان ... و صاحب خلق نیکو ... نیکو بود و ... بیشتر ... رفتم

که عهد کرده بود که هر که مرا احتلام افتد چیزی بدهم بدرویشی که
از آن حاصل افتد در لوح با اندیشه نه درست وقتی در بادیه بود و مرا احتلام
افتاد تنها بود از آن از راه بیرون کرد و در مغیلان بود جهت آنکه
رسید بر دارد و وفا کردن عهد را ویرا پرسیدند که تصوف چیست
گفت اسمٌ و لا حقیقةٌ و قد کان قبل حقیقةٌ و لا اسمٌ ابو عثمان مغربی گوید
که ظریف کسی گفت الخفیف فی ذاته و اخلاقه و افعاله و شمائله من
غیر تکلف ابوبکر رازی گوید که شنیدم که ابو الحسین فوشنجی می گفت
مردم سه گروه اند اولیا که باطن ایشان بهتر است از ظاهر ایشان
و علما که ظاهر و باطن ایشان برابر است و جهال که ظاهر ایشان بهتر
از باطن ایشان خود انصاف بدهند و از دیگران انصاف
می طلبند و هم وی گوید لیس فی الدنیا شیءٌ انجح من محبت سبب و
عوض

بندار بن الحسین بن محمد بن المهلب الشیرازی رحمه الله تعالی علیه

از طبقهٔ خامسه است کنیت وی ابو الحسین است از اهل شیراز است بار [illegible]
جان بوده و تربتش آنجاست عالم بوده باصول و ویرا در علوم حقایق
زبانی است نیکو شاگرد شبلی است و با جعفر حذا صحبت داشته و شبلی

قدوهٔ بزرگ میدانست استاد ابو عبدالله خفیف است و میان
ایشان مفاوضات است در مسایل بسیار در سنه ثلث و خمسین و ثلثمایه
رفته از دنیا در آن سال که شیخ ابو علی کاتب برفته و شیخ ابو زرعه
طبری ویرا غسل کرده وی گفته است که از نار خود برخی
که از کجا می رسی و درجه کاری از وی پرسیدند که تصوف چیست
گفت وفا بعهد شیخ الاسلام گفت وفا بعهد آنست که هرچه بر دل
گذشت که برای او بکنی آن را بکنی وقتی عیاری با صوفی گفت
فرق میان ما و شما آنست که هرچه ما گوییم بکنیم و شما هرچه
بر دل گذرد نکنید شیخ الاسلام گفت که مشایخ گویند هر اندیشه خاطر
که بر دل گذرد از حق بود شیخ ابو الحسن جهضم همدانی گوید که
بندار را بجای گفت الله تعالی از معرفت چیزی به بنده دهد از
بندگان خود و آن بنده بموجب معاملت نکند الله تعالی آن
از وی باز ستاند و بوی بگذارد حجت را تا فردا با وی بآن
حساب کند اما زیادتی باز کرد و در زیادت در بند شیخ الاسلام
گفت هر که نه در زیادت است در نقصان است و این صحبت این قوم را

را بوهم پندارد که من لم یترک الکل سهما فی جنب الحق لا یحصل له الکل
وهو الحق سبحانه **ابوعمرو بن نجید السلمی قدس الله سره العزیز و علیه
رحمة ربه** از طبقهٔ خامسه است نام وی اسمعیل بن نجید بن احمد
السلمی است جد شیخ عبدالرحمن السلمی از جانب مادر وی از کبار
اصحاب ابوعثمان حیری است و آخرین کسی از ایشان که برفته از
دنیا وی بوده سنه ست و ستین و ثلثمایه جنید را دیده بود و از
کبار مشایخ وقت خود بود و وی را طریقی خاص بود از تلبیس حال
نگاه داشت وی حدیث روایت داشت و ثقه بود روزی
ابوعثمان از برای خرج بعضی از ثغور مسلمانان چیزی طلبید هیچ کس چیزی
نداد ابوعثمان دلتنگ شد چنانچه در مجلس بگریست چون شب درآمد
ابوعمرو بعد از نماز خفتن کیسهٔ دو هزار درم درآنجا پیش ابوعثمان
آورد و گفت این وجه را در آنچه میخواستند صرف نمایند ابوعثمان خرم
شد و وی را دعای خیر کرد چون بامداد شد ابوعثمان بمجلس نشست
و گفت ای مردمان مرا با ابوعمرو بسیار امیدوار شده‌ام که دوش
دو هزار درم بجهت ثغر مسلمانان آورده جزاه الله خیرا ابوعمرو

از میان مردم برخاست و بر سر جمع گفت آن زر را من دادم و وی
بآن راضی نیست از آن باز دهید تا بوی باز دهم ابوعثمان بفرمود
تا آن کیسه را آوردند و بوی دادند چون شب درآمد باز آن را پیش
ابوعثمان برد و گفت چه شود این وجه را چنان صرف کنند که غیر از ما
کس نداند ابوعثمان بگریست وی گفته رتبت سکوت ابلغ من کلام و هم
وی گفته من کرمت علیه نفسه هان علیه دینه و هم وی گفته تربیة الاحسان
خیر من الاحسان و از وی پرسیدند که آن چیست که بنده را از آن چاره
نیست گفت ملازمة العبودیة علی السنة و دوام المراقبة و هم وی گفته
الانس بغیر الله تعالی وحشة **عبدالله بن محمد بن عبدالرحمن الرازی
الشعرانی رحمه الله تعالی علیه** از طبقهٔ خامسه است کنیت
وی ابومحمد است باصل از ری بوده و به نشابور بزرگ شده جنید
را و ابوعثمان و محمد بن الفضل و رویم و سمنون و ابوعلی جوزجانی و
محمد حامد و غیر ایشان از مشایخ قوم صحبت داشته و از کبار اصحاب
ابوعثمان بوده و ابوعثمان وی را بزرگ میداشته و وی را [illegible]
عجبت عالم بوده بعلوم این طایفه و حدیث داشته و ثقه بوده

ثلث و خمسین و ثلثمایه برفته از دنیا وی گفته که عارف نه پرستد الله تعالی را بر موافقت خلق که ویرا کار کننده بود بر موافقت خالق و هم وی گوید که معرفت حجاب بود در میان بنده و الله تعالی و هم وی گفته که دنیا آنست که محجوب گرداند ترا از الله تعالی و هم وی گفته شکایت و تنگدلی از اندکی معرفت زاید

ابوالحسین السیروانی قدس الله تعالی روحه العزیز نام وی علی بن محمد السیروانی است استاد ابوالحسن سیروانی صغیر است از سیروان مغرب بوده است بزرگ بوده و بدمیاط نشستی شیخ ابوسعید مالینی آورده در اربعین مشایخ که ابوالحسن سیروانی کبیر گوید که سهل بن عبدالله تستری گوید من لم یمکن طرفه وسکونه امام تعبدی رفی ظاهره ثم رجع الی باطنه قطع به و هم وی گوید الرضا فوق الموافقة مع ما بدو من العنف و هم وی از خواص طلب وصیت کرد خواص گفت الزم الفقراء فان الخیر فیهم

ابوالحسن القرافی رحمه الله علیه و علیه رحمة واسعة نام وی ابوعلی بن عثمان بن نصر القرافی است و قرافه دیهی ست بمصر و گویند که وی بدمیاط بوده شاگرد

ابوالخیر

ابوالخیر تیناتی است و ابوالحسن الصائغ الدینوری است صد و ده سال عمر وی بوده و در سنه ثمانین و ثلثمایه برفته از دنیا شیخ الاسلام گفت قرافی یگانه دنیا و بی نظیر بوده در وقت خویش و لبس جامه النظر و حاضر الوقت بود با عام سنی بود و با خاص عارف و در خود موحد و نشان خود گم شیخ الاسلام با خر عمر وی ده تن از مشایخ متأخرین اختیار کرده بود شیخ ابوالحسن تیناتی و قرافی و حصری و علی نبدار صیرفی و نصرآبادی و سیروانی صغیر و نهاوندی و قصاب و خرقانی و طاقی و مسکین تنها حلاء اند وقتی قرافی در کشتی اضطراب کرد و دست و پای او را بستند و در آب انداختند چون وقت نماز شد ویرا در صف دل بدیدند قائم و نی تر شده شیخ الاسلام گفت زنده او را آنکه کشته شد که وی بروح دیگر زنده است و هم شیخ الاسلام گوید که سید السادات قرافی گوید که چون از چیزی دهند بخلاف شریعت واجب بود که نهان داری

ابوسلیمان نیلی الخواص مغربی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که ابوسلیمان نیلی بقرافه آمد و بوسه بر سر قرافی داد و ابوسلیمان سخت خلق جامه بود و قرافی بوی بگریست و گفت یا ابا سلیمان

قرافی بغیر ثابت [illegible] ازوی
وی نشان خود گم یعنی از وی نشان وجود نمانده بود
سه دیگر چون ترا چیزی دهند بخلاف شریعت یعنی چون چیزی دهند که ظاهر شریعت آنرا مستحق نباشد واجب است اخفاء آن

و اما سلیمان نه ای پس حلقه جا ـه می بینم اما در میان دو ابروی تو حکومت کی
بینم دو درخت در زیر سر می نهی اما حاکمی در آن میان نه بعد از آن وی را
از طلوع کری مغرب بردند حاکم کردند ابوبکر دقی نقل می آمد وی را
گفت یا ابا بکر اکنون میگویند که مجرد تر در جهان توئی من ترا در
میان دو گهواره می بینم پس از آن چند ابن رنیا مد که وی خواست
وی را دو فرزند آمد در میان دو گهواره نشسته بوده و مخن فراقی را یاد
میکرد و فراقی را در فراست عجایب بسیارست **ابو سلیمان**
خواص مغربی رحمه الله تعالی از آن طایفه است از مشایخ
مغرب وی آنست که وقتی در کردستان می شد بر خری نشسته مگس خر او
بگزید حرکت و پای وی در درخت گره آمد و افگار شد چوبی بر
سر خر زد خر روی باز پس کرد و بزبان فصیح گفت ده که بر دماغ خود
می نی و هو بیس قران ابو الخیرات بدمشق **ابو القاسم نصرا**
بادی رحمه الله تعالی علیه از طبقه خامسه است
نام وی ابرهیم بن محمد بن محمویه است مولد و مقام نشابور بوده ا
شیخ اهل اشارت و حقایق و لسان تصوف بود در زمان خو

عالم بود

عالم بود بانواع علوم از حفظ سنن و علم تواریخ و مخصص علوم
حقایق شاکرد ابرهیم شیبان است و شبلی و ابو علی را دیده
بود و با ابو علی رودباری و مرتعش و ابو بکر طاهر ابهری و غیر
ایشان صحبت داشته در آخر عمر بمکه رفت ابو عثمان مغربی بدیده وی
آمد و بعطیت وی گفت بمکه چه جای تست وی گفت بمکه چه
جای نیست جای منست بسبب اینکه حنا که ابو عثمان بنشابور
آمد و انجا رفت و نصرابادی بمکه مجاور شده و هم آنجا رفت
از دنیا در سنه اثنین و سبعین و ثلثمائه شیخ الاسلام گفت که اسماعیل
نصرابادی گفت هر که وی گوید اذا بدا لك شیء من بوادی الحق فلا
تلتفت معها الی جنة و لا الی نار و لا تخطرهما ببالك و اذا رجعت عن
ذلك الحال فعظم ما عظمه الله تعالی و هم وی گفته الراغب فی الوصال
لا مقدار له و الراغب فی المعطی عزیز **ابو بکر رازی بجلی رحمه**
الله تعالی نام وی محمد بن عبد الله الرازیست نیشابوری بود
از کبار مشایخ خراسانست مرزوق بوده از اعلای مشایخ خراسان و استاد
ابو عبد الرحمن سلمی است و سلمی تاریخ خود را بنا بر تاریخ وی کرده کرد

ابوبکر بکندی است شیخ الاسلام گفت وی را وقتی بود و نظاره قبول بسیار
در نیشابور که وی کی مسئله وی را بوی متهم کردند و مهجور ساختند از
معلوم کردند بخلاف آن بود وی را دیگر باره قبول پدید آمد روزی
در مسجد جامع نشسته بود علی سندار صیرفی با وی گفت ایها الشیخ این چه بود
که واقع شد و آن ارکی افتاد ترا گفت ای پیر اگر عزم ابراهیم و صدق
و یقین موسی و عصمت عیسی و همت و صبر احمد عربی صلوات الله علیهم اجمعین
کسی را بود و نگاه داشت وی بود چون ما فتنه جهد بیمه را اما و برد
و مرد در میان آن نبود شیخ الاسلام گوید که کسی که ابوبکر رازی را گفت که در
سماع چگویی گفت پس فتنه آمیز است طریق اگر خویش را از فتنه گوشه میداری
گفت نه مشایخ آن کرده اند گفت دوست میدار آن وقت که وقت تو
چون وقت ایشان شود همچنان کن

ابوبکر فالیزبان رحمه الله تعالی علیه

از بخارا است بزرگ بوده و جنید
را دیده بود و عمر وی دراز گشته بود شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو یاسر گوید که در
سنه سبعین و ثلثمائه به بخارا شدم بزیارت شیخ ابوبکر فالیزبان وی را
طلب کردم خانه بود و یک در و دشت وی در آنجا بود نشستی در اندرم

سلام کردم مرا بنشاندند و سفره آوردند نان بود و جوز و نمک گفتم
گرسنه بودم دست دراز کردم میخوردم و در میان خوردن بوی
نگاه کردم منکر است من دست باز کشیدم مرا گفت بخور که مرا از شاگردان
منکریم که ابوالقاسم جنید مرا گفت زود زود بود که این جهان چنان
شود که در کوی دو حجره بود در یکی جای ازان دو حجره این جهان بود و در آن
دیگر نبود و آن کس را اگر دریابند که ازان حجره باین حجره آمد و این جهان
شنود اکنون از بهر تو کسی که ببخارا آید بطلب این کار شنود این کار
منکر است

ابوالحسین الحصری رحمه الله تعالی

از طبقه خامسه است نام وی علی بن ابراهیم البصری است اصل از بصره بود
و به بغداد نشسته شیخ عراق است شیخ سلمی گوید که کسی ندیدم از مشایخ
تمام حالتر از وی و نیکوزبان تر و بزرگ سخن تر لسان الوقت بود و
یگانه مشایخ بعلم توحید مخصوص تر و کس را توحید و تفرید چون
وی نگفتی حنبلی مذهب بوده شیخ الاسلام گفت وی شاگرد شبلی
است و شبلی را نبود چون وی شاگرد نبوده سخن شنوان بسیار بوده
اند که سخن شنیده اند از وی اما این حدیث چه دانست نبی میراث شبلی

وی گرفته بود و حصری را استاد خود شبلی بوده و شبلی در کار وی
دور فرا بود وی را گفتی اَنْتَ وَثَوانَةٌ تسلّی منّی و منیک بالف زلّی
حصری و ابوبکر عبدالله خفیف همعصری یکدیگرند ابن خفیف بالله تر بود
و حصری بالطف تر شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو حصری را ندیده بود و گفتی
که من حصری را ندیده ام در سنه احدی و سبعین و ثلثمایه که شدم بحج
چون بازگردم بزیارت حصری و ابوعبدالله خفیف شوم همان سال
خبر رسید که حصری ببغداد و ابوعبدالله خفیف بشیراز برفت
توفی الحصری رحمه الله تعالی یوم الجمعه فی شهر ذی الحجه سنه احدی و سبعین
و ثلثمایه وی گفته الصوفی لا تنزعج فی انزعاجه ولا تقر فی قراره و هم وی
گفته الصوفی الذی لا یوجد بعد عدمه ولا یعدم بعد وجوده و هم وی گفته که
سحرگاه مناجات کردم و گفتم الهی ارضی عنی حتی من از تو راضیم ندا
آمد که ای کذاب اگر تو از من راضی بودی رضای من طلب کردی
وی را گفتند ما را وصیتی کن گفت علیکم فی اول الامر بالانفراد ثم تزوروا
المشایخ فی المعارف ثم التفقون علی التفرید باسقاط الحدثان و هم وی
گفته و معنی که اوقات و انفاس بر تو یکسان نبود از هیچ حرفها راحت

وخوشی میکنیم

[illegible]

وخوشی میکنیم مگر از فردا داوری انفاسی که پیش از این برگذشته
است در وقت صفای انس و مودت بی آمیزش کدورتها و این
بیت خوانده است شعر: ان دهراً یلف شملی بسلمی ٭ لزمان یهم بالاحسان

ابوالحسین ابن سمعون قدس الله سره

نام وی محمد بن احمد بن
اسماعیل بن سمعون است وکان یلقب بالناطق بالحکمة از مشایخ بغداد بوده
وی را زبانی نیکو در این علم مذکری کردی شیخ ابوبکر اصفهانی خادم
شبلی گوید که روز جمعه در مسجد جامع پیش شبلی نشسته بودم ابوالحسین
ابن سمعون کودک بود درآمد کلاهی در غایت تکلف بر سر نهاده
بر ما بگذشت و سلام نکرد شبلی از پس پشت وی نظر کرد و گفت یا ابابکر
میدانی که خدای تعالی را بدو ذخیره‌هاست در این کودک یکی از طایفه
گوید که در مجلس ابن سمعون بودم و یکی از طایفه در پای منبر وی نشسته بود
ناگاه خوابش در ربود ابن سمعون از سخن ایستاد چندانکه بیدار شد ابن
سمعون وی را گفت که رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدی گفت
آری گفت من هم از این سبب از سخن باز ایستادم تا خواب را بر تو نشورانم
و آنچه در آن بودی بریده نشوی و وی را گفتند که مردم را بزهد و ترک دنیا

سمعون بفتح سین مهمله و سکون میم و
ضم عین مهمله وکان یلقب بالناطق
بالحکمه یعنی لقب وی را ناطق بحکمت کرده
بودند که حقایق را بسیار بیان کرده
یعنی ابن سمعون یعنی منسوب شد ابن
سمعون را بسبب جد وی که سمعون نام داشت و شیخی
یافت

میخوانی و خود بهترین جامها می پوشی و خوشترین طعامها می خوری جو[اب]
گفت وقتی که حال تو با الله تعالی چنان باشد که می باید هر جامه و خوش
طعام ترا زیان ندارد شیخ الاسلام گفت قدس الله سره که ابن ابو الحسن بن
شمعون نه نیکم که استاد من حصری را می رنجانید و هر که استاد مرا رنجه
دارد و تو از وی رنجه نباشی سگ از تو به شیخ الاسلام گفت ابن
شمعون صاحب کلام بوده و حصری صاحب درد ابن سمعون گفته
هر سخنی که از ذکر غایت لغو است و هر خاموشی که از فکرت غایت سهو
و هر نظر که از عبرت غایت لهو است توفی ابن سمعون سنة سبع و
ثمانین و ثلثمایه وی را چون وفات کرد در سرای وی دفن کردند و بعد
از سی و نه سال خواستند که او را بگورستان نقل کنند کفن وی همچنان
تازه و نو بود و اثر کهنگی و فرسودگی بر آن نبود **ابو نصر خباز و ابو احمد**
سوهان آهن رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت قدس الله سره
از مشایخ کازرگاه دو پیر قدیم بودند یکی شیخ ابو نصر خباز مردی بزرگ
قومی از شاگردان وی و شیخ عمو رفتند بزیارت حصری شد حصری ایشانرا
خواست که چیزی خوانند اگر توانند یکی از ایشان برخاست و درآمد و حصری

بیقرار گشت

بیقرار گشت و در سماع گفت امسال شما را بازگشت باز گردید و
گفت نه شما را گفتم ابو نصر خباز بدان آن کوه پیری که قصد آری
بی دستوری از من وی بیرون آمد باز گردید و نزدیک وی شد
هر که باز گشت بسلامت باز آمد و هر که برفت بسموم سوخت و
بعرفات نرسید و دیگری از مشایخ کازرگاه شیخ ابو احمد سوهان
آهن بود که در مسجد جامع می نشستند شیخ الاسلام گفت که شاگرد وی
مرا گفت که پیر را دیدم شب رمضان سجده کردی تا صبح می گریستی و گفتی
خداوندا این روزه که داشتم برای تو و این حج و نماز که کردم و این قرآن
که خواندم از همه توبه میکنم مرا از آنکه نه بجای تو و فرا دیر **شیخ احمد جوادی**
رحمه الله تعالی وعلیه الرحمة وی آنست که نبشت بانه روز در مکه مجاور
بیک نهاری و آن وقت که حاجت به نهار بوده وی گفته که شیخ ابو الحسن
گفتم که با حصری نشسته بودم مردی ویرا گفت مرا وصیتی کن گفت
همت ... و جهم رقی حاضر بود گفت شیخ دور افکندی ویرا چرا گفت
کیل علیه کما کالوا علی جابگه بر زمین بود ... روی بود **جهم رقی**
رحمه الله تعالی رحمة واسعة ... حاضری القصاب شیخ

سوهان آهن یعنی رخنه کنند بسوهانها

[illegible]

وکان من الفقرای الصادقین وکان مشتهرا بالسماع والعاقبة فرمات بین
المسجدین شیخ الاسلام گفت قدس سره که جهم رقی در کرمانه بود پیر رقی
مردمان را که بیرون آمدند در وقت فرو وامدو سیم وی بود که روزی
شخصی پیش وی بتکلف رقص میکرد وی برخاست سر در میان دو پای
آن شخص وی را برد دست و از دیواری بدیواری دیگر باز میزد تا از
هوش برد وی را ابو الحسن الارموی رحمه الله تعالی بزرگی بوده
از طایفه در ایام حصری و ابو عبد الله رودباری و ابن خفیف همه
مشایخ وقت بوده عزیز می بوده و عز وی بجانبی است که وی را میدیدند
که وفا حمیت گفت انجا از دنیا راه آمدی باز گرد وی گفتند این خود عام است
آن خاص چیست گفت آنکه بدانی از بهر چه آمدی ابو عبد الله بن خفیف
الشیرازی الضبی رحمه الله تعالی از طبقه خامسه است نام
وی محمد بن خفیف بن اسفکشاد الضبی است بشیراز بوده و مادر وی
نیشابوری است در وقت خود شیخ المشایخ بوده و پیر ا شیخ الاسلام میخواند
شاگرد شیخ ابو طالب خزرج بغدادی است رویم را دیده بوده و با
کتانی و یوسف بن الحسین المالکی وابو الحسین المزین وابو الحسین الدراج

بضم الف و سکون را و فتح میم و واو و در آخر وی موحده است ارمیه که از شهرهای اذربایجانست
گفت آنکه بدانی که از بهر چه آمدی تفسیر بلازم و فات

صحبت داشته و با طاهر مقدسی و ابو عمرو دمشقی و غیر ایشان نیز
ازوی بدار مشایخ مرزوق بوده عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم حقایق
شیخ الاسلام قدس الله سره گفت هیچکس را درین علوم چندان تصنیف نیست که
وی را اعتقاد پاک و سیرت نیکو داشته شافعی مذهب بوده در سنه احدی
و سبعین و ثلثمایه رفته از دنیا شیخ الاسلام قدس الله سره گفت که از وی
دو سخن داریم که گرا کنند و باز گویند یکی آنکه از وی پرسیدند که تصوف چیست
گفت وجود الله تعالی فی حین الغفلة و دیگر آنکه از وی پرسیدند که عبد الرحیم
اصطخری چرا با سگبانان بدشت میشود و رقص میکند گفت تخفیف
من ثقل ما علیه گفت میشود تا از گره و رنست دمی زند تا از بار وجود
سبکتر گردد شیخ الاسلام گفت که در وجود لذت نبود که در وجود
دو ستکستن و صدمت بود که در آن خویشتن مرد برسد و انشدنا لغیره
ارید لانسی ذکرها فکانما • تمثل لی لیلی بکل مکان • شیخ ابو عبد الله
خفیف گفته است که روزی سنی بمن آمد که در فلان جای زنی و مردیست
در روستای نواحی شیراز و از شیخ سوالی دارد و نمیتواند که خود بیاید
شیخ گفت که پس من برویم تا وی رفتیم گفت ما را قصه عجب واقعه شده که در حیرت

ان مانده ایم در قبیله ما کودکی بود روزه افطار میکرد و با کس سخن میگفت
و بگوسفند چرانیدن از میان ما بیرون میرفت و گوسفند از اسفند[ان]
و بیک جانب میرفت و نماز میکرد و درین روزها بیمار شد از برای وی
قبیله ما شانه ترتیب کردیم در آنجا بخسبید ناگاه در میان روزی که م[ا]
قبیله در حوایج خود پراکنده شده بودند دیدیم که از روی مکه بند شد و در
مکث بنالید جمله بالا کرد و ما در جمع آن برآمد بدیدیم و بندها وی را بگیرد و بوی
رسید وی بالای رفت و ما بوی ای نگریستیم تا در هوا از نظر ما غایب شد مردمان
قبیله را خبر کردیم و پراکنده ساختیم گفتیم شاید که در میان این کوهها و
افتاده شده هیچ جای از وی اثری نیافتند شیخ گفته است که من متامل شدم
آن زن نشاید که این از بهر وی برندارید جماعتی از زنان قبیله را آواز داد
همه بران موجب گواهی دادند تحقیق در آن مجلس که شیخ این حکایت میکرد
گفت ایها الشیخ این عجب می‌نماید شیخ گفت ای دانی آنچه کیفیت است که منتظر
این معنی باشد و هم شیخ عبدالله خفیف گفته است نوجوانی از خراسان
همراه حاجیان شیراز آمد و بیمار شد بیماری سخت و پیش ما مردی بود بو
صالح و زنی داشت صالحه آن جوان را بخانه وی فرستادم تا خدمت

ورعایت

ورعایت وی کنند ناگاه روزی آن مرد آمد رنگ وی متغیر شده
گفت عظم الله اجرکم که آن جوان درگذشت گفتم رنگ تو متغیر چرا
گفت دوشینه آن جوان مرا گفت امشب حاضر من باش که امشبی بیش ندارم
عجوزه خود را گفتم اول شب تو واقف وی باش بعد از آن مرا
بیدار کن و تو در خواب شو چون عجوزه مرا بیدار کرد من تا سحر بر
حال وی میکردم مرا خواب در ربود ناگاه کسی آواز داد که در خواب
میشوی و خدای تعالی در سرای تو نزول کرده است از خواب در آمدم
ترسان و لرزان شدم بود در سرای آواز حرکتی و روشنایی عظیم دیدم
و آن جوان در نفس آخر چشم او را بپوشانیدم و دست و پای وی را
دراز کردم و جان به آن مرد دادم گفتم این سخن با کس مگو با کس و تجهیز و تکفین
مشغول شدم

ابو الخیر مالکی رحمه الله تعالی

نام وی ... بن
یعقوب المالکی است از بزرگان مشایخ بوده و انواع علوم جمع
کرده بود شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که بجوانی روزه میداشتم
و وصال میکردم و شب در مسجد جامع می بودم و برای من یک قندیل
میگذاشتند اتفاقا شبی ابو الخیر آمده بود و چراغ مردکی در مسجد را گو

بدان ابو الخیر با او بوده و سکون نمودن کرد
او را دوست داشت بانکی بی بیعقوب الیمنی
ای شیخ که کدام دوست زندگی بنده
با خدای تعالی صاف چشم گفت چون
مخالفت و دو هم کنند بنده با حق انس
گیرد من از این سخن تعجب کردم
یحیی است بفهمند او از وی مشکل
این سخن صادر شد کنند گفت
با جمعی با میل لا بر کرد با نهار
درین اخبرت گذرد روز
دگو نام دو

گفت خادم جواب نداد و دل من تنگ شد رفتم و در بازار گردیدم دیدم
ابو الخیر مالکی است در آمد و نشست از هیبت وی برسیدم ازار
باز کرد و طعام بر آن [نهاد] گفت بخور که من در خانهٔ خود بودم این پیش من آوردند
نتوانستم که بخورم که خاطر من بسوی تو بود از هیبت وی نتوانستم گفت
که اوی در وضائم خبزی خوردم چون فارغ شدیم گفتم ایها الشیخ
متی یصفو العیش مع الله قال لو ارتفعت المخالفة من این سخن تعجب کردم
چون بامداد شد از یکی از مشایخ گفتم تعجب کردند گفتند میخواهیم که از وی بپرسیم
از وی پرسیدند گفت تا تجری بالیل لا یذکر بالنهار روان تو ارکرد ابو
بکر الشعرانی رحمة الله تعالی علیه شیخ ابو عبد الله
خفیف گفته است ما رأیت زاهدا متخلیا من الدنیا اصدق
ظاهرا من ابی بکر الشعرانی روزی قصد زیارت وی کردم در آن صحرا
و دشت بروی در آمدیم گفت یا ابا عبد الله امشب به برکت صحبت تو
طعام چرب خواهیم خورد پس برخاست و دیگی سفالین و آب بر آن نهاد
پاره گوشت قدید خشک داشت در دیگ انداخت و آب ریخت و وی
خواندکی خاک در آنجا افکند و دیگ را در جوش آورد و وی در آن باط

دیگری

دیگ پای می بود و بر آن گفت هیچ نان پاره چند داری گفت ای شیخ چند پاره
نان آورد و آن را ترید کرد و از شوربای آن دیگ بر آنجا ریخت و گوشت
را روی آن نهاد و گفت من از آن ترید بخوردم و وی گفت گوشت
بخور پاره از آن گوشت گرفت با من القمه داد گفتم نمیخواهم گفت شاید که تو
فلان و فلان طعام خواهی آن قدر اخوان تو دو شهر داریم و همه آنها
را برای تو کرم چون بامداد کردم شهر در آمدم فقرا جمع شدند و طعامی حاضر
کردند چیزی از آن طعام نگرفتم و نزد وی در آمدم گفت بگوی چه کار کردی
گفتم هنوز چیزی نخورده ام از تو التماس میکنم که با من طعامی خوری با هم
طعامی خوردیم و من شیراز روان شدم ابو محمد العبادی رحمه
الله تعالی علیه وی یکی از استادان ابو عبد الله خفیف است که
هر کاسبی که کسب را حقیقت رعایت کند چون ابو محمد عبادی ندیدم هرگز
نیم دانگ کسب میکرد و قوت وی از آن بود و وجه آن نخاله میخرید و از آن
دو نان میپخت یکی افطار میکرد و یکی را صدقه میداد و شنیدم وی که گفت
روزی بروی در آمدم جزوی پیش وی بود که موش پاره کرده بود گفتم این
گفت این را موش پاره کرده است و من نیز از موشان نشنوشتم

بیرون روی من برگرفتند گفتم چراغ روشن نکنی گفت چهل سال است که چراغ
روشن نکرده ام که از حساب آن میترسم که از جنید خبری بمن رسید متغیر میشود
و مرا حالات

جعفر الحذاء قدس الله تعالی سره العزیز

کنیت وی ابو محمد است صحبت الجنید و من فی طبقته
وکان الشبلی یذکر مناقبه و یقول فضله و بندار بن الحسین آورده که گفت
مروی تمام حال بر جعفر حذا آمده ام و وی بزرگتر است از شبلی
و هم بندار گفته است که وی مجرد بود هیچ وی در آمد در لباس صوفیان وی
گفت باطنها این طایفه خراب شد ایشان ظاهر خود را آبادان ساختند و توفی
سنه احدی و اربعین و ثلثمایه و قبر وی در شیراز است شیخ ابو عبدالله خفیف
گفته است که روزی مؤمل جصاص مرا گفت برو ببین که جعفر حذا را
چه حال است بروی در آمدم و دیدم که بر بساطی نشسته و گرد اگرد وی اشیا
نهاده و جامه شیرازی در بر و طاقیه بر سر و بر سری در خانه مخملی اسلام
کردم و بنشستم وی مرا پرسید و من ورا پرسیدم و هنوز نشسته بودم که حمال
در آمد و ادوات طبخ در آورد و برخاستم که بدر آیم گفت بنشین تا چیزی
بخوریم گفتم نیت روزه کرده ام بیرون آمدم چون پیش مؤمل رسیدم گفت

چون دیدی

چون دیدی جعفر را چنانکه دیده بودم گفتم مؤمل دست بر آورد و گفت خدایا
ما را سلامت و عافیت ارزانی دار چون مدتی از آن گذشت بار
مؤمل مرا گفت برو بر جعفر در آی و حال وی را ببین و بسرای وی رفتم
در آمدم و جعفر را طلب کردم گفتند در این خانه است سه روز است که
هیچ نخورده و نیاشامیده بآن خانه در آمدم ویرا دیدم روی بر خاک
نهاده و در بن خانه کهنه روی سلام گفتم سر بر داشت و همه اطراف
روی وی از اشک تر بود گفت یا با عبدالله حال چگونه است چون می بینی با وی رفق
و تلطف کردم اندک نشستم اهل سرای گفتند سوگند بخدای بر تو که ویرا
طعامی بخوران که سه شبانه روز است که هیچ نخورده است بسیار جهد کردم
تا ویرا اندکی سویقی خوراندم چون پیش مؤمل در آمدم گفت چه دیدی جعفر
را چنانکه دیده بودم گفتم مؤمل گفت اگر آن نعمت در توقف داشتی با این
مبتلا شدی

هشام بن عبدان رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو محمد است شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که چون
هشام بن عبدان در نماز می ایستاد زیر او وجد و حال بسیار رفت در
محراب پیش وی میرفت و قران میخواند که گاه بودی که از قضیب ...

شیخ ها معدود ... ابو محمد
صحبت جنید ...
صحبت دار جنید بوده و از ...
کرد در طبقه وی بوده ...
مناقب وی یاد کردی ...
قائل بودی ... دست بر آورد و عافیت
خدایا ما را سلامت و عافیت ...
ارزانی دار ...
شیخ ... است
... شد ...
اگر آن نعمت ...
مبتلا شدی ...
... آن نعمت است

شیخ حسن ...
... که ...
... داده ...
مخصوص ... است

وی یهودی و نصاری و مجوس جمع شدندی و نظارهٔ وی کردندی
و یرا سگی کو سفید بود که شیر وی خوردی و برابر نشسته بودی و برای چرانیدن به
صحرا بردی روزی هشام در خواب رفته بود چون بیدار شد دید
که زراعت شخصی در آمده و میچرد و یرا پیش صاحب زراعت برد و گفت
و یرا بستان که زراعت تو خورده است صاحب زراعت گفت من ترا بحل کردم
و مرا بآن حاجت نیست هر چند که جهد کرد قبول نکرد بگذاشت و برفت شیخ ابو
عبد الله خفیف گوید که روزی با هشام در دعوتی بودیم صاحب دعوت
جام حلوا آورد و پیش شیخ نهاد که شیخ نخورد گفتم که نصیب ما ستم من گفت مرا
اذن نکرده که شما را بدهم هر چند گفتیم فایده نکرد از پیش وی بر نبودیم و
نخوردیم هشام از درویشی و حیرتی رسید که تحمل نماز بار ایشان و مردم
و یرا تکفیر میکردند و قصه بمشایخ مسجد جامع رسید روزی همه بر وی در آمدند
و ابن سعدان محدث با ایشان بود گفت مرا می شناسی گفت ای تو ابن
سعدانی گفت چرا نماز نمیگزاری هشام گفت مرا عارضی هست که روی بنماز مینهم
بیهوش میشوم از نماز گفت مثل چه خاموش گشت و هیچ جواب نداد و از شیخ ابو عبد الله
خفیف پرسیدند که سبب چه بود که هشام نماز نمیکرد گفت بی واسطه مطالعه غیب

میکرد

میکرد امور غیبی بر وی غالب آمد در مقام حیرت افتاد و از اعمال ظاهری
باز ماند روزی مشایخ در مسجد جامع جمع شدند و هشام را حاضر کردند
که شنیده ایم که تو مشاهده قایلی و هر که باین حال است او را توبه می باید داد
با ادب می باید کرد هشام گفت هر الملقین توبه کنید معین کردند توبه کرد روز
دیگر بامداد آمد و در برابر مشایخ بنشست و گفت گواه باشید که من از توبه دی روز توبه
کردم مشایخ بر خاستند و پای کوفتند و میگفتند تا از مسجد بیرون
کردند **ابو محرز رحمه الله تعالی علیه** از نواحی شیراز
است و از اصحاب ذو النون مصری شیخ ابو عبد الله خفیف گفته
که ابو محرز گوید که از ابتدای عمر تا اسیر بیرون آمدم و با قاید سلطان و اتباع وی
همراه شدم چون افعال و احوال ایشان را مشاهده کردم در سر خود بر ایشان
انکار کردم و ایشان را دشمن گرفتم و قصد کردم که از میان ایشان بگریزم ناگاه
آوازی بر آمد که کیسه قاید گم شده است فایده نمیکند جوزه که همه قافله را تفتیش کنند
همه را تفتیش کردند همین من مانده ام گفتند ببند قاید را تفتیش کردم همکیس با وی
نامه وست کم این شیخ و سس وی کیستی چون متهم دارد قاید گفت تو میگوئی
خورده و نام از جا رفته نیست مرقع مرا بالا دادند آن کیسه در میان مرقع بود که

بفتح میم و سکون حا مهمله و کسر را مهمله و زا معجمه و با قاید بمعنی سلطان پیش رو

و الله مرا این علم نیست باید گفت این زر در روی وی عظیم درست بعد از آن
گفتند با وی چه می باید کرد هر کسی چیزی گفت باید که وی را بر قافله پیشانید یکی گفت
در قافله است که کمک بروی بکذرند و در روی وی بیرا توخ و سرپرس کنند
بعد از آن وی را بگذارند و با وی بیخوابی بکنید همچنان کردند و مرا بر جای گذ
نهادند و برفتند و قصه خلاک کردن ابو حفص و رسیدن ابو مزاحم را که گذ
گذشت در مقامات شیخ عبد الله خفیف نیست شیخ ابو محرر کرده است شیخ
ابو مزاحم والله اعلم

عبد الرحیم اصطخری رحمة الله تعالی

کنیت او ابو عمرو است سفر حجاز و عراق و شام کرده بوده و با رویم
صحبت داشته است و سهل بن عبد الله تستری را دیده بود و طریق وی ترک الطها
طهارت بود و جامه‌های ساطرانه می پوشید و سگان داشت که بشکار
می برد و کبوتران نیز می داشت شیخ عبد الله خفیف میگوید که چون بزدیم
در آمدم مرا از حال عبد الرحیم سؤال اصطخری کرد گفتم در همین ایام او را
رفت گفت خدای تعالی رو رحمت کند با بسی این قوم در کوه لکام و غیر
آن صحبت داشتم از وی صابرتری ندیدم گویند که وقتی بصید بیرون رفت
بعضی یاران از وی در عقب وی برفت چون بمیان کوه رسید سگان

نگذاشت و وداعه با خود داشت در پوشید و بازی با تیساو و بذکر
خدای تعالی مشغول شد آوازی در کوه بر آمد که مرا تصور آن شد که
هیچ حجر و شجر نیست و هیچ جانداری نیست مگر که موافقت وی در ذکر میگویند
گویند که در خانه وی نوبتی کاه بود که شاخهاش نیز را الکدائیه بود و می
چون با بستان در آمدی شاخها را گرفتی و آن نوبت را صحن سرای کشیدی
و چون زمستان بشدی در خانه کشیدی جعفر حذا گفته است که با اصطخری گفتم
تا عبد الرحیم را زیارت کنیم در سرای وی رسیدیم دیدیم که خراب
شده است و بر روی در آمده دیدیم که در آن خانه نشسته با کهن جبه و رو
بلای که چیر آن شیخ دیدم و رحم کردم مرا گفت بر اصطخری شد گفتم و حکایت حالی می پرسید
از جای خود در خاست و سامان سرا فرود آمد و سنگی عظیم بود در دست
و بر بام برد و گفت بر خیز ای قوی دل ای فرود آر من عجب ماندم گفت امروز
پنجم روز است که هیچ نخورده‌ام بیرون برو و هرچه توانی بیار تا شبانه که
مرا اشتها آید و با تو بخورم من بیرون رفتم و از هرچه در بازار یافتم چیزی
آوردم و پیش وی بنهادم و در آن می نگریست گفت بنشین و بخور سایه که
مرا رغبت شود بنشستیم و بر رغبت خوردن گرفتم در میان لقمه گوید

بودم بجزیره بود آنرا ببریدم گفت بار گلی هم چه بوی داد گفتم دیدن آن
دران زرد و خاییدن گرفت و سوات فرو برد بنهید آنجا و گفت آنرا کرده
بسته شده است وی را از نذر بیست هزار درم میراث رسید اما در ذمه
قومی بود ایشان را گفت ده هزار بمن دهید و ده دیگر شما را بحل کردم بوی دادند
آنرا در توبره کرد شب وی را وسواس تشویش داد گاهی می گفت تا تجارت
کنم و سود آنرا بر فقرا نفقه کنم و گاه می گفت در جامه نهم و روز بروز آنرا
بر ایشان نفقه کنم در میانه شب برخاست و توبره را بر بام برد و مشت مشت می
گرفت و بهر جانب می انداخت تا توبره خالی شد چون بامداد شد همسایگان
گفتند تمامی دوش درم باریده است عبدالرحیم توبره را بیفشاند نیم درم
بیفتاد با اصحاب گفت بشارت باد که زان وبال خلاص شدم ایشان هم گفتند
این خواهر را نمی بینی که ده هزار درم بپاشید و بیک نیم درم شادی میکند
و وقتی عبدالرحیم بعبادان رفت و ببیت و یکروز آنجا اقامت کرد
هر شب بخمسه افطار وی می آوردند بامداد همچنان بجای می بود و اهل عبادان
مشغوف وی شدند چون از عبادان از آنجا قصد سهل تستری کرد بروی درآمد
و گفت مهمان تو ام گفت چه باید کرد گفت سکباج می باید پخت سهل گفت چون پختم کر

گوشت نمیخورند گفت چه دانم تو بضیافت من قیام نمای سهل فرمود که
سکباج بپختند گفت همچنان دیگ را بیارید چون آوردند سایلی بود در برابر
خدا چیزی طلبید گفت دیگ را بوی دهید دادند و وی هیچ نخورد
روز دوم سهل با وی گفت چه میخوری گفت همانکه دی گفتم چون پختند
گفت همچنان دیگ را بمن دهید آوردند غلام سهل بی آنکه وی
برداشت تا اگر سایلی آید منع کند سهل گفت غلام خود را بگوی تا
منع سایل نکند سهل غلام را منع کرد ناگاه سایلی سوال کرد گفت دیگ را
بوی دهید بوی دادند روز سوم گفت چه میخواهی گفت همانکه پیشتر گفته بودم
چون بپختند بیرون آمد و هیچ نخورد تا ماه تمام شد بعد از آن مردی را
دید که چند بار تره خشک دارد و بر لب آب نشسته تر میکند و میخورد
وی را استدعا کرد با وی بنشست و بخورد مؤمل الجصاص رحمة الله
تعالی علیه وی از کبار مشایخ شیراز است و از اجله زهاد العراق و
كَانَ اَحْسَنَ اللِّسَانِ فِي عِلْمِ التَّوْحِيدِ وَعُلُومِ الْمَعَارِفِ مَعَ اَنَّهُ اُمِّي
لا يَكْتُبُ وی جواب داده از مسائلی که علی سهل اصفهانی بشیراز
فرستاده بود و چون کار با بامداد بگذاردی بدرس قرآن مشغول بودی

جصاص بفتح جیم و تشدید صاد ... [illegible]

تا آفتاب برآمدی نماز چاشت بگذاردی و بیرون آمدی یکی از این
طایفه گوید که یکبار چون از غار بیرون آمد در عقب وی برفتم تا بدر
خانه وی رسیدم نزدیک بیست تن بودند از ارباب حوایج که آنجا
جمع آمده بودند حاجت همه را کفایت کرد و یاران خود را از قضا
حوایج ایشان پراگنده ساخت و غلامان را گفت که دست افزار
بفلان جای برند که من بشما می رسم این همه کار در یکساعت بکرد و من
متحیر شدم روی بمن کرد و گفت ای فرزند مرا بامداد در مسجد دیدی این
زمان خدا را و اگر نه مرا از آنکه بامداد در مسجد بودم هرگاه که بکار رسول
بودی بمجلس نهاده از جواب سلام سخن نگفتی و گفتی من مرد و هم اگر جواب
سلام واجب نبودی جواب نگفتی شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که
مؤمل جصاص بمکه در آمد پیش ابو الحسن مزین رفت و سلام کرد و نشست و گفت
ایها الشیخ سوالی دارم و من مردی عجمی ام با من رفق کن گفت بپرس آنچه میپرسی
مؤمل گفت قل لی متی العموم ارتفاع المواجید ابو الحسن بوی نگریست و گفت از
کجایی گفت از شیراز گفت بچه مشهوری گفت مؤمل گفت از آنجا حرکت
که جای تو نیست و ویرا بپهلوی خود بنشاند و دایم با وی یکجا [illegible]

رجل عجمی نامی و وی می خندید و بعد از آن هر مسئله که می پرسیدند اشارت
بمؤمل میکرد و میگفت از شیخ بپرسید و بوی حواله میکرد و هم شیخ عبد الله
خفیف گفته است که عزیمت حج کردم و من هنوز خورد بودم مؤمل
جصاص مرا وصیت کرد که وقتی بموقف برسی قصد پس کوه عرفات
کن و اولیا را آنجا طلب کن که جای ایشان آنجاست چون بموقف رسیدم
از دو بگذشتم و مردمان را بگذاشتم هیچ کس را ندیدم خواستم که باز
گردم بار ارادت بر من غلبه کرد مقدار دیگر رفتم بشیبی رسیدم دیدم
که در وی ده کس ایستاده اند و سرها در پیش افکنده و در میان آن
شیخی است بزرگ و شیخ من ابو محمد غنایدی با ایشان است چون مرا
دیدند شیخ من بشارت کرد تا پس پیش ایشان رفتم و سلام کردم جواب
شیخ من مرا بپهلوی خود خواند چون فارغ شدند همه بر [illegible]
که بودند روان شدند و شیخ مرا گفت که کودک را محافظت کن
من میان آن شیخ و شیخ خود میرفتم و می شنیدم که از کلام وی حرف
بیش بگوش من می آمد مراد خاطر حیران آمد که استغفار میکند چون
بمزدلفه رسیدیم شیخ مرا گفت که اصحاب خود را آواز ده آواز دادم

جواب داوند پیش ایشان رفتم تو را بجماعت بجانب مشعر الحرام رفتند
و با ایشان بودند و نماز میگذاردند من هم قضاء حاجت خود کردم و با ایشان
بازگشتم تا بامداد نماز گذاردند چون از نماز فارغ شدند غایب شدند و دیگر ایشان
را ندیدم

علی بن شلویه رحمه الله تعالی علیه

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است میان علی بن شلویه و دیگری سخنی
میگذشت علی بن شلویه گفت من مردی می شناسم که بر سر کوهی بود و وقت
نماز رسید و آب بر کوه دیگر بود و در برابر آن خواست که طهارت کند دو
کوه سر فرا هم آوردند پای خود از این کوه بر آن کوه نهاد و طهارت کرد
و نماز گذارد و هم شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که از کسی که علی شلویه در
صحراها و کوهها می بود جماعتی از کردان مشغوف وی شده بودند و کسی
از رؤسای ایشان پیش وی آمدند و گفتند هر کدام دختری داریم که مهر
چهار هزار گوسفند است میخواهیم که ایشان را بزنی کنی و آن گوسفندان
از برای صیادر رود وارد و فقرا باشد دختران را نکاح کرد روزی مومل و برا
دید گفت ای ایشان را تفصیل مکن تو هم مثل ما شدی گفت من این از برای
خدای تعالی کردم مومل گفت ما نیز از برای خدای تعالی کرده ایم علی بن

شلویه

بعضی نسخ همچنین جمع ضمیر را مرشد و
دلسوزان دارد و بنج یا یه منسنا ستحیین
سنت مرا دارد لالا شیا سم و آن
اد وی ما بوده گفت یا مشوم
ببین ای یا مشوم فراموش کردی
طلاق سنت را که تفریق طلقات
ثلثه است و ابتاع طلقات
ثلثه یکبار بدعت است

شلویه گفت من ایشان را سه طلاق کرده ام تمامی اگر راست میگویید طلاق
گویید مومل و برا گفت یا مشوم نسیت السنة فی الطلاق

ابو بکر الاسکاف رحمه الله تعالی علیه

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که
ابو بکر اسکاف سی سال روزه داشت چون وقت نزع آمد بارها نیمه آب
بر گرفتند و پیش دهان وی بردند ابا کرد نید انداخت و بر روزه برفت

ابو الضحاک رحمه الله علیه تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است
که از ابو الضحاک شنیدم که گفت بر بام خانه نشسته بودم ابلیس را دیدم که در
کوچه میگذشت گفتم ای ملعون احاجه سبک پای بر زمین میروی و شب به بام
برآمد و در پیش افتادم سیلی بروی زدم وی مرا بینداخت و از آن سال الها کند بیست
و نیم مرا اتفاق حج افتاد چون بازگشتم بجویی رسیدم که پل شکسته بود و نهری
عظیم بود از گذشتن عاجز شدم ناگاه پیری ضعیف دیدم که بر آب آمد با خود
گفتم من ضعیف تر از این پیر نیستم برخاستم در عقب وی در آمدم چون میان
آب رسیدم آنچه از پیر خود بر کنار جوی نهاد و بیرون رفت من
در میان آب ماندم آب بر من غلبه کرد غرق شدم و جامه های من تر
شد مرا آب میگردانید و می برد تا آن زمان که خدای تعالی اغاثت کرد و مرا

بکنار انداخت آن پیر ایستاده بود و نظاره من میکرد چون حق سبحانه و تعالی
مرا نجات داد و بیرون آمدم آن پیر گفت چون دیدی یا ابا الضحاک توبه کردی
که مرا دیگر سیلی نزنی **ابو محمد الخفاف رحمه الله تعالی** شیخ ابو عبدالله
خفیف گفته است که ابو الحسن مزین بما نوشت که شما را مریدی هست در
دریا که اگر نجات یابد زود باشد که برای شما خواطر آرد و آن محمد خفاف
خواسته بود و هم وی گفته است که ابو محمد خفاف با مشایخ شیراز بمکه
بودند سخن در مشاهده میرفت هرکس بقدر حال خویش سخنی گفتند و ابو محمد
خفاف خاموش بود مؤمل جصاص مر او را گفت تو هم سخنی بگوی گفت سخن
خوب که درین باب بود گفتند مؤمل گفت بهر حال تو هم سخنی بگوی گفت آنچه
شما گفتید همه علم بود و تحقیق مشاهده و تحقیق مشاهده آنست که حجاب مکشوف
شود و وی را عیان بینی وی را گفتند تو این از کجا میگویی و آنچه چون معلوم
شده است گفت در بادیه تبوک بودم و فاقه و مشقت بسیار بمن رسید در
مناجات بودم که ناگاه حجاب منکشف شد وی را دیدم بر عرش خود پس سجده کردم
و گفتم مولای ما هذا مکانی و موضعی منک چون مؤمل این سخن بشنید متحیر
شدند مؤمل وی را گفت خیز تا بعضی مشایخ را زیارت کنیم رجا بست مؤمل

دست ویرا

دست ویرا گرفت و بخانه ابن سعدان درآمدند محدث و سلام گفتند
ابن سعدان تعظیم و ترحیب ایشان کرد مؤمل گفت ایها الشیخ نرید ان تروی
لنا الحدیث المروی عن النبی صلی الله علیه و سلم انه قال ان للشیطان عرشا
بین السماء و الارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له عنه ابن سعدان گفت حدثنی
فلان عن فلان و اسناد ان النبی صلی الله علیه و سلم قال ان للشیطان عرشا بین
السماء و الارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له عنه چون ابو محمد این حدیث
را بشنید گفت یکبار دیگر اعاده کن اعاده کرد گریان شد و برخاست و بیرون
رفت و چند روز وی را ندیدند بعد از آن آمد گفتیم در ایام غیبت کجا بودی
گفت نمازهایی را که از آن وقت گذارده بودم قضا میکردم زیرا که سلطان
را پرستیده بودم پس گفت چاره نیست از آنکه بهمان موضع که وی را دیدم
آیم و سجده که کرده ام رد کنم و وی را لعنت کنم پس بیرون رفت و دیگر
خبر وی نشنیدم **حسن بن حمویه صاحبه ابو جعفر الاحمر الاصطخری رحمه الله تعالی**
شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که ابو جعفر حرار صاحب
حسن بن حمویه از اصطخر نزدیک ما آمد ابن سعدان گفت آرزوی آن دارم
که امشب وی را نزدیک ما حاضر کنی وی را بمجلس وی حاضر کردم در اثنای مجلس

ابن یزدانیار گفت دوست میدارم که از حکایات خود خبری
بکویی گفت مرا خود حکایتی نیست اگر خواهی انچه از مشایخ دیده ام با تو
حکایت کنم ابن یزدانیار گفت من هم این میخواهم خوار گفت من و جمعی دیگر
نزد حسن بن حمویه نشسته بودیم و وی سر پیش افکنده بود ناگاه صیحه زد
و بان صیحه از نظر ما غایب شد ما و یکدیگر نگریستیم و با یکدیگر گفتیم این قصه را
با هیچ کس نگوییم که خواهند گفت [illegible] و دیگر [illegible] سه روز بودیم
که وی را ندیدیم و از وی خبری نشنیدیم و هر کرا از وی خبری پرسیدیم گفتند
مشغول است بعد از سه روز ناگاه دیدیم که از مسجد در امد
و از هیبتی که داشت کس را بوی امکان سخن نبود و من تشنه با وی
انبساط میکردم گفتم ایها الشیخ نزدیک من مقداری پنیر تازه است
اجازت میدهی که بیارم و بهمه پنیر تازه خوش می آید گفت بیار اوردم
یک لقمه بخورد و پس بدست اشارت کرد که بخورید شیخ ابو عبدالله خفیف
گفت که ابن یزدانیار روی بمن کرد و گفت هیچ شکی نیست که این مرویست صادق اما
این حکایت را باور نمی دارم حیله ساز که مرا باور شود گفتم از برای سجاده
جامه خواب جنید بیارید تا خواب کند و از برای راه برساید جامه خواب ابن جلا

و وی در خوا

و وی در خواب شد من و ابن جلا نشستیم و از ما بیان میکردیم تا آن وقت
که گفت ما در خواب شستیم شیخ ابو عبدالله خفیف را پرسیدند که آن حال چگونه
بود گفت وی از مکان خود دور شده بود اما وی را الباسی پوشانیدند
که ما آن را از ابصار غایب شد

عبدالله القصار رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است که عبدالله قصار گفت که وقتی بعزمت
حج بیرون میرفتم مشایخ شیراز مرا گفتند چون بر سهل بن عبدالله تستری
در آیی سلام ما بوی رسانی و بگوی که ما بفضل تو معترفیم و هر چه میگویی باور
میداریم از تو خبرها رسیده است که روز عرفه از جای خود بیرون میروی
و بموقف عرفات با سایر حجاج حاضر میشوی اگر این است ما را
خبر ده که ما این ایمان داریم عبدالله قصار میگوید که قصد وی کردم
و بر وی درآمدم و سلام کردم وی نشسته بود ازاری در خود پیچیده
و نعلین زنجوب پیش خود نهاده و چشم وی بر زمین مانده بود چون والی
حیرانی هیبت بر من مستولی شد سخن بو پسیم کرد و در میان آنکه نشسته
بودم زنی آمد و گفت ایها الشیخ مرا البصری است بر جایی آمده و وی را آورد
و عاکفی سهل گفت لم لا تحمله عند ربه آن زن در جواب گفت

شیخ تا [illegible] بر جا [illegible] لا
تحمله الی عند ربه یعنی و این [illegible]
پیش پیر در [illegible] زن در [illegible]
گفت این سخن عند ربه یعنی نو [illegible]
[illegible] وی [illegible]
[illegible] دیگر [illegible]
است [illegible] گفت [illegible]
القوم [illegible]
این [illegible] کنند
خدای [illegible] می خواهم [illegible] گفت
بس چیست سوال ایشان ازان
یعنی از رفتن

فرو گذاشته پس سهل بسوی من بدست اشارت کرد برخاستم و دوست وی
گفتم برخاست و نعلین پوشید و روان شد و آن زن نیز روان شد
وی را نیز دید اکنا شرط آن صبی را دید و بنماز به سهل ع مرا گفت دست خود را
بمن ده و آن زن گفت نمیتواند دست دادن آن زن را گفت دو ریشو
آن صبی دست بوی داد گفت بخیز برخاست و بکنار آمد سهل
صاحب سماره را گفت تو برو پس صبی را گفت وضو ساز و دو
رکعت نماز بگذار چنان کرد پس آن زن را گفت دست وی بگیر برفت
و با یکدیگر برفتند عبد الله گفت چون برآمدیم و دهشت من رفت
انبساط کردم و رسالت مشایخ رسانیدم سهل ساعتی سر پیش افکند
بعد از آن گفت یا دوست هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ یُؤْمِنُونَ بِاللّهِ یَفْعَلُ مَا یَشَاءُ
قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَمَا سُؤَالُهُمْ عَنْ ذَلِکَ

ابراهیم المتوکل رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که یکی از این طایفه با من گفت که
بصحرا بیرون رفتیم دیدیم که ابراهیم متوکل جامه‌های خود در آتش نشسته و در آتش
انداخته وی را گفتیم بیا تا برویم و با هم چیزی خوریم سر به من خود را امتحان
فرو پوشیده با من همراه شد چون بمقداری راه برفتیم دیدیم که آمد کی

عنب الثعلب

عنب الثعلب در راه جمع افتاده از ابر و است و باک نیست و بخورد
نوشت و گفت تو برو که مرا همین کفایت است هر چند جهد کردم نیامد کی
از مشایخ ابراهیم متوکل را گفت میخواهیم که در این راه نزدیک ما افطار کنی قبول
کرد یک شب وی را گفت برخیز تا سحور کنیم برخاست گفت آن سفره را فرود
آر گفت من این نمیکنم زیرا که این حرکت است در اسباب و من در اسباب حرکت
نمیکنم یک شب وی را دیدم که سفره پیش نهاده و چیزی میخورد گفت تو گفتی من
در اسباب حرکت نمیکنم پس این چیست گفت والله که من در اسباب حرکت نکردم
از جای خود برخاستم سر من بر سفره آمد در پیش من افتاد دانستم که میخورم

ابو طالب خزرج بن علی رحمه الله تعالی

شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است که ابو طالب خزرج از اصحاب جنید بود و پیر از آمد و علت شکم
داشت مشایخ گفتند که خدمت او را که اختیار میکنید من اختیار کردم
مرتبت و قریب شانزده روز بخدمت او مداومت کردم شبها نشسته بودم و خیلی
از شب که سی بود چشم من گرم شد یکبار او از وی آواز داده بود نشنیده بودم
یکبار آواز داد برخاستم و طشت پیش بردم گفت ای فرزند و قتی که خدمت مخلوقی
را هیچ چون نکو نتوانی کرد خدمت خالق را چگونه کاری توانی آورد و سهم وی گفت

شیخ [illegible] چون را [illegible] شیخ را
[illegible] گفت چون [illegible] ابسا بر
اگر مقصود دعا علیه نبود بلکه
مقصود وی تادیب بود که هر چه
نیکو با یکدیگر [illegible] کردیم که ایمان
از من بیرون رفت یعنی حقیقت
ایمان عبارت از وجدان مطلوب
[illegible] مضمون کلمه شهادت
است چنانکه شیخ الاسلام
بیان کرده ایمان تو شهادت
است یعنی کلمه شهادت و اعتقاد
بمضمون آن

که وقتی غایب بودم آواز داده که شیرازی من شنوم دیگر باره آواز داد
و گفت شیرازی همچنین لعنک الله من بتافتم و طشت بوی بردم [illegible]
شیخ ابو عبدالله بپرسید که تو آن لعنک الله را چون از وی می‌شنیدی گفت
چون ترحمک الله شیخ الاسلام گفت قدس الله سره فلاح تمام مردی
که وی آن استاد و پیر کشیده باشد و تعنای [illegible] نخورده باشد و لعنک الله او شنیدا
و به ترحمک الله برابر داشته بود و بدر رد با کامی زنده گشته باشد و وی خود
[illegible] شد تا بفلح استاد و پیر در باید مردی باید که [illegible] زده و [illegible]
باشد که بی استاد و پیر شی آید و از نظر گشته آید شیخ ابوطالب گفت شیرازی
خدا او زبو عبدالله حفیف گفته که من شبانروزی یک باقلی خشک
بخوردم و سر زور با کم می‌آوردم تا اکنون با نوزده باقلی آورده‌ام در باقی [illegible]
ابوطالب گفت شیرازی این را باز دار که آنچه مرا افتاد و ازان افتاد که با ابوالحسن
مزین در دعوتی حاضر شدم بره بریانی بر ما آوردند و من عهد داشتم که [illegible]
نخورم دست خود را ازان کشیده داشتم ابوالحسن مزین گفت کل [illegible]
یعنی بخوری اگر خود را در میان [illegible] که [illegible] که می‌گویم
لقمه نخوردم احساس کردم که ایمان از من بیرون رفت و [illegible] ازان وقت [illegible]

پس تر

پس تر غیر [illegible] شیخ الاسلام گفت قدس الله سره یعنی و [illegible] استاد
افتاد که ایمان وی [illegible] شهادت درست و ایمان عارف [illegible]
شیخ ابو عبدالله خفیف گفته است شیخ حیرت مرید را ازان مقدم تر [illegible]
[illegible] رخصت جستن و قول‌ها و تاویلات و هم شیخ ابو عبدالله
گفت که اول مجلسی که ابوطالب در شیراز فرو نشست [illegible] شنیده بود و [illegible]
[illegible] گرفته و [illegible] نشست [illegible] ابوجعفر [illegible] نیست
گفت [illegible] ام چه گویم گناه کاری ام میان گناه کاران و [illegible]
[illegible] مجلس [illegible]
خاک قدم‌های وی [illegible] شفای بیماران می‌کردند ازان
[illegible] در مجلس [illegible] التفات نکرد و از وی [illegible] اعراض کرد
[illegible] گفت الخاص کسی بوی التفات نکرد از آنجا [illegible]
گفت [illegible] علی [illegible] شرح محل و مقام وی کردم وی
[illegible] علی [illegible] در باره وی سخنان گفت [illegible]
[illegible] از آنجا [illegible] عراق [illegible] ابو علی [illegible]
[illegible] بود [illegible] رسید که [illegible] گفت [illegible] کرده‌ام [illegible]

ازو اوا کرد و بپرسید که هیچ حاجت داری گفت در فلان موضع از ری
رباطی بساز رباط بساخت با بخارا آمد و از آنجا چاه ساخت و [illegible]
بپوشید و در آنجا می‌بود تا از دنیا برفت شیخ الاسلام گفت خواهر دانی که
چون وی را مصیبتی رسید تا از وی خبری فرحت شود مصیبت را فرا یاد ده
بحسرت [illegible] که اهل مصیبت [illegible]
پنهان دارد و بما اظهار دعوی کنند و تمامی مشهور کرده و شیخ ابوعبدالله گفت
که شیخ ابوطالب گفت که جوانی از خراسان بزیارت جنید آمد جنید
عصا و رکوه وی بخانه در برد و [illegible] در آن شب اصحاب را آن
[illegible] با خود [illegible] آمد چون شب طعام
خوردند [illegible] آغاز کردند و اصحاب
با آن جوان کردند [illegible] ایشان را تغیر [illegible]
بوی نگاه کرد و گفت خاموش باش و اگر نه برخیزم و بیرون رو
جنید گفتم آن جوان خاموش گشت و هیچ نگفت و برفت و دیگر آن
جنید گفت برخاست و بخانه رفت با عصا و رکوه را از خود
بیرون انداخت با اصحاب گفت جنید [illegible] که شما را وصیت میکنم که چون

غریبی اینجا

غریبی اینجا آمد و چیزی خوردن ندارد سوگند بخدای که عصا و رکوه از خانه
برداشته است بلی آنکه [illegible] در رفته است **ابوعلی وارجی**
رحمه الله تعالی علیه شیخ ابوعبدالله خفیف گفته است
که ابوعلی وارجی بشیراز آمد [illegible] از برای [illegible] و او از صحرا آمدی
تنها و بعد از نماز شام می‌آمد و با ما می‌نشست [illegible]
که از شبها [illegible] در میان [illegible] خوردن را بالا دست
برگرفتن وی تنهائی بود [illegible] گفت در کوه لکام می
بودم و بلاسی پوشیده بودم گرد من مرا نخورد و چون از آنجا بازگشتم
[illegible] انسان الفت [illegible] آمدن بود من
[illegible] گفت تا در من [illegible] ضعیف [illegible] جمع آمد محتاج
شدم [illegible] **ابوالفضل جعفر الحذّاء رحمه الله**
علیه شیخ ابوعبدالله گفته است که جعفر حذّاء را پرسیدند که ابوعمرو
اصطخری کجاست گفت [illegible] دیدم که دو دست
از پس پشت من پیدا شد [illegible] جعفر حذّاء
[illegible] اصطخری رفت و بخانه ابوعمرو [illegible] وی گفت

بکر را [illegible] بیم

جدی بعضی [illegible] که از وی اظهار این معنی [illegible]

که از وی اظهار این معنی نه پسندیده بود که مثل این معنی را منکر بودند اصحاب
ابو عمرو برجستند گفت بگذارید که حضرت وی الله آمده و دوازده
شیخ را خانواده آمده است پس ابو عمرو بمقام اعتذار درآمد و گفت چنان
نگفتم بلکه چنین و چنین گفته‌ام بعد از آن اصحاب را فرمود که وی را
خدمتکاری بسیار نیکو کردند. ابو القاسم القصری رحمه الله تعالی
وی از کبار اصحاب جنید بود و شیخ ابو عبد الله خفیف گفته است
که روزی مرا گفت که مرا بصحرا بیرون بر چون بصحرا بیرون شدیم
بموضعی رسیدیم که مضطرب بود و جماعتی بازی می‌کردند مر ایشان
بازی کردن نگریست مرا از آن تعجب و تحیر گشتم و چون ساعتی گذشت بجای
دیگر رسیدیم جماعتی شطرنج می‌باختند از آن متغیر شد و از آنجا برفت
و رقعهٔ ایشان را بغشاید آن جماعت کار دنیا را کرده بودند و
وی گفت کار دنیا را بر هم زنید تا بخورم بعد از این دو حال عجب
ماندم از وی سؤال کردم گفت وقتی که بحکم لدنی بکریم چنان
باشد و وقتی که بحکم غیر لدنی چنین این سخن میسر گشت اما انجا
شیخ الاسلام ابو بکر قصری گفته بود در مقامات شیخ ابو عبد الله ابو العباس

قصری بفتح قاف و سکون صاد
مضطرب بسکون ...
عن ابی عبد الرحمن ...
درست و همراه وی بود

نصرت

نصرت و می‌نشاید که وی را او کنیت بوده باشد یا بر سبیل
سهو و توقع یافته شده و الله تعالی اعلم و هم شیخ ابو عبد الله و مودت
که ابو القاسم قصری کثیر الاطراق بود یعنی بسیار سر در پیش می‌انداخت
از وی سبب آن را پرسیدند گفت پیش از این در قدیم الایام در هر
هفت شبانه روز یکبار چیزی می‌خوردم مردی از جن می‌آمد و بر من
سلام می‌کرد و اما وی را نمی‌دیدم یکروز وی را گفتم چه باشد که ظاهر شوی
ناگاه دیدم که شخصی به خوب‌ترین صورتی بر من ظاهر شد گفتم چه
کسی گفت من از مؤمنان جنیانم قومی که ایشان شما را می‌بینم
دوست میدارم که وی را زیارت کنم و سلام کنم پس گفتم بعد از این
بر من بسر وقتی ظاهر می‌شو مرا او صحبت گرفت و با من انس گرفت مرا
کرد و خبرها بمن می‌آموخت روزی وی را گفتم بیا تا بمسجد در آییم و لحظه‌ای
بنشینیم گفت وقتی که بنشینی و بحق گوئی و مردم ترا ببینند و مرا نبینند
ترا بوسوسه نسبت خواهند کرد گفتم بیا تا در آخرهای مسجد بنشینیم که
هر کسی ترا نبیند پس درآمدیم و بنشستیم گفت این مردمان را چون می‌بینی
گفتم بعضی را بخواب و بعضی را در خواب و بعضی را آگاه گفت ایکه

بر سرهای ایشان است می بینی گفتم نی چشمهای مرا بمالید دیدم
که بر سر هر کسی غرابی نشسته بعضی را بالها بچشم فرو کرده است
و بعضی را بر سر نشسته است و بعضی را گاهی فرود می آمد و گاهی بالا
میرود گفتم این چیست گفت مگر نخوانده قول الله تعالی را که و من
یعش عن ذکر الرحمن نقیض له شیطانا فهو له قرین اینها شیاطین اند که بر
سرهای ایشان نشسته اند و بر هر یک بقدر غفلت وی استیلا یافته اند
و آن جنی بدین طریق بمن می آمد و بر من ظاهر می شد تا روزی سخت گرسنه
شدم و پیش من از نان صدقه بقیه بود و تا وقت افطار که عادت
داشتم چهار روز مانده بود پاره ای از آن نان گرفتم و بخوردم گرسنگی من
ساکن شد ناگاه آن جنی آمد و بر من سلام کرد و ناظرم ایستاد و گفت ما بر
این ریاضات و صبر بر آن میخواهیم شما را چون ما را امتحان کردیم
بر این صبوری نبودی این صحبت برفت و دیگر نیامد این سخن را تمام
من از آن وقت **عبد العزیز بحرانی رحمه الله تعالی** شیخ ابو
عبد الله خفیف قدس الله سره گفته است که عبد العزیز بحرانی در
زمستانی سخت سرد بشیراز آمد و جامهای کهنه داشت و مرقعی

که ویرا

که ویرا می رسید صرف فقرا میکرد و سه روز در شیراز بود
با وی در این باب سخن گفتند گفت نفس من میگریزد از جامهای ملمع
گفت یا عبد الله مرا ازین شهر بیرون کن که در نیت من است که
درین شهر جامه نو نپوشم گفتم کجا میروی گفت ناحیت بحرین مشایعت
وی کردم و بدروازه که آن جانب بود بیرون رفتیم ناگاه
دیدیم که ابو الخیر مالکی بر اشتر خود نشسته بود و بازوی حنا بسته و را او
میدید و با خود خوردنی همراه دارد بایستادیم تا بما رسید گفت
تفضیل کنید تا بهم این طعام را بخوریم پس بنشستیم و بخوردیم بحرانی
برخاست و سجاده برد و پس بخ [illegible] انداخت ابو الخیر گفت ما با این
طعامها چه کنیم بحرانی گفت پیش سگان انداز و برفت **ابو الحسن
حکمی رحمه الله تعالی علیه** وی گفته است که از جنید شنیدم
که روزی در مجلس سری سقطی بودم جماعتی بسیار بودند و من
خوردتر ایشان بودم سری پرسید که چه چیزیست که جواب را
می برد هر کس چیزی گفت یکی گفت گرسنگی یکی گفت کم خوردن است
چون نوبت بمن رسید گفتم علم القلوب باطلاع الله علی کل نفس

ما گشتیم کی عنیت یا بنی و مرا نزدیک خود بنشاند و از آن روز باز هرجا هستم ربیع معتقد هم و هم حکمی کوید است که حال یکی از مشایخ از جنید پرسیدم که اعتماد را شاید گفت اگر در وی پرهیزکاری و طلب قوت حلال بینی اعتماد شاید کرد و اگر نه او را بگذار

شیخ ابو علی حسین بن محمد الاکّار رحمه الله تعالی

وی از اصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف است و شیخ ابو اسحاق کازرونی قدس الله سره گوید که شیخ حسین اکّار بکازرون رسید مشایخ آنجا بر وی جمع شدند و شیخ ابو اسحاق هنوز کودک بود و وی نیز با ایشان همراه بود وی را گفتند که این کودک قرآن نیک میخواند وی را فرمود تا قرآن خواند وی را خوش آمد و تواجد کرد و چون فارغ شد وی را از مشایخ طلبید و بشیراز برد و از مشایخ وقت و اصحاب شیخ ابو عبد الله خفیف سماع حدیث فرمود و با وی بعراق و حجاز مسافرت کرد و برکت صحبت وی بدانجا رسید و شیخ حسین ببغداد فوت شد ... و قبر وی بر در روضه شیخ ابو عبد الله خفیف است در شیراز

شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن شهریار الکازرونی رحمه الله تعالی

وی فارسی الاصل است

مولد و منشا

انکار بیشتر ... و تشدید کلف

مولد و منشاش بوده کازرون بوده و شهریار پدر شیخ مسلمان شده بود و ولادت شیخ و پدر او در زمان اسلام بوده و انتساب شیخ در تصوف بشیخ ابو علی حسین بن محمد الفیروزابادی الاکّار بوده و صحبت بسیاری از اصحاب حدیث شنیده بود در کازرون و بصره و شیراز و مکه و مدینه و از همه روایت حدیث و آثار روا است در کرد شیخ ابو الحسین علی بن محمد عبد الله بن جهضم همدانی را دیده بوده از وی روایت کند که ذو النون گفت که علیک بالقصد فان الفضل (نقل) الرزق یزکی سر العمل یعنی بر تو باد که توسط احوال اختیار کنی یعنی بضرورت وقت قناعت کنی و طالب زیادت نباشی بدرستی که زیادتی رزق اندک عمل اندک را پاک کرداند و هر آینه عمل پاک شایسته قبول حضرت باشد یکی نورزا را با شیخ ارادت تمام بود هرچند جهد کرد شیخ از وی قبول نکرد پیغام بشیخ فرستاد که هرچند جهد کردم از من هیچ چیزی قبول نکردی از بهر تو چند بنده آزاد کردم و ثواب آن نیز بخشیدم شیخ قدس سره جواب فرستاد که رسالت تو بمن رسانیدند شکر نکوئی تو گفتم لیکن آزاد کردن بندگان هم

ست بلکه موهبت منست بنده را گردانیدن ارادت اوست رضی و احسان

شیخ رضی الله عنه حضرت را صلی الله علیه وسلم گفت التصوف ترک

الدعاوی وکتمان المعانی و دیگر پرسید که ما التوحید رسول صلی الله علیه

وسلم گفت کل ما تخیل خیالک او خطر فی خیالک فالله سبحانه بخلاف

ذلک التوحید ان تنزهه عن الشک والشرک والتعطیل و دیگر

پرسید که ما العقل رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت ادناه ترک

الدنیا واعلاه ترک التفکر فی ذات الله تعالی توفی رضی الله عنه

فی شهر ذی القعده سنه ست و عشرین واربع مایه **شیخ روز**

بهان بقلی رحمه الله تعالی علیه کنیته ابو محمد بن ابی نصر البقلی

الفسوی ثم الشیرازی سلطان عرفا بوده و برهان علما و قدوه

عشاق در بدایت حال سفر عراق و حجاز و شام کرده است با شیخ

ابوالنجیب سهروردی در سماع صحیح بخاری در ثغر اسکندریه شریک

بوده است و خرقه از شیخ سراج الدین محمود بن خلیفه بن عبد السلام

بن محمد بن سالم پوشیده است و اشتغل بالریاضات الشدیدة فی

اطراف شیراز و جبالها کان صاحب ذوق و استغراق و وجد

دایم لا یسکن له عبرة ولا زفرة ولا یطیب فی وقت من

الاوقات ولا یسلو ساعة من الحنین والزفرات بیاوه کالثکالی

بالبکاء والعویل و مراو را شطحیات است که در حال غلبه وجد از وی

صادر شده است که هر کسی فهم آن نرسد و از سخنان وی است

ش آنکه بنده آمدست او چشم زمان - وانکه شنید او گوش

زمین - در گل ما رنگ محبت آن - خیز و بیا در گل ما آن ببین

وی را مصنفات بسیار است چون تفسیر عرایس و شرح شطحیات

عربی و فارسی و کتاب الانوار فی کشف الاسرار و غیر آن که تعداد آن

طولی دارد و در کتاب الانوار فی کشف الاسرار آورده است که قوال

باید که خوب روی بود که عارفان در مجمع سماع بجهت ترویح قلوب

به سه چیز محتاج اند روایح طیبه و وجه صبیح و صوت ملیح بعضی

گفته اند ازین مقال اجتناب بهتر است زیرا که اهل کار عارفی را

مسلم آید که طهارت بکمال رسیده باشد و چشم او از دیدن حظ حق

نور شده گویند که پنجاه سال در جامع عتیق در شیراز تذکیر کرده و

وعظ گفته اول که بشیراز آمد و معرفت با مجلس گویند شنید که

زنی دختر خود را نصیحت میکرد که ای دختر من خود را اظهار مکن با کسی
خوار تو اعتبار میکرد و شیخ گفت ای زن حسن ایاک را راضی نیست
که تنها و منفرد باشد او همه آن میخواهد که با عشق قرین باشد حسن و عشق
در عهد ازل بسته اند که هرگز از یکدیگر جدا نباشند مر اصحاب را از
آن چندان وجد و حال عارض شد که بعضی در آن برفتند شیخ ابو الحسین
کرد ویه گوید که در دعوت بعض صوفیه با شیخ روزبهان جمع شده
و هنوز ویرا نمی شناختم در خاطرم آمد که من در علم و حال از وی
زیاده ام بر سر من مطلع شد و گفت ای ابو الحسن این خاطر را از خود نفی
کن که امروز در مجلس با روزبهان برابر نیست و وی یگانه زمانه
خود است و بایں معنی اشارت کرده در این شعر ـ در این زمانه منم قاید
صراط الله ۔ ز حد خاور تا ساحه اقصی ۔ روندگان معارف مرا نگاه کنند
که هست منزل جانم بجا و رای وری ۔ وی صاحب سماع بود و در
آخر عمر از آن باز ایستاده بود با وی درین معنی سخن گفتند گفت الآن اسمع الان
من ربی عز و جل فاستعرض عما سمعت من غیره و گویند در آخر عمر و را
فلجی واقع شد بعضی از مریدان بی آنکه با وی بگویند بمعرفت وی از

خزاین

دار خزاین سلاطین قدری روغن بلسان خالص آورده برای مداوای وی
چون پیش وی آورد گفت جزاک الله عنی نیک از در خانقاه بیرون بر
و آنجا سگی است گرگین شده آن روغن را بروی بمال و بدان که
روزبهان به هیچ روغن نیک نشود و این بندیست از بندهای عشق که خدای
تعالی بر پای وی نهاده است تا آن زمان که بسعادت لقای رسد شیخ
ابو بکر بن طاهر که از اصحاب شیخ بود گفته است که در سحر نوبت با شیخ
قران میخواندم یک عشر وی و یک عشر من چون نوبت شیخ شد دیار من
تنگ شد آخر شب برخاستم و نماز کردم و بعد از آن بر سر تربت شیخ نشستم
بنیاد قرآن خواندن کردم و گریه بر من غلبه کرد که از وی تنها مانده بودم
چون عشر تمام کردم آواز شیخ شنیدم که از قبر می آمد و عشر دیگر میخواند تا
آن زمان که اصحاب جمع شدند آواز منقطع شد و مدتی حال برین گونه
بود روزی یکی از احباب اظهار کردیم بعد از آن دیگر نشنیدم صاحب
فتوحات مکیه رضی الله تعالی عنه می آورد که شیخ روزبهان در مکه مجاور
بوده و کان کثیر الزعقات فی حال وجده فی الله بحیث انه کان یشوش
علی الطائفین بالبیت فکان یطوف علی سطوح الحرم و کان صادقا

الحال ناگاه بمحبت زنی مغنیه مبتلا شد و شیخ کرمانی گفته است و آن وجد و
صیحه‌هایی که در وجد فی الله میزد و میخبان هایی بود اما اول از برای حق
تعالی بود و این زمان از برای مغنیه و آنست که مردم را حیران اعتقاد
نبوده باشد که وجد و صیحات وی این زمان نیز از برای حق تعالی
بمجلس صوفیه حرم آمد و خرقه خود بیرون کرد و پیش ایشان انداخت و قصه
خود با مردم بگفت و گفت میخواهم که در حال خود کاذب باشم پس خدمت
مغنیه را لازم گرفت حال عشق و محبت وی را با مغنیه بگفتند و گفتند که
وی از اکابر اولیاء الله است مغنیه توبه کرد و خدمت وی را پیش گرفت
محبت آن مغنیه از دل وی زایل شد بمجلس صوفیه آمد و خرقه خود را در
پوشید توفی رحمه الله فی منتصف محرم الحرام سنه ست و ستمایه

شیخ ابو الحسن کردویی رحمه الله تعالی صاحب علم و تقوی
بود شصت سال در جایی که در تبریز است منزوی شد که جز با دای نماز جمعه
و کفایت بعضی مهمات علی سبیل الندرة بیرون نیامد و خضر علیه السلام
احیانا بر وی ظاهر می‌شد و صحبت میداشت و گفته اند که سبب وفات وی
آن بود که شخصی بر وی درآمد و گفت اینجا مردیست که میگوید که نفس من

چون نفس

چون نفس عیسی است علیه السلام زیرا که وی مرده طبیعت را
زنده میکند و من مرده غفلت را زنده میکنم شیخ ابو الحسن آهی
برکشید و گفت یا رب مرا عمر دراز دادی تا زمانی را دریافتم که در روی
پیش این سخنان می‌شنوم و دیگر زندگانی نمیخواهم بگفت و وی بگرفت و در
رفت فی آخر محرم سنه ست و ستمایه چون روز بهمان نقلی بیمار شد
شیخ ابو الحسن کردویه و شیخ سراج که مردی بزرگ و عارف بوده و
ولاو شیخ روز بهمان را حال می‌شد بعیادت وی آمدند شیخ روز
بهمان روی با ایشان کرد و گفت بیایید که از قید این حیات جسمانی
و زندگانی فانی بیرون آییم و بحیات ابدی روحانی متصف شویم ایشان
قبول کردند شیخ گفت من پیشتر از شما میروم و تو ای ابو الحسن بعد از
یازده روز بمن می‌رسی و تو ای علی بعد از یکماه شیخ در منتصف محرم
رفت و شیخ ابو الحسن در آخر آن و شیخ علی در منتصف صفر رحمهم الله تعالی

شیخ عبد الله بلیانی رحمة الله علیه لقب وی اوحد الدین
از فرزندان شیخ ابو علی دقاق است و نسب وی با شیخ ابو علی
بدین گونه است عبد الله بن مسعود بن محمد بن علی بن احمد بن اسمعیل بن

ابی علی الدقاق قدس الله ارواحهم و استاد ابو علی را یک پسر بوده است
اسمعیل و یک دختر فاطمه بانو که زن شیخ ابو القاسم قشیری رحمه الله تعالی
و سلسلهٔ خرقهٔ وی چنین است که وی خرقه از پدر خود دارد ضیاء الدین مسعود
و امام الدین مسعود از رکن الدین و وی از شیخ اصیل الدین شیرازی و وی از
شیخ رکن الدین شیرازی و وی از شیخ رکن الدین سنجاسی و وی از شیخ قطب
الدین ابهری و از شیخ جمال الدین عبد الصمد زنجانی و هر دو از شیخ ابو
النجیب السهروردی قدس الله ارواحهم وی گفته است که در اوایل
از خلق انفراد جستم و یازده سال در کوه بسر بردم چون از کوه باز آمدم
بصحبت زاهد ابو بکر همدانی رحمه الله تعالی پیوستم و وی مردی صاحب
کرامت بود و فراستی صادق داشت و ورد وی همه آن بود که
هر شب برخاستی و عصای آهنین داشت ان را در زیر زنخدان کردی
و تا روز بر پای ایستادی من نیز موافقت وی از عقب وی می ایستادم
وی وقت نهار روی باز پس کردی و عزت آوردی و گفتی برو جای
خود بخسب من نمی نشستم تا وی مشغول کار خود می شد دیگر بر
می خاستم و موافقت وی میکردم تا انگاه که حال وی بمن فرود آمد

ابو رشید

انگاه

انگاه تنهائی گزیدم و زاهد ابو بکر رحمه الله از غایت انبساط
که با من داشت مرا لولی میگفت شنیدم که روزی سگی که لولی
امده و از ما ضری گرفت و برده میدانم که کجا رفت بعد از چند گاه
پیش وی رفتم و نمود که کجا بودی و چه آوردی تواضع نمودم و هیچ
نگفتم ساعتی بنشستم زاهد از من سؤالی کرد که جواب ان این بود که من
گفتم من غیر خدا نمیشنوم زاهد گفت سخن منصور آوردی من گفتم من یک آه
گر ازرم توانم که صد مردار چون منصور پیدا کنم چون این گفتم زاهد
عصا برگرفت و بر من انداخت من زجای بجستم و آن عصا از
خود رد کردم زاهد مرا دشنامی غلیظ داد و گفت منصور را بردار
کردند و نگریخت و تو از یک عصا میگریزی جواب دادم که آن
از ناتمامی منصور بود و اگر نه نگریختی که نزد حق تعالی و تقدس همه یکیست
چون این بگفتم زاهد گفت مگر ماهی خورده گفتم آری خورده ام اما از
مرغزار حقیقت زاهد فرمود تا شادی و نمک خوردی بیا و بر سجاده
بنشین و از انگاه باز بعد از ان زاهد گفت انکه گفتی از ناتمامی منصور
بود که نگریخت وا و را بردار کردند چه دلیل گفتی گفتم دلیل انست که اگر

که دعوی سواری کند و اسب تیز رو چنانکه عنان از دست وی برود
و اگر برود تواند که سر اسب باز گرداند گفته است که وی سوار حال
است و اگر سر اسب باز نتواند گرفت او در سواری ناتمام است چون
بگفتم زاهد صفدی فرمود که راست گفتی من این از تو دیده ام و از تو شنیده
و هم وی گفته است که مرا گفتند که یکی از اصحاب شیخ شهاب الدین سهروردی
قدس الله تعالی سره که وی را شیخ نجیب الدین بزغش میگویند در شیراز آمده
بسیار خرم شدم از آن جهت که مقامات و احوال صوفیان الحمد لله
بوده حاصل کرده بودم و طلب زیادتی میکردم و با دلم میگفت که الحمد لله
از خدای خواسته بودم از آنچه بعد الله داد و الحمد لله بمن مقدار دریچه گشادند
روی بمقدار دروازه بگشادند برخاستم و بشیراز رفتم و بخدمت شیخ نجیب
الدین مشرف شدم و چیزی چند از احوال و مقامات و واقعات خود با وی
بگفتم همه را نیک استماع کرد و هیچ جواب نگفت ساعتی بنشستم و از آنجا بیرون
آمدم بعد از آن مرا جهت ضروری عزیمت مراجعت شد با خود گفتم
بروم و شیخ نجیب الدین را ببینم تا چه میگوید چون بدر خانه وی رسیدم
گفتند وی در اندرون است برو در آن خانه بیرون که شیخ آنجا می نشیند

بنشین

بنشین تا شیخ بیاید چون آنجا نشستم در پس سجاده وی جزوی دیدم که هرچه
با وی گفته بودم همه در آنجا نوشته بود با خود گفتم که شیخ بآن محتاج
بوده است که نوشته است حال وی را ندانستم که الحال است نشستم و
بیرون آمدم چون بکازرون رسیدم پایکی بر خود زدم و عزم
بارگی در خود پیدا کردم و در خلوت نشستم و هرچه از خدای تعالی
می خواستم بشیخ روز در آن خلوت بمن داد وی از شیراز بود روزی
بخانقاه شیخ سعدی رحمه الله درآمد شیخ یک مشت فلوس او زد و در نظر
وی نهاد و گفت نفرهای درویشان از تبرک سفره و هند دهی گفت
ای سعدی فلوس می آوری برو و آن ظرف آنچه بیار که شصت و دو
عدد آنچه در آن نهاده تا درویشان بسفره دهند در حال شیخ سعدی
برفت و آن ظرف بیاورد همچنانکه وی فرموده بود از آن الفلوس باد
و از برای درویشان سفره تمام آوردند شیخ مریدی بود فتاح که در
بازار آش بختی هرگاه که شیخ بدکان وی رسیدی کاسه آش پیش سعدی
و همچنان ستاده بخوردی روزی کاسه آش در دست داشت که درویشی
رسید خرقه شعنده از سیخی پوشیده سلام کرد و گفت میخواهم مرا لخدای تعالی

ودلالت کنی وبگوئی فایده دربیست تا چنان کنم شیخ فرمود که بیا
کاسه آشی که دردست داشت بوی داد وگفت از نبات وکاه این بانان بخور
درویش از وی بستد وبخورد چون از طعام فارغ گشت این دست بطعام
آلوده بهمان خرقه که پوشیده پاک کن وهرگاه که چیزی می‌خوری چنین
می‌کن گفت ای شیخ این نتوانم کرد چیزی دیگر اشارت فرمای شیخ
فرمود چون این قدر نتوانی کرد هر چیزی دیگر که ترا گویم هم نتوانی کرد و
گر تو مرد این کار نیستی یکی از مریدان شیخ درکوه عزلت گرفته بود ماری
پیش وی می‌آمد خواست که وی را بگیرد وی بگزید اعضای وی آماس کرد حضرت شیخ
رسید همی را فرستاد تا وی را آوردند گفت آن مار را چرا گرفتی تا ترا زحمت
زد گفت شیخا تو گفته که غیر خدای نیست من آن مار را غیر خدای ندیدم
از آن جهت دلیری کردم و وی را بگرفتم شیخ فرمود که هرگاه که حق تعالی را
بلباس قهر بینی بگریز و نزدیک وی مرو اگر چنین کند که این ساعت
در آن افتاده پس دست فرود بر سر وی کرد و وی را بازنشاند گفت من بعد
گستاخی چنین مکن تا وقتی که وی را نیک بشناسی آنگاه دعا کرد و دور بادی
دمید آماس باز نشست و شفا یافت وی گفته که درویشی نه نماز

درروزه است

درروزه است ونه احیای شب است این جمله اسباب بندگیست
درویشی نه بخیدنیست اگر این حاصل کنی واصل گردی وهم وی گفته است
خدای دان باشید و اگر خدای دان نباید خوددان نیز مباشید بدان
رای اگه چون خوددان نباشید خدای دان باشید پس گفته که این
بهتر بگویم خدای باشید و اگر خدای نباشید خود مباشید که اگر خود مباشید
خدای باشید روزی بزیارت شیخ روزبهان بقلی قدس الله سره رفته
بود و شیخ صدرالدین معظم وی رفته است و بندی بسیار با شیخ داد و
با ز رفته است و بندی دیگر با شیخ داد شیخ عبدالله نوی التفات نکرد چون
از زیارت فارغ گشت شیخا دستگاه داشت که برای شما داده ام و شما هیچ
التفات نفرمودید گفت که شیخ روزبهان آنرا بدست مردم داده بود
بچون آن مشغول بودم و از جمله اشعار وی است ع با مجد خدای پاک باکیم
بی رایش و باد و گل و خاکیم ۰ از هستی خود همه عریان شده ایم و چاکیم ۰
حقیقت حق خدا و بدن آن او است ۰ که میان مرد و عالم حق خدا است بسکونم
که عالم او شده نه ۰ که این صفت گردش بدو روا است ۰ نه او عالم شد و نه عالم
همه او را حسین و بد خطاب است ۰ تا حق بدو چشم سرش بینم می‌بینم ۰ زهای طلب بر سرکنم

کو نه عبدالحیم سر توان دید. آن ایشانند که خسیسم مردم. وفات وی در
روز عاشور سنه ست وثمانین وستمایه بود قدس الله تعالی روحه. شیخ
جمال الدین محمد باکلنجار رحمه الله تعالی کان شیخاً وجیهاً بهی
المنظر کثیر التجرد دائم المجاهدات والخلوات والاوراد کثیرة من التعبدات والطاعات
وله کلمات روحانیة. شیخ عبدالله بلیانی قدس سره فرموده است که در آن
زمان که خورد سال بودم شیخ جمال الدین باکلنجار رحمه الله تعالی در صحبت
خواجه ضیاء الدین مسعود رحمه الله تعالی می‌بود و من پیوسته بذکر مشغول می‌شدم
و آواز خوشی داشتم و از برای جمعیت خاطر خود و دیگران در اثنای ذکر گفتن
چیزی از اشعار به ترنم می‌خواندم شیخ جمال الدین گوش بآواز من می‌کرد و از آن وقت
وی خوش می‌شد و من از حال وی خبر نداشتم که گوش بمن دارد و از آنچه می‌خواندم
خاموش می‌شدم و دیگر بذکر مشغول می‌شدم در یکی از روزها شیخ جمال الدین
نزدیک من آمد و گفت ای شیخ عبدالله چرا چنین می‌کنی که در اثنای ذکر
گفتن چیزی خوش می‌خوانی و ما گوش می‌داریم تو خاموش می‌شوی و ما از آن مسلی
گذاری دیگر چنین مکن و خاطرهای درویشان را محروم مکن از نوای آواز خوش
و پدرم ضیاء الدین مسعود و صحابه نیز بود سخن ایشان را قبول کردم وی گفته است

در قوله تعالی

در قوله تعالی واعبد ربک حتی یأتیک الیقین نیست جز عیان قدیم نیست
عیان عین قدیم بی صورت عمل عبادت نیست یعنی که بهتر از عمل
نیست و صورت عمل بی نیت عیان عین قدیم عبادت نبود چه که
جسم و عادت بود و طالب نیست که مطلوب وی جز عیان عین قدیم
نیست و هر چه جز عیان عین قدیم است پیش وی محال و باطل است
توفی رحمه الله سنه نیف وخمسین وسبعمایه تربت وی در شیراز است. موسی
بن عمران جیرفتی رحمه الله تعالی بزرگ بوده بجیرفت پیر
شیخ ابوعبدالله طاقیست شیخ الاسلام گفت ابو عبدالله خفیف را
با شیخ موسی عمران نقاری افتاد بوی نامه پیغام فرستاد که من در شیراز
هزار مرید دارم که اگر از هر یکی هزار دینار خواهم بشب از زبان نخواهند
موسی عمران جواب باز فرستاد که من در جیرفت هزار دشمن دارم که هر کدام
من دوست یابند مرا تا شب و نمک ندهند و زنده نکند از بد صوفی
بوده است با من. خواجه علی حسن کرمانی رحمه الله تعالی شیخ کرمان
وی مناخرترین مشایخ اتحاد و خانقاه داشت و کاری بنظام و مرید
بسیار و معاملت نیکو دعوی مریدی شیخ عمو کردی تا شیخ عمو از دنیا رفت

بکسر جیم و سکون را و یا مثناة تحتانیه وضم را مهمله و سکون فا و کسر تا مثناة فوقانیه

وی پشت با نگذاشت یعنی در مسند ارشاد ننشست شیخ الاسلام گفت در
کرمان میان خواجه علی حسن و میان خلیل جازن نقار افتاد و خلیل بخواجه
علی نامه نوشت که تو از بامداد تا چاشتگاه دارو و شربت گوارش
خوری و با طعام خوش توانی خورد از سر تیغ و مرا از بامداد تا چاشتگاه
گرد بر باید گشت تا چیزی بیابم که بخورم صوفی تویی یا من شیخ طعنه
میزد و نمی پسندید قبول جستن و قبول هستن خلق را از بس زهر و غرور
که در آنست ایشان تا به تو خورند و نفس رعنا را معجب کنند تا از حد خود
در گذرد اگر الله تعالی نگاه ندارد و این عقبه عظیم است این قوم را

میرزه النیسابوری رحمه الله تعالی علیه پیری بوده بزرگ از
صوفیان و ملامتی بود نشا رفت بزیارت یا بکار دیگر و یک خادم
با وی و ویرا آنجا قبول عظیم برخاست و مریدان بسیار پدید آمدند وی
از آن رنج می بود و شغل دل وی آن بود و چون بازگشت خلق بسیار با او بیرون
می آمدند و با وی در رفتن اتباع و نداز خادم پرسیدند که ایشان کیانند
که بخدمت تو می آیند صبر کرد و هیچ نگفت تا بسر بالایی رسید و بادی
می جست بند شلوار بگشاد و بول آغاز کرد چنانکه جامهای خود و جامهای

ایشان را

ایشان را پلید کرد و آن قوم که همه اخشنت زهی شیخ و زهی معاملت
نیکو همه از وی بشکر باز گشتند و آن خادم که با وی بود پس وی میرفت دل
بر آنکار که این چه بود که وی کرد جمعی مریدان با ارادت و تمنای تازه و نظرها
نیکو با وی می آمدند پس آنکه وی چه کرد میرزه میرفت تا به سید بامرح چاهی
بات در آمد و جامها و تن خود پاک بشست بیرون آمد و در پیش باد ایستاد و وی
از پس کرد و خادم را گفت باید که این کار که تو کنی که اندی تا آن عظیمی و فتنه
و شغلی چنان بزرگ با این مقدار بول از خود باز توان کرد چرا مونت
آن باید کشید ایشان بچه کار آیند چرا که مردم را رعنا و معجب کنند و ازنیه
مردم خورند و شغل دل افزایند از فعل خویش رویدعت باشد چون
اندک عیبی پدید آمد با کاری نه بمراد ایشان برود همه منکر گردند شیخ
الاسلام گفت وای که آن چرا کرد از جهت آنکه طبع و نفس وی با آن خوش شده
بود و آن برو واجب بود **ابو عبد الله الروعدی رحمه
الله تعالی** از طبقه خامسه است نام وی محمد بن الحسین است از اجله مشایخ
طوس بود با ابو عثمان حیری صحبت داشت و با آن مشایخ که از طبقه وی
بودند و یگانه مشایخ بود در طریقت خود و کرامات ظاهر داشت مجرد بوده و

حال و ترک همت پس از سنه خمسین و ثلثمایه برفته از دنیا وی گفته

طوبی لمن لم یکن وسیلته الیه غیره و هم وی گفته ترک الدنیا للدنیا من جمع

الدنیا و هم وی گفته که الله تعالی بنده خود را از معرفت خود چیزی ندهد

و بآن مقدار که وی را معرفت داده بود بلا بر وی گمارد تا بقوت آن

معرفت آن بلا را برمیدارد و هم وی گفته که دور باش از تمیز در خدمت

زیرا که کسانی که ایشانرا در خدمت تمیز گردانی ظاهر نمانده اند لیس همه

خدمت کن نا مراد حاصل شود و مقصود فوت شود **ابو عبد الله**

الرودباری قدس الله سره العزیز از طبقه خامسه است نام وی

احمد بن عطا است شیخ شام است بصور نشستی و صور شهریست بر کنار دریا و قبر وی

بصور بود و اکنون در دریاست خواهرزاده ابو علی رودباریست بزرگ

بوده و صوفی درصورت قرآن مادر وی فاطمه خواهر شیخ ابو علی رود

باری است گفتی پدر و مادر و خاله گان صوفیا عالم بوده بعلم قرآن و علم شریعت

و علم حقیقت و حدیث داشت وی را اخلاق و شمایل نیکو بوده و کم صوف بوده

بتعظیم فقرا و دوستی درویشان و رفق کردن با ایشان در سنه ثلث و ستین و ثلثمایه برفته از دنیا و را کتابیست در آداب فقر شیخ الاسلام

گفت که ابو عبد الله رودباری گفت کنشترو وی را دریافته و دست بر کتف وی

گفت حق الله تشریف وی زبان فصیح گفت جل الله شیخ الاسلام گفت که

من دو تن دیده ام که وی را دیده اند شیخ ابو عبد الله باکو و شیخ ابو القاسم

ابو سلمه باوردی شیخ ابو عبد الله باکو گفت که ابو عبد الله رودباری گفت

التَّصَوُّفُ تَرْکُ التَّکَلُّفِ وَاسْتِعْمَالُ التَّظَرُّفِ وَحَذْفُ التَّشَرُّفِ شیخ ابو

القاسم ابو سلمه باوردی گفت که شیخ ابو عبد الله رودباری گفت که جدت

و مشتی جبل از مرد ببرد و درویشی کرا از مرد ببرد فاذا اجتمعا فنا

بهذا شیخ الاسلام گفت که ابو سعید مقری گفته که با شیخ ابو عبد الله رود باری

قلی میخوردم تا قلی سنده بیامد تا جای نهادم شیخ گفت تا جای فرو منهی

که خود را نسندی در راه درویشی پی نهی که بخور شیخ الاسلام گفت که محمد شکر

گفت که در کلوخ خلافیم انصافت **ابو عبد الله ابن باکث**

رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله باکث بارغان فارس بوده

نام وی احمد بن ابراهیم باکث است سال و شیراز ارغانی است شبلی را

دیده بود و عمر وی صد و اند سال بوده چون سخن گفتی دو کس بوی ندر ودی

دست وی گرفت دهان وی پاک میکردند که دندان نیست آب از دهان

وی بیرون می افتاد شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو نصر قبانی پیر منست ابو عبدالله
مالک را دیده بود و حدیث داشت و من بر وی حدیث خواندم وی
گفت مرا که شیخ ابو عبدالله مالکم گفت که شبلی روزی بر منبر گفت که حق
بشنید حاضر بود و گفت غیبت حرام است شیخ الاسلام گفت که ابو سعید خراز مصر
آمد وی را گفتند ای سید قوم را سخن بگوی گفت ایشان از حق غایب اند و ذکر حق با
غایبان غیبت است

ابو عبدالله دونی رحمه الله تعالی وی از مشایخ خراسان

است و دون می بوده و وی شوریده بوده است شیخ الاسلام گفت که خرقانی با من
گفته که شاگرد ابو عبدالله دونی با من گفت که شیخ تمام نیست و تمام بود
شیخ الاسلام گفت او را گفت شاگرد وی خرقانی گفت که من گفتم آن بوبکر شبلی بود که
تمام نیست و تمام بود که من شبلی را دیدم پس خویش که در هوا رقص میکرد و وی را
شکر میگفت شیخ الاسلام گفت که ابو عبدالله دونی را پرسیدند که فرحت
گفت انتم واقع فاذا تم فهو الله گفت نامی است افتاده چون تمام شود
اوست شیخ الاسلام گفت که دونی قرآن فراوان خواندی و سماع آن دوست
داشتی چون با آیات زکوات یا صدقه رسیدی خوش شدی چیزی از خود
بیرون کردی یکی را گفتی ببر بیرون بر و بنه و باز گرد تا هر که برسد بر گیرد

ابو عبدالله

دونی بضم دال و سکون واو و نون ... زبان ... چون تمام شود ... معنی و تحقق ... نظر بصیرت چیزی نماند

ابو عبدالله مولی رحمه الله تعالی علیه وی در هرات

بود وی در سخن آمد لطفی سخن بگفت پس گفت اگر توحید حرف می بایستی گفت
گفتم و اگر علم گنج و کده می باید فرد ابو سعد ساید بیمار الکو شیخ الاسلام گفت
از اول این کار زحمه گو شدن تنگ سخن میگویند یکی باندام تر میگوید یکی
یکی بی اندام تر میگوید می آید آن جهت که ابو عبدالله مولی میگفت گوی
از پس وی در می آمدند و میگفتند ابو عبدالله مولی وی میگفت ای دوست عبدالله
بگذار مولی مگوی شیخ الاسلام میگفت که ابو عبدالله مولی این کار را در
سخن آورده و آن آنست که وقتی گرسنه بود وی را آرزوی آن رسید که دو نان
گرم بود و دوشاب که بخورد در آن گرسنگی در مسجد جامع بخفت یکی از مریدان
وی آنجا وی را خفته دید بر سجاده و دست در زیر سر کرده با خود گفت شاید که
وی گرسنه بود بیازار رفت و دو نان گرم بستد و پاره دوشاب در آن
کرد و بیاورد و در زیر سجاده وی نهاد و بوی نان گرم بوی رسید بیدار گشت
آنرا دید که آرزو کرده بود روی با آسمان کرد و گفت الهی کاری که ترا با
منست یعنی اگر عنایت بود کار که دوستان خود را بی سبب و جهد میسازی
شیخ الاسلام گفت که از جهد ما و طلب ما هیچ چیز نیاید و بهیچ چیز نرسیم مگر

علم گنج و کده و کیفیت است از علوم الهیه که فرود است بنسبت با عالم توحید و حقیقت و یکی بی اندام تر میگوید می آویزد یعنی مردم بوی مشغول می شوند وی میگفت عبدالله بگذار مولا مگوی مقصود شیخ الاسلام آنست که تعبیر از خود بمولا کرد یعنی حق بر وجهی بر وی چیزی نیاید چه این عبارت را احتمالی دیگر هست که مرا بگذار و بمولی آویز مرا

آنکه او را عنایتی باشد بحق **ابو عبدالله المقری رحمه الله تعالی**

از طبقهٔ خامسه است نام وی محمد بن احمد المقری است صحبت داشته با یوسف
بن الحسین و عبدالله خراز رازی و مظفر کرمانشاهی و رویم و جریری و
ابن عطا وی از جوانمردان مشایخ بوده و گویند از پدرش پنجاه هزار دینار
میراث بوی رسیده و رای ضیاع و عقار از همه بیرون آمد و بر فقرا خرج کرد
و بر وحدت و تجرید احرام حج بست با آنکه هنوز در حداثت سن بود و در
ست و ستین و ثلثمائه برفته از دنیا وی گفته الفقیر الصادق الذی یملک
کل شیء ولا یملکه شیء و هم وی گفته من تعزز عن خدمة اخوانه اورثه الله سبحانه
ذلاً لا انفکاک منه ابداً هر که او خدمت از یاران و برادران دریغ دارد او را
ذلی دهند که هرگز از آن نرهد و هم وی گفته که ما قبل منی احد شیئاً الا رأیت
منته علی لا یمکننی القیام بواجبها ابداً و هم وی گفته که فتوت نیکخویی است
با آنکه او را دشمن داری و بذل مال برای آنکه دل تو از وی کراهت دارد و نیکو
صحبت و معاشرت با آن که طبع ترا از وی نفرت باشد و هم وی گفته که چون
بصحبت عبدالله خراز رسیدم گفتم ایها الشیخ مرا چه میفرمایی گفت بر حذر باش
بر ادای فرایض بتمام ترین جهدی و طاقتی و حرمت داشتن جماعت مسلمانان

و منهم

و متهم داشتن خاطرهای خود مگر آنچه موافق حق باشد **ابو القاسم
المقری رحمه الله تعالی علیه** از طبقهٔ خامسه است نام وی جعفر بن
احمد بن محمد المقری است برادر ابو عبدالله مقری از بزرگان مشایخ
خراسان بوده و یگانه در وقت خود و ظریف خود و عالی حال و
شریف همت بوده شیخ سلمی گوید لم ار احداً من المشایخ فی تمتّعه و
قاره و خلقته صحبت داشته با ابن عطا و جریری و ابو بکر ابن ابی سعدان
و ابو بکر ممشاد و ابو علی رودباری در سنهٔ ثمان و سبعین و ثلثمائه از دنیا
برفته در نشابور وی گوید که عارف آنست که ویرا معروف وی
مشغول کرد از آنکه بخلق نگرد بچشم رد یا قبول و هم وی گفته اول
برکة الدخول فی التصوف ان تصدق الصادقین فی الاخبار
عن انفسهم و عن مشایخهم **ابو محمد الراسبی رحمة الله علیه**
از طبقهٔ خامسه است نام وی عبدالله بن محمد الراسبی البغدادی است
از کبار مشایخ بغداد است صحبت داشته با ابن عطا و جریری بشام رحلت
کرده و باز بغداد آمده و آنجا رفته در سنهٔ سبع و ستین و ثلثمائه وی گفته
اعظم حجاب بینک و بین الحق سبحانه اشتغالک بتدبیر نفسک و اعتمادک علی

عاجز مسلک فی المسالک و هم وی گفته الهموم عقوبات الذنوب و هم وی گفته
لا یکون الصوفی صوفیا حتی لا تقلّه ارض و لا تظلّه سماء و لا یکون له قبول
عند الخلق و یکون مرجعه فی کل الاحوال الی الحق تعالی روزی نزدیک وی
ذکر محبت میرفت گفت المحبة اذا ظهرت افتضح فیها المحب و اذا کتمت قتل المحب
کمدا و انشد شعر ولقد افارقه باظهار الهوی • عمدا لیستر سره اعلانه
ولربما کتم الهوی اظهاره • ولربما فضح الهوی کتمانه • عی المحب لدی الحبیب بلاغة
ولربما قتل البلیغ لسانه • کم قد رأینا قاهرا سلطانه • للناس ذل لعزة سلطانه

ابو عبد الله الدینوری رحمه الله تعالی از طبقهٔ خامسه است

نام وی محمد بن عبد الخالق الدینوری است و هو من اجلة المشایخ و اکبرهم حالا
وافصحهم لسانا فی علوم هذه الطائفة و با کشف وی صحبت فقر و التزام
آداب آن او صحبت [illegible] بود سالها در وادی القری اقامت کرد پس بدینور
بازگشت و آنجا وفات کرد چنین است در طبقات سلمی و شیخ الاسلام گفت
که وی باخر عمر در وادی القری بمسجدی در آمد مردمان بخفتند و ویرا مهمان نداشتند
و چیزی خوردنی ندادند آن شب از گرسنگی بمرد روز در آمدند و ویرا کفن کردند
و دفن کردند روز دیگر در مسجد در آمدند کفن را دیدند در محراب نهاده و کاغذی

درمیان

درمیان کفن و بر آن نوشته که دوستی از آن ما شما آمد و ویرا مهمان نداشتید و طعام
ندادید و از گرسنگی بکشتید کفن شما را نخواهیم شیخ الاسلام گفت که ابو عبد الله دینوری
گوید که الله تعالی خود فقر اسلام میکند میگویند در قرآن مثل سلام علیکم گویند که
وی سالی در کشتی بماند که ماه بی جهت مرقع باز میکرد و میدوخت تا بکلاه
آمد گفت نفس خود را مشغول میکنم پیش از آنکه مرا مشغول کند و وی گفته که صحبت
خردان با بزرگان از جمله توفیق الله تعالی است مر خردان را و از زیرکی ایشانست
و رغبت بزرگان در صحبت خردان علامت خذلان بزرگان و حماقت
و بیخردی ایشانست و هم وی گفته مر بعض اصحاب خود را الا یحسبان ما یری [illegible]
الفتیة الظاهرة علیهم تمام زینوا الظواهر الا تعدان خربوا البواطن شیخ الاسلام
مر اصحاب خود را بعمارت باطن میفرمود نه جودهٔ ظاهر و از کار حالهای
خدای خشنود باشید از آنان که این کار کردند تا همین آرایش جامه و مرقع و نیاز
بند و سجاده و کنف و مانند آن کردند و معانی و صفای باطن یا هر که بدین
پندارد که این کار همه آنست و بیرون از کسانی که خداوندان معنی و باطن بودند
زندگانی بند خود دل آن ندارند و طاقت آن نیارند که ورای آن بچیز دیگر
مشغول باشند و هم وی گفته که در بعضی سفرهای خود لشکری دیدم که یک یا بی رکی

جست کنیم برا سفر حج ضرورت که الف آن خدای گفت تو مسلمانی گفتم آری گفت
این آیت را بخوان که دعونا هم فی البرّ والبحر چون حاصل و مراد نبود و لیست گی
شاید که این الف برداری کسی بروی در آمد و گفت اشنیّت این بیت بخوان
اذا اللیل البسنی ثوبه تقلّب فیه فتی موجع

ابو الحسن السیروانی قدس الله سره العزیز

از طبقهٔ سادسه است نام وی علی بن جعفر بن
داود است از سیروان مغرب بوده شاگرد سیروانی کبیر است صاحب خواص
مصر بوده و بمکه مجاورت کرده و آنجا رفته از وی شاگرد و معاد مصر است
و ابوبکر موزری و جنید و شبلی و ابو الخیر تیناتی و کتانی و ابو علی کاتب و ابو بکر
مصری و غیر ایشان را از مشایخ وقت دیده بود و شیخ حرم بود و در وقت
خویش و یگانهٔ مشایخ در روزگار خود شیخ سلمی وی را در تاریخ صوفیان ذکر کرده
و گفته که عمر وی صد و بیست و چهار سال کشید و در آخر عمر مقعد شده بود هرگاه که
قد قامت کردی وی بر پای خاستی و چون نماز بگزاردی باز مقعد شدی
شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو و شیخ عباس فقیر شکر کرده اند دیدار وی و حکایت کردی
گزیر نکردندی لاف ایشان فرض بود با آن پیر از وی پرسیدند که تصوف
چیست گفت الافراد و لا انفراد و یگانه شدن بهمت و یگانه زیستن از خلق

وی گفته الصوفیة مع الوارد و الواردات لا مع الاوراد شیخ الاسلام گفت که شیخ ما
گفت وی گفت صوفی مقامات و احوال که گذشته است آن علم به عدم
است در حال وی هم شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت که شیخ سیروانی گفت آخر ما یخرج من
الصدیقین حب الریاسة و عباس گفت که وی گفت سماع [illegible] سلیم تحمالی
سماع [illegible] فتح حاجی گفت که سیروانی گفت که کس بود که بزرگان
[illegible] معاصر وی می بیند [illegible] که شیخ [illegible] شیخ سیروانی گفت
الطلب عزّ ابا طل او رشد الله ذو الاحق و هم وی گفته التصوف ترک الخلق
[illegible] و الهمة و در [illegible] آنکه خلق مخنّه [illegible] شی الا [illegible] و هم وی
[illegible] گفته [illegible] و هم وی گفته بالفقه السالس الا الناس هم وی
الفقراء هم ملوک الدنیا و الآخرة استعجلوا الراحة و هم وی گفته الفقیر [illegible]
[illegible] الی الوقت بان یخرج من الفقر و هم وی گفت که از جنید شنیدم
[illegible] که بوی فاقه رسد و بر روی جامه بود [illegible] که آن [illegible] شود [illegible]
[illegible] رسیده بود و هم وی گفته شو علی الطلب [illegible] لا یحی الطلب و هم
وی گفته [illegible] گفت [illegible] سخن [illegible] سماعه [illegible] سیروانی
گفت [illegible] هم [illegible] و هم سیروانی گفته [illegible]

همدانی شنیدم که گفت مرا شرف داد و نه برده و رنج شیراز ان اصحاب رکوه و دو
دیدم پس شیخ سیروانی گفت که مستوجب آن نشده که ترا از انداخته کی تعیین

ابو الحسین بن جهضم الهمدانی رحمه الله تعالی از طبقه سادسه است

نام وی علی بن عبد الله بن الحسین بن جهضم الهمدانی بزرگ بوده شیخ اکرد
کوکبی و معمر خلدی است شیخ حرم بوده وی را کتابیست معتبر مسمی به بهجة الاسرار
در ذکر حکایات و احوال و مقامات این طایفه وی در تاریخ الکامل آمده که وی
سنه اربع عشرة و اربعمائة شیخ احمد کوفانی وی را دیده بود شیخ الاسلام
گفت من کسی می‌شناسم که به زیارت ابو الحسن جهضم شده به مکه و حج نکرده و بر
وی زیارت وی آمده ام از بزرگی وی حج با آن نیامیخت همان شیخ
الاسلام بود شیخ الاسلام گفت که زیارت مشایخ و حرمت ایشان از طاعات
فرض نیست شیخ الاسلام گفت که عقیل بستی از دست حج برفت که زیارت
شیخ ابو العباس سوم از وی شلواری خواهم که شلوار از دست خود به وی گیت حج
شلواری بوی داد و کوی در پوشش و مار کرد و نگذاشت که نشیند و در سر شلواری
بار یافت نگذاشت که حج شو شیخ ابو الحسین جهضم را قضا
به بخارا رسید از وی بحث می‌بود روزی بمیان مسجد حرام می‌گفت

شیخ سیروانی گفت ای شیخ این پسر شیخ ابو الحسین است که حلاجیه و شیخ
پیران برات از پس شیخ سیروانی گفت که شیخ ابو رسیت بر پسر او را سر
بزرگی بود وی بودی که آنجا داد بر آمدی ابو رسیت که بدو او رسیت که گرفت
از علوم بهاده است و الحکایات که

ابو الحسین طرازی رحمه الله تعالی از طبقه شیخ الاسلام گفت که طراز جائیست بغایب بری و بزرگ بوده
و بزرگ سیدیست در خود تنها نشسته بر او اصحاب وی با ادب و صیانت بوده
شیخ الاسلام گفت که ابو نصر حاجی مرا گفت که شیخ ابو الحسین طرازی یاد دادم
با یاران که بیرون وقتی را آمد از شیخ بوده بود سر و روی خود می‌شست شیخ الاسلام
گفت بوده گرامیشان با من می‌بود جدا و میان ایشان دوستی از من روز
ما را شیخ عبد الله طاقی مرا از وی دست بوسیدی خواستم و ایشان بادوی
بودم و گفتم شیخ چند که ایشان را وقتی گرفت کرد گفت متابعت یاران الهی گفتم
اری گفت که متابعت آید گفتم اری گفت که تحقیق بکنم کاری می‌کنند و
آن خود را همچو سیدی از خود و تنها که هر کسی بهره خود از طعام بر
می‌گیرند و آنکه یکی را می‌دهند با هم می‌خورند و جاسوسی می‌پاسند و آنگاه
پراکنده می‌شدند ایشان را و عاکر بود و حاتم مرا آن شیخ عمو گفتم

شیخ عمو گفت که اصحاب ابو عبدالله دونی و ابوالحسین طرزی چنین می‌گو[یند]
با رجای بودند. **ابوالحسین سیرگانی رحمه الله تعالی علیه**
وی تکیه‌گاهی دیر بوده با مشایخ صحبت بوده چون شیخ شیروانی و ابوالعباس [illegible]
و شیخ بو اسامه و ابوالخیر حبشی و بوسعید خرازی و شیخ محمد ساخری همه
یاران یکدیگر بودند و مشایخ وی را بتعظیم تمام می‌داشتند شیخ الاسلام گفت
که شیخ ابوالحسین سیرگانی [illegible] یاران و شیخ ابوسعید خرازی و شیخ
بو اسامه بهرات و شیخ محمد ساخری و جمعی دیگر همه صحبت ابوالحسین
گفت [illegible] کار مرا افتاده است [illegible]
شوند [illegible] و وی برفت و شیخ [illegible] یاران [illegible] ایشان همه [illegible]
[illegible] آمد و وی را [illegible] و بر [illegible] شیخ الاسلام گفت [illegible]
[illegible] وی را [illegible] داد و با [illegible] خود چنین که شیخ الاسلام
گفت که شیخ ابوالحسین [illegible] روزی در مسجد حرام در میان [illegible]
سخن می‌رفت وی گفت چنین می‌گویند [illegible] درویشی اگر درویشی را [illegible]
کی از آنجا [illegible] و هر کسی می‌گوید که [illegible] گفتند این حکایت
که وی می‌گوید اکنون ما در زرد و [illegible] درویشی سر [illegible]

از جمله

از جملهٔ مشایخ بودند گفته‌اند حکایت که وی می‌گوید جنگ و نقار [illegible] و
عمره آمد ابوالحسین سیرگانی بعمره شد باز آمد و نماز کرد و جماعت همه حاضر بودند
وی برخاست و فرا ایشان می‌شد و بوسه بر روی می‌داد و هر یک حکایتی
از مشایخ وی را باز خوانده بود گفت سخن حق گفتی و مهمان مشایخ
بودی بودند اکنون آمدی و از آن برگشتی بقول [illegible] چند گفت مرا آن
بگشتم اما هرگاه بعمره شدمی در راه چند آیت قرآن بخواندمی و بود
بسیار امروز در راه با خود می‌گفتم که او چنین گفت من چنین گفتم او دیگر
چنین گفت من چنین گفتم همه راه در خصومت بودم اکنون آمدم خود را از
دل خود را باز [illegible] ایشان خواه بر حق باشند و خواه بر باطل مرا دل
خود را دور کردم یعنی تا بشیخ ساختم و [illegible] دل بخصومت بیهوده
شد و کسی را که دل باشد **شیخ محمد ساخری رحمه الله تعالی علیه**
شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد ساخری آنست که بستر [illegible] مصطفی صلی الله
علیه و سلم آمد و گفت مهمان تو آمده‌ام یا رسول الله آنست که مرا امیر
کنی [illegible] بوی آمد و وی را خواند و خرما و خوردنی ساخته
بود و وی را سیر کرد و گفت چه گفته بودی رسول خدای را صلی الله علیه و سلم

و میخندید گفت الحمد که تو دو گفت تو از کجا می گویی گفت خفته بودم مصطفی را
صلی الله علیه و سلم بخواب دیدم گفت مرا مهمانیست پیش خوی ویرا جای
برو سیر کن و ویرا بگوی که جای بدل کن که اینجا جای آرزو نیست

شیخ احمد جوالگر رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی نیز از
یاران ایشان است و در صحبت یکدیگر بوده اند و از فرغانه بود و در حرم مجاور
شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو گفت که وقتی بمکه افتاده بود از صوفیان قومی آنجا
شدند مزدوری خواستند و ولیمه می ساختند تا حال فراخ برگشت و مجهول افتاد
شیخ جوالگر بسم زن خواست چون شب گذشت روز دیگر بطلبیدند یا صوفی
گفت نه بخلد در خانه من که از کار غیبان خوش شود و خندید که تا من
کنیفست شیخ الاسلام گفت شیخ احمد جوالگر تنها نان خوردی گفت برای آنکه
روزی با مریدی هم کاسه بودم پاره گوشت برداشتم پیش نهادم
نهادم وی بانگ بر من زد و گفت چیزی که خود را نپسندی چرا دیگری را
پسندی و روی من نزاران بیار تنها طعام میخورم تا وقت شوم شیخ عمو
گفت که بر ایشان هر با خراسان دیدیم هم تنها میخورد

ابو الحسین حداد هروی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی بزرگ بوده و پیش

بود ظریف از ظرفای صوفیان وی هم بمکه مجاور بوده با مشایخ و ذکر
شیخ ابو العباس قصاب آمد وی پرسید که جوانمردی چیست وی جواب داد که
بگویم ای ابو الحسین جوانمردی آن بود که هر بسته که ازان سر و نکنی برون
دل و همانکه شیخ ابو حفص بجای سعال معصی کارهای خود با لان را انتظار داد
بود و هر پیسه از ایشان سر کرده بود و شیخ الاسلام گفت که در جعبه من از شیخ احمد
وفائی یک حکایت که چیزی از وی گفت که ابو اللیث آخر عمر دار تنها وی بود
پی وی گفت که آن شبی که ترا میزبانی بود پنجاه من آری گفت آری و کاه
ناه می بود و آن مرا از برای خود می آمد و من هم احمدکی است که ابو الحسین با عجم
از بعضی جوال صوفیان می خیر اظهار ملامت کرد و گفت مرا بر کتان نمی
بود ازانم ملال گرفت مرا شیخ و پیر پس ازان دعا می کرد روز نیست
روز چهارم بجوار حق پیوست

ابو المظفر ترمذی رحمة الله تعالی علیه از طبقه سادسه است نام وی حبال بن احمد است
نام بوده و زاهد و حنبلی مذهب به ترمذ مذکری کردی شیخ وقت
است و خضر علیه السلام در مجلس وی می بودی که وی سخن بگفتی سالکره
بود و شاگرد وی است شاگرد ابوبکر وراق و پیر شیخ الاسلام و ویرا سخن است

وحکایات نیکو در معاملت و زهد و ورع و تقوی شیخ الاسلام گفت
ترمذی وقت ما و وی محمد بن حامد را استاد وی ابوبکر وراق ترمذی یک کس از خود
باز میکرد و مرا بوبکر وراق گویند مسلمانی نشاید تا سید یک کس از خود باز کند که از نو
زخم برد و بر روی بسید معلوم میشود که آن وقت یک کس از خود باز میکرد و هر که
کسی بودی و گویند که اهل اخشیکندی هیچ کس به بندی بر روی نشسته الله تعالی
شغل ایشان را کفایت کرده بود با آن نیت نیکو **امیرچه سفال فروش**
رحمة الله تعالی علیه شیخ الاسلام گفت که پدر من گفت که امیرچه سفال
فروش گندم از دکان برداشتی و بیاره بردی و آنجا بدادی شیخ الاسلام
گفت که پدر من همچنین هیچ جانور نکشتی این مذهب ابدال است و ایشان از ابدال
بودند و اهل کرامات مردی را وقت خوش گشت فرشته خود را دید و گفت مرا
چه باید کرد تا مرد شما بینید هیچ جانور را نباید آزرد و آن مرد هیچ جا بودی که
آزرد و فرشته میدید روزی مورچه ور را گزید چیزی بر وی زد مورچه
بیفتاد پس از آن هرگز فرشته ندید شیخ الاسلام گفت که وقتی امیرچه سفال فروش
بر در دکان بود و مشق می نشسته بود عجوزی آمد و گفت حسین بن ابی زرق فلان کس
برفت بخانه نمی آیی و برفت امیرچه پیش آن دکان در رفت ساعتی که

بیرون

بیرون نماند آن مرد دکان در رفت و در ببست بعد از آن امیرچه
بیرون آمد گفت کجا بودی گفت در میان دکان گفت من نیز آمدم و مردم
گفت آن عجوز را دیدی که اینجا آمد و فلان کس برفت نیمه کس که رفته بود و مرا هم
در وی کار کردم و باز آمدم پاره ای چرخ نمالی در دشت گفت من در راه افتاده بود
خواستی امیرچه سفال فروش که گوهری می یابد میکشتم در هوا فریسته بود به قبه
فنا کرد چیزی بیزد و این بیت میخواند ° همچو کار شیری بر گرو ده ای باد
گفتی غم و سیم نتوانی داد ° مرا از ابا گرفتم وقتی یکی مویی بسید گفت آن قرابها
می فروشی چند آنی که چه میکنند وی گفت تو بکش آن را بیان که چه میکنند
شیخ الاسلام پسر وی را دیده بود ° **شریف حمزه عقیلی رحمة الله**
بلخی بوده و به بلخ مقیم گشته صاحب کرامات و معاملات و صحبت دار خضر بود علیه السلام
مستجاب الدعوه و پیر پیر شیخ الاسلام است و یاران وی همه بزرگان و صاحب
کرامات چون پیر فارسی و عبد الملک اسکاف و ابو القاسم حنانه و حسن طبری
عارف عیار و پدر شیخ الاسلام ابو منصور محمد بن علی الانصاری رحمهم الله
شیخ الاسلام گفت که پدر من گفت که ابو المظفر ترمذی گفت هر که بجای تو نیکویی
کرد را بسته خود کرد و هر که با تو جفا کرد ترا رسته خود کرد رسته را از بسته شیخ الاسلام

منیا کر کسی پیغمبر سلطان بیرون عالم
بیگر ده زنها و بینی چون صورت
نیز بر عالم

شیخ تعین سعدی که نان و سکون
ستانی بنتی بیزم
بیا د با با سکو

گفت در آسمان و زمین از هرکه هست ناشی بود کمی سری حکایت کرد مرا از
سری دیگر که محمد عبد الله گاذر را بابتدای ارادت سفر خاست نشابور
رفت روزی در مسجدی محمد سری درآمد با نها گفت کجائی روی گفتم نشابور
گفت معلومی داری گفت نی گفت پس چگونه گذشت کنی گفتم ضرورت سوال
بخواهم کرد گفت دوستر داری از آنکه ترا چیزی دهد یا از آنکه تو چیزی دهی گفت ایرا
که چیزی دهم گفت هنوز نرسیده آنرا دوستتر باید داشت که ترا چیزی
دهد تا آنکه ترا چیزی دهد چه ترا از وی محروم خواند یعنی چون تو تو بی میگراید و آنکه
ترا چیزی دهد ترا با من سفر کنند پس ابتدا از وی دوستتر باید داشت که ترا
از خود با او راه مینماید گفتم باز گردم با خود را این است گفتم پای تو او در
گرد و آمد بهری و پس از آن بخود آمد چه بود و ختم آن سری حکایت که دیگری
گفت نشابور که سر جعفر فهند دو روزی انجا آمد گفت گرد جهان گشتم
سر بسته دیدم خود رستم

عارف عیار رحمه الله تعالی

بلخ بوده از اصحاب شریف حمزه عقیلی است نام وی منصور است
وی روزی گوید که میگویند که امیر المؤمنین علی رضی الله عنه در خیبر کند
اگر یاری الله بمن دهند و شایان مصطفی صلی الله علیه وسلم و دو العقاب

اگرمن

اگر من کوه قاف بکنم بر من تاوان باشد شیخ الاسلام گفت که این بعض است
امیر المؤمنین علی که این گوئی است علی را با کن سه چیز

ابو الحسین سالبه بن ابی ربیعه رحمه الله تعالی

وی از شیخ الشیوخ میخوانند بسیار بزرگ بوده
بزرگ و یگانه روزگار خود و بر عنا بر هیبت و مشایخ جهان بخانقاه وی
آمدندی از اصحاب شیخ ابو مسلم فسوی است و در سر خانقاهی و بیست سال
بخدمت فقرا مشغول بود و اطعام صادر و وارد کرد و جمعی کثیر از علماء
مسلمانان مجاور خانقاه وی گشته بودند توفی سنه ثلث و سبعین و اربعمائه
و دفن فی خانقاه چه چون شیخ محتضر شد خادم خود شیخ عبد الله عبد الرحمن
را فرستاد تا ترتیب کفن وی کند وی بازار رفت و دو کفن خرید
و بخشید دو میت که چون باز آمد شیخ رفته بود و شیخ را در بر گرفت والله
گفت و جان بداد و وی را در پهلوی شیخ دفن کردند وی گفته است که مرا
در حکم کس بودن مرا از بار بهتر از آنکه در حکم خود بودن زیرا که صحبت
با غیر از برای خدای تعالی بود و صحبت با خود از برای پروردن هوا

شیخ عمران بلخی رحمه الله تعالی علیه

ثقتی بهی است آخر و یکی
مصر انجائی بوده شیخ الاسلام گفت که طریق ابراهیم علیه السلام آن بود که

لی مهمان حضری بخوردی خانه اورا ابو الضیفان میخواندند و شیخ
گوید که تنها و ندی و یک سخن بی مهمان نبودی و شیخ عباس فقیر گفت
که عمران بلخی حضری بخوردی مگر با مهمان چون مهمان رسیدی با وی
بخوردی و چون نرسیدی روزه داشتی روزی نگاه کسی نرسیده بود
نیت روزه کرده بود روز نزدیک نماز پیشین بود ناگاه مهمان در رسید
ویرا تحدیث میکرد تا روزه وی تمام شود که شب نزدیک بود آن شب حق
عز و جل بخواب دید که ویرا گفت عمران تو با ما عادتی داشتی نیکو ما با تو سنتی داشتیم
نیکو تو عادت خود بدل کردی ما سنت خود بدل کردیم صد درسته ریخته [illegible]
ستند و بر نیامد که والی مصر مصادره ملک شد که ملک عمران بود عاملی فرستاد
تا حساب وی کنند و آن عامل ترسا بود بر وی [illegible] کرد و ویرا از [illegible]
گرفت شیخ الاسلام گفت که شیخ عباس فقیر گوید مرا که شش سال بودم نزد شیخ ابو الحسن
سال نه در خانقاه که یکی و دلق در اندام انداختیم گردی گفت شیخ ابو الحسن در وی
نگریست و گفت عمران تو کی گفت علی شیخ برخاست و ویرا استقبال
کرد و در بر گرفت و بجای برد و بنشاند خندند و دید که در خشم وی ترشی
شیخ گفت این صبر که در خشم تو مرد و گفت و فی شی و در خشم من ترشی از آن بخت

عباس

عباس گوید که شیخ مرا گفت که مروی رود و ویرا بگو که هر کجا برود شیخ خانقاه
خویش بیرون کرده و گرمابه فرستاد و چون بیرون آمد شیخ ویرا در خانقاه
آن شب دعوتی ساختند بشکوه که شیخ ابو الحسین بخانه وی باید بود که
هر سال همه مشایخ بخانه وی آمدندی بصره آن [illegible]
گردی گفت شیخ ما بزیارت بیخبر [illegible] ما بشنیدیم بعضی از آن [illegible]
فیام تمام و کردیم زاهد و عمران بای فراز خوانده شیخ گفت [illegible]
شیخ بخشید گفت روزی چند اینجا نشین تا بر آن گفت مردم که [illegible]
بخانه تو ما و اکر در شهر بشنید مردم بر بخت خود و با زخم تا خود گفت
شیخ عباس گوید که پس از آن ویرا او بصره باز فتند در روز وی اشتر مرده و [illegible]
بی بخورد و ابو الحسین حمزه العلوی رحمه الله تعالی علیه وی
شبلی دیده بود و گفت شبلی را دیدم که اکرم الاکرمین که بود گفت
آن بود که وقتی که کسی گناه را فرزنده بود و هر کسی را با آن گناه [illegible]
تا بی آن گناه است که من طاقت دوست و شنیده بود یا امام فرزندم شیخ الاسلام گفت
که فردا شاد و روان کرم باد که سه که گناه اولین و آخرین کم کرده
ابو حامد دوستان رحمه الله تعالی وی مرد بوده شیخ الاسلام

گفت که من یک بار تن وی دیده ام که وی را دیده احمد چشتی و وقتی دیگر گفت
که احمد چشتی گفت که ابوسعید مالینی گفت مرا این درست است که بوسعید
مالینی بوده مالینی ابوحامد را دیده بود از روی خیمه در نقد که مثلی استنشق
الحشمه قال او ادفت العطیه وسقطت الحشمه شیخ الاسلام گفت
خیرست میان هیبت و انس و خشیت و محبت قدیم شو و حرمت
هیبت عالم و شیخ الاسلام ابوسعید مالینی را دیده بود اما انس ناخته بود که
فضل بود و کسی تعریف نکرد و تماما کرد این یک تن را که دیده بود که بوحامد
را دیده بود و ویرا مسکف شیخ الاسلام گفت که احمد چشتی گفت که بوحامد دوستان
در حجره ... دکانی نشست شغالی آمد و وی را داد ساعتی باستاد در وی
نگاه و راست شغال گفت ای شیخ چرا نمی خوری گفت مگس بیخود تو نمیخوری
تا وی آمد بخورد که دوستان او بر حمت چیزی نخورد شیخ الاسلام گفت
رحمت خوردن آن بود که چیزی نخوری و بر دیگری ایثار کنی شما
ظاهر با وی طیره می بود و اکنون از وی چیزی خوردی آن خود شر بود با ما
نهان کن با ... فرح التعریف مذکورست که تعظیم حق سبحانه بر ابو
حامد دوستان چنان غالب شده بود که چون نماز بستادی و گفتی الله

پس او را گفت اگر گفتی بهتر شدی و بقیادی سا اما عمر وی برین گذشت
هم درین وقت کرد و گویند که هرگز بخود جامه نپوشیدی بلکه مریدان وی جامه
در روی پوشانیدندی و اگر کسی و را از آن حاجت بودی فرصت نگاه داشتی
چون نشستی کسی جامه از وی برکشیدی و پوشانیدی و گستاخ را اگر کسی
گفتی چرا همچنین میکنی ابوحامد دوستان با رفیقی در راهی میرفت آن رفیق
گفت مرا اینجا کسی هست تو اینجا باش تا در شوم و صله رحم بجا آری در شد
و ابوحامد بنشست آن مردان شب بیرون نیامد و برفی عظیم آمد دیگر روز آن
مرد بیرون آمد ابوحامد در میان برف می نشیند و برف از وی می رفت
آن مرد گفت تو همچنان اینجایی گفت تو گفتی که اینجا باش دوستان و وفای
دوستان بجای آرند

باب فرغانی رحمه الله تعالی نام وی

عمر است لبن فرغانه بود و درویشان آن دیار مشایخ بزرگ را آمده بود
و صاحب کرامات ظاهر بود و صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که
اورا او تاد الارض بود و شیخ الاسلام گفته که شیخ عمر و یرا دیده بود و وی گفت
که روزی پیش وی نشسته بودم کسی در آمد و گفت و عاجزی بکن که مرا
کاری در پیش آمده است امری بود که بحکمت آمد که وی باشد بر کنار آتش ان بود

و صورت در پای او افتاد و سر بر پای وی نهاده و پای بر افشانده زد و گفت
افکنده مفلس سر کشتنی محال بر دو شهر سرگون از اسب منصاد و گرگی
بگفت و شیخ عمو گوید که یکی درآمد و گفت ای شیخ دعا کن
تا باران آید دعا کرد و باران در ایستاد دیگر وقت همان مرد آمد و گفت دعا
کن تا باران بایستد که خانمانها فرو آمد دعا کرد و باران بایستاد
صاحب کشف المحجوب گوید که باران عجوزه بود فاطمه نام خواستم تا وی را زیارت
باب کردم و نزدیک وی رسیدم گفت بچه آمدی یا شیخ گفتم تا شیخ را ببینم تا بصورت
و وی در من نظری بکند بشفقت گفت ای پسر من بود و از فلان روز گزار تا
می‌بینم و تا از من غایب نکردند هیچ آمیخت و روز را حساب کردم
از آن روز ابتدای توبه من بود پس گفت ای پسر سپردن مسافت کار
کودکان است بس ازین زیارت همت کن که شخص کرا ای ارکن
که زیارت وی کنند و اندر حضور اشباح هیچ چیز نیست اکنون
ای فاطمه چه داری بیار تا این درویش بخورد طبق انگور تازه بیاورد و
وقت آن نبود و وی را آن رطب چیدند و نو غانه رطب نمی‌بود ابو
منصور معمر بن احمد الاصفهانی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی

شیخ صفاهان بوده و بزرگ و امام عالم بعلوم ظاهر و علوم باطن نیکو
شیخ در وقت خود علی صحبت شیخ احمد کوفانی وی را دیده بود وی را
گفتم که از وی هیچ سخن یاد داری گفت روزی در میان سخن میگفت
یا الفقر عزیز وی را گفتم تمام بود از وی یک سخن **ابو نصر سراج قدس**
الله تعالی سره و علیه الرحمة وی را طاوس الفقرا گویند در فنون
علم کامل بوده و در ریاضات و معاملات شانی عظیم داشت صاحب
کتاب لمع است و وی را تصانیف بسیار است و راهی در علم طریقت
و حقیقت و مسکن وی طوس بوده است و قبر وی آنجاست و مرید
ابو محمد مرتعش است و سری سقطی و سهل تستری را دیده بود گویند که
ماه رمضان به بغداد رسید و در مسجد شونیزیه وی را خلوت خانه دادند و
امامت درویشان بوی تفویض نمودند تا عید امامت کرد و در تراویح پنج
ختم کرد هر شب خادم قرصی بخانه وی آوردی چون روز عید شد و رفت
خادم نگاه کرد قرصها همه بجای بود و وقتی شب زمستان بود و در خانه
آتش سوخته و در معارف سخنی میرفت شیخ را حالتی پدید آمد روی
بر آتش داد و نهاد و در میان آتش جای را سجده آورد و روی وی را از آن آتش هیچ آسیبی

بواسطه یقین دین و رعلم و عمل

رسید شیخ را از آن سؤال کردم گفت کسی که بر درگاه وی آب روی خود
ریخته بود آتش روی وی نتواند سوخت از وی در بند که گفته هر جنازه که
از پیش خاک من بگذرانند مغفور بود و بحکم این بشارت اهل طوس جنازها را از پیش
خاک وی آورندی و زمانی بدارندی آنگاه ببرندی ابونصر سراج
قدس سره گوید الناس فی حفظ الادب علی ثلث طبقات الطبقة الاولی
اهل الدنیا وادابهم فی البلاغة والفصاحة وحفظ العلوم واسمار الملوک
اشعار العرب والثانیة اهل الدین وادابهم فی ریاضة النفوس وتادیب الجوارح
وحفظ الحدود وترک الشهوات والثالثة اهل الخصوص وادابهم فی طهارة
القلوب ومراعات الاسرار والوفاء بالعهود وحفظ الاوقات وقلة
الالتفات بالخواطر واستواء السر والعلانیة وحسن الادب فی مواقف الطلب
واوقات الحضور ومقامات القرب **شیخ ابوالفضل بن حسن
السرخسی رحمه الله تعالی** نام وی محمد بن حسن است وی مرید ابونصر سراج است
و پیر شیخ ابوسعید ابوالخیر هرگاه که ابوسعید را قبضی بودی قصد خاک پیر ابو
الفضل کردی خواجه ابوطاهر فرزند شیخ ابوسعید گوید که روزی شیخ را قبضی
رسید در میان مجلس گریان شد و همه جمع گریان شدند گفت هرگاه ما را قبضی بودی

روی سوی

روی سوی خاک پیر ابوالفضل کردمی بسط بدل شدی ستور زین کنید و
وقت برنشست و جماعه اصحاب با وی برفتند چون بصحرا رسید شیخ
گفت و وقت را صفت بدل شد درویشان نعره و فریاد برآوردند شیخ
را از سر موقفی میرفت چون بسرخس رسید از راه بسر خاک شد و از
قوال این بیت درخواست

معدن شادیست این معدن جود و کرم
قبلهٔ ما روی یار قبلهٔ هر کس حرم

و شیخ را دست گرفته بودند گرد آن
خاک طواف میکرد و نعره می زد و درویشان سرها و پای برهنه در خاک
می غلطیدند چون آرامی پدید آمد شیخ گفت این روز را تاریخ سازید
که بهتر ازین روز نه بینید بعد از آن هر مریدی را که اندیشه حج کردی
شیخ وی را بسر خاک پیر ابوالفضل فرستادی و گفتی آنجا که تا زیارت کن و
هفت بار گرد آن خاک طواف کن تا مقصود حاصل شود صاحب کتاب
کشف المحجوب کی را نام می برد و میگوید که بسرخس از وی شنیدم گفت
کودک بودم و بمحلتی رفته بودم بطلب برگ توت از برای کرم پیله
و بر درختی شده بودم کرم کاهی و شاخهای آن درخت میزدم شیخ
ابوالفضل بران کوی بگذشت و مرا ندید هیچ شک نکردم از خود غایب

بزد و بر حکم انبساط سر بر آورد و گفت بار خدایا کمال اینست که مرا و اکنون
که موی خود را بر پشم باد و دستان خنیدن کنند در حال همه موافق و اغصان ابو الـ
فضل در ختان رزین دیدم انگاه گفت عجب کاری که کشانش ولی را تو بخشی بتوان
و هم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی لقمان سرخسی بنزدیک ابو الفضل حسن آمد
وی را دید جزوی اندر دست گفت یا ابا الفضل اندرین جزو چه میخواهی گفت همان
که تو اندر ترک آنی گفت پس این خلاف چراست گفت خلاف تو می بینی که دوئی
بینی و از من می پرسی که چه میخواهی از مستی هشیار شو و از هشیاری بیدار شو
تا خلاف برخیزد و بدانی که من و تو چه مطلبیم شیخ ابو الفضل حسن سرخسی در
از هوا در آمد و بر دو خسی نشست کسی آن بدید شیخ ابو الفضل گفت صح می کرد
آن را می باید گفت می باید گفت زان نمی بالی که می باید یعنی کم مطلب نکرد
شیخ ابو سعید گوید قدس الله تعالی سره که پیر ابو الفضل در گذشت
گفتند ایها الشیخ ترا درکجا دفن کنیم جواب نداد گفتند بفلان گورستان
از رحمت گفت الله الله مرا آنجا منهید گفتند چرا گفت برای آنکه آنجا خواجگان
و امامان اند و بزرگانند ما از کیستیم گفتند پس کجا دفن کنیم گفت بسر تل مرا
در گور کنند که آنجا مقامر اند و گناهکارانند و خرابات اند و دوال بازان

اند

اند مرا آنجا در گور کنید که در خور ما ایشانند و طاقت آن دیگران
نداریم ما با این گناه کاران می زییم که ایشان رحمت را نزدیک
باشند و هم شیخ ابو سعید فرموده که شیخ ابا الفضل محمد بن الحسن
شیخ وقته بسرخس یقول الماضی لا یذکر و المستقبل لا ینتظر ما فی
الوقت یعتبر و هذه صفة العبودیة ثم قال حقیقة العبودیة شیئان
الافتقار الی الله تعالی و هو اصل العبودیة و حسن القدوة برسول
الله صلی الله علیه و سلم و هو الذی لیس للنفس فیه نصیب و لا راحة
چون شیخ ابو الفضل از دنیا رفت یاران وی مرقع سکانه در وی
پوشیدند دیگر روز در مسجد نشسته بودند کسی در مسجد باز کرد و مرقع
را در مسجد انداخت و گفت این مرقع سکانه شما را نخواهم

حالوی نیشابوری رحمة الله تعالی علیه نام وی احمد است
بن خبیس بوده و بسرخس رفته بزرگ بوده با ولایات ظاهر و کرامات
بسیار و ویرا مریدی بود محمد بن حسن نام همه دنیای خود در وی باخته بود
شیخ الاسلام گفت مرا ایک مرید تمام بود بسر آنکه گوشش تمام بود با تمه
جهان زروس شود نکته صحیح تمام بود حالوی نیشابوری فراوان با نجم

چنین گفتی اگر فرا این دمند باره فرا تر شود شیخ الاسلام گفت محقق
آن بود که بحر باره فرا وی دمند شود و وی باز فرا مردان دمد
و همی که خالق از دنیا میرفت کارسازی کفن وی می کردند گفت من کفن
شما را نخواهم که او خود مرا در کنار عنایت گرفت و جان داد **شیخ**
ابو العباس القصاب الآملی قدس الله تعالی نام وی احمد بن محمد
بن عبد الکریم است شیخ آمل و طبرستان بود و مرید محمد بن عبد الله الطبری
است و وی مرید ابو محمد جریری صاحب کرامات عظیم و فراست نیز بود
و قبله و غوث زمان خویش بود تا زنده بود در حلقت وی بود
که وی بود بازارک ما با جرما خرقانی افتد بر روی شیخ خرقانی افتاد و را گفتند
شیخ سلمی طبقات کرده و مشایخ را گفت نام من در آن میان نیاورد گفتند
یک حرف ننوشته وی امی بوده اما کلام و نکتهای عالی داشته یکی از ائمه
طبرستان گفته که از افضال خدای تعالی یکی آنست که کسی را بی تعلیم و تعلم
چنان کرده اند که چون ما را در اصول دین و دقایق توحید چیزی مشکل شود
از وی بپرسیم و آن ابو العباس قصاب است شیخ الاسلام گفت که وی در
ایام من بوده است همواره با شیخ عمو میگفتم که میخواهم سه بر او زیارت

کنم

۳۶۹

آن تن و من مرا و بی تن تو است
با تلا آید بی کنان و نه بیند

کنم شیخ ابو العباس را باملی و شیخ احمد نصر را بنشابور و شیخ ابو علی سیاه را بمرو
وی گفت من شما را نخواهم رفت تا شما را خود ببرم او خود ببرد و در روز
شد ولیکن چون کسی میآمد ازو و یک وی بجای ما شیخ عمو بن احوال
وی و سخن وی ما می پرسیدم تحکلین احوال و سخن وی چنان معلوم است که ما وی
که وقت که ما است شیخ احمد کوفانی گفت که وی همه سنت و پای مسکرو
و سخن میگفتی تا جا گهی با یکی شنیدم تا یکی لیس کمثله شیء نفی یا نفی شیء
شیخ الاسلام گفت که من و دو تن دیدم که از وی سخن شنیدم بو احمدی گفت یکی
شیخ ابو علی کار زد حکایت آن خون و سنگ که وی دید که گفت کا نها است
نه بشنیده وی گفته از وی و دیگر شیخ محمد قصاب آملی شاگرد وی شیخ الاسلام
گفت که بو الفارس کرما شاهی گفت فرستاد بشیخ ابو العباس که اخبار
قحط افتاده است دعا کن شیخ سبحانه فرستاد و باران آمد و
نفور خاست شیخ ابو العباس نماز بی نیاز کرد و هفته نماز میکرد یکی
از دوستان وی درو نمی نگرید جامه میبد و خفت نماز که نکاف
میبد و خفت مر زمانی که شیخ الاسلام نماز با وی بود و بر روی
راست میدید بو وی باز میکرد وی شیخ گفت آن لی صنمی فی صنمی یعنی آن

صنمی

یعنی این بیت نیست که از انشای شیخ ابوسعید ابوالخیر
قدس الله تعالی سره که شخصی نزد شیخ ابوالعباس درآمد و از وی طلب
کرامات کرد شیخ ابوالعباس گفت نمی‌بینی که این از کرامات است
پسر قصابی بود از پدر قصابی آموخته چیزی بوی نمودند و او را بربودند
و ببغداد بردند پیش شبلی و از بغداد بمکه تاختند و از مکه بمدینه تاختند از
مدینه به بیت المقدس تاختند به بیت المقدس خضر را بوی نمودند و در دل
خضر افکندند تا او را قبول کرد و صحبت افتاد و اینجا باز آوردند و عالمی را از دور بوی
نهادند و از خرابات‌ها می‌آیند و از ظلمت‌ها باز می‌شوند و توبه می‌کنند و نعمت‌ها فدا می‌کنند
و از اطراف عالم سوختگان می‌آیند و زیارت او را می‌جویند کرامات بیش ازین
بود آن مرد گفت ای شیخ کراماتی باید که [illegible] شیخ گفت نه بس کرامت است
که پسر بزکشی در صدر بزرگان نشیند و بر سخن قربان نشود و ازین نوادر [illegible]
و ازین جامه پسروی فرو نیاید ملک بر ملک [illegible] و از روی الفت و کرامت روی [illegible]
خورد و خلق بخورد ازین کرامات [illegible] شیخ ابوسعید گفته است که ما در آمل
بودیم که مردی از مصر بیامد که حدیث شیخ ابوالعباس شنیده بود و وی
تا ولایتی بود از مصر تا آمل آمده بود تا صوفی‌گری کند و شیخ را از جای بر[illegible]

چون درآمد

چون درآمد سلام گفت و پای‌افزار بیرون نکرد و در طهارت جای شد [illegible]
بود که آن دست و روی شستندی برگرفت و می‌گشت تا شیخ
گفت شیخ خود را بگوئید تا کلاه ازو واستانند کوزه را کلاه گویند که شیخ
گفت و دیگر کلاه بر سر بود اینجا بود و همه بشکست که او را از پای درآوردند [illegible]
آوردند آن عامل از طهارت جای بیرون آمد و گفت چرا کلاه مرا نهادید اگر کلاه
ندارید شیخ را بگوئید تا مرد ریش خود را فرا من دهد تا بدان آبخانه [illegible]
گفتم شیخ این سخن بشنید از جای بجست و محاسن در دست او نهاد و شیخ ابوسعید [illegible]
بود نهاد و می‌رفت و می‌گفت کار قصاب پسری بدینجا رسید که ریش
استنجا را شاید آن عامل بگریست و در پای شیخ افتاد و گفت ای شیخ از من
مسلمان می‌شوم روزی کودکی شتری را زمام گرفته بود و بار [illegible]
و در بازار آمل می‌کشید گل بود و پای شتر از جای برفت و بیفتاد و خرد بشکست مردمان
قصد آن کردند که آن بار از وی فرو گیرند شیخ از آنجا می‌گذشت گفت [illegible]
بود و حال چه بود گفتند زمام شتر را بگرفت و روی سوی آسمان کرد
و گفت این شتر را درست کن و اگر درست نخواهی کرد چرا دل قصاب [illegible]
این کودک بسوختی در حال اشتر برخاست و در رفتن آمد وی گفته که هم[illegible]

ز همه عالم را اگر خواهند یا نه خداوند خوی بد کرده و الا در شیخ نه بر آنکه چون
خوی بد وی کنی در بلا مشغلی یعنی بلا بر تو بلا نماید و رنجه دل نگردی که خداوند
تعالی رضا و سخط ما تقدیر خود را متغیر نکند پس رضا بحکم موجب راحت هر که
با وی خوی کند در بهشت راحت شود و هر که از وی اعراض کند تو بر رود قضا
رنجه دل گردد **شیخ احمد نصر رحمه الله تعالی** وی از کبار

357

مشایخ بوده معاصر ابوالعباس قصاب و حصری را دیده و ازان و
گر شیخ ابوسعید ابوالخیر از میهنه عزیمت زیارت و صحبت شیخ ابوالعباس
کرده بود شیخ احمد نصر در شهر نسا بود در خانقاهی که بر بالای شهرستان نسا
گورستان که خاک مشایخ و تربت بزرگان آنجاست و بنیاد او علی
دقاق آنجا خانقاهی بنا کرده است باشارت مصطفی صلی الله علیه و سلم چو
شیخ ابوسعید نزدیک شهر نسا رسید بشهر نسا در آمد و از در شهر ره بهانه که
در روی بیسمه کرده است که قبر محمد علیان آنجا نهاد و شیخ احمد نصر از حجره
که در آن خانقاه داشت سر بیرون کرد و با جمعی صوفیان که آنجا بودند گفت
هر که می خواهد که شاه باز طریقت را ببیند اینکه میگذرد به بیسمه باید شد تا ویرا آنجا
دریابد احمد نصر سی حج گزارده بود و محرم از خراسان رسیده بود و کعبه

شطح ... است اصحاب طامات جمع ... گویند و مراد سخنانی است ... اصطلاح آنکه بر سبیل ... است در طرح ... ازین ... بوده ... حال ...

در حرم از اسرار و حقایق این طایفه حصری در عبارت اصحاب طامات
باز گفت دویست و هشتاد تن از پیران در حرم بودند که قصد تو این
سخن کعبی ویرا از حرم بیرون کردند و در بیمارستان علت حصری از جان
خود در بغداد بیرون آمد و خادم را گفت آن جوان خراسانی که پار سال
می آمد چون بیاید راهش مده چون احمد بغداد آمد به در خانه حصری
خادم گفت شیخ در فلان وقت بیرون آمد و گفت ویرا باز ندهی احمد چون
این بشنید بیهوش بیفتاد و آن چند شبانه روز بر در بود تا حصری روزی
بیرون آمد و گفت ای ترک ادب کرده تو که گذشته عرصات از اهلیت حرم شوی
و یکسال روز جوک نکنی و شب در آنجای طرسوس که آن از مسلمانان
گرفته اند و ویران کرده اند بار بر در نماز کنی و زنهار که یک ساعت نخسبی باشد که
دلهای پیران ترا قبول کنند احمد چون صادق بود فی الحال بانجه شیخ فرمود
قیام نمود بعد از آن به در خانه شیخ آمد خادم گفت زود بیا که امروز شیخ بار
شیخ مطلب تو بیرون آمده است ناگاه شیخ بیرون آمد و گفت ای احمد تو
و فروغ عشق وی ... و بحرم نهاد پیران حرم استقبال وی کردند
و گفتند یا ولداه و قرة عیناه **شیخ ابوعلی سیاه رحمه الله تعالی**

358

وی از اکابر مشایخ است و با ابوالعباس قصاب و احمد نصر و غیرهما از مشایخ

معاصر وی ملاقات داشته و با ابوعلی دقاق صحبت داشته بود و در ابتدا مجاهدات

کردی گویند سی سال روزه داشت که کس ندانست هر روز بامداد چون

از خانه بیرون آمدی دو نان برداشتی و گفتی بازار که خود بخورم

و در راه بدرویشان دادی اگر در صحرا اشتر بکان گفتندی خبر

کعبه بجا خورده ام وی گفت در صحرا امر که [illegible] و [illegible] دیگران

برمی آمدی و مرا [illegible] دل برمی آمدی شیخ الاسلام گفت که مردی وی را گفت

کس بود که عیب خلق [illegible] کرده بود گفت لیس الله تعالی [illegible] شیخ

گفت خویشتن را از من بپوش فی الحال آن مرد بیمار شد و جامه بروی

و وی بر سر شد [illegible] و زاری کرد تا وی دعا کرد و آن مرد بحال خود

باز آمد و فی شخصی از وی از ده خواهش کار عدی در دست گوی آن حسن گفت موی

که امام ابوعلی که مفتی آن وقت بوده جواب کرد و گفت از اصل امام را

در جواب خطا کرده است آن شخص فتوی را پیش امام برد چون امام تامل کرد

و دانست که خطا کرده است از آن شخص پرسید که این فتوی را شیخ دیده

بودی و وی آن را بخواند گفت شیخ خط نتواند خواند امام ابوعلی بر جا

و پیش وی آمد و گفت اگر آن ابوعلی نوذی این ابوعلی یافتی درج رسیده بودی

وفات وی در مرو بوده در شعبان سنه اربع و عشرین و اربعمایه

ابوعلی الدقاق رحمه الله تعالی نام وی حسن بن محمد الدقاق

است زبان وقت بوده در نشابور و امام فن خود بوده و در زمان

خود بی نظیر بیانی صریح و لسانی فصیح داشت مشایخ بسیار دیده بود

و مرید نصرآبادی بوده و تذکیر کردی در نشابور رفته از نشابور

در ماه و در [illegible] جمعی ارادتمندی شیخ الاسلام گفت که وی هر سال جائی

رفتی و شهر و کم مقام کردی و آخر باز آمدی بنشابور و ابوالقاسم قشیری

داماد وی بوده و شاگرد و مجالس وی جمع کرده بود دقاق بسیار [illegible]

و کرم بوده وی میگفت می آید که بخیابان مری که کسی [illegible] نیم کردی

در کار مریدکان دور رفته بود و گفته بیهری شوی [illegible] بنشست

روزی که در مجلس وی نعره زدی وی در برابر آن نعره زدی شیخ الاسلام

گفت شیخ عمو گفت که در مجلس دقاق بودم کسی را از نزول رسید این بیت خواند

بیت: خلیلی هل ابصرتما او سمعتما ● باکرم من مولی تمشی الی عبد ● اتی زائرا

من غیر وعد و قال لی ● اصونک من تعلیق قلبک بالوعد ● وی که جون مرغی [illegible]

و امر وی محکم کرد که منتهی ایران و محققان زمینند صاحب کتاب کشف المحجوب گوید که
از بری شنیدم که گفت روزی بمجلس وی درآمدم بهیبت اگر از توکل پرسم
وی و دستاری طبری نیکو بر سر داشت دلم بآن میل کرد گفتم ایها الاستاد
توکل چه باشد گفت آنکه طمع از دستار مردم کوتاه کنی این بگفت و دستار را
بمن انداخت ابو علی دقاق گفت اگر کرکرا رها کنند بروی و باز نیاید صیادان خالی
مانند شیخ الاسلام گفت نه ز روی نیاز است بازای که قصه دراز است هم ابو علی دقاق
گفت درخت خود روی که کسی او را نه پرورده باشد برگ بیارد ولی بار نیارد و اگر
آرد بی مزه آرد و گفت من این طریق از نصرآبادی گرفتم و او از شبلی و او از
جنید هر گه پیش نصرآبادی رفتمی تا غسل نکردمی روزی بری سید یحیی را
شناخت گفت این استاد ابو علی دقاق است بزرگان التماس کردند که تدعا کرد [illegible]
گرفتند قبول نکرد الحاح بسیار کردند و منبر نهادند تا وعظ گوید منبر را فرا رفت
و اشارت براست کرد و گفت الله اکبر و روی بقبله کرد و گفت و رضوان
من الله اکبر و بجانب چپ اشارت کرد و گفت والله بصیر بالعباد خلق یکبار بهم
برآمدند و غریو برخاست و چند کس بر جای بمردند استاد از میان مشغله
از منبر فرود آمد و برفت بعد از آن [illegible] کردند تا [illegible] خریدی داد

بازرگان

بازرگان بیمار شد شیخ بعیادت وی آمد و بپرسید که ترا چه بود گفت
برخاستم که وضو سازم پایم برگشت [illegible] و دو روز تب [illegible]
[illegible] استاد گفت ای فضولی حکایت که نماز شب کنی ترا [illegible]
از خویشتن درمی آید کردی کسی که اگر سر درد کند طلا بر پای نهد سر کی به شود
و خون دست نجس کردی [illegible] سر پاک کرده و هم استاد ابو علی
دقاق گفته در مناجات خویش خداوندا مرا رسوا مکن که بسی رسولی تو بها داده ام
[illegible] و اگر رسوا خواهی کرد در پیش جلیسانم رسوا مکن [illegible] مرا [illegible]
صوفیان [illegible] و در کوه [illegible] و عصا [illegible] که [illegible] شود
صوفیان [illegible] بدست میدارم آنگاه مرا بوادی [illegible] و [illegible] با کوه
و عصا [illegible] خوانده فراق [illegible] و در آن [illegible]
میکنم و بر گونه [illegible] خویش [illegible] و ماتم [illegible] خویش میدارم [illegible] اگر
[illegible] توام شود [illegible] توام بوده [illegible] گفته خداوند اماه [illegible]
[illegible] سیاه کردیم [illegible] کار سفید کردی [illegible] سیاه [illegible]
[illegible] و سیاه کرده [illegible] کار سفید کرده [illegible] استاد ابو القاسم قشیری
[illegible] وفات [illegible] و بیقراری میکرد و میگریست و گفت

ای استاد وجه بوده است مگر ما را گستاخی بدنامی باید گفت ازین برای
مصلحت بنا نهاده برای آنکه مجلس گویم اما از بهر آنکه مسلمانان در بندم و عصا
برگیرم و همه روز بیک در می شوم و حلقه و عصا در می زنم و میگویم
که کنید که مسند اند که آنکه نازمی باید گویند در آخر عمر چندان درد
بدید آمده بود که مرا گرز رود بربام را مدی و در روی آفتاب گردی
گفتی ای سرگردان مملکت امروز چون بودی و چون گذراندی هیچ جای
راندی و همگنان این حکایت یافتی هیچ جای از زیر و زبر کان این واقعه
یافتی ازین جنس سخنی تا آفتاب فرو شدی و گویند که سخن وی در آخر
چنان شد که کس فهم نمیکرد و طاقت نمیداشت مردم اندک شدند تا هفت
کس مجلس وی آمدی شیخ الاسلام گفته است چون ابو علی دقاق شیخ عالی
مجلس او از خلق خالی

۳۶۵ **ابو علی الشبوی المروزی رحمه الله تعالی**

نام وی محمد بن عمر بن شبویه است کان لسان الوقت بناحیته و عدیم
النظیر بها از اصحاب ابو العباس سیاری است و فی تاریخ مشایخ الصوفیة
للقاسم بن القاسم ابو العباس بن بنت الامام احمد بن سیار المروزی لسان
فی علوم الحقایق واحد من لقی من جلة من صحبه محمد بن محمد بن عمر بن شبویه و فی

انساب السمعانی ابو علی الشبوی یروی عن ابی عبد الله محمد بن یوسف
الفربری صحیح البخاری شیخ ابو سعید ابو الخیر گوید که استاد ابو علی دقاق بنزدیک
شبوی آمد و ما نیز بودیم و نزد شبوی صحیح بخاری بود و روایت و صحیح
بخاری از وی سماع داریم و نیز ازین معنی آگاه تمام بوده و استاد
ابو علی دقاق را این سخن وی اثر کرد و نزد شبوی است استاد ابو علی را گفت که ما را
ازین معنی نفسی زن استاد ابو علی گفت این سخن ما بسته است کشاده
گفت ما را بود دعا بار خویش حاضر کنیم تا تو را بر بار تا سخن بگشاید این معنی البس
و نیاز سوخته استاد ابو علی اجابت کرد مجلس نهاد و در آن سر سخن میگشاد
که مردم اهل آن نبود و شبوی از در مسجد در آمد استاد را چشم بر وی افتاد
سخن بگشاد چون مجلس به آخر رسید شبوی گفت توانی که بودی این
نبودیم تا زنان باید هیچ راهی بخداوند از ما نزدیکتر نیست اگر بر سنگ خاره
افتد چشمه آب بگشاید روزی در بازار و در کرمکاه روز که خاک
گرد بود ابو علی شبوی را دیدند که میرفت گفتند تنها الشیخ کجا میروی گفت
فلان خانقاه میروم که ایشان در دل اندوه شان نشسته ام که دو روزی شد و
رحمت از آسمان بر در و نشان زد بر تخصیص ... وقف فیکون الا کنون میروم

از انجا ... ولکم باشند که از آن رحمت نیز بهره‌مند ... نزدیکان کرده بود
و در میان ایشان در خوردن و خوشی از ایشان و از دوستان ایشان
ز انجامی اگر چه ... که ... ولی عاشقی چو ... چه چنین
افتاد که گویند تو کسی ... دوستان ایشان ام چون سخن شان بشنوی و اگر
معنی ... چنان نیفتد که ... ایشان هم گویند
... است مگر بدان سبب ... با عاشقان ایشان ...
... عاشق با معشوق [illegible] **شیخ ابو القاسم بشر**
یاسین رحمه الله تعالی از جمله مشایخ علما و کبار مشایخ ... بوده است
وی در مهنه بوده است و آنجا رفته از دنیا در سنه ثمان و ثلثمایة شیخ ابو سعید ابو الخیر
قدس الله روحه گفته است که در کودکی در آن وقت که قرآن ... پدرم با او
مرا به نماز آدینه می‌برد در راه پیر ابو القاسم بشر یاسین پیش آمد گفت
ای ابو الخیر این کودک آن کیست پدرم گفت آن ماست نزدیک ما آمد و
پای بنشست و روی بر روی ما نهاد و چشم‌های وی پر آب گشت گفت ای ابو
الخیر ما می‌خواستیم رفتن از این جهان که جای خالی می‌دیدیم و درویشان ضایع می
اکنون که این فرزند ترا دیدیم ایمن گشتیم که ولایت‌ها را از این کودک نصیب خواهد بود

٣٦١

پس پدرم را

پدرم را گفت چون از نماز بیرون آیی این را نزدیک ما آر چون از نماز فارغ
شدیم پدرم مرا نزدیک پیر ابو القاسم برد چون در صومعه وی شدیم
و پیش وی بنشستیم طاقی بود بلند در آن صومعه پیر ابو القاسم پدرم
را گفت ابو سعید را بر دوش گیر تا قرصی که بر آن طاق است فرو گیرد پدرم مرا
برگرفت دست دراز کردم و آن قرص را از آن طاق فرو گرفتم قرصی بود
جوین گرم چنانکه دست مرا گرمی آن خبر می‌بود شیخ ابو القاسم آن قرص
را از ما بستد و چشم پر آب کرد و آن قرص را به دو نیمه ساخت و یک نیمه
بما داد و گفت بخور و یکی خود بخورد و پدرم را هیچ نصیب نداد پدرم گفت ای شیخ
چه سبب بود که ما را از این تبرک نصیب نکردی شیخ ابو القاسم گفت ای ابو الخیر
سی سال است تا این قرص بر طاق نهاده‌ایم و ما را وعده کرده‌اند که این قرص در
دست کسی گرم خواهد شد که جهانی بوی زنده خواهد گشت و ختم این حدیث
بروی خواهد بود اکنون این بشارت ترا تمام باشد که آن کس پسر تو خواهد بود
شیخ ابو سعید قدس الله سره گفته است که روزی پیش ابو القاسم بشر یاسین بودیم
ما را گفت ای پسر خواهی که با خدای سخن گویی گفتم خواهم چرا نخواهم گفت هر وقت
که در خلوت باشی این گوی و بیش از این مگوی ✤ بی تو جانا قرار نتوانم کرد

احسان بر انتشار سوایم کرد. گر تن من زبان شود هر مویی · یک شکر تو از
هزار نتوانم کرد.

شیخ لقمان سرخسی قدس الله سره تعالی

وی در ابتدا مجاهده بسیار داشته و معامله با احتیاط ناگاه کشفی افتادش
که عقلش برفت گفتند لقمان آن چه بود و این چیست گفت هر چند بندگی بیش کردم
بیش می بایست درماندم گفتم الهی پادشاهان را چون بنده پیر شود آزاد
کنند تو پادشاه عزیزی در بندگی تو پیر گشتم آزادم کن ندا آمد که
ای لقمان آزادت کردم نشان آزادی این بود که عقل از وی برگرفتند
از عقلای مجانین بوده است و شیخ ابوسعید ابوالخیر بسیار گفته است که لقمان
آزاد کرده خدایست سبحانه از امر و نهی و هم شیخ ابوسعید ابوالخیر گفته که
شبی جماعت خفته بودند و در خانقاه بسته بود با پیر ابوالفضل حسن
نشسته بودیم و سخنی می رفت در معارف مسئله مشکل لقمان را دیدیم که
از بام خانقاه بپرید و در پیش ما بنشست و آن مسئله را جواب داد تا آن
اشکال برخاست باز برپرید و به بام بیرون شد پیر ابوالفضل گفت ای ابوسعید
مرتبه این مرد می بینی گفتم می بینم گفت اقتدا از آن نشاید گفتم چرا گفت از آنکه علم
ندارد و از شیخ ابوسعید پرسیدند در سرخس که ظریف کیست گفت در شهر ما لقمان

کفتند

سخنت اندر ... [illegible] ... علم بطریق باید ... [illegible] ... چون ... خویشتن را ... صورت ... غفلت ... [illegible]

کفته سبحان الله در شهر ما خود هیچکس از وی شوریده تر و شوخگین تر
نیست شیخ گفت شما را غلط افتاده است ظریف پاکیزه بود و پاکیزه آن باشد
که با هیچ چیز نپیوندد ما هیچکس از وی پاک تر و بی علاقه تر و پاکیزه تر
نمی بینیم که در همه عالم با هیچ چیز نپیوندد است نه با دنیا نه با آخرت و نه با نفس
و هم شیخ ابوسعید گفته است که تا در سرخس بودیم پیش پیر ابوالفضل حسن
یکی درآمد گفت لقمان مجنون را بیماری پدید آمده است و بود ماند و گفته است
ما را فلان رباط برید و تن در شست بار نجاست و هیچ حس که امروز
پیر ابوالفضل را بگویید که لقمان می رود و پیر ابوالفضل چون این سخن بشنید گفت
آنجا رویم با جماعت آنجا شدند چون لقمان او را بدید تبسمی کرد پیر ابوالفضل
بر بالین وی بنشست وی در وی می نگریست و نعیمی کریم می زد و شیخ
می جنبانید یکی از جمع گفت لا اله الا الله لقمان تبسمی کرد و گفت ای جوانمرد ما
خراج داده ایم و برات ستده و باقی بر تو خیلی دادیم آن درویش گفت اجر
تو نیست [illegible] می بداد و لقمان گفت ما را عربده می فرمایی بر درگاه حق
ابوالفضل را خوش آمد گفت [illegible] ساعتی بود نفسش منقطع شد و همچنان در
بر می نگریست و شیخ نیز در منظرش بدید نیاید بعضی گفتند تمام شد بعضی

گفته شد هنوز نظرش راست و درست پیر ابو الفضل خانت لقمان
چشم برهم نهاد **شیخ محمد قصاب آملی رحمه الله تعالی علیه**

٣٦٣

وی به آمل می بوده است شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد قصاب شاگرد
ابو العباس قصاب نه که وی شیخ ابو العباس را از مجلس ابایش فی ابتدا
که عام راستی بگویم که سخن وی بلند شده بود و وی بزرگ بود و پیر و استاد
جنید بود و وی روح آن و هم شیخ الاسلام گفت اگر خرقانی و محمد
قصاب بجای بودندی من شما را بوی فرستادمی نه بخرقانی که وی تمام
تر و بلندتر بود وی از خرقانی یعنی خرقانی منتهی بود و مرید از وی بهتر
کم یافتی شیخ الاسلام گفت که محمد قصاب با من گفت که هر نیکان صفات
نامیسند یعنی رحمت و کرم و عفو کرا نیند پیش از صفات نه بینند معامله
صوفیان با دوست با معطی است نه با عطا و هر چه جز اوست حجاب
از او

شیخ ابو الحسن خرقانی رحمه الله تعالی علیه

٣٦٤

نام وی علی بن جعفر است یگانه و غوث روزگار خود بود و قبله وقت
که در روزگار وی رحلت بوی بود شیخ ابو العباس قصاب گفته بود که این
بازار که ما داشتیم با خرقانی افتد یعنی رحلت و ... پس از وفات وی بخرقانی

گفت خدای

245

گفت خدای که گفته بود و انتساب شیخ ابو الحسن در تصوف بسلطان العارفین
شیخ ابو یزید بسطامی است قدس الله تعالی روحه و تربیت ایشان در سلوک از
روحانیت شیخ ابو یزید است و ولادت شیخ ابو الحسن بعد از وفات
شیخ ابو یزید است بمثل و شیخ ابو الحسن شب سه شنبه عاشورا سنه خمس و عشرین
و اربعمائه از دنیا رفته روزی با اصحاب گفت که چه چیز بهتر بود گفتند شیخا
هم تو بگوی گفت دلی که در وی همه یاد کرد او بود از وی پرسیدند که صوفی کیست گفت
صوفی بمرقع و سجاده صوفی نبود و صوفی برسوم و عادات صوفی نبود
صوفی آن بود که نبود و هم وی گفته که صوفی روزی بود که به آفتابش حاجت
نبود و شبی بود که بماه و ستاره اش حاجت نبود و نیستی است که بهستیش
حاجت نبود از وی پرسیدند که مرد که باشد که وی بیدار بود گفت
بآنکه چون حق را یاد کند از فرق تا قدمش از یاد کردن حق خبر داشته باشد از وی
پرسیدند که صدق چیست گفت صدق آن بود که دل سخن گوید یعنی آن گوید که در دلش
بود از وی پرسیدند که اخلاص چیست گفت هر چه برای حق کنی اخلاص است
و هر چه برای خلق کنی ریا است و از وی پرسیدند که کرا رسد در فنا و بقا
سخن گفتن گفت کسی را که بیک تار ابریشم از آسمان در آویخته باشند و بادی بیاید

[illegible]

که درختها و نباتها سجده میکنند و همه کوه معمار کنند و همه دریا تا ما ایستند

و وی را از جایگاه نتوانند جنبانید و وی گفته است که هر که با کسی صحبت مدارید

کرد پنداشت که وی بخدا راه برد و او کوید حضری دیگر و هم وی گفته که اندوه طلب کن

تا آب حسرت پدید آید که حق گریندگان را دوست میدارد و هم وی

گفته اگر کسی سرودی گوید و بآن حق را خواهد بهتر از آن بود که قرآن خواند

و بدان حق را نخواهد و هم وی گفته که وارث رسول آن کس بود که بفعل

رسول اقتدا کند نه آن بود که روی کاغذ سیاه کند سالی گویند که آن

خواهیم که نخواهیم گفتی گویی که این هم خواستی و هم وی گفته امروز چهل سال است

تا در یک وقتم و حق در دلم می نگرد بجز خود در آنجا نمی بیند مالی فی غیر الله

ولا فی صدری لغیره قرار و هم وی گفته چهل سال است تا نفسم یک شربت

آب سرد میخواهد تا شربتی دوغ ترش میخواهد هنوز وی را نداده ام و هم وی

گفته علما و عباد در جهان بسیارند ترا از آن باید بودن که روز بشب آری بنا

حق پسند و شب بروز آری چنانکه حق پسندد و هم وی گفته که روشن

ترین دلها آن بود که در آن خلق نبود و بهترین کارها آن بود که در آن اندیشه

مخلوق نبود و حلالترین نعمتها آن بود که بجهد تو بود و بهترین یاران آن بود که

باقی بود

٣٩٥

با حق بود

شیخ ابوعبدالله الداستانی رحمه الله تعالی

نام وی محمد بن علی الداستانی است و لقب وی شیخ المشایخ عالم بوده با علوم

و از محتشمان درگاه حق بوده و وی را کلامی مهذب است و اشارات لطیف از اقران

شیخ ابوالحسن بوده و نسبت ارادت وی بیک واسطه بشیخ عمی بسطامی که برادر

زاده سلطان العارفین ابویزید است میرسد در ماه رجب سنه سبع عشر

و اربعمائه برفته از دنیا و عمر وی هشتاد و نه سال بوده صاحب کشف المحجوب گوید که

از شیخ سهلکی که از اصحاب وی بود شنیدم که گفت وقتی اندر بسطام

ملخ آمد و همه درختها و درختان از بسیاری آن سیاه شد و مردمان فریاد و خروش

برآوردند شیخ مرا گفت این چه مشغله است گفتم ملخ آمده است و مردمان رنجه

دل میباشند شیخ برخاست و بر بام برآمد و روی بآسمان کرد در حال همه ملخها

برخاستند تا نماز دیگر یکی نمانده بود و هیچ کس را یک شاخ زیان نرسیده بود

بشیخ عمی بفتح عین مهمله و کسر میم و یا مشدد تحتانیه مخفف

٣٩٦

شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس الله سره

نام وی فضل الله بن ابی الخیر است سلطان وقت بود و جمال اهل طریقت و شرف القلوب

و در وقت وی همه مشایخ وی را مسخر بودند مرید وی در طریقت شیخ ابوالفضل

بن حسن سرخسی است شیخ ابوسعید گفته که یک روزی آمدم بر در شارستان نیشابور

ملی خاکستر بود و لقمان مجنون بر سر آن نشسته قصد وی کردم و بر بالای
وی پاره بر پوستین میدوخت و ما بوی می نگریستیم و حضرت شیخ
استاده بود که سایه وی بر پوستین لقمان افتاده بود چون آن پاره بر پوستین
دوخت گفت یا باسعید یا ترا با این پاره بر این پوستین دوختیم پس برخاست
و دست ما بگرفت و می برد تا بخانقاه پیر بوالفضل و پیر را آواز داد
وی بیرون آمد گفت یا ابا الفضل این را نگاه دار که از شماست پیر ما را دست
بگرفت و در خانقاه برد و در صفه بنشست و جزوی برگرفت و نظر میکرد ما را
چنانچه عادت دانشمندان بود طلبی در سینه پدید آمد که در آن جزو چیست
پیر بدانست گفت یا باسعید صد و بیست و چهار هزار پیغمبر را که بخلق فرستادند
گفتند با خلق بگویید که الله ایشان را بدید کسانی که این کلمه گفتند در این کلمه مستغرق
شدند شیخ گفت این سخن آن شب ما را در خواب نگذاشت بامداد پیش از آنکه آفتاب
برآمدن از پیر دستوری خواستیم و بدرس تفسیر پیش بوعلی فقیه آمدیم چون
خواجه بوعلی را اول درس این آیت بود قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ
در آن ساعت دری در سینه ما گشاده شد بسماع این کلمه و ما را از ما فرا ستدند
خواجه بوعلی آن تغییر در ما بدید گفت دوش کجا بوده گفتیم نزد ابوالفضل

برخیز و باز آنجا شو که حرام بود ترا از آن معنی با این آمدن باز نزدیک پیر
ابوالفضل شدیم واله و متحیر همه این کلمه گشته چون پیر ابوالفضل ما را
بدید گفت یا باسعید مست گشته همی ندانی پس و پیش بان که مکنی تو
این بیر سنه خویش گفتیم ای شیخ چه فرمایی گفت درآی و بنشین و در این کلمه
باش که این کلمه با تو کارها دارد و چون پیر ابوالفضل برحمت حق پیوست
و ما را در مدت حیات پیر اشکالی که بودی رجوع بوی افتادی
حل مشکل ما را هیچ کس متعین نبود الا الشیخ ابوالعباس بآمل رفتیم
نزدیک شیخ ابوالعباس و یکسال پیش وی بودیم گویند که شیخ ابوالعباس
در جماعت خانه صوفیان موضعی بود که چهل و یکسال در آنجا نشسته بود در میان
جمع از بس درویشی نماز افزون کردی یکیلی بستر و تخته این پیر مسکنه
برای شما سیکند که و نزد این شیخ کار نیست و بدین جاحبی بازرد و مرکز در آن
یکسال شیخ ابوسعید را گفت که تو تخته بانماز کن چنانکه دیگر ازا و وبرا
برابر خود جایگکی داده بود و یکشب شیخ ابوالعباس از صومعه بیرون آمد که قصد
کرده بود و در کش گشاده شده بود و شیخ ابوسعید از آن حال خبر و حرکات و
زود از زاویه خود بیرون آمد و پیش آمد و دست وی بگرفت و بنشت

وجامه از وی باز کرد و جامه خویش پیش وی داشت شیخ بستد و در توی پوشید
بس جامه شیخ را بشست و زناری کرد و بر ریسمان انداخت افکند و هم در بر
سند با بالید و در نور رو بید و پیش شیخ آورد و شیخ اشارت کرد که برادر بامداد
شیخ بوسعید در پوشید و بزاویه خود رفت چون بامداد شد جماعت حاضر
حاضر آمدند در شیخ ابوالعباس نگرستند جامه شیخ ابوسعید دیدند و در شیخ
ابوسعید جامه شیخ ابوالعباس در تعجب بماندند شیخ ابوالعباس گفت آری دوش
شارها رفت همه نصیب این جوان مهنگی آمد مبارکش باد شیخ ابوسعید گفت در آن وقت
دو کس پیش شیخ ابوالعباس در آمدند و بنشستند و گفتند ما را با یکدیگر سخنی میرود
یکی میگوید اندوه ازل و ابد تمامتر و یکی میگوید شادی ازل و ابد تمامتر شیخ چه میگوید
شیخ دست بروی فرود آورد و گفت الحمد لله که منزلگاه پسر قصاب نه اندوه است
و نه شادی لیس عند ربکم صباح و لا مساء اندوه و شادی صفت تست و هر چه صفت تست
محدث است و محدث را بقدیم راه نیست پس گفت پسر قصاب بنده خداست
در امر و نهی و پسر مصطفی در متابعت سنت اگر کسی دعوی راه جوانمردان میکند
اینست چون آن دو کس بیرون شدند پرسیدم که آن دو کس که بودند گفتند
یکی ابوالحسن خرقانیست و یکی عبد الله دستانی و هم شیخ ابوسعید گفت که یک سال

به نزدیک شیخ ابوالعباس مقام کردم گفت یکبار کرد و با منه شوما روزی
چند این علم بر درس راتی و رسند با حکم اشارت او باز آمدیم تا مرا از خلعت
و فتوح سری بوده است و عمر و از مشایخ ماوراء النهر نام وی محمد ابو نصر
بسیبی و پیر گرگ شیخ را ندیده بود وقتی خواجه ابوبکر خطیب که از ائمه مرو بوده
و در درس قفال شیخ را دیده بود حکایت کرد که شیخ بوعلی قصد نشابور کرده محمد حسینی
وی آمد که شنیده‌ام که عزم نشابور داری مرا سؤالیست میخواهم که از
شیخ ابوسعید بپرسی و جواب باز آری ولیکن باید که او نداند که این سؤال
من کرده‌ام گفت آن سؤال چیست گفت از وی بپرس که آثار را محو بود و گفت
سر این را ما ندانم داشت بر کاغذی بنویس بنوشت و بوی داد خواجه
ابوبکر خطیب گفت چون به نشابور آمدم و در کاروان سرائی فرود آمدم
در وضوئی در آمدند و آواز دادند که خواجه امام ابوبکر خطیب در
کاروان مرو کدام است آواز دادم که منم گفتند شیخ ابوسعید سلام میرساند
و میگوید که ما آسوده نباییم که تو کاروان سرای فرود آمدی باید که
بنزد ما آئی گفتم که گرمابه شوم و غسل کنم آنگاه بیایم ایشان برفتند با حال
عظیم بر من آمد که تعجب دانستم که کسی وی را خبر نداده است گرمابه شدم و

غسل کردم آن دو درویش را دیدم ایستاده با عود و گلاب که شیخ
ما را بخدمت فرستاده است چون پیش شیخ آمدم شیخ مرا دید گفت ~
اهلا لسعدی والرسول وحبذا • وجه الرسول لحب وجه المرسل • سلام کردم
جواب داد و گفت اگر تو رسالت آن پیر را خوار میداری سخن او به
نزدیک ما عزیز است تا از مرو بیرون آمده ما منزل بمنزل می شماریم
بیا تا چه داری و آن پیر چه گفته است از هیبت شیخ سوال از خاطرم رفته
بود کاغذ را بیرون آوردم و بشیخ دادم شیخ گفت اگر جواب اکنون گویم از تو
لازم شود که بار گروی شغلی که داری بگذاری و چون روی جواب گویم
تا در نشابور بودم هر شب پیش شیخ می بودم وقت باز گشتن جواب
سوال پیر طلب کردم گفت آن پیر را بگوی لا تبقی ولا تذر عین نمی نماید اگر کجا ماند
سر در پیش افکندم و گفتم که مفهوم نشد گفت این در زبان دانشمندی نیاید از
تنها با او گو و با وی مگوی ~ چشمم همه اشک گشت و چشمم نگریست • دیگر
تو بی چشم همی باید زیست • از من اثری نماند این عشق ز چیست • چون من همه معشوق
شدم عاشق کیست • گفتم شیخ بفرماید تا بر جای ثبت کنند حسن مؤدب
نقش بود تا بنوشت چون فرود آمدم در وقت پیر محمد حیبتی بیامد قصه را

جلاباوی

باوی گفتم و آن بیتها بر خواندم چون بشنید نعره بزد و بیفتاد و وی را
دو کس او را بیرون بردند و گفتم روز در خاک بود و شیخ قدس سره گفته است
پر بسته و پر رسته دیگر انچه از علوم تعلق بقعر زبان دارد و متمسک این
طایفه انا وجدنا آباءنا علی امة است پر بسته است آنجا حیات عاریتی بان اعتراک
پر دو میکنند در بیابان غرور سرابی می نماید چون بصدمه ملک الموت بدید
پر بسته عاریه از سر زبان بر و ازند و رسوائی مرد ظاهر شود و انچه تعلق بدل دارد
پر رسته است و از وی نوع نوع ثمرات بسیار در دین و دنیا روزی قوال
در پیش شیخ این بیت میخواندند ~ اندر غزل خویش نهان خواهم گشتن • تا بر لب
تو بوسه دهم چونش بخوانی • شیخ گفت این بیت که گفته است گفتند عماره گفت خیز
تا بزیارت وی شویم شیخ با جمعی بزیارت وی آمد این رباعی بر زبان حضرت
شیخ گذشته است ~ در راه یگانگی نه کفر است و نه دین • یک گام ز خود
برون نه و راه ببین • ای جان جهان تو راه اسلام گزین • با مار سیه
نشین و با خود منشین • و هم حضرت شیخ فرموده اند که این ابیات را
در پیش جنازه ما بر خوانند ~ خوبتر اندر جهان ازین چه بود کار • دوست
بر دوست رفت و یار بر یار • آن همه اندوه بود و این همه شادی • وان همه گفتار بود

شیخ را پرسیدند از معنی این خبر که تفکر ساعة خیر من عبادة سنة شیخ گفت
اندیشه یکساعت در نیستی خود بهتر از عبادت یکساله در اندیشه
هستی خود و بعد از آن گفت • ما روی زراندیم برای شیخ طراز تکا
کنم نه روزه دارم نه نماز • چون با تو بوم مجاز من جمله نماز • چون بی تو بوم
نماز من جمله مجاز • استاد ابو صالح که مقری شیخ بود بیمار شد حضرت
شیخ مر ابو بکر مودب را که ادیب فرزندان شیخ بود بخواند
و بفرمود که دوات قلم و پاره کاغذ بیار تا برای بوصالح چیزی نویسم
دوات و قلم و کاغذ آورد شیخ گفت بنویس • حورا بنظاره
نگارم صف زد • رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد • آن خال سیه بر آن رخان
مطرف زد • ابدال ز بیم چنگ در مصحف زد • خواجه ابو بکر مودب این را
بنوشت و بنزدیک بوصالح بردند و بروی بستند در حال صحت یافت
و همان روز بیرون آمد • روزی شیخ بیرون آمد و در زیر درختی
که برگ وی زرد شده بود و این بیت خواند • تو از مهر زرد و من از مهر زرد
تو از مهر ماه و من از مهر او • شیخ را گفتند فلان کس بر روی آب می رود گفت
سهل است بزغی و صعوه نیز بر آب می رود گفتند فلان کس در هوا می پرد گفت

زغنی

زغنی و مگسی در هوا می پرد گفتند فلان کس در لحظه از شهری بشهری
می رود گفت شیطان نیز در یک نفس از مشرق بمغرب می رود این چنین چیزها را
بس قیمتی نیست مرد آن بود که در میان خلق نشیند و داد و ستد کند
و زن خواهد و با خلق در آمیزد و یک لحظه از خدای خود غافل نباشد شیخ
را پرسیدند که تصوف چیست گفت آنچه در سر داری بنهی و آنچه در کف داری
بدهی و از آنچه بر تو آید بجهی و هم شیخ گفت بنده بسی ماند و هوس واسطه
النفس و هم شیخ گفت حجاب میان بنده و خدای زمین و آسمان نیست عرش
و کرسی نیست پندار و منی تو حجابست از میان برگیر و بخداوند خود برسی
شیخ فرموده اند که در سفر بودیم بدیهی رسیدیم گفتیم اینجا از پیران کسی
بوده است گفتند پیری بوده است و تربت او هست گفتیم هیچ کس که
وی را دیده باشد گفتند اینجا پیریست در بنه که وی را دیده است فرستادیم
تا آن پیر بیامد مردی سالخورده بود پرسیدیم که تو او را دیده گفت
کودک بودم که وی را دیدم گفتیم که از وی چه شنیدی گفت مرا قوت آن نبود
که سخن وی دانستمی لیکن یاد دارم که روزی مرقع داری از راه
در آمد و بنزدیک وی در آمد و سلام کرد و گفت پای فرا بیرون کنم

ایها الشیخ که تو ما را یابیم که گرد همه عالم بگشتیم خود را نیاسودم و آسوده نیم
ندیدم شیخ گفت چرا از خویش و رست تا تو خود نیاسودی و خلق نیز
بیاسودندی ما گفتیم این سخن تمام است که آن شیخ گفته بر زبان سخن ما
و هم شیخ فرموده اند اصل این حدیث آن باشد که مرد را با او باز نگذارند
رسول صلی الله علیه و سلم می گوید اللهم لا تکلنی الی نفسی طرفة عین و لا
اقل من ذلک مرا یک چشم زدن بخود باز مگذار و کم از آن هم
بودیم شیخ سری ضراف را دیدیم گفت ای شیخ در همه عالم هیچ کس
نگذارد تا مرا شرف آن بود که همه مرا سلام کنند و همه خلق میخواهند تا با یکی
از خود بر هستند و من میخواهم که بدانم که یکساعت کجا ایستاده ام بیاد خدا
در روی افتاد و بسوخت و هم شیخ فرموده اند و لذکر الله اکبر ذکر
خداوند بزرگ است نه چنانکه تو او را یاد کنی چنانکه او ترا یاد کند و ذکر خدا
بزرگتر بود و ذکر تو خدا بود که تا کی بود ترا بباید جست این حرف را بوجد فرا
پیش باید گرفت آن مرد گفت بار بزن که خدا را کجا جویم گفت دوست
یا در کجاش جستی که نیافتی بیر کجاش جویی یابی من طلب و جد مرکب
یافت و هر که جوید یابد و هم شیخ فرموده اند که جوانی نه نزدیک شیخ

وگفت

وگفت ای پسر مرا سخنی بگوی شیخ ساعتی سر فرو برد و اندکی گردنش برآورد
وگفت ای جوان انتظار جواب می کنی گفت آری شیخ گفت هر چه دون
حق جل جلاله گرای سخن بکند و هر چه حق نعت عز و علا بعبارت
ان الله تعالی اجل من ان یوصف بوصف او یذکر بذکر یکی از این طایفه
گفته است که مدتی پیش شیخ ابوسعید بودم خواستم که ببغداد روم
مرا گفت چون ببغداد در روی و برابر رسند که چه دیدی و چه فایده گرفتی
چه جواب گفت و گوئی بدیدی و رفتنی دیدم گفت با شیخ چه فرمایی شیخ
گفت هر که تازی داند این بیت بار روی خوان ⁂ قالوا خراسان
اخرجت شیئا ⁂ لیس له فی جماله ثانی ⁂ فقلت لا تکبروا محاسنه ⁂ فمطلع الشمس من
خراسان ⁂ و هر که تازی نداند این رباعی بر روی خوان ⁂ سری که نهفت
نوبهار از تو برند ⁂ آنی که نگار ما و کار از تو برند ⁂ در چینستان نقش و نگار
از تو برند ⁂ ایران همه فال روزگار از تو برند ⁂ حضرت شیخ را از استاد
ابوعلی دقاق رسید که این حدیث بر دوام بود یا نه گفت نه
شیخ سر در پیش انداخت ساعتی دیگر سر برآورد و گفت ای استاد این
حدیث بر دوام بود گفت نه شیخ دیگر بار سر در پیش افکند شیخ

ساعتی دیگر سر بر آورد و گفت ای بابا این حدیث بر دوام بود گفت اگر
بر دوام بودی نادر بودی شیخ دست بر هم زد و گفت این زنان در ماست وفات
شیخ شب جمعه وقت نماز خفتن چهارم شعبان سنه اربعین و اربعمایه
از دنیا رفت و عمر ایشان هزار ماه بوده است شیخ ابوالقاسم
گرگانی رحمه الله تعالی علیه نام وی علی است در وقت خود بی نظیر
بوده و در زمان خود بی بدل نسبت وی به سه واسطه به شیخ ابوعثمان
مغربی و شیخ ابوعلی کاتب و شیخ ابوعلی رودباری اند و به طایفه
جنید می رسد وی را حالات قوی بوده است چنانکه همه را روی به درگاه وی
بوده و در کشف واقعه مریدان آیتی بوده است ظاهر صاحب کشف المحجوب
گوید وقتی مرا واقعه افتاد و طریق حل آن بر من دشوار گشت قصد شیخ ابوالقاسم
گرگانی کردم وی را در مسجدی یافتم که بر در سرای وی بود تنها بود و
عین واقعه مرا با ستونی می گفت من بی سوال کرده جواب خود یافتم گفتم ایها
الشیخ این با که میگفت گفت ای پسر این ستون را خدای تعالی در این
ساعت با من ناطق گردانید تا از من این سوال کرد روزی شیخ ابوسعید
و شیخ ابوالقاسم قدس الله سرهما در طوس با من نشسته بودند بر یک تخت

با هم

وجمعی

۳۶۷

وجمعی درویشان پیش ایشان ایستاده بر دل درویشی گذشت که آیا مرتبت
این دو بزرگ چیست شیخ ابوسعید روی بآن درویش کرد و گفت هر که خواهد
دو پادشاه با هم ببیند در یک وقت و در یک جای بر یک تخت گو درنگر
آن درویش چون این بشنید در آن هر دو بزرگ نگریست حق تعالی حجاب از
پیش چشم وی برداشت تا صدق سخن شیخ بر دل وی کشف گشت و نیز
بزرگواری ایشان بدید بر دلش بگذشت که آیا خداوند تبارک و تعالی
را امروز در روی زمین هیچ بنده هست بزرگوارتر از این مرد و شخص
شیخ ابوسعید روی با آن درویش کرد و گفت مختصر ملکی بود که هر روز
در آن ملک چون ابوسعید و ابوالقاسم هفتاد هزار فرا
نرسد خواجه مظفر بن احمد بن حمدان قدس الله سره العزیز
کنیت وی ابواحمد است خدای تعالی در بالش ریاست در این قصه
بر وی بگشاد و تاج کرامت بر سر وی نهاد و وی را بیانی نیکو
بود و عبارت عالی روزی به قفای شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره
فرموده اند که ما را با این درگاه از راه بندگی آورده اند و خواجه
مظفر را از راه خداوندی یعنی با مجاهدت شاید تا یافتیم و وی

۳۶۸

از مشاهدت مجاهدت آمده صاحب المحجوب گوید که من از وی شنیدم که گفت
آنچه شد کار را انقطاع بوادی و مفاوز و فیافی روی نمود و مرغ بالش شکسته
یا فهم و اصحاب عونت این قول را از آن سر دعوی بردارند و آن از بعض
بیان بود و هیچ حال عبارت از صدق حال دعوی نباشد خاصه که با آن
روزی خواجه مظفر در نوقان میگفت که کار ما با شیخ ابوسعید همچنانست که پیمانه
ارزن یکدانه شیخ ابوسعیدست و باقی من یکی از مریدان شیخ ابوسعید
آنجا حاضر بود از سر گرمی برخاست و پای بازکرد و پیش شیخ آمد و آنچه از خواجه
مظفر شنیده بود بگفت شیخ گفت برو خواجه مظفر را بگوی که آن همه
توئی ما هیچ نیستیم معشوق طوسی قدس الله سره العزیز نام وی محمد
از عقلاء مجانین بوده است و وقتی بزرگوار و صاحب حالت بکمال در شهر
طوس می بوده است و قبر وی آنجاست در آن وقت که شیخ ابوسعید ابوالخیر از
عزم نشابور کرده بود یکی از دهانی که در کوشش نواحی بوده درویشی گفت
شهر طوس بباید رفت بنزدیک خواجه محمد معشوق و وی را بگفت که دستوری هست
که بشهر ولایت تو در آییم چون آن درویش برفت شیخ نفرموده بود تا اسب را زین کردند
و بر اسب روی سوار شدند و همه صوفیان در خدمت شیخ چون بیک فرسنگی شهر

رسید

رسید بموضعی که از آنجا شهر را توان دید اسب شیخ بایستاده و همه جمع بایستادند
چون آن درویش پیش معشوق رسید و پیغام شیخ بگزارد معشوق تبسم
کرد و گفت برو بگو تا درآید چون معشوق این سخن بگفت شیخ از آنجا اسب براند و جمع
روان شدند در راه آن درویش بشیخ رسید و سخن معشوق باز گفت شیخ
هم از راه پیش معشوق آمد و وی شیخ را استقبال کرد و در برگرفت و گفت فارغ
باش که این نوبت که آنجا زدند روزی چند را بر درگاه تو خواهند زد و عین القضات
همدانی در بعضی از رسایل خود نوشته است که محمد معشوق نماز نکردی از خواجه محمد حمویه
و خواجه احمد غزالی شنیدم که روز قیامت صدیقان را همه آرزو آن باشد که
کاشکی خاک بودندی که روزی محمد معشوق قدم بر آن خاک نهاده بودی و این محمد برک
قبا بسته بودی یک روز در جامع طوس آمد شیخ ابوسعید ابوالخیر مجلس میداشت
این محمد قبا بندی بسته بود و شیخ ابوسعید را خاموش کرد و بر بالاش نشست
چون ساعتی برآمد شیخ ابوسعید گفت که ای سلطان عصر و ای سرور جود
بند قبا بگشای که سر رشته آسمان و زمین بگشادی امیر علی عبو
رحمة الله تعالی عین القضاة در بعضی مکتوبات خود در بیان آنکه
هیچ کوه حضور و غیبت یکسان بود ملک را وجود و فوت العلوب تقاضای

نیز همین مضمون ... وسکون داد و در معنی آن ... پایان

رب الارباب هم کند میگویند میر علی عمو میر بزرگ بوده مریدی داشت
شهرابادی نام بکرو را این مرید را الغر فرستاد تا از بازار چیزی آرد
تا چیزی حاضر شود در وقت چو را الغر رفت و آن چیز که میر خواسته بود
بخرید و بفرستاد و چون چند روز برین واقعه برآمد آن کس که آن
خریده بود دیگر واقف شد بر حقیقت کار او را کحیل کرد تا پیش آمد چون درآمد
امیر علی او را گفت ای جوانمرد چندین هزار سال جانها در غیب در عشق آفریده
می سوخت این بس نبود که این فراق ظاهری نیز در می بایست یک چند
ظاهر هم جاید و هم وی گوید در بیان حال به جماعتی که راه بری راه نا
رفتند بعضی از ایشان را مغلوبی در پناه خود نگاه داشت و مستی بیابان
بسر بسیان و هر که با میر بود بیرش بن روا ... و از جمله مغلوبان آن دو ترکمان
بودند که حسین قصاب از ایشان حکایت کرد که با کاروانی عظیم در
میرفتم ناگاه دو ترکمان از میان آن کاروان بیرون شدند و از راه نامسلوک
پیش گرفتند با خود گفتم که این دو ترکمان مگر راهی میدانند نزدیکتر از راه
مشهور در پی ایشان نهادم و میرفتم و کاروان را امتحان بگذاشتم
شب درآمد چون پاره از راه برفتم روی ناشسته ناگاه بار سیاه می

کردم

کردم و لیکن چاره نمیدانستم جز رفتن چون نیم شبی بگذشت پاره ماه از برج برآمد
و اثر قدم آن دو جوانمرد باز یافتم و میرفتم چون صبح دمید کوهی پدید
آمد آن دو ترکمان مردوار پای بر آن کوه نهادند و بعد یک ساعت بر آن
بالا شدند من نیز جانی می‌کندم یعنی بصد دمی و ساعتی رفتمی آخر بر سر آن کوه
شدم آفتاب طلوع میکرد لشکرگاه عظیم دیدم خیمه‌های بی نهایت
زده و در آن میان خیمه دیدم عظیم رسیدم از آن خیمه آن گشت گفتند
از آن سلطان است پای راست از رکاب بیرون آورده‌ام آوازی بگوشم رسید
که سلطان در خیمه نیست برنشسته و بشکار شده هر دو عقل از ... پای
در رکاب بماند و پای دیگر تا آورد و منور در انتظار آنم که سلطان باز گردد
عین القضات گوید که آن دو ترکمان یکی محمد معشوق بوده است و یکی امیر علی عمو

٢٧١

قدس الله اسرارهم

شیخ ابو عبد الرحمن السلمی قدس الله سره و علیه الرحمة والمغفرة

نام وی محمد بن حسین بن محمد بن موسی السلمی است
صاحب تفسیر حقایق و طبقات مشایخ است و غیر آن مصنفات بسیار دارد
از شیخ ابو القاسم نصرآبادی نسبت و خرقه از دست وی دارد و نصرآبادی
مرید شبلی است و شیخ ابو سعید ابو الخیر بعد از وفات ابو الفضل حسن صحبت وی

رسیده و از دست وی خرقه پوشیده. شیخ ابو سعید گفته که نزدیک ابو
عبدالرحمن سلمی در شدیم اول کرت او را دیدم مرا گفت برا تذکره نویسم بخط
خویش گفتم بنویس بنوشت بخط خویش سمعت جدی ابا عمرو بن نجید السلمی یقول
سمعت ابا القاسم الجنید بن محمد البغدادی یقول التصوف هو الخلق فمن
زاد علیک بالخلق زاد علیک بالتصوف واحسن ما قیل فی تعریف الخلق ما قال
الشیخ الامام ابو سهل الصعلوکی الخلق هو الاعراض عن الاعتراض. صاحب
کتاب فتوحات مکیه قدس الله سره فی الباب الحادی والستین وثلثمائه
فی المقام الذی بین الصدیقیة والنبوة میگوید که در محرم سنه سبع وتسعین
وخمسمائه این مقام در آمدم و من در سفر بودم در بلاد مغرب [illegible]
و بجهت تنهائی و انفراد وحشتی عظیم روی نمود و ندانسته که نام این مقام
غربت است و چون آنگه مرا حال بود پس با آن غربت و وحشت از آن منزل که بودم رحلت
کردم و بعد از آن نماز دیگر گزاردم شخصی که میان من و وی مودت تمام بود [illegible]
و از آن حیرت و وحشت با وی سخن میگفتم ناگاه دیدم که سایهٔ شخصی ظاهر شد از جانبی
برخاستم گفتم شاید که کسی باشد که [illegible] فرح حاصل آید مرا معانقه کرد چون تامل
کردم دیدم که شیخ ابو عبدالرحمن سلمی است که روح وی در صورت جسدانی متمثل
شده است

شده است. و حق سبحانه بجهت رحمت من وی را بمن فرستاده. وی را گفتم که ترا درین
مقام می بینم گفت درین مقام قبض روح من کرده اند و درین مقام [illegible]
و همیشه درین مقام بس گفتم که وحشت و عدم مؤانست خود در آن گفتم که
متوحشم پس گفت [illegible] الغایة لا اهلیة الحصول فی هذا المقام
فاحمد الله یا اخی و راضی باش که با خضر علیه السلام درین مقام مشارکتی گفتم
یا ابا عبدالرحمن این مقام را هیچ نمی شناسم که با آن [illegible] الکشف بالسمی مقام القربة
تحقق بر شیخ ابو عبدالرحمن که گفته است الذی لا بد للصوفی منه شیئان الصدق فی الاحوال
والادب فی المعاملات. و در تاریخ یافعی است که توفی السلمی رحمه الله سنة اثنتی عشرة و
اربعمائه. **حسین بن موسی السلمی رحمه الله تعالی** وی پدر شیخ
ابو عبدالرحمن السلمی است از کبار مشایخ است با ابو عبدالله منازل و ابو علی
ثقفی صحبت داشته است و شبلی را دیده بود و مجاهده و علم و ادب و در علوم معاملت
کامل بود. چون شیخ ابو عبدالرحمن متولد شد هر ملکی که داشت بفروخت و بصدقه داد و
گفتند پسری آمد هیچ برای وی باز نگرفتی؟ گفت اگر صالح بود خود متولی الصالحین
و اگر مفسد بود من آلت فساد وی نداده باشم. توفی رحمه الله سنة ثمان واربعین
وثلثمائة. **ابو سهل الصعلوکی رحمه الله تعالی علیه** نام وی محمد

٣٧١

یعنی متوفی شد در سال سیصد و چهل و هشت

٣٧٣

بن سلیمان الصعلوکی العجلی کان امام وقته فی علوم الشریعت و له عبارات و لطائف
المقدم علی لسان القوم و العقد صحب الشبلی و المرتعش و ابا علی الثقفی و لقی ابا الحسن
الصوفی و ابا نصر الصفار النیسابوری و کان حسن السماع طیب الوقت شیخ ابو عبد
الرحمن السلمی گوید که ابو سهل صعلوکی را از سماع پرسیدند گفت مستحب لاهل الحقائق و مباح
لاهل العلم و مکروه لاهل الفسق و الفجور و وی گفته که هر که دست در جیب کرده ام
و گره بر خیری نزده ام و مرا قفل و کلیدی نبوده است و هم وی گفته قد تعدی من تمنی
ان یکون غیر من تمنی ابو عبد الله خفیفی گوید که خواجه مشغوف این سخن شیخ حرا حین
که این است قد تخطی من تمنی ان یکون من نعنی شیخ الاسلام گفت این است شیخ
کسی چنان باید که من که او را سلطان نباید اما طالب بباید توفی ابو سهل الصعلوکی
النیسابوری فی ذی القعده سنه تسع و ستین و ثلثمایه و توفی ابنه ابو الطیب سهل
بن محمد بن سلیمان الصعلوکی الامام فی رجب سنه اربع و اربعمایه شیخ الاسلام گفت که سهل
صعلوکی گفت من یقصد قبل اوانه فقد تصدی لهوانه روزی سهل صعلوکی
در درس گوید محمیة یعنی اهل وی گفت که در همه قرآن مرا این سخت بر دل می‌آید که الله تعالی
با موسی میگوید و اصطنعتک لنفسی شیخ الاسلام گفت مرا حسد آید برین سخن که وی گفت

شیخ ابو القاسم قشیری رحمه الله تعالی

نام وی عبد الکریم بن هوازن القشیری است صاحب رساله و تفسیر لطایف الاشارات است
و غیر آن و وی را در هر فنی لطایف بسیار است و تصانیف لطیف مر او
را عالی و فایق است وی شاگرد ابو علی دقاق است توفی فی ربیع الاخر سنه خمس
و ستین و اربعمایه صاحب کشف المحجوب گوید که امام قشیری را از ابتدای حال وی
پرسیدم گفت وقتی سنگی می بایست از بهر روزن خانه پیر هر سنگی که بر
گرفتم گوهری گشتی من انداختمی و این آن بود که سنگ و گوهر نزدیک
وی یکسان بوده بلکه بهتر خود سنگ بهتر از گوهر بود که مرا ارادت آن بود و
به ارادت سنگ داشت و هم صاحب کشف المحجوب گوید که از وی شنیده ام
که گفت مثل الصوفی کمثل البرسام اوله هذیان و آخره سکون
فاذا تمکنت خرست و هم قشیری گفته است التوحید سقوط الاوهام
عند ظهور الاسم فنا الاغیار عند طلوع الانوار بل تلاشی الخلائق عند
ظهور الحقائق فقد رؤیة الاغیار عند وجود ثبت الجبار جل ذکره و مما
انشد لنفسه: سقی الله وقتا کنت اخلو بوجهکم ◦ و ثغر الهوی
فی روضة الانس ضاحک ◦ اقمنا زمانا و العیون قریرة ◦ و اصبحت یوما
و الجفون سوافک

شیخ ابو العباس شقانی رحمه الله تعالی

نام وی احمد بن محمد است. در فنون علوم چه اصول و چه فروع امام بوده.
مشایخ بسیار دریافته بود و از کبرای اهل تصوف بود. صاحب کشف المحجوب
گوید که مرا با وی انسی عظیم بود و وی را بر من شفقتی صادق و در بعضی علوم
استاد من بود و هرگز از هیچ صنف کسی ندیدم که شرع را بزرگتر وی
تعظیم می‌کرد و از آنکه به نزدیک وی پیوسته از دنیا و عقبی نفور بودی و گفتی
اشتهی عدما لا وجود له و به پارسی گفتی مرا آن می‌باید هر آدمی را ناچار محالی بایست و مرا نیز
محالی است که یقین بخواهم بود و آن آنست که می‌دانم که خداوند تعالی مرا به عدمی
برد که هرگز آن عدم را وجود نباشد زیرا که هرچه هست مقامات و کرامات همه حجاب
و بلاست و آدمی عاشق حجاب خود شده. نیستی در دیدار بهتر از آرام در حجاب. و چون
خدای تعالی هستی است که عدم بر وی روا نیست چه زیان دارد در ملک وی که من
نیستی گردم که هرگز آن نیستی را هستی نباشد. و هم صاحب کشف المحجوب گوید که روزی که
ابوالعباس را دیدم و دیدم که می‌خواند ضرب الله مثلا عبدا مملوکا لا یقدر علی
شیء و می‌گریست و نعره می‌زد و بی‌خود شد. گفتم ایها الشیخ
این چه حال است. گفت یازده سال است تا وردم اینجا رسیده است و از اینجا در نمی‌
توانم گذشت.   روزی شیخ ابوسعید ابوالخیر در نشابور در خانقاه خود

257

نشسته بود و سید اجل که از اکابر سادات نشابور بود به سلام شیخ آمده بود
و در پهلوی شیخ نشسته. شیخ ابوالعباس شقانی درآمد. شیخ او را بالای سید اجل نشاند.
سید اجل از آن برنجید و داوری در اندرون وی پدید آمد. شیخ روی به سید اجل
کرد و گفت شما را که دوست دارند برای مصطفی صلی الله علیه وسلم دوست دارند و
اینها را که دوست دارند برای خدای تعالی دوست دارند. شیخ ابوالعباس شقانی
گوید که روزی به خانه آمدم سگی زرد دیدم به جای خفته. پنداشتم که از محله درآمده است. قصد راندن
وی کردم. به زیر دامن من درآمد و ناپدید شد. **ابوالفضل بن الحسین**

۳۷۶

الختلی رحمه الله تعالی وی مرید شیخ ابوالفضل حسن حسی است. وی را در
بیت الجن وفات کرده است که دیهی است بر سر عقبه بر دیک دمشق. صاحب کشف المحجوب
گوید که اقتدای من در طریقت بدوست. عالم بوده به علم تفسیر و روایات. مرید حصری بوده
و صاحب سر وی و از اقران ابوعمرو قزوینی و ابوالحسن سالبه و شصت سال به حکم
عزلت به گوشه‌ها گریخت و نام خود در میان خلق گم کرده بود. بیشتر به لکام بودی. عمری
نیکو یافت و آیات و کرامات وی بسیار است اما لباس و رسوم متصوفه نداشتی
و با اهل رسم متشدد بود و هرگز از وی مهیب‌تر مردی ندیدم. از وی شنیدم که گفت الدنیا یوم
ولنا فیها صوم. دنیا یک روزه است و ما را در آنجا وظیفه روزه است و معنی آن

وی آب می ریختم بر خاطرم گذشت که چون کار پیران بتقدیر و قسمت است چرا این آزادان
بندگی پیران کنند امید کرامتی را گفت ای پسر دانستم آنچه اندیشیدی هر حکمی را
سببی است چون حق تعالی خواهد که عوان بچه را تاج مملکت و تخت دهد ویرا توبه
و بخدمت دوستی مشغول کند تا آن خدمت کرامت ویرا سبب گردد و هم وی گفت
از بیت الجن قصد دمشق داشت یاران آمده بود و ما در گل شدیم سواری می رفتیم
نگاه کردم نعلین شیخ خشک بود با وی گفتم گفت آری تا من تهمت از راه توکل
برداشته ام و باطن خود را از راه وحشت نگاه داشته خداوند تعالی قدم مرا از گل
نگاه داشته است و هم صاحب کشف المحجوب گوید که وی گفت که همه اولیای خدای تعالی
انعامی بود در بادیه پیر من خضری مرا با خود برد و گروهی را دیدم که هر یک
می آمدند خضری با ایشان التفات نکرد تا جوانی دیدم می آمد با نعلین بی کف و عصا
سنگ و پای افگار شده سری برهنه و اندام سوخته بحرمت ویرا دریافت خضری بر
و پیش وی باز رفت و ویرا اندر رتبه بلند بنشاند من متعجب شدم بعد از آن از شیخ پرسیدم
کو آن که بود گفت ولی است از اولیای خدای تعالی که متابع ولایت است بلکه
ولایت متابع وی است و بکرامات التفات نماید **علی بن عثمان بن ابی**
علی الجلابی الغزنوی رحمه الله تعالی کنیت وی ابو الحسن است عالم [۳۷۷]

بلکه ولایت مستفید باشد که مطلوب و منظور ... بولایت ... متابع ولایت ... ولایت متبوع ... خدای تعالی ... ازو ولیا ...

یعنی هر چه ... باشد یعنی ... ندارد ... مطلوب ... [illegible]

بوده مرید شیخ ابو الفضل بن حسن ختلی است و بصحبت بسیار از مشایخ دیگر
رسیده است صاحب کتاب کشف المحجوب که از کتب معتبره مشهوره
درین فن است و حقایق و لطایف بسیار در آن کتاب جمع کرده است وی گوید که از شیخ
المشایخ ابو القاسم گرگانی رضی الله تعالی عنه پرسیدم که درویش را کمترین چه باید تا اسم
فقر را سزاوار گردد گفت سه چیز باید و کم از سه چیز نه یکی آنکه رقعه راست داند دوخت
و دیگر سخن راست داند گفت و شنود و دیگر پای راست بر زمین داند زد و گروهی از درویشان
با من حاضر بودند که این سخن گفت چون بمنزل خود باز آمدیم گفتم تا هر کسی درین
سخن تصرفی بکند هر یک چیزی گفتند چون نوبت بمن آمد گفتم رقعه راست دوختن
آن بود که بفقر دوزند نه بزینت چون رقعه بفقر دوزی اگر ناراست دوزی راست
باشد و سخن راست آن است که بحال شنود نه بتمنیت و بجد در آن تصرف کنند نه
بهزل و بزندگانی مر آن را فهم کنند نه بعقل و پای راست بر زمین زدن آنست که بوجد
بر زمین زنند نه بلهو و این سخن را بعینه پیش آن بزرگ نقل کردند گفت اصاب علی
خیره الله تعالی و هم وی گفته که وقتی تنها بر سر قبر شیخ ابو سعید نشسته بودم تنها
کبوتری دیدم سفید که بیامد و در زیر آن فوطه شد که بر گور افگنده بودند چون
برخاستم و نگاه کردم در زیر فوطه هیچ نبود روز دوم و سیوم هم دیدم ...

یعنی صواب گفت علی جز نقصان داد کمی که دهد ... من آن کبوتر یعنی ...

سیوم بنزد تعجب آن فروماندم تا شبی ویرا بخواب دیدم و آن واقعه پرسیدم
گفت ای کبوتر صفای معامله منست که هر روز نماز وقت در گور من ایکه

۳۷۸ **خواجه احمد حمادی سرخسی رحمه الله تعالی** صاحب کتاب
کشف المحجوب گوید که وی سالار العیار وقت بود و مدتی رفیق من بود
و از روزگار وی بسی عجایبها دیدم روزی از وی پرسیدم که ابتدای تو
چگونه بود گفت وقتی من از سرخس برفتم و به بیابان درآمدم و بر سر
اشتران و مدتی آنجا بودم و پیوسته دوست داشتمی که گرسنه بودمی و
نصیب خویش بدیگری دادمی و قول خدای تعالی در پیش دل من تازه
همی بودی که ویؤثرون علی انفسهم و بدین طایفه اعتقادی داشتم روزی
شیری گرسنه از بیابانی برآمد و اشتری را از آن من بکشت و بر سر بالای تلی و بانگی
بکرد هرچه اندران بیشه سباع بودند از آن نواحی چون بانگ وی بشنیدند بر وی
جمع شدند وی بیامد و اشتر را از هم بدرید و هیچ نخورد و باز بر سر بالا شد تا آن ددان
چندانکه بایست بخوردند و برفتند شیر فرود آمد و لختی بخورد و من از دور نظاره
میکردم بوقت رفتن بفصیح مرا گفت یا احمد ایثار بر لقمه کار سگان بود
و ایثار مردان جان بود چون این برهان از وی بدیدم دست از همه شغلها بداشتم

وابتدا

وابتدای توبه من این بود **ادیب کمندی رحمه الله تعالی
علیه** وی از معاصران صاحب کتاب کشف المحجوبست گوید
بیست سال برپای ایستاده بود که جز در تشهد نماز نشستی از وی پرسیدند
که چرا ننشینی گفت هنوز درجه آن نیست که در مشاهده حق بنشینم **ابوالحسن**
مثنی رحمه الله تعالی نام وی علی بن مثنی است شیخ ابوسعید
ابوالخیر گوید که من جوان بودم با پدر به نزدیک ابوالحسن مثنی درآمدم و او
پیری با فضل و شکوه بود و با شبلی صحبت کرده و میان ایشان تعارفها رفته بود و در
زمین نشسته بود درویشی گفت ای شیخ ابوالحسن پیش ما از شبلی حدیثی بگوی
من گفتم ایها الشیخ ما را از شبلی حدیثی بگوی گفت هرچه از رسول صلی الله علیه وسلم گویی
اگر بگوی من گفتم از هر دو بگوی او گفت که رسول صلی الله علیه وسلم گفته است که اگر
هیچ سوره فرو نیامدی مگر سوره الکهف خود تمام بودی و شیخ ابوسعید گفت
از شیخ ابوالحسن پرسیدم که گفت در جامع بغداد در کنار مجلس شبلی ایستاده بودم
سید در گرفت این قوم رسید که ایها الشیخ ما الوصل شبلی روی بوی کرد
گفت ایها السائل عن الوصل اسقط العلاقتین و قد وصلت سائل گفت ما
العلاقتان شبلی گفت تمام فدوه بین یدیکم حجبکم عن الله سائل گفت

۳۷۹

۳۸۵

یا بکر ما یمنعک التذرق گفت الدنیا والعقبی کذا قال ربنا منکم من یرید الدنیا
ومنکم من یرید الآخرة فاین من یرید الله بعد از آن شبلی گفت اذا افقت الله فهو
الله واذا سکت فهو الله ابداً الله ابداً من هو هو ولا یعلم احد ما هو الا هو
سبحانه وجلّ سرکشید بعد از آن غش کرد و بیخود شد و برابر (برداشته) به خانه
وی بردند **شیخ احمد نجار استرابادی رحمه الله تعالی** ٣٨١
شیخ الاسلام گفت که وی شیخ خراسان است و با شبلی هم تعش صحبت داشته
شبلی وقتی شارب وی باز کرده بود وی گفت که هرگز پس از آن باز نساخت
کرد **شیخ ابو ذرعه رازی رحمه الله تعالی** ٣٨٢ نام وی احمد بن
محمد است شیخ الاسلام گفت که من سیزده تن دیده ام که وی را دیده اند شبلی
است وی را گفتند همه روز طیبت میکنی گفت من پیر ندارم بغیر ازین که
درویشان از سخن من ... شیخ الاسلام گفت که بعد از مرگ وی را بخواب دیدند
گفتند حال تو چون است گفت مرا پیش خواند و گفت تو بودی که زره گوشیدی
من با خلق گفتم آری گفت بلی وکلت خلقی الی ... واقبلت بقلبک علی
خلقی ها من ... **شیخ ابو ذرعه**
اردبیلی رحمه الله تعالی ٣٨٣ نام وی عبد الوهاب بن محمد بن ایوب الاردبیلی

عالم بوده

عالم بوده و زاهد سفر بسیار کرده بوده و عمر بسیار یافته با شیخ ابو عبد الله خفیف در راه
حجاز یا مدینه همراه بوده گویند که شیخ ابو عبد الله خفیف عزیمت سفر
کرده بود و پیش ابو ذرعه آمده ابو ذرعه مقداری گوشت نحر نوی
آورد شیخ نخورد چون بسفر بیرون رفت در بیابان راه گم کردند و چند
روز گرسنه ماندند که هیچ نخوردند شیخ اصحاب را گفت طلب کنید شاید که صیدی یابید
ناگاه سگی دیدند حیله بسیار کردند تا وی را بگرفتند و وی را بکشتند بعد از آن
و قسمت کردند سر وی نصیب شیخ افتاد هر کسی نصیب خود بخورد و شیخ
در خوردن آن تعلل میکرد تا شب بگذشت چون وقت سحر شد سر آن
سگ بسخن آمد و گفت این سزای آن کسی که گوشت نوی را که از سفره
ابو ذرعه نخورد شیخ برخاست و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیایید تا
پیش ابو ذرعه رویم و از وی استحلال کنیم شیخ از آنجا بازگشت و از وی
عذر خواست آنگاه بسفر بیرون آمد و گویند که ابو ذرعه در آخر عمر بر صومعه
بیرون آمده و در ایشان ... و شاید که این نسبت بعضی بوده باشد که صحبت
آن بوده با توفی سنه خمس عشرة واربعمایة **ابو عبد الله المشتهر ب**
بابونی رحمه الله تعالی ٣٨٤ قبر وی از مزارات مشهوره است

گفته‌اند که وی بوده که گفت أَمْسَیْتُ کُرْدِیًّا وَأَصْبَحْتُ عَرَبِیًّا و قصه وی آن
بوده که وی یکی از کردان بود روزی بعضی از مدارس شیراز درآمد دید که
طلبه علم به درس و مباحثه مشغول‌اند از ایشان سؤالی کرد همه بخندیدند گفت
من میخواهم که از علوم شما چیزی بیاموزم گفتند اگر میخواهی که دانشمند
شوی امشب ریسمانی از سقف خانه خود بیاویز و پای خود را از آن
محکم ببند و بخوان تا که توانی بگوی کزبره عصفره که ابواب علم بر تو گشاده
خواهد شد وی ندانست که با وی سخریت و استهزا میکنند رفت و همچنان
کرد و به حسن نیت و صدق تعاون آنچه تلقین کرده بودند همه شب تکرار
کرد وقت سحر حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل وی ابواب علم لدنی
بگشاد و سینه وی به انوار قدس منشرح شد و فتی شد عالم که از هر مسئله
غامض جواب گفتی و بر هر معاند و معارض غلبه کردی

۳۸۵ شیخ ابو عبد الله باکو رحمه الله تعالی : نام وی علی بن محمد بن عبد الله است
المعروف بابن باکویه متبحر بوده است در علوم جوانی شیخ ابو عبد الله خفیف را
دیده بود بعد از آن از شیراز سفر کرده بود و در نشابور با استاد امام
قشیری و شیخ ابو سعید ملاقات کرده بود و با شیخ ابو العباس نهاوندی مدتی

[illegible]

مصاحب بوده و میان ایشان در طریقت سخنان بسیار گذشته بود
و شیخ ابو العباس به فضل و سبق وی اعتراف نمودی و بعد از آن به شیراز
مراجعت کرد و در مغاره کوهی که نزدیک به شیراز است منزوی شده و
همه مشایخ صوفیه و علما و فقرا ملازمت صحبت وی میکردند توفی سنه
اثنین و اربعین و اربعمایه و در آن وقت که شیخ ابو سعید ابو الخیر در نشابور بود
استاد امام ابو القاسم قشیری از ایشان استدعا نموده بودند که در جمعه
یکروز در خانقاه ایشان مجلس گویند سر نهاده بودند و جامه دران پوشیده هر کس
می‌آمد و می‌نشست شیخ ابو عبد الله باکویه پیش از آن استاد امام آمده
بود چون بنشست و بانگ تکبیر برسیدند شیخ ابو عبد الله گفت ای صحبت اهل
امام گفت شیخ ابو سعید مجلس خواهد گفت گفت بنشین تا بشنوی ابو عبد الله گفت نعم
او را امتثال یعنی با متقدم استاد ابو عبد الله بنشست استاد امام گفت گوش
دار که این مرد مشرفست بر خواطر تا هیچ حرکت نکنی و هیچ سخنی نگوی
او حالی باز نماند پس شیخ ابو سعید درآمد و بر منبر شد مقری قرآن بر خواند و شیخ
دعا گفت چون به سخن آمد ابو عبد الله باکویه بر یاد کرد نهان آستینه با خود گفت بس
یاد کرد و روزها بوست چون این سخن تمام نشنیده بود که شیخ ابو سعید روی به وی

[illegible]

وی کرد و گفت آری و زنار معدن دست این کلمه بگفت و بسر سخن رفت
چون شیخ در سخن گرم شد شیخ ابوعبدالله آن حالت بدید و آن سلطنت و اشراف
وی بر خواطر مشاهده نمود اندیشه کرد که چندین متوقف بتجرید باشم و
چندین مشایخ را دیدم از هر یکی بار خدمت ایشان کردم هیبت که از هیبت این
مرد ظاهر میشود و بر ما بسیج ظاهر نمیشد و شیخ ابوسعید در حال روی بوی کرد
و گفت ای خواجه تو چنانی که ترا عجب است و چنان. من چنینم که مرا عجب است
و چنین. وصلی الله علی محمد و آله اجمعین. و دست بروی فرود آورد و از
منبر فرود آمد و پیش استاد امام ابوعبدالله باکو شد چون بنشستند شیخ ابوسعید
استاد امام را گفت که این خواجه را بگو که دل با من خوش کند ابوعبدالله گفت که دل
خوش آن وقت کنم که هر پنجشنبه که سلام من می‌آید بعد از این بیای شیخ ابوسعید گفت
بسیار مشایخ و بزرگان را خصم بر تو افتاده است تا بدان سطرهای که پیم برای
تو چون شیخ ابوسعید این سخن بگفت و خروش از جمع برآمد و شیخ ابوعبدالله
نیز بسیار بگریست و آن انکار و داوری از درون وی برخاست و صافی شد و جمله جمع
خوش دل برخاستند چون شیخ ابوعبدالله را آن انکار نماند بسلام شیخ ابوسعید
میرفت اما همه بر رقص و سماع ایشان انکار عظیم داشت و گاه گاه اظهار

آن میکرد

شبی در خواب دید که هاتفی وی را گفت که قوموا وارقصوا لله بیدار شد
بگفت لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم این خواب شیطانیست و دیگر بار بخفت
همچنان بخواب دید که هاتفی میگوید قوموا وارقصوا لله بار دیگر بیدار شد و لا حول کرد
و دیگر بخفت و سوره چند قرآن بخواند و سوم بار بخفت همان خواب دید
دانست که آن خواب شیطانی نیست و سبب آن انکار است که بر شیخ ابوسعید دارد
بامداد بخانقاه شیخ ابوسعید آمد چون بدر خانقاه شیخ رسید شیخ ابوسعید
در اندرون خانه میگفت قوموا وارقصوا لله شیخ ابوعبدالله دل خوش
شد و انکار وی تمام برخاست

۳۸۹ **شیخ مومن شیرازی رحمه الله تعالی** شیخ الاسلام گفت که اسماعیل دباس گفت که قصد حج کردم به شیراز
رسیدم بمسجدی درآمدم شیخ مومن را دیدم نشسته درزی میکرد سلام کردم
و نشستم مرا گفت چه غرض داری گفتم قصد حج دارم گفت مادر داری گفتم آرم
گفت باز گرد و پیش مادر شو مرا خوش نیامد گفت چه میکنی من پنجاه حج کرده‌ام
سر برهنه و پای برهنه بی زاد و همراه همه را بتو دادم تو شادی دل او درز من ده

۳۸۷ **شیخ ابو اسحاق شامی رحمه الله تعالی** بسیار بزرگ بوده است
و قبر وی در عکه است از بلاد شام از اصحاب شیخ علو دینوری و وی از

عکه بفتح عین مهمله و کاف مشدده [illegible] ... [illegible]

اصحاب شیخ هبیرهٔ بصری و وی از اصحاب حذیفهٔ مرعشی و وی از اصحاب
ابراهیم ادهم قدس الله اسرارهم و این شیخ ابواسحاق شامی بقصبهٔ چشت رسیده
و خواجه ابواحمد ابدال که مقدم مشایخ چشت است صحبت وی را دریافته و از وی
تربیت یافته

٣٨٨

خواجه ابواحمد ابدال چشتی رحمه الله علیه

وی پسر سلطان فرسنافه است که از شرفای حسنی است و امیران آن ولایت
بوده و وی را خواهری بوده بغایت صالحه شیخ ابواسحاق شامی بخانه
وی آمدی و طعام وی خوردی روزی وی را گفت که برادرت را فرزندی
خواهد بود که وی را شأنی عظیم باشد می‌باید که محافظت حرم برادر خود کنی
تا در ایام حمل چیزی که در آن حرمتی و شبهه باشد نخورد آن ضعیفهٔ صالحه حسب
فرمودهٔ شیخ ابواسحاق بدست خود ریسمان رشتی و بفروختی و مایحتاج حرم برادر خود
مهیا ساختی تا در تاریخ سنه ستین و مأتین که زمان خلافت معتصم بالله بود
خواجه ابواحمد متولد شد و همان صالحه در جای خویش از وجه حلال پرورش
میداد و گاه گاه شیخ ابواسحاق بخانهٔ وی آمدی و در اوان صبا خواجه ابواحمد
را بدیدی گاهی گفتی ازین کودک بوی آن می‌آید که از وی خاندانی بزرگ ظاهر گردد
و احوال عجیبه و آثار غریبه مشاهده افتد وقتی که خواجه ابواحمد به بیست سالگی

رسیده

چشت بکسر جیم عجمیه و سکون شین معجمه و تا و فرسنافه بفتح فا و را و سکون سین مهمله و فتح نون و سکون [illegible] ١٤٥

رسیده بود همراه پدر خود سلطان فرسنافه بقصد شکار بکوه رفت
و در اثنای شکار از پدر و اتباع وی جدا افتاد و در میان کوه می‌گردید که چهل تن از
رجال الله بر سر سنگی ایستاده‌اند و شیخ ابواسحاق شامی در میان ایشان است حال
بر وی گشت از اسب فرو آمد و در پای شیخ افتاد و اسب و سلاح و هرچه داشت بگذاشت
و خرقه در پوشید و با ایشان روان شد هرچند پدر و اتباع وی را طلب کردند نیافتند
بعد از چند روز خبر آمد که وی با شیخ ابواسحاق در فلان موضع از آن کوههاست
بوده است پدرش جمعی را فرستاد تا وی را آوردند هرچند پند دادند و بند
نهادند وی را [illegible] در آن خانه [illegible] در گویند که پدرش از انجا بود
روزی فرصت یافت و از انجا در آمد و در آن را محکم بست و جمعی را که از عقب
آگاه کرد و بر بام بر آمد و از غایت غضب سنگی بزرگ برداشت که از بالای بام
بر وی زند آن زن [illegible] فرا هم آمد و آن سنگ برگرفت تا آن سنگ در هوا معلق
بایستاد و وی را هیچ رنج آفتی نرسید چون پدرش آن حال مشاهده کرد دست
از وی بداشت و ازین امثال این کرامات و خوارق عادات چندان از وی ظاهر
شده است که تفصیل ادای آن نتوان کرد و توفی رحمه الله تعالی سنه خمس و ستین
و ثلثمایه

٣٨٩

خواجه محمد بن ابی احمد الچشتی رحمه الله علیه

وی پسر

وفات پدر قائم مقام وی بود و بموجب فرموده پدر با آنکه بیست و چهار ساله
بیش نبود بتحصیل علوم دینی و معارف یقینی کرده بود و زهد و ورع تمام داشت
و از دنیا و اهل آن که ابنای جنس بودند همواره پرهیز و ترک دنیا و تحرص
می‌نمود و مسکنت چون اول و آخر مبارک دنیا نسبت خود را از عدد دور
وی نگاه می‌داشت و چون سلطان محمود سبکتکین بغزو سومنات رفته بود
خواجه را در واقعه نمودند که مددکاری وی می‌باید رفت در سن هفتاد
سالگی با درویشی چند متوجه شد و چون آنجا رسید بنفس مبارک خود با مشرکان
و عبده اصنام جهاد کرد روزی غلبه کافران غلبه کردند و لشکر اسلام نزدیک
بشکست آوردند و روی شکست بر ایشان آمد خواجه را در چشت
مریدی بود آسیابان محمد کاکو نام خواجه آواز داد که کاکو دریاب در حال
کاکو را دیدند که اضطراب می‌کرد و مجادله می‌نمود تا لشکر اسلام نصرت یافت
و کافران هزیمت کردند و در همان وقت محمد کاکو را در چشت دیده
بودند که لنگر آسیا را برداشته بود و بر دیوار آسیا می‌زد از وی
سبب پرسیدند بود همین قصه را گفته بود و […] رحمه الله […] قضیه
سنجان خواف از مریدان خواجه است و […] استغنی […]

ویرا

ویرا میسا می‌سپید است. روزی که او را مراجعت بوطن امر کرد گفت
گفت مرا طاقت مفارقت شما کی دارم خواجه کرم نمود و گفت هر وقت
که ترا آرزوی ما شود از تمام حجابهای جسمانی و مسافتهای مکانی مرتفع
گردد و ما را از تمام حجابها ببینی و بیهمان بود و او را استاده […] که من از
سنجان چشت زیارت شما کردمی وفات وی رحمه الله سنه احدی عشر و اربعمایه

خواجه یوسف بن محمد سمعان رحمه الله تعالی وی خواهرزاده
خواجه محمد بن ابی احمد چشت است و مرید و تربیت یافته وی خواجه محمد تا شصت
سال زن نخواسته و متأهل نشده بود و همشیره وی نیز که خدمت وی کردی و خوردن
و پوشیدن وی از دست رشت وی بودی و تن به […] نمی‌داد
بود و بجهت خدمت برادر در اشتغال بطاعت خدای تعالی بمیل تزوج بدان
شبی خواجه محمد پدر بزرگوار خواجه ابو احمد را در خواب دید که گفت در ولایت
شما فلان مرد است محمد سمعان نام تحصیل علوم کرده و در روزگار
صلاح گذرانیده خواهر خود را با وی عقد کن خواجه وی را طلب کرد و همشیره را با
وی عقد کرده و وی هم در چشت متوطن شده خواجه یوسف از ایشان
متولد شد خواجه محمد بعد از شصت سالگی متأهل نشده بود اما وی را هیچ پسر […]

۳۹۵

رسیده بود خواجه یوسف را نیز فرزند میداشت و تربیت میکرد و تحصیل
علوم و سلوک راه خدای تعالی دلالت می‌نمود بعد از وفات وی قائم مقام
وی شد خواجه یوسف بعد از چهل سالگی میل انزوا و انقطاع شد سبب گزید
مزار خواجه حاجی مکی که بسیار بزرگ بوده و شیخ ابو اسحاق شامی را زیارت
بسیار میکرد و حله خانه در زمین کند باشارت هاتف غیبی آن موضع را
که حالا حله خانه وی است اختیار کرد چون بیل و کلنگ آوردند زمین بغایت محکم
بود چنانکه هیچ کس آن را نتوانست کند خواجه کلنگ بر دست آورد بیک ساعت خود از
چاشتگاه تا نماز پیشین تمام رسانید و مدت دوازده سال در آنجا
برد و چندان نگریست و وله و حیرت بر وی غالب شده بود که گاهی بودی
که خادم آب وضو بر دست وی بحق و را تا بود وضو از خود غایب شدی و یک
ساعت نجومی بیش در آن غیبت بماندی و باز حاضر شدی و وضو را تمام ساختی
در آن وقت که شیخ الاسلام ابو اسماعیل عبد الله انصاری قدس الله سره
بمزار چشت رسیده بود با وی ملاقات کرده است و وی را بسعادت و
شهرت در مجالس و محافل اخبار وی میکرده توفی رحمه الله تعالی سنه تسع
و خمس و اربعمائه و عمر وی شصت و چهار سال بود و در وقت رفتن پسر مهین خود

خواجه مودود

۳۹۱

قرآن را با دو ضبط آن یعنی با ظاهر
معنی آن کرده است

خواجه قطب الدین مودود را بتحصیل علوم وصیت کرد و قائم مقام خود
گردانید **خواجه مودود چشتی رحمه الله علیه** وی در سن هفت سالگی
تمام قرآن را با دو ضبط آن حفظ کرده بود و بتحصیل علوم اشتغال مینمود چون بسن
بیست و شش سالگی رسید والد بزرگوار وی خواجه یوسف از دنیا رفت و وی
بجای خود نشاند وی بخصال حمیده موصوف بود و بافعال پسندیده معروف
و مردم آن ولایت همه در مقام اعتقاد و محبت و انقیاد وی بودند و وی را
توفیق شرف صحبت و دولت تربیت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی
قدس الله سره نیز یافته بود و در آن وقت که حضرت شیخ الاسلام از ولایت
جام بهرات تشریف آورده بود و خواص و عوام مشاهده کرامات و خوارق
عادات که از ایشان ظاهر می شد نمودند و همه مرید و معتقد وی شدند و آوازه
در اطراف و اکناف آن ولایات انتشار یافت و از نواحی هرات متوجه
مزار متبرک چشت شد خبر آمد که خواجه مودود چشتی مردان بسیار جمع کرده
می آید تا شیخ الاسلام را از ولایت بیرون کند اصحاب شیخ الاسلام را تشویش
پیدا شد و وی خود را همه بهتر میدانست چون روزی امداد سفر از خود
گفت که ساعتی صبر کنید که جماعتی سواران در راه اند چون ساعتی بر آمد خادم

درآمد که اینجا حضرت شیخ الاسلام آیند ایشان را درود و سلام گفتند و خوان نهادند و
طعام خوردند و سفره برداشتند شیخ الاسلام گفت شما میگوئید یا ما بگوئیم که شما بچه کار
آمده‌اید ایشان گفتند که حضرت شیخ بفرمایند فرمود که خواجه ابو بکر فرموده و شما را
فرستاده است که احمد را بگو که تو ولایت ما بچه کار آمده‌ای سلامت باز گرد و اگر
نشنا[illegible] باز باید گردانید ما را باز گردانیم رسولان تصدیق کردند پس فرمود اگر
مراد از ولایت این رباط این ملک مرد مال است از آن وست و ما را از آن
و اگر مراد از ولایت این مردمانند ایشان رعایای خودند پس شیخ الشیخ بخرا[illegible]
و اگر مراد از ولایت است که من میدانیم و اولیای خداوند عز و جل میدانند
فردا ما ایشان نمائیم که کار ولایت چیست و دولت چون این سخن بگفت ابری عظیم برآمد
و یک شبانه روزی بارید و بیخ منقطع شد روز دیگر بامداد شیخ الاسلام فرمود که
سوزان ساخته کنند روئیم اصحاب گفتند امکان ندارد که درین و سه روز بعد از آن
دیگر بار شیخ ملاحی از آب نتواند گذشت شیخ فرمود که سهل است امروز ملاحی کنیم
بر روی آب شدند چون بصحرا رسیدند شیخ الاسلام نگاه کرد و دید که جمعی آمده
بسته همراه ایشانند برسید که ایشان کیانند گفتند مریدان و محبان شمایند نشسته‌اند
که جماعتی بعداوت شما می‌آیند فرمود که ایشان را باز گردانید که شیخ ما را بکار[illegible]

و سلاح

و سلاح این گروه سلاح دیگر است شیخ الاسلام خود به نفس خود روی براه نهادند
چون بکنار آب رسیدند آب بسیار بود شیخ الاسلام فرمود که امروز در ان آب
که ما ملاحی کنیم سخنی از معارف آغاز کردند چندان ذوق بدلها رسید که همه
والده و حیران شدند پس فرمود که همه چشمها بر هم نهید و بگوئید بسم الله الرحمن الرحیم
تا سه بار تکرار کردند هر کس چشم بر هم نهاد و گرد ماری آواز بر کرد و هر که دید که
خود را در آن طرف آب یافت پای او خشک بود چون رسولان آن حال مشاهده
کردند متحیر شدند پیش خواجه بودند و رفتند و آن حال را گفتند کسی پیش آمد خواجه بود و
با دو هزار مرید سلاح متوجه شدند و در راه بشیخ رسیدند چون نظر شیخ بروی
افتاد و از اسب پیاده شد و بوسه بر پای شیخ داد و شیخ دست بر پشت وی نهاد و
گفت کار ولایت چون می بینی گفتند آنچه گفتی که کار ولایت مردان چشم و سلاح ماست
بر وی سوار شو کودکی و مریدانی که در عکس چون بدیه درآمدند شیخ الاسلام
اصحاب در محله فرود آمدند و خواجه بود و با مریدان در محله دیگر مریدان خواجه
بوده و گفتند که ما آمده بودیم تا شیخ احمد را از ولایت بیرون کنیم امروز ما
در یک دیده نیست در من معنی بهتر از این اندیشه کرده خواجه بود و گفت ما
جواب چنان میاید که بامداد برخیزیم و بخدمت وی رویم و اجازت خواهیم

آرزو کردم که کار زوی نه بقوت و بازوی ماست مردان گفته‌اند که ما با هم مشورت
کردیم صواب آنست که جاسوسی بر کار کنیم که چون وقت قیلوله خلوت شود
و مجلس وی خالی از کسی باشد همه در خدمت تو برویم و سماعی بنیاد کنیم و حالتی
برآریم و دران میان ضربی بروی زنیم خواجه مودود گفت این صوابست
که وی صاحب ولایه و کرامتست اما فایده ندارد چون وقت قیلوله شد و اصحاب
شیخ متفرق شدند خادم خواست که جامه بگسترد تا شیخ قیلوله کند فرمود که ساعتی
توقف کن که مرا کاری در پیش است ناگاه کسی در کوفت خادم چون در بگشاد
خواجه مودود را دید که با جمعی انبوه در آمدند و سلام گفتند و آغاز سماع نهادند
و نعره زدن گرفتند شیخ الاسلام سر برآورد و گفت هی هی سهلا کجائی ولی این
سهلا مریدی بود ترکی از فضلای بخارا و صاحب کرامت پیوسته در خدمت
شیخ الاسلام بودی هم در لحظه حاضر شد و بانگ بر ایشان زد و ایشان همه خشک
و ستار شکسته آمدند و میگریختند همچنین خواجه مودود را عظیم خجل برآمد حالی
و استغفار بسیار کرد و گفت بسیار روشنست که این نوبت من از
رضا ندادم شیخ الاسلام گفت راست میگوئی اما چرا با ایشان در این
موافقت کردی خواجه مودود گفت خطا کردم عفو فرمائید شیخ الاسلام عفو

کردم

کردم برو و فرزندان خود را بار گردان و دو خدمتگار نگاه دار و شب و روز
توقف کن چنان کرد و پس پیش شیخ الاسلام آمد و گفت چنانکه گفته بودی
کردم و دیگر چه میفرمائید تا چنان کنم شیخ الاسلام فرمود که اول مصحف قرآن
بخوان و برو علم بیاموز که دانائی علم شیخ زاده است آنگه گفت قبول کردم و دیگر چه
میفرمائید فرمود که چون از تحصیل علم فارغ شوی اجداد و خاندان خود را که
اجداد تو بزرگ بوده‌اند و صاحب کرامت خواجه مودود گفت چون
مرا از خاندان میفرمائید هم شما روضه بزرگ و بیمن مرا خلاص واهمه
شیخ الاسلام گفت پیش آی پیش آمد و دست وی بگرفت و بر کنار جامه
بالش خود بنشاند و بسیار گفت که شرط علم بیش دو روز در خدمت
شیخ الاسلام بود و فواید گرفت و نوازشها یافت و باز گشت و بعد از آن
بمدت فرصتی بجهت تحصیل علوم و تکمیل معارف بجانب بلخ و بخارا سفر
کرد و مدت چهار سال بعد از وفات شیخ در آن مکان در آن باب اجتهاد
نمود و دران دیار هرجا از وی آیات غریبه و کرامات عجیبه که تفصیل
آن تطویل می انجامد ظاهر شد و بعد از آن بچشت مراجعت کرد و به
تربیت مریدان و مستعدان مشغول شد و از اطراف طالبان روی

روی ارادت بصحبت و خدمت وی آورد و شاه سنجان که لقب و نام وی
رکن الدین محمود است و از مریدان خواجه است شرف صحبت خواجه
دریافته بود و چند وقت در چشت اقامت نموده و میگویند که در مدت
اقامت هرگز در چشت نقض طهارت نکرده چون حاجت طهارت کردی
سوار شدی و از چشت بیرون آمدی و دور رفتی و طهارت ساختی
و مراجعت نمودی مسجدی که میان چشت و منزل مبارک وی مقام متبرک است
رو نما شد که آنجا نماز اولی کنند و گویند که مسجد را خواجه سنجان میگفتند
خواجه مودود شاه لقب نهاد و وی همیشه بآن مینازیدی و مفاخرت
میکردی وفات خواجه در سنه سبع و عشرین و خمسمایه بوده است و وفات
شاه سنجان در سنه سبع و تسعین و خمسمایه **خواجه احمد بن مودود**
بن یوسف چشتی رحمه الله وی بسیار بزرگ بوده و بعد از پدر در
مقام وی نشسته و مقبول همه اطراف بوده و در کافه انام شفقتی عام
مردمی عام داشته است گویند که شبی حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم
در واقعه دید که فرمود ای احمد اگر تو مشتاق با منی با مشتاقان توام چون
بنده بموافقت اختیار کرد و مجهول و ازجا کسی وی را آشنا شد بزیارت

۳۹۲

حرمین

حرمین شریفین زادهما الله تعالی تشریفا و تکریما متوجه شد چون اقامت ارکان
و شرایط حج کرد بحرم محترم مدینه و روضه مطهره مصطفویه علی رواقها
تحف التحایا توجه نمود و مدت شش ماه مجاورت نمود و گویند که مدت
مواظبت وی بر مجاورت آن حرم خادمان و بزرگان مدینه خواب دیدند که
وی را از انجا برانند از روضه شریفه آواز آمد چنانکه همه حاضران شنیدند که وی را
ازینجا نرانید که از جمله مشتاقان ماست و بعد از مراجعت مدینه ببغداد آمد
و در خانقاه شیخ شهاب الدین سهروردی فرود آمد شیخ وی را تعظیم و احترام
بسیار کرد و خلیفه بغداد نیز بخوابی که دیده بود وی را طلب کرد و وظایف اکرام
و احترام بجا آورد و وی خلیفه را نصایح جایگیر و مواعظ دلپذیر گفت و
همه محل قبول افتاد و فتوحی و روند بحسب استمالت خلیفه بحضرت وی آوردند
چون بیرون آمد بر فقرا قسمت کرد و بخراسان توجه نمود ولادت وی در سنه
سبع و خمسمایه بود و وفات در سنه سبع و سبعین و خمسمایه **ابوالولید**
احمد بن ابی الرجا قدس الله تعالی روحه وی از
آزادانست که متصل است بهرات عالم بوده بعلوم ظاهری و باطنی
از شاگردان امام احمد حنبل است و بخاری در صحیح خود از وی حدیث

۳۹۳

روایت کرده است درا واین مال بسیار داشته همه را در طلب حدیث خرج
و غزا صرف کرده است از هرات سفر میکرد و هرگاه مال وی برسیدی باز
مراجعت کردی و بعضی از املاک خود بفروختی و بار بسفر رفتی تا تمام
مال خود بدین طریق نفقه کرد گویند یکی از دوستان وی چهار هزار درم
پیش وی اظهار آن کرد چون بخانه خود رفت ابو الولید چهار هزار درم
در صره کرد و بوی فرستاد و چون آن دوست مهم خود کفایت کرد و
همی برآمد آن مبلغ را فقه ساخته در صره کرد و بوی باز فرستاد و ابو الولید قبول
نکرد آن دوست بنزدیک وی آمد و سلام کرد ابو الولید گفت اگر نه رد سلام
واجب بودی جواب تو باز ندادمی آخر چهار هزار درم با صد درم چه باشد که باز
باز فرستی توفی رحمه الله سنه اثنین و ثلثین و مائتین و قبر وی در قریه آزادان است
هرات و متبرک به ابو اسماعیل عبدالله بن ابی منصور محمد الا
نصاری الهروی قدس الله تعالی سره لقب وی شیخ الاسلام است

۳۹۴

و مراد بشیخ الاسلام هر جا که در این کتاب مطلق واقع شده است وی است چنانکه
در صدر کتاب آن اشارت رفته وی از فرزندان ابو منصور مت الانصاری است
مت انصاری پسر ابو ایوب انصاری است که صاحب رحل رسول است

صلی الله علیه وسلم بوده در آن وقت که بمدینه هجرت کردند و مت انصاری
در زمان خلافت امیرالمؤمنین عثمان رضی الله عنه با احنف بن قیس بخراسان آمده
بود و در هرات ساکن شد شیخ الاسلام گفته است که پدر من ابو منصور در بلخ
شریف حمزه عقیلی می بوده است وقتی آن شریف گفت که ابو منصور را
بگوی که مرا زن کند پدر من گفته است که من هرگز زن نخواهم و انکار کرده است
گفته است که آخر زن بخواهی و ترا پسری آید و چه پسری چون بهرات آمده است
زن خواسته و من از وی آمده ام شریف در بلخ گفته است که ابو منصور را بهری
آمد چنان چون جامع مقامات شیخ الاسلام میگوید که این کلمات را به یکی
ضمن الکت یعنی چاه خسفت سوال کرد از ولادت نیکوی و هم شیخ الاسلام گفته
که من بقهندز زاده ام و الخا بزرگ شده ام و ولادت من روز جمعه بوده
در وقت غروب آفتاب الثانی من شعبان سنه ست و تسعین و ثلثمائه و هم وی گفته
که من ربیعی ام در وقت بهار زاده ام و بهار را دوست دارم آفتاب
در حمل بود هم در خانه نور بوده است که من زاده ام هرگاه که آفتاب بحمل رسد سال
تمام کرده و آن میانه بهار بود و وقت گل و یاسمین و هم وی گفته که
... ایشان وقت من در کودکی بوی شدی و وقتی بوی شعر ... انگشت ...

من مهمان او بودم و مرا نوالی کرد و چیزی برخواند خاتون وی که عجوزی بود محتشم و خداوند
ولایت گفت پسر من یعنی جعفر علیه السلام عبدالله را دید گفت ای کنیزک
فلان کس است گفت از مشرق تا مغرب همه جهان از وی پر شود یعنی از انوار
وی شیخ الاسلام گفت که این سیدان فراست خود داده اند اما رسند . بانو عالیه
زنی بوده با شکوه و به نشست که چون شیخ الاسلام پیش آمد جعفر علیه السلام مرا
گفت آن کودک را دیدی در سر او از مشرق تا مغرب از وی پر شود و همه
عالم گفت که پسر من یعنی جعفر علیه السلام گفت که در شهر شما بازاری زاده است
به چند سال که پدر دانند که او گفت و نه وی جنبان شود مگر در همه روی
زمین کس از او مه نبود تا گفت که از مشرق تا مغرب از نور پر شود و احوال این
بانو عالیه آن بود که دختری داشت یک نیم ساله او را خواست یعنی خواجه اسحاق
دختر را نگه داشت و پنج شد شیخ بو اسامه که شیخ حرم بود بدو نزد وی آمد که عم
بود و این بانو عالیه معجزه داشت و فراست آن می کرد اخیر از بر وی یعنی از حق
تعالی بر کاغذ نویسند شیخ الاسلام گفت اول مرا در دبیرستان فرنی کرده
کفشند زبان حوار و چون چهار ساله شدم مرا در دبیرستان تا ملینی کردند و چون
نه ساله شدم املا نوشتم از قاضی ابومنصور و از جارودی و چهارده ساله

که مرا

که مرا بمجلس بنشاندند و من در دبیرستان ادب خوردم و نو بودم که شعر میگفتم
چنانکه دیگران را از من حسد می آمد و هم وی گفت که پسر کمی از چون خواجه
یحیی عمار با من در دبیرستان بود و من بر بدیهه شعرهای تازی میگفتم و هر چه که کار
از من خواستی که در فلان معنی شعری بگوی بگفتمی و زیاده از آنکه اگر خواستی
وقتی آن پسر مرد خود را گفته بود که وی در هر معنی که خواهی شعر گوید مرد
فاضل بود گفت چون در دبیرستان شوی از وی خواه که این بیت را تازی کند
ــ روزی که نشاد کی تو زو آنست . و آن روز دو گردد بدیهه آن بیت
من بر وقت گفتم ــ و یوم اللقی ما فاته فی مسرة . و ساعة یوم
انتظار عصیبة . یوم الوصل یا رب السعادة فالذی . ینغص عیشی الا
رقیب . و این مصرع را از وی خواستند که تازی کن ع آب آید با جوی که
روزی بوده گفت ع عهدنا الماء فی نهر قد جرا . کما عهدنا ربیع الماء
و هم وی گفته که کودکی بوده در دبیرستان بنگر روی ابواحمد نام کی گفت برای کی
شعری بگوی من بر بگفتم ـ لابی احمد وجه قمر اللیل غلامه . ولنا خط غزال
شمامه . و هم وی گفته که مرا پیش مرا از شعرهای تازی بیش است بر قرار نیست
در دست مردمان و بر نیست اجزای من هم وی گفته است که وقتی جائی گرم

که چند بیت یاد دارم از اشعار عرب و هفتاد هزار بیتش یاد دارم و در دو [illegible]

که من صد هزار بیت تازی از شعرای عرب چه متقدمان و چه متأخران [illegible]

یاد دارم و هم وی گوید که با مداد نگاه به قرآن خواندن بودی که هنوز شب آمده بودی

مدرسه شدی [illegible] و ورق نوشتمی و از بر کردمی چون از درس فارغ شدمی

جای نشستگاه یاد کردمی و همه روز نوشتمی و روزگار خود را چنین بخش کرده بودم چنانکه

مرا هیچ فراغت نبودی از روزگار من هیچ چیز نماندی که معمور در آن نبودی و فرمان

بودی که ما به نماز خفتن بر بام ربودمی یاد درس نان از بهر لقمه کرده بودی و

[illegible] درمیان کو بودم و هم وی گفته است که حق سبحانه و تعالی مرا

حفظی داده است که هر چه زیر قلم من گذشتی مرا حفظ شدی و هم وی گفته که من

سیصد هزار حدیث یاد دارم با هزار هزار اسناد و هم وی گفته است که آنچه من

کشیده ام در طلب حدیث مصطفی صلی الله علیه و سلم هرگز کس نکشیده بهر منزل

از نشابور تا هرات که باران می آمد من در رکوع می رفتم و جزوهای حدیث

شکم باز نهاده بودم تا تر نشود و هم وی گفته که مرا از آن بیش که مرا با ول علم

آموختن بوده از وی یعنی نه طلب دنیا بوده که الله تعالی را بود و نصرت سنت

مصطفی را بود صلی الله علیه و سلم و هم وی گفته که روزگار من همه در این گذشت

گوید

بیش اگر من دست بدیدم خود نها دمی گفتندی که این حدیث از او شنیدی و هم وی گفته که من از سیصد تن حدیث نوشتم همه سنی بوده اند و صاحب حدیث نه مبتدع و صاحب رای و به مجلس این ابن نشد و هم وی گفته که بس اسنادهای عالی که بگذاشته ام و بنوشته ام که مرد صاحب رای بود یا

متکلم که محمد بن حسن کرمانی به العلم دون ناظر و اعمی با جلدی نه و صنا بودی قاضی

ابوبکر حیری را دریافتم و از وی حدیث ننوشتم که متکلم بود و اشعری مذهب و اگر چه

اسنادهای عالی داشت و هم وی گفته که من هیچ مذکر و مفسر قران یاد کرده خواهیم

یحیی عمار هم اگر من او را ندیدی و دهان از سر و انستی کرد که هیچ مذکر و مفسر جز او ندیدی

اسناد بوده که خواجه یحیی عمار ایشان را گفته که عبدالله را بنازد ارید که از

وی بوی ها می آید

خواجه یحیی بن عمار الشیبانی رحمه الله تعالی

وی شیخ ابوعبدالله خفیف را دیده بود شیراز و ویرا مجلس نهاده بود

شیخ الاسلام گفت که رسوم علم هرات خواجه یحیی آورده مجلس هرات را واسطه و تن

احمد نبشت موافق کردند نسبت وی به ره گشت قاضی ابوعمر و بسطامی به هرات

آمد مجلس خواجه یحیی آمد چون مجلس تمام گشت فرود آمد و دست وی گرفت و وی

برخاست و گفت از شرق غرب در بر و بحر گشتم در تن و مازه بمهرات یافتم

٣٩٥

دو در نشابور نیز بزرگان گفته بود و طوبی الدنیا شرقا و غربا و توحدت الدین غیبا
بهرات قاضی ابو عمر و بزرگ بود امام و یگانهٔ جهان و فی تاریخ
الامام الیافعی رحمه الله تعالی فی سنه ثمان و اربعمایه توفی ابو عمرو البسطامی
محمد بن الحسین الشافعی قاضی نشابور و شیخ الشافعیه بها رحل و سمع الکثیر
و درس المذهب و املی علی الطبرانی و طبقته و سمع شیخ الاسلام گفت که وی جوان
یحیی عمار بیمار شده بود چون بهتر گشت مجلس کرد در کرسی خود و غلام دست
وی گرفته بود و بر منبر برد و گفت یحیی عمار رحمه الله عمر خود درین سر چوب یعنی
بر کرسی ولکن اکنون بخشتوانم پس گفت شنیده ام که گفته اند یحیی عمار را پای
کشیدند مصطفی را صلی الله علیه و سلم پای در کشیدند ابو بکر بجای وی
نشست و ابو بکر را پای در کشیدند عمر بجای وی نشست و عمر را پای در کشیدند عثمان
نشست و عثمان را پای در کشیدند امیر المومنین علی نشست رضوان الله
علیهم اجمعین مرا پای در کشند عبد الله بیاید و بنشیند بر جای من و ما غ
ملحدان و مبتدعان نیز شیخ الاسلام گفت که مرا نیز روز بپای کرسی نشسته بودم
خواجه اشارت بمن کرد و گفت که عبد الله آن کودک است پس از آن شیخ عمو
مرا گفت که آن عبد الله تو بودی و لعمری که چنان بود و فی تاریخ الامام

الیافعی

الیافعی رحمه الله ان فی سنه اثنین و اربعمایه توفی الامام الواعظ یحیی بن عمار
الشیبانی السجستانی نزیل هرات شیخ الاسلام گفت که دیدار مشایخ و سخن ایشان
و نسبت این طایفه را بیش حرمت که گوینده فلان پیر را دیده و با فلان شیخ
صحبت کرده و گفت قدس سره که دیدار مشایخ را غنیمت باید گرفت که
دیدار پیران اگر از دست بشود از آن درتوان یافت آن همه نبود و چون
حرمت بود دیدار ایشان نبود و فایت آن را تدارک نبود و در نتوان یافت
و گفت قدس سره که مشایخ من در حدیث و علم شرع بسیار اند اما پیر من
در این کار یعنی در تصوف و حقیقت شیخ ابو الحسن خرقانی است رضی الله عنه
اگر من خرقانی را ندیدمی حقیقت را ندانستمی همواره این بیان در می امتحنی
یعنی نفس حقیقت و گفت قدس سره که وی شیخ بلیک سخن که گویان که محمود و کی
حیری و بکرست مرا ابو نصر اینچنین خبر داد که عالم حقیقت مرا دیده و دوا
شد و گفت قدس سره که عزیمت حج اسلام کردم بری برفتم قافله را در آنجا
سال باز شد و از آنجا بصحبت خرقانی رسیدم طرفه گفت در آی ای من
مانو که تو یعنی معشوقه تو از دریا آمدی از دریا آمد از دریا آمدی خدای تعالی
بداند که آن چه بود که وی گفت از غیب و گفت قدس سره که مرا ذکر کار وی آن

از شیخ مرا آگوینده آنست

تمام بود که مرا گفت اگر دریا آمدی و از علم وی آنکه گفت اینکه میخوردم و همی سید
پیری دیگر است و گفت قدس سره که چون این سخن بشنیدم خرقانی هیچ مرد وی
را تعظیم می‌داشت و درمیان سخن میگفت با من مناظره میکنی تو عالمی و من جاهلم
من مجلس ندیده‌ام و نشنیده‌ام از این دو تن و نه خرقانی بخرقان و وقتی
بهرات بمجلس شده بودم و دیده که این دو تن مرا ایشان تعظیم داشتند
که هر آنچه مریدان خرقانی مرا گفتند سی سال است تا با وی صحبت میداریم هرگز
ندیده‌ام که کسی را چنان تعظیم کرده که ترا و چنان نیکو داشته که ترا شیخ
الاسلام گفت مرا که مرا نزد وی فرستاده بودند و گفت قدس سره که با شیخ گفتم
که ای شیخ سؤالی دارم گفت بپرس ای من فدای تو شو که تو از وی هیچ سؤال
کردم سه زبان بود و بدل همه را جواب گفت و دو دست من در زیر خود
گرفته بود و از آن سخن بغره میزد و آب چون جوی از چشم من میرفت و وی
سخن میگفت

۳۹۶

شیخ ابو عبدالله طاقی قدس الله سره العزیز

نام وی محمد بن الفضل بن محمد الطاقی السجستانی الهروی است مرد موسی عم
پیر فنی است عالم بوده بعلوم ظاهر و علوم باطن شیخ الاسلام گفت که وی پیر
منست و استاد من در اعتقاد حنبلیان که اگر مرا ور از وی نعای حنبلیان

نداستی و هرگز هیچ حضرت ندیده‌ام با هیبت‌تر از طاقی و من بر وی ابا تمام
و مشایخ وی را تعظیم میداشتند و وی خداوند کرامات روشن بوده و دو بار
نهروانست و ندیده‌ام که وی در کار کسی بجلس چنان دو روز بوده باشد کردکار
من در تعظیم و نیکو داشت من هر اکه بود که عبدالله با منصور سبحان الله آن
چه نورست که الله تعالی در دل تو نهاده و شیخ الاسلام گفت چهل سال است تا
آمد تا من بدانستم که آن نور چیست که وی گفت و توفی الشیخ ابوعبدالله الطاقی قدس
روحه فی غره صفر سنة عشره و اربعمایه شیخ الاسلام گفت که مر انجشم و دل محمد
قصاب نمودند بزرگ اما خرقانی مرا بشناخت و محمد قصاب تعظیم تمام داشت
با هر چند بار آمد که با من برای مرد خود دستار صحرا با من موافقت کرد و گفت
است تا انجام و در پس او را بر سیده‌ام شیخ الاسلام گفت که شیخ ابو عبدالله باکو
الشیرازی سفرهای نیکو کرده بود و مشایخ جهان همه دیده بود و حکایات بسیار
داشت از ایشان چون از وی با نتخاب سی هزار حکایت نوشته‌ام و سه هزار حدیث
شیخ الاسلام گفت که وی ملک بود بهانه تصوف از همه علوم با نصیب و وی را
تعظیم میداشت که کسی را میدید هر که پیش وی در آمدی مرهای جامه مشایخ بسیار
چون ابن ابی الخیر و خرقانی و مرهای یکی جامه و فرا داشت عظیم و شیخ الاسلام گفت که چون

از وی بازگشتم بخانقاه شیخ ابو عبدالله باکو درآمدم سه دوست بود در
خانقاه وی یکی ملکی شیرازی و یکی ابوالفرج و دیگر ابونصر شیری شیخ ابو ز
داوکه ابوالفرج وی از خانه بیرون دوید و گفت لبیک شیخ گفت چون دانشمند
ازین خانقاه بیرون شد من گفتم شراکت گفتند وی بسفر میشود و وی بسفر رفت
و سفر نه بابت وی است وی آن نیست که خلقی گرد وی نشینند و وی از وی سکون
من گفتم کاشکی از پی این سخن از وی بگفتی تا این همه رنج سفر سود آمدی لیکن
خرقانی را می بایست و بدیعی سفر من برای آن بود **شیخ ابوالحسن البشری**

۳۹۷

السجزی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی از سرای است
ازین مشایخ که من دیده ام سه تن بودند خرقانی و طاقی و بشری و جاری
القلوب بودند و ابوالحسن البشری و وی ثقه بود و در روایات صوفی بود
مشایخ بسیار دیده خبا و حکایات بسیار نیکو دیده و سخن و سماع از ایشان روایت
کند مشایخ حرم دیده بود چون شیخ سیروانی و مزکی و ابوالحسن جهضم
و ابوبکر طرسوسی و ابو عمرو بخید و دیگر مشایخ وقت و شاگرد شیخ ابو عبدالله
خفیف بود و حصری و نوری و ابوزرعه طبری را دیده بود **کاکا**

۳۹۸

ابوالقصر رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی مرد بزرگ بود

در ایام مرا

در ایام مرا خود او امانات پدر من بوده مرا بوی برده و من هیچ
بر آورد او بنه پدر من مرا پیش ایشان بروی باز داشت پیش من فرو آورد وی و
ابوالقصر بردی و وی هم در مسجد بودی زیرا که وی مرد ملامتی بود
و پدر من گفت اما شیخ ابوالحسن تیشه ساز و برادر وی شیخ ابو احمد خاوران
و مریدان کاکا ابوالقصر بودند و پیران روش با نعرهای عظیم بودند
و همه مریدان ابوالقصر چنان بودند که ایشان را نعرهای عظیم بود و من
از وی حکایت کردی **کاکا احمد سنبل و برادر وی محمد**

۳۹۹

خورده رحمهما الله تعالی شیخ الاسلام گفت که کاکا احمد سنبل مه از برادر خود
محمد خورده و باطن نیکوتر داشت و برادر وی الکن تر بود در ظاهر و
باطن چه اما تر و وی درویش بود بغایت و خداوند کرامات و ولایت کار
من دیده ام او را **ابو منصور محمد الانصاری رحمه الله تعالی**

۴۰۰

وی جد شیخ الاسلام است پدر مادر شرف حمزه عقیلی و خدمت ابوالمظفر ترمذی
کرده بود شیخ الاسلام گفت که شیخ احمد کوفانی مرا گفت که این همه بکردی و کرد
بگشتی چون پدر خود ندیدی شیخ الاسلام گفت که من هیچ عباد و اهل دنیا
علم آموخته ام و نوشته ام و رنج برده در اعتقاد و اول آن از پدر خود

اموخته

بود و هم لیکن فرا او و صادق و متقی و با ورع که کس ایشان نتوانستی بود
و نتوانستی ورزید که وی ورزید شیخ الاسلام گفت که پدر من در من نظری
داشت عظیم مرا گفته بود عبدالله جنید گوئی که فضیل عیاض و ابراهیم ادهم
و هم از تو فاضل‌اند و ابراهیم ادهم وی مرا خوابی دیده بود و با من
می‌گفت اما می‌گفت هر روز تعبیر می‌کنیم راست می‌آید شیخ الاسلام گفت
پدر من در مجردی وقتی صافی داشت و فراغت دل در زن و فرزند
افتاده بود و آن از دست وی شده بود همواره اظهار ملالت می‌کرد
تنگدلی می‌نمود ما را وقتی در آن تنگدلی گفت میان من و شما دریای آتش
باد ما چه گناه کرده بودیم وی زن خواست و فرزند آمد روزی در آن
تنگدلی از دکان برخاست و سبحانک اللهم بگفت و دست از دکان
برداشت و به بلخ رفت پیش سید شریف حمزهٔ عقیلی و در تاریخ شعبان
سنه ثلثین و اربعمایه از دنیا برفت و در بلخ دفن کرده اند نزدیک حمزهٔ
عقیلی

۴۵۱

ابو منصور سوخته رحمه الله تعالی علیه

شیخ الاسلام گفت که ابو منصور سوخته پیری بود در قهندز وقتی خویشتن
را فرا سوختنی داد و از بهر او بسوخت او را سوخته نام کردند مرد صافی

بود با

275

۴۵۲

بود با صلابت

شیخ احمد حشتی و برادر وی خواجه اسمعیل رحمه الله تعالی

شیخ احمد حشتی عم ابو احمد ابدال است زیرا که وی متقدم
است و شیخ الاسلام وی را ندیده و غیر خواجه احمد هیچ دوست ما را که
وی متأخرست و شیخ الاسلام را ندیده شیخ الاسلام گفت من
هیچ کس ندیده ام قوی‌تر در طریق ملامت و تمامتر از احمد حشتی و حشتیان
همه چنان بوده اند از خلق بی‌باک در باطن با سادات جهان [illegible]
رفته بود و با وی گشته که از خود و در آن اخلاص تمام ندیده بود همه احوال او
با اخلاص و ترک ریا بود و هیچگونه سستی روا نداشتندی در شرع تهاون
و شیخ احمد بخار را دیده بود و غیر او را شیخ الاسلام گفت قدس سره که احمد حشتی
بزرگ بود و مرا تعظیم داشتی و حرمت که هیچ کس را ندانستی و هیچ کس
سوی خود راه ندادی و بر من بلندی نمودی و وی زیارت شیخ ابو نصر طاقانی
شده بود و این بیت شنیده از وی
در خاک تو ما نشستیم همی سرد اندر
زین پندار گوناگون از بن و اندیش بخاستیم
شیخ الاسلام گفت که من هیچکس ندیدم
بیدار و فراست چون برادر احمد حشتی وی خدمت من کردی و مرا تعظیم
داشتی من قهندز مجلس میکردم و از مجلسیان من کس بود که او وی

۴۵۳

و سخنان من وی را باز بگفت وی گفت گو داسمند شما از کوی ها ست خدای
واند که از آن سخن وی در سر من هیبت یعنی از طمع و آن سخن وی مرا کار بست لیکن الان
مرا او عوت کرد و همه دنیای خود بر من بخشید پس از آن در سرها و رفت
از نیاوران شدم وی مرا به بر دو هر کار از آنجا بود و بو نصر ساعاتی گراز
یاران جشتی بود و وی صاحب فراست عظیم بود و آن وقت که به نیاوران
رفتم زمستان بود و شصت مرد و تن از مشایخ نواحی همه آنجا جمع آمده بودند
جمع و اندر من سخن میگفتم ایشان را و بسط و افشای علم حقیقت اول از آنجا بود و شیخ
از ایشان تا من برا زرفت و همه خداوندان ولایات و کرامات و فراست
بودند و تا ایشان زنده بودند هیچ کس کرامات بحر آن نیامد **ابو حفص نعاوردانی**
رحمه الله تعالی علیه چون ابو حفص نعاوردان که خشم و کوه
و بوش فرا سخن من داشته بود و وی خداوند کرامات ظاهر بود و وی جد
شیخ الاسلام گفت اگر بوحفص نعاوردان زنده بودی شما جامه خود از وی
در کشیدی و در وی نگرستی و من برا سید و بزرگ شیدم با کرامات
ظاهر و فراستی عظیم دوستی از دوستان او بود و دوستان او بوسیده نشناسند
از غیرت او تا دوستی نبود از دوستان او دوستان او را نشناسند

کواشانی

۴۵۴

بو بشر کواشانی رحمه الله تعالی علیه و چون بو بشر کواشانی کر
کو زفان سخن وی فرود آمد **احمد مرجانه و احمد کاه باستانی رحمه**
الله تعالی علیه و چون احمد مرجانه و احمد کاه باستانی که مشایخ

۴۵۵

وقت رقص میکرد و جمع و اندر روز آنجا بودیم هر روز مهمان کسی و مرا آن
وقت جامه فتوح رسیده بود از آن خرقه سجاده بجای یاد و روم روی
در آن ایام سماع میکردم و جامه پاره میکردم چون از سماع بیرون
آمدم مسجد جامع آمدم و در چهار سماع بودم که یکی از ایشان فراز آمد گفت
آن جوانی بود که با تو در سماع سخت گرم گفت تو جوانی از مشایخ که در آن
در دست با تو میگشت در سماع هر گاه که آن برگشت فرا میبرد بود
شوریدی و بیطاقت ترشدی در سماع گفتم کس را بگوی و دیگر پس از آن هیچ روز
با هم نرسیدیم مگر با حفص که وداع من و دوستان آمده بود که بخواب رفت
از دنیا و وی آن جعفر بیرون رفت و بوبشر کواشانی در مجلس املاء اسحاق حافظ
فراگرفت و دانشمند از آنجا آمدی نشستی که من هم آنجا با توام و در سخن من
نشسته چرمی گفت بیاید با خود بیاوردیم که از آن بود هر که خشان و دیگر با سید او
با آن رسید که و من الناس من یتخذ من دون الله انداداً و سخن بگشاد و

۴۰۶

و بوسه گفت شیخ احمد حاجی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام
گفت که شیخ احمد حاجی از پیران منست شیخ حصری را دیده بود و ابوالحسن
طرزی و غیر ایشان را و از ایشان حکایت میکرد و ویرا گفتم از حصری
هیچ خبر داری گفت یکی از مشایخ بر حصری در آمد حصری نبود از
خود بی شیخ میگفت نحن و الکف یا بنتی اعلف گو انکه سیه
رود دست رحم منزد شیخ الاسلام گفت در آن میگوید که تعلف حاجت
در آن نگر که بجز او ترا حاجت است شیخ بوسلمه باوردی رحمه

۴۰۷

الله تعالی علیه شیخ الاسلام گفت که شیخ بوسلمه باوردی خلف صوفی
مشایخ از پیران منست پیر من بود و مشایخ بسیار دیده چون بوعبدالله
رودباری و عباس شاعر و بوعمرو نجید و بایعقوب نهرجوری رحمهم الله

۴۰۸

تعالی ابوعلی کیال رحمه الله تعالی علیه شیخ الاسلام
گفت که من شیخ بوعلی کیال را دیده ام اما خرد بوده ام و ویرا نشاخته ام
بزرگ بوده شیخ سیستانی است طریق ملامت داشته و ویرا کرامات بسیار
توان کرد که خود مرا از کرامات بود وی و شیخ احمد نصر و شیخ بوعبید

۴۰۹

مالینی هر در صفه سرای صوفیان بوده اند و من آنجا حاضر ابوعلی گر

سلمه بفتح سین مهمله و لام

رحمه الله تعالی

رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که بوعلی زرگر از پیران منست از
پیران مهین صوفی بود شاگرد ابوالعباس قصاب آملی و از وی حکایت

۴۱۰

کردی ابوعلی بوتکرار رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که
وی نیز از پیران منست مرد جواد بود و شیخ حصری را دیده بود و از وی

۴۱۱

حکایت کردی شیخ بونصر قبانی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام
گفت که وی سفرهای نیکو کرده بود و مشایخ بسیار دیده شیخ ابوعمرو اکاف
را دیده بود و خدمت کرده بازوان و ابوعمرو نجید را دیده بود و شیخ
بونصر بوعبید الله تاک را دیده بود و با رفقان فارس شاگرد شبلی

۴۱۲

و حکایات کرده مرا از ایشان شیخ اسمعیل نصرآبادی رحمه
الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی پسر برادر شیخ ابوالقاسم نصرآبادیست

۴۱۳

از وی حدیث دارم و حکایات از پدر وی شیخ ابومنصور
کازر رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که وی در دو
بنگاه بود و مشایخ بسیار دیده بود و مرا از عمو بود و شیخ احمد نجار استرا

۴۱۴

بادی را دیده بود و ابونصر سراج صاحب اللمع را دیده بود شیخ اسمعیل
دباس حرفتی رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که اسمعیل

بفتح دال مهمله و فتح با موحده و سین مهمله

و با بعضی از پیران صحبت ... مرد و شیخ بود و مجاور شیخ مؤمن شیرازی را دیده
بود و از وی حکایت میکرد ابو سعید معلم رحمه الله تعالی

۴۱۵

شیخ الاسلام گفت که بو سعید معلم بر روش نیکو و نیکو دل و صادق و مرید شیخ
جنید بو سعدی ابراهیم کبل را دیده بود شیخ محمد ابو حفص کردوئی

۴۱۶

رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت که شیخ محمد ابو حفص کردوئی بزرگ بود خداوند
وقت عظیم و از پیران منست وقتی ویرا بیماری افتاد و قوم بسر وی گرد
وی شدند یکی معرفت گفتن دعوی کرد و پیش وی طاقت آن نیاورد و عیم
بوی در آمد برخاست و گفت حق حق حق چون ساعتی گذشت با خود آمد
گفت استغفر الله استغفر الله استغفر الله ضعیف شده ام و عهد خود ... شیخ
عمو رحمه الله تعالی علیه کنیت وی ابو اسمعیل است و نام وی

۴۱۷

احمد بن محمد بن حمزة الصوفی شیخ الاسلام گفت که شیخ عمو خادم حرم بود
وی پیر من بود و شیخ من بود یعنی ادب و رسوم صوفیان از وی آموخته‌ام و عمو
مرید من بود و ما مرید یکدیگر بودیم و ویرا از من هم کار شدی بودمی و چون وی
نبودی من بجای وی بودمی و چون بسفر بودی نامه‌ها همه بمن استادی
مشایخ جهان دیده بود و شیخ ابو العباس نهاوندی ویرا عمو لقب نهاده بود

چنانکه

چنانکه گفتست شیخ ابو عمرو قزاز را دیده بود و میان ابو ... و در سفر اول حج
داشته‌ام شیخ احمد نصر طاق تعالی کرده بود و شیخ ابوبکر کانروانی را دیده
بود که وی جنید را و شیخ ابوبکر مفید را دیده بود و وی با جنید و با
بروانی صحبت داشته بود و با همه مشایخ حرم چون بوالحسن جهضم همدانی
و شیخ ابو الخیر حبشی و محمد ساخری و شیخ جوال کرد و شیخ بو احمد و بوالحسن
صرکی و بو العباس نهاوندی و ابو العباس قصاب و عراقیان از مشایخ وقت
را دیده بود و ویرا نواخته بودند و وی خدمتهای نیکو کرده بود
ایشان را و اجتهادها بسیار نموده و شیخ ابو الفتح طرسوسی را دیده بود و در
رجب سنه اربع و اربعین و اربعمائه از دنیا رفته و عمر وی نود و دو سال
بود شیخ احمد کوفانی رحمه الله علیه شیخ الاسلام گفت

۴۱۸

که شیخ احمد کوفانی خادم عمو بود وی پیران بسیار دیده بود و سفرها نیکو
کرده وی مرا گفت که ما از تو بدانستیم که ما کرا دیده ایم یعنی بو العباس
قصاب را بحقیقت ابو الحسن کال رحمه الله تعالی شیخ الاسلام گفت

۴۱۹

که وی مردی بود دراز تن و فر وی باشکوه بود و بزرگ کسی بود
نیکو شناختند و بسی در مکه دیده بود و ازو ویرا ... بادی

از مریدان وی مرا حکایت کرده از حال قاسم حصری که حصری گفت
تطلع الشمس الا باذنی شیخ الاسلام گفت که قاضی ابوالعلا [illegible] مرا گفت الله تعالی
را بخواب دیدم گفتم خداوندا حیاطی چه می گوید گفت آنکه او را [illegible]
مانند کرد او را از من بازداشت شیخ الاسلام گفت که مرا پدر ابوعلی سیاه روزی نمود و ما
چون از خرقانی بازگشتم قصد شیخ عمو از وی بازگشته بود و مرا حکایت میکرد
و مرا از خرقانی و ابوعلی سیاه مرو قرابت بزرگ بود و صاحب سخن و کرامات
عظیم بود شیخ الاسلام گفت که پیر محمد گنبدی با بوصادق [illegible] وصال
وقتی در وصال بود و من با وی بودم [illegible] مرا گفت که وی از [illegible]
تمام کرد و گفت که صد روز [illegible]
چون [illegible] شیخ الاسلام گفت که محمد [illegible]
و ملامت و مرا حکایت کرده شیخ الاسلام گفت که من [illegible] بوسعید
بوده ام و وی [illegible]
جوشیده [illegible] چون نزدیک وی شدم [illegible]
تمام [illegible]
اعتقاد [illegible] در طریقت مشایخ [illegible] بعضی مشایخ

با وی نزدیک بود شیخ الاسلام گفت احمد حضرویه روزی در مناجات گفت
یارب امیدهای ما از خویشتن بریده مکن بار دیگر گفت یارب امیدهای ما از
خویشتن بریده کن شیخ الاسلام گفت که احمد گفت عام راست و آنچه بار دیگر گفت
خاص راست که امید علت است امید با وجود بود و دریافت امید کی بود و بی
وی کعبة العافیة والتصوف لا یکون شیخ الاسلام گفت که صوفی احوال خویش را متهم
کند که دعوت و افعال خویش را متهم کند که ریاست و زوال خویش را متهم
کند که بی معنی است [illegible] در بادیه مضطرب شد گفت [illegible] بیرون
آی [illegible]
[illegible] شیخ الاسلام گفت [illegible]
[illegible] کفایت کرد [illegible]
[illegible] گفت [illegible] ازنک باد [illegible] گفت شیخ
ابوعلی سیاه مروی گوید که از هر چیزی که چیزی بشود چیزی نماند مگر شریعت که چون
از آن چیزی بشود هیچ چیزی نماند شیخ الاسلام گفت [illegible]
شریعت [illegible] در شریعت نقصان است [illegible]
[illegible]

گوید که هر که خویشتن را بباطن خاص بندید ما خود را بظاهر عام بندیم شیخ
گفت معنی آنست که حقیقت بر دست نیاید تا رسم عرف بر جای نهند [illegible]
شیخ الاسلام گفت غسان بود که هر چه شنیده بودی از خصال حمیده و افعال پسندیده
چه در حدیث و چه در حکایات آنرا خواستی که آنرا بکردی و وی گفته
است که چون سنتی شما را رسد از پیغمبر صلی الله علیه و سلم اگر توانید که
آنرا ورد کنید دائم بورزید باری یکبار بکنید تا نام شما از زمره
سنیان کنند و همچنانست از معاملت نیکو و احوال و اخلاق مشایخ که ما را
بآن فرموده اند که برای ایشان بر دیده و بیشتر از شما آن کنید اگر همه نتوانید باری
چیزی بکنید وقتی در راهی میرفتیم درویشی سوگند بر من داد بخدای تعالی که ترا
شلواری می باید امام از اسب فرود آمد و شلوار بوی داد مردمان گفتند این چرا
کردی که این گدایان همه دروغ گویند از آن بند گفت من از آنم رها نبود
که وی سوگند بخدای تعالی بر من داد و من نخواهم که بر گردم و مراد وی بدهم شیخ الاسلام
گفت من آن کار کردم و شلوار آن درویش دادم و بی شلوار بمجلس رفتم شیخ الاسلام
گفت من بسیار با جامه عاریتی مجلس کرده ام و بسیار بجای خوردن بسر برده ام
و بسیار خشت زیر سر نهاده ام و آن وقت ما را اتباع و دوستان و شاگردان همه بودند

و توانگران

و توانگران بودند هر چه من خواستی بدادندی اما من هیچ نخواستی و ایشان را [illegible]
نکردی و من گفتمی چرا ایشان خود ندانند که من هیچ ندارم اگر کسی چیزی بخواهم من
خود گرسنه بودم و بسیار گرسنه [illegible] و نباید داشت و دو جامه تا [illegible] ما را در یخ
افکند و ابتدای درویشی و محنت ما از آن وقت بود شیخ الاسلام گفت که من زمستان
چند نشستم و سرمای عظیم بود در جبه خانه من بود بی کلیچه بود و چندان که نان [illegible]
نخورد بارها که [illegible] و پوشیدمی اگر پای را بپوشیدی سر برهنه شدی و اگر
سر را بپوشیدی پای برهنه ماندی خشتی که زیر سر نهادمی و هیچ جامه
مجلس من گردی [illegible] روزی عزیزی درآمد مرا [illegible]
در دندان گرفت و [illegible] و ساعتی بود دستار از سر فرو گرفت و
بنهاد و برفت شیخ الاسلام گفت که مرا دوست بس آن بود که تا از این مجلس
چیزی دانم و از کسی هیچ نخواستم و در دل من از آن بار زحمتی بود شخصی [illegible]
شیخ را بخواب دید که گفت فلان دکان را بعبدالله [illegible]
را [illegible] و [illegible] کفایت کرد و آن مرد [illegible] آن دکان را [illegible]
بستد و شیخ الاسلام گفت که [illegible] بود و من [illegible] میخوردم
شیخ الاسلام گفت که [illegible] عمر خود الله تعالی [illegible] در طلب دنیا ندیده ام

واکنون بر من بکشتاسند امام را از آن چه اگر بند بر من کام و خشم و اگر از
برقول من هیچ قدر و خطر نیست که من بر خشم تا آن وقت که از آن بستم و
[illegible] این همه هنر بود مرا از من بخشیدند و اگر ملک سلیمان را مرا دادی
هر چه که من دیده بودم و مرا خوش کی همه بود و می بایسته و در دکار بخشیدم و دل
کشته بود آن مرا نقد مسکنند که سکوی این آیت که فلان وقت دیده
بودم و بر دل هر که کشته بود آن وقت که مرا آیت آن بود مرا و اکنون چندان
ترکی بود که ملازمت مجلس شیخ الاسلام میکرد و در بر شیخ الاسلام مقدار
سیری نور میدید روزی با شیخ احمد کوفانی گفت تو آن سر نور می بینی
بر سر خواجه گفت می بینم شیخ الاسلام گفت کی می بیند [illegible] آنرا کان
ترک خبری میده و گوید که من نمی بینم آن ترک هیچ رفت و باز آمد پس از آن
آن نور ما شیخ الاسلام گفت که آن ترک گفت اکنون آن نور می بینم [illegible]
گفتم تو اکنون خود را [illegible] و خود را از ترک در خشم می آیی که هیچ کرده ام
حاجی ام آن وقت نه خدا و بر بیمار و [illegible] بودی شیخ الاسلام گفت که هر کس را
[illegible] است یعنی معشوقه و بهار است که من بهار را دوست دارم و
هوا گرم شده و گلها همه برسیده و مرا هوا است که گل بینم تا خشم مرا [illegible]

نگارگاه

نگارگاه رفتیم در باغچه لاله دیدم [illegible] سخت نیکو که [illegible]
بود که مثل آن لاله بود شیخ الاسلام گفت که وقتی بکدال بودم صحبت [illegible] سرای خود
نشسته بودم اندر آن که سبب امری [illegible] بحجت و کاغذی که [illegible]
دواتی و بخط شرح بر آن نوشته که فرج فرج شیخ الاسلام گفت شیخ ابو
[illegible] هشت سال مکه بود مجاور شیخ سوال کرد و از صحبت بود که کسی که خبری
در مکه سوال کند و هی هشت روز چیزی نخورده بود [illegible]
پیش بجهة خود را [illegible] فکنند که دو رکعت نماز کنند آرزویی
درخواست از الله تعالی [illegible] مرد [illegible] گفت چه خواهی گفت [illegible]
[illegible] گفت دادم و دیگر چه خواهی گفت حکمت گفت بدادم [illegible]
شیخ الاسلام گفت که از [illegible] که آن [illegible] بود و دیگر کعبی [illegible]
[illegible] بخط سپید که سعید و [illegible] کشتی [illegible] که هر کرا از
[illegible] هیچ [illegible] شیخ الاسلام گفت مرا آن شاید که [illegible]
[illegible] گفت [illegible]
بجای آرم اما در خبر بود که بجای آرم و [illegible] مقام مرد نگویم که [illegible]
[illegible] نیک که رفتن [illegible] یعنی

اگر خواهم بمدد آیم شیخ الاسلام گفت مرا سنگ انداختند که خدا آگهی اهل ولایت را
از دیگران و معنی گفتیم که خدا آگهی که مرا انگشت نهند شیخ الاسلام گفت کسی بود
که بگویند فراست داد و آنچه میگویند و آنچه میگویند می‌خندند و این کار ترا
وی را هم باشد و کسانی شنیده که وی را این مقدار وقتی باشد و وقتی نه در وقت غلبه
وصولت نگویند و بود که آن سخن بر زبان وی برود و آن حقیقت باشد و فراست
و وی از آن آگاه نه شیخ گفت شما که دام فراست پس گفت آن نشنیده
که آن فراست و برادام است اهل ولایت و آن نشنیده ابدال و ابرار
و رنها در او بود و آن صحیفه مخطوط است که وقتی با که بر وی پوشیده بود و گاه
باشد که آشکارا بود اگر آن گونه معجب باشد و اگر در غلبت خون از او
باز دارند سخنان که از وی گوید جامع معانی شیخ الاسلام گوید که شیخ الاسلام
چنین بود شیخ الاسلام گفت که ابو الحسین دراج باز روی یوسف بن الحسین
بری آمد از مصر که حال وی پرسید گفت یا این زندیق چه کار داری
چون بعد از آن بری بر وی در آمد وی را گفت میخواهی آن داری گفت دارم
تیمی ای ناحی دوست بخواند یوسف بن الحسین در سماع شد بیدار و طوفان
از چشم وی روان شد گفت یا ابا الحسین عجب مدار که چنین مصیبت کرده

ری

ری میکردی و حال من می‌پرسی میگویند یا ابن زندیق چه کار داری از
وقت صبح باز قرآن میخواندم انگشت از چشم من بیامد من یک بیت که تو خواندی
ببین که چه حال ظاهر شد شیخ الاسلام گفت بدانم که از اول وی را شناخت [illegible]
میکرد و نفس جنس بحکمت تا نگاه کرد و علامت با خود در آن حال علت بجایی آورد و از آن از
است از آن بیش تفصیل حکمتها و نکتهای که بر زبان شیخ الاسلام که در این رساله [illegible]
منتخب نکته منتخب است بسیاری از آنها که نسب و شاید که بعضی دیگر باید از [illegible]
تعالی و انجاز مقدار اقتصار افتاد و وفات وی روز آدینه بوده بیست
و دو و نهم ماه ذوالحجه سنه احدی و ثمانین و اربعمائه و عمر وی هشتاد و چهار
سال بوده

شیخ ابو اللیث فوشنجی رحمه الله تعالی

۴۲۰

شیخ الاسلام گفت که لیث فوشنجی بزرگ بوده و عارف باری بزرگ رفتی
وی کوه که از پوشنگ بهرات آمد من تا آن بسیار نماندم که ایشان
میگفت شیخ تو کو روشنانی بر پای کودکی نشسته بود منکر شده جاها در [illegible]
از آن مراعات هدیه شیخ الاسلام گفت که بود ابن سعید بن سلمه الکوفی از
بزرگان با بعضی تو حقه شنیدی و کریستی یکی از ین طایفه که صحبت التلذذ
بالبکا نعت البکا شیخ الاسلام گفت که بار باید اصحبت تو در سنگ

[illegible marginal notes]

حسرت لذت می یابند و توجه باید فرمود لیت قوت شیخه تحیات آن
وی برفت او و یاران بودند بر سر قبر وی حالتی پیدا شد و بر نام خان
چار طاقی و دران می بودند تا ملک میرفتند و پهلوی وی می نشستند
رحمهم الله تعالی شیخ عمو می گفت که این قبر فلان است فرو نشستیم و این آن
فلان و من می شنودم قبر ایشان و پیر شیخ الاسلام را خوش می آمد و می
موافقت و مهابت ایشان را او گوید محمد عبدالله گازر گفت که همه چیزی که
خود را می بینم سبب آن داغم که لیت قوت شیخه دنی در دل و هراة
عوق شد می پنداشتیم الهی اکنون مرا گرفتی برگ آمدن نه دارم اگر م
بسلامت بیرون آری سه بار ترا سوره قل هو الله بخوانم گفت از آن
برستم نه سال است تا در آنم که بخوانم نتوانم هر که گویم احد
گویند آنم که تو سکونی و دانی که احد کیست مرا بس درد

محمد بن عبدالله گازر هروی رحمه الله تعالی

بزرگ بوده است
از ین قوم در هراة و صاحب کرامات و ویرا در تاریخ آورده
وهو محمد بن عبدالله القصار الهروی من فتیان مشایخ هراة کان
اتقی المشایخ فی وقته و احسنهم هدیا و خلقا و طریقا و خواجه بوعبدالله

گازر هروی ... محمد بن عبدالله یعنی وی محمد بن عبدالله ... است از جوانمردان مشایخ ... [illegible]

۴۲۴

بوقال بوی ارادتی داشت عظیم و برای وی کارها کرده بود و وقتی ویرا
گفت خواجه این همه مسکینی اجر تو مرا بدان شهر بیرون خوابی کرد گفت مرگ
تو روزگاری بر آمد و وی زنبیل بری بود محمد عبدالله گازر سخن می گفتی
در معاملت و ترک دنیا و در دلها اثر میکرد و مردمان دست از دنیا بداشتند
و از املاک خود بیرون آمدند خواجه بوعبدالله ویرا گسیل کرد و گفت
باید رفت از شهر بحوالی شهر جایی که خواهی می رو که سخن تو مردمان را
زیان میدارد یعنی چون مرد دست از دنیا بدارد سیم سلطان چه
کرد و خواجه بوعبدالله چارسال دست خدمت شبلی کرده بود ولی سوال
مال عظیم بروی نفقه کرده بود شبلی ویرا جواد خراسان گفتی و جود
و ثقه و مکر

شیخ عمو رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که وی
مردی بود درویش بزرگ و خداوند ولایت و فراست هم گازر کار بام
فرست روزی خواجه بوعبدالله بوقال بوی بر گذشت نیشابور بود آل
کی بود که ترا فروش شد و مرا فرو نشاند خواجه بسیار بود و کسب کرد
بر گذشت گفت ای شیخ نتوانم بود که ترا بر نشاند و مرا فرو نشاند
شیخ گفت

۴۲۳

یکی مهتر برآمد امیر خراسان وی را بگرفت و بقلعه قلاه برد و در طاقی کرد

و در برآورد و آنجا برفت **خواجه خیرجه رحمه الله تعالی**

شیخ الاسلام گفت خیرجه غلامی بوده سیکارزکاه فرست خواجه وی روی

بخیر آمیسید و کرامات عظیم مشاهده میکرد وی را آزاد کرد و بکازرگاه

آمد و خانگکی بساخت و مقام کرد شیخ الاسلام گفت که من پسر خواجه وی را

دیده ام و مرا از وی حکایت کرده وی گفت که وقتی سیل آمده بود

و وی بر سر پل سنگ شده بود و میگفت خداوندا مرا سیم باید بستم

و مرا زر باید بده و مرا غلام و زمین باید و هرچه باید بخیرجه را همین

تو بس شیخ الاسلام گفت حال آن کس که محل عزت است اما اعتبار بحال [illegible] تعالی

بندگان از نسبت علت [illegible] اگر غلامی بود و حبشی بخواند و بوجهل و عتبه و شیبه را

که سادات مکه بودند براند وی چه کرد و ایشان چه کردند هیچ [illegible]

[illegible] و کس را در آن سخن رسید شیخ الاسلام گفت که چون کسی را

بودی یاد [illegible] بخیرجه شدی تا وی حمد برخواندی و بدمیدی و در

راحت باز بدید کردی وقتی دانشمندی را درد دندان بود وی [illegible] شد

بخواند و بدمید به شد آن دانشمند گفت خیرجه [illegible] سبحانی از ازار تو

راست کنم

راست کنم گفت نه تو دل خود راست کن شیخ الاسلام گفت که من از

خرقانی الحمد لله شنیدم که وی تهی بود الحمد لله نمی توانست گفت و وی

[illegible] سید و غوث روزگار بود **ابو عبد الله احمد بن عبد الرحمن**

بن نصر عبد الله المالینی رحمه الله تعالی وی از مهینان شیخ

هراتست از اقران شیخ عمو وی حج اسلام کرده بود و مشایخ حرم

را دیده بود و صحبت داشته عالم بوده بعلوم ظاهر و باطن و در زهد و

ورع یگانه روزگار و بیخود و ترک دنیا بحق کردی و سخن وی را در دلها

اثر تمام بودی صاحب کرامت و ولایت بوده یکی از اصحاب وی عبد الله

بن محمد بن عبد الرحیم بوده است وی گفته که شیخ من ابو عبد الله احمد نصر روزی

مرا گفت برو بمکه و فلان کس را بگوی که چنین و چنین کن من [illegible]

[illegible] آن پیغام بگزاردم بدان کسی که [illegible]

بنزدیک شیخ باز آمدم آن وقت که آنجا رسیدم خواستم که [illegible]

کس [illegible] وی رقعه بودم گفت برو و سخن شیخ را خلاف مکن [illegible]

[illegible] سخت [illegible] شیخ الاسلام

قدس الله سره العزیز در اوایل حال بسیار زیارت وی رفتی **ابو الفتح**

۴۲۵

شیخ ابو نصر بن ابی جعفر بن ابی اسحاق الهروی الحاجی بادی قدس الله سره وی کنیت ابو نصر محمد بن احمد بن ابی جعفر عالم بوده بعلوم ظاهر
و باطن و فقیه روزگار و از اهل کرمان بوده سبب توبهٔ وی آن بود
که روزی شخصی فتوی آورد که چه فرمایند ائمهٔ دین درین مسئله که شخصی در خوا
چوبی چند از روی غضب بر در از کوشکی زد و آن در از کوشک وی
باز شکست و گفت ای خواجه این خشم نیز بر مظلوم رانده کرامه و وا
از عهدهٔ این خشم راندن چون بیرون خواهی آمد اکنون مدت سال
کان شخص میگرید و حالا آن خشم بخون بدل شده است حکم طهارت و نماز
وی چون است چون ابو نصر این فتوی بخواند از هیبت آن سخن بیهوش شد
چون بهوش آمد احرام صحبت آن شخص بست چون بمنزل وی رسید
وی دران گریه و آن خوف از دنیا رفته بود پیری دید با روی نورانی و
موی سفید و چون از دیدهٔ وی دو جوی و بر روی خشک شده اما حسن
ابو نصر از خندهٔ وی عجب آمد بتکفین و تجهیز وی کردند و نماز گذاردند
چون ابو نصر از آنجا باز گشت کر آن پیری بوی رسید و گفت ای جوان
چرا میگریی مگر آیتی از کتاب الله تو رسیده است که آن کار نکرده اما آن

گریستن

285

گریستن بگریستن و این سوختگان می باید و دل سوختگان چون آن
انگشت و بگذشت شیخ ابو نصر را درد بدرد و سوز بسوز می فزود و از حرم
دران بود و بیرون آمد و سفر سیاحت پیش گرفت و گویند که شیخ کبار را
خدمت کرده و صحبت خضر علیه السلام دریافت و در حرم مکه و مدینه
و بیت المقدس و غیر آنها ریاضت کشید و عبادت کرد و در آخر بهرات
مراجعت کرد و عمر وی بصد و هشت و چهار سال رسید و در جمعهٔ
از دنیا رفت و قبر وی در خیچه بادست بزارد و تبرک

۴۲۶

سلطان مجد الدین طالبه قدس الله روحه گویند که وی از اهل
عسکر بوده در ترک و تجرید و توکل یگانه بوده در ولس محمد چوگر که یکی از
ابدال بوده و در جامع هرات بسر بردی روزی در مسجد خفته بود کوزهٔ
آب وی ریخته بود خادم مسجد آنجا رسید پنداشت که وی بول کرده است وی را
چنان بزد که اعضای وی مجروح گشت چوگر آهی بزد در بیت مسجد آتش
بود آتشی پدید شد و مسجد بسوخت و از آنجا بازاری که از آنها از جملهٔ وی بود
کهندی در آمد سلطان مجد الدین طالبه یاران خبر کردند در عقب چوگر روان
شد چون بوی رسید گفت چوگر بسر مسلمان را چرا میسوزی چوگر باز گشت

و آب چشم خود بر آن افکندی آتش فرو مردی و این رباعی بگفت . آن آتش
و شمعی که بر افروخته بود . او سوختن از دل من آموخته بود . گر آب دو چشم
من نبودی هر شب . هم جمله جهان ز گرمی سوخته بود . گویند وقتی سیل آمد
نزدیک شد که هرات را ببرد خبر بسلطان محمد الدین بردند گفت خرقه فراش
نهید چنان کردند فی الحال سیل باز گشت امام فخر الدین رازی رحمه الله علیه در
وقت وی بوده است و بصحبت وی رسیده و تبرک جستی چون ویرا وفات
رسید در اندرون شهر هرات میان درب خشک و فیروزآباد دفن
کردند و شیخ محمود اشنوی رحمه الله تعالی که صاحب رساله غایة الامکان فی
معرفة الزمان والمکان است در گنبد مقبرهٔ وی مدفون است و این شیخ محمود
از اصحاب و تلامذهٔ مولانا شمس الدین محمد بن عبد الملک دیلمی است رحمه الله
از اکابر مشایخ و محققان است و بحر در معرفت سخن و تحقیق آن چنانکه در مصنفات
وی مذکور است در مصنفات دیگران کم یافت شود ابو عبد الله

٤٢٧ **مختار بن محمد بن احمد الهروی رحمه الله تعالی** وی از بزرگان
مشایخ هرات است جامع بوده میان علم باطن و ظاهر صاحب کرامت
و ولایت بوده است گویند که لوح قبر وی چنین نبشته که در سنهٔ سبع و ستین و برفت

از دنیا

از دنیا وی گفته است که طعام چنان خور که تو او را خورده باشی نه او ترا
هم وی گفته که جامه چنان پوش که عورت و فخر و خیلا از او نهاد
تو بپوشد نه آنکه آتش آن علینها را بر فروزد و هم وی گفته که در هر کار که ما
چنان باش که اگر عزرائیل آید از آن کار ترا انکار و دیگر نباید شد و در آن کار
همه حالات تو با تو باشد اگرچه طعام خوردن باشد تا عملی مباح
در باطن حال الصالح بود و نیت تو در آن فعل رضای حق بود سبحانه و
نگاه داشت شرع و هم وی گفته که اصل عبودیت آنست که چنان باشی ظاهر
که از تو همه شرع ظاهر بود و چنان باشی در باطن که در تو با او غیری را گنجائی نبود
و ویرا اصحاب بسیار بوده اند همه اصحاب ولایت و کرامت چون ابو علی
مجتبی العلوی الحسینی رضی الله عنه و از وی کرامات بسیار و خوارق عادات
بسیار منقول است و وی سید امام مشهور بوده و قبر وی در پایان
پای ابو عبد الله مختار است و چون فقیه ابو عثمان غزی رحمه الله تعالی
از غایت شوق و سوختگی ویرا سوخته میگفته اند و ویرا وقایع بوده
گویند آن روز که سید امام را در هرات وفات رسید وی در مرو الرود بود
ویرا آنجا در باطن مصیبتی عظیم افتاد چنانکه بطاقت شد و بهرات آمد

٤٢٨

گفتند که در همان وقت سید امام وفات یافته بوده است و اضطرابی
که در باطن وی پیدا شده بوده است بسبب آن بوده است چون آتش
شوق سوخته یافت وفات ویرا در گورستان خیرآباد و در پایان پای
عبد الواحد بن مسلم رحمه الله تعالی دفن کرده

شیخ ابوذر بوزجانی رحمه الله تعالی

شیخ الاسلام گفت که من یک تن
دیده ام که بوذر بوزجانی را دیده بود صفا و گوهر در بوزجان مرا
رنج عظیم رسید و طلب بسیار کردم تا ویرا یافتم و دیدم بوذر خداوند
کرامات ظاهر بوده گویند که در بوزجان مدرسه بود که شیخ ابوذر ساکن
آن را اولیا میخواندند روزی در آن مدرسه نشسته بود خادم مدرسه درون
آمد گفت اولیا در چکارند خادم گفت امروز چیزی نیست اندر آن
مدرسه درختی بود توت خادم را گفت برو و آن درخت را بیفشان
خادم آن درخت را بیفشاند هر برگ که بیفتاد در حال سیم شد شیخ آن
گرفت و از برای ایشان طعام بخرید روزی سبکتکین پدر سلطان محمود
که وفات وی در سنه سبع و ثمانین و ثلثمایه بوده است به دیدن وی
آمده بود و ویرا نصیحتهای درشت کرد سلطان محمود هنوز کودک بود

ویرا پیش

٤٢٩

ویرا پیش شیخ آورده بود بسیار لطف نمود و ویرا در کنار خود نشاند و از
اشعار ویست — یعرفنا من کان من جنسنا — وسایر الناس لنا منکرون
و هم از اشعار ویست — تو بعلم ازل مرا دیدی — دیدی آنگه بعیب
بخریدی — تو بعلم آن و من بعیب همان — رد مکن آنچه خود پسندیدی

شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله سره

کنیت وی ابو نصر
احمد بن ابی الحسن است و وی از فرزندان جریر بن عبد الله البجلی است
رضی الله عنه که در سال وفات رسول صلی الله علیه وسلم مسلمان شده است و
ولا رآنی الا تبسم فی وجهی و وی بسیار بلند قامت و با جمال بوده است و
امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه ویرا یوسف این امت نام نهاده است
حضرت شیخ را حق سبحانه و تعالی چهل و دو فرزند داده بود سی و نه پسر و
سه دختر و بعد از وفات وی چهارده پسر و سه دختر باقی مانده
بودند و این چهارده پسر همه عالم و کامل و صاحب تصنیف و صاحب
کرامت و صاحب ولایت و مقتدا و پیشوای خلق بوده اند وی امی
بوده است که در بیست و دو سالگی توبه کرده و بکوه رفته و
از هژده سال ریاضت در چهل سالگی ویرا بمیان خلق فرستاده اند

ابواب علم لدنی بروی گشاده تا زیاده از سیصد پاره کاغذ در علم توحید و
معرفت و علم و حکمت و روش طریقت و اسرار حقیقت تصنیف کرده است که هیچ
عالم و حکیم بران اعتراض نکرده و نتوانسته و این تصنیفات همه با آیات قرآن
و اخبار رسول مقید و موید است حضرت شیخ قدس الله سره در کتاب سراج
السائرین آورده است که من بیست و دو ساله بودم که حق سبحانه بلطف و کرم
خود مرا توبه کرامت کرد و چهل ساله بودم که مرا بمیان خلق فرستاد
و اکنون شصت و دو ساله ام که این کتاب را بفرمان حق جمع میکنیم تا این غایت ششصد و
هشتاد هزار مرد بر دست من توبه کرده اند و بعد از آن بسیار سال دیگر بزیست
شیخ ظهیر الدین عیسی که یکی از فرزندان ایشان است در کتاب رموز الحقایق آورده
است که تا آخر عمر بر دست پدرم شیخ الاسلام احمد قدس الله تعالی سره ششصد هزار
کس توبه کرده اند و از راه معصیت بطریق طاعت باز آمده و شیخ ابوسعید
قدس الله سره را خرقه بود که در آن طاعت کردی و چنین گویند که این خرقه
را ابوبکر صدیق رضی الله عنه میراث شده بود و مشایخ را تا نوبت شیخ ابوسعید
رسیده و وی را نموده بودند که آن خرقه را با احمد تسلیم کن و در وجود شیخ ابوطاهر را
وصیت کرد که بعد از وفات من چند سال جوانی با خط بلند بالا چشم ازرق

بنام احمد

۲۸۷

بنام احمد از در خانقاه تو در آید و تو در میان یاران نشسته باشی بجای من تو با
وی این خرقه بوی تسلیم کن چون کار شیخ با آخر رسید شیخ ابوطاهر را اندوهی این
می بود که ولایتی که حضرت شیخ را بود بوی نسپارد شیخ چشم باز کرد و گفت
ولایتی که شما طمع میدارید بدیگری سپردند و علم شیخی را اندر خرابات نهادند
و کار دیگر ما را بوده و بوی تسلیم کردند گر ما را نیز همان حال هست تا آنکه بعد از چند سال
بعد از وفات شیخ شبی ابوطاهر در خواب دید که شیخ ابوسعید با جمعی از
یاران بتعجیل میرفت ابوطاهر پرسید که یا شیخ بتعجیل کجا شیخ گفت تو نیز برو
که قطب الاولیا میرسد شیخ ابوطاهر چون از خواب بیدار شد دیگر روز شیخ ابوطاهر
در خانقاه نشسته بود جوانی بآن صفت که شیخ گفته بود در آمد شیخ ابوطاهر
در حال بدانست وی را اعزاز بسیار کرد اما خواجه بمقتضای بشریت اندکی
تامل شد که خرقه پدر را چون از دست دهم آن جوان گفت ای خواجه
امانت خیانت روا نباشد خواجه ابوطاهر را وقت خوش شد و برخاست
و آن خرقه را که شیخ ابوسعید بدست خویش بر میخی نهاده بود تا از وی
آنجا بود بیاورد و در بر آن جوان افکند و براحت و گویند این خرقه را هشت
تن از مشایخ پوشیده بودند و در آخر شیخ الاسلام احمد جام پوشید بعد از آن

ابوالبرکات

دانست که این خود کی شد زیرا که این گفتاد که حمل مرد ولی است و کرامات شان
شیخ بود قدس الله سره از انجمله یکی شیخ الاسلام احمد بود و یکی خواجه بوعلی
دهستانی که مرید ابوعلی فارمدی است و مردی معروف و مشهور است و یکی ازین
جماعت گفت که خواجه بوعلی بر خاطر ما واقف گردد و باظهار آن [illegible]
و شیخ الاسلام احمد را هم بر خاطرها واقف کرده و هم بر خاطرها حاکم
باظهار آن ما چون [illegible] و از حضرت شیخ الاسلام احمد پرسیدند که ما مقامات
مشایخ را شنیده ایم و کتب ایشان دیده از هیچکس مثل این حالات که
از شما ظاهر میشود ظاهر نشده است فرمود که ما در [illegible] بدایت کار که بودیم
گناه و لیهای خدای تعالی کرده و بر خود نگاه داشتیم و بران عزم پی سپر کردیم حق سبحانه و
تعالی بفضل و کرم خود هر چه پراکنده با ایشان داده بود یکبار با احمد داد در
چند سال چون احمد شخصی بود که آثار عنایت ایزد تعالی در باب او ظاهر شد
کسی [illegible] که این [illegible] مقامات حضرت شیخ گویند که در
حال ایشان سوال کردم فرمودند که من [illegible] بودم که حضرت حق
مرا [illegible] کرامت کرد [illegible] که چون نوبت [illegible] دور افتاد
[illegible] غایب بود [illegible] و در طلب [illegible] شنیدم [illegible]

چون بار آمد

چون بار آمد دو روز دیگر هم حریفان گفتند ما توقف نمیکنیم شاید که او دیرتر آید گفتم
سهل است چون بار آید اگر مضایقه کند دو بار دیگر بدهیم چون تخته بار آمد [illegible]
نزد و در دو روز دیگر طلب داشت چون بوثاق من آمدند و طعامی بکار بردند کسی
بخمخانه رفت تا خمر آرد در تمام خمها هیچ نیافت و در آن خمخانه چهل خم بود همه پر کرده
بالای صد تواند بود و در آن حال از حریفان پنهان [illegible] و از جای دیگر خمر آوردم
و در پیش ایشان نهادم و من بتحمل تمام در زاویهٔ کوشهٔ در جستن کردم و [illegible]
[illegible] شدم که انجا خمر داشتم [illegible] بر فتم و در [illegible] کردم
[illegible] در رفتن کسی [illegible] بخانیدم [illegible] زود
بر [illegible] حریفان [illegible] ناگاه او از تخت بگوش من رسید که ای احمد
این حیوان را چرا رنجه میداری ما او را فرمان نمیدهیم بار رود و از تخته
[illegible] قبول نمیکند از ما چرا عذر [illegible] تو قبول کنیم روی بر زمین نهادم
و گفتم الهی توبه کردم که بعد ازین هرگز خمر نخورم فرمان ده [illegible]
[illegible] روی آن توبه [illegible] درحال [illegible] شد چون [illegible]
پیش ایشان بردم قدحی پیش من [illegible] گفتم من توبه کرده ام ایشان گفتند احمد
[illegible] میخندی [illegible] الحاح میکردند ناگاه آوازی بگوش من رسید که ای احمد

ایشان و بخشش و از رقعه چه همه احسان بستدم و بخشیدم شهید شده بودم
حق سبحانه و تعالی و همه حاضران را بخشانیدم در حال توبه کردند و از سیم
پراکندند و هر کسی روی بچیزی نهاد و من ماله و از روی بکوه آوردم و
در ریاضات و مجاهده مشغول شدم چون یکچندی در کوه بودم در خاطر
من افتاد که احمد راه حق چنین روند که تو میروی تو مرد صاحب فرزندان
رها کرده که حق ایشان در ذمه تو واجب است و ایشان را ضایع گذاشته
از آن خاطری دیگر درآمد که در خانه تو بیرون از خبرهای دیگر جهل خم
خمر بوده است مرصد دارند که خود خرج کنند چون دانستی که خمر است
انکار و بجوارکی ایشان مشغول شو چون ساعتی برآمد بخاطر فرود آمد که
ایکی روند و تا کسی در راه حق سبحانه و تعالی که توکل به خم خمر کنی راه نه
کرده چرا توکل بر کرم حق سبحانه و تعالی نکنی تا او صاحب فرزندان ترا
هر آنه از فضل خود روزی رساند که رزاق بر حقیقت اوست پس کسی که بخم
کهنی تکیه کند … از کوه درآمدم و در خانه
و عصا در گرد آمدم و خمها را شکستن گرفتم شحنه ده را خبر کردند که
از کوه درآمده است و جنونی بروی غالب شده می شکند و می ریزد شحنه

فرستاد

فرستاد و مرا از خانه بیرون کردند و در بارگاه … ایشان بار داشت
من بر سر آخر اسبان نشستم و دست بر هم میزدم و این بیت میگفت
اشتر بخراس می برد و صد کره … تو نیز ز مهر دوست کردی
در کرد . اسبان سر از علف برداشتند و سر بهوا … کردند
و آب از چشمهای ایشان روان شد شحنه باز دید برفت و شحنه را
دیوانه را آورده و در بارگاه دارد … اسبان … دید
رو بآن از علف برداشتند و سر بهوا … شحنه آمد و مرا بیرون آورد
و از من عذرها خواست من بجانب کوه بازگشتم و چند سال بیرون
نیامدم حق سبحانه و تعالی از خزانه فضل خویش مرا … از صاحب
فرزندان مرا … که … سید آمدی چنانکه همه
اکفایت کردی و اگر مهمانان … همه را … رسیدی بلکه
… آمدی خواجه ابوالقاسم گرد مردی بوده بزرگ و با
… کوه که مرا حادثه افتاد که … ز دست
… اضطرار رسید … کسی … شستم تو
بخدمت علما و مشایخ و مزارها میرفتم و استمداد و همت میکردم …

احتیاج بخلق بدانستم روزی در مسجد نشسته بودم غمی عظیم مکدل بسری در
بوده بکهف کذار رو نی بر نزدیک من آمد و بر من سلام کرد هیبت
عظیم از وی بر من مستولی شد که پس نورانی و مهیب بود پس
کرجز انسانی نفقه خود با وی بکفتم کفت احمد بن ابی الحسن اکه در کوه
است می شناسی کفتم مرا او دوست و برادر است کفت برخیز و بر
نزدیک وی رو که مردی اصحاب کرامت است باشد که درد خود
از وی درمان یابی روز دیکر رفتم و پیش وی رفتم سلام کردم
جواب داد و پرسید که حال تو چیست کفتم مرا [illegible] و قصه خود وی
بکفتم فرمود که چندین روز است که خاطر ما بتو مشغول داشتم که ترا
کاری افتاده است مرا خاطر مشغول بود از حق تعالی سهل کرد اند
قبول کردم که اثر [illegible] مناجات بحضرت حق تعالی عرضه دارم تا
چه جواب آید دیکر روز بامداد بخدمت وی رفتم چون چشم مبارک وی بر من
افتاد کفت بشارت که حضرت حق تعالی کار تو راست کرد پس فرمود
که هر روز کفاف ترا چند باید کفتم چهار دانک فرمود که هر روز چهار دانک
بر آن سنک حواله کردند می آیی و می بری و بعضی از اهل در آن زمان کفته است

بوالقاسم

بوالقاسم کرد شد چون کرسنه مضطر کشتی و نرو کرامت احمد در
کردند حواله کفاف تو بحجر هر روز چهار دانک می آیی بر پیش آن سنک
رفتم پاره زدم دیدم از سنک بیرون آمده بر داشتم و بخدمت شیخ
رفتم و کفتم من پیر شده ام و اطفال خرد دارم چون مرا حال چکونه
بود فرمود که خیانت نکنند از فرزندان هر که آید بر دارد بعد از وی
مدتی فرزندان می بردند چون یکی از فرزندان خیانت کرد دیکر نیافتند
و نمی حضرت شیخ را عزیمت هرات شد چون بده شکیبان رسیدند
جمعی از بزرکان که همراه بودند پرسیدند که حضرت شیخ بهرات در
خواهند آمد شیخ فرمود که اکر نمیدانی که مشایخ ماضی بهرات را
با بحی از قضا [illegible] که [illegible] بن جعفر [illegible] عبد الله [illegible] کفت که ما
بروضه شیخ الاسلام احمد [illegible] درویش کریم و [illegible] شهر در آیم پس
رضوان الله علیهم [illegible] روی شیخ الاسلام عبد الله الانصاری قدس الله سره
بیرون آوردند و در شهر منادی کردند که همه کار باستقبال
شیخ الاسلام بیرون آیند چون بده شکیبان رسیدند و بحضرت
حضرت شیخ در آمدند و نظر مبارک وی بایشان افتاد و بر جای خود

دعا التماس عظیم میدارند روز دیگر مخنث را آوردند و اسب و تیغ را
آوردند که عوام بر آنست که شما را از روی شهر بیرون کنیم فرمایید در
مخنث نشینید حضرت شیخ اجابت کرد و در مخنث نشست و دو بار روی پس مخنث
از شیخ جابر بن عبد الله و قاضی ابو الفضل یحیی بر گرفتند و دو بار روی
پس امام ظهیر الدین زیاد و امام فخر الدین علی بهم بر گرفتند
روان شدند و هیچکس در گرفتند افتادند حضرت شیخ فا... پس تا
ساعتی بر گرفتند پس فرمود که مخنث را بنهید تا سخنی بگویم چون مخنث را بنهاد
فرمود که شما میدانید که او را ثواب جست گفتند نعم فرمایید گفت مردمان گست
همه گفتند بلی فرمود که چون چنین است شما سوار شوید تا دیگران مخنث
بردارند تا هر کسی را نصیبی شد آنکار سوار شدند و دیگران مخنث بر گرفتند
چندان خلق از شهر بیرون آمده بودند که بسیار کس را ... گوشت مخنث
بوی رسید چون بشهر رسیدند در خانقاه شیخ الاسلام عبد الله انصاری
نزول فرمودند در شهر هرات مردی بود نام وی شیخ عبد الله زاهد
مدت سی سال روزه وصال داشته مشهور و معروف و صاحب قبول
و یکی از خواهکان فرزند خود را از راه ارادت بحکم وی کرده بود و دوازده

سال در خا

سال در خانه وی گریه مانده بود چون شیخ الاسلام احمد بهرات رسید آن
زاهد ضعیفه خود را گفت که جامه من بیار تا بنزدیک شیخ احمد روم که مشکوک
مرد بزرگست تا بنگرم که حال و حالت چیست ضعیفه گفت اگر از راه امتحان
خواهی رفت مرو که او نه از آن مردانست که تصور کرده اگر در دل داری
که آنچه او فرماید فرمان بری و بجای آری برو اگر نه برگرد او مکروه کردن
کی زاهد گفت برو و جامه بیار که تو ندانی جامه در پوشید و بخدمت
حضرت شیخ آمد و سلام کرد حضرت شیخ جواب داد و فرمود که چون
عزم سلام ما کردی میدانی که آن عورت با تو چه گفت فرمان حق الهی
روز را بد گفت چون تربت میگویی چون فرمان بریم فرمود که بازگرد
و کند در گوی سکین کن برو بکان محمد قصاب مقداری
گوشت بران ده او بخته بستان و مقداری دوشاب و روغن از بقال
بستان و در دست گیر و بخانه برکه من عمل بلغة فقد برئ من الکبر
تا از آن گوشت طعامی بپزند و از آن روغن دوشاب شیرینی کنند تا
آن عورت افطار کن و آنچه دیدی روزه سی سال بر تو واجب بود بجای
آر و بجای فرزند و غسلی برآر سیم در ساعت [illegible] سال الطالبان

بوده تو نیافته اگر ترا فاضل نماید بیا و امین احمد کبیر را از عهده آن برون
آید چون شیخ این کلمات بزاهد باز گفت گفت مرا کاری میفرماید که در وسع
من نیست و من درین سی سال در وجود هیچ قوت ندیده ام با زن
بکر بچه قوت دخول کنم حضرت شیخ دید که زاهد می آید فرمود
که بر تو سهل باشد مترس اگر حاجت آید از احمد مدد خواه زاهد
برخاست و آنچه شیخ فرموده بود بجای آورد و قلیه و حلوائی ساخته
و با هم افطار کنند در میان طعام خوردن حرکتی در زاهد پیدا
آمد و خواست که بمباشرت مشغول شود زن گفت چندان
توقف کن که از طعام بپردازیم چون از طعام فارغ شد زاهد
برخاست که بمباشرت پردازد در خود قوت آن نیافت از
حضرت شیخ استمداد کرد شیخ در میان جمع نشسته بود تبسم فرمود و گفت
زاهد کار را باش و مترس که زانست آمد زاهد را مقصود بحصول
پیوست و روی بحمام نهاد چون غسل تمام کرد در عقب هر چه در درون
چهار دیوار شهر بود عیانی بر او کشف شد چون بخدمت شیخ آمد
شیخ فرمود که احمد را صد حرم چون تست تو مثل این چهار دیوار نه

اگر عوض

اگر عوض چهار دیوار شهر چهار دیوار دنیا بودی کشف شدی روزی
حضرت شیخ را از جانها و شیخ الاسلام عبدالله الانصاری رحمه الله
بدعوتی می بردند چون بخانه رسیدند کفش شیخ را راست نهاد شیخ فرمود که بیا عتقی
توقف باید کرد که کاری در پیش است بعد از ساعتی ترکمانی با خاتون
خود در آمد و پسری دوازده ساله در غایت جمال اما مادر زاد نابینا
در آوردند و گفتند ای شیخ حضرت حق سبحانه ما را مال و نعمت بسیار
داده است و فرزند بیش ازین نداریم و حق تعالی او را هیچ در [illegible]
بدر روشنائی چشم و برادر اطراف عالم گردانیدیم هر جا بزرگی و مزاری
یا طبیبی شنیدیم آنجا بردیم هیچ فایده نداشت ما را احسان معلوم گشت
است که هر چه از خدای تعالی درخواهی برآورده میشود اگر نظری در
فرزند ما کنی تا چشم وی روشن شود هر چه داریم فدای تو و بنده
سرای تو و اگر مقصود ما حاصل نشود خود او بجاماند بر زمین نهیم
هلاک شوم شیخ فرمود که عجب کاریست مرده زنده کردن و نابینا بینا
کردن و ابرص را علاج کردن معجزه عیسی است صلوات الله علیه احمد که
از حدیث بس بپای خاست و روان شد مردم زن خود را از میان

برنی بر زمین زدن گرفتند چون شیخ بمیان دالان خانقاه رسید
حالتی عظیم بروی ظاهر شد و بر زبان وی گذشت که ما کنیم ما چنانکه چند کس
از ائمه که حاضر بودند از او شنیدند پس حضرت شیخ بازگشت و بخانقاه در آمد
و برکنار صفه نشست و فرمود که آن کودک را پیش من آرید بیاوردند دو
ابهام را بر دو چشم کودک نهاد و بکشید و گفت انظر باذن الله عز و جل
کودک بهر دو چشم بینا گشت بعد از آن جمعی از ائمه سوال کردند که اول
بر زبان مبارک شما رفت که احیاء موتی و ابراء اکمه و ابرص معجزه عیسی
علیه السلام و بار دوم بر زبان شما گذشت که ما کنیم با این دو سخن چون
راست آید شیخ فرمود که آنچه اول گفته شد سخن احمد بود و چون آن نتوان
بود اما چون بدالان رسیدیم بسر ما فرود آمدند که احمد باش مرده را
زنده عیسی میکرد و آن ما کنیم با ما که برمن دمیدند و گفتند باز گرد که ما بر دو
چشم آن کودک را در نفس تو نهاده ایم این حدیث بر دل فرو آمد
که بر زبان بیرون آمد پس آن قول و فعل همه از حق بود اما بر دست و نفس
احمد ظاهر شد روزی اکابر هرات بر حضرت شیخ در آمدند و میان
ایشان در توحید و معرفت سخنی می رفت شیخ فرمود که شما تقلید این

این

این سخن میگویید ایشان از این سخن عظیم متغیر شدند و گفتند که ما هر یک را
بر اثبات هستی صانع چل باره هزار دلیل حفظ باشد ما را مقلدی
خوانی شیخ فرمود که اگر کدام ده هزار دلیل حفظ دارید که خود مقلد شنید
ایشان گفتند ما را این سخن چه باشد شیخ خادم را گفت که سه دانه مروارید است
و طشتی حاضر کن حاضر کرد شیخ با ایشان گفت اصل این مروارید ها بوده
اند قطرات باران نیسانی که صدف گرفته است و در حوصله وی
بقدرت کامله حق مروارید شده شیخ الاسلام آن مروارید ها را در طشت
افکند و فرمود که هر که از سر تحقیق روی فرا این طشت کند و بگوید
بسم الله الرحمن الرحیم این هر سه مروارید ها گرد و در یکدیگر دوند همه
گفتند این عجب است شما بگویید شیخ فرمود که نخست شما بگویید چون نوبت
بمن رسد من نیز بگویم ایشان نوبت بگفتند مروارید ها همچنان بر قرار
بود چون نوبت بشیخ رسید حالتی بروی ظاهر شد روی فرا طشت
کرد و گفت بسم الله الرحمن الرحیم هر سه مروارید ها گشت و در یکدیگر
دویدند و در طشت میگشت حضرت شیخ بگفت کن کن باذن الله تعالی
فی الحال یکدانه مروارید ناسفته منعقد شد همه متحیر شدند و بالکل

شیخ فرموده بود اعتراف نمودند و ولادت حضرت شیخ در سنه احدی
واربعین واربعمایه بوده است و وفات وی در سنه ثلثین وخمسمایه

۴۳۵ **شیخ ابوطاهر کرد رحمه الله تعالی**

وی صحبت دار خضر
بوده است علیه السلام و شیخ الاسلام احمد را با وی صحبت تمام بوده
است و بوی می رسیده است شیخ الاسلام احمد گفته است که روزی نفس من
از من زردالو خواست با وی گفتم که یکسال تمام روزه داری تا
زردآلو بدهم قبول کرد چون سال تمام شد نفس گفت من آن چه وعده بجای آوردم
تو نیز بوعدهٔ خود وفا کن آمدم برزری که اندر جهانش رسیده بود دیدم
که شغال زردالو خورده بود و همچنان درست افکنده برداشتم و پاک
کردم نفس فریاد برآورد که ای احمد پاک میکنی چه خواهی کرد گفتم
ترا خواهم داد تا بخوری تا تو زردالو قرار داده بودم این هم زردالو
بیش ازین نیست که برورده جانوری گذر کرده است نفس گفت تا نه
عهد کردم که بعد ازین از تو هیچ آرزو نخواهم این بس من گفتم
راست آمد اکنون زردآلوی چند از درخت باز کردم و پای چند
بخوردم و پای چند در آستین نهادم و بخدمت شیخ ابوطاهر

کرد

کرد که هر صحبت بود من رفتم و در پیش او بنهادم او ساعتی در آن
نگریست پس گفت احمد ما را زردالوی وقف آورده گفتم ای
شیخ وقف نیست از درخت ملک خود بدست خود باز کرده ام گفت
است زردالوی وقف می ری و ملک نام می نهی ما را نابینا
می پنداری من ادب گوش داشتم و خاموش بنشستم و بباطن حق سبحانه و تعالی
مناجات میکردم که خداوندا تو میدانی که از درخت ملک خود
بدست خود باز کردم و آن درخت اندر میراث دارم این حال بر وی
کشف گردان ساعتی بود دیگر را بخواند و فرمود که برو گوسفندی
از رمه بیار و بکش و نیکو با تو تنی بسازند که احمد را صفرای از تنگی بر
دماغ زده است می شنیدم که چه میکند و چه میگوید من خاموش
می بودم چون طعام آوردند دل من درد افتاد که گوشت شوربا نخورد
گر از و خدمت من بیان شیخ ابوطاهر گفت چرا نمیخوری گفتم ای شیخ
ست ایحاح کرد که راست بگوی آنچه دل من در داده بودند گفتم
سر را طلبیده و احوال گوشت پرسید گفت رمه دور افتاده بود از
فلان قصاب گرفتم قصاب را طلب کردند گفت آن گوشت از

گوسفندی بود که شحنه بظلم گرفته بود و بمن آورده بودند که بکشتند نیمه بخورده بود
و یک نیمه مانده بود شیخ را داده آمد و برداشت شیخ ابوطاهر
پیش انداخت من برخاستم و در آن دیه صومعه بود آنجا درآمدم و سر
بر زمین آوردم مناجات کردم که خداوندا این شخص اینک از کسی
پیری داشتم که ساعتی با او صحبت میداشتم چنان کردی که از شرم
دیگر بخدمت وی نمیتوانم رفت ساعتی بود شیخ ابوطاهر درآمد و نشست من
در مناجات میکردم که خداوندا همچنانکه حال گوشت بر وی کشف کردانیدی
حال زرد آلو نیز کشف کردانی در این مناجات بودم خضر علیه السلام درآمد
و فرمود ای ابا طاهر ملک احمد را تفقد نام کردی و گوشت شبهه را حلال
این رکاه آموخته ترا احمد هیچ باز خواست نرسد که وی بازه ز برین
میبود **شیخ ابوعلی فارمدی قدس الله تعالی سره** نام وی فضل بن محمد
شیخ الشیوخ خراسان بوده در وقت خود و منفرد بوده بطریقه خاص
خود در تذکیر و موعظت شاگرد استاد امام ابوالقاسم قشیریست
و انتساب وی در تصوف دو طرف است یکی بشیخ بزرگوار ابو
القاسم گرکانی طوسی و دیگر بشیخ بزرگوار ابوالحسن خرقانی که مسای

۳۳۴

فارمد بفا و سکون را و میم ... و دال مهمله از توابع طوس است

وطلب زبان

وطلب زبان خویش بوده است شیخ ابوعلی فارمدی گفت
که در ابتداء جوانی در نشابور بطلب علم مشغول بودم شنیدم که
شیخ ابوسعید ابوالخیر از میهنه آمده است و مجلس میگوید من رفتم تا
وی را ببینم چون چشمم بر جمال وی افتاد عاشق وی گشتم و محبت این
طایفه در دل من بیشتر شد نخرمود در مدرسه در خانه نشسته بودم
آرزوی دیدار شیخ در دل من پدید آمد و وقت آن نبود که شیخ
بیرون آید خواستم که صبر کنم نتوانستم برخاستم و بیرون آمدم
چون بسر چهارسو رسیدم شیخ را دیدم با جمعی انبوه میرفت من هم
بر اثر ایشان برفتم بی خویشتن شیخ بجائی در رفت و جمع در رفتند
من نیز در رفتم و در گوشه شدم چنانکه شیخ مرا نمیدید چون
بسماع مشغول شدند شیخ را وقت خوش گشت و وجد
بروی ظاهر شد و جامه شق کرد چون فارغ شدند از سماع شیخ جامه برون
کرد و پیش وی پاره میکردند شیخ یک آستین با ترنج هم جدا
کرد و بنهاد و آواز داد که ای ابوعلی طوسی کجایی من خواستم
بدادم گفتم مرا نمی بیند و نمیداند مگر از مریدان شیخ کسی

بوعلی طوسی نام دارد و شیخ دیگر آواز داد جواب ندادم سیم بار
آواز داد جمع گفتند شیخ ترا میخواند برخاستم و پیش شیخ آمدم
شیخ آن تیز و آستین را بمن داد و گفت تو ما را چون این
آستین و تیزی آن جامه بستدم و خدمت کردم و جای عزیز نهادم
و پیوسته بخدمت شیخ می‌آمدم و مرا در خدمت شیخ بسیار فایده و
روشنایی‌ها پدید آمد و حالها روی نمود و چون شیخ از نیشابور برفت
من پیش استاد امام ابوالقاسم قشیری آمدم و حالی که پیدا می‌آمد
با وی میگفتم و او میگفت برو ای پسر بعلم آموختن مشغول باش
و مرا در آن روشنایی‌ها زیادت می‌بود چون دو سه سال دیگر بتحصیل مشغول
بودم یکروز قلم از محبره برکشیدم سفید برآمد برخاستم و پیش استاد
امام رفتم و حال با وی بگفتم استاد امام گفت چون علم دست از تو
برداشت تو نیز دست از وی بدار و بکار مشغول شو و بمعامله مشغول گرد
رفتم و رختها از مدرسه بخانقاه آوردم و بخدمت استاد امام
مشغول شدم روزی استاد امام در گرمابه رفته بود و تنها من چند
دلوی چند آب در گرمابه ریختم چون استاد بیرون آمد و نماز بگذارد گفت

آن که بو

آن که بود که آب در گرمابه ریخت من با خود گفتم بی خردگی کردم خاموش
بودم دیگر بار بگفت سیم جواب بدادم چون سه بار گفت گفتم من بودم
استاد گفت ای بوعلی هرچه ابوالقاسم بهفتاد سال یافت تو بیک دلو
آب یافتی پس مدتی بمجاهدت پیش استاد امام نشستم مگر در حالتی مرا
که در آن حالت گم شدی و آن واقعه با استاد امام بگفتم گفت ای
بوعلی روش مرا بیش ازین دست برسد ازین فراتر بود راه فرا آن ندانم
من با خود اندیشه کردم که مرا پیری بایستی که مرا ازین مقام فراتر بودی
و آن حالت زیادت میشد و من نام شیخ ابوالقاسم گرگانی شنیده
بودم روی بطوس نهادم جای جایگاه وی ندانستم چون بشهر رسیدم
او بپرسیدم نشان دادند رفتم با جماعتی از مریدان خویش در مسجد
بود من دو رکعت نماز تحیت مسجد بگذاردم و پیش وی رفتم وی
در پیش داشت سر بر آورد و گفت بیا ای بوعلی چه داری من سلام گفتم
و بنشستم و واقعهای خویش بگفتم شیخ ابوالقاسم گفت آری ابتداء مبارک
باد هنوز بدرجه نرسیده اما اگر تربیت یابی بدرجه بزرگ رسی من با خود گفتم
پیر من است پیش او مقام کردم و بعد از آنکه مرا مدتی دراز بانواع ریاضت

و مجاهده فرموده بود در سخن اقبال کرد و عقد مجلس فرمود و در پند خویش الحکم
من کرد و هم خواجه بوعلی فارمدی گوید که پیش از آنکه شیخ ابوالقاسم عقد
مجلس فرماید شیخ ابوسعید از میهنه بطوس آمده بود بخدمت وی رسیدم
گفت ای بوعلی زود باشد که چون طوطیکت در سخن آرند بسی برنیامد
که شیخ ابوالقاسم مرا عقد مجلس فرموده و سخن بر من گشاده گشت

432 **شیخ ابوبکر بن عبدالله الطوسی النساج رحمه الله تعالی** وی نیز از
اصحاب شیخ ابوالقاسم گرگانی است و با ابوبکر دینوری صحبت
داشته از وی پرسیدند که دیدار مطلوب را چگونه توان دید گفت بدیده
صدق در آینه طلب وی فرموده که تصور مکن که بی سنگ و آهن آتش و نگر
آتش گرمی بخشد و دعوی طلب مطلوب بی مذهب وی که تا هستی موهوم
سوخته نشود و دیده دل بسوزن غیرت از غیر او دوخته نشود طلعت
نماز جان شیخ تجلیات جانان افروخته نگردد زیرا که تخم در زمین کاشته
نگارند و نقش بر کاغذ نگاشته نگارند گویند که در بدایت طلب مجاهده
بسیار کشیده و مجاهده وی بجایی رسیده که ناامید شده بدرگاه خدای تعالی
بسر ش فراز کردند که نساج با در طلب قناعت کن تا یافت حکایت همی

گفته توکل آنست که شیخ و عطا فرا رضای تعالی شیخ عین القضات
همدانی در مصنفات خود آورده است که شیخ احمد غزالی گفت که شیخ
ابوبکر نساج در مناجات گفت الهی ما الحکمة فی خلقی جواب آمد که
الحکمة فی خلقک رؤیتی فی مرآة روحک و محبتی
فی قلبک گفت حکمت آنست که جمال خود را در آینه روح تو ببینم و محبت خود را
در دل تو افکنم **حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی رحمه
الله تعالی** کنیت وی ابوحامد است و لقب وی زین الدین انتساب وی
در تصوف بشیخ ابوعلی فارمدی است و وی گفته سمعت الشیخ اباعلی
الفارمدی قدس الله سره عن شیخه ابی القاسم الکرکانی قدس الله روحه انه قال
ان الاسماء التسعة والتسعین تصیر اوصافا للعبد السالک و هو بعد فی السلوک
غیر واصل و وی در ابتدای حال در طوس و نیشابور بتحصیل علوم و تکمیل
آن اشتغال نمود و بعد از آن با نظام الملک ملاقات کرد و قبول تام و جاه عظیم یافت
در صحبت نظام الملک بود در مجالس متعدد مناظره و مجادله کرد و بر ایشان
غالب شد تدریس نظامیه بغداد را بوی تفویض کرد در سنه ...
ببغداد رفت همه اهل عراق شیفته وی شدند و قدری

بخشد و منبر ابن ابی ارجمند نیافت بعد از آن همه را باختیار ترک کرد و طریق زهد
و انقطاع پیش گرفت و قصد حج کرد و در سنه ثمان و ثمانین و اربعمائه
حج گزارد و بشام مراجعت نمود و مدتی آنجا بود و از آنجا به بیت المقدس
رفت و از آنجا بمصر و مدتی باسکندریه بود بعد از آن بشام مراجعت کرد و در
آن قدر که خواست آنجا بود و بعد از آن بوطن بازگشت و بحال خود مشغول
و از خلق عزلت گزید و کتب مفیده تصنیف کرد چون کتاب احیاء العلوم
و جواهر القرآن و تفسیر یاقوت التاویل چهل مجلد و مشکات الانوار
و غیر آن از کتب مشهوره و بعد از این همه بنیشابور عود کرده و در
نظامیه نیشابور درس گفت و بعد از چندگاه ترک کرد و بوطن بازگشت
و از برای صوفیه بنای خانقاهی کرد و از برای طلبه علم مدرسه و اوقات
خود را بر وظایف خیر توزیع کرد از ختم قرآن و صحبت ارباب قلوب و تدریس
علوم تا آنکه بجوار رحمت حق پیوست در رابع عشر جمادی الاخری سنه
خمس و خمسمایه یکی از اکابر علما گفته است که روزی میان نماز پیشین و دیگر
بمسجد حرام درآمدم و حرمی از وجد و حال قرار از من گرفته بود و میترسیدم
که بایستم و بنشینم جایی می طلبیدم که ساعتی استراحتی کنم بجماعت

خانه

خانه بعضی رباطها که در دور حرم داشت درآمدم و بر پهلوی راست
در ازخانه بیفتادم و دست خود را از برای ستون ساختم تا مرا
خواب نگیرد و طهارت من منتقض نشود ناگاه یکی از اهل بدعت
که بان مشهور بود درآمد و مصلا بر در آن حجره بینداخت و از جیب خود
لوحی بیرون آورد گمان می برم که از سنگ بود و بر وی چیزها نوشته بودند
آنرا ببوسید و پیش روی خود نهاد و نماز دراز کرد و روی خود را از هر دو
جانب بر آنجا مالید و تضرع بسیار کرد بعد از آن سر خود را بالا کرد و آنرا
ببوسید و بر چشمهای خود مالید و باز ببوسید و در جیب نهاد چون من
اورا دیدم مرا از آن کراهیت بسیار شد با خود گفتم چه بودی که رسول صلی
الله علیه و سلم زنده بودی تا این جماعت را خبر دادی از شناعت آنچه میکنند
و با این فکر خواب بر من غلبه کرد و میکوشیدم تا طهارت من باطل نشود
ناگاه از حس غایب شدم و میان خواب و بیداری دیدم که عرصه ای
بسیار گشاده و مردم بسیار ایستاده اند و در دست هر یک کتابی
مجلد و همه پیش شخصی درآمدند از حال ایشان سوال کردم گفتند حضرت رسالت
صلی الله علیه و سلم آنجاست و اینها اصحاب مذاهب اند میخواهند

که مذاهب و عقاید را از کتب خود بر رسول صلی الله علیه وسلم خوانند
و تصحیح مذاهب و عقاید خود کنند شخصی درآمد گفتند شافعیست و در دست وی
کتابی میان حلقه درآمد بر رسول صلی الله علیه وسلم سلام گفت رسول صلی الله
علیه وسلم جواب داد و مرحبا گفت شافعی پیش وی بنشست و از کتابی که داشت
مذهب و اعتقاد خود را خواند و بعد از وی شخصی دیگر آمد گفتند ابو حنیفه
است رضی الله عنه و بدست وی کتابی پهلوی شافعی بنشست
و از آن کتاب مذهب و اعتقاد خود خواند و همچنین یک یک از اصحاب
و مذاهب همه آمدند تا باقی نماند مگر اندکی و هر که عرض مذهب خود میکرد
وی را پهلوی دیگری می نشاندند چون همه فارغ شدند ناگاه یکی از روافض
درآمد و در دست جزوی چند جلد نا کرده و در آنجا ذکر عقاید باطلهٔ ایشان
و نص کرده که میان آن حلقه درآید و آن را بر رسول صلی الله علیه وسلم خواند
یکی از آنان که پیش رسول صلی الله علیه وسلم بودند بیرون آمد و وی را زجر و منع
کرد و جزوها از دست وی گرفت و بینداخت و وی را براند و اهانت
کرد من چون دیدم که قوم فارغ شدند و کسی نماند که چیزی خواند پیش آمدم و در
دست من کتابی بود مجلد آواز دادم و گفتم یا رسول الله این کتابیست معتقد

من

من و معتقد اهل اسلامست اگر اذن فرمائی بخوانم رسول صلی الله علیه وسلم
گفت چه کتابیست گفتم کتاب قواعد العقاید است که غزالی تصنیف کرده است مرا
بقرائت آن اذن داد و بنشستم و از اول کتاب خواندن گرفتم تا آنجا رسیدم
که غزالی میگوید و الله تعالی بعث النبی الامی القرشی محمدا صلی الله علیه وسلم
الی کافة العرب و العجم و الجن و الانس چون بآنجا رسیدم اثر بشاشت و
تبسم در روی مبارک وی صلی الله علیه وسلم ظاهر شد چون بنعت و صفت
وی رسیدم من التفات کرد و گفت این الغزالی غزالی آنجا ایستاده بود
گفت غزالی منم یا رسول الله و پیش آمد و سلام گفت رسول صلی الله علیه وسلم جواب داد و
و دست مبارک خود بوی داد و غزالی دست وی را صلی الله علیه وسلم
می بوسید و روی خود را بر آنجا می مالید بعد از آن بنشست رسول صلی الله
علیه وسلم بقرائت هیچکس چندان استبشار ننمود که بقرائت من قواعد العقاید
چون از خواب درآمدم بر چشم من اثر گریه بود و از آن کرامات و احوال که
مشاهده کرده بودم شیخ ابو الحسن شاذلی قدس الله تعالی روحه که
قطب زمان خود بود و از واقعه که دیده چنین خبر داده است که حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم با موسی و عیسی علیهما السلام مفاخرت و مباهات

کرده است غزالی رحمه الله تعالی و حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
بعزیز بعضی منکران غزالی امر نموده و از سوط تا وقت مردن نزد وی
ظاهر بود و وی من کلامه رضی الله عنه می گوید که بسیاری عقل اصحاب ما از روح معرفت
آنست که کسی آید و [illegible] و سلطان و قاهر و متصرف وی بود
و قالب اسیر و بیچاره وی است هر چه بیند از قالب بیند و قالب را از آن
بی خبر کل عالم را با قیوم عالم همین مثال است که قیوم عالم هست تمامت که هیچ
ذره از ذرات عالم قوام و وجود نیست بجز و لی بقیوم وی است و قیوم
هر چیزی بضرورت با وی بهم باشد و [illegible] و وجود مقوم
از وی بر سبیل عاریت بود و هو معکم اشارت کنم این بود و لیکن کسی
معیت نداند الا معیت جسم با جسم یا معیت عرض با عرض یا معیت عرض با
جسم و آن هر سه در حق قیوم عالم محال باشد این معیت فهم نتواند کرد و
قیومیت قسم رابع است بلکه معیت معیت است و این [illegible] تمامی آن
کسانی که این معیت را نشناسند قیوم را می جویند و باز نمی یابند و اندر [illegible]
گردبادی که در هوا اصابت از زمین بر خیزد بصورت مناره و بر ستونی
بر خویشتن می پیچد کسی در نگرد پندارد که خاک خود را می پیچاند و می جنباند و [illegible]

جنبت

حیات است که با هر ذره از آن هوا است که محرک وی است لیکن هیچ از آن
دیده خاک نتوان دید بیش خاک در محرکی وی هست تمام و هوا [illegible]
را و حرکت خرمنی و خارکی نیست در دست هوا و سلطنت همه هوا را است
و سلطنت هوا نا پیدا

شیخ احمد غزالی قدس الله تعالی سره

وی از اصحاب شیخ ابوبکر نساج است مصنفات وی بالطبع
معتبر و رسائل بی نظیر وارد یکی از آنها رساله سوانح است که لمعات شیخ فخر الدین
عراقی بر سنن آن واقع است چنانچه در دیباچه لمعات مذکور است الحمد
این کلمه چند در بیان مراتب عشق بر سنن سوانح بزبان وقت املا کرده
از فصول سوانح است معشوق بهمه حال خود موصوف است با استغنا و صفت عاشق
بهمه حال خود عاشق است لیکن با صفت افتقار عاشق را همه معشوق در بایست
افتقار همه صفت وی است و معشوق را هیچ چیز در نمی باید که خود را دارد لاجرم
صفت استغنا باشد ❁ هموار تو دل ربوده معذوری غم هیچ نیاموده
معذوری ● من بی تو هزار شب بخون خفته ام ● تو بی تو شبی نبوده
معذوری ● روزی در مجلس وعظ وی قاری این آیت خواند که یا
عبادی الذین اسرفوا الآیه وی گفت که شرفهم بیا الاضافه الی [illegible]

نفسه بقوله یا عبادی ثم انشد
وهان علی اللوم فی جنب حبها
وقول الاعادی انه لخلیع
اصم اذا نودیت باسمی وانی
اذا قیل لی یا عبدها لسمیع
روزی کسی از وی حال برادرش حجة الاسلام پرسید گفت وی
کجاست گفت وی در خون است سائل وی را طلب کرد در مسجد یافت از قول
شیخ احمد تعجب نمود و بعد از آن حجة الاسلام را گفت سخن را گفت من در
مسایل مستحاضه فکر میکردم یکی از صوفیان از قزوین مطلوس سید برحجة الاسلام
درآمد وی را از حال برادر خود شیخ احمد پرسید احمد مسند است گفت با تو از کلام وی
هیچ هست گفت آری جزوی از آن بیرون آورد و در آن تأمل کرد و گفت سبحان الله
ما طلب کردیم و احمد یافت گویند وقتی که محتضر بود جاریانان وی گشاده
شدند و رم کردند پیش وی گفتند یا لیتنا ... گفت چون فرود
آمدیم هر که خواهد گو سوار شو و وفات وی در سنه سبع عشر و خمسمایه در قزوین
در قزوین است

خواجه یوسف همدانی قدس الله تعالی

کنیت وی ابو یعقوب است امام عالم عارف ربانی صاحب الاحوال السنیة
والکرامات والمقامات الجلیلة در ابتدا به بغداد رفت و ملازمت
مجلس شیخ ابو اسحق شیرازی کرده و کار وی بالا گرفت وی را بر اقران خود
در علم فقه و غیر آن خصوصاً در علم نظر فایق آمد و شیخ ابو اسحاق وی را
با صغر سن بر بسیاری از اصحاب خود تقدیم میکرد و از جمع کثیر در بغداد
و اصفهان و سمرقند سماع حدیث کرد بعد از آن ترک همه کرده طریق
عبادت و ریاضت و مجاهده پیش گرفت و مشهور است که انتساب
وی در تصوف به شیخ ابو علی فارمدیست و گفته‌اند که با شیخ عبدالله جوینی
و شیخ حسن سمنانی نیز صحبت داشته است در مرو ساکن شد و از آنجا بهرات آمد و چندگاه
اقامت کرد بعد از آن اهل مرو از وی التماس مراجعت بمرو کردند دیگر بار آمد
باز بهرات آمد بعد از آن عزیمت مراجعت بمرو کرد و در راه فوت شد در
شهور سنه خمس و ثلثین و خمسمایه همانجا که فوت شده دفن کردند و بعد از چند
گاه بمرو نقل کرده شد و مزار وی در مرو ظاهر و مشهور است شیخ محیی الدین
ابن العربی قدس الله سره در بعضی از مصنفات خود میگوید که در سنه اثنین
و ست مایه شیخ اوحد الدین حامد کرمانی در شهر قونیه در منزل من حکایت
کرد که در بلاد ما خواجه یوسف همدانی رحمه الله که زیادت از شصت
سال بر سجاده شیخی و ارشاد نشسته بود روزی در زاویه خود بود که خاطر
بیرون رفتن در دل وی ظهور کرد و عادت وی آن نبود که در غیر جمعه بیرون آمدی

و آن روی گران آمد و نمی‌دانست که کجا می‌باید رفت بر مرکبی سوار شد
و سر وی را بگذاشت تا هر جا که خدای تعالی خواهد وی را ببرد آن مرکب وی را از شهر
بیرون برد و به بادیه درآمد تا وی را به مسجدی ویران رسانید و بایستاد شیخ
فرود آمد و به مسجد درآمد دید که شخصی سر در کشیده بعد از ساعتی سر از
گریبان برکرد جوانی بود با هیبت گفت یا یوسف مرا مسئله مشکل شده است و ذکر
کرد شیخ از آن جواب فرمود بعد از آن گفت ای فرزند هرگاه ترا مشکلی شود
بشهر درآی و از من بپرس و مرا در رنج میفکن شیخ گفته است که آن جوان
من خضر بود و گفت هرگاه ترا مشکلی شود هر مسئلتی مرا بوسعی است شیخ
ابن العربی میگوید من از اتحاد و انستم که مرد صادق بصدق خود شیخ
بجانب خود می تواند کرد شیخ نجیب الدین بزغش شیرازی قدس سره فرموده
که وقتی جزوی چند از سخن شیخ در بعث من اتحاد مطالعه کردم مرا
بغایت خوش آمد طالب آن می بودم تا بدانم که از تصنیف کیست و از
کلام وی چیزی دیگر بدست آرم شبی بخواب دیدم که پیری با شکوه و
محاسنی سفید بغایت نورانی باندرون خانقاه درآمد و متوضا رفت
تا وضو سازد و جامه سفید نیکو پوشیده بود و بر آن جامه بخطی درشت

آیة الکرسی

آیة الکرسی نوشته چنانکه سرهای جامه را گرفته بود من در عجب میشدم
جامه را بیرون کرد و بمن داد و در زیر آن جامه سبز پوشیده بود از آن
نیکوتر و همچنان خط آیة الکرسی بر آن نوشته از آن نیز من در عجب
نگاه میکردم تا وضو ساخت چون وضو ساخت گفت این دو جامه
کی آمد تو میدانی کدام میخواهی من اختیاری نکردم گفتم هرچه تو خواهی
نیک آید جامه سبز را در من پوشانید و سفید را خود پوشید گفت مرا
می شناسی من مصنف آن جزوهام که طالب وی بودی ابو یوسف
همدانی و از ادب تنبیه الحیات نام است و مرا دیگر مصنفات از آن خوب تر
مثل منازل السائرین و منازل السالکین چون از خواب درآمدم عظیم خرم
شدم چنین گویند که وقتی در نظامیه بغداد وعظ میگفت فقیهی
معروف بابن سقا در مجلس برخاست و مسئله پرسید گفت بنشین که در کلام
تو رائحه کفر می‌یابم و شاید که مرگ تو بر غیر دین اسلام باشد بعد از آن
نصرانی با سفیر رسالت از پادشاه روم بجانب خلیفه آمد ابن سقا
بجانب خلیفه آمد ابن سقا بجانب وی رفت و از وی التماس مصاحبت
کرد و گفت میخواهم که دین اسلام را بگذارم و در دین شما درآیم نصرانی

از او قبول کرد و با وی بقسطنطنیه رفت و بنا و تباه بموت
نصرانی شد و در بعضی نوشته اند که ابن السقا قرآن حفظ داشت در
مرض موت از وی پرسیدند که هیچ از قرآن بر خاطر تو مانده است
گفت هیچ باقی نمانده است الا این آیت که ربما یود الذین
کفروا لو کانوا مسلمین و بعضی قصه ابن السقا را بغیر این وجه
حکایت کرده اند چنانکه در ذکر شیخ محیی الدین عبد القادر گیلانی
قدس الله سره بیاید ان شاء الله تعالی قال الشیخ العالم العارف
عبد الله الیافعی رحمه الله تعالی عن الشیخ الکبیر یوسف بن ایوب الهمدانی
کان یوما یتکلم علی الناس فقال له فقیهان کانا فی مجلسه اسکت فانک
مبتدع فقال لهما اسکتا لا عشتما فماتا مکانهما و کان له القدم الراسخ
فی المعارف والید البیضاء فی الفتاوی الدینیة والباع الطویل فی
الاحکام الشرعیة واجتمع عنده فی الخانقاه من العلماء والصلحاء
جماعة کثیرة وانتهت الیه تربیة المریدین بخراسان خلفاء خواجه
یوسف همدانی قدس الله سره چهار اند خواجه عبد الله برقی و خواجه حسن
اندقی و خواجه احمد یسوی و خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس الله تعالی

اسرارهم

اسرارهم و بعد از خواجه یوسف هر یک از این چهار در مقام دعوت
بوده اند و خلفا و کمر بطریق نوبت در خدمت وی بوده و چون خواجه
احمد یسوی بطرف ترکستان عزیمت کرد جمیع یاران را بمتابعت خواجه
عبد الخالق دلالت کرد و محقق است در رساله بعضی از مشا[illegible]
مشایخ این خاندان **خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس الله** ۴۳۶
تعالی روحه روش ایشان در طریقت و حقیقت و مقبول همه فرق است
علی الدوام در راه صدق و صفا و متابعت شرع و سنت مصطفی
صلی الله علیه وسلم و مجانبت و مخالفت بدعت و هوا کوشیده اند و روش
پاک خود را از نظر اغیار پوشیده اند ایشان را سبق ذکر دل در جوانی
از حضرت خواجه خضر بوده علیه السلام و در آن سبق مواظبت نموده اند و
خواجه خضر ایشان را بفرزندی قبول کردند و فرمودند که در حوض در آی
و غوطه خور و در دل بگوی که لا اله الا الله محمد رسول الله چنان کردند و
سبق را گرفتند و بکار مشغول شدند و گشادها یافتند و از اول
آخر حال روزگار ایشان بر وجه نیک همه خلق مقبول و محمود بود و بعد از آن
شیخ الشیوخ عالم عارف ربانی خواجه امام ابو یعقوب یوسف

همدانی قدس الله تعالی روحه بخارا آمدند خواجه عبد الخالق غجدوانی
صحبت ایشان دریافتند و معلوم کردند که ایشان را هم ذکر دل بوده و
صحبت ایشان می بودند تا مدتی که در بخارا بودند گویند که خواجه خضر
بر سبق ایشان اند و خواجه یوسف سر صحبت و خرقه و بعد از خواجه یوسف
خواجه عبد الخالق بریاضت مشغول شدند و احوال خود را پوشیده
میداشتند و ولایت ایشان جهانی که در یک صحبت عارف مکمل مرید می
آمدند و فرمان ایشان را مریدان بسیار پدید آمدند و خانقاه و دستار بسیار شد در ایام
عاشورا جمعی انبوه در خدمت خواجه نشسته بودند و ایشان در معرفت سخن
میگفتند ناگاه جوانی درآمد بصورت زاهدان خرقه در بر و سجاده بر کتف
و در گوشه نشست حضرت خواجه بوی نظر کردند بعد از ساعتی آن
جوان برخاست و گفت حضرت رسالت پناه فرموده اند صلی الله علیه وسلم
اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله عز و جل سر این حدیث چیست
خواجه رحمه الله تعالی فرمودند سر این حدیث آنست که زنار ببری و ایمان
آری آن جوان گفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد خواجه بخادم اشارت
فرمودند خادم برخاست و خرقه از سر جوان برکشید در زیر خرقه زناری

پیدا شد

پیدا شد آن جوان فی الحال زنار ببرید و ایمان آورد حضرت خواجه فرمودند
ای یاران بیایید تا ما نیز بموافقت این نو عهد زنارها قطع کنیم و ایمان آریم
چنانکه وی زنار ظاهر را ببرید ما نیز زنار باطن را که عبارت از عجب و کبر
است تا چنانکه وی ایمان آورده ما نیز ایمان آورده شویم حالتی عجب بر یاران ظاهر
شد در قدمهای خواجه می افتادند و تجدید توبه میکردند روزی درویشی پیش
خواجه گفت اگر خدای تعالی مرا مخیر گرداند میان بهشت و دوزخ من دوزخ را
اختیار کنم چه من در همه عمر بمراد نفس بوده ام و در آن حال است مراد نفس
من بوده و دوزخ مراد حق تعالی خواجه این سخن رد کردند و فرمودند که بنده را
با اختیار چکار هر کجا گوید برویم و هر کجا گوید باشیم بندگی اینست آن
که تو میگویی آن دیگر گفت شیطان را بر مومنان راه هیچ هست یا نه
خواجه فرمودند که سر رونده که بسر حد فنا نفس نرسیده است چون در خشم شود
شیطان بروی دست یابد اما آن رونده که بفنا نفس رسیده است اگر در خشم
شود غیرت بود شیطان بگریزد و همچنین صفت اکثر را مسلم شود که
روی براه حق دارد و کتاب خدای را عز و جل دست راست گرد و سنت
رسول را دست چپ گیرد و در میان این دو روشنائی راه را سلوک کند

روزی مسافری از راه دور بحضرت خواجه آمده بود ناگاه جوانی
خوب صورت بحضرت خواجه آمد و طلب دعایی کرد خواجه دعایی فرمودند
آن جوان ناپدید شد آن مسافر پرسید که این جوان چه کس بود خواجه
فرمودند که فرشته بود که مقام وی در آسمان چهارم بود و بسبب تقصیری
از مقام خود دور افتاده بود و باسمان دنیا آمده بود و مرا در آسمان
دید گفت چه کار کنم که حق تعالی مرا باسمان چهارم رساند فرشتگان
وی را از تحیات شان خواجه ... دعا درخواست کرد دعا کردم و دعا
شد و بمقام خود باز رسید آن مسافر گفت خواجه ما را دعایی بکنند
باشد که ازین ورطه جانکاه سلطان جان بسلامت بریم خواجه فرمودند
وعده است که بعد از ادای فرایض هر کس دعا کند مستجاب شود و تو را کار
باشی بدوام دعای خیر یاد کن بعد از فرایض و ما نیز ترا یاد کنیم باشد که در میان
اثر اجابت ظاهر شود هم در حق تو هم در حق ما

۴۳۷ خواجه عارف ریوگری رحمه الله تعالی

وی از خلفای خواجه عبد الخالق است خلیفه بوده است خواجه احمد
صدیق و خواجه عارف ریوگری و خواجه اولیاء کلان سلسله نسبت
ارادت حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند رحمه الله تعالی از ... بخواجه

عارف می

عارف می رسد

۴۳۸ خواجه محمود انجیر فغنوی رحمه الله تعالی

وی از خلفای خواجه عارف است

۴۳۹ خواجه علی رامیتنی رحمه الله تعالی

وی از خلفای خواجه محمود است و لقب ایشان درین سلسله حضرت عزیزان است
و ایشان را مقامات عالیه و کرامات ظاهره بسیار بوده و بصنعت
بافندگی مشغول می بوده اند و این شعر بعضی اکابر جنس ... دارد
که اشارت با ایشان است آنچه مولانا جلال الدین رومی قدس الله سره در غزلیات
خود فرموده است گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی بنده
اعیان بخارا خواجه نساج را و قبر ایشان در خوارزم مشهور است یزار و
یتبرک به از ایشان پرسیدند که ایمان چیست فرمودند که کندن و پیوستن
و نیز از ایشان پرسیدند که مسبوق بقضاء مسبوقانه کی برخیزد فرمودند
که پیش از صبح و از ایشان منقول است که فرموده اند اگر در روی زمین
یکی از فرزندان خواجه عبد الخالق غجدوانی قدس سره بودی منصور بر سر دار

۴۴۰ نرفتی **خواجه محمد بابای سماسی رحمه الله تعالی** وی خلیفه حضرت
عزیزان است و خدمت خواجه بهاء الدین را نظر قبول بفرزندی ایشان
بوده است و ایشان هرگاه که بر قصر هندوان میگذشته اند میفرموده اند که

از این خاک بوی مردی می‌آید زود باشد که قصر هندوان قصر عارفان شود
ازوری از منزل سید امیر کلال که از خلفای ایشان اند بطرف قصر عارفان
متوجه شدند فرمودند که آن بوی زیادت شده است همانا که آن مرد متولد شد
چون نزول فرمودند از ولادت حضرت خواجه سه روز گذشته بود جد ایشان
معامله برکت ایشان گذاشت و بنیاز تمام بخدمت خواجه محمد بابا بردند
فرمودند که وی فرزند ماست و ما او را قبول کردیم و توجه باصحاب کردند و گفتند
که این آن مردست که ما بوی وی شنیده بودیم مقتدای روزگار شود
و امیر سید کلال را فرمودند که در حق فرزندم بهاءالدین تربیت و شفقت دریغ
نداری و ترا بحل نکنم اگر تقصیر کنی امیر فرمودند که مرد نباشم اگر در وصیت خواجه
تقصیر کنم حضرت خواجه بهاءالدین میفرموده‌اند که چون خواستم که متاهل
شوم جدم مرا بحضرت خواجه محمد بابا فرستاد و تسماسی که برکت قدم
ایشان باین سماس رسید چون بلقای ایشان مشرف شدم اول کرامتی که مشاهده
کردم آن بود که در آن شب در من نیازی و تضرعی پیدا شده بود در حالم
و بمسجد ایشان در آمدم و دو رکعت گذاردم و سر بسجده نهادم و تضرع
و نیاز تمام نمودم در آن میان بر زبان من گذشت که الهی توفیق کشیدن بار

بلای

بلای خود و تحمل محنت محبت خود مرا کرامت فرمای چون بامداد بحضرت
خواجه رسیدم فرمودند ای فرزند در دعا چنین می‌باید گفت که الهی بحکم
رضای حضرت خود در آن آن این بنده ضعیف را از آن دار بتفضل
کرم خود و اگر خداوند تعالی بحکمت خود بدوستی بلا فرستد بعنایت خود
آن دوست را قوت آن بار بدهد و حکمت آن را بروی ظاهر کرداند
باختیار طلب بلا دشوار است گستاخی نباید کرد بعد از آن طعام حاضر
کردند چون بخوردیم قرصی بمن دادند در خاطر من گذشت که اینجا بخورم
و همین ساعت بمنزل خواهیم رسید این نان بچه کار آید چون روان
شدند من در رکاب ایشان بنیاز تمام می‌رفتم و اگر تفرقه در باطن من
پیدا میشد می فرمودند خاطر را نگاه میباید داشت در راه بمنزل یکی از
محبان رسیدند به بشاشت و نیاز تمام پیش آمد چون نزول فرمودند
در آن فقیر اثر اضطرابی مشاهده نمودند گفتند حقیقت حال براستی
بازنمای گفت شیر حاضر است ولی نان نیست خواجه توجه بمن کردند
و فرمودند که آن قرص را بیار که عاقبت بکار آمد و مرا از مشاهده آن
احوال یقین بحضرت ایشان زیاد شد

سید امیر کلال رحمه الله تعالی اعوعم

[illegible]

وی خلیفه خواجه محمد بابا مذکورست و خدمت حضرت خواجه بهاء الدین
را نسبت صحبت و تعلیم آداب سلوک طریقت و تلقین ذکر از ایشان
است روزی مجمعی عظیم بود خدمت امیر خواجه را طلبیدند و روی
بایشان کردند و گفتند فرزند بهاء الدین نقشبند حضرت خواجه محمد بابای
سماسی قدس سره در حق شما تمامی بجای آوردم که بوده اند که آنچه از
تربیت در حق تو بجای آوردم در حق بهاء الدین بجای آری و دریغ
نداری چنان کردم و اشارت بسینه خود کردند و گفتند پستان را
برای شما خشک کردم و مرغ روحانیت شما از بیضه بشریت بیرون
آمد اما مرغ همت شما بلند پرواز افتاده است اکنون اجازتست هر جا
که بوی بمشام شما میرسد از ترک و تاجیک طلبید و در طلبکاری
مرحمت خود تقصیر مکنید چنین آورده اند از حضرت خواجه که فرمودند
این بفعل خدمت امیر رحمه الله ظاهر شد آن واسطه ابتلا شد که اگر
بر همان صورت متابعت امیری بودیم از ابتلاء دور و بسلامت
نزدیکتر می بود و روزی خدمت امیر حضرت خواجه را گفتند چون استادان
ساکر را تربیت کنند مرا نیز خواهم که اثر تربیت خود را در شما مشاهده کرد

کند

کند ما هم برای اعتماد شود بر آن که تربیت وی حاکم افتاده است و اگر خللی
در کار ساکر بینند آن خلل را اصلاح نماید آنگاه فرمودند فرزند من برهان الدین
حاضرست و هیچ کس دست تصرف بروی ننهاده است و تربیت معنوی
نکرده است در نظر من تربیت وی مشغول شو تا آن را مطالعه نمائیم
و مرا در صفت شما اعتماد شود حضرت خواجه مراقب نشسته
بودند و متوجه خدمت امیر شده و از غایت رعایت ادب در امتثال
آن امر متوقف گشتند خدمت امیر فرمودند توقف نمی باید کرد
حضرت خواجه امتثال امر ایشان کردند و متوجه باطن امیر برهان الدین
شدند و بتصرف در باطن وی مشغول شدند در حال آثار آن تصرف
در باطن و ظاهر امیر برهان پیدا گشت و حالی بزرگ در وی
و اثر شکر حقیقی ظاهر شد

قثم شیخ رحمه الله تعالی

وی از مشایخ ترک است از خاندان خواجه احمد یسوی خدمت خواجه بهاء الدین
بموجب آن نقل که خدمت امیر کلال ایشان را گفتند که اکنون اجازت
است هر جا که بوی بمشام شما میرسد از ترک و تاجیک طلبید در
طلبکاری تقصیر مکنید بنزدیک قثم شیخ رسیدند و در اول ملاقات

خربزه می خورد و پوست خربزه را بسوی ایشان انداخت ایشان از غایت
حرارت طلب پوست را بهمان ترسل تبرک تمامی خورده بودند و در آن مجلس
همچنین واقعه شد در همان مجلس خادم شیخ درآمد و گفت شتر و چهار
اسب غایب کرده ام شیخ اشارت بحضرت خواجه کردند و
ترکی گفتند که آنی بخشش تو تو بگیر چهار کس از مردان جنبان بهیبت در ایشان در
افتادند گوئی خواجه در متابعت حضرت خواجه قدس الله سره فرمودند
مرکز اشارت حقیقت در مراقبه بدو فراتو درآمدند و متوجه گشتند بعد از
ادای نماز شام خادم درآمد و گفت شتران و اسبان خود آمدند
خدمت خواجه دو سه ماه که ایشان در متابعت و ملازمت شیخ
رحمه الله بودند آخر الامر ایشان را تشریف دادند و گفت مرا ای
پسر اندیشه هم توئی و تو بر همه مقدم و سابقا چون از نواحی بخت بخارا
بیامدی خواجه رعایت او کردندی و او گفتی ای صحبت طلبکاری که
در تو می بینم در هیچکس از طالبان و صادقان مطالعه نکرده ام و اینها
گفتم شیخ از غایت انقطاع و کمال بی تعلقی که داشت در آخر حیات الحق
از تیمهای بخارا درآمد و انواع سؤالها کرد و بیرون آمد و آثار صحت

بروی ظاهر

٢١٨

بروی ظاهر بود بر دو کاغذ نبشت و آنکه با وی بودند از فرزندان و متعلقان
تبرکا بخواندند و گفت بزبان نقل آن را است کلمه توحید را بموضع بگو بگو
دیگران بگفتند و در حال جان تسلیم کرد **خلیل آتا رحمه الله تعالی** ٤٦٣
خدمت خواجه بهاء الدین فرموده اند که شبی در اوایل این کار در خواب
دیدم که حکیم آتا رحمه الله تعالی که از کبار مشایخ ترک است مرا بدرویشی سپارش
می کند چون بیدار شدم صورت آن درویش در خاطر من بود
و مرا جده بود صالحه و الده بدر من آن خواب را با ایشان گفتم فرمودند
که ای فرزند ترا از مشایخ ترک نصیبی خواهد بود و من دایم طالب آن
درویش می بودم تا روزی در بازار بخارا با او ملاقات واقع شد او را
شناختم پرسیدم نام او خلیل بود و در آن وقت با او مجالست و مکالمه
چون بمنزل رفتم هنگام شام قاصدی بیامد که آن درویش خلیل ترا میطلبد
و ایام تربز بود پاره تربز گرفتم و بردم چون او را دیدم خواستم
که آن خواب با او بگویم بزبان ترکی گفت الحمد و خاطر است نقش عیان
حاجت بیان نیست حالت من دیگر شد و میل خاطر من بصحبت او بسیار شد و در
صحبت او احوال شگرف و خرقهای عجب مشاهده می شد از و

و بعد از مدتی او را هوس سیر مملکت ماوراءالنهر شد و مرا ملازمت
و خدمت وی میبایست نمودن و در اوقات ملازمت بسیار خرقهای
بزرگ از وی مشاهده می‌افتاد و با من شفقت بسیار میکرد گاهی بلطف و
گاهی بعنف مرا ادب خدمت در می‌آموخت و از آنچه بفواید بسیار میرسید
و در مقام سیر و سلوک در آن راه قوی بکار آمد و مدت شش سال در نظر او
در خدمت او بودم که در ملازمت آداب سلطنت او سعی می‌نمودم و در خلا
محرم صحبت خاص او بودم و بعد از آن مملکت شش سال دیگر با او مصاحبت می‌افتاد
و بسیار وقت در حضور خواص درگاه خود میگفت هر که از جهت رضای حق
تعالی مرا خدمت کند در میان خلق بزرگ شود و مرا معلوم می‌شد که مقصود
او کیست بعد از این مدت چون مملکت مجازی او زوال شد و در خطه
آن ملک خدمتم و چشم بچشم منتشر شد و تمامی کار دنیا بر دل سرد
شده بخارا آمدم و در ریوتون که از دیههای بخاراست ساکن شدم

خواجه بهاءالدین نقشبند قدس الله سره نام ایشان محمد بن محمد
البخاری است ایشان را نظر قبول بفرزندی از خدمت خواجه محمد بابا سماسی
است و تعلیم آداب طریقت بحسب صورت از سید امیر کلال

کدست

کدست اما بحقیقت ایشان اویسی بوده‌اند و تربیت از روحانیت
خواجه عبدالخالق غجدوانی یافته‌اند حکایت منقول بوده که ایشی در مبادی
احوال و غلبات جذبات شبی سه مزار متبرک از مزارات بخارا رسیدم
بر هر مزاری چراغی دیدم افروخته و در چراغدان روغن تمام و فتیله اما
فتیله را اندک حرکتی می‌بایست داد تا از زیر روغن بیرون آید و تا روشنی دهد
و در مزار آخرین متوجه قبله نشستم و در آن توجه غیبتی واقع شد
مشاهده کردم که دیوار قبله شکافته شد و تختی بزرگ پدید آمد پرده‌ای سبز در پیش
وی کشیده و گرد آن تخت جماعتی خواجه محمد بابا را در میان ایشان
شناختم و دانستم که ایشان از گذشتگان‌اند از آن جماعتی یکی مرا گفت که بر تخت خواجه
عبدالخالق اند و این جماعت خلفای ایشان و به هر یکی اشارت کرد که خواجه احمد صدیق
و خواجه اولیای کلان و خواجه عارف ریوگری و خواجه محمود انجیر
فغنوی و خواجه علی رامیتنی قدس الله تعالی ارواحهم و چون بخواجه محمد
بابا رسید گفت ایشان را خود در حال حیات خود دریافته‌ای شیخ
تواند و ترا کلاهی داده‌اند و ترا کرامت کرده‌اند که بلایی نازل شده
از برکت تو دفع شود آنگاه آن جماعت گفتند گوش دار و نیک بشنو که

حضرت خواجه بزرگ سخنان خواجه فرمود که در سلوک راه حق بجهت
برادران چاره نباشد از صحبت درخواستم که بر حضرت خواجه سلام
کنم و بجمال مبارک ایشان مشرف شوم پرده از پیش برگرفتند پیری دیدم
نورانی سلام کردم جواب دادند آنگاه سخنانی که بمبدا و سلوک و وسط
و نهایت تعلق دارد با من در میان آوردند و گفتند آن چراغها که ترا
بتو نمودند اشارت و بشارتست ترا باستعداد و قابلیت این راه اما
فتیلهٔ استعداد را در حرکت می باید آورد تا روشن شود و اسرار ظهور کند و دیگر
فرمودند و مبالغه نمودند که در همه احوال قدم بر جادهٔ امر و نهی نهی
عمل بعزیمت و سنت بجای آری و از رخصتها و بدعتها دور باشی و دائما
احادیث مصطفی را صلی الله علیه وسلم پیشوای خود سازی و متفحص و متجسس اخبار
و آثار رسول صلی الله علیه وسلم و صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم باشی بعد از آن
سخنان آن جماعت مرا گفتند شاهد صدق حال تو آنست که فردا اول صباح
فلان جای بروی و فلان کار بکنی و تفصیل آن در مقامات ایشان مذکور
و گفتند بعد از آن متوجه نسف شو بخدمت سید امیر کلال چون بموجب
فرمودهٔ ایشان بنسف رفتم و بخدمت امیر قدس سره رسیدم خدمت

امیر الطاف نمودند و التفاتها فرمودند و مرا تلقین ذکر کردند و بطریق نفی
و اثبات بطریق خفیه مشغول ساختند و چون بواقعه مأمور بودم بعمل عزیمت ذکر
علانیه عمل نکردم کسی از ایشان سؤال کرد که درویشی شما موروثست یا مکتسب
ایشان فرمودند بحکم جذبه من جذبات الحق توازی عمل الثقلین بسعادت
مشرف گشتیم باز از ایشان پرسید که در طریقهٔ شما ذکر جهر و خلوت و سماع
فرمودند که نمی باشد پس گفت بنای طریقهٔ شما بر چیست فرمودند خلوت
در انجمن بظاهر با خلق و بباطن با حق سبحانه تعالی ● از درون شو آشنا و از برون
بیگانه وش ● این چنین زیبا روش کم می بود اندر جهان ● الحق سبحانه و
تعالی می فرماید که رجال لا تلهیهم تجارة و لا بیع عن ذکر الله اشارت باین مقام
است گویند که مرکب و غلام و کنیزک نمی بوده است ازین معنی سؤال کردند فرمودند
که بندگی با خواجگی راست نمی آید کسی از ایشان پرسید که سلسلهٔ حضرت شما
بکجا می رسد فرمودند که از سلسله کسی بجایی نمی رسد و می فرموده اند نفسها
خود را متهم نهید که هر که بعنایت حق سبحانه نفس خود را بدی شناخته
باشد و مکر و کید او را نیک شناخته این عمل سهل است
که گناه دیگری را بر خود نهاده اند و بار آنرا کشیده و مستغفر بوده

یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله اشارت بدانست که در طریقهٔ نقشبندیه
نفی وجود طبیعی می باید کرد و اثبات معبود حقیقی می باید نمود و شیخ جنید قدس
سره میفرموده اند شصت سال است که در ایمان آوردم و میفرموده اند
نفی وجود نزدیک ما اقرب طرق است ولیکن جز ترک اختیار و دید قصور اعمال
حاصل نمیشود و میفرموده اند تعلق ما سوای رونده این راه را حجاب بزرگ است

تعلق حجابست و بی حاصلی ... چو پیوندها بگسلی واصلی

اهل حقیقت ایمان را چنین تعریف کرده اند که الایمان عقد القلب بمعنی جمع ما تولهت
القلوب الیه من المنافع و المضار سوی الله تعالی و می فرموده اند طریقهٔ
ما صحبت است و در خلوت شهرت و در شهرت آفت است خیریت در جمعیت
جمعیت در صحبت بشرط نفی بودن در یکدیگر و آنچه آن بزرگ فرموده
تعالی نوروا ساعة اشارت بآنست که اگر از جمعی طالبان این راه با یکدیگر
صحبت دارند و ازان خیر و برکت بسیار است امید است که ملازمت و مداومت
بران منتهی با ایمان حقیقی شود و میفرموده اند که طریقهٔ ما عروة الوثقی است
چنگ در ذیل متابعت حضرت سنت صلی الله علیه وسلم زدن است و اقتدا
بآثار صحابهٔ کرام رضوان الله تعالی عنهم کردن است و درین طریق اندک عمل

فتوح بسیار است اما رعایت متابعت سنت کاری بزرگ است هر که
از طریقهٔ ما روی گرداند خطر دین دارد و میفرموده اند طالب باید که
در زمانی که با دوستی از دوستان حق تعالی صحبت میدارد واقف حال
خود باشد و در زمان صحبت را با زمان گذشته موازنه کند لا اله الا الله
نفی آلهه طبیعت الا الله اثبات معبود بحق جل جلاله محمد رسول الله خود
را تمام با تحولی در آوردن است مقصود از ذکر آنست که بحقیقت کلمهٔ توحید
برسد و کلمهٔ توحید آنست که در گفتن کلمه ماسوی بکلی نفی شود و ... [illegible]
نیست و میفرموده اند حضرت عزیزان علیه الرحمه والرضوان که زمین
در نظر این طایفه چون سفره ایست و ما میگوییم چون روی ناخنی است
هیچ چیز از نظر ایشان غایب نیست و میفرموده اند بسر توحید ... سید امیر
معرفت دشوار است ... که حضرت خواجه بسفر مبارک ... مکی را
از بزرگان که ... تعلیم ذکر کرده بودند در وقت مراجعت با ایشان
گفته که فلان کس ... تعلیم کرده بودم مشغولی کرد و فرموده که ...
... را هیچ خوابی و دیدی نیست ... فرموده که ...
... ازین سخن معلوم میشود که مرا او کی رابطه با این عزیزان ...

مستند است که افراط در تحمل ایشان کرده و آن سبب نجات و ورع در حال
می شود شخصی در حضرت ایشان گفت فلان کس رنجور است توجه خاطر
در وی به مبارک فرمودند ای برکشت خسته می باید اکنون توجه خاطر مبارک
از خدمت ایشان طلب کرامات کردند فرمودند کرامات ما ظاهر است با وجود چندین
بار گناه بر روی زمین می توانیم رفت و هم فرموده اند که از شیخ ابو سعید
ابوالخیر قدس سره پرسیدند که در پیش جنازهٔ شما کدام آیت خوانیم فرمودند
که آیت خواندن کاری بزرگ است این بیت خوانید بیت از هیچ بهتر
در همه آفاق کار دوست رسید نزد دوست یار به نزدیک یار پس حضرت ایشان
پس حضرت ایشان فرمودند در پیش جنازهٔ ما این بیت خوانید مفلسانیم آمده
در کوی تو شیئاً لله از جمال روی تو از خدمت مولانا علاء الدین غجدوانی
رحمه الله پرسیدند که نسبت سلوک طریقهٔ خواجه بهاء الدین از مشایخ
مشایخ طریقه که مناسبت دارد فرمودند محل مستقدمان گویند دویست
سال زیاده است تا این نوع ظهور آثار ولایت که در خدمت خواجه بهاء الدین
به عنایت الهی شده است هیچ یک از مشایخ طریقت از مشایخ خواجگان نشده
شیخ قطب الدین نام هری از اصحاب خواجه بزرگ ایشان تربیت داده بود

وی گفت

وی گفت من چهارده ساله بودم حضرت خواجه مرا فرمود که بفلان کس برو
و کبوتر بچه چند بیاور چون کبوتر بچگان می آوردم خاطر من بآن
میل کرد که یک کبوتر بچه زنده نگاه دارم و داشتم و بحضور خواجه
بیاوردم چون کبوتر بچگان بپختند بر حاضران قسمت کردند مرا
ندادند و گفتند فلان کس نصیب خود زنده گرفته است وفات
ایشان در شب دوشنبه سیم ماه ربیع الاول سنه احدی و تسعین و سبعمایه
بوده است قدس الله تعالی روحه

خواجه علاء الدین عطار قدس الله تعالی روحه

٨٠٢ ه

نام وی محمد بن محمد البخاری است از کبار
اصحاب خواجه بهاء الدین بوده است و حضرت خواجه در ایام
حیات خود حواله تربیت بسیاری از طالبان با ایشان میکردند
و میفرموده اند که علاء الدین حملی بار ما سبک کرده است لاجرم انوار
ولایت و آثار آن علی الوجه الاتم الاکمل از ایشان بظهور پیوسته است
بیمن صحبت و حسن تربیت ایشان بسیاری از طالبان از ورطهٔ نقصان
به پیشگاه قرب و کمال رسیدند و مرتبهٔ تکمیل و اکمال یافتند از جمله ایشان حضرت
عزیزان سیدی است که قدوة العلماء المحققین و اسوة الکبراء المدققین

صاحب التصنیف الفایقة و التحقیقات الرایقة السید الشریف
رحمه الله که توفیق انخراط در سلک اصحاب ایشان یافته بوده و بسیار و
اخلاص تمام بخادمان و ملازمان ایشان داشته نقل میکنند که تا من بصحبت
شیخ زین الدین علی کلا رحمه الله تعالی نرسیدم از رفض نرستم و بصحبت
خواجه عطار قدس سره نرسیدم خدا را نشناختم بعضی از کلمات قدسیه
ایشان که در مجلس صحبت مسموع بوده اند خدمت خواجه محمد پارسا قدس الله
تعالی روحهما در قید کتابت آورده بوده اند و چندی از آن
بنیت تبرک و استرشاد مذکور میگردد سابقه عنایت ازلی را می
باید و از امیدواری آن عنایت بی علت و طلب آن عنایت
غافل نباید بود و از اختفاء خود را نگاه می باید داشت و اندک توجه جانب
بزرگ می باید شمرد و ترسان و لرزان بود از طول اشتغال به عیبهای خود
از صفت نادر که خالی نبود باید نگاه داشت خطرات نافع بود و اختلال
از آن دشوار باشد اعتبار طلیعی که مدتی سال در نفی آن بوده ایم ناگاه
نسبت خطره گذشت اما قرار نیافت خطرات را نفی کردن کار
دولت است و بعضی باشند که خطرات را اعتبار نیست نباید گذاشت

تا متمکن گردد که بهمگی از بنده و مجاری فیض مجدد اند باید و ایم متفحص احوال
باید بود و خود را از نفس بردن تهی کردن ظاهرا امر مرشد در حضور یا غیبت
برای نفی خطرات است که کمال ما همه است در باطن و سبب آن آنست که هر
معنی در لباس صورتی بود و هر وقت خود را از نفس بردن از خطرات خود
که کمال ما همه است نهی بیاید کردن و در خود رهش است و از خود رستن اصل
در راه است و علامت در خود رستن خود رهش است غیبت از خود
و حضور با حق سبحانه بعد رستن است و نتیجه محبت مفرطه است عشق هر کس
غیبت او از خود و حضور با معشوق میسر چون ملک و ملکوت بر طالب پوشیده
شود و فراموش گردد فنا بود و چون هستی سالک هم بر سالک پوشیده
معنی فنا بود و هر مجازی از هیچ کار و بعد از ذکر علم معرفت بر کلمه استغفار
بکنش هم درست و درستی و توجه کرد در کرده شد صیقل بر روی آینه باید برد
آینه را بر پهلوی درست فایده به هر در زبان که ذکر خفیه که مشغول ام
نمیده میگوینده بدل مقصود بسیار کفش است در کفش تر گوید لا اله
الا الله از طرف راست اعتبار کنند و بدل فرود آرد و محمد رسول الله از جانب
چپ بیرون کرده بی مجاهده نمیشود پس از صبح و بعد از شام در حکو

فراغت از خلق. شیخ عطار رحمه الله میگوید: صد هزاران قطره خون
از دل چکانیده تا نشان قطرهٔ زان یافتیم. یا دیگر بعض کبرت بگوید
نیز در کبرت اگر نتیجه بدهد از کبر بود. و از مرادات مشایخ کبار رضی الله
تعالی ارواحهم زیارت کننده بهمان مقدار فیض میتواند گرفت
صفت آن بزرگ را ساخته آید و بهمان صفت توجه نموده در آن صفت که
در آمده اگر چه قرب صوری را در زیارت مشاهد مقدسه آثار بسیارست
اما بحقیقت توجه بارواح مقدسه را بعد صوری مانع نیست. در حدیث نبوی
صلوا علی حیثما کنتم. بیان برهان این سخن است. و مشاهدهٔ صور انسانیه اهل قبور
کم اعتبار دارد در جنب شناختن صفت ایشان و در آن توجه و در آن زیارت
و با این همه خواجه بزرگ قدس الله تعالی روحه می‌فرمودند مجاور حق سبحانه
بودن احق و اولی است از مجاورت خلق عز و جل. و این بیت بر زبان
مبارک ایشان بسیار گذشتی: تو تا کی گور مردان را پرستی / بگرد کار مردان
گرد و رستی. مقصود از زیارت مشاهد اکابر دین رضی الله
تعالی عنهم اجمعین می‌باید که توجه بحق بود سبحانه و روح آن برگزیده حق را
وسیله کمال توجه بحق گردانیدن. چنانکه در حال تواضع با خلق باید که مرجع تواضع

ظاهرا

ظاهرا خلق بود و بحقیقت با حق سبحانه شد. زیرا که تواضع با خلق چون بنده دید افتد
که خاصهٔ حق را باشد عز و جل از آن معنی که ایشان مظاهر آثار قدرت و حکمت مند
و الا آن ضعف بود نه تواضع. طریقهٔ مراقبه از طریق نفی و اثبات اعلی است
و اقرب است بجذبه. از طریق مراقبه بمرتبه ولایت و تصرف در ملک و ملکوت
می‌توان رسید. و اشرف نفی خواطر و نظر بر موهبت نظر کردن و ملکی را
مستور کردانیدن از دوام مراقبت است از ملکه مراقبه. دوام جمعیت خاطر و دوام
قبول القلب است. و این معنی را جمع و قبول می‌نامند. عزیزان رحمهم الله
تعالی سؤال کرده اند از ذکر علانیه فرموده اند جاهل علما در مرض اخیر
مالند کفش و ملقن کردن جایز است و در وقت نزع معنی بعض حضرت وفات
حضرت خواجه علاء الدین قدس سره بعد از گذشتن شب چهارشنبه بیستم
رجب سنه اثنین و ثمانمائه بوده است. و روضه مطهرهٔ ایشان در ده نوخنقان
است.

خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی سره

نام ایشان محمد بن محمد بن محمود الحافظی البخاریست قدس الله سره. ایشان نیز از کبار اصحاب خواجه
بزرگ اند قدس الله سره. و حضرت خواجه بزرگ قدس سره در حق ایشان فرموده
و بحضور اصحاب خود خطاب کرده که حقی و امانتی که از خلفای خاندان

٤٤

خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم باین صفت ستوده اند و آنچه در بعضی کتب
کرده آن امانت را تشبیه بزعفران کرده اند و در مثنوی مولانا عارف قدس سره
قبول می باید کرد و آن امانت را بخلق حق بجای می رسانند ایشان تواضع نموده
و قبول کردند و در مرض اخیر در غیبت ایشان در حضور اصحاب و احباب
در حق ایشان فرموده اند مقصود از ظهور ما وجود اوست او را بهر دو طریق
جذبه و سلوک تربیت کرده ام اگر مشغول می شود جهانی از او منور می گردد و
در محلی دیگر صفت ترقی نظر و همت او را اکرامات کرده اند و قصه ترقی شیخ رضی الله
عنه در کتاب قوت القلوب مذکور است و در محلی دیگر نظر و همت
و انفاس بخشیده اند هرچه گویند آن شود و در محلی دیگر فرموده اند هرچه او
می گوید حق تعالی آن میکند بحکم حدیث صحیح ان من عباد الله من لو اقسم علی
الله سبحانه لابره میگویم نیکو گوی و نیکو می گوید و در محلی دیگر او را نقین دو گفته
فرموده اند و او را اجازت داده اند بعمل بموجب آنچه دانند اذن دادند و فاتحه و دعا
آداب طریقت و تعلیم آن الی غیر ذلک من التشریفات التی لا تعد و لا
تحصی چون در محرم سنه اثنی عشرین و ثمانمائه بنیت طواف
بیت الحرام و زیارت نبیه علیه الصلوة و السلام از بخارا بیرون آمدند و

راه نسف بصغانیان و ترمذ و بلخ و هرات متوجه شدند در ولایت
نسف که روان شده اند همه جا سادات و مشایخ و علما مقدم شریف ایشان را
مغتنم شمرده اند باکرام و اعزاز تمام تلقی نموده اند بخاطر می آید که چون از ولایت
جام می گذشتند و قیاس چنان می نماید که در اواخر جمادی الاولی یا اوائل جمادی الآخره
بوده باشد از سال مذکور در این فقیر با جمعی کثیر از بسیار معتقدان و مخلصان
بقصد زیارت ایشان بیرون آمده بودند و سن عمر من از پنج سال گذشته
بود یکی از متعلقان با کمرت که فقیر را بر دوش گرفته پیش محفه محفوف انوار ایشان
داشت ایشان التفات نمودند و بکمال مرحمت کرامت فرمودند و وجود
از آن صحبت سال است شمع صفای طلعت منور ایشان در چشم من است و لذت
دیدار مبارک ایشان در دل من و همانا که رابطه اخلاص و اعتقاد و ارادت
و محبتی که این فقیر را نسبت بخاندان خواجگان قدس الله ارواحهم واقع است
برکت نظر ایشان بوده باشد و امید میدارم که بیمن همین رابطه در زمره
محبان و مخلصان ایشان محشور گردم مدتی بوده و چون بنشابور رسیده اند
بواسطه حرارت هوا و خوف راه بعضی از اصحاب سلوک راه ... جهت
مشوری نفرمودند ... بوده است در آن وقت مولانا جلال الدین رومی ...

از تبعاول الجمادی ماند این بیات برآمده خو و بدای عاشقان حق تعالی
روان باشید همچون ... بسوی نزح مسعودی مبارک باد شمارا این ره سوی حق
مهر شهری و سر جای بهر ... کی محمودی از انجا این مکتوب بنجار آمده
بود و مدتها بیمه سبحانه نوشته شد این مکتوب در روزی که سروان آمده شده
بود از غایت جمعیت و بنا بر یاد المخلصین من الآفات و الحاقا این
روز یازدهم بود از جمادی الاخری سنه اثنین و عشرین تمامه در حال
و سلامت بود فراهمیت و وثوق تمام بفضل و اکرام الهی جل ذکره و قوت
قلب و قوت یقین بفیض فضل نامتناهی بحکم اشارات و بشارات
کان رسول الله صلی الله علیه و سلم یتفأل و لا یتطیر و قال رسول الله صلی
الله علیه و سلم لم یبق بعدی من النبوة الا المبشرات رؤیا المؤمن
یری له و هذا حدیث متفق علی صحته یا نبی الهدی حدیثک عونی و ...
بالکلم والتعالی و چون در کنف صحبت عافیت و سلامت و فراهمیت بحکم تحریم سید
و ارکان حج تمام گذارده اند ایشان را مرضی عارض شده ... حیاکه ...
در عماری کرده اند و از انجا متوجه مدینه شده اند در راه اصحاب را طلبیده
و املا فرموده اند که بسم الله الرحمن الرحیم جاء بی سید الطائفه الجنید قدس

تعالی سر

تعالی سره فی ضحوة یوم السبت السابع عشر من ذی الحجة سنة اثنین و عشرین
و ثمانمائه عند انصراف من مکة المبارکة زادها الله تعالی تکریما و برکات
تفسیر سبع الکواکب و انا فی النوم و الیقظة فقال رضی الله عنه فی زیارته و بشارته
مقبول محفوظ هذه الکلمة و سررت بها ثم استیقظت من حالة الواقعة
بین النوم و الیقظة الحمد لله علی ذلک و بعد از این کلمات ذکر هم بعبارت عربی
املا فرموده اند که ترجمه آن این میشود که این کلمه واحده که از سید الطائفه
قدس سره واقع شد کلمه ایست جامعه تامه و بشارتیست شامله عامه مارا و اولاد
مارا و اصحاب و احباب حاضر و غایب مارا در آنکه قصد ما درین ... عظام
او عنه که کرده شد بهر موقف و مقام مصالح دینی و دنیوی محمد
و آن قصد بمقتضای این بشارت مقرون بقبول و الحمد لله سبحانه حمدا
طیبا مبارکا یوافی نعمه و یکافی مزیده و در روز چهارشنبه بیست و ششم
رسیده اند و از حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بشارتها ...
و آن مسموع ... املا را طلبیده اند تا این زیادت کنند چون مطالعه کرده
فرموده اند که همین ... است و زیادت نوشته اند و در روز ... حق
نوشته اند مولانا شمس الدین فناری رومی و اهل مدینه و قافله برایشان نماز

کرده اند و شب جمعه در آن منزل مبارک نزول فرموده اند در جوار تربت
حضرت امیر المؤمنین عباس رضی الله تعالی عنه و خدمت شیخ زین الدین
خوافی رحمه الله تعالی از مصر بسیاری مستعد مراتب شیخ او رده اند و لوح مزار آن
ساخته است و مکان از سایر قبور ممتاز است کما ارتفاع آن کار مخصوص بنان
و از بزرگوار ایشان خواجه برهان الدین ابو نصر رحمه الله تعالی نوره
چنین گفته است که خدمت خواجه برهان الدین ابو نصر حسین فرموده اند که
در آن وقت که خدمت والد مرحوم متشدد بر بالین ایشان حاضر بودم
چون حاضر شدم روی مبارک ایشان بگشادم نظری کردم چشم بگشادند
و تبسم نمودند قلق و اضطراب من زیاده شد پایهای ایشان را بوسیدم و روی
خود بر کف پای ایشان نهادم پای خود را باز کشیدند و چون خبر آن کشف به
در مدینه رسول صلی الله علیه و سلم نقل کردند بعضی از اکابر عجم سید ابن عباس
فرمود که همانجا باشد که از آنجا تا آمده یکی از مریدان و معتقدان خواجه گوید
چون حضرت خواجه عزیمت حجاز کردند در وقت وداع گفتیم خواجه کار ما
فرمودند که رفتیم و رفتیم و از آن بس که ایشانست که یکی از اصحاب ایشان بوده
خاطر این فقیر را چنان کرده احوال ظاهری و باطنی تمامی یافته و علی الدوام صحبت

این برادر

۲۲۷

این برادر در مستطرفات لی علت التی می بود و سید الطایفه جنید قدس الله
سره فرموده است انی بدت حین من الکریم البحث الا لا حقیق
ان نقص و با این همه اصل معتبرست نزد اکابر او وین قدس الله تعالی ارواحهم
جمعی اینکه کوشش بکنند و بخشش حشم نمیدار و حضرت خواجه ما قدس
سره سوال کردند که طریق نحو آن ثابت فرمودند مشروع بود و گفتند
المحافظة علی الامر الوسط فی الطعام لا فوق الشبع و لا تجویع المفرط و تقلیل
المنام علی طریق اعتدال المزاج کوشیدن علی الخصوص احیا بین العشائین
و قبل الصبح تحت لا یطلع علیه احد توجه در خود رفتن و نفی خواطر علی
الخصوص خاطر تمنی نسبت حال و ماضی و استقبال نیک مؤثرست فی
الحجب عن القلب و دو کم او کت اللسان عن فضول الکلام نطق القلب
مع الله سبحانه و اذا نطق اللسان سکت القلب و الصمت علی القسمین صمت
اللسان و صمت القلب عن خواطر الاکوان جمع صمت به علم صمت قلبه
خف وزره و من صمت بقلبه ظهر سره و تجلی له ربه عز و جل و من لم
یصمت بلسانه و لا بقلبه کان مملکة للشیطان و مسخرة له اعاذنا الله تعالی
و من صمت قلبه علم بصمت لسانه فهو ناطق بلسان الحکمة ساکت عن فضول الکلام

رزقنا الله تعالی عن ذلک بفضله وکرمه **خواجه ابو نصر پارسا**

رحمه الله تعالی و بعد از وی بجای وی ثمره شجره طیبه وی بود حافظ الدین

ابو نصر محمد بن محمد بن محمد الحافظ البخاری رحمه الله تعالی که با علوم شریعت

در علوم طریقت از آبا و اجداد بزرگوار خود در ربوده بود و در نفی وجود و

حال موجود کار وی بجای رسانیده بود در ستر حال و تلبیس چنانکه بوده که کم کسی

از ایشان ظاهر شدی که در حقیقت مقامی یافته اند و از علوم ظاهر سخن گفتندی

علوم غریبه دانسته اگر از ایشان سؤالی کردندی فرمودی که کتاب رجوع کنیم

چون کتاب بگشادی با همان محل برآمدی که آن سؤال بودی یا کم و بیش

بیش کم از آن تخلف کردی روزی در مجلس شریف ایشان ذکر شیخ محیی الدین

ابن العربی قدس الله تعالی سره و مصنفات وی می رفت از والد بزرگوار خود

نقل کردند که ایشان میفرموده اند که فصوص جانست و فتوحات دل و نیز

میفرموده اند که هر که فصوص را نیک دانست وی را داعیه متابعت حضرت

رسالت صلی الله علیه و سلم قوی میگردد توفی رحمه الله فی شهور سنه

خمس و ستین و ثمانمائه و قبر ایشان در بلخ است **خواجه حسن عطار**

رحمه الله تعالی ایشان فرزند خواجه علاء الدین عطار اند و ثمره شجره

ولایت ایشان جذبه قوی داشته اند و بصفت جذبه هر گاه و هر کس

متوجه میشده اند تصرف میکرده اند و ویرا از مقام خود بر آن عالم کیفیت

بیخودی و بی شعوری می رسانیده اند و ذوق غیبت و فنا که بعضی از

ارباب سلوک را علی سبیل الندره بعد از مجاهدات بسیار میسر میشود می چشانیده اند

در ماوراء النهر و خراسان کیفیت تصرف ایشان در طالبان و زایران

اشتهار تمام دارد هر که بصحبت شریف ایشان میرسیدی از ماسوای

و دولت غیبت و بیخودی دست دادی چنانکه شایع افتاده است که گوید

از جانب بیرون کیفیتی غالب داشتند هر که نظر بر ایشان افتادی همه را کیفیت بیخودی

روی نمودی و بیخود میشدندی که در روزی که ایشان بعزیمت سفر مبارک

هرات رسیدند اثر جذبه و غیبت و بیخودی و حیرت از روی ظاهر بود کا

گر در بازارها میگذشتند چنان می نمود که ویرا امری باطنی در گرفته است و

خلق و گویی که ایشان چندان شعوری ندارند و عزیزی از این سلسله که

در حضرت ایشان میرسیده سفر خود بدیدار آن درویش میرسیده است که

علی الدوام صورت خواجه حسن را مراقب می باشند و نگاه میداده و در

آن نگاه داشت صفت جذبه ایشان بوی سرایت کرده و خدمت خواجه

چنانکه طریق سلسلهٔ خواجگانست گاهی بزیارت مزار بخاران درمی‌آمده‌اند
و بیماری ایشان را مزید گشته در روزی که بعزیمت سفر مبارک بشیراز
رسیده بوده‌اند یکی از کار ابتحائی را که نسبت با ایشان ارادت و اخلاص
تمام واقع شده بوده است مرضی طاری گشته بود خدمت خواجه بزیارت وی
در آمده بوده‌اند ازین عزیز صحبت و خواجه مریض شدند و دران مرض نقل
فرموده‌اند نقل ایشان در شب دوشنبه هجرة سنه ست و عشرین
و ثمانمائه بوده است و نعش مبارک ایشان را از شیراز بولایت صغانیان
کردند در والده بزرگوار ایشانست نقل کرده‌اند **مولانا یعقوب**
چرخی رحمه الله تعالی سره مولد و اصل از چرخ بوده که یکی از دیهای
غزنین است و از اصحاب خواجه بزرگ قدس الله سره بوده‌اند و بعد از
وفات خواجه بزرگ بصحبت خواجه علاء الدین قدس سره رسیده‌اند فرموده‌اند
که ما بنده کار نیکلیم است هیچ اگر را قبول میکنید ما نیز قبول کنیم مدت
مولانا شمس فرموده‌اند که هرگز شبی از سخن تازه را ان نگذشته بود و در کار
بودم که این در دو من القبول بگشایند ما رد کنند چون بامداد من پیش ایشان
رفتم فرموده‌اند قبول کردند اما تو در صحبت خواجه علاء الدین خواهی بود

بعد ازان

٤٤٦٩

بصورت جوزی برآمده دراز وخرت
مولانا سعد الدین کاشغری
کار بوده‌اند بسیار این
صورت ساربرق اخلاطی بود
و این نوع نفرت راجع بحضرت
در وقت متغیر ایشانست بتبدیل
صورت منظر بصاحب نظران

بعد ازان من بولایت بدخشان افتادم و خدمت خواجه علاء الدین
بعد از وفات خواجه بزرگ بصغانیان آمدند و متوطن شدند پس کسی مرا طلب
فرستادند که حضرت خواجه فرموده بودند که در صحبت ما خواهی بود
پیش ایشان رفتم و مادام حیات ایشان در صحبت ایشان بودم و جناب
مخدومی ارشادمآبی خواجه ناصر الدین عبید الله ادام الله تعالی ظلال ارشاده
علی مفارق الطالبین بصحبت ایشان رسیده‌اند و میفرموده‌اند که در هرات بودم
مرا داعیهٔ خدمت مولانا یعقوب پیدا شد متوجه ولایت صغانیان
شدم و بتجنید و شغبت بسیار بچهار شنبه رسیدم و از سخنان چنان معلوم میشد
که آن ماده را تمام با اکثر بیاده رفته بود و وجود بوده‌اند که چون بصحبت
ایشان مشرف شدم بر روی مبارک ایشان اندک بیاضی که موجب
نفرت طبیعت می‌باشد بود با من در لباس سیاست و درشت گوئی ظاهر
شدند و خیال سیاست نمودند و درشت گفتند که نزدیک بود که
مرا از ایشان منقطع شود و فردا بانتمام فاحل کرده بسیار محزون و مغموم
شدم بار دیگر بمجلس ایشان رسیدم از صحبت محبتی چنان ظاهر
شدند که هرگز در مجلس اخوان محبوب ندیده بودم من لطف بسیار نمودند

و از دین وقت که حضرت خواجه این سخن میفرمودند در نظر این فقیر صورت
غریبی بر آمدند که مرا از استیلاء ارادت و محبت تمام نسبت وی بود چنانکه
بود که از خود رفته بود و فی الحال خلع این صورت کردند مرا تصور آن شد
که شاید این صورت همین در خیال من بوده تا بعد از آن از بعضی اهل دل
شنیدم که وی هم از این مشاهده فکر کرده بوده و عقیده فقیر آنست که آن
خلع و لبس صورت بشعور و اختیار ایشان بوده و اثبات این معنی اگر از حضرت
مولانا یعقوب نقل کرده اند چنین استماع افتاده که حضرت مولانا یعقوب مسموع شد
که طالبی که بصحبت عزیزی می آمد چون خواجه عبید الله می آمد چراغ مهیا ساخته
و روغن و فتیله آماده کرده همین که کبریتی آتش می زد و آتش خدمت
خواجه عبید الله قدس سره فرمودند که خدمت مولانا یعقوب
با شیخ زین الدین الخوافی قدس سرهما و مولانا شهاب الدین سیرامی
هم سبق بوده اند روزی از من پرسیدند که میگویند که شیخ زین الدین بحل وقایع
و تعبیر منامات مشغولی می نماید و در آن باب اهتمام تمام دارد
گفتم آری چنان است ساعتی از خود غایب شدند و ظاهراً نسبتی چنان بود
که بیاعتی فاصله از خود غایب میشدند چون حاضر شدند این بیت را

خواند

خواند که بیت: چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم — نه شبم نه شب پرستم که حدیث
خواب گویم

خواجه علاء الدین غجدوانی رحمه الله تعالی

حضرت خواجه عبید الله قدس سره فرمودند که خواجه علاء الدین
غجدوانی از اصحاب خواجه بزرگ بود و حضرت خواجه وی را بصحبت خواجه
محمد پارسا فرموده بودند و استغراق تمام داشت و بغایت شیرین سخن بود و گاه
بودی که در میان سخن از خود غایب شدی وقتی که خواجه محمد پارسا به سفر
مبارک سفر قبله اند وی را نیز می برده اند یکی از اکابر فقها گفته است
که از خدمت خواجه درخواست کردم که خواجه علاء الدین بسیار پیر
و ضعیف شده است از وی کاری نمی آید اگر وی را از این سفر معذور
دارند بود نمی نماید خواجه فرمودند که با وی هیچ کاری نداریم جز
آنکه چون وی را می بینیم از نسبت عزیزان یاد می آید

خواجه نظام الدین خاموش رحمه الله

وی از اصحاب خواجه علاء الدین عطار است
و خواجه بزرگ را در اوان تحصیل و صحبت یکی از علمای نواحی بخارا دیده بود
و بعد از آن بصحبت خواجه علاء الدین رسیده و پیش از رسیدن بصحبت ایشان
بانواع ریاضات و مجاهدات مشغول می بوده است و در تزکیه نفس و

یکی از اصحاب خواجه بزرگ [illegible] سعد الدین بود [illegible] دو خواجه [illegible] جای [illegible] خواجه [illegible] عادت طلب [illegible] خواجه عصام الدین بود [illegible]

و از ایشان کمالی ... پیدا شود

تصفیهٔ دل جهدی بلیغ می نموده‌اند گفته‌اند که در اوایل که عزیمت صحبت خواجه
علاء الدین کردم یکی از اصحاب خواجهٔ بزرگ بیرون منزل ایشان نشسته بود
چون مرا دید گفت مولانا نظام الدین وقت شد که از ترددها و
پا کر کیمیای خود بگذری این بر خاطر من گران آمد چون به نزدیک خواجه آمدم
ایشان نیز همین عبارت فرمودند اما بر خاطر من گران نیامد خدمت مولوی
مخدومی مولانا سعد الدین الکاشغری رحمه الله تعالی میگفته‌اند که
پیوسته پیش جامهٔ ایشان چرب می بود و مرا مشکل می بود که سبب آن
چیست آخر چنان معلوم شد که در اثنای طعام خوردن بحسب غلبهٔ حالی که
داشتند چیزی از دست ایشان می افتاد و شوربائی که می خوردند بر جامهٔ
ایشان می ریخت و چرب میشد هم ایشان میگفته‌اند که چون در صحبت خواجه
علاء الدین آثار جذبهٔ ایشان ظاهر شده بود خدمت خواجه
(در غلبهٔ حال ایشان)
که ایشان را از آن باز داشته بودند تا نعره نزنند و خدمت خواجه فوطه
بسته بودند و خود بآن اشتغال می نمودند چون توجه نعره آمد احتیاج مولانا
نظام الدین را طلبیده‌اند و شوشه بدست وی داده‌اند که نعره آمد از
چون یک نعره انداختند مغلوب شده‌اند و شوشه از دست ایشان جدا و

خواجه فرموده‌اند

خواجه فرموده‌اند که مولانا نظام الدین بزرگ کسی اند که حق تعالی بخود
مشغول کرده است اما نمی توانیم که وی را از آن باز داریم و همراه ایشان کنیم
مولانا نظام الدین فرموده‌اند که روزی خدمت خواجه را عزیمت زیارت
خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس سره شد من همراه برفتم و چون آنجا که بودم
متوجه شدم روحانیت ایشان حاضر شد چون حضرت خواجه بمزار ایشان
رسیده بودند خالی یافته بودند چنانکه جبهٔ از او رفته بوده بودند چون باز
آمدند خواستند که بمن مشغول شوند و نوعی تصرفی کنند من نیز متوجه شدم خود را
بمثابهٔ کبوتری یافتم و خدمت خواجه را چون شاهبازی که در عقب من
پرواز میکرد و بهر جا که میگریختم در دنبال من بودند آخر مضطر گشتم پناه
بروحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم بردم و در انوار بی
نهایت آن آن محو شدم خدمت خواجه را مجال تصرف نماند از آن عزیمت
بیمار شدند و بمجلس سبب بیماری را می پرسیدند گفت و هم ایشان میگفته‌اند
که یکی از معتقدان و مخلصان را مرضی قوی عارض شد گفتند بعیادت وی
میرویم در راه که می رفتند گفتند که فلان کس ما را بسی خدمتهای شایسته
کرده است می باید که چون عیادت وی کنیم و نزد بار وی در آییم مرض

وی را بردار[یم] خاطر مرا از آن سخن بسیار ترسان شد چون بر بالین وی بنشستند
وی بر روی بستر افتاده بود و مجال سخن و حرکت نداشت خدمت مولانا ملتفت
متوجه شدند آن شخص باز نشست و آغاز سخن گفتن کرد ایشان سر برآوردند و گفتند
و گفتند این بار هم حواله درست که این بار سخن میگویی چون بیرون آمدند گفتند دیدم که
وقتی رفتنی است و بار وی بر دوش نهاده است تا از بار وی حواله
کردیم و آن شخص در همان مرض برفت و هم ایشان میگفتند که یک شب یکی
منکران نسبت با ایشان سخن میگفت و من در مقابله وی سخنی میگفتم چنانکه او را
کشید و از آنجا که تا منزل ایشان مسافتی بعید بود که امکان نبود که آواز
رسد چون بامداد بمنزل ایشان رفتم گفتند دوش آن آواز تو ما را تشویش میداد
میباید که هر کس هر چه گوید خاطر خود با آن مشغول نداری و در کار خود باشی چنانچه
مخدومی خواجه عبید الله ادام الله تعالی بقاءه هم فرمودند که یک روز در اوایل
ملازمت ایشان نشسته بودم یکی از کسانان مرا در راه پیش آمد وی خمر خورده
بود و آثار آن بروی ظاهر بود و مرا هیچ نگاه داشت چون بصحبت ایشان رسیدم
گفتند مگر تو خمر میخوری گفتم نی گفتند پس این چه حالت گفتم در راه مستی
رسیدم و با هم سخنی چند گفتیم گفتند پس این حال از وست که با تو سرایت

سخن

کرده بود

کرده است و هم ایشان فرمودند که خدمت مولانا نظام الدین گفتند که
یکی از اکابر هم قید که نسبت بما اخلاص و محبت و ارادت بسیار داشت بیمار
شد و مشرف بموت گشت فرزندان و متعلقان وی نیازمندی بسیار کردند بملازمت
مشغولی کردم و دیدم که وی را امکان امتداد حیات هست مگر در ضمن وی را
در ضمن کسی هم صحت یافت بعد از چند گاه نسبت بما بهمتی فتح که مقتضی الفت
و ادلال بگشت و آن شخص میخواست که در آن باب سعی بلیغ و را
دفع کند اما چون بسلطنت رفتاری کرد و خود را از آن باز نتوانست خاطر ما از وی کوفته
وی را از ضمن اخراج کردیم شفا داد و هم ایشان فرمودند که روزی
خبر می آوردند که خدمت مولانا بیمار شده اند چون پیش ایشان رسیدم
ایشان را تب محرقی عظیم گرفته بود و جامهای لباس کرده بودند و جامهای بسیار
ایشان پوشیده و لیکن هیچ تسکین یافته نبود ساعتی نشستم یکی از اصحاب
ایشان را گفتند تا آسیا برده بود و در آنجا جامها با تر کرده برای آسیای بسیار
گرد آسیا ازک افتاده بود چون خدمت مولانا وی را دیدند گفتند وی را
گرم بازید که این سرمای وی است که بمن سرایت کرده است چون وی را گرم کردند
تب از ایشان تسکین یافت و مجال حرکت و نماز آمد

خواجه عبیدالله

[...] اصفهانی رحمه الله تعالی وی نیز از اصحاب خدمت خواجه علاء الدین
است قدس الله تعالی روحه وی گفته است که اول بار که بصحبت
حضرت خواجه رسیدم این بیت خواندند • تو ز خود گم شو کمال
اینست و بس • تو نمان اصلاً وصال اینست و بس • وی در بعضی
رسایل خود ذکر کرده است که طریقه توجه طایفه علائیه نور الله ارواحهم [...]
ایشان چنان است که هرگاه خواهند که بدان اشتغال نمایند اولا صورت
آن شخص را که این نسبت ازو یافته اند در خیال آورند تا زمانی که اثر حرارت و
کیفیت معهوده ایشان پیدا شود و بعد از آن آن خیال را نفی نکنند بلکه او را
نگاه دارند و بچشم و گوش و همه قوی تا آن خیال متوجه قلب شوند که عبارت
از حقیقت جامعه انسانی که مجموع کاینات از علوی و سفلی تفصیل آنست اگرچه
آن از حلول در اجسام منزه است اما چون نسبتی میان او و میان قطعه لحم
صنوبری واقع است چشم و فکر و خیال و همه قوی را بران مد گماشتن
و حاضر آن بودن و در دل نشستن و تا سالک بدان رسم گردد در حال کیفیت
غیبت و بیخودی روی نمودن آغاز کند آن کیفیت را پی فرو
گرفتن و داری این رفتن و هر فکری که در آید متوجه کیفیت قلب خود نفی [...]

آن خیال را نفی کنند از جهت آنکه واسطه است و دیگر آنکه آن شخص که نسبت است
متوجه قلب است و نظر او به قلب است مختص نیست بلکه [...]
بیت • ۰ • [...]
[...] شخص است و در او مجمل کاینات است
[...] از این نوع از اعلی آن یعنی چون
نمونه است از روی [...] از آفاق و انفس
این نوع است ... ازان رو که چون
[...] این نمونه جمیع عالم است جمیع
[...] این نمونه جمیع [...] باشد و از ادراک
[...] اسماء الهی [...] باشد و [...] است از حیثیت
توجه قلب توجه بدان از حیث
نظر [...] است از آن
[...] و دقیقه است از [...] و دقیقه [...]
سمه ... است و دقیقه [...]

فکر کردن و بآن خیر مشغول شدن و بدین مجمل کلی در کرانجین [...] آن نفی
شود و التجا بصورت آن شخص یاد کردن و از الحظه نگاه داشتن تا آن
نسبت پیدا شود آن زمان خود آن صورت نفی میشود اما باید که نفی
میشود آن صورت را نفی نکند و هم وی گفته است در معنی کلمه طیبه نفی
عبارتست از راج گردانیدن کثرت و صور اشیا با آن عین واحد که
مقصود و مطلوب همه سالکان است و اثبات عبارتست از شاهده
کردن آن عین در همه صور و انبیا را عین آن واحد دیدن پس لا اله یعنی این
صور مختلفه همه غیر نیست متنهی نیست و راجع بان یک اصل است و الا الله یعنی
این معنی واحد است که باین صورتها می نماید مولانا سعد الدین کاشغری
قدس الله سره ایشان در اوایل بتحصیل علوم اشتغال داشته اند
و کتب متداوله کرده بوده اند و جمعیت صوری نیز داشته اند
چون داعیه این طریق پیدا کرده اند ترک و تجرید تمام کرده بصحبت مولانا نظام
الدین خاموش رسیده اند میگفتند که بعد از چند سال که بصحبت ایشان مشرف بودم
مرا داعیه زیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی تشریفاً و تکریماً پیدا
شد از ایشان اجازت خواستم فرمودند که هر چند می نگرم ترا امسال آن [...]

ازان داعیه که بوده بود دم داعیه
این بوده که خدمت مولانا نظام
الدین را بودوجهی دید که ظاهر
نسبت آن را تحمل کند

قافله حاجیان نمی بینیم و مثل ایشان و الغرض ما دیده بودیم که از آن متوهم می
بودیم و ایشان گفته بودند که بر هر کس گفتند چون می بینی آن واقعه‌ها را
بخدمت مولانا زین الدین عرض کن که مرجع شیخ است و بر جاده سنت
ثابت و مراد ایشان خدمت شیخ زین الدین خوافی بود رحمه الله تعالی که
آن روز در خراسان در مقام ارشاد و صحبت متعین بودند چون بخراسان
رسیدم رفتن حج چنانچه مولانا نظام فرموده بودند در توقف
افتاد و بعد از آن سالهای بسیار متغیر شد و چون بخدمت شیخ زین الدین
رسیدم و آن واقعه‌ها عرض کردم ایشان فرمودند که با ما بیعت
کن و در قید ارادت ما در آی گفتم عزیزی که این طریقه از ایشان گرفته‌ام
هنوز در قید حیات اند شما امین اید اگر میدانید که در طریق این طایفه
جایز است چنان کنم ایشان فرمودند که استخاره کن گفتم مرا بر استخاره
خود اعتمادی نیست شما استخاره کنید گفتند تو استخاره کن تا ما هم استخاره
کنیم چون شب رسید استخاره کردم و دیدم که طبقه خواجگان بر بارگاه
هری که خدمت شیخ آن وقت آنجا بودند در آمدند و زجرها را میکنند
و دیوارها می افکندند و آثار قهر و غضب بر ایشان ظاهر بود دانستم که آن اشارت

منع است

منع است از آنکه بطریقه دیگر در آیم خاطر من فارغ شد و ترک آن کردم
و با سوی کی در خواب شدم چون بیدار شدم بمجلس شیخ در آمدم لیکن من
خود با ایشان نگویم گفتند طریق محبت مغز بیکی باز میکرد و همان طریق
مشغول ایشان اگر واقعه مشکلی پیش آید با ما بگوی این قدر که تواییم مدد
کنیم بعد مدت مولوی غلبه میکردند ظاهر بود با وجود توجهی با حضرت
روی می نمود و کسی که سراغ معنی و ذوق نبود توهم آن می کرد که
ایشان را خواب می آید در اوایلی که بصحبت ایشان رسیدم در مسجد جامع
ایشان نشسته بودم ایشان چنانکه عادت ایشان بود بخود غایب شده
مرا گمان آن شد که ایشان را خواب می آید گفتم اگر ساعتی استراحتی استعمال
نمایند دور نمی نماید ایشان تبسم نمودند که مرا اعتقاد و بیداری که از اوایل
امر و دیگر حاصل شد روزی می گفتند که بعضی مردم درویشان فرق میان
بیداری خراسان نمی توانند کرد که در خود جهتی که بعد از خواب می
می باشد الا کیفیت مشغولی ایشان در خواب و بیداری بر یک طریق
است بلکه در حالت خواب که بعضی موانع مرتفع میشود صفای
و قوی تر می باشد و مرا گمان غالب آنست که آنچه میکنند اشارت

رسیدند بعضی کرمان آن شب

بحال خود میکردند والله تعالی اعلم یکی از درویشان که بصحبت ایشان
چنین حکایت کرد که مرا در مجالس وعظ که معارف درویشان میگذشت
تغیر بسیار می شد و فریاد و نعره بسیار میزدم و از آن [illegible] می
بودم یک روز از ایشان التماس کردم که همتی [illegible] که آن تغیر را
از خاطر دور [illegible] در آن وقت که ایشان بسفر حجاز رفته بودند
مرا در یکی از مدرسها که [illegible] وعظ میگفت [illegible] تغیر شدن
گرفت با ایشان توجه کردم دیدم که از در مدرسه در آمدند و نزد من
رسیدند و دو دست خود را در دو [illegible] من نهادند من از خود برون
رفتم و بیهوش افتادم آن زمان که بحال خود آمدم مجلس وعظ گذشته بود و
اهل مجلس رفته بودند و آفتاب بمن رسیده بود و از آن روز باز آن [illegible]
از ماه رمضان که بعد از آن تا عید [illegible] و از آن خاطر کردم که چون
باز آیند با ایشان بگویم چون ایشان از سفر تشریف آوردند و بخدمت
ایشان مشرف شدم و [illegible] پیش ایشان بودند که [illegible] که از آن باز
بگویم [illegible] گفتند [illegible] بود که بعد از آن تا عید [illegible]
شده توفی رحمه الله فی اثناء صلوة الظهر من یوم الاربعاء السابع من شهر

جمادی

۴۵۴

جمادی الاخری سنه ستین و ثمانمائه **خواجه عبید الله ادام الله**
تعالی برکات وجوده علی مفارق الطالبین امروز [illegible] مجمع
کرامات و ولایات [illegible] سلسله
[illegible] ایشان قدس الله تعالی ارواحهم حضرت خواجه و مخلصان
[illegible] ایشان [illegible] برکت وجود
ایشان [illegible] الی یوم القیام [illegible] ازین
فقیر [illegible] صورت گستاخی [illegible] که بر خود انداخته
از خود در یافت که خاطر [illegible] این مجموعه که مقصود از
جمع آن ذکر [illegible] طایفه است [illegible]
[illegible] شرح معارف و احوال [illegible] و بعضی از کلمات [illegible] که
[illegible] معارف [illegible] ایشان [illegible] ختام کرده شد
[illegible] منتهی شدن [illegible]
[illegible] وصف [illegible] معارف حقایق اسما و صفات [illegible]
[illegible] قول [illegible] منتهی شدن
[illegible] منتهی شدند

[illegible]

دل موصوف افتاده است به تجلی ذات بوصف احدیت حصول آن معنی
بعد از تحقق بایمان بالله و برسول الله و بما جاء من عند الله و من عند رسول الله
علی مراد الله و علی مراد رسول الله است اینست ... و احیاناً که سر شت
ابتدا خذلان منع کرده است ... و بعد از تحقق ... مذکوره بصفت
انکسار و خضوع بکمال متابعت حضرت رسول صلی الله علیه و سلم ...
در تحصیل این نسبت قوی‌تر از این نیست که بصدق و نیاز تمام بمجالست
جماعتی ملازمت و خدمت خود کرده اند که باطن ایشان مطلع این تجلی است ...
این تجلی جمال ... بصیرت ایشان ... و از شهود ...
گشته و بفنای حقیقی از مزاحمت شعور بخود و غیر خود خلاص گشته ...
حق سبحانه ایشان را از نزد خود بوجود موهوب حقانی مشرف گردانیده
بیخودی و سکر حال اتفاق افتد دیگران را واسطه حصول سعادت ...
عبارت از فنا و ... و در این مقام ...
حق سبحانه محبوب ... و اجب ... در تخلیص ...
دل ... که ... حجاب ... است ... که
... خود ... خلاص گردانند ... مناسب ...

خود اشتغال نمایند کرده اند بقصور ... در خود ...
استعداد آن دارند که بصحبت ارباب شهود دل ایشان ...
میشود ... صحبت این ... است ... صحبت الزام
کنند زمانی خلاصی دل از گرفتاری بغیر حق بحصول وصول و شهود است
چون دل از مزاحمت شعور بوجود غیر نجات یافت غیر گرفتاری شهود
حق سبحانه هیچ نیست ... لذت شیرین که ... بعد از
سطوت نفی ... دل ... التفات بغیر حق ... غیر
اثبات حق ... لا اله ... غیر حق ... دیگر ... غیر
لا اله مانند ... لا الله ... شاد ...
زمان غیبت ... وصول و شهود
زیادت ... که ... الاعمال ... کشف
... ذوق ... عالی
... مظهور ...
وصول ... استغراق و استهلاک است در شهود
ذات بی مزاحمت شعور بوجود غیری ... در این مقام ...

شوریدن ذوق تجلیات اسمائی منقطع شود و اشارت آن بزرگ
باین وجه بوده است که سالک میتواند بود که متصف شود بصفات
حق سبحانه هو بعد غیره وصل جز از وصل مقصود شود و همت بی حرمت
شعور بوجود دیگر بی مرتبه اتصاف باوصاف مرتبه تجلیات صفات است
بی کثرت از وجهی متعدد است اگر خواهی که در مقام حضور با حق سبحانه
از مکر و وسوسه شیطان و از اوهام ملک ملکه را اطلاع بر حضور تو نشود
ملک نفس تو از وقوف بر حضور تو ملول شود و بر تو باد که هم نشینی با مردمی کنی
که دل ایشان در ذکر ذات مستغرق شده باشد و از خود فنا یافته
تعبیر ازین معنی بعضی شهود و بعضی بوجود کرده اند و بعضی بعلم
و بعضی بیاد داشت کرده اند اگر این سعادت نصیب شد بدانکه
طریقه ذکر یا طریقه توجه و جذبه خواجگان را قبول کرده همگی جهد
در ورزش این طریقه ذکر یا طریقه توجه رسانی باید و وقت عظمی که
فوق آن متصور نیست برسی لیس وراء الله منتهی و الی ربک المنتهی
لیس وراء عبادان قریه · عاشقان را شادمانی و غم اوست
مزد کار و اجرت خدمت هم اوست · غیر معشوق ار تماشائی بود · عشق نبود هرزه

سودائی بود

سودائی بود · عشق آن شعله است کو چون بر فروخت · هر چه جز معشوق با
جمله سوخت · هرگاه که شغل در نگاه داشت آگاهی بدین وصف بود که
خروج و دخول نفس ملاحظه باشد که در نسبت حضور مع الله حضور باطن
شود ازین جهت تا آنجا که این تکلف نگاه داشت او همیشه بر قلب جاری
بود و تکلف خواهد کرد که هیچ جهت از دل دور نکند تا کار بجای رسد که
[illegible] شعور آمده [illegible] توقف قلبی مقصود [illegible] چون
[illegible] طریقه مقرر داده در نگاه داشت نسبت آگاهی بکمال
بجای آید [illegible] واسطه عوارض نفسانیه [illegible] نباید
[illegible] بجانب حق سبحانه [illegible]
[illegible] حق سبحانه بوصف [illegible]
[illegible] در نگاه داشت این نسبت سعی کنند [illegible]
[illegible] این نسبت [illegible]
[illegible] سبحانه [illegible]
[illegible]
[illegible] حضور [illegible]

از صورت بواسطهٔ مواظبت مذکور که در حضور ترقی کند که دیگری را صورت
دل گنجایی نماند و در حال دل را [illegible] نماید که وقت و اشتیاق و کمال
او را ضایع [illegible] و [illegible] و هر که [illegible] وصف حضور شود حضوری
[illegible] شعور حضور [illegible] حضور نقصانی در حضور حق
سبحانه واقع شود [illegible]
دل آید [illegible] که عطش عطشانان زلال وصال
[illegible] بنماید بلکه تسکینی [illegible] ایشان [illegible]
اعلم بحقایق الامور [illegible] که عبارت [illegible] الارتباط
و النفسی است بحضرت حق سبحانه [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
رسیدم [illegible] صحبت [illegible]
گفت [illegible] که هر گاه که اینجا [illegible]

گشتی بحضرت حق سبحانه باز می‌یابم و خود را از همه یا تنها خالی می‌بینم و از آن
[illegible] عظیم [illegible] می‌رسد و چون بیرون می‌روم از آن نسبت تهی می‌شوم و آن
[illegible] دیگر [illegible] اصحاب مخالط بود و در آن
[illegible] اصحاب [illegible]
[illegible] اضطراب بسیار کرده [illegible]
[illegible] که من اینجا نیایم و در بیرون مردم [illegible]
[illegible] که اینجا از خود [illegible]
[illegible] که خلوت [illegible]
[illegible] خانه خود ذکر می‌کرد و هر گاه که [illegible]
[illegible]
[illegible] مرغ لاهوتی که [illegible] قفس [illegible]
[illegible] لازم است [illegible]
[illegible] صلی الله علیه و سلم [illegible]
[illegible] کل موجود [illegible]
[illegible] المشرق و المغرب فاینما تولوا فثم وجه الله [illegible]

و هو محکم الکلمات او بما ازما یسنی نزدیکتر و از انگشت کوچک دارد و ضرر
برخورداری از حیات کلی است که و تن او دنیا سرد باشد و ذکر
حق سبحانه کرم حرارت قلبش بگدازد که محبت دنیا که جمیع دل کرده باشد کرده
کرانه شیشه در خیر حق سبحانه منح ما فیض بحسبین انتظام کرده است هر
موجود است اورا از تجلی ذاتی حاصلست که از او جه خاص ملکوت بند حق
انجذاب بحق سبحانه فرج است بحسب اسم توجه کرد بتأثیر اسم الهادی از حضرت
اسم المفضل بجانب بعد و ام انجذاب بذات مقدسه از خود بکلی شده

بهمین

بهمین نحو شده غیر از حق سبحانه نه بیند و نه داند و العیاذ بالله اگر بتأثیر اسم
المضل حرکت بسبقه انجذاب بذات کم کند که قیام خود و کشته خود نبیند
خود و نه بدان کند که ظلمت ظلمتش افزاید همیشه محجوب و ممنوع
شود و حدت کرود اورا الروح در طاعت بلکه طاعت سبب
عذابهای دنیوی و اخروی و صوری و معنوی شد و خسارت
خالص دین بلیه اتباع است از نور صبوح و ثمرات اعمال ایمان
انکه از صدق نخست بطایفه که محبت ذاتی از خود ایشان در قیام
بتمامی خود را در ایشان گم کنند رزقنا الله و ایاکم و ... لکن

که انجه مرضی

و انجه مرضی رسول الله صلی الله علیه وسلم است او نیست و ماوا و جز
او نیست صلی الله علیه وسلم نمانده مگر اخلاق او با نیت او از و تمام
شده باشد و آنچه او شده که در اخلاق و اوصاف نبوی در وجود
یابند و در تمام ... اضافات ... منظر صرف حق سبحانه گردد
الهی و در او اطوار مستعدان تصرف کرده و عالم از خود خالی شده و در او حق
سبحانه ایستاده ۴ از ... در کنار همی گیرد آن بکار که گرفت بوی نار
گردد فی طین ۴ هر که بتأثیر ... و بال بالیت ... باشد و از
خود او ذات او هیچ نمانده و نظر ... در دل و ... جمال ... او دیده بود
مجموع ... کرده ... و جمال ... و ... از خود فارغ
شده و در خانه ... اعمال ... مجموع کرده ... سجاد
خود در او در قبول ... خود را ... بلکه ... عیسی
وجود ... شده ... وجود ... خلاص کند ۵ از آنکه در سر
... ۵ از ... و ... اگر رسد که
... حق سبحانه
و ... حق سبحانه اگر

بگو استغراق در هستی حق سبحانه اگر نرسند سلامت صحبت بگو فنا یعنی از خود
برید حق سبحانه اگر نرسند شهادت صحبت بگو خود را با قرآن و با ذکر حق نزدیک دارد اگر
نرسند وصل صحبت بگو نیستی از خود شهود وجود حق سبحانه اگر نرسند
بعض صحبت بگو صدا کردن شرح گفتگوی حق سبحانه اگر نرسند شکر صحبت بگو ظاهر
حال برد دل که دل خواند که پوشیده دارد خبری را که پوشیده اند این حرف
پیش این حال بعینه حضرت خواجه علیه الرحمه قدس سره فرموده بودند مولانا حسام
الدین شاشی که از اصحاب امیر حمزه فرزند امیر سید کلال بود گفتهم
در استغراق تمام داشت مرا در قفای بخارا تکلیف کرده بودند و به کلی
خاطری شدم در شهر ملاوی بحجره بود که من در آنجا رسیدم و وی مرا بنشاند
آنجا نشستم و نظاره وی می کردم هرگز از نزدیکی وی خبر نداشتم
هم ایشان فرموده اند که خدمت مولانا حسام الدین رحمه الله حکیم که کلمه
ترجیح لباس از استعمال افاده و استفاده در صورت اهل علم بوده است
هم ایشان فرموده اند که خواجه بزرگ قدس سره در خواب دیدم که در من
تصرف کرده اند و من خود را بی‌اختیار دیدم چون از خواب بیدار شدم خود را دیدم که بوده ام
خواستم که در عقب وی روم با پای من در هم بجنبید بگو که دیدم فرمودند

مبارک باد

مبارک باد و هم ایشان فرموده اند که یکبار دیگر خواجه محمد پارسا را قدس سره
در خواب دیدم خواست که در من تصرف کند اما میسر نشد همانا جهت آن
بوده باشد که حضرت خواجه بزرگ تصرف کرده بودند این فقیر در زمانی که
به بخارا رسیدم و به شرف خدمت حضرت مولانا حسام الدین و مولانا
حمید الدین شاشی مشرف شدم در من اضطراب و اضطراری
بود ایشان فرمودند مرا که حقیقت استتار است حقیقت آن عبارت از
نهایت سیر عبارت از حصول استتار است بعد از محو این همه اشتغال
ظهور شمس علم محبت است را به خون استتار است که ندادم از شکر
جز نام نمیر این بیتی بهتر که اندر کام زهر استعمال تعریض آن فرمود
و از نفس عالب شرح آن کرد چون استعمال اقران را دریافت این معانی
بطریق ذوق میسر نیست گرفتاری این حسن گلوی شیرین هر که
استعمال آن کرد کفتند حکومی در رضا الله علیکم اشتغال ارا به تعیینا عنا
محمد صلی الله علیه و سلم و ذکر بعضی احوال عالی خانواده خواجگان
و نسبت طریقت ایشان بخصوص حضرت خواجه بهاء الدین و اصحاب ایشان
قدس الله اسرارهم حکم کردم که ظاهر ایشان از اطاعت احکام شرع

سید المرسلین صلی الله علیه وسلم بوده و دوام عبودیت که عبارتست از
دوام آگاهی بجناب حق سبحانه بی مزاحمت شعور بوجود غیری لیس که وی کی
نفی این غیر آن کند به اعطاء آن تواند بود که ظلمت هوا و غشاوت ظاهر و باطن
ایشان را فرو گرفته است و مرض حسد و غضب دیده بصیرت ایشان
کور ساخته لاجرم انوار هدایت و آثار ولایت ایشان را نمی بینند و از این جهت
خود را بهجو و مذمت آن انوار و آثار که از مشرق نبوت بر گرفته است
اظهار کنند به بهتانات شنیعات نسبت به تحقیق قاصر اند که
برخی از ایشان بجرم فنا را نزد اول سالکان و جلوه صحبت ایشان
می بردند و بسوخته خلوت و فکر جلد را قاصری کردند این طایفه طعن قصور
فاحش به کبر و لوم زبان بی کلام اند همه شیران جهان بسته این سلسله اند
روبه از حیله چسان بگسلد این سلسله را **شیخ ابو الحسن بستی**

۴۵۵

رحمه الله تعالی کنیت وی چون خواجه یوسف همدانی از اصحاب
شیخ ابو علی فارمدی است و این رباعی مشکل مشهور چنانکه در رساله عین
القضاة همدانی معلوم می‌شود و از آن وی است **شعر** در کنج نهان گشتی
ای نور جهان وز علو و عار رسیدی بسکان آن تو برینه ز لا اقصی برون

زان مرکب تشنه نیستم بر این آمد برون **شیخ حسن سکاکی سمنانی رحمه**

۴۵۶

الله تعالی وی از اصحاب شیخ ابو الحسن بستی است و خانقاه
سکاکیه که در سمنان است و شیخ رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی
در اوایل در آن خانقاه بوده است و از بعضی معتبران آورده اند که بعضی املاک
بر آنجا وقف کرده منسوب به وی است **محمد بن حمویه الجوینی**

۴۵۷

رحمه الله علیه کنیت وی ابو عبد الله است از اصحاب شیخ ابو الحسن بستی
است وی به علوم ظاهر و باطن آراسته بوده است عین القضاة در یکی
از مکتوبات خود میگوید که کم کسی بر طریقه علوم ظاهری داند چون احمد
امام ابو حامد غزالی و برادرش شیخ احمد غزالی رحمهما الله و خواجه امام
محمد حمویه بگو یا ... از این جمله است که علم دانند و از بزرگان
در سلوک وی را کتابی است در تصوف سلوة الطالبین نام و در آنجا
بسی حقایق و دقایق این طریق درج کرده است **عین القضاة همدانی**

۴۵۸

قدس الله سره کنیت وی ابو الفضائل عبد الله
بن محمد المیانجی است و عین القضاة لقب وی است با شیخ محمد بن حمویه صحبت
داشته است و با شیخ امام احمد غزالی ... فضایل و کمالات صوری و معنوی

وی را مصنفات وی ظاهرست چه عربی و چه فارسی در غایت لطف
لطافت و شرح دقایق که وی کرده است کم کسی کرده است و از وی خوارق
عادات چون احیا و اماتت بظهور آمده و میان وی و حضرت
شیخ احمد مکاتبات و مراسلات بسیارست و از جمله رساله عینیه
است که بشیخ احمد نوشته که در فصاحت و بلاغت و روانی
در مرتبه ایست که آنرا نظیری نیست عین القضات در کتاب
زبدة الحقایق میگوید که بعد از آنکه از گفت و گوی علوم رسمی ملول شدم
بمطالعه مصنفات حجة الاسلام اشتغال نمودم و مدت چهار سال در آن
بودم چون مقصود خود از آن حاصل کردم و پنداشتم که بمقصود
خود واصل شدم با خود گفتم انزل المنزل زینب و زینب و از ربع
فهذا مربع الاحباب و نزدیک بود که از طلب باز ایستم و آنچه
حاصل کرده بودم از علوم اختصار کنم و مدت یکسال درین ماندم
تا آنکه سیدی و مولای الشیخ الامام سلطان الطریقة احمد بن محمد غزالی
رحمه الله تعالی بهمدان که موطن من بوده تشریف آورد و در صحبت
وی در بیست روز بر من چیزی ظاهر شد که از من و طلب من غیر

خود

خود هیچ باقی نماند الا ما شاء الله و مرا اکنون شغلی جز طلب فنا
در آن چیز نه و اگر عمر نوح یابم در وی این طلب فانی شوم و هیچ کم نگردد
باشم و آن حضرت عالم را باو کرده اند میسر نیست هیچ کس را
[illegible] استغراق [illegible]
مشایخ و پس وی [illegible] حاضر بوده [illegible]
[illegible] و بوسعید ترمذی [illegible]
[illegible] گفت [illegible] احمد غزالی را [illegible]
ورای این چنین و چنین بود [illegible] بوسعید گفت [illegible]
[illegible] وقت حاضر بود [illegible]
[illegible] توانائی [illegible]
[illegible] ای عزیز کاری
[illegible] حقیقی
[illegible] قل یتوفیکم ملک الموت مجازی [illegible]
که الله یتوفی الانفس حین موتها [illegible] محمد صلی الله علیه و سلم مجازی
[illegible] مجازی [illegible]

بجز کلمهٔ حق در اقتضای اصل الاعیان بکلمهٔ الیس الذی صرف کی گوید ... موسی
الدهور ... الا ... بکلمهٔ ... دعا ...
کلمهٔ ... شنید ... الی الرحیم ... بگوید عمر ...
حدای ... و قنداد اکثرت ... کس ... هیچ عمل ... کار ...
... مردم ... حاصل ... ماند

شیخ برکه همدانی رحمه الله علیه

عین القضاة رحمه الله تعالی در مصنفات خود از وی حکایت کند که هر که
فاتحه و سورهٔ چند از قرآن یاد نداشت و آن را نیز درست نتوانستی خواند
بر حال اهل بلا بود ... سخن ... و ...
... عالم ... که قرآن را ... بیشتر ... و ...
... آن ... و بعضی ... و ... ابد ...
... و ... دیگر ... که ... احمد غزالی شنیدم ...
شیخ ابو القاسم گرگانی ... اوردی ... خواجه ... حکان
... آن حکایت ... قدس سره ... گفت ... آن است
که خواجه ... حکان و جای دیگر گفته که ... رضی الله تعالی عنه حکایت کرد که

مردی

مردی بود و رند ... گفت که مرا در زیش کار بوده گفت ... کار کرد
... گفت ... از خانه بدر آمد گوید ... گفت ای پدر
نام من بوده ... کار بوده ام

شیخ فتحه رحمه الله تعالی

عین القضاة در مصنفات خود از وی حکایت میکند که از فتحه
شنیدم که گفت که از خدای تعالی سخن شنیدم و جای دیگر میگوید
که از برکه قدس سره شنیدم که گفت که ابلیس گفت و در عالم ... شیخ
کلیم ... فتحه بود ... بگریست و جای دیگر گوید که سراج ... کامل
... که ... بکدام مقام رسد ... کار ... فتحه شنید
... فلان ... بود و ... قدم فلان

شیخ ضیاء الدین ابو النجیب عبد القاهر السهروردی رحمه الله علیه

در علوم ظاهر و باطن بکمال بوده است مصنفات و مؤلفات بسیار دارد
نسبت وی در طریقت به شیخ احمد غزالی است قدس سره وی در
کتاب آداب المریدین گفته است فاحتجوا علی ان الفقر افضل من
الغنی ... و ... فان ... بقول النبی صلی الله علیه
و سلم الید العلیا خیر من الید السفلی ... العلیا ...

۴۵۹
۴۶۰

باخراج ما فیها و البدن یشتغل بحمد المتفضل بحصول الشیء فیها فمعنی تفضیل النکاح
والعطاء علی الفقر کان کفضل المعصیة علی الطاعة لفضل التوبة
و در تاریخ امام یافعی میگوید که یکی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی
رحمه الله گفت که روزی با شیخ در بازار بغداد میگذشتیم بدکان قصابی
رسیدیم گوسفندی آویخته بود شیخ بایستاد و گفت این گوسفند
میگوید که من مرده ام نه کشته قصاب بیخود شد چون بخود باز آمد
سخن اقرار کرد و تایب شد توفی رضی الله عنه فی سنه ثلاث و ستین
و خمسمایه

شیخ عمار یاسر قدس الله تعالی روحه

وی از اصحاب شیخ ابو النجیب سهروردی است و در تکمیل ناقصان
و تربیت مریدان و کشف وقایع ایشان بکمال تمام بوده است شیخ نجم
الدین کبری در کتاب فواتح الجمال آورده است که بخدمت شیخ عمار یاسر
رسیدیم و با وی در خلوت درآمدیم بخاطرم گذشت که چون ترک
اکتساب علوم ظاهری کرده ام چون مزاحمات علمی و وهمی از سر
من سلطان آن چون رسانم چون بایست بخلوت درآمدم تمام
خلوت بیشتر نشد بیرون آمدم شیخ فرمود اول تصحیح نیت کن بعد از آن

بخلوت درآی

۴۶۳

بخلوت درآی تا نور باطن از درون یافت کتابها را وقف کردم و جامها
را نیز ببخشیدم غیر یک جبه که پوشیده بودم و گفتم این جبه بکار است
و این جبه کهن مرا دیگر بیرون آمدن نیست و عزم کردم که اگر داعیه بیرون
آمدن غالب شود آن جبه را پاره سازم تا ساز عورت نماند و احتیاج
بخروج نشود شیخ در من نظر کرد و گفت درآی گفت و بیست ساختی
چون درآمدم امام خلوت دست او و بیمن همت شیخ در من نظر کرد و گفت
درآی که نیت درست شد حتی چون درآمدم ابواب فتوحات بر من گشاده شد

شیخ روزبهان کبیر مصری رحمه الله تعالی

وی کازرونی الاصل است اما در مصر بوده و شیخ نجم الدین کبری صحبت وی رسیده
و آنجا بریاضات اشتغال بوده و خلوتها نشسته و شیخ روزبهان
ویرا اما وی قبول کرده و ویرا از دختر شیخ دو پسر آمده و فی کتاب
تحفة البررة سمعت شیخنا ابو الجناب یقول سمعت روزبهان المصری
یقول قیل لی هرا اترک الصلوة فانک لا تحتاج الیها فقلت یا رب
انی لا اطیق ذلک کلفنی شیئا آخر

شیخ اسمعیل قصری قدس الله تعالی سره العزیز

وی نیز از اصحاب شیخ ابو النجیب

۴۶۴

۴۶۵

سهروردی است و شیخ نجم الدین صحبت وی رسیده است و خرقه اصل از
دست وی پوشیده است و وی از محمد بن مالکیل و وی از محمد بن داود المعروف
بخادم الفقرا و وی از ابو العباس ادریس و وی از ابو یعقوب
نهرجوری و وی از ابو یعقوب طبری و وی از ابو عبد الله بن عثمان
و وی از ابو یعقوب نهرجوری و وی از ابو یعقوب سوسی و وی از
عبد الواحد بن زید و وی از کمیل بن زیاد قدس الله تعالی ارواحهم و وی
از امیر المومنین علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه و ایشان از
حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم کذا ذکره الشیخ رکن الدین علاء
الدولة السمنانی قدس الله تعالی سره فی بعض مصنفاته

شیخ نجم الدین الکبری رحمه الله تعالی

کنیت وی ابو الجناب است
و نام وی احمد بن عمر الخیوقی و لقب وی کبری گفته اند که وی را کبری از آن
لقب کردند که در اوان جوانی که بتحصیل علوم مشغول بود با هر که مناظره
و مباحثه کردی بر وی غالب آمدی فلقبوه بهذا السبب بالطامة الکبری ثم غلب
علیه ذلک اللقب فحذفوا الطامة الکبری و لقبوه بالکبری و هذا وجه صحیح
نقله جماعة من اصحابه ممن یوثق بهم و قال بعضهم هو محمد و نقله الیافعی المومن

ای هو نجم الکبرا و جمع کبیر بکسر الکبر و الصحیح الاول کذا فی تاریخ الامام الیافعی
رحمه الله تعالی و وی را شیخ ولی تراش میگفته اند بسبب آنکه در غلبات
وجد نظر مبارکش بر هر که افتادی بمرتبه ولایت رسیدی روزی بازرگانی
بر سبیل تفرج بخانقاه شیخ در آمد شیخ در حالت قوی بود نظر شیخ بر آن
بازرگان افتاد در حال بمرتبه ولایت رسید شیخ فرمود که از کدام مملکتی گفت
از فلان مملکت وی را اجازت ارشاد نوشت تا در مملکت خود خلق را
بحق ارشاد کند روزی شیخ با اصحاب نشسته بود و باز صعوه
صعوه را دنبال کرده بود ناگاه نظر شیخ بر آن صعوه افتاد صعوه برگشت
باز را گرفت پیش شیخ آورد و روزی در تحقیق و تقریر اصحاب کهف می رفت
شیخ سعد الدین حموی را رحمه الله تعالی که یکی از مریدان شیخ بود
بخاطر گذشت که آیا در این امت کسی باشد که صحبت وی در سگ اثر کند
شیخ بنور فراست دانست برخاست و بدر خانقاه رفت و بایستاد
ناگاه سگی آنجا رسید و بایستاد و دنبال می جنبانید شیخ را نظر بر وی
افتاد در حال بیخود و متحیر شد و روی از شهر بگردانید
و بگورستان رفت و سر بر زمین می نهاد آورده اند که هر جا که می رفت

و می رفت قریب پنجاه و شصت سال کرد او گرد او حلقه کردندی
و دست بر پشت نهادندی و آواز کردندی و شیخ بخوردی
و بحرمت با ایستادندی عاقبت آن مرد یکی عمر و شیخ فرمود تا وی را
کردند و بر قبر وی عمارت ساختند **بابا فرج تبریزی**
رحمه الله تعالی شیخ تبریز بوده یکی از شاگردان محیی السنه که سندی عالی
داشت کتاب شرح السنه را میخواند درویشی درآمد که ویرا نمی شناخت
اما از مشاهده وی تغیر تمام بشیخ راه یافت چنانکه مجال درس
نماند پرسید که این چه کس است گفتند که این بابا فرج تبریزی است که
از جمله مجذوبان و محبوبان حق است سجاده شیخ آن شب بفقرا بود
بامداد بخدمت استاد آمد و التماس کرد که برخیزند که بزیارت بابا
فرج رویم استاد با اصحاب موافقت کردند بر در خانقاه بابا فرج
خادمی بود بابا شاد نام چون آن جماعت را دید درون رفت و
اجازت خواست بابا فرج گفت اگر چنانچه در بارگاه خداوند تعالی
میروندی میتوانند آمد که درآیند شیخ گفت چون از نظر بابا بهره مند شدم
معنی حیثش دانستم هرچه پوشیده بودم بر وی دریدم و پیش بنهادم

استاد و اصحاب موافقت کردند پیش بابا فرج درآمدیم و بنشستیم
لحظه حال بابا متغیر شد و عظمتی در صورت وی پدید آمد و چون قرص
آفتاب درافشان گشت و جامه که پوشیده بود بر وی شکافته شد
چون بعد از ساعتی بحال خود باز آمد برخاست و آن جامه را در من پوشانید
و گفت ترا وقت دفتر خواندن نیست وقت آنست که سر دفتر جهان شوی
حال بر من متغیر شد و باطن من از هرچه غیر حق بود منقطع گشت چون
از آنجا بیرون آمدیم استاد گفت که از شرح السنه اندکی مانده است بیست و
روز دیگر بخوان و بعد از آن تو دانی چون بسر درس رفتم بابا فرج را دیدم
که درآمد و گفت دی رو بهزار منزل از علم الیقین بگریختی امروز باز بر سر
علم میروی ترک درس کردم و بریاضت و خلوت مشغول
گشتم علوم لدنی و واردات غیبی نمودن گرفت گفتم حیف باشد که آن
فوت شود و از آن می نوشتم بابا فرج را دیدم که از در درآمد و گفت شیطان
ترا تشویش میدهد آن سخنان را منویس دوات و قلم را بینداختم
و خاطر از همه باز پرداختم اکثر این فصل از شمسانی در کتابی که در آنجا
سخنان شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله تعالی سره جمع کرده است

از شیخ نقل میکنند که شیخ نجم الدین کبری بهمدان رفت و اجازت حدیث حاصل کرد و شنید که در اسکندریه محدثی بزرگ هست که اسناد عالی هم از آنجا باسکندریه رفت و از وی نیز اجازت حاصل کرد و در بازگشتن شبی رسول را صلی الله علیه و سلم در خواب دید و از آن حضرت درخواست کرد که مرا کنیتی بخش رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که ابو الجناب رسید که ابو الجناب مخففه فرمود که لا مشدده چون از واقعه باز آمد در معنی آن فکر کرد بر وی روشن شد که از دنیا تجرید می باید کرد در حال تجرید کرده و در طلب مرشد مسافر گشت و بهر کس می رسید ارادت درست نمیکرد و بسبب آنکه دانشمند بود و سر او بهیچ کس فرو نمی آمد چون بملک خوزستان رسید در دزفول درآمد و آنجا رنجور شد و هیچ کس او را مقامی نمیداد که آنجا نزول کند عاجز گشت از کسی پرسید که درین شهر هیچ مسلمانی نباشد که مردم رنجور و غریب را جای دهد تا من آنجا روزی چند بیاسایم آن کس گفت اینجا خانقاهی هست و شیخی اگر آنجا روی ترا خدمت کنند گفت نام او چیست گفت شیخ اسماعیل قصری شیخ نجم الدین آنجا رفت او را جای دادند در صفه متصل صفه

درویشان و آنجا ساکن شد و رنجوری وی دراز کشید و صحبت با این همه رنجوری چندان رنج بمن نمی رسید که از آواز سماع آن که من سماع را انکار میکردم و قوت نقل مقام کردن نداشتم شبی سماع میکردند شیخ ابو اسماعیل در گرمی سماع بالین من آمد و گفت میخواهی که برخیزی گفتم بلی دست من بگرفت و مرا از آنجا برکشید بمیان سماع برد و زمانی نیک مرا بگردانید و بر روی دیوارم بخسبانید و او من گفتم که در حال خواهم افتاد چون بخود آمدم خود را تن درست دیدم چنانکه هیچ بیماری در خود ندیدم مرا ارادت حاصل شد روز دیگر بخدمت وی رفتم و دست ارادت گرفتم و بسلوک مشغول شدم و مدتی آنجا بودم چون مرا از احوال باطن خبر شد و علم وافر داشتم مرا اکنون در خاطر آمد که از علم باطن باخبر شدی و علم ظاهر فوا از علم شیخ زیادتست بامداد شیخ مرا طلب کرد و گفت برخیز و سفر کن ترا بر عمار یاسر می باید رفت من دانستم که شیخ بر آن خاطر من واقف شد اما هیچ نگفتم و برفتم بخدمت شیخ عمار و آنجا مدتی سلوک کردم هم و آنجا شبی مرا همین بخاطر آمد بامداد شیخ عمار فرمود که نجم الدین برخیز

و بمصر رو بخدمت روزبهان که آن سستی از وی بسیلی از سر تو بیرون
رود برخاستم و بمصر رفتم چون بخانقاه وی در رفتم شیخ آنجا نبود و مریدان
او همه در مراقبه بودند هیچکس بمن نپرداخت آنجا کسی که مرا بود از وی پرسیدم
که شیخ کدام است گفت شیخ در خلوت وضو میسازد من بیرون رفتم و شیخ
روزبهان را دیدم که در آبی اندک وضو میساخت مرا در خاطر آمد که شیخ
نمیداند که درین قدر آب وضو جایز نیست چگونه شیخی باشد او وضو تمام ساخت
و دست بر روی من افشاند چون آب بر روی من رسید در من بیخودی پیدا
شد شیخ بخانقاه درآمد من نیز درآمدم و شیخ بشکر وضو مشغول شد من
بر پای [illegible] دیدم قیامت قائم شده بهشت و دوزخ ظاهر گشته و مردم را میگرفتند
استاده و غایب شدم
و در آتش می انداختند و بر سر راه که گذر ایشان تلی است شخصی بر سر آن نشسته است
و هر که میگوید که من تعلق بوی دارم او را رها میکنند و دیگران را در آتش
می اندازند ناگاه مرا بگرفتند و کشیدند چون بآنجا رسیدم گفتم من تعلق
بوی دارم مرا رها کردند من بر تل بالا رفتم و دیدم که شیخ روزبهان
است پیش او رفتم و در پای او افتادم او سیلی سخت بر قفای من
زد چنانکه از قوت آن بر روی درافتادم و گفت بیش ازین اهل حق را

انکار مکن

انکار مکن چون سر برآوردم از غیبت باز آمدم شیخ سلام نماز داده بود
پیش رفتم و در پای او افتادم شیخ در شهادت نیز همچنان سیلی بر قفای
من زد و همان لفظ بگفت آن رنجوری از باطن من برفت بعد از آن
امر کرد مرا که باز گرد و بخدمت شیخ عمار رو و چون باز میگشتم مکتوبی
بشیخ عمار نوشت که هر چند مس داری میفرست تا زر خالص می
گردانیم و باز بتو می فرستم از آنجا بخدمت شیخ عمار آمد و مدتی آنجا بود چون
سلوک تمام کرد وی را امر فرمود که بخوارزم رو و وی گفت آنجا مردمان عجب اند
و این طریق را و مشاهده را و در قیامت نیز منکرند گفت برو و باک مدار
بخوارزم آمد و این طریق را منتشر گردانید و مریدان بسیار بر وی جمع آمدند
و بارشاد مشغول شد چون کفار تتار بخوارزم رسیدند شیخ اصحاب خود را
جمع کرد و زیادت از شصت بودند سلطان محمد خوارزمشاه گریخته بود
و کفار تتار پنداشتند که وی در خوارزم است بخوارزم درآمدند شیخ
بعضی اصحاب را چون شیخ سعدالدین حمویه و شیخ رضی الدین علی لالا
و غیر ایشان طلب داشت و گفت زود برخیزید و بولایت خود روید که آتشی از جانب
مشرق برافروخت که تا نزدیک مغرب خواهد سوخت این فتنه ایست عظیم

و در این امت مثل این واقعه بسیار شده است بعضی از اصحاب گفتند چه شود که حضرت شیخ
دعایی کند شاید که این بلا از بلاد مسلمانان مندفع شود شیخ فرمود که این
قضاییست مبرم دعا دفع آن نتواند کرد پس اصحاب التماس کردند که چهارپایان
آماده است اگر چنانچه حضرت شیخ با اصحاب موافقت کنند تا در ملازمت
ایشان بخراسان متوجه شوند دور نمی نماید شیخ فرمود که من اینجا شهید خواهم
شد و مرا اذن نیست که بیرون روم پس اصحاب متوجه خراسان شدند چون کفار
بشهر درآمدند شیخ باقی اصحاب مانده را بخواند و گفت قوموا علی اسم الله نقاتل
فی سبیل الله و بخانه درآمد و خرقهٔ خود را پوشید و میان محکم بست و آن
خرقه پیش گشاده بود و بغل خود را از هر دو جانب پر سنگ کرد و نیزه بدست
گرفت و بیرون آمد چون با کفار مقابل شد در روی ایشان سنگ می
انداخت تا آن غایت که هیچ سنگ نماند کفار وی را تیرباران کردند یک تیر
بر سینهٔ مبارک وی آمد بیرون کشید و بینداخت و بر آن رفت گویند
که در وقت شهادت پرچم کافری را گرفته بود و بعد از شهادت ده
کس نتوانستند که وی را از دست شیخ خلاص دهند عاقبت پرچم وی
ببریدند و بعضی گفته اند که حضرت مولانا جلال الدین محمد رومی قدس سره

بیش

در غزلیات

۴۶۷

در غزلیات خود اشارت باین قصه و انتساب خود بحضرت شیخ کرده
آنجا که گفته است شعر ما از آن محتشمانیم که ساغر گیرند . نه از آن
مفلسکان که بز لاغر گیرند . بیکی دست می خالص ایمان نوشند . بیکی
دست دگر پرچم کافر گیرند . و کانت شهادته قدس الله تعالی روحه فی
شهور سنة ثمان عشرة و ستمائة حضرت شیخ را مریدان بسیار بوده اند
اما چندی از ایشان یگانهٔ جهان و مقتدای زمان بوده اند چون شیخ مجد
الدین بغدادی و شیخ سعد الدین حمویی و بابا کمال جندی و شیخ رضی
الدین علی لالا و شیخ سیف الدین باخرزی و شیخ نجم الدین رازی و شیخ
جمال الدین گیلی و بعضی گفته اند که مولانا بهاء الدین ولد والد مولانا جلال
الدین نیز از ایشان بوده است قدس الله تعالی ارواحهم **شیخ مجد الدین
بغدادی رحمه الله تعالی** کنیت وی ابو سعید است و نام
وی مجد الدین شرف بن المؤید بن ابی الفتح البغدادی رحمه الله تعالی
وی اصل از بغدادست خوارزمشاه از خلیفهٔ بغداد التماس طبیبی کرد
وی را فرستاد و بعضی گفته اند که از بغدادک است یکی از دیههای خوارزم
وی از مقربان سلطان بود و شیخ رکن الدین علاء الدوله فرموده است که اگر چه

وی امرد بوده است که بصحبت شیخ رسیده خلاف واقع است مرد
تمام بوده اما صورت لطیف داشت و وی را شیخ اول بخدمت متوضا
مشغول ساخت والدهٔ وی بشنود و او طبیبه بود و شیخ نیز طبیب بود والدهٔ
وی کسی پیش شیخ فرستاد که فرزندم مجدالدین مردی نازکست و این کار ازو عجب
است اگر شیخ بفرماید مرده غلام ترک بفرستم تا خدمت متوضا کنند
و وی را بخدمت دیگر مشغول کنند شیخ فرمود که او را بگویید که این سخن از تو عجب است
که عالم طب میدانی اگر بسر را تب صفرا وی زحمت دهد من دو غلام ترک
دهم بسر تو صحت نیابد شیخ رکن علاء الدوله گفته است که روزی نقلی از مرید
سلطان بایزید که مردی در حساب بود و کار کرده با من گوی که عجب است که
تو یار خاندان ارادت آوردی و سلوک جز متابعت بایزید کردی گفتم من این
نمیدانم اما یک نوبت وضو میساختم در اثنای آن مدهوش گردید و از قبله بگشاد
از آن سو فضایی پیدا شد و آسمان دو پاره شد سری می نمود پرسیدم که این چیست یکی گفت
این نور سلطان بایزید است ساعتی شد آسمانی دیگر دیدم تمام نورانی همچو خورشید
گفتم این چیست یکی گفت این نور مجدالدین بغدادیست آن دو روز متحیر شد بعد از آن
گفتم این سخن را نمیگویم که در مراتب ایشان بیانی میکنیم یا ترجیح می نهم شیخ مجدالدین

در سلطان بایزید اما هر کس را حق تعالی حواله کرده است مشربی چون او و تو در آن
مشرب کرده متابعت آن طریق شد حق تعالی بحرمت ثبات قدم او در آن
طریق شیخ او را در اعلا مراتب برده جلوه کند و اگر نه علی التحقیق مرتبت و تبعیت
پیدا شود و نشان علو مرتبه درین عالم خبر متابعت حبیب مطلق صلی الله علیه وسلم
نیست هر که از مشایخ تر مرتبه وی عالی تر روزی که شیخ مجدالدین با جمعی از درویشان
نشسته سکری بروی غالب شد گفت ما بیضه بط بودیم بر کنار دریا و شیخ ما شیخ
نجم الدین مرغی بود بال تربیت بسر ما فرو آورد تا از بیضه بیرون آمدیم ما
چون بچه بط بودیم در دریا رفتیم و شیخ بر کنار بماند شیخ نجم الدین بنور کرامت بدانست
از او رفت بر زبان ایشان گذشت که در دریا میرا دو شیخ مجدالدین از آن
خبر رسید پیش شیخ سعدالدین حموی آمد و تضرع بسیار کرد که حضرت شیخ
را وقت خوش باشد مرا خبر کن تا بحضرت آیم و عذری بخواهم روزی شیخ را
در سماع حال خوش شد شیخ سعدالدین شیخ مجدالدین را خبر کرد شیخ مجدالدین پای
برهنه بیامد و طشتی پر آتش کرده و بر سر نهاد و بجای کفش بیستاد و شیخ بوی نظر
کرده و فرمود که چون بطریق درویشان بعذر آمدی سر شان سخواهی ایمان از آن سلامت بود
روی اما سر شیخ بروده و در دریا میری و ما نیز در سر تو شویم و سرهای

سرداران و ملک خود شدم در سر تو شود و عالم خراب کرد و شیخ مجدالدین
در قدم شیخ افتاد و آنکه وصیتی که شیخ بظهور آمد شیخ مجدالدین در خوارزم
وعظ میگفت و مادر سلطان محمد عورتی بود بغایت جمیله بوعظ شیخ مجدالدین
می‌آمد و گاه گاهی بزیارت وی میرفت مدعیان فرصت جستند تا شبی که
سلطان بغایت مست بود عرضه داشتند که مادر تو بمذهب امام ابوحنیفه
بنکاح شیخ مجدالدین درآمده است سلطان بسیار رنجیده شد فرمود که شیخ را
در دجله اندازند انداختند خبر بشیخ نجم الدین رسید متغیر گشت و گفت انا لله و انا
الیه راجعون فرزند مجدالدین را در آب انداختند و مرد پس سر بسجده نهاد و
زمانی نیک در سجده بود پس سر از سجده برآورد و گفت از حضرت عزت
درخواستم تا خونبهای فرزندم ملک از سلطان محمد بستانند اجابت فرمود
سلطان را از آن خبر دادند بغایت پشیمان شد پیاده بحضرت شیخ آمد و
طشتی پر زر ساخته و شمشیر و کفن بر سر آن نهاده و سر برهنه کرد و در صف
نعال بیستاد و گفت دیت میاید اینک زر و اگر قصاص میکنید اینک
شمشیر شیخ در جواب فرمود که کان ذلک فی الکتاب مسطورا دیت او جمله ملک تست
و سر تو برود و سر بسی خلق و ما نیز در سر شما شویم سلطان محمد نومید بازگشت

و عنقریب

و عنقریب چنگیز خان خروج کرد و رفت آنچه رفت روزی قوال در مجلس
شیخ مجدالدین این بیت را خواند که خوش باخته‌اند در ازل جامهٔ عشق
کز کهنه خط سبز بر کنار سر تو دی شیخ محاسن خود را بگرفت و سرخ و بر گلو
نهاد و گفت + گزیک خط سرخ بر کنار سرخ وی و حالا که یاران بشارت
شهادت خود کرده بنده بعد از آن این رباعی گفت در بحر محیط غوطه
خواهیم خوردن یا غرقه شدن یا گهری آوردن کار تو مخاطره است خواهم
کردن یا سرخ کنم روی ز تو یا گردن در خدمت شیخ نجم الدین کبری قدس سره
درویشی بود از فرزندان سکرد آباد و وی را ترکی نسکروی میگفتند و بمقام عالی رسیده
بود تا بغایتی که بادی از خلوت بیرون نیامدی سماع برخاستی روزی در اثنای
سماع وقت او خوش شد از سر برخاست و طاقی بلند بود آنجا از طاق
نشست و در وقت فرود آمدن از بالا بر گردن شیخ مجدالدین بغدادی
جست و پایها فرو آویخت شیخ مجدالدین بس نازک و لطیف چون
از سماع فارغ شد گفت بترسیدم که بشکست در گردن من با سبکی و چون
از گردن او فرود آمد رخسارهٔ او را بدندان بگرفت چنانکه نشان بماند
بارها شیخ مجدالدین گفتی که مرا در قیامت همین مفاخرت تمام است که اثر

و بدان رکنی سهروردی منسوب شد شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس سره گفت
که شیخ مجد الدین بغدادی فرمودند که در واقعه از حضرت رسالت پناه صلی
الله علیه و سلم پرسیدم ما تقول فی حق ابن سینا قال صلی الله علیه و سلم هو
رجل اراد ان یصل الی الله تعالی بلا واسطتی فحجبته بیدی هکذا فسقط
فی النار من این حکایت را پیش استاد مولانا جمال الدین جلبی میگفتم او گفت
عجب و بعد از آن فرمود که از بغداد و شام سفر کردم تا از بخارا روم چون بکش رسیدم
در مسجد جمعه بودم چون در خواب شدم دیدم که کسی میگوید که انجا میروی که
فایده گیری من نظر کردم جمعی دیدم که حلقه زده بودند و شخصی در میان ایشان نشسته
و نوری از سر وی باسمان پیوسته وی سخن میگفت و ایشان می شنیدند گفتم
این کیست گفتند مصطفی صلی الله علیه و سلم من پیش رفتم و سلام کردم جواب گفتند
و مرا در حلقه جای دادند چون بنشستم پرسیدم که یا رسول الله ما تقول فی حق ابن سینا
فرمود هو رجل اضله الله علی علم دیگر گفتم فی حق شهاب الدین المقتول گفت هو من
متبعیه بعد از آن گفتم از علماء اسلامی نیز پرسیدم که ما تقول فی حق
فخر الدین رازی گفت هو رجل معاتب گفتم ما تقول فی حق حجة الاسلام محمد
الغزالی گفت هو رجل وصل الی مقصوده گفتم ما تقول فی حق امام الحرمین گفت

هو

هو مجتهد بصری دینی گفتم ما تقول فی حق ابی الحسن الاشعری گفت انا قلت و هو
صدق الایمان یمان و الحکمة یمانیة بعد از آن کسی که نزدیک من بود گفت
که از بهر الحاجه مسکینی دعائی در خواست کن که ترا فایده کند بعد از آن گفتم
یا رسول الله مرا دعائی بیاموز فرمود که قل اللهم ثبت علی حتی اتوب فیعصمنی
حتی لا اعود و حبب الی الطاعات و کره الی الخطیئات بعد از آن از من پرسید که
بکجا میروی گفتم بروم فرمود که الروم ما دخله المعصوم و من از آن واقعه باز
آمدم در آنجا عرفه بود و مولانا موفق الدین کواشی آنجا بود و در آخر عمر ضریر
گشته بود بزیارت وی رفتم پرسید که کیستی گفتم گفت از کجا میآیی گفتم
از بغداد گفت بکجا میروی گفتم بروم گفت بروم گفتم بلی گفت الروم ما
دخله المعصوم من متحیر شدم و دو دست در دامن وی زدم گفتم مگر شما در
مجلس و شیخ حاضر بودید گفت دعنی دعنی و دست از وی بداشتم و باز
گشتم شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله سره گوید که مولانا جمال الدین مرد
عزیز بوده و او را تصانیف مشهوره در علوم سابقه و میان او و
امام غزالی دو واسطه بیش نبوده است و این حکایت وی انسب است بصحت
واقعهٔ شیخ مجد الدین را خود شیخ مجد الدین را در شب پنجشنبه سیم شعبان و قبل سنه

سنة عشر وستمائة شهید کردند خاتون وی که از نیشابور بود وی را به نیشابور
نقل کرد و در سنه ثلث وثلثین وستمائة وی را باسفرائن نقل کرده اند شیخ
سعد الدین حموی قدس الله تعالی سره نام وی محمد بن المؤید بن ابی
الحسن بن محمد بن حمویه است از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است
قدس الله روحه و فی تاریخ الیافعی کان صاحب احوال و ریاضات و امتحانات و مریدون
و کلام سکن الشیخ قاسیون مدة ثم رجع الی خراسان فتوفی هناک در علوم ظاهری
و باطنی یگانه است مصنفات بسیار دارد چون کتاب محبوب و سجنجل الارواح
و غیر آن و در مصنفات وی سخنان مرموز و کلمات مشکل و ارقام و اشکال و دوایر
که نظر عقل و فکر از کشف و حل آن عاجز است بسیار است و تا دیده
بصیرت بنور کشف منفتح نشود ادراک آن متعذر است وی گفته است
بشرنی الله سبحانه و قال من اصغی کلامک لحسن القبول لا اعتقاد فی ذکری
و تعریفی فقد اندرجت فیه نطفة العلم والمعرفة وان الیسر علیه فی الحال حصل
النصیب فی طور من اطواره شیخ صدر الدین قونوی قدس الله سره صحبت
وی دریافته است میگوید که از وی شنیدم که میگفت مواثیق عهود
میثاق الست در کمر منحفظ است از مشایخ خود شیخ محیی الدین العربی قدس سره

بار گفتم که کلیات را میگویند و اگر نه جزئیات از آن من است شیخ مؤید الدین
الجندی در شرح فصوص الحکم میگوید که شیخ صدر الدین روزی در مجلس سماع
با شیخ سعد الدین حاضر بود و شیخ سعد الدین در اثنای سماع روی بصفه کرد که آن
منزل بود کرد و با ادب تمام مدتی بر پای استاد و بعد از آن چشم خود را
بپوشید و آواز داد صدر الدین را شیخ صدر الدین پیش آمد چشم بر روی وی بگشاد و
گفت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در آن صفه حاضر بود خواستم که
چشمی که بمشاهده جمال آنحضرت مشرف شده است اول بروی تو بگشایم و گفت
که وقتی روح مرا عروجی واقع شده و از قالب من بگذشت سیزده روز چنان
ماند آنگاه بعالم آمد و قالب در این سیزده روز چون مرده افتاده بود و هیچ
حرکت نمیکرد و روح چون بقالب آمد و حال باز یافت خبر داد که چند روز افتاده ام
دیگران که حاضر بودند گفتند سیزده روز است تا قالب تو چنین افتاده است و از
اشعار وی است که در کتاب محبوب درج کرده است شعر عربی

شعر یا راحة مهجتی و نور البصر • استیقظ قلبی بک من سنة السحر • ناجیت ضمیر خاطری
بالقمری • انی انا منک وانت لی فی نظری • و از رباعیات فارسی وی است رباعی

شعر کافر شوی از زلف نگارم بینی • مومن شوی از عارض یارم بینی • ور نقش فشان...

و در ایمان میکنم تا عزت را و افتقارم منی • بیت • بی تو نظری نیست مرا در کاری
بی روی تو خوش نیامدم گلزاری • در باغ رضای چون تو زیبا یاری • بی دیدن
روی تو ندیدم یاری • بی تو نه بهشت بایدم نه رضوان • بی کوثر و سلسبیل و حور
حیوان • با مهر تو دوزخ است دار رضوان • با لطف تو دوزخ همه روح و ریحان
و این شعر نیز از آن اوست • انت تعلمی و انت حبیب • ولسقم القلوب انت
طبیب • لیس فی قلب من یحبک صبر • عز و یرابک حالتی تطیب • انت
سقمی و صحتی و شفائی • و بک الموت و الحیوة یطیب • و اذا ما نظرت فی لطف
عن فوادی و اعینی لا تغیب • لک سری و مهجتی و ضمیری • یا بعید
و مالی نصیب • عمر وی شصت و سه سال بوده است و در روز عید اضحی
سنه خمسین و ستمایه از دنیا رفته است و قبر وی در بحرآباد است رحمه الله تعالی

شیخ سیف الدین باخرزی رحمة الله علیه

وی از خلفای شیخ نجم الدین کبری است بعد از تحصیل و تکمیل علوم بخدمت شیخ آمده و مرید شد
یافت در اوایل که وی را بخلوت می نشاندند در اربعین دوم در خلوت
وی آمد و انگشت مبارک بر در خلوت وی زد و آواز داد که ای سیف الدین
بیت منم عاشق غم ساز کار است • تو معشوقی ترا با غم چکار است • برخیز و بیرون

ای

345

آی آنگاه دست وی را بگرفت و از خلوت بیرون آورده و بطرف بخارا روان
گردانید وقتی برای شیخ نجم الدین خطائی کنیزکی آورده بودند شب زفاف
با اصحاب گفته است که امشب ملتفت مشروع و جهة استحمال خواهیم نمود شما
نیز در موافقت ترک ریاضت کنید و بفراغت و آسودگی بسر برید چون
حضرت شیخ این گفت شیخ سیف الدین آن شب ابریقی بزرگ پر آب کرد
و بر در خلوت شیخ ایستاد چون وقت صبح شد شیخ بیرون آمد وی را دید
گفت نه ما گفته بودیم که امشب بعیش و حضور خود مشغول شوید چرا خود را باین
زحمت در رنج انداختی گفت شما فرموده بودید که هر کس بلذت و حضور خود
مشغول شود مرا هیچ لذت ورای آن نیست که بر آستانه حضرت شیخ بخدمت
بایستم شیخ فرمود که بشارت باد ترا که سلاطین در رکاب تو دوند روزی
یکی از سلاطین بزیارت شیخ سیف الدین آمده بود در وقت بازگشتن از شیخ درخواست
کرد اسبی که نذر شیخ کرده ام التماس میکنم که شیخ قدم رنجه فرمایند تا بدست خود سوار کنم
شیخ التماس وی را مبذول داشت بدر خانقاه آمد پادشاه رکاب وی گرفت تا شیخ
سوار شد اسب سرکشی کرد و عنان وی در ربود و قریب ده گام در رکاب شیخ دوید
شیخ با پادشاه گفت حکمت در سرکشی این اسب آن بود که ما شی در حق شیخ الاسلام

شیخ نجم الدین بودیم ما را اشارت داد که دستارهاتان در رکاب نهید و برید اکنون این
مضمون سخن شیخ شد و من کلماته القدسیة قدس سره فی الرباعیات هر شب بسگالم که من آن
منکر و هم کرده ها را کم بیت . تا شد که در ابتدای خصم رود جانا . تا هم جریده
نگار کوبیت . هرچند که بی عشق نگار شوم . تا عاقبت آشنا و بیگانه شوم . تا کاهی
زنجیر کند بود . برگردم ازان حدیث و دیوانه شوم . گویند جنازه درویشی
حاضر شد گفتند شیخا تلقین فرمایید نفس بروی بیت آمد و این رباعی فرمود
گر من گنه جمله جهان کردستم . لطف تو امیدست که گیرد دستم . گفتی که بوقت عجز دستت
عاجزتر ازین مخواه کاکنون هستم . توفی قدس سره فی سنة ثمان و خمسین و ستمایة و قبر
وی در بخاراست — **جمال الدین گیلی رحمه الله تعالی**
وی نیز از علمای شیخ نجم الدین است بسیار دانشمند و فاضل بوده در اوایل
عزیمت صحبت شیخ کرد و بحث خانه درآمد و از لطایف علوم عقلی و نقلی مجموعه
انتخاب کرده در سفر با خود می داشت چون به دهک همدان رسید شبی در خواب دید که
شیخ با وی گفت که ای گیلک بسته عیار رها کن چون بیدار شد اندیشه کرد که
گفت من از دنیا هیچ ندارم و اندیشه جمع و ضبط ندارم مگر این مجموعه و هم
در آن شب چنان شد چون بخدمت شیخ رسید گفت آن مجموعه که جمع کرده ای

بینداز

۴۷۰

بینداز بسته از او جیحون انداخت چون بحضرت شیخ رسید گفت اگر آن
مجموعه را آب نینداختی از تربیت شیخ فایده نمی بود پس شیخ او را خرقه پوشانید و در
اربعین نشاند و بعد از تمام اربعین وی را اعلی از آن کمان لقب نهاد و شیخ جمال الدین
در قزوین می بوده است یکی از سادات قزوین را عزیمت سفر شیراز
شد التماس سفارشی به پادشاه شیراز کرد شیخ از وقت تمام دوست کرد
شیخ پاره کاغذ طلبید و بر او نگاشت که عسل و زرنیخ و دوی
چون این سید به شیراز رسید و قصد ملاقات پادشاه کرد گفتند وی را درد
شکم دارد و در حمام است سید بحمام رفت و دید که پادشاه بر سر حمام
وا زده و شکم منتفخ عظیم دارد و سید سلام کرد و گفت از کجا می آیی
گفت از قزوین از وی حال شیخ پرسید کاغذ را بوی داد او بگشاد و دید که
در وی نوشته که عسل و زرنیخ گفت شیخ خود فراست و کرامت علاج ما
نوشته و فرمود تا آنرا حاضر کردند بخورد و فی الحال شفا یافت و آن سید را
رعایت بسیار کرد — **بابا کمال جندی رحمة الله تعالی علیه**
چون مدتی بابا کمال جندی در صحبت شیخ نجم الدین قدس سره بکمال
یافت حضرت شیخ خرقه بوی داد و گفت در ولایت ترکستان مولانا شمس الدین

۴۷۱

چنان بعلم جمع ساکن بود
سید بغیر شیخ را از احمد مختار
و او از یحیی حسن بصری است
و او از ابو علی و ابو علی ابو یزید بسطامی
و او ابو علی کاتب و او از
ابو عثمان است و او از
شیخ ابوبکر نساج است
و او ابو سهروردی ابو
النجیب

صفتی را فرزندیست که وی را احمد مولانا میگویند خرقه با وی داد و در پیش
او در نیمه روز چون بابا کمال بخجند رسید جمعی کودکان بازی میکردند
و احمد مولانا چون هنوز کودک بود در میان ایشان بود با بازی نمی
کرد جامهای ایشان را نگاه میداشت چون بابا کمال را دید برخاست و استقبال
وی کرد و سلام گفت بعد از آن گفت چندین جامه دیگران نگاه داریم
و شما جامه ما نگاه دارید خدمت بابا وی را بکنار گرفت و بخانه شیخ بردند شیخ
گفت این فرزند مجذوبست شاید که خدمت شما نتواند کرد و برادر خود را که وی
را دانشمند مولانا عنایت نزد گشت و محبوب بابا گفت وی نیز با نصیب کرد و الا
بابا بحواله الشیخ بخدمت بابا آمده ایم احمد مولانا را آنکه در صفت جذبه تمام بود
و صحبت بکمالات وی مشتهر شد و بعضی از طالبان در صحبت وی تربیت یافتند
و بمرتبه کمال رسیدند و یکی از ایشان شیخ بهاء الدین کبری است که تربیت برادر خود
دانشمند مولانا را که محمد نام داشت حواله بوی کرده بود و شیخ بهاء الدین
فرزند خود ابو الفتوح را حواله بدانشمند مولانا کرده است و بابا کمال خدمت
خواجه ابو الوفا خوارزمی را از منتسبان ابو الفتوح است چنانکه در بیان سلسله
مشایخ خود گفته است ۞ رسید فیض علی را ز احمد مختار ۞ بشیخ علی ...

حریرا از حبیب طائی و معروف پس سری و جنید ۞ و دو علی است دگر
مغربی پس از اخیار ۞ عفیف ابن محمد ابو القاسم و پس از نساج ۞ امام احمد و
پس بحمد و دو می و عمار ۞ پس از آنکار بدگو شیخ نجم الدین ۞ که بوده قدوه
اخیار و سرور ابرار ۞ کمال و احمد و آنکه بهار ملت و دین ۞ ذکر محمد و پس ابو الفتوح
محرکنار ۞ خواجه ابو الوفا خوارزمی رحمه الله تعالی علیه
وحدت خواجه ابو الوفا را از مشارب صافیه ارباب توحید
و اصحاب اذواق و مواجید شربی تمام بوده است چنانکه از رسایل و
اشعار ایشان خصوص رباعیات این معنی ظاهر است و ابیات این عوی را
رباعی چند آورده میشود ۞ ای آنکه تویی حیات جان جانم ۞ در وصف
کرم عاجز و حیرانم ۞ میبینی چشم من ترقی می بینیم ۞ و آنکه عقل من نمی بینیم
من از توحید بنوعه تام بودم ۞ امشب دلیل طالع مسعودم ۞ دیروز تو خدیویم
ار معدومم ۞ و از نور تو ظاهرم اگر موجودم ۞ چون بعض ظهورات حق اند کل
پس منکر باطل نشود جز جاهل ۞ در کل وجود هر که جز حق بیند ۞ آنست حقیقت
الحقایق غافل ۞ او هست نهان و آشکارا است جهان ۞ نی عکس بود مشهود
اهل عرفان ۞ نی او است همه چه آشکارا چه نهان ۞ کز اهل خفی عزیز کی شیخ میدان

بیت ولی نه آن کی کش دانی • کی کان کی نباشد نشانی • خود را
ز قید وجود اگر برهانی • دانیش نه از دلایل برهانی • بکردم و اعتقاد من
ز گناه • چون هست دلیل عقل سه دعوی تباه • دعوی وجود و دعوی قدرت
و فعل لا حول و لا قوة الا بالله • وفات خواجه ابو الوفا در شهور
سنه خمس و ثلثین و ثمانمایه بوده است رحمه الله تعالی **شیخ نجم الدین رازی**
المعروف بدایه رحمه الله تعالی وی نیز از اصحاب شیخ نجم الدین
کبری است که تربیت ویرا حواله به شیخ مجد الدین کرده بود صاحب
مرصاد العباد و بعضی بحر الحقایق ویرا در کشف حقایق و شرح دقایق قوت
و قدرت تمام بوده در واقعه چنگیز خان از خوارزم بیرون آمد و بروم
رفت و ویرا با شیخ صدر الدین قونوی و مولانا جلال الدین رومی اتفاق
ملاقات افتاده گویند که وقتی در یک مجلس جمع بودند نماز شام قایم
از وی التماس امامت کردند در رکعت اول سوره قل یا ایها الکافرون
چون نماز تمام کرد مولانا جلال الدین رومی با شیخ صدر الدین قونوی بر وجه طیبت
گفت که ظاهرا یکبار برای شما خواند و یکبار برای ما وفات وی در سنه
اربع و خمسین و ستمائه بوده است در شونیزیه بغداد بیرون مقبره شیخ سری سقطی

باعتبار لفظ الکافرون است

و شیخ جنید

و شیخ جنید قبری بود میگفتند که قبر وی است والله تعالی اعلم و از
منقولات وی است این رباعی • رباعی • شمع ار چه چو من داغ جدایی دارد
با گریه و سوز آشنایی دارد • سر رشته شمع به که سر رشته من • کان
سری بروشنایی دارد • **شیخ رضی الدین علی لالا الغزنوی رحمه**
الله تعالی علیه و هو علی بن سعید بن عبد الجلیل اللالا الغزنوی ابن
شیخ سعید که پدر شیخ علی لالاست پسر عم حکیم سنایی است بطلب شیخ
بخراسان آمده و بصحبت شیخ ابو یعقوب یوسف الهمدانی رحمه الله رسیده
و از وی شنیده که شیخ نجم الدین کبری بهمدان می رفت بطلب حدیث و در یک
فرسنگی دیهی که شیخ علی لالا آنجا می بود فرو آمده بود اتفاقا همان شب
شیخ علی لالا در واقعه دید که نردبانی نهاده بود تا آسمان و شخصی بر سر نردبان
ایستاده بود و مردمان یکیک پیش او می آمدند و او دست ایشان میگرفت
و بر نردبان بر آسمان و آنجا شخصی ایستاده بود و دست ایشان را بدست
او میداد و او ایشان را در آسمان می برد شیخ علی لالا نیز برفت و او را
بر نردبان بالا بردند و دستش بدست او دادند و ویرا باسمان
بردند چون آن واقعه را بشیخ رکن گفت گفت آن شخص را می شناسی

یعنی غزنوی سعدالله است پسر سعید بن عبد الجلیل اللالا الغزنوی و او از نسبت رسول صلی الله علیه و سلم که حضرت پیر و مرشد شیخ [illegible] شیخ علی لالا در هند و گفته که صحبت شیخ [illegible] صحبت داشت شیخ رضی الدین علی لالا صحبت دار رسول صلی الله علیه و سلم ابو الرضا رتن [illegible] [illegible] رسول صلی الله علیه و سلم [illegible] یعنی این [illegible] رسول است صلی الله علیه و سلم که این ضعیف رسیده از صحبت دار رسول صلی الله علیه و سلم [illegible] ابن [illegible] ضعیف از ابی الرضا رتن [illegible]

گفت می‌شناسم و نام او شنیده‌ام که طلب او می‌باید کرد که کلید تو در دست
اوست پس شیخ علی لالا بطلب او مسافر شد و چندین سال گرد عالم سفر
کرد و از وی نام و نشان نمی‌یافت تا آنکه شیخ نجم الدین بخوارزم آمد و این
طریق را منتشر گردانید و در آن وقت شیخ لالا در ترکستان بود در خانقاه
شیخ احمد یسوی روزی شخصی از خوارزم آمده بود و شیخ علی لالا در خلوت
بود می‌شنید که شیخ احمد از وی می‌پرسید که در خوارزم هیچ درویشی هست
و مردمان بچه مشغول‌اند آن شخص گفت این زمان جوانی آمده است و بازار ساخته و خلق
مشغول شده و خلقی بر وی جمع شده‌اند پرسید که چه نام دارد گفت نجم الدین
کبری چون شیخ علی لالا این نام شنید از خلوت بیرون آمد و مثال سفر درخواست
شیخ احمد یسوی فرمود که چه بوده است گفت سفر میکنم فرمود که صبر کن تا سال
بگذرد گفت نتوانم بصحبت شیخ نجم الدین آمد و بسلوک مشغول شد بعد از آن
گفتند که شیخ مجد الدین بیاید و مرید شیخ نجم الدین شد و هر دو سالکی نزدیک بوده
که بسلوک مشغول شده و شیخ مجد الدین بیست و چهار سال از شیخ علی لالا زیاده
بوده است اما شیخ علی لالا در اول جوانی بطلب مشغول شده بود و آن
زمان هنوز بسلوک مشغول نشده بودند و تحصیل میکردند و شیخ علی لالا

صحبت

صحبت بسیاری از مشایخ رسیده بود و گویند که از صد و بیست و چهار شیخ کامل مکمل
خرقه داشته است و بعد از وفات وی صد و سی خرقه در آن جمله با وی
بوده و سفر هندوستان کرده بود و صحبت ابو الرضا رتن رضی الله عنه
دریافته و امانت رسول صلی الله علیه وسلم از وی گرفته چنانکه شیخ رکن
الدین علاء الدوله آن را تصحیح فرموده و گفته که اصحب یعنی الشیخ رضی الدین
علی لالا صاحب رسول الله صلی الله علیه وسلم ابا الرضا رتن بن نصر رضی الله تعالی
عنه فاعطاه مشطا من امشاط رسول الله صلی الله علیه وسلم و شیخ رکن الدین
علاء الدوله آن شانه را در خرقه پیچیده و آن خرقه را در کاغذی و بخط مبارک
خود بر آن کاغذ نوشته هذا المشط من امشاط رسول الله صلی الله علیه وسلم
وصل الی هذا الضعیف من صاحب رسول الله صلی الله علیه وسلم و هذه الخرقة
وصلت منی ابی الرضا رتن الی هذا الضعیف و هم رکن الدین بخط مبارک
خود نوشته است که چنین گویند که آن امانت برای شیخ رضی الدین علی لالا
بوده است از رسول صلی الله علیه وسلم و هذه الرباعیة من انفاسه قدس سره
من خط بنده

هم جان بهزار دل گرفتار تو است ・ هم دل بهزار جان خریدار تو است
اندر طلبت خواب نیاید بر وار ・ نرگس که در آرزوی دیدار تو است

یعنی این رباعی از انفاس [illegible] شیخ رضی الدین علی لالا است و منقول است از خط پیر وی

شیخ جمال الدین احمد جورفانی رحمه الله تعالی وی از اصحاب شیخ رضی الدین
علی لالاست شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که شیخ احمد عجب مردی ذاکر بوده
مرتبه عالی دارد و من در عقب مرتبه سلوک او را مناسب یافتم با شیخ ابو الحسن جورفانی
و از او شیخ رضی الدین علی لالا و سلطان بایزید قدس الله تعالی ارواحهم شیخ
رضی الدین علی گفته است مرا با خاموشی احمد نادر ساز ده اند از جنید و شبلی
نافه اند از وی یابد روزی شیخ سعد الدین حمویی بجورفان رسید کسی فرستاد
و شیخ احمد را طلب داشت شیخ احمد عزلت کرده بود نیامد باز کس فرستاد
که می باید آمد که مرا اشارت رسیده است که چون از جهت تو شیخ علی اجازت
نوشته من نیز بنویسم شیخ احمد جواب فرستاد که من خدای تعالی را با اجازت تو نخواهم
برسید شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته این سخن مرا از وی پسندیده آمده است
و همین شیخ احمد یکی از مریدان را دید که مراقبه کرده بود کفش بیرون کرد و چندان
محکم در سر وی زد که او زد [illegible] مراقبه کرده شیخ ابو الحسن می [illegible] فرمود که
مراقبه کسی را روا بود که لقمه طعام نخورده باشد چون [illegible] زبانی شنود در خاطر
نیاید که این کس کیست [illegible] طعام می آورد و وی [illegible] شیخ [illegible] سنجی
از دنیا رفته

شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی کسرقی رحمه الله تعالی

وی از اصحاب شیخ احمد جورفانی در سلک طالبان و زینت مریدان
و کشف و وقایع ایشان شانی عظیم دارد است شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که
بمن از من پرسید که در این ماه از اولیا کدام مانده گفتم مشهد ابن عجیل الاست
و در یمن شمس الدین بیابحی است و در شوشتر خواجه حاجی و در تبریز و چند کس از آن
مشایخ که در حضر او گفتم بودند بر شمردم گفت چون کس این همه بپسندد و تو را دو شیخ
نور الدین عبد الرحمن آوردی تو ما بینها التفات نکردی گفتم مرا مقصود وی بود
که خدا را شناسا و نور است نمی آمدم نمی خواستم که سلوک کنم و این طریق شناسم و دران
وقت در همه عالم استادی نبود غیر او و مرا کاری نبود با کسی تا هیچ کردن کرد آنرا
تا هر کرا که بر [illegible] بخدمت بوده [illegible] اگر کسی را با همسری کاری شد [illegible]
[illegible] شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته در آخر الزمان
اگر نه وجود شیخ نور الدین عبد الرحمن قدس الله تعالی روحه بودی سلوک
بکلی برگشتی و نشان نماندی اما چون حق تعالی این طریق را تا قیامت باقی خواهد
داشت بوی تجدید کرده و هم وی گفته که روزی او در جماعت خانه نشسته بودم
او را دیدم که نشسته بود و سر بزانو نهاده و قلم [illegible] بحث کرده متحیر از وی
پرسیدم که چه میشود [illegible] گفت چگونه متفکر نباشم که [illegible]

سخن مرا راستی صفت نوشته ام و آن ساعت می بینم و سهو غلط بوده از آن

بخدمت شیخ نورالدین عبدالرحمن گفتم فرمود که عجب من نیز در دو شیشه بودم

و آن وقت مراد در معرفت سخن که این شهود تمام بود در غیب می بینم که حق تعالی

مرا نگوید که تو مقیدانی که از هر حرفی که نبشت امام غزالی را هیچ حسرت نباشد

رسید که سلوک تمام ناکرده بحضرت ما آمد بعد از آنکه از غیب باز آمدم سر زانو خود

عقده بستم و خاموشی پیشه کردم و بکار خود مشغول شدم ولادت وی در شوال

سنه تسع و ثلثین و ستمایه بوده است و در بغداد از دنیا رفته **ابو المکارم**

رکن الدوله علاء الدین السمنانی قدس الله سره وی در اصل از ملوک سمنان

است بعد از آنکه مدتی بخدمت سلطان وقت شغل کرده در یکی از حروب

که سلطان را با اعدا بوده وی را جذبه رسید بعد از آن در شهور سنه ثلث و ثمانین و

ستمایه در بغداد بصحبت شیخ نورالدین عبدالرحمن کسرقی رسید و در وقت مراجعت

از حجاز در سنه تسع و ثمانین و ستمایه اذن ارشاد یافت و بعد از آن عمر

وی ستمایه در خانقاه سکاکیه در مدت شانزده سال صد و چهل اربعین برآورده و

گویند که در صابرآباد صد و سی اربعین دیگر برآورده است و چون عمر وی

به هفتاد و هفت سال رسید شب جمعه بیست و دوم رجب سنه ست و ثلثین و سبعمایه

٤٧٧ م

از صوفی آباد بجوار رحمت حق پیوست و در حظیره قطب زمان عماد الدین

عبدالوهاب مدفون گشت روزی پادشاه چوپان پیش شیخ آمد و گوشت آهو فرستاده و

سلام رسانیده و نیازمندی نموده که این گوشت صید است بخورید که حلال است

شیخ گفت که مرا در این حالت حکایت امیر نوروز یاد آمد که آن وقت که در خراسان

بود و من بزیارت مشهد طوس رفته بودم و او فرستاده و ما بخانه سوار از عقب

باید و گفت میخواهم که با او دام که در خراسان با ما و تو با هم چند روزی

مصاحبت افتاده دیگر روز آمد و دو خرگوش آورد و گفت که من خود زده ام بخوریم

گفتم گوشت خرگوش است و مرکب من زده است من نخواهم خورد گفت چرا

گفتم بقول امام جعفر صادق رضی الله تعالی عنه حرام است و چون یکی از بزرگان از آن

حرام داشته است ناخوردن او بهتر است برفت و روز دیگر باز آمد و آهو

بیاورد و گفت این آهو را من زده ام به تیری که خود تراشیده ام و بر اسپی نشسته

بوده ام که از پدران در قدیم نیز از غارت بخیم به تخم ما رسیده است اکنون این زمان

حکایت مولانا جمال الدین درگزینی است که یکی از امرا مغول که در حوالی

همدان می نشست و با وی دعوی ارادت میکرد روزی پیش وی در آمد و

دو مرغابی بنهاد و گفت این را باز من گرفته است و حلال است مولانا تناول فرمای

مولانا گفت سخن در مرغابی نیست سخن در آن است که ما از تو دوستی داریم که آن

نخورده ایم که امروز او را قوت کردیم تا این مرغابی حاصل شده است هر روز که

لایق شماست است تو نیز با دوستی خود کدام مظلوم خورده است که امروز

او را قوت و وجود آن حاصل است با تو در نشست او آهوی نورانی نزد ما حاضر

آورد و اما القصه هرچند گفت گوشت او بخوردیم اما درویشان اکثر می گویند که

چون زیارت آمده کاری برآید مزار مندی او درویشی از شیخ سوال کرد

که چون شان تن را در خاک ادراک نیست و بدن کثیف با روح از وی علاقه دارد

و در عالم ارواح حجاب نیست چه احتیاج است بر سر خاک رفتن و فایده چیست فرمود

هر مقام که توجه کنند بروح بزرگی همان باشد که بر سر خاک رفتن شیخ فرمود که فایده

بسیار دارد یکی آنکه چون زیارت کسی می رود چندانکه می رود توجه او زیادت

میشود و چون بر سر خاک رسد و بحس مشاهده کند خاک آن دراحس او نیز

مشغول او شود و بکلی متوجه او گردد و فایده بیشتر باشد و دیگر آنکه ارواح را

حجاب نیست و همه جهان او را یکیست اما در بدنی که هفتاد سال با او صحبت داشته

باشد و بدن محشور او که بعد از حشر ابد الآباد خواهد بود الحاصل آن موضع

نظر او را تعلقی بیشتر بود که بمواضع دیگر پس حکایت کرد که یک نوبت در خلوت

جنید مدرس الله تعالی سره بودم و از خلوت وی تمام ذوق تاثیر رسید

که در آن خلوت بوده بیرون آمدم و بسر قبر او رفتم آنجا آن ذوق نیافتم

این معنی را بحضرت شیخ قدس سره بگفتم فرمود که آن فرق است جنید با هیچ

گفتم بلی گفت در موضعی که در عمر خود میدانست که چند نوبت آنجا بوده باشد

و هیچ که ذوق حاصل میشود در بدنی که چندین سال ایام با او صحبت داشته بود

اولی باشد که ذوق بیشتر حاصل شود اما شاید که بسبب مشغولی حس بسر خاک

در توجه تقصیری افتاده باشد در خرقه که اهل دلی پوشیده باشد ذوق

آن مشاهده می توان کرد و بدن از خرقه نزدیکتر است و فواید زیارت

بسیار است کسی اینجا توجه کند بروحانیت مصطفی صلی الله علیه وسلم فایده

یابد اما اگر بمدینه رود روحانیت مصطفی صلی الله علیه وسلم از رنج او

و رنج راه او باخبر باشد و چون آنجا رسد بحس ببیند روضه پاک آنحضرت

را و بکلی متوجه شود و فایده او از آن فایده این جا بیشتر است و اهل مشاهده را

این معنی محقق شده وی فرموده که جمله انبیا علیهم السلام برای آن آمده اند تا

چشم خلق را بگشایند بعیب خود و بکمال حق و بعجز خود و قدرت حق و بظلم

خود و عدل حق و بجهل خود و علم حق و بذلت خود و عزت حق و بمسکنت

خود و خداوندی حق و بفقر خود و غنای حق و بعجز خود و نعمتهای حق و بفنای
خود و بقای حق و هم برین قیاس نزد شیخ برای آنست که چشم مریدان را باین
معانی بگشاید پس هرچند مرید در اثبات خود و کمال خود می‌کوشد شیخ با نفی
کند تا کمال او ظاهر شود و شیخ از وی نیز بحد صحیح این همه سخن از برای آن کی
تا چشم بکمال بین نفس او را بدوزد و چشمی که بکمال حق بیند بگشاید و او مرحله
در کمال خود چشم دیگری کشد بدین وضعیت نزد شیخ مشغول شود در حق خویش
درویش می‌باید که درویش نفس باشد تا هر چشمی که بکمال خود بیند شاید جالی از برای
بندد و اگر چنین تا او را حجت شود نفس او سر موی چشمی بدین تکمال خود
بگشاید و از دیدن کمال خود برکرد اند که خاصیت نفس اینست و هم وی
فرموده که این مردمان عجب اعتقادها دارند البته میگویند که درویش می‌باید
که گدا و محتاج باشد نمیدانند که حق تعالی هرگز هیچ مرشد را احتیاج بآن نداشته
بخلق و چرا باید که بندگان خدای تعالی جز بخدای تعالی محتاج باشند اغنیای دنیا
را با این همه نعمت برکه ایشان بپای می‌دارد بلکه مقصود از آفرینش
ایشان فقرا اند شیخ مجدالدین بغدادی را قدس الله تعالی روحه هر سال
خرج سفره و خانقاه دویست هزار دینار زر سرخ بوده او حساب میکرد

بانصد هزار

بانصد هزار دینار را املاک وقف کرده ام بر صوفیه که بر طریقه ما باشند و هم
وی فرموده که حق تعالی این سخن و فرایع از حکمت آفریده و میخواهد که
معمور شوند و فایده بخلق برسد و اگر خلق بدانند که از عمارت دنیا که برای
فایده خود خلق کنند نه بوجه اسراف چه ثواب هرگز ترک عمارت نکنند
و اگر بدانند که از ترک عمارت و کندن این سخن را معطل چه گناه حاصل میشود
هرگز نگذارند که اسباب او خراب شود و هر کس زمینی دارد که از آن هر سال
هزار من غله حاصل می‌تواند کرد و اگر تعطیل و اهمال نهصد من حاصل کند و بسبب او
آن صد من از خلق خلق فوت شود بقدر آن از وی بازخواست خواهند کرد
و اگر کسی را حالی هست که بدنیا و عمارت آن نمی‌رود از خوشی وقت او و اگر
چنانچه از کاهلی ترک عمارت زمین کند و از ترک فرزندان را هم بنهد چو بعصیت
شیطان خیره کرده است و همچنین کسی که از آدمی بکار رفت اخروی را و دنیوی را
و هم وی فرموده که ممکن نیست که کسی بمرتبه ولایت رسد الا که حق تعالی پرده
بر او پوشیده او را از چشم خلق پنهان دارد و معنی و لباس بخشد تعالی است
و آن پنهان صفات بشریت نه پرده است از کاهلی و عجزه و صفات
آنست که در وی علتی ظاهر کند تا هنری را از وی در چشم مردم عیب نماید و معنی

لا يفهم غيري است که تا نور ولایت باطن کسی را منور نکند ولی را نشناسد
پس آن نور او را شناخته باشد که هم وی فرموده که درویشانی که بکار
مشغول‌اند می‌باید که بطالان را در میان ایشان راه نباشد که یک بیکار صد مرد را از
راه کار باز دارد عدوی البلید الی الجلید سریعة و هم موضع
زیاد نیچند و هم وی فرموده که می‌باید که درویشان جهد بجا آرند تا
وقت لقمه خوردن نیک حاضر باشند که تخم اعمال در زمین قالب انسانی
لقمه است چون غفلت تخم اندازد ممکن نیست که بر حضور حاصل شود
و اگر چه لقمه حلال باشد و هم وی فرموده که حکیم ترمذی و جماعتی از متأخران گفته‌اند که
بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء روزی در بغداد در خدمت شیخ بودیم
قدس الله سره فرمود که این جماعتی که گفته‌اند که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء
ایشان را عذری هست و ایشان را زبان نمی‌آید که گفته‌اند که بدایة الاولیاء نهایة
الانبیاء یعنی از شریعت و نهایة الاولیاء بدایة الانبیاء فی الطریقة زیرا که کمال شریعت
در آخر کار نبی تمام شد الیوم اکملت لکم دینکم و ولی تا شریعت را تکمیل نکرد
قدم در ولایت نتواند نهاد و طریقت که نبی را در شروع است بانتهای کار نبی ولی
بدایت وی باشد زیرا که اگر کسی از آن احکام که در مکه نازل شد سلوک کند و ختم

کرد و چون عمر در مدینه نازل شد النهایات تمام شد هرگز به ولایت نرسد بلکه انکار کند
کار و کرده و پس ابتدای ولایت که همه شرایع را تکمیل قبول کند و متابعت
نماید انتها در طریقت نیست که هرچند ولی سعی کند و هر چند عالی شود روح او را
آن عروج میسر نیست که جسم نبی را بوده حاصل نشود و محال بود که شود پس چون
در انتها ولایت روح ولی مشابهت جسم نبی دارد در طریقت
نهایة الاولیاء بدایة الانبیاء و هم وی فرموده انبیا علیهم السلام از
آنکه گناه عامه معصوم‌اند و اولیا از خواص گناه محفوظ‌اند از
مصطفی صلی الله علیه و سلم در روایت شعر ان تغفر اللهم فاغفر جما
وای عبد لک لا الما و در وی یک این بیچاره هیچ گناهی نتوان
نیست که بنده خود را مقصر و مجرم نداند اخی علی مصری رحمة
الله تعالی علیه وی شیخی بوده در ملک شام و روم و مریدان بسیار
بروی جمع آمده اما چون مرد وی منصف بود چیزی از مریدان خود را اگر سعد
بود گفت اگر شما طالب حق‌اید من نیز طالبم و مرشدی نیافته‌ام
شیخی و سلوک کردمی اکنون در واقعه دیده‌ام که در شبها ... تبریزی
که در خراسان مرشدیست مکمل نزد او می‌رویم و او را دریابیم و در خدمت

بیان شیخ رکن الدین علاء الدوله

گرفتاری روزی چند به سلوک کسیم و از آنچه حقایق گمان می بردند چیزی حاصل کنیم
التفسیر جامعی فضیله اینها بود و در علوم ظاهر سرآمد شیخ در حلقه شده جمیع اهل
اصحاب شیخ بود و سخن گرا او در نشان ایشان توفیق از این ارادت خدمت نمود سالها
بود در میان ایشان باشد و گفتند هنوز یک تن میان شیخ و مصطفی صلی الله علیه
وسلم هر چند که خرقه فقیر به او روشن تر و سلوک ایشان نزدیکتر خلاف
ابنا و حکایت که انجا هر چند واسطه کمتر ... صحیح تر است چه انجا که خرقه است
هر چند واسطه بیشتر بود اما آنجا که خرقه است هر چند که نور مشایخ بیشتر بود راه
روشن تر بود و نور ایشان بیشتر بود روزی حکایت منصور حلاج در
افتاد و اخی علی از حال وی استفسار کرد حضرت شیخ فرمود آنکه در باب وی
سخنان بسیار فرموده اند گفتند در آن وقت که مرا حال کرم بود زیارت وی
رفتم چون مراقبه کردم روح وی را در علیین یافتم در مقام عالی مناجات کردم
و گفتم خداوندا این چه حالت است که فرعون انا ربکم الاعلی گفت و حسین منصور
انا الحق گفت و هر دو دعوی خدایی کردند اکنون روح حسین در علیین و روح
فرعون در سجین این چه حکمت است در سر من ندا کردند که فرعون بخود بینی در افتاد و
همه خود را دید و ما را گم کرد و حسین منصور همه ما را دید و خود را گم کرد ببین که

بیننده پروردگار بزرگ تر شده ام بیننده سر حق

جز فرق نکشد

شیخ نجم الدین محمد بن محمد الاذکانی رحمه الله تعالی

جز فرق نکشد وی کامل مرید شیخ رکن الدین علاء الدوله است قدس سره عمر وی هشتاد و سه بود
در شهور سنه ثمان و سبعین و سبعمایه از دنیا رحلت کرد و در حصار اسفراین بیرون
اسفراین مدفون گشته وی گفته در قول رسول صلی الله علیه وسلم علیکم بالسواد
الاعظم ای بالقرآن

اخی محمد دهستانی رحمه الله تعالی

شیخ فرموده است که در ازمنه سبعه عشر و سبعمایه در عنفوان جوانی
مسافران بسیار بودند و در میان ایشان جوانی بود که حق تعالی را با او نظری
عنایت است و او را میل التفات جون بسیار وقت آمدم خادم را گفتم نهار
که شیخ مسافران را اجازت مده تا بیرون روند من که بروم و قضا را آنها
ساعت مسافران بسیار بودند گفتم فردا روز جمعه چون این تعین تمام شده
در مسجد جامع انجا که من می نشستم ایشان را بیاورید بینم چون روز جمعه به مسجد
رفتم درویشان مسافر بیامدند و سلام کردند جنانکه نظر کردم آنرا که من
دیده بودم در میان ایشان نبود گفتم که درویش دیگر هم بود گفتند آنکه نماز می گذارد
و بخانقاه آمدیم خادم آمد و گفت این درویشان یک تن که بخدمت ایشان
مشغول است که پیش رختهای ایشان بوده و به مسجد نیامده در حوا

چون درویشان داران ... ... آن شیخ ... چنین شود که ... (marginal note, largely illegible)

۴۷۹

۴۸۰

تجلی صمدیت صمدیت استغنا و عدم احتیاج است و اثر آن در بنده از این صفت استغنا است از اهل مشرب ظهور این معنی در بنده تجلی حق است بوصف صمدیت

مسکینند که شما را بار دهند گفتم نیک باشد چون در آمد او را بدیدیم دامنم
که اوست بیامد و سلام کرد و ساعتی بنشست و بیرون رفت من خادم
طلب کردم و گفتم برو و این جوان را که برفت بگوی که ترا میباید که اینجا
روزی چند باشی و این جماعت یار گردی که ما را با تو کارست چون
خادم بیرون رفت او را دید که باز گشته بود و ایستاده خادم از وی پرسید
که حال چیست گفت میخواهم که با خدمت شیخ بگوئی تا مرا قبول کنند و
پس اینجا بخدمت درویشان مشغول شوم خادم گفت شیخ مرا از برای این
مهم فرستاده و او را آورد و بصحبت یاران رفتند و او را اینجا بخدمت مشغول
کردم خدمتی که از آدمی بهتر از آن ممکن باشد بکرد و بعد از سالی که دیگر گفت
و خلوتی خواست نشست و حالهای نیکو او را روی نمود روزی در سفر بودم
و او در صفه نشسته بود من آنجا که بودم نظر من بر حال وی افتاد دیدم که
واردی عالی بر وی نازل گشته و حال بس شگرف بر وی کشف گشت حالی
برخاستم و آنجا رفتم که او بود و مغلوب شده و بیشتر از آن حال کشته یافت
رفتم و گفتم در چه حالی بودی و چه دیدی بگوی گفت نمیتوانم گفت گفتم از آن چیزی
بگوی از جمله گفت اینجا حالی بس عالی بود اما چون دیدم که در وی عجبی این

میشود

میشود گفتم این چیزی نیست و ابتدائی کردم باری در آن مقام در خود حیرتی
پیدا کرده و مدتی مدید از مقام او بر نرفت تا بعد از آن بخدمتگاه دیگر تجلی
صمدیت متجلی شد و آن مقامیست که در آنجا احتیاج بالکل از سالک برخیزد
چون در این حال خود را دید ضروری قوت وی شد آنرا با خود گفت خوردن
صفت حقست و این صفت مرا حاصل است و در باطن وی دعوی خدائی
سر بزدن گرفت و ترک خوردن کرد چندانکه خویش بشنودم و جوب
در دهان او میکردم و شربت در دهان او می ریختم باز بدر می ریخت
و بحلق وی فرو نمیرفت گفتم تا اگر بخودی خود بخورد هیچ نخورد تا شش
سال برین آمد و بحدیث تمام می نمود و یک سعادت وی آن که ذکر خود را میکرد
از من بی نیاز بود نیست و اگر نه این بودی هم در آن ورطه هلاک شدی و من مدت
سی و هفت سال آن تا باشارت شیخ با شاو مشغولم و چندین طالبان را
دیدم همچنین مردی که این محمد است که او را لذت دنیا و نفس خود هیچ
نابخشیده دیدم و وحدت نیست و هیچ حال است که در میان درویشان آید
از او و خادم است و دیگر جا دیدم که [illegible] هیچ کس از لعطاء
باشد که مرا چیزی میباید از طعام و [illegible] مر که خوری که بحظ نفس تعلق

۴۸۱

باشد کسی از ان نشنیده و با آنکه بخورد بها کشنده مرک کسی او را حمیه
واکسی بخته بتوان بیچ اوند دو نطلبیدند و القصه دران معام بخورده
ماند ماسس سال بعد ازان لقمه بر هیم او دانا خود بیر بردم و قصد من آن بود
که ببینم که جماعتی این حال عجب مشاهده کنند و بقدرت خدای تعالی
شک بودند و ایشان را برهان شود اما در راه بمستند و بکمان بداند
که چیزی می خورد و او کی شبهه مرتفع کردد بیستم دان جماعت را که سکرها
چون بمدینه رسیدیم او را کفتم اکر امت رسول صلی الله علیه وسلم
بود بمعنی آن هی مذکر و که رسول صلی الله علیه وسلم کرده و من تکلم و اکر
برخیزد و بر او که بیش از شیخ ابی در صحبت ما بوده علی دوستی حاضر بود لقمه
در دهان وی نهاد و نیز سه لقمه تعیین کردم که در روزی بخورد تا مکه بعد ازان
در مکه کفتم که بمجایکه درویشان بخورند بخورد و از ان ورطه خلاص یافت

ابو البرکات تقی الدین علی الشمالی الدوستی رحمه الله تعالی علیه وی نیز از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است روزی حضرت شیخ
می فرمودند که مادام سالک در وقت تجلی صوری ادراک میکند آن تجلی
صوری است و حق تعالی را از ان صورت منزه باید دانست اما از تجلی حق

باید دانست

۴۸۲

باید دانست چنانکه موسی علیه السلام از درخت شنید که انی انا الله مرکه
دید این شیخ خدا گفت کافر شود بس تجلی صوری بدین نوع اعطا باید کرد
و دران روز اخی علی دوستی حاضر بود شیخ فرمود که مرا امسال و تتمه علی
دوستی بغایت خوش آمد و تجهیزات اعتقاد درویشان بکویم حق تعالی
امسال بروی یک نوبت در صورت کل موجودات تجلی کرد بعد ازان
وی شیخ حق و تنزیه او از صور بطلبی که حق تعالی بر زبان وی می آمد
میگفت حق تعالی بخودی خود از وی برسید که مرا دیدی گفت خداوند
فرمود پس اینها که دیدی چه بود گفت آثار و افعال و صور صفات تو و تو
منزهی حق تعالی درین سخن وی را ثنا گفت و این معنی را از وی پسندیده
داشت **امیر سید علی بن شهاب بن محمد همدانی رحمه الله علیه و علیه رحمة** جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی و وی را در علوم
اهل الله مصنفات مشهورست چون کتاب اسرار النقطه و شرح اسماء الله
و شرح فصوص الحکم و شرح قصیده خمریه فارضیه و غیر آن وی مرید شیخ شرف
الدین محمود بن عبد الله المزدقانی بوده اما تکمیل طریقت بیش صاحب الترتیب
الا و تقی الدین علی دوستی کرده و چون شیخ تقی الدین علی از دنیا رفت

باز رجوع بشیخ شرف الدین محمود کرد و گفت فرمان حضرت وی نوعی کرد
و گفت فرمان آنست که در اقصی بلاد عالم بگردی سه نوبت ربع مسکون را بگردید
و صحبت هزار و چهارصد ولی دریافت و چهارصد را در یک مجلس دریافت
سادس عشر ذی الحجه سنه ست و ثمانین و ستمائه نزدیک بولایت کرو بود
فوت شد و از آنجا بختلانش نقل کردند **شیخ عبدالله غرجستانی**
رحمه الله تعالی وی از اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله است و از
یکی از دیههای غرجستان است خرد بوده است که پدر وی فوت شده و مادر
وی شخصی دیگر را شوهر کرده روزی از وی امری واقع شده بود و از آن
شخص متوهم گشته و گریزان از ده بیرون در آن نواحی درختی بوده
بزرگ و در پای آن درخت چشمه آبی آن درخت درآمده و در میان
شاخ و برگ وی پنهان شده اتفاقا جماعتی از درویشان شیخ آنجا نزول کرده
اند در چشمه آب عکس وی را دیده اند وی را از درخت فرود آورده اند و همراه
خود برده که از آنجا بجانب سمنان افتاده بصحبت شیخ رفته و وی را همراه
چون نظر شیخ بر وی افتاده بنور فراست کمال قابلیت وی را دریافته
بعد از آنکه در وی سفر کرده بکسان فرستاده و وی را بار کرد آنیده و درویشان

اضطراب

۸۲ کم

اضطراب بسیار کرده اند و بحاکم و سلطان وقت رجوع نموده اند
چون حقانیت حضرت شیخ بر همه ظاهر بوده هیچ سود نداشته پس حضرت
شیخ بتربیت وی مشغول شده و بحسن التفات شیخ بمقامات عالیه رسیده
و آن قدر التفات و اهتمام که شیخ را نسبت بوی بوده است معلوم
نیست که نسبت بکسی دیگر بوده باشد چنانچه از رباعیاتی که در مخاطبه وی گفته
اند معلوم میشود و چون بمرتبه تکمیل و ارشاد طالبان رسیده حواله وی
بولایت طوس شده است آنجا آمده و بارشاد مشغول گشته و پادشاه وقت
از وی استدعا نموده که با وی در بعض محاربات که با اعدا داشته همراه باشد
شده و در آن محاربه بمرتبه شهادت یافته و جسد مبارک وی را بطوس نقل
کرده اند و قبر وی آنجاست **بابا محمود طوسی رحمه الله تعالی علیه**
وی از مریدان شیخ عبدالله بوده است وقتی شیخ عبدالله غرجستانی درویشان
را در اربعین نشانده بود و بخادم خانقاه را گفت که امشب درویشان
را واردی خواهد رسید واقف باش که بی خودی نکنند و از خلوت بیرون
نروند خادم حاضر می بود ناگاه بابا محمود نعره زنان و فریاد کنان از خلوت
بیرون جست خادم در عقبش بدوید بهیچ وجه بوی نرسید و وی را گم کرد

کم ۸ کم

وبابا محمود روی بصحرا نهاد و هند و الیاس بحسن تربیت و سیاست شیخ
بالجمله بکمال خود در آمد و بابا محمود همچنان مجذوب و مغلوب بماند و از وی
کرامات و خوارق عادات بسیار ظاهر شده است چنانچه مشهور است **اخی علی**
٤٨٥
قتلغشاه رحمه الله تعالی علیه وی نیز از مریدان شیخ عبدالله است
و بحسن تربیت وی بمرتبه کمال بلکه بمرتبه تکمیل رسیده بود و در آن وقت
که شیخ عبدالله را بلشکر استدعا کرده بودند اخی علی در سفر بوده است
شیخ فرموده است که ما درین لشکر بسعادت شهادت خواهیم رسید بعد از ما
بجای ما اخی علی را بنشانند **شیخ حافظ بهاء الدین عمر ابردهی**
٤٨٦
رحمه الله تعالی وی از مریدان اخی علی است گویند که وی خورد بوده که پدر
وی فوت شد چون بسن تمیز رسید خویشان وی را بدکان درزی فرستادند
تا درزی گری آموزد در آن وقت مولانا رضی الدین علی لالا رحمه الله
تعالی که از مریدان شیخ عبدالله غرجستانی بوده است و صحبت وی در حضرت
علیه السلام یافته با برده رسید و پرسیده که فرزند عمر کجاست گفته اند که وی
پیش درزی است مولانا گفته است سر که در پیش درزیان نهاد در زیان است
او را بطلبید بطلبیده‌اند مولانا وی را بطریقی پرورده است و بجای وی

صالح سپرده

بفتح همزه و با موحده و سکون را و دال مهمله و کسر دال مهمله مولانا رضی الدین [illegible] بیا [illegible] و در [illegible] قریه اسمعیل بکسر همزه و سکون سین مهمله و کسر میم و سکون یا مثناه تحتانیه و لام

صالح سپرده است تا او را دیگر کرد و خدمت مولانا بعد از چند گاه
باز بدانجا گذشته است شیخ حافظ را دیده است و متغیر شده است و
وی را گفته که سماع فرزند عمر را از سمان طعام مهما سید هی که خود میخوری گفته است
حکیم خضری دیگر نداریم مولانا فرموده است تا وی با برده رود و آنجا باشد
چند آنکه وی در آن خلوت کند چنان کرده است که شیخ حافظ گفته است که در
اوایل مراد از عیسی سلوک راه خدای تعالی بود در نشابور مولانا شمس الدین
خلیفه پارسا مشغول بود و دردی و پریشانی شیخ اخی علی و در شهر دو تا نامی
می‌شنیدم متردد می‌بودم که کجا روم شبی در واقعه دیدم که منزلی است
بس رفیع و عمارت عالی و در آنجا جماعت حاضر غایب روح و کی
قیاس آن رواق و در پیش آن رواق برده آویخته و در آن جماعت خلق
بسیار و در رواق نیز جمعی از اکابر نشسته و مولانا شمس الدین خلیفه بر کنار وی
نشسته و در میان جماعت خانه تاجی آویخته بودند و مولانا سکینت کردی این
تاج بر سر هر که راست آید معنی تا حواله بوی است هر کس می‌آمد امتحان میکرد
بر سر هیچ کس راست نمی‌آمد و من در گوشه ایستاده بودم نظاره میکردم ناگاه
خدمت مولانا بمن نظر کرد و گفت فرزند تو سر پیش آی من پیش رفتم کو سر پیش

ام ناگاه دیدم که آن پرده که در میان رواق بود در حرکت آمد از پس آن
پرده شخصی با هیبت بیرون آمد و مرا در کنار گرفت و در کنار اخی علی نهاد
و فرمود که بگیر این طفل را و تربیت ده از هیبت آن از خواب درآمدم با خود گفتم
که حواله بحضرت اخی علی شد احرام ملازمت وی بستم چون نظر وی بر من
افتاد گفت حافظ در باش آمدی و بیعت بوی دادم و توبه کردم
و تلقین گرفتم و هم وی گفته است که چون در سفر حجاز به بغداد رسیدم
در خانقاه شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی رحمه الله تعالی نزول کردم
در آن وقت نبیره وی شیخ نور الدین عبد الرحمن شیخ الاسلام بغداد
بود و خلیفه جد بزرگوار خود در وقت وداع وصیت کرد که چون بشرف
زیارت روضه شریفه حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم درآیی نیاز من
بآن حضرت رسالت برسانی و باین عبارت بگویی که بنده عاصی از عاصیان امت
عبد الرحمن بغدادی دعا رسانید چون بشرف زیارت رسیدم و شرائط
آن بجا آوردم وصیت شیخ بخاطرم آمد بهمان عبارت که وصیت کرده بود گفتم حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم از روی مبارک در تبسم گشتند و مرا گفتند که
تو چنین مگوی که وی از عاصیان [illegible] است و وی از اکابر امت

سنت

بعد از مراجعت از آن شیخ گفتم خوشدلی بسیار نمود و مرا دعای خیر کرد
و هم وی گفته است که وقتی در آن ولایت وبای عظیم افتاد چنانکه اکثر
خلق از حیات خود مایوس شدند روزی خدمت مولانا رضی الدین
علی لالا از ده مایان با برده تشریف ورود فرمودند و در بیرون ده نزول فرمود
مرا طلبید و گفت که امر چنین است که همراه من بمایان آیی و در سر قبر شیخ محمد
خالد رحمه الله تعالی در قریه انجیل قرآن ختم کنی تا سازد که خدای تعالی
این بلیت را دفع کند امتثال نمودم اما بواسطه آنکه در آن قریه صحبت
خواجه عبد الرحمن کهواره کر قدس سره که از محبوبان مخدومان حضرت
حق بود جل ذکره و در قریه انجیل بر سر سنگی که بر در تربت شیخ محمد خالد
است می نشست و سخنان بلند [illegible] و خدمت مولانا رضی الدین
علی در رعایت شرع بود من متفکر شدم که مبادا امری واقع شود
که مردم [illegible] و بار را با ما طلبند چون بنزدیک انجیل رسیدم شخصی بیرون
آمد و مرا از احوال خواجه پرسیدم گفت حالا بر سر سنگی نشسته بوده
ناگاه گفت که فوجی می آید که من حریف کلمه وی نیستم از آنجا برخاست
و در آن نزدیکی خرابه ای بود آنجا درآمد و در مغاکی پنهان شد چون بدیم

رسیدیم و در سر زیارت فرود آمدیم و مردم ده جمع شدند خبر رسید که امیر
علی بیک که حاکم ولایت بود به زیارت خواجه می‌آید مردم ده با مولانا گفتند
که خواجه نسبت شما از خراسان آمده است اگر علی بیک بیاید و خواجه را ببیند
جای آن دارد که بر او غضب کند خدمت مولانا متوجه خراسان شدند حال چنین
در آمد فرمود که مهمان را خفیف می‌دارند چون خواجه او از مولانا شنید از آن
شغال بیرون آمد و یکدیگر را کنار گرفتند و خواجه چیزی در گوش مولانا گفت
مولانا در گریه شد مدتی همچنان ایستاده بودند شخصی آمد گفت که امیر علی بیک
بر در ایستاده و انتظار می‌کشد من مولانا را تنبیه کردم مولانا فرمود
که امیر علی بیک منتظر شما است خواجه بیرون رفت و امیر علی بیک
خواجه را دریافت خواجه گفت مشغول برو که مهمان عزیز دارم علی بیک
روان شد و خواجه از غیرت وی نعره می‌زد که هیچ مشغول مرو وی می‌دوید
تا از نظر خواجه غایب شد بعد از آن خواجه و مولانا به زیارت در آمدند و من
ایستادم که مبادا خواجه سخنی بلند بگوید با مولانا گفتم که من قرآن بلند شنیدم روز
هم می‌خواندم کرد مولانا فرمود که امروز شما بلند برخوانید من ادا کردم و در اثنای
تلاوت خواجه آغاز سخنان بلند کرد مولانا بانگ بروی زد و دیگر تا آخر صحبت

خواجه

خواجه از آن سخنان هیچ نگفت چون ختم تمام و از دعا فارغ شدند تکبیر کرده
وداع کردند حق سبحانه و تعالی آن تعب را به محض رأفت و رحمت خود دفع کرد

مولانا فخر الدین لورستانی رحمة الله تعالی وی تحصیل علوم ظاهر
کرده بوده است همیشه در خاطر وی می‌بوده است که بعد از تحصیل علوم به سلوک راه
خدای تعالی اشتغال نماید وقتی در یکی از مدارس مصر خانه داشته است و در آنجا
به مطالعه مشغول بوده وی را از مطالعه کلالی حاصل شده از برای تشحید خاطر از خانه
خود بیرون آمده داعیه سلوک در دلش تازه گشته با خود گفته است اکنون وقت
آنچه در دامنم بیرون می‌آید امروز از آن درگذشت و دیگر به خانه خود باز نرفته است
و سخنان خاطر را ناگفته بماند و متاعهای دیگر در آن بازگذاشته است و پیش شیخ
الله رحمه الله تعالی که در آن وقت در مصر به ارشاد مشغول بوده رفته و به سلوک
مشغول گشته و تا وی زنده بوده در صحبت وی بوده و چون وی از دنیا
رفته است در طلب کاملی مکمل سفر اختیار کرده در آن وقت شیخ محی الدین
طوسی که از اولاد امام غزالی رحمه الله تعالی شهرتی تمام داشته است و در
طوس می‌بوده به صحبت وی آمده آنچه می‌خواسته است آنجا یافته است از آنجا بعد
وی را از شیخ فرزندان اخی علی قتلغ شاه رفته است آنجا نیز آنچه می‌خواسته است یافته

چون از آنجا سفر می‌کرده فرزندان اخی علی وی را گفته‌اند که کی باز خواهی آمد
تا در قریه اژده می‌باشد اگر وی را ببینی دور نمی‌باید بود و گفته است شیخ چراغان
آن وقت شیخ داده کان این درویش دیگر نمی‌خواهد بود اما اعتقاد را با بر ده
رفته چون به آنجا رسیده شیخ حافظ بحیثیه مهمی بدیده دیگر رفته بوده
آنجا به ولایت از آمدن وی خبر یافته با اصحاب گفته که ما را مهمانی عزیز
رسیده مهم سازید تا برده بازگشته چون شیخ حسن رسول الله افتاده این مصرع
مشهور خوانده که یار در خانه و ما گرد جهان می‌گردیم و میان ایشان صحبت
در گرفته و با شیخ حافظ زنده بود است در صحبت وی بوده است و بعد از تعینها
نشسته و تربیتها یافته و بعد از وفات وی تولا حام شریف آورده و در
جوار تربت مقدسه حضرت شیخ الاسلام احمد قدس الله سره اربعین نشسته
و مشایخ جام را هیچ کس از مشایخ وقت آن قدر اخلاص و اعتقاد نبوده
که نسبت به وی بوده است که حضرت شیخ الاسلام احمد را قدس الله
تعالی روحه به همه اولاد و خود التفات بسیار دارد و یکی از علمای هرات که به زهد
و ورع مشهور بوده و در سلوک راه خدای تعالی جدی تمام داشته به صحبت وی
آمده بوده و اظهار طلب کرده وی را گفته است که به هرات رجوع می‌باید کرد

باهل

اهل بیت خود می‌باید بود هر چند الحاح کرده نیافته دست تاب چون به توجه امور دنیا
در کسب به هرات رسیده عن قریب بیمار شده و به جوار رحمت حق پیوسته به خاطر
می‌آید که در حجره حمام در سرایی که مولانا الدین حضرتعلی مسند آخر ول فرموده
بود و من خیال خرد بودم که فراغش را به روی خود نشانده بود و با کمال مبارکه
خود نامهای مشهور چون علی و عمر بر روی مواقی نوشت و من از آنی جوادم
تبسم می‌نمود و بحث می‌فرموده از شعف و لطف وی در دل من تخم محبت
و ارادت این طایفه شده و از آن وقت باز سر روز نشو و نمای دیگر
می‌یابد امید میدارم که بر محبت ایشان زیم و در محبت ایشان میرم و در
زمره محبان ایشان برانگیخته شوم اللهم احینی مسکینا و امتنی مسکینا و
احشرنی فی زمرة المساکین بعد از سنه عشرین و ثمانمائه از خراسان عزیمت
زیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا کرده و از آنجا معاودت نموده
به جوار رحمت حق پیوسته و قبر وی در فرافرا است نزدیک قبر امام
رضی الله تعالی عنه و آنجا السید محمد الدین مشهور است شاه علی فراهی
رحمة الله تعالی علیه وی از فرزندان شیخ رکن الدین علاء الدوله
است مدتی حاکم فره بوده و سر کشیده بود خواسته که از حکومت استعفا

کنند و در اخر حیات منزوی شود و بطاعت و عبادت اشتغال نماید گویند
شاه علی را جانب اردوی پادشاه وقت فرستادند تا منشور حکومت بنام خود
بستاند و چون وی را معاودت روا دیدند وی بر نواحی سمنان بود وی را در آن نواحی
با قطاع طریق محاربه افتاد چنانچه همه متعلقان وی کشته شدند و وی نیز زخمها
خورده در میان کشتگان افتاده شیخ رکن الدین علاء الدوله را در غیب نمودند
که در فلان موضع جمعی کشتگان اند و در میان ایشان یکی زنده است و او
قابلیت تمام دارد وی را دریاب شیخ بآن موضع رفت هیچ یکی را زنده نیافت بار
دیگر بهمان موضع رفت هیچ کس را زنده نیافت بار سیم مامور شد شیخ تفحص بسیار کرد
و یکی را از نهانی بجای اثر حیاتی تفرس کرد و وی را برداشته همراه خود برد
و تعهد وی کرد چندانکه بحال خود باز آمد و جراحتهاء وی روی براه
شیخ وی را گفت اکنون که صحت یافتی بجهت کفایت مهم خود خواهی پیش
پادشاه رو و خواهی بجانب پدر شو وی گفت مرا خاطر نمیخواهد که از خدمت
شیخ مفارقت نمایم میخواهم که دست ارادت در دامن حضرت شیخ زنم
آخر پیش پدر رفت و از وی اجازت خواست و بصحبت شیخ مراجعت نمود و بحسن
تربیت شیخ رسید بانچه رسید. **شیخ محمد شاه فراهی رحمه الله تعالی**

۴۷۹

بعلوم

بعلوم ظاهری و باطنی آراسته بوده است و تکمیل ابطال مرد شاه علی فراهی کرده است
در اواخر حیات عزم حج کرد از راه دریای هرموز چون بهرجان رسید
بیمار شد و همانجا وفات یافت و قبر وی آنجاست صاحب کشف و الهام
بوده است گویند که در سفر حج بشهری که آنجا خوانی نابوده رسیدیم مرا
نشسته بود ناگاه صیحه زد یکی از علما که همراه بود سبب آن پرسید گفت چون بکنار
این شهر رسیدیم گشته شد زنی دیدم بغایت جمیله گفتم خداوندا وی را بمن بخش
بسر من ندا دادند که چرا نگوئی که مرا بوی بخشم آن زن در همان وقت توفیق
توبه یافت **شیخ بهاء الدین عمر قدس الله تعالی سره** وی خواهر
زاده شیخ محمد شاه است و مرید وی و از بعضی اکابر استماع دارم که گفت
معلوم نیست که در سلسله اصحاب شیخ رکن الدین علاء الدوله بعد
از وی بوده باشد از صغر سن مجذوب بوده است و آثار جذبه بر وی ظاهر بود
در اوقات ادای صلوات کسی نمی شناخت که رکعت عدد رکعات وی را
نگاه میکرد که بخود نگاه داشت اگر نمی توانست وقتی در اوایل از غایت
تعطشی که بر طریقه داشت از خال خود شیخ محمد شاه اذن یافت معتقر
شکسته است خال وی آن مرتبه را نیافته بوده است اگر بماند کسی نیابد که با وی

۴۹۰

به بعضی از نصیحتهای الهی که ... در محل ... وی چنان بوده که چون در مسجد
جامع حاضر شدی با حکام و عموم ایشان در باب کفایت مهمات
مسلمانان سخنی گفتی و اکثر احوال وی آن که شیخ عزیزی از مجاوران وی
از وی سؤال کرده بوده که سبب آنکه در مسجد این همه سخن گفته میشود و صحبت
گفته بود که اگر خاموش می‌نشینم و خود را بکنجی مشغول نمی‌سازم معلوم است
مستهلک میکردم خود را پس مرا نگاه داشته‌اند که گوش من می‌شنود و چشم من
می‌بیند. روزی درویشی در وقت طلوع آفتاب پیش وی آمده بوده سر بر زانو
فرا نهاده بوده سر برداشته و فرموده که هیچ می‌توانند بود که از وقت نماز بامداد
تا این ساعت کسی بحضرت حق سبحانه و تعالی پنجاه هزار سال طاعت و عبادت
کند این سخن چنان معلوم میشود که در آن وقت زمان از انبساط بسطی
واقع شده بوده و پنجاه هزار سال از آن ظرف طاعت کرده وی صائم الدهر
بوده خدمت مخدومی مولانا سعد الدین کاشغری رحمه الله تعالی حکایت
میکرد که وی را در بیابان مکه مرضی عارض شد هر چند اصحاب مبالغه کردند افطار
نکرد وی گفته بود دیدم که جماعتی از اهل غیب بجانب محفهٔ وی می‌رفتند چون بدر محفه
رسیدند در نیامدند و بازگشتند من آن قصه را با وی گفتم آری قطب بوده و

اصحاب

اصحاب وی آن وقت که بدر محفه رسیدند من پی وی در ادا کرده بودم
در نشسته برگذشتند من پی خود کرد اوردم بازگشتند و پیش من آمدند و
فاتحه خواندند خدمت مولانا بسفر بوده که همان روز آثار صحت بر روی وی ظاهر
و احتیاج بآن نشد که افطار کند این فقیر را از وی این بیت بر خاطر
که در وقتی که بعضی فقیران را بدوام توجه و اقبال بمطلوب حقیقی ترغیب
میکردند می‌خواندند ؎ دلارامی که داری دل در او بند ۰ دگر چشم از همه عالم فرو بند
توفی قدس الله تعالی سره یوم الثلثا سلخ ربیع الاول سنه سبع و ستین و ثمانمایه
و چون وفات یافت فرزند بزرگوار و سایر اصحاب وی در قریه ... در همان
منزل که روزها می‌نشست بحفر قبر وی اشتغال نمودند سلطان وقت شنید ...
نمود که قبر وی در نزدیک شهر باشد قبول کردند و چون سلطان بنماز وی
حاضر شد جنازه وی را بمقداری راه بدوش خود گرفت و ببرد و در جانب
شمال عیدگاه دفن کردند و عمارات عالیه فرمود و حالا معروف
و مشهور است زیارتگاه متبرک ۰ **مولانا شمس الدین محمد اسد رحمه
الله تعالی علیه** در علوم ظاهر بجودت طبع و حدت فهم شهرتی تمام
داشت مشهور بوده که در اوان تحصیل مراد او داعیه سلوک راه خدای تعالی قوی

٤٩١

در آن وقت خدمت شیخ زین الدین خوافی رحمه الله تعالی بارشاد طالبان و
تربیت مریدان مشغول بود روزی بمجلس وی رسیدم جمعی بیعت میکردند
و ایشان را توبه میداد و تلقین ذکر میکرد و قاعده درویشان می باشد
که وقتی که شیخ دست درویشی را در وقت بیعت میگیرد بعضی دامن آن
درویش را میگیرند و بعضی دامن آن دوم را تا بآنجا که میرسد من نیز
دامن بعضی از ایشان گرفتم چون از مجلس وی بیرون آمدم در مدرسه [illegible] خانه
که تحصیل میکردم بذکر مشغول می بودم و در خود روز بروز تأثیر ذکر را زیاده
می دیدم تا آنکه باطن من بالکلیه بآن جانب منجذب شد و ترک تحصیل کردم
وی با خدمت شیخ بهاء الدین عمر صحبت بسیار داشته بود و از بعضیات [illegible]
چنانکه مردم را اعتقاد آن بود که مرید و تربیت یافته وی است با اقرباء [illegible]
و بصحبت مولانا فخر الدین لورستانی نیز رسیده بود و خدمت مولانا [illegible]
خود در وی نوشانیده بود و از آن گاهی سبیل بزرگ می پوشید و در آخر با خدمت
مولانا سعد الدین کاشغری بهم بسیار صحبت میداشتند و خدمت مولانا سعد الدین
تعظیم و تقدیم وی میکرد و یکبار در راهی با وی میرفتیم سخن بحق [illegible] میگذشت
گفت مرا در چند روز عمری و شیخ کرمی [illegible] و گمان آن نمیبرد و توقع آن نمی داشتم

سبیل اجمال

سبیل اجمال الاستاد فی بیان کرده بر وجهی که مثل آن کمتر فی ... [illegible] جمع کرده
و الله تعالی اعلم قال بعض العارفین التجلی الذاتی عبارة عن ظهور الاحدیة بکل الذات
و الصفات و الافعال مستهلکة فی اشعة ذاته و یجد نفسه مع جمیع الممکنات
کانها مندرجة تحت [illegible] لا یعلم لواحد منها شیئا الا و یراه مظهر ذات
الذات الواحدة و صفة صفتها و فعلا فعلها لاستهلاکها بالکلیة فی عین التوحید
و لیس للانسان وراء هذه المرتبة مقام فی التوحید و لما انجذب بصیرة الروح
الی مشاهدة جمال الذات استتر نور العقل الفارق بین الاشیاء فی غلبة نور الذات
القدیمة و ارتفع التمیز من القدم و الحدث و زهوق الباطل عند تجلی الحق و یسمی
هذه الحالة جمعا روزی بخدمت وی [illegible] بسیار لطیف و شیرین بود و چون
بشنید [illegible] گفت [illegible]
[illegible] حالتی تمام و وجدی عظیم بود چون مجلس سماع حال
وی متغیر شد [illegible] صیحات و زعقات [illegible] از آن مجلسیان [illegible]
و [illegible] رحمه الله لیلة الجمعة غره رمضان سنه اربع و
ستین و ثمانمایه و قبر وی در کنار [illegible] قدس الله
تعالی سره

شیخ بهاء الدین عمر رحمة الله تعالی علیه

[illegible marginal notes]

۴۹۲

بعضی گفته اند که وی بصحبت شیخ نجم الدین کبری رسیده است و از خلفای وی است
نام وی محمد بن الحسین بن احمد الخطیبی البکری است از فرزندان امیر المومنین ابی بکر
رضی الله تعالی عنه و مادر وی دختر پادشاه خراسان علاء الدین محمد خوارزمشاه
بود حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم وی را در خواب اشارت فرموده که
دختر خود را بحسین خطیبی بنکاح کرد و بعد از نهم ماه بهاء الدین ولد متولد شد
و چون دو ساله شد والد وی نقل کرد و چون بسن تمیز رسید بتحصیل علوم دینی و معارف
یقینی مشغول شد تا کمال وی بجایی رسید که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم وی را
در واقعه سلطان العلما لقب نهاد و چون وی را ظهور تمام حاصل شد و مرجع خواص
و عوام گشت جمعی از علما چون امام فخر الدین رازی و غیره بر وی حسد کردند
و بخروج بر سلطان وقت متهم داشتند و بر آن تحریض ... غیرت آمد و از خوارزم
برون رفت و در آن وقت مولانا جلال الدین پنج ساله بود از راه بغداد بمکه توجه نمود
چون به بغداد آمد جمعی پرسیدند که اینان چه طایفه اند و از کجا می آیند و بکجا
میروند مولانا بهاء الدین فرمود که من الله و الی الله و لا حول و لا قوة الا
بالله این سخن بخدمت شیخ شهاب الدین سهروردی رسانیدند فرمود که ما هذا الا
بهاء الدین البلخی و بخدمت شیخ استقبال کرد و چون برابر مولانا رسید از استر فرود آمد

زانوی

زانوی مولانا ببوسید و بجانب خانقاه استدعا کرد مولانا گفت موالی را مدرسه
مناسبست در مستنصریه نزول کرد و شیخ بنفس خود موزهٔ وی را کشید
سیم عزیمت کعبه مبارک نمودند و بعد از مراجعت بجانب روم متوجه شدند
چهار سال در ارزنجان بودند و هفت سال در لارنده و در لارنده خدمت مولانا
جلال الدین را در سن هژده سالگی کدخدا ساختند و در ثلث و عشرین و ستمایه
سلطان ولد متولد شد و چون سلطان ولد بزرگ شد هر کس ایشان را نشناختی
با مولانا جلال الدین پنداشتی برادران یکدیگرند و بعد از آن سلطان از لارنده
بقونیه استدعا کرد و مولانا بهاء الدین ولد آنجا بجوار رحمت حق پیوست

سید برهان الدین المحقق رحمه الله تعالی

وی سید حسینی از ترمذ است از
مریدان و تربیت یافتگان مولانا بهاء الدین ولد است و از خواطر در
خراسان و ترمذ بسید سردان مشهور بوده همان روز که مولانا بهاء الدین
فوت شد وی در ترمذ با جمعی نشسته بود و گفت دریغا که حضرت استادم
از عالم رحلت فرمودند و بعد از چند روز بجهت تربیت مولانا جلال الدین
بقونیه متوجه شد و خدمت مولانا مدت نه سال تمام در خدمت و ملازمت
وی نیازمندی نمود و تربیت یافت گفته اند که چون خدمت شیخ شهاب الدین سهروردی

بروم آمده بوده بدین سید برهان الدین آمده بدید چنانکه گذشته بود از جای خجندیه
شیخ از دور تعظیم کرد و نشست و سخنی از شیخ فرغانی رسید و گفت موجب سکوت
حضور شیخ فرمود که کشف اهل حال بی قال می باید شد قال حضرت سید کرد و بر ایشان
بگفتند که در بیت سراج از دو ربعانی و دقایق محمدی نهایت اسکار و
نهایت نهان و خدمت شیخ صلاح الدین رحمه الله تعالی از جمله مردان بوده
سید میفرموده که عالم را شیخ صلاح الدین بخشیدم و عالم را مولانا بو فرزند
منبر که خفیه و رو از اللع حضرت سلام الله و تحیاته علیه و علی جمیع عباده الصالحین

۴۶۹

مولانا جلال الدین محمد البلخی الرومی قدس الله تعالی سره

ولادت حضرت مولانا در بلخ بوده است در ششم ربیع الاول سنه اربع و ستمایه
میگویند که حضرت مولانا در پنج سالگی با صور روحانی و اشکال غیبی یعنی
سفره ملایکه و برره جن و خواص انس که مستوران قباب عزت اند ظاهر متمثل شده اند
و متمثل میشدند و بخط مولانا بهاء الدین ولد نوشته یافته اند که جلال الدین محمد در شهر
بلخ شش ساله بود که روز آدینه با چند کودک دیگر بر بامهای خانهای ما سیر میکرد
یکی از آن کودکان با دیگری گفته باشد که بیا تا ازین بام بر آن بام بجهیم جلال الدین محمد
گفته است این نوع حرکت از سگ و گربه و جانوران دیگر می آید حیف باشد که آدمی با اینها [illegible]

مشغول شود اگر در جان شما قوتی هست بیایید تا سوی آسمان بپریم و در آن
حال از نظر کودکان غایب شد کودکان فریاد برآوردند بعد از لحظه رنگ وی
دیگرگون شده و چشمش متغیر گشته باز آمد و گفت آن ساعت که با شما سخن میگفتم دیدم
که جماعتی سبزقبایان مرا از میان شما برگرفتند و گرد آسمانها گردانیدند و
عجایب ملکوت بمن نمودند و چون آواز فریاد و فغان شما برآمد باز مرا بدین
جایگاه فرود آوردند و گویند که در آن سن در هر سه چهار روز یکبار افطار
میکرد و گویند که در آن وقت که بمکه میرفته اند در نشابور بصحبت شیخ فرید
الدین عطار رسیده بود و شیخ کتاب اسرارنامه بوی داده بود و آن را
پیوسته با خود میداشت حضرت مولوی میفرموده که من این جسم نیستم که در نظر عاشقان
منظورم بلکه من آن ذوقم و آن خوشی ام که در باطن مریدان از کلام ما سر میزند
الله الله چون آن دم را یابی و آن ذوق را بچشی غنیمت میدار و شکر میگذار که من آنم
یکی در خدمت مولوی گفت که فلان میگوید که دل و جان بخدمت است فرمود که
در میان مردم مانند این و دروغ است که میگویند او آنجان دل و جان را از کجا یافت
روزی حضرت مولوی با جمعی از اصحاب بسوی چلبی حسام الدین کرد که قلبه نوبتی
حق تعالی نور از اولیا نیست کرد آن دولت را پیدا شکرانه عظیم که بی خطا از دور

نشاید که از دوری خواجه افزاید هر حالی که کسی مثل ما باشد که از نزدیک تر نشود
مهر افزاید و فرموده است مرغی که از زمین بالا رود اگر چه باسمان نرسد اما این قدر باشد
که از دام دورتر باشد و همچنین اگر کسی درویش شود و بکمال درویشی نرسد اما این
قدر باشد که از زمره خلق و اهل بازار ممتاز باشد و از زحمتهای دنیا سبکبار گردد
نجا المخفون و هلک المثقلون یکی از ابنای دنیا پیش حضرت مولوی عذر خواهی
میکرد که در خدمت مقصرم فرمود که حاجت بعذر نیست آن قدر که دیگران
از آمدن تو منت دارند ما از نا آمدن تو منت میداریم یکی از اصحاب را غمناک
دید فرمود همه دلتنگی از دل نهادگی برین عالم است هر وقتی که آزاد باشی از این
جهان و خود را غریب دانی و در هر رنگی که بنگری و هر مزه که بچشی دانی که
بآن نمانی و جای دیگر روی هیچ دلتنگ نباشی و فرموده است که آزاد مرد آنست
که از رنجانیدن کسی نرنجد و جوانمرد آن باشد که مستحق رنجانیدن را نرنجاند
سراج الدین قونوی صاحب صدر و بزرگ وقت بوده اما با حضرت مولوی خوش نبوده
پیش وی تقریر کردند که مولانا گفته است که من با هفتاد و سه مذهب یکی ام
وی صاحب غرض بود خواست که حضرت مولانا را برنجاند و بی حرمتی کند یکی را
از نزدیکان خود که دانشمند بزرگ بود فرستاد و گفت بر سر جمع از مولانا بپرس که تو چنین گفته اگر اقرار کند

او را دشنام بسیار بده و برنجان آن کس بیامد و بر ملا سوال کرد که شما چنین گفته اید که
من با هفتاد و سه مذهب یکی ام گفت گفته ام آن کس زبان بگشاد و دشنام و سفاهت
آغاز کرد حضرت مولانا بخندید و گفت با این همه که تو میگویی هم یکی ام آن کس خجل شد و بازگشت
شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که مرا این سخن از وی خوش آمده است
مولوی هر روز از خادم سوال کردی که در خانه ما امروز چیزی هست اگر گفتی
هیچ نیست منبسط گشتی و شکرها کردی که الحمد لله که خانه ما امروز بخانه پیغمبر میماند
صلی الله علیه و سلم و اگر گفتی آنچه لابد مطبخ است مهیاست منفعل گشتی و گفتی از این خانه بوی فرعون
می آید و گویند که در مجلس وی هرگز شمع نگذاشتندی الا نادرا و بغیر روغن چراغ
گفتی هذا للملوک و هذا للصعالیک روزی در مجلس وی حکایت شیخ اوحد الدین
کرمانی رحمة الله علیه میکردند که مردی شاهد باز بوده اما پاکباز بوده و کاری نا
میکرده فرمود که کاشکی کردی و گذشتی ای برادر بی نهایت درگهیست هر کجا
که رسی بالله مایست روزی می فرمود که آواز رباب صریر باب بهشت است که
ما می شنویم منکری گفت ما نیز همان آواز می شنویم چونست که چنان گرم نمی
شویم که حضرت مولوی فرمود حاشا و کلا آنچه ما می شنویم آواز باز شدن
آن در است و آنچه وی می شنود آواز فراز شدن و فرموده است که کسی بخلوت

درویشی درآمد گفت چرا تنها نشسته‌ای گفت این دم تنها شدم که تو آمدی مرا
از من باز ستدی. جماعتی از خدمت مولوی التماس امامت کردند و خدمت شیخ
صدرالدین قونوی نیز در آن جماعت بود گفت ما مردم ابدالیم هر جایی که می‌نشینیم می
خیزیم و می‌گردیم امامت را ارباب تصوف و تمکین لایق‌اند بخدمت شیخ
صدرالدین اشارت کرد تا امام شد و فرمود من صلی خلف امام تقی فکانما
صلی خلف نبی. خدمت مولانا در سماع بود درویشی را در خاطر گذشت که سؤال
کند که فقر چیست مولانا در اثنای سماع این رباعی خواند: الجوهر فقر و سوی
الفقر عرض. الفقر شفاء و سوی الفقر مرض. العالم کله خداع و غرور. و الفقر
من العالم سره و غرض. از وی پرسیدند که درویش کی گناه کند گفت مگر طعام
بی اشتها خورد که طعام بی اشتها خوردن در نفس الامر سمی عظیم
است که صحبت عزیز را تعظیما جواهر نیابند و کسی در معنی حضرت
خداوندم شمس الدین تبریزی قدس سره فرمود که علامت مرید قبول آنست که اصلا
با مردم بیگانه صحبت نتواند داشتن و اگر ناگاه در صحبت بیگانه افتد چنان نشیند که منافق
در مسجد و کودک در مکتب و اسیر در زندان و در مرض اخیر با اصحاب گفته است که از رفتن
من غمناک مشوید که نور منصور رحمه الله بعد از صد و پنجاه سال بر روح شیخ فریدالدین عطار

رحمه الله تجلی کرد و مرشد او شد و در هر حالتی که باشید با من باشید و مرا یاد کنید
تا من شما را ممد باشم در هر لباسی که باشم و گفت در عالم ما را دو تعلقست
یکی به بدن و یکی به شما و چون بعنایت حق سبحانه فرد و مجرد شوم و عالم تجرید و تفرید
روی نماید آن تعلق نیز از آن شما خواهد بود. خدمت شیخ صدرالدین قونوی را
عیادت کرد وی را فرمود که شفاک الله شفاء عاجلا رفع درجات باشد امید است
که صحت باشد. خدمت مولانا جان عالمیان است فرمود که بعد از این شفاک الله
شما را باد. همانا که میان عاشق و معشوق پیراهنی از شعر بیش نمانده است نمی‌خواهید
که نور بنور پیوندد. من شدم عریان ز تن او از خیال / می‌خرامم در نهایات
الوصال. شیخ با اصحاب گریه‌ها می‌کردند و حضرت مولانا این غزل فرمود:
چه دانی تو که در باطن چه شاهی همنشین دارم. و خدمت مولانا در
وصیت اصحاب چنین فرموده است: اوصیکم بتقوی الله فی السر و العلانیة و بقلة
الطعام و قلة المنام و قلة الکلام و هجران المعاصی و الآثام و مواظبة الصیام
و دوام القیام و ترک الشهوات علی الدوام و احتمال الجفاء من جمیع الانام
و ترک مجالسة السفهاء و العوام و مصاحبة الصالحین و الکرام و ان خیر الناس
من ینفع الناس و خیر الکلام ما قل و دل والحمد لله وحده. سؤال کردند که کلام

بمولوی انتساب کرده و نفر کرده چلبی حسام الدین تا مدتی پس از مولوی بر جای او بود بعد از ان سلطان ولد قدس سره بر جای نشست فرمود که وی حالت تمام داشت

بوده است چلبی حسام الدین پرسید که کار شما را کی گذارد فرمود که شیخ صلاح الدین

و فرمود که یاران ما از من سوگ کشیدند و مولانا شمس الدین را خالص می خواندند

تو منا ... اعلی الله تعالی ... توفی قدس الله تعالی روحه وقت

غروب الشمس خامس جمادی الاخری سنه اثنین و ستین و ستمائه شیخ مؤید الدین

جندی سوال کردند که خدمت شیخ صدر الدین در شان خدمت مولوی

چه میگفت گفت والله روزی با خواص یاران نشسته بود مولانا شمس الدین ایکی و

فخر الدین عراقی و شرف الدین موصلی و شیخ سعید فرغانی و غیرهم

بود سخن از سیرت و سریرت مولانا افتاد حضرت شیخ فرمود اگر

بایزید و جنید درین عهد بودندی غاشیه این مرد مردانه را بر گرفتندی و

بر جان خود منت نهادندی خوانسالار فقر محمدی اوست ما بطفیل وی ذوق

میکنیم همه اصحاب انصاف دادند و آفرین کردند بعد از ان شیخ مؤید

گفت من نیز از جمله نیازمندان آن سلطانم و این بیت را خواند

لو کان فینا للالوهیة صورة هی انت لا اکنی و لا اتردد

شمس الدین

مولانا شمس الدین محمد بن علی بن ملک داد التبریزی رحمه الله تعالی

خدمت مولوی در القاب وی چنین نوشته که المولی الاعز الداعی الی الخیر

خلاصة الارواح سر المشکوة والزجاجة والمصباح شمس الحق والدین نور الله فی

الاولین و الآخرین وی گوید که ... بودم و مرا ... بودم اگر

چهل روز گذشتی از عشق سیرت محمدی مرا آرزوی طعام نبودی و اگر طعام گفتندی

نسبت وی در خرقه مرید شیخ ابوبکر سله باف تبریزی بوده است و

بعضی گفته اند مرید شیخ رکن الدین سنجاسی بوده است که شیخ اوحد الدین کرمانی نیز

مرید اوست و بعضی میگویند که مرید بابا کمال جندی بوده است وی مدتی

صحبت همه رسیده است و از همه تربیت یافته بود و در آخر حال بنوعی سفر کردی

که نمد سیاه پوشیدی و هر جا که رفتی در کاروانسرای فرود آمدی گویند

چون بخطه بغداد رسید شیخ اوحد الدین کرمانی را دریافت پرسید که در چه

کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم مولانا شمس الدین فرمود که اگر

بر گردن دنبل نداری چرا بر آسمانش نمی بینی گویند در آن وقت که مولانا شمس الدین

در صحبت بابا کمال بود و شیخ فخر الدین عراقی نیز بموجب فرموده شیخ بهاء الدین

زکریا آنجا بوده است و هر فتحی و کشفی که شیخ فخر الدین عراقی را روی می نمود آنرا در لباس

نظم و نثر اظهار میکرد و بنظر بابا کمال میرسانید و شیخ شمس الدین از آن هیچ ظاهر نمیکرد
بابا کمال روزی با وی گفت فرزند شمس الدین از آن اسرار و حقایق
که فرزند فخر الدین عراقی ظاهر میکند بر تو هیچ لایح نمیشود گفت بیش از آن مشاهده
می افتد اما بواسطه آنکه وی بعضی مصطلحات ورزیده میتواند که آنها را در
لباسی نیکو جلوه دهد و مرا آن قوت نیست بابا کمال فرمود که حق سبحانه و تعالی
ترا مصاحبی روزی کند که معارف اولین و آخرین را بنام تو اظهار کند و ینابیع
حکم از دل او بر زبانش جاری شود و بلباس حرف و صوت در آید و طراز آن
لباس نام تو باشد گویند که مولانا شمس الدین در تاریخ اثنین و اربعین و ستمائه در اثنای
مسافرت بقونیه رسید در خان شکرریزان فرود آمد و حضرت مولانا
در آن زمان بتدریس علوم مشغول بود روزی با جماعتی فضلا از مدرسه بیرون آمد
و از پیش خان شکرریزان میگذشت خدمت مولانا شمس الدین پیش آمد و عنان
مرکب مولانا را بگرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بزرگتر است یا مصطفی
صلی الله علیه و سلم مولانا گفت که از هیبت آن سوال گویا که هفت آسمان
از یکدیگر جدا شد و بر زمین ریخت و آتشی عظیم از باطن من بدماغ زد و از آنجا دیدم
که دودی تا ساق عرش بر آمد بعد از آن جواب دادم که حضرت مصطفی صلی

الله

الله علیه و سلم بزرگترین عالمیانست چه جای بایزید است گفت پس
چه معنی دارد که مصطفی علیه السلام میفرماید ما عرفناک حق معرفتک و ابو یزید
میگوید سبحانی ما اعظم شانی و انا سلطان السلاطین بزرگوار کیست گفتم ابو
یزید را تشنگی از جرعه ساکن شد دم از سیرابی زد و کوزه ادراک او از آن پر شد
و آن نور بقدر روزنه خانه او بود اما مصطفی را صلی الله علیه و سلم استسقای عظیم
و تشنگی بود و سینه مبارکش بشرح الم نشرح لک صدرک ارض الله واسعه گشته
لاجرم دم از تشنگی زد و هر روز در استدعای زیادتی قربت بود مولانا شمس الدین
نعره بزد و بیفتاد و مولانا از استر فرود آمد و شاگردان را فرمود تا او را برگرفتند
و بمدرسه بردند تا با خود باز آمد سر مبارکش بر زانو نهاده بود بعد از آن دست
او را گرفت و روانه شدند و مدت سه ماه در خلوتی لیلا و نهارا بصوم وصال
نشستند که اصلا بیرون نیامدند و کسی را زهره نبود که در خلوت
ایشان در آید روزی در خدمت مولانا شمس الدین از مولانا شاهدی
التماس کرد مولانا حرم خود را دست گرفته در میان آورد و فرمود که او
خواهر جانی منست نازنین پسری میخواهم فی الحال فرزند خود را سلطان
ولد را پیش آورد و فرمود که وی فرزند منست حالیا اگر قدری شراب دست دادی

ذوقی میکرد هم مولانا بیرون آمد و سبوئی از محلهٔ جهودان پر کرده بخدمت آورد مولانا
شمس الدین فرمود که من قوت مطاوعت و سعت مشرب مولانا را امتحان
میکردم از هر چه گویند زیادت است و فرموده است از مشایخ یکی پرسیدم که کی
وقتی در آن وقت مستور باشند گویند که فی ستر باشند فرموده که شخصی
درویشی را از ذات محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم دعا کرد و گفت خدای تعالی
جمعیت دهاد گفت هی هی این دعا مکن چنین دعا کن که تا جمعیت از وی دور فرماید
تفرقه ارزانی دهاد که من از جمعیت ترسنده ام و جمعیت و فرموده است که یکی گفت
نام حق باید گفت قرآن باید خواند مکرر آنچه گفتم از حکیم که او را از خود جدا
کنیم و اما مرکوز شده از اسب فرو می آید تا بجای خبر کنند و بعضی گویند که چون
خدمت مولانا شمس الدین بقونیه رسید و بمجلس مولانا در آمد خدمت مولانا
در کنار حوضی نشسته بود و کتابی چند پیش خود نهاده پرسید که این چه کتابها
است مولانا گفت که این را قیل و قال گویند ترا با این چه کار خدمت شیخ
شمس الدین دست دراز کرد و همه کتابها را در آب انداخت خدمت مولانا
بتأسف تمام گفت هی هی درویش چه کردی بعضی از آنها فواید والد بود کرد دیگر
یافت شیخ شمس الدین دست در آب کرد و یکان یکان کتابها را بیرون

آورده

آورده و آب در هیچ یک اثر کرده خدمت مولانا گفت این چه سر است
شیخ شمس الدین گفت این ذوق و حال است ترا از این چه خبر بعد از آن با یکدیگر
بنیاد صحبت کردند چنانکه گذشت شبی خدمت شیخ شمس الدین با خدمت مولانا
در خلوتی نشسته بودند شخصی از بیرون در شیخ را اشارت کرد تا بیرون آید فی الحال برخاست
و با مولانا گفت بکشتنم میخواهند بعد از توقف بسیار خدمت مولانا فرمود
الا له الخلق و الامر تبارک الله رب العالمین هفت کس دست یکی کرده بودند
و در کمین ایستاده کاردی راندند شیخ نعره زد چنانکه آن جماعت بیهوش
افتادند یکی از ایشان علاء الدین محمد بود فرزند مولانا که بداغ انه لیس من
اهلک متسم بود چون آن جماعت بهوش آمدند غیر از چند قطره
خون دیگر هیچ ندیدند از آن روز تا غایت نشانی از آن سلطان معنی پیدا
نشد و کان ذلک فی شهور سنه خمس و اربعین و ستمائه و آن ناکسان هر یک
بانواع بلایی مبتلا شدند و هلاک گشتند و علاء الدین را علتی
عجب پیدا شد و در آن ایام وفات یافت و خدمت مولانا بجنازهٔ وی حاضر نشد
و بعضی گفته اند که آن ناکسان بدن مبارکش را در چاهی انداخته بودند بهاء الدین
سلطان ولد در خواب دید که شیخ شمس الدین اشارت کرد که در فلان چاه

تحصیل علم شب با یاران محرم را جمع کرده و در مدرسهٔ مولانا بهلوی بانی مدرسه
امیر بدر الدین دفن کرده اند قدس الله تعالی علم **شیخ صلاح الدین فریدون**
القونوی المعروف بزرکوب رحمه الله تعالی وی در بدایت حال مرید
سید برهان الدین محقق ترمذی بوده بعد از وی صحبت مولانا را از احوالی
بزرگ و این سکر داشت از آواز ضرب ... حالی در وی ظاهر شد و بچرخ در آمد
شیخ صلاح الدین را الهام شد که از دکان بیرون جست و سر در قدم مولانا نهاد
حضرت مولانا سر وی را برگرفت ... مولانا در سماع بود از وقت ... تا
دیگر حضرت مولانا در سماع بود و این غزل فرمود یکی گنجی پدید آمد درین
دوکان زرکوبی زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی شیخ صلاح
الدین فرمود تا دکان را یغما کردند ... و چون از آن کسب آزاد شد و در صحبت مولانا روز
شد حضرت مولانا همان عشقبازی که با شیخ شمس الدین تبریزی داشت با وی می کرد
و مدت ده سال با وی مؤانست و مصاحبت داشت روزی از حضرت مولانا
سوال کردند که عارف کیست گفت آنکه سر تو بگوید و تو خاموش باشی
و آن چنان مرد صلاح الدین است و چون بجوار حق تعالی انتقال کرد شیخ ... حضرت
مولانا دختر شیخ صلاح الدین را بجهت وی خطبه کرد و چلبی عارف از آن دختر

و خدمت

الغرض بعضی یاران که ... و او
... از مولانا ... از آنجا که ...
... [illegible]

و خدمت شیخ صلاح الدین در قونیه مدفونست در جوار مولانا بهاء الدین
قدس الله تعالی روحهما **شیخ حسام الدین حسن بن محمد بن الحسن بن**
اخی ترک رحمه الله تعالی و چون شیخ صلاح الدین بجوار رحمت حق پیوست عنایت
حضرت مولانا و خلافت وی بچلبی حسام الدین منتقل شد و عشق بنای وی
بلند نهاد و سبب نظم مثنوی آن بود که چون چلبی حسام الدین میل اصحاب
بالهی نامهٔ حکیم سنائی و منطق الطیر فرید الدین عطار و مصیبت نامهٔ وی دریافت
از حضرت مولانا درخواست که اشعار غزلیات بسیار شد اگر چنانچه بطرز
الهی نامهٔ سنائی یا منطق الطیر کتابی منظوم گردد تا دوستان را یادگاری بود
غایت عنایت باشد مولانا فی الحال از سر دستار کاغذی بدست چلبی
حسام الدین داد و در آنجا هژده بیت از اول مثنوی نوشته از آنجا که
بشنو از نی چون حکایت می کند تا آنجا که پس سخن کوتاه باید والسلام بعد از آن
حضرت مولانا فرمود که پیش از آنکه از ضمیر شما این داعیه سر بزند از عالم
غیب عالم غیب بمن الهام کرده بود که این نوع کتابی نظم کرده شود و
باهتمام تمام در نظم مثنوی شروع نمود گاه گاه چنان بودی که از
اول شب تا مطلع فجر حضرت مولانا املا می کردی و چلبی حسام الدین می نوشت

و مجموع آن نوشته با آواز بلند بر خدمت مولانا میخواندند و چون مجلد اول

باتمام رسید حرم چلبی حسام الدین وفات یافت و در میانه فترتی واقع

شد بعد از دو سال چلبی حسام الدین بخدمت مولانا نیازمندی تمام عرضه داشت

و بتکمیل مثنوی را التماس نمود چنانچه در مفتتح مجلد ثانی بآن اشارت رفته

مدتی این مثنوی تأخیر شد ... مهلتی بایست تا خون شیر شد بعد از آن تا آخر

کتاب خدمت مولانا میفرمودند و چلبی حسام الدین می‌نوشت و نقلست از

چلبی حسام الدین که گفت وقتی که اصحاب مثنوی مخدومی را میخواندند و اهل

حضور در نور آن مستغرق میشوند می‌بینم که جماعتی غیبیان بکف دورباشها

و شمشیرها کرده حاضر میشوند و هر کرا از سر اخلاص اصغا نمیکند بیخ

ایمان او را و شاخهای دین او را می‌برند و کشان کشان بسقر میبرند

خدمت مولانا فرمودند که چنانست که دیدی ... دشمن این حرف

این دم در نظر ... شد ممثل سرنگون اندر سقر ... ای حسام الدین تو دیدی حال

خصم ... حق نمودت پاسخ افعال خصم **سلطان ولد محمد بن مولانا قدس الله تعالی**

سره العزیز وی سید برهان الدین محقق و شیخ شمس الدین تبریزی را

خدمتهای شایسته کرده بوده و با شیخ صلاح الدین که بعد از آن تربیت وی نمود

498

ارادت تمام

ارادت تمام ورزیده و پانزده سال چلبی حسام الدین را قائم مقام خلیفه خود

ساخت و سالها بسیار کلام والد خود را بلسان فصیح و بیان صحیح

تقریر میکرد و وی را مثنویست بر وزن حدیقه حکیم سنائی بسیار معارف

و اسرار در آنجا درج کرده است بارها خدمت مولانا وی را خطاب کردی

که انت اشبه الناس بی خَلقاً و خُلقاً و عظیم دوستش داشتی گویند بخط

مبارک بر دیوارهای مدرسه نوشته بود که بهاء الدین ما نیکبخت است خوش

زیست و خوش میرد والله تعالی اعلم روزی وی را نوازش مینمود

گفت بهاء الدین آمدن من باین عالم جهت ظهور تو بود و این همه سخنان

قول منست و تو فعل منی روزی خدمت مولانا وی را گفت بدمشق

رو و بطلب مولانا شمس الدین و صد و یک سیم و زر با خود ببر و در کفش

آن سلطان ریز و کفش مبارکش را طرف روم گردان چون بدمشق

رسی در صالحیه خانقاه ... شهر که ... تا بکنار روی در آنجا یابی که با خوبروی

فرنگی ... جمال شطرنج میبازد و چون بازی میبرد زر می‌ستاند و چون

آن فرنگی ... سیلی میخورد ... ترک ... بکار ... که آن ... نظر ... خاص

... را منسوب میخواهند که وی را بوی شناسا کرده اند چون سلطان ولد بجانب

یعنی تو ... زینی و ... از

روی صورت و سیرت سلطان

ولد ... و بسیار ... و

... الصوفی ... گفته

... گفته ... یعنی

... است ... اولی

... یعنی ...

... نبست ...

... روز ...

... و دوازدهم

در دمشق رفت مولانا شمس الدین را جائی کرفته [illegible] دیده بود که با
[illegible] شطرنج می باخت جماعتی همراهان پیش وی سر نهادند و زر قبای که
آن فرنگی پسر چون آن را بدید بزرگی وی را دانست از لب های خود خجل
سر برهنه کرد و ایمان آورد و با نصائب (؟) بسیار [illegible] که هرچه دارد
نثار قدم مولانا شمس الدین کذاشت فرمود که [illegible] باز کرده
عزیز [illegible] دیار را مشرف کردان و قطب آنجا [illegible] بعد از آن
سلطان ولد زر و سیمی که آورده بود در قدم مولانا شمس الدین بریخت و کفش
وی را طرف روم کردانید و از زبان خدمت مولانا و سایر مخلصان روم
التماس [illegible] کرد وی قبول فرمود و اسبی که [illegible] مولانا شمس الدین
سوار شد و سلطان ولد پیاده در رکاب روان گشت مولانا شمس الدین فرمود
که بهاء الدین سوار شو سر نهاد و گفت شاه سوار و بنده سوار این هرگز
روا نباشد از دمشق تا قونیه پیاده در رکاب وی رفت مولانا
شمس الدین خدمتهای سلطان ولد را با مولانا تقریر کرد و گفت که مرا
[illegible] بسیار می نمود [illegible]
حق تعالی [illegible] سر را در راه مولانا [illegible] کردم

برهان الدین

بر بهاء الدین ولد [illegible] که بهاء الدین [illegible] بود وی [illegible]
[illegible] کرده [illegible] که در [illegible] سفر [illegible] رسید [illegible]
[illegible] چون [illegible] مولانا بجوار رحمت حق پیوست [illegible]
[illegible] و جمیع اصحاب پیش سلطان ولد آمدند و گفتند میخواهیم که [illegible]
[illegible] مخلصان و مریدان [illegible] شیخ [illegible]
[illegible]
[illegible] سلطان ولد [illegible]
[illegible] انت اشبه الناس بی خلقا و خلقا [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

از کنار دجله در می‌شود و شعر و خاطر میکرد وی گویند که در شب وفات خود این بیت
را بسیار می‌خوانده است بیت کاشتیم وی ... ولیکن رفیقی خود الا روی توئی
در لیله یوم السبت العاشر من شهر رجب سنه اثنی عشر و ستمائه **شیخ شهاب**
الدین سهروردی قدس الله تعالی روحه امام المحققین و قطب العارفین
وی ... مطلع الانوار و منبع الاسرار ...
... الشیوخ الاکابر قامع ... الباطل ...
... السالکین العالم الربانی شهاب الدین ابو حفص عمر بن محمد البکری السهروردی
قدس سره از اولاد ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه ...
بعلم ... ابو النجیب سهروردی و صحبت شیخ عبد القادر گیلانی رسیده و در عراق ...
بسیار ... جزیره عبادان بوده و خضر
علیه السلام ... شیخ عبد القادر ... آخر المشهورین بالعراق
... تصانیف است چون عوارف و رشف النصایح و اعلام التقی
... تصنیف کرده است ... مشکل ...
... و ... در ... کمال و ...
... در وقت خود شیخ الشیوخ بغداد بوده و ارباب طریقت از ...

۴۹۹

استفتای مسایل از وی کرده وی کتب الیه ... یا سیدی ان ترکت العمل اخلدت
الی البطالة و ان عملت داخلنی العجب فایهما اولی فکتب فی جوابه اعمل و استغفر الله من العجب
در رساله اقبالیه مذکور است که شیخ رکن الدین علاء الدوله گفته است که از شیخ سعد الدین
حموی پرسیدند که شیخ محیی الدین را چون یافتی گفت بحر مواج لا نهایة له گفتند شیخ
شهاب الدین سهروردی را چون یافتی گفت نور متابعة النبی صلی الله علیه و سلم
فی جبین السهروردی شیء آخر ... وفات وی در ... سنه ... و ثلاثین و ستمایه
بوده است مولد وی ... **شیخ نجیب الدین علی**
بن بزغش الشیرازی رحمه الله تعالی وی عالم بوده و عارف
و سرچشمه علوم و معارف ... از اعیان تجار و اغنیا کبار بوده در شهر
شیراز ... و آنجا ... شده ... امیر المومنین
علی رضی الله تعالی عنه ...
... سبحانه و تعالی ...
... حضرت امیر المومنین علی رضی الله عنه ... نجیب الدین
... وی ...
... العاشقان

بکرد و حکایت پیر جامه دان نعلین ابریشم و طعام فرا کرد که این بخورید هم و عالم بهای
بی بر نشستند و طعامهای بی تکلف بخوردند و آن کس که بزرگتر بود و اعیان
از روی حرمت یافت و در خانقاه تنها بسر برد و بخفت در خواب دید که او در و
شیخ کبیر بیرون آمد و در عقب شیخ [illegible] پیر و کار بر یکباره می فرستند [illegible] عجب
و یکی این پیر اول در روی وی تبسم کرد و دست وی بگرفت و دست پیر را فرا
داد و گفت این مرد تسلیم است از حق تعالی از دیگران چون بیدار شد از خواب
بگرفت و در پیش گفت از خواب [illegible] تعبیر [illegible] کرد و دیگر شیخ [illegible] و وی در آن [illegible]
از مجاهدین عقلا بود و کسی پیش وی فرستاد که از تعبیر آن خواب سوال کند چون شیخ ابراهیم
از آن بشنید گفت این نیست که خواب علی بزغش پیر اول شیخ کبیر است [illegible] و پیر دیگر
که ظن [illegible] از وی گرفته بود [illegible] که آن پیر [illegible] که خواه از تربیت وی
کرده است می خواهد که آن شیخ را اطلاع کند تا بمقصود برسد [illegible] آمده است و حکایت
حجاز [illegible] چون شیخ شهاب الدین عمر سهروردی وی را بدید شناخت که همان کسی است
که در خواب دیده بود و شیخ نیز حال وی اطلاع یافت مضمون خواب وی را با وی بگفت
[illegible] شیخ ملازمت نمود و سالها [illegible] و مرید شد [illegible] شیخ [illegible] از وی
و بانا از شیخ شیراز مراجعت کرد و مشغول شد [illegible] کرد و [illegible] طالبان

وحالات و کرامات

و حالات و کرامات وی میان خلق اشتهار یافت و وی را احسان لطیف
است ابیاتی شریف است که از آن بوی انفاس حضرت شیخ شهاب الدین می آید
روزی وی را گفتند که [illegible] عشاق [illegible] سخن آن کس گفت و وقت [illegible] کسی
از فضلا حاضر بود این معنی به نظم آورد و گفت بیت شیخ کامل محبت [illegible] من
از رحمت تو دور مرو جوانی کن . گفتا که ز وحدت از رضائی خواهی . شیخی
در [illegible] تنها مسکن . روزی دیگر می فرمود که [illegible] وصف حال معشوق مکنیم
و این عجب که [illegible] حال بیت [illegible] می خواهم که کسی این معنی به نظم
آورد همان فاضل حاضر بود گفت بیت ای آنکه [illegible] است [illegible]
در حال [illegible] خالی نیست . و صافی [illegible] . در ظرف که [illegible]
بوی [illegible] شیخ ظهیر الدین عبدالرحمن علی
بن بزغش رحمه الله تعالی وی خلف صدق و خلیفه بحق پدر خود
بود در [illegible] شیخ شهاب الدین [illegible] خرقه
فرستاد و چون متولد شد آن را در وی پوشانیدند اول خرقه که در عالم [illegible]
آن بود و چون بزرگ شد [illegible] مشغول شد و [illegible] یافت [illegible]
[illegible] شیخ رفت [illegible] در خواب دید که [illegible] رسول الله صلی الله علیه وسلم

سید و السلام گفت ابن حجره شریف را اولاد ... کرد و علامات النعم ... [illegible]

بر این حال مطلع شد و اول خود را از آن جذب خرقه او و بشارت داد و بسیار

کرده و قابل شد ... از آن در ... گرفت و صحبت ... کرده و تصنیف کرده وی را

تصانیف و ... است که عوارف ... کرده است و در آنجا حقایق و اسرار

کشف و الهام بسیار است و معانی ... رسیده ... شده ... شیخ

را از اصحاب شیخ شهاب الدین سهروردی نسبت ... است ... [illegible]

خرقة الوصل ... و ... [illegible]

لطیف ... توفی فی رمضان سنه ... عشره و ستمایه رحمه الله تعالی

شیخ نجیب الدین علی بن بزغش رحمه الله تعالی شیخ نجیب الدین بزغش قدس

سره فرمود که روزی با جمعی از اصحاب در خدمت شیخ شهاب الدین قدس الله

تعالی سره بودم شیخ فرمود که یکی از اصحاب از خانقاه بیرون رود کسی یابد

بیارد کسی نیافتم شیخ ... بیرون ... دیگر بار ... [illegible]

... [illegible]

شیخ ... شیخ محمد ... [illegible]

شیخ ... شیخ ... [illegible]

شیخ داد

شیخ ... الشیخ ... [illegible]

... شیخ ... کرد ... [illegible]

شیخ ... شیخ ... [illegible]

... شیخ شهاب الدین ... [illegible]

شیخ محمد ...

... [illegible]

نشست و شیخ گفت من خبر هیچ نگفتم که فلانی سببی دارد که بیخود از احوال و اقوال [illegible]
از وی آن [illegible] و [illegible] بود [illegible] من [illegible] بود [illegible]
خود [illegible] و گفت [illegible] [illegible] شیخ [illegible]
او [illegible] شیخ [illegible] [illegible] مشایخ [illegible]
گفتم چون [illegible] گفت [illegible] [illegible]
[illegible] شد [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] گفت [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ایشان [illegible] ایشان [illegible]
[illegible] ایشان [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ایشان [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] گفتم [illegible] شیراز [illegible]
[illegible] [illegible] گفت [illegible]
[illegible] [illegible] شیراز [illegible] [illegible]
[illegible] گفت [illegible] [illegible] [illegible]

کن او هم [illegible] اندیشه کرده [illegible] بخاطر من [illegible] نظر و [illegible] و گفت ان [illegible]
مرا یاد آمد که [illegible] بود [illegible] [illegible] چون [illegible] [illegible] می آمد [illegible]
[illegible] ترک [illegible] و گفت [illegible] [illegible] صحبت
[illegible] من [illegible] آنگاه از خدمت شیخ [illegible] و شیخ [illegible] اجازت [illegible]
ولایت خود [illegible] [illegible] **شیخ ابراهیم**
مجذوب رحمة الله علیه [illegible] است که ذکر وی در بیان احوال شیخ نجیب الدین
بزغش آمده است شیخ نجیب الدین گفته است که وی [illegible] بود و [illegible]
[illegible] شد که [illegible] شیخ [illegible] [illegible]
احوال و کرامات عجب [illegible] [illegible]
صحبت باشیم اجابت نمیکرد [illegible] آخر روزی [illegible] مردم [illegible]
زمستان بود گفت [illegible] صحبت باشیم لیکن [illegible]
باشیم [illegible] در مسجد [illegible] گفتم [illegible] گفت من [illegible]
[illegible] نماز شام [illegible]
[illegible] از مسجد [illegible] تنها ماندم گفت [illegible]
[illegible] شب تاریک بود [illegible] باران عظیم [illegible]

پیر او بودم و گفتم معتقد بودم او را که عادت بود هر صبح [illegible] این زر را فرستاده [illegible]

زر را بستد و ساعتی صبر کرد و باز گفت من گرسنه‌ام [illegible] بیا تا بخوریم خانه

من از آن مسجد دور بود [illegible] آن مسجد مرا خوش [illegible] بخانه وی [illegible]

چون [illegible] شنیده بودم [illegible] جماعتی مهمانان [illegible]

[illegible] گفتم [illegible] در حقیقت [illegible] از نفس [illegible]

از نفس [illegible] و طعام [illegible]

[illegible] بعضی [illegible]

[illegible]

[illegible] مسجد [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بسته [illegible]

[illegible] مسجد [illegible]

اما اگر [illegible] مسجد رفتم [illegible]

کردی گفتم

[illegible] گفتم چنانکه [illegible]

آن مسجد [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] مسجد [illegible]

[illegible] مسجد [illegible]

مسجد [illegible] خانه [illegible]

[illegible] خانه [illegible]

[illegible] خانه [illegible]

[illegible] در آن خانه رفتم و دیدم [illegible]

شیخ جمال الدین لر رحمه الله تعالی

گویند که وقتی مرا کسی گفت [illegible] شیخ جمال الدین [illegible] وی

جمال الدین و جذبه قوی دارد و در مسجد جامع می‌باشد به مسجد جامع رفتم دیدم که

[illegible]

را قدری عظیم بوده است و استغراقی تمام و وی ... از اقران خود ... و کار
... [illegible] ... و حوادث ... [illegible] ...
... [illegible] ... کسی ... حاضر بود گفت
... [illegible] ... و احوال ... [illegible] ... گفت ...
... [illegible] ... شیخ ... [illegible] ...
و ... [illegible] ... گفت ...
... [illegible] ... شیخ ... [illegible] ...
... [illegible] ...
و شیخ نجیب الدین گفته است که وی ... [illegible] ...
علما و صلحا ... [illegible] ... گفت ... [illegible] ...
... [illegible] ... پادشاه ... [illegible] ...
... [illegible] ... شیراز ... [illegible] ...
... اجازت و هم نقل وی ... نجیب الدین بزغش ... شیخ ... الدین
... [illegible] ...
... [illegible] ... شیخ ... [illegible] ...

آنکه

آنکه تلقین می کرد اجازت نداد و هم وی گفته است که ... [illegible] ...
جمال الدین در من می نگریست خون آب بر روی ... [illegible] ... گفتم ای شیخ
جمال الدین گفت شیخ ... [illegible] ... گفتم ای شیخ
الحدیث

شیخ نجیب الدین علی بن بزغش رحمه الله تعالی وی از مشایخ
کبار بوده است و صاحب حالات عظیم و کرامات ... [illegible] ...
... بخدمت شیخ شهاب الدین قدس سره عزیمت بغداد
کرده است شیخ شمس الدین ... [illegible] ... شیخ نجیب الدین ...
بود و شیخ نجیب الدین ... [illegible] ... شیخ ...
... شیخ نجیب الدین گفته است که چون بشیراز مراجعت کردم
خدمت شیخ ... اجازت ... خود نوشت ... شیخ شمس الدین
... [illegible] ... شیخ شمس الدین
... [illegible] ... شیراز ... [illegible] ...
... [illegible] ... ایشان ... [illegible] ...

شیخ نور الدین عبد الصمد نطنزی رحمه الله

وی مرید شیخ نجیب الدین علی بن بزغش است عالم بوده بعلوم ظاهری و

شیخ عزالدین محمود کاشی و شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی همانا [illegible]
مرید و مرید وی الشیخ کمال الدین عبدالرزاق در تقریر [illegible] فایدت میکرده
سمعت شیخنا المولی نورالدین عبدالصمد قدس الله روحه العزیز یحکی
انه کان بعض الفقراء فی خدمت الشیخ الکبیر شهاب الدین قدس الله تعالی
روحه فی شهود الواحد فی مقام الفناء و له ذوق عظیم فلما اخبر [illegible] بعض
الایام یبکی و یتاسف فسأله الشیخ عن حاله فقال انی حجبت عن الواحد بالکثرة
و ردت [illegible] فلم یلتفت الشیخ علی [illegible] مقام البقاء [illegible] حاله
و رفع من حاله الاول و [illegible] **شیخ عزالدین محمود الکاشی رحمه الله تعالی**
وی صاحب ترجمه عوارف و شارح قصیده تائیه فارضیه و بعضی تعالیق
[illegible] عوارف المعارف [illegible] و کتاب شرح کرده [illegible] قصیده را شرح
[illegible] و کشف معضلات و حل مشکلات آن [illegible]
علم و عرفان [illegible] ذوق و وجدان [illegible] که [illegible] کند بشرح [illegible]
[illegible] شرح [illegible]
[illegible] باب العشق [illegible]
[illegible]

۵۵۷

و جهه الانوار [illegible] الغیب [illegible] الا [illegible]
[illegible] العارف [illegible]
یعنی کتاب عوارف المعارف عن شیخی و مولای نورالدین عبدالصمد بن
الشیخ علی الاصفهانی [illegible] الشیخ العالم ظهیرالدین عبدالرحمن بن علی بن بزغش
و هما عن شیخهما الامام العالم العارف نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی
و هو عن شیخه قطب الاولیاء سید العارفین مصنف الکتاب رحمة الله علیهم
اجمعین و [illegible] کشف الحقایق و بیان [illegible] من طریق [illegible]
عن مصنفه بلا واسطه [illegible] فی حضره و [illegible] الذکر
[illegible] و الله الموفق [illegible] و هو علی کل
[illegible] معارف [illegible] این چند رباعی که [illegible] میکرده [illegible]
عالم [illegible] تعلیم [illegible] ای [illegible]
[illegible] غیر [illegible]
ای [illegible] چون [illegible] تو [illegible]
[illegible] از [illegible]
[illegible] کثرت [illegible] وحدت [illegible]

در هر عدد ز روی حقیقت چو بنگری . گر صورتش علی حده و در ماده یکی است
تا توئی و دوئی در میانه خالی است . چهره وحدت ز نقاب شکی گر بیحجاب است
راز توئی عشق و معشوق و عاشق یکی است

شیخ کمال الدین عبدالرزاق الکاشی رحمه الله تعالی

وی مرید نور الدین عبدالرحمن نطنزی است جامع بوده میان
علوم ظاهری و باطنی وی را مصنفات بسیار است مثل تفسیر تأویلات و کتاب
اصطلاحات صوفیه و شرح فصوص الحکم و شرح منازل السائرین و غیر آن
و با شیخ رکن الدین علاء الدوله قدس الله تعالی روحه معاصر بوده
و میان ایشان در قول بوحدت وجود مخالفات و مباحثات واقع شده
و در این معنی بیکدیگر مکتوبات نوشته‌اند امیر اقبال سیستانی در سلطانیه با
شیخ کمال الدین عبدالرزاق همراه شده بود و از وی استفسار این معنی کرده و در
در این معنی علیحده [illegible] امیر اقبال رسیده که شیخ تو در شان محی الدین
اعرابی و سخن او چه اعتقاد دارد در جواب گفته است که او را عظیم الشان
میداند در معارف الهیه و این سخن که حق را وجود مطلق گفته غلط کرده
و این سخن را نمی‌پسندد وی گفته که [illegible] معارف او خود این سخن است و
ازین سخن نیست عجب که شیخ تو این را انکار میکند و جمله انبیا و اولیا و ائمه
این وجه بوده‌اند امیر اقبال [illegible] الشیخ عرضه داشت کرده بود
شیخ در جواب وی نوشته است که در جمیع ملل و نحل هیچ کس [illegible]
[illegible] تا این غایت [illegible] طبیعیه و دهریه [illegible]
[illegible] سلطان ابی سعید خان نیشابور رسیده جوان بخدمت شیخ کمال الدین عبدالرزاق
رسیده شیخ رکن الدین علاء الدوله را کلمه [illegible] است که شیخ [illegible]
و هر [illegible] مکتوب بعبارت [illegible] نقل کرده میشود

مکتوب شیخ کمال الدین عبدالرزاق رحمه الله تعالی

[illegible]
توحید و تحقیق حضرت [illegible] مظاهر الظهور [illegible] مولانا
الاعظم شیخ الاسلام حافظ اوضاع الشرع قدوة ارباب الطریقة [illegible]
اصحاب الحقیقة [illegible] علاء الملة و الحق و الدین شیخ الاسلام و المسلمین
[illegible] و درجات [illegible] تخلقوا باخلاق الله تعالی [illegible]
[illegible]
[illegible] کتاب [illegible]
[illegible] امیر اقبال [illegible] که خدمت شیخ
[illegible] محی الدین العربی [illegible]

ویدم وی سند مرتبتی بوده الله اکبر وعزوه باهم مرزین طرف [illegible]

بالغه هو کو خیری نوشتن در این ب گفتیم شاید که بنوافق نه نقش حقیقت

در کسانی که علم الیقین بوده مذکر یعنی در نقل این بحث شرحی که باید شرح تحقیق

بکنم مرتب سخن از دولت وحدت شی علت [illegible] تحقیقات شأن

بحوضه [illegible] نبودن لازم است نقش [illegible] کنم تحقیق [illegible]

در بحث و فوق کل ذی علم علیم نوشته شده [illegible] قانون کتاب

مبنی بر [illegible] این طایفه اعتباری ندارد [illegible] طریق متابعت می [illegible]

[illegible] سنریهم آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم حتی یتبین

لهم انه الحق اولم یکف بربک انه علی کل شیء شهید الا انهم فی مریة من لقاء

ربهم الا انه بکل شیء محیط [illegible]

اهل [illegible] اتباع [illegible] صحابه [illegible]

[illegible] اسم [illegible] کان

[illegible] مرتبه [illegible] تعلق [illegible]

[illegible] خلاص [illegible] دو [illegible]

[illegible] مرتبه [illegible] وعقول ایشان [illegible]

[illegible] حق [illegible] استدلال کنند [illegible] الایة [illegible] قال النبی [illegible]

[illegible] و نفس [illegible] صفات و اسما [illegible]

صفات [illegible] صفات [illegible] علم و قدرت و حکمت [illegible]

عقل [illegible] سمیع و بصیر و کلام حق [illegible]

[illegible] روحانی [illegible] معرفت شوند [illegible]

[illegible] این طایفه اهل برهان [illegible] استدلال [illegible]

[illegible] اتصال بحضرت [illegible] اسماست [illegible]

ایشان [illegible] بحضرت کرده [illegible] تجلیات اسما و صفات [illegible]

[illegible] صفات [illegible] طایفه [illegible]

[illegible] دو قسم [illegible] النفس ناطقه [illegible] العقل

[illegible] باخلاق الهی [illegible] تحقیق [illegible]

[illegible] متعدد [illegible]

[illegible] تجلی صفات [illegible]

[illegible] تجلیات

اسما و صفات [illegible] حضرت [illegible] حال [illegible]

رنگ اسنادی علی کل شیء شهید و این طایفه علق را الا الذی هن بیند تا حق است
و با نجا که و این است بلاک کردست و در ضمن تعیین شود دانست تجلی مطلق دو
تصوف الا اهم فی مریة من لقاء ربهم الا انه بکل شیء محیط و در مقام تجلیات
اسماء و صفات مرحلت بسبب تعیین رنگ خلاص از طعم لذات
تعالی علی الدوام و منعی کل من علیها فان و یبقی وجه ربک ذو الجلال و الاکرام
خاطر بود و محتاج به تنبیه الا انه بکل شیء محیط و مشهود این حقیقت و هو معنی
کل شیء هالک الا وجهه خبر از آن نقطه خیر طرف ساعت ... در حضرت هو الاول
و الاخر و الظاهر و الباطن عیان است و در کل معینات و جمیع مشهود است
و خود اسماء الحسنی و تعینات که این تنزه هاست ما دلوا اینما تولوا فثم وجه الله محقق
شناید که خورشید بوجه نکستر و ... این ضعف خود را ادراک
الکون ... احاطت معلوم کرد که حق تعالی از جمیع تعینات منزه است
و تعین ... بعین ذات خویش با حقیقت او به احدیت عددی باو دو
تا باشد چنانکه شافعی رحمه الله تعالی گوید هست احدیت و تمام در
مشرق ... زنهار از تحول ... آن احدی که عقل داند و فهم
و ... کر حس شناسد و هم ... حس و عقل و فهم و وهم ... منزه است او

شتمین بغیر متعین محیط نشود اللهم ان عقیده بمجی سلفن و ... اول اخر
هو و احد لا غیر با نه و لا هو جود ... فهو غیر ... هو الاول هو الاخر هو الظاهر
هو الباطن کل ... بنگارد پس هر که این ... حق تعالی را از ...
تعینات مجرد کرده اند و از قید عقول ... و به کشف و شهود ان
احاطت بسید والا در حجب جلال مانده و در سخن ... امیر المومنین علی
الله وجهه ... است الحقیقة کشف سبحات الجلال من غیر اشارت ... الامانات
حسی عقلی در وقت تجلی جمال مطلق ... بعین ... سود و جمال ...
گردد و ... نفس ... سبحان من لا یعرفه الا هو وحده و الصفات
... که در عرفه ... این معنی فرموده و دلیل آن ... مستقیم ...
برهان ... از ... دانشمندانی که معقولات دانسته باشند ... و تصوف
... گرفته ... شیخ الاسلام مولانا نظام الدین هروی
سلمه الله ... فرمود که این حضر رکمان ... و حال حضرت رحمان ... سید
و چون در اوایل جوانی از بحث فصلیات و شرعیات فارغ شده بود و از
تنبیها ... بحث اصول فقه و اصول کلام ... حسی ... تصوف ... بحث
معقولات و علم الهی و الحکمه ... موقوف بود ... معروف است

و از این دو علم باز ماند مدتی در تحصیل این حرف سعی و استفصال آن بجای رسید
که بهتر از آن صورت نشنید و چندان وحشت و اضطراب و تحیر از آن
که از کار باز ماند و معلوم گشت که معرفت مطلوب از طور عقل برترست چه در این
علوم هر چند حکما از تشبیه نصوص و اوهام خلاص یافته‌اند در تشبیه بلوازم
تا رغبت که صحبت مصنوعه و ارباب الهمت و مجاهدات اعتبار افتاد و توفیق
حق دستگیر شد و اول این سخنان بصحبت مولانا نورالدین عبدالصمد نطنزی
قدس الله روحه رسید و از صحبت او همین معنی توحید یافت و خصوص
شیخ یوسف همدانی را عظیم کاسند مرو بعد از آن بصحبت مولانا شمس الدین
کیسی رسیدم چون از مولانا نورالدین شنیده بودم که در این عصر مثل او در طریق
نیست و این رباعی سخن اوست   هر نقش که بر تخته هستی پیداست آن صورت آنکس است
کان نقش آراست   دریای کهن چو برزند موجی نو   موجش خوانند و در حقیقت
و همین معنی در توحید کشف شد و کرا او این معنی در میان تو این نهاد و شیخ ضیاءالدین
ابوالحسن این معنی بود و من از آن در حیرت بودم تا نصوص این بحار رسید چون مطالعه
کردم این معنی را فهم و شکر کردم که این معنی طریق موجودست و بزرگان ما
و ارادت داده‌اند و همچنین بصحبت مولانا نورالدین ابرقوهی و شیخ صدرالدین

روزبهان

روزبهان بقلی و شیخ ظهیرالدین عشق و مولانا اصیل الدین شیخ
و قطب الدین انمار ضیاء الدین ابوالحسن و جمع بزرگان دیگر رحمهم
متفق بوده‌اند و شیخ یکی که اکنون بقول کسی خلاف این
قبول نتوان کرد با آنکه تا چون خود بدین مقام رسیده بودند هنوز دل
قرار نمیگرفت تا بعد از وقایع الاسلام مولانا و شیخنا نورالملة والدین
نظری مرشدی که بر دل قرار کرد نمی‌یافت بعد ماه در صحرای کرمانواتی
نمود در خلوت نشست و تقلیل طعام نمات کرد تا این معنی کشف شد و در آن
قرار گرفت و مطمئن شد الحمد لله علی ذلک و هر چند خدای تعالی
فلا تذکروا انفسکم ولکن فرموده اما تبعه رنگ تحدث بعد از آن
چون در ... او بصحبت شیخ بزرگوار شیخ نورالدین عبدالرحمن
اسفراینی قدس سره رسیدم انصاف مراد او و سفر بود که را
فتوحاتی علم تعبیر وقایع و تاویل منامات بخشیده است تمامی از
آن رسیده‌ام تجرد آن بحثها که بر طریق معقول و منقول مستقیم رسیدن آن
معنی که مشهود می‌آید نتوان کرد و نیز بحث شیخ عبدالله انصاری
قدس الله سره همه اینست و آخر جمیع مقامات در وجه سیم توحید

رسانیده، و در سخن شیخ شهاب الدین سهروردی خنید موضع تصریح فرموده
چنانکه در شرح سخن امام محقق صادق رضی الله عنه آمده است که انی اکرر آیة
حتی سمع من قائلها و بود که او از زبان خویش در این معنی چون شجره موسی بود
که انی انا الله آمده و شنیده و اگر متعین بودی در دوی صورت چگونه ظهور یافتی
و در قرآن مجید و هو الذی فی السماء اله و فی الارض اله چگونه صادق بودی
و در حدیث پیغمبر صلی الله علیه وسلم که لو دلی احدکم بحبل لهبط علی الله
کی راست آمدی و با مر که بعالم الاست او رب الحبل الوریدی بودی چون
در این معنی نظر باید کرد که نص قرآن یا ثالث ثلثة کفر است که لقد کفر الذین قالوا
ان الله ثالث ثلثة و رابع ثلثه صرف ایمان است و توحید ما یکون من
نجوی ثلثة الا هو رابعهم اگر ثالث ثلثه بودی متعین بودی و یکی از ایشان اما
رابع بدان گفت که بوجود حقانی خویش که بحکم و لا ادنی من ذلک و لا اکثر الا
و هو معهم یعنی واحد و ثالث اثنین و رابع ثلثه و خامس اربع و سادس خمس
است یعنی محقق معانی این اعداد و با همه بی تعارضست و غیر همه بی مزاحمت
چنانکه امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه فرموده است که هو مع کل شیء لا بالمقارنة
و غیر کل شیء لا بالمزایلة و این ضعیف همان میگوید که صحبت با خواجه جهان

عرض الفساد

عرصات الفساد و هو [illegible] هر چند بعضی طعن میزدندی حتی ظلم
که بعین آن سبب بود که در استعداد درویش نگاهداشت یعنی و لولم [illegible]
یافت، و اکنون کلی ترا باز دست که او را تخمان محال انفاق از حق بر کرد
و دعا کوی [illegible] قول چندین بزرگ [illegible] توفیق و تطابق
[illegible] گروی [illegible] در ما بین [illegible] چنانکه [illegible]
[illegible] تا او تشنیعات محجوب که اصحاب [illegible]
با شما [illegible] و الطال [illegible] علیه [illegible]
[illegible] المفصل حق تعالی [illegible] بسوی حال خویش [illegible]
[illegible] و الله الموفق المعین

جواب المکتوب وی که بشیخ رکن الدین علاء الدوله نوشته و کاشف این خرقه اسناد [illegible] علیه

[illegible] آگاه بر زبان کان
[illegible] را یقین با نقای کعبه [illegible] ز معرفت حق [illegible]
باید [illegible] صفای [illegible] آن چراغ [illegible]
این [illegible] شیخ نور الدین عبد الرحمن
الاسفرائنی قدس سره [illegible] سال [illegible] صحبتش

بیقین دانم هر که این سخن شنود از معرفت بهره‌ای ... که ... اعظم لطائف الصنائع

ابن عربی شیخ ... که چون شنیده ... صدر الدین حکیم

... صدر الدین رحمهما الله تعالی ... العظمی ... در

... نفحات ... دو ... ایشان ...

... شیخ ... کرده ... اعظم الله

... التوفیق ... نور التحقیق ... کرده ...

... از اهل عرفان و معارف ... ای عزیز

در وقت ... شیخ ... کتاب فتوحات ... مکی

... رسید ... که ... الا و ... عنها

نوشتم که ... لا یستحیی من الحق ... من ...

... الشیخ ... لا ... یغضب علیه ...

... الله ... بنور ...

... التی ... الله ... الظالمون ...

... والسلام علی من اتبع الهدی ... نوشته بود که

عروة ... که ... مطابق واقع ... سلطان

برای اغراض تعبیر توان کرد و مدار کار فعلیت و الحمد لله علی المعارف التی

هی مطابق الواقع عقلا و نقلا بحیث لا یمکن للنفس تکذیبها و لا للشیطان

تشکیکها و یطمئن القلب علی وجوب وجوده تعالی و وحدانیته و نزاهته

و من لم یؤمن بوجوب وجوده فهو کافر حقیقی و من لم یؤمن بوحدانیته

فهو مشرک حقیقی و من لم یؤمن بنزاهته من جمیع النقائص فهو

ظالم حقیقی لانه نسب الیه ما لا یلیق بکمال قدسه و الظلم وضع الشیء فی غیر موضعه

و لذلک لعنهم الله فی محکم کتابه بقوله الا لعنة الله علی الظالمین سبحانه و تعالی

عما یصفه الجاهلون ... نوبت دوم که مکتوب ...

کردم نظر بر راهی که ... افتاد و بخاطر آمد که ... در آن مقام ... شده

و در آن ... حقیقت ... که ...

... در آن مقام ... در آن مقام ...

... بود ... مقام ... گذشت ...

مقام ... رسید ... اظهر من الشمس ...

این مقام ... که ...

که ... و ... رسیده ...

فصل

در دوربات مقام مکاشفه خطر تو که گودکان ... [illegible] چند نفر بند
بکیست روند معاذی چند که خوف باشد باز مانند و اکثر آیات
متشابهات وارد احادیث چند معدود و متشابه را تاویل کنند چنانکه آیت
محکم این آیت است که قل انما انا بشر مثلکم و نحو آنها را [illegible] تاویل کنند
[illegible] و لکن الله [illegible] جمله
علی خصوصیت رسول الله صلی الله علیه و سلم [illegible] فرموده
با وسواسی که مقربی را [illegible] کردند [illegible] منت
[illegible] و شیخ [illegible] مردی را که پادشاه قومی فرستد [illegible]
همین [illegible] کرده [illegible] عرض کرد از آیت الا [illegible]
انک من الظالمین غافل شدن و از آیت ان الشیطان لکم عدو فاتخذوه
عدوا [illegible] اعراض کردن و [illegible] بانه هو الاول و الاخر و الظاهر
و الباطن کردن [illegible] که هو الاول الازلی لیتنفی
[illegible] فی الاوله [illegible] عن شیء آخر و هو الاخر الابدی بانه
الیه یرجع الامر کله و هو الظاهر فی آثاره الظاهره [illegible]
عن [illegible] و هو الباطن [illegible] لا تدرکه الابصار و لا [illegible]

الا بجود و قد صح عن النبی صلی الله علیه و سلم انه قال کل الناس فی ذات الله
حمقی ای فی معرفت ذاته و قال علیه السلام تفکروا فی آلاء الله و لا
تتفکروا فی ذات الله [illegible] و در وسط مقام مکاشفه
مثل این معرفت که در دریا کشتی [illegible] حاصل [illegible]
[illegible] در صورت [illegible] در نظر [illegible]
[illegible] بعضی [illegible] بعضی [illegible]
بعضی که مظهر لطائف [illegible] و بعضی که [illegible]
[illegible] عالم انسان [illegible] و بعضی [illegible] بعضی [illegible]
[illegible] و بعضی [illegible] بعضی را [illegible]
[illegible] مقام مکاشفه نهایت [illegible]
حق الیقین [illegible]
[illegible] عین الیقین [illegible] علم [illegible]
[illegible] و علم الیقین [illegible] مقام مکاشفه
و عین الیقین [illegible] مقام مکاشفه و حق الیقین نهایت مقام مکاشفه
[illegible] حق الیقین که عبارت از عین الیقین [illegible] الله تعالی [illegible]

حتی با ملک العین نقطه در جانب مقام مکاشفه علی الدوام که چون انجا رسید
... بوده من جمیع الوجوه مطلقا هیچ وجه شبه و انچه ... که آخر ... مبارک
... توحید ... تجلی ... بود ... مقام ... اتحاد ...
الی ... علی ... الولایة ...
... مشایخ ... تا نهایة ... الامر ...
الی ... بوسط توحید خاصه در حال سماع اشتغال
... بسیار در قوال داده باشم و در آن ذوق ... نکی

رباعی ای شیخ ... اگر ... هستی ... توئی
در دایره ... جان ... ذرات ... توئی

و در آن مقام حلول کفر می نمود و اتحاد توحید که گفته بودم
انا من اهوی و من اهوی انا . لیس فی المرآة شیء غیرنا . قد سعی ... نحن روحان
حللنا بدنا . ... کل ... لا ...
اذکره ... ذکری ... الی آخره بعد از آن ... در
مقام توحید ... الرجوع الی الحق ... فی
... تعالی ...

٥١٢

و تقرر بعد الامثال بعلی محول امثال کردم والسلام **شیخ نور الدین**
عبد الرحمن المصری رحمه الله تعالی وی بسیار بزرگ بوده است
از روی ... خود ... طالبان ... در مصر ... و ارشاد ایشان
مشغول و در مقام شیخوخیت متمکن بوده در اوایل ارادت مرید یکی از مشایخ آنجا
بوده اما کار وی پیش آن شیخ تمام نشده بوده است لیکن ... کرده بود که کار تو
بر دست یکی از مشایخ عجم تمام خواهد رسید و وی منتظر آن بوده تا آن که شیخ جمال
الدین یوسف کورانی بمصر رسیده و صحبت وی ... کار وی تمام
شده است و وی را اجازت ارشاد ... و اجازت داده و ... نوشت
... مرید بوده و نسبت شیخ جمال الدین به دو کس است یکی شیخ حسام الدین
... و دیگری شیخ نجم الدین محمود اصفهانی و این هر دو مرید شیخ نور الدین
عبد الصمد نطنزی بوده اند قدس الله تعالی ارواحهم

٥١٣

شیخ زین الدین ابو بکر الخوافی قدس سره صحبت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی ...
... و در بعضی مکاتیب القاب وی را چنین نوشته اند و هو العالم البالغ و العمل الرائع
... شفاء القلوب و ... صفوة العلماء والعرفاء دافع اعلام السنة ناصح
... مناهج مشایخ الحق سالک مسالک الطریقة الداعی الی الله بجاذبه

علی طریقة الیقین رسید نام وی زین الملة والدین وی جامع بوده است میان
علوم ظاهری و باطنی و از اول امر توفیق استقامت بر جادهٔ شریعت و
متابعت سنت که بزرگترین کرامتی پیش محققان این طایفه است یافته بوده است
وی در طریقت مرید شیخ نور الدین عبد الرحمن مصری است و شیخ نور الدین عبد
الرحمن بعد از کمال تربیت و بلوغ وی بمرتبهٔ تکمیل و ارشاد ویرا اجازت داده
چنین می گوید که انا الفقیر الخلوتی یعنی شیخ زین الدین المذکور تقبل الواردات
الغیبیة والتجلیات ... الله تعالی واعلیه خلوتی المعهودة و هی ...
من الله تعالی فیها علی ... ففتح الله علیه ابواب ... من عنده
فی اللیلة الرابعة وازداد فی الترقیات الی درجات المقامات الی مقام حقیقة التوحید
والخلافت ... فی شهود ... بعد ایام ...
طرد لوامع التوحید الحقیقی الذاتی ... علی لسان ... الحقیقة ...
... بعد فی الترقی والزیادة والی ... من ...
... للمتقین ... کرامات ...
شیخ نور الدین عبد الرحمن ... بوده ... در بغداد ...
بعد از مدتی ... خراسان ... شیخ ...

خلوتخانهٔ وی درآمدم و از آنجا اجازت خود را یافتم فی الخلوت ...
او بود و گران خلوت مخصوص طالب نبوده و دران گشاده می بود و میدانم که آن ...
اهل بود که اجازت مرا از آنجا رسیده بود ...
... شیخ را آنجا بسعادت ... کرده از آنها ما را ... نوشته بود ...
بوده و بعد از آن ... در خلوتی چنانکه مذکور شد بعض کرامات بود
هم وی فرموده است که چون از مصر می آمدم و ببغداد رسیدم ... شیخ نور الدین
عبد الرحمن ... و مرا کار بر دیگر از مشایخ رسیده بود ...
... کیلانی فی الاتفاق بملاقات آن طایفه را ... طلبید چنانچه مقتضای
... شد بوی ... شب در واقعه دیدم که آن طایفه پیش من استقبال
میکنند و بزرگان را که ایشان رسیده بودند ... و میگفتند که من بر سر فلان
و فلان رسیده ام حالی ... که بشرب خمر اشتغال می نماید
چون بامداد شد یکی از اصحاب طلبیدم بیرون رفتیم و رسیدیم ...
در خرابات ... و بشرب خمر مشغول است ... و فلان ...
درآمدیم مست افتاده بود و طاقیه بر سر ... گفت ...
... طاقیه را ... سر وی ...

را بر بالای وی بست و پیش بنی ورد کردند که در اوج حیات او را
واردی رسید که شبانه‌روزی بالکلیه از خود غایب بود و چون وی را از آن
غیبت باز آوردند و بکمال خاموشی بروی غالب بود و سخن کم گفتی
روزی از درویش احمد سمرقندی پرسیدند که در هیچ جا دیده که خدمت علی
مذکور شده باشند که خدمت بنی وری کرده و اصلا منقطع نشود و درویش
در جواب گفت که این معنی را هیچ جا ندیده‌ام درویش احمد سمرقندی از
مریدان کار کرده و از خلفای وی بوده بخنان صوفیه را دیده و شنیده بود
و بر بالای منبر از اشکال بیان میکرد و درس و مطالعه فصوص اشتغال می‌نمود
بخط وی دیده‌ام که در اواخر فصوص مسطور بود که بعد از آنکه حضرت رسالت صلی الله علیه
وسلم مرا بدرس فصوص الحکم اشارت فرموده بود در درس آنکتاب در [illegible]
بودم که آنحضرت را دیدم پرسیدم که یا رسول الله ما تقول فی فرعون فقال صلی
الله علیه وسلم قل کما کتب ای کما کتب الشیخ محیی الدین بن العربی انه مات
طاهراً مطهراً ثم قلت یا رسول الله ما تقول فی الوجود فقال صلی الله علیه وسلم
اراه یقول ای الوجود فی القدیم قدیم وفی الحادث حادث ثم قال صلی الله علیه
وسلم انت الله وانت خالق وانت الله الظاهر الصفات الالهیه فیک مظهر

الا الوجود وانت خالق الوجود الحق والممکنات فهو علی القول تمهید
توفی الشیخ [illegible] الدین رحمه الله لیلة الاحد الثانی [illegible] سنه [illegible]
و ثمانمائه [illegible] نقل کردند [illegible]
نقل [illegible] درویش [illegible]
بتبرک وی عمارت عالی ساخته اند [illegible]
جمعه میکرد [illegible]

امیر قوام الدین سنجانی رحمه الله تعالی علیه

وی مرید [illegible] حال [illegible] بوده [illegible]
و تخصیص [illegible] وی بوده [illegible] خانقاه [illegible]
رسیده [illegible] بوده [illegible]
نشده میگویند که دست خود را وقف مسلمانان کرده بود [illegible]
نبایستی [illegible] کتابت [illegible] مصحف [illegible] قرآن [illegible]
کسی [illegible] خانقاه [illegible]
که کاغذ [illegible] بود [illegible] کتابت کردی در مجالس معارف بسیار گفتی
و [illegible] که موسی علیه السلام [illegible]
و [illegible] اشعار [illegible] مولانا جلال الدین رومی [illegible]

و کتابی تصنیف کرده چنین [illegible] نام و در آنجا سخنان خوب درج
کرده والله اعلم. شیخ زین الدین معاصر بوده و میان ایشان مکاتبات
واقع شده. خدمت شیخ فرموده که امیر قوام الدین سنجانی روح الله تعالی
روحه وقتی که در تعلم خواندن بوده مکتوبی به این فقیر نوشته بود و در اول
مکتوب این بیت نوشته بوده: سر کار از این بیش نبود [illegible] عشق
وقت بران دوست یاد در جواب وی این ابیات نوشته آمد: عشق [illegible]
بود [illegible] اگر دست [illegible] بود. یعنی حجاب تحقیق درویش عین حضرت عشق
بود [illegible] خوف حجاب بود [illegible]
[illegible] علی الاطلاق
[illegible] قوام [illegible] علی الاطلاق [illegible] تجلی [illegible]
[illegible] شد و [illegible] تجلیات صفات [illegible] معانی
[illegible] صفات [illegible] علی الاطلاق [illegible]
[illegible] قوام بود [illegible] شد که عارف [illegible]
[illegible] شد [illegible] شده [illegible] معرفت
[illegible] شد [illegible] قوام

و در حق

و در ضمن ابهام [illegible] قوام مفهوم میشود. مشرب موسوی اگر چه علیّت
در شهود جنبه عشق بود. اری کوچک مرا موسی علیه السلام کاسه سرشت
داد این کمالی مرا از آن [illegible] تنبیه بود [illegible] آمد که اگر طالب شرب محمدیست
ما در [illegible] حبیب الله صلی الله علیه و سلم تمامست هر که میخواهد که
از شرب [illegible] شود در فنای خود سعی باید نمود. وادی ایمن [illegible]
خواهی: در عالم سیر [illegible] موسی علیه السلام و الصلاة چون
بوادی ایمن رسید [illegible] فاخلع نعلیک [illegible] هر که میخواهد که معنی قدم که چون
وادی ایمن است دریابد در سعی [illegible] نمود. و اندازه معرفت [illegible]
کشف اندر سکوت و حیرت بود. [illegible] و این بود که در مجالس سخن گفتی
و این معنی [illegible] فضیلتی [illegible] تنبیه نموده آمد که این فضیلت بعضی
از [illegible] تجلیات [illegible] خدمت شیخ رحمه الله تعالی [illegible] ابیات [illegible]
ان [illegible] کرده [illegible] بدین [illegible]
مولانا شمس [illegible] قوام الدین
امیر [illegible] که [illegible] طریق [illegible]
ادهم بود [illegible]

ثبت معارضتش بر شیوخ مشهور است و بر اقتضای قضای شیخ متقدم بود

خواجه شمس الدین محمد الکوسوی الجامی قدس الله تعالی

٥١٥

وی از اولاد کبار و احفاد بزرگوار حضرت شیخ الاسلام احمد الجامی النامقی
قدس الله سره و خرقه حضرت شیخ که میگویند همان خرقه است که از شیخ ابو
سعید ابو الخیر قدس الله تعالی سره بوی رسیده و در گریبان او وصله از
پیراهن حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم موجودست از نسبتی که
اولاد و بخانه داوه که ایشان رسیده جامع بوده میان علوم ظاهری و باطنی
و اورا در صحبت توسلی تمام بود و بر طریقه شیخ زین الدین رفت و بصحبت شیخ
بهاء الدین عمر بسیار رسید و اعتقاد و ارادت تمام داشته در اول
حال بر واجدانه رسیده بوده است چنانکه چند روز از حس غایب بوده
است و نمازها از وی فوت شده و مستغرق بوده که در این میان مشایخ وقت
چون شیخ زین الدین و شیخ بهاء الدین عمر بقصد تربیت و اصلاح من
بمن ظاهر شدند اما من هیچ کدام را تبعیت نکردم خدمت شیخ زین الدین
بسبب این تشریت علمی میکرد و از آن او رنجی می آمد چنانکه جلادان
بقبه داده بر چنانکه هر آن آواز است که من شنیده

است

است و مستغرق بود که بعد از آن حضرت شیخ الاسلام احمد قدس سره در
صورت خواجه ابو المکارم که از اولاد بزرگوار وی بود بمن ظاهر شد
و نفس مبارک خود در من دمید فی الحال بهوش باز آمدم و از وقت نماز پرسیدم
و بقضای فوایت مشغول شدم مصنفات شیخ محیی الدین بن العربی را معتقد
بوده و مسئله توحید را موافق وی تقریر میکرد و آنرا بر سر منبر در حضور
علمای ظاهر چنان بیان میفرمود که هیچکس را از ایشان مجال انکار نمی بوده و
اسرار و حقایق قرآن و احادیث نبوی و کلمات مشایخ بغایت نیز فهم بود
باندک توجهی معانی بروی فایض می شد که بعد از تامل بسیار بخاطر دیگران کم
رسیدی خدمت مولانا سعد الدین کاشغری و مولانا شمس الدین محمد اسد
مولانا جلال الدین ابو یزید پورانی و غیر ایشان از عزیزان که در آن وقت
بودند بمجلس وی حاضر می شدند و معارف و لطایف وی را استحسان میکردند
و در اثنای وعظ و مجلس سماع وی را وجدی عظیم می رسیدی و صیحهای
بسیار میزد و اثر آن بهمه مجلسیان سرایت میکرد و در بعض اوقات مردان
را در صور و صفات عالیه غیر انسان میدید روزی میگفت که اکابر
تا گاه گاه از صورت انسانی بیرون می آمدند تو آن بار میکردند و یک

و وکسی را نام می برد و میگفت که هر گاه ذکر وی می کنم می آید در صورت
سگان چهار چشم می آید بسیار بودی که در صحبت وی سری در خاطر کسی
گذشتی آنرا اظهار کردی بر وجهی که غیر از محرم آن سر نفهمیدی توفی رحمه الله صبحه
یوم السبت السادس والعشرین من جمادی الاول سنه ثلث وستین وثمانمایه و در
تاریخ وفات وی گفته اند ۞ شیخ اکمل قدوه کمل که بود ۞ اهل معنی را بهر صورت پناه
خواجه شمس الدین محمد کوسوی آسمان پوشید دلق نیکوش ساحت عالم
قدس قدم جیم زد از خطه مکان بیرون چرخ بود تاریخ رحلتش سال
در پرسی ار چرخ دون ۞ قبر وی در حوالی مسجد جامع هرات نزدیک بمزار
متبرک حضرت ابو زید مروزی رحمهما الله تعالی مولانا زین الدین
ابو بکر تایبادی رحمه الله تعالی وی در علوم ظاهر شاگرد
مولانا نظام الدین هرویست اما واسطه ورود وی در طریقت و صحبت
ابواب علوم باطنی بر وی مفتوح شده بوده است و در احوال و مقامات عالی
ارباب ولایت گشته و وی تخمیف و پسی بوده و نسبت او در معاملات
شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله تعالی سره با یک واسطه و بزیارت
مقدس وی بسیار میکرده است چنین گویند که هر گاه که بخدمت مولانا می

بریاضات

بر ریاضات و مجاهدات اشتغال نموده شیخ الاسلام احمد قدس الله
تعالی روحه بر وی ظاهر شده و گفت که خدای تعالی دری بر روی تو در
خانه نهاده است خدمت مولانا مدت چهل سال پیاده هر شب جمعه
از تایباد بتربت مقدسه ایشان میرفتی و ملازمت قرآن مشغول شدی
و در سر چند وقت بمکی شتر تاوی مدت چهل سال از ...
وی بسعه ... هر گاه که پیش ... سیدی ...
احوال که هر گاه که می ایستاد گاه ... گاه ... بعرض می نشستی
... سوال کرده جواب ... که ... آن حضرت بود ...
... بعضی از اصحاب وی که ... مرا ...
... کرده بود ... حضرت شیخ ... زیارت
... امام ... زیارت مشهد مقدس رضوی علیه السلام ...
... جمعی ... طائفه ...
... شیخ ابو نصر ... حضرت ...
... نموده ... که ... شهر ...
... ولیکن ... تذکره ...

بابا محمود طوسی که محدث بوده و لیکن در آن صحبت که حضرت رسالت صلی الله علیه
و سلم گفته بود می آمد چون مولانا او را دید خود را از زمین انداخت و سر برهنه
کشید مولانا پیش او رسید و دستی بر پای ایشان نهاد بعد از ساعتی بابا محمود
از قدم مولانا سر برداشت بابا محمود میگفت ای بی ادب کسی را
تعظیم میکنی که فرمان پیغمبر صلی الله علیه و سلم در تربت شیخ ابو نصر سراج
او را ملاقات کرد و او را نشان داد و فرشتگان آسمان روی زمین
می آیند مولانا بر وی سلام کرد جواب داد و گفت بوده که او را بوی
دو ماه منتظر قدم تو بوده اند و گویند که خدمت مولانا محمد ارغیانی که سالها
یکی از خواص خود در ملازمت بابا محمود بودی و سخنان و حکایات بسیار نوشته بود
و اگر حکایات که از نظر ایشان عقل بود صحبت مولانا تعظیم
کردی و حضور خدمت خواجه محمد پارسا قدس الله تعالی
در کرت آخر که به زیارت خدمت مولانا آمده
بوده اند سفر میکرد که اول بار که همراه خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین قدس الله
روضه شیخ مرقدم قافله که بعضی اصحاب خواجه
مقدس بعضی بجانب در قافله بودند

بهم رسید

بهم رسید حضرت خواجه میل به همراهی کرده و فرموده که میخواهیم که صحبت
مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی برسیم من جوان بودم و از احوال حضرت
مولوی آگاهی نداشتم بجانب مشهد رفتیم و خواجه محمد بن یحیی اطراف
زیارت میکرد گویند که چون حضرت خواجه بتایباد رسیدند و نماز
بامداد با خدمت مولانا بجماعت گزاردند در صف اول جمعی از طرف
ایشان بوده که در آنجا نشسته بودند چون مولانا از تعقیب نماز فارغ شد برخاسته
و پیش ایشان آمده و معانقه کرده تمام رسیده خدمت خواجه فرموده که بهاء
الدین مولانا گفته است که برای نقش بند خواجه در ده آمده که آمده ام
نقشی بندیم و خدمت مولانا ایشان را بخانه برده اند و سه روز در
صحبت داشته اند یکی از اصحاب خواجه عزیمت کرده و بوده خواجه
ویرا وصیت کرده بوده که صحبت و زیارت مولانا زین الدین ابوبکر
که وی از روز پیش شریعت بمقامات عالیه ارباب طریقت و حقیقت رسیده است
در کتابی که شیخ عالم متقی شیخ معین الدین جنید شیرازی رحمه الله در شرح
مزارات شیراز تصنیف کرده است نوشته که مولانا روح الدین ابوالمکارم محمد
بن ابی بکر التسلدی که از مشاهیر اهل علم و فضل بوده و با اوصاف شریف

موصوف و باخلاق حمیده معروف و استادان بزرگوار را خدمت کرده بود
و سندهای عالی داشت و سالها در جامع عتیق هرات بدرس اشتغال داشت و در سنه
سبع و ثمانین و سبعمایه فوت کرد بعد از چند روز از وفات وی وی را بخواب
دیدم گفت علما را درجات است و صد درجات میان ایشان و انبیا
تفاوت نیست مگر یک درجه از وی سوال کردم که از علمایی که اکنون در
قید حیات اند کدام اقرب است بخدای گفت مولانا زین الدین ابوبکر
تایبادی و من وی را نمیدانستم چون از خواب در آمدم تجسس کردم کسی
در خراسان وی را ندیده بود و تعریف و توصیف کرد توفی رحمه الله تعالی
النهار من یوم الخمیس سلخ محرم الحرام سنه احدی و تسعین و سبعمایه و مولانا
عماد الدین زوزنی در تاریخ وفات وی گفته است **شعر** سنه احدی
و تسعین بود و رابع . که شنبه منتصف رسیخ محرم . شد نصف النهار ارتحال
که روح پاک مولانا اعظم . سوی خلد برین رفت و ملایک . همی گفتند رحمه الله
نیز مقدم . **مولانا جلال الدین محمود زاهد مرغابی رحمة الله تعالی علیه** ٥١٧
وی در علوم ظاهری شاگرد مولانا نظام
الدین هروی است و بجهت ورزش شریعت و متابعت سنت از اکثر

حظی کامل و نصیبی کامل یافته بوده است و در تقوی و ورع جهدی بلیغ
می نموده چنین گویند که هرگز وی یکی از آلات و بقاعی که وقف بوده
در زراعت وی کار فرموده بود چون وقوف یافته حاصل آن
زراعت را تصرف نکرده و نفرموده به فقرا و مستحقان تصدق نموده
ملک هراة یک صره زر رسم هدیه بوی فرستاد و قبول نکرد و حامل
صره گفت اگر این را پیش ملک باز برم قبول نخواهد کرد بفقرایی که ساکن اند
شما اند و در مدرسه می باشند قسمت کنید فرمود که تو خود آنرا بهر که
و هر کس قبول کنند بوی ده اما بشرط آنکه بگویی که این زر از کجاست زر را
بطالب رسید هیچ کس آنرا قبول نکرد و در ماه ذی الحجه سنه ثمان و سبعین و سبعمایه
از دنیا برفته و قبر وی در مرغاب هراتست رحمه الله تعالی **مولانا**
جلال الدین ابا یزید پورانی رحمه الله علیه ٥١٨
وی تحصیل علوم شرعی کرده بود و بواسطه رعایت شریعت و متابعت سنت
بمقامات عالیه رسیده اکثر اوقات وی بعد از ادای وظایف طاعات
بکفایت مهمات مسلمانان گذشتی هر کس را هر مهمی که بوی عارض گردی
هر سخن از مواعظ و نصایح که بر زبان وی گذشتی از او در خصوص معانی

تاثیر عظیم بودی اگرچه از وی بارها شنیده بودند که من از خاطر کسی خبر ندارم و وی
در طریقت بحسب ظاهر مریدی نبوده و نسبت وی با اویسی بوده است و گفته است که
هرگاه مرا اشکالی می‌افتد روحانیت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم متوسط
آن را دفع میکند گویند که روزی از اصحاب خود شاید طلبید و گفت حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم فرموده که باید که این مجلس خود را شاید مسکین صحبت
مولانا ظهیر الدین خلوتی می‌رسیده است و طریقه وی را بسیار معتقد بوده و اگرچه
نسبت ارادت وی در نیامده بوده لکن بودی که خانه وی از مهمان خالی بودی
و برای ایشان طعامهای مرغوب مهیا ساختی با آنکه دخل وی از ارباع در [illegible]
محقری می‌بودی روزی می‌گفت که مرا شعر چنان بود که هر وقت جماعتی عزیزان
از شهر متوجه نوران شدندی بر من ظاهر میشدی میدانستم که چند
کسان اند و کی خواهند رسید طعامی مناسب ایشان ترتیب میکردم که چون رسیدندی
بی انتظار حاضر کردم یک شب در مسجد ختم قرآن تمام می‌شد یکی از بزرگان کتاب
رود حلیه روغن خوش پخته بودم و دو نیم کردم و باز یک نیم را دادم و نیم دیگر
و یکی از آن دو نیم را بخوردم این معنی بر من مستور شد تا آن وقت باز از توجه
عزیزان با آن جانب وقوف یافتم و وقت رسیدن ایشان را ندانستم در

در تشویش می‌مانم روزی با جماعتی به زیارت حضرت وی رحمه الله رفتیم
انگور بود ما را به باغ انگور درآورد و خود به رخصت اطراف باغ گردیدیم
و آن قدر انگور که می‌بایست خوردیم یکی از آن جماعت خوشه چند
انگور برداشت و دیگری با وی گفت که حضرت مولانا العلماء اجازت
بردن نکرده اند و آن نوع روضة الجنة که از بعض علمای وقت واقع
شده بود که جمعی مهمان وی شده بودند یکی از آن جمع از سفره وی
ترکی برداشته بود چون خادم سفره برداشت خادم را گفت چرا نهی
منکر نکردی خادم گفت من هیچ منکر حاضر نشدم گفت فلان کس بی
اجازت نان که در سفره از پیش من برداشت از سر سفره انداز و خادم
پیش وی رفت و او را از سفره انداخت بعد از آن خدمت مولانا آمد
و از برای اطعام آورد چون طعام خورده شد اجازت مراجعت خواستیم
در وقت بیرون آمدن پیش در ایستاد و گفت کسی را که اجازت باغ
درآمدن کردند اجازت خوردن و بردن همه هست و انجا عالم کرد
نیکو کرده است اگرچه وی را اول اجازت نکرده بود می‌توانست که در آخر
بحل کند و آن ولد را به سفره باز نکرد و باز بحاد دیگر با جمعی اتفاق زیارت وی

افتاد و در وقت بازگشتن یکی از ایشان را در خاطر گذشته بود که اگر خدمت مولانا
کرامتی هست می‌باید که قدری کشمش ترک بمن دهد چون وی را خبر یاد کرده [illegible]
شخص را آواز داد که یکساعت باش تا بخانه در رفت و یک طبق پر از کشمش ترک بیرون
آورد و بوی داد و گفت معذور دار که [illegible] کشمش‌های آنجا [illegible]
وی بما دشنام میکرد از آنکه ما خیال وی را مشغول و مستغرق میکنیم که گوئی بخود [illegible]
داشت در ایام گرمی ایستاده گاهی دستار از بالای جبه می‌نهاد و گاهی د
جبه بالای دستار توفی رحمه الله تعالی لیلة یوم الاثنین العاشر من ذی القعده سنه
اثنین و ستین و ثمانمایه و قبر وی در بولان است مولانا ظهیر الدین
خلوتی رحمه الله تعالی علیه وی جامع بوده است میان علوم
ظاهری و باطنی مولانا زین الدین ابو بکر تایبادی [illegible] بوده است که در زمان
طالب علمی مثل ظهیر الدین کسی نشنیده‌ام و مرید شیخ سیف الدین خلوتیست و
سالها در صحبت و خدمت وی بوده است و شیخ سیف الدین در [illegible]
و سبعمایه از دنیا رفته و قبر وی در مزار خلوتیان است بر سر پل کارزگاه و شیخ سیف الدین
مرید شیخ محمد خلوتیست که مسکوت شد هرگاه در خوارزم [illegible] مشغول شدی از
وی چهار فرسخ رفتی و همگان یکبار طعام وی بوده و وی صحبت خدمت شیخ ظهیر الدین قاری

قاری

519

قاری رسیده بوده است وی گفته است که چون قرآن را تمام بر استاد
خواندم حضرت رسالت را صلی الله علیه و سلم شبی در واقعه دیدم که
گفت ظهیر الدین قرآن را بر من بخوان از اول تا آخر بروی خواندم گویند
که وقتی در اربعینی بوده چهار نوبت افطار کرده با یک گندم خوشیده
هر دو روز یک نوبت گویند هرگاه که بزیارت کارزگاه رفتی چون
از پل کارزگاه گذشتی پای برهنه کردی و کفش [illegible] شرم میدارم
که پای با نعلین بر روی ایشان نهم و تاریخ [illegible] نمایه از دنیا رفته و قبر
وی در مزار خلوتیان است در جوار قبر شیخ وی شیخ بهاء الدین
زکریا ملتانی قدس الله سره العزیز وی در تحصیل علوم
ظاهر و تکمیل آن کوشیده است بعد از آنکه مدت [illegible] بدرس و افاده علوم
مشغول بوده و هر روز جمعی از علما و فضلا استفاده میکرده‌اند عزم
حج کرد و در وقت مراجعت از حج ببغداد رسید و در خانقاه شیخ شهاب الدین
سهروردی قدس الله سره نزول کرد و خرقه پوشید و این همه منزلت و کمال
از ایشان یافت شیخ فخر الدین عراقی و امیر حسینی [illegible] رحمهما الله تعالی مرید
از وی [illegible] قایم مقام وی در ملتان فرزند وی شیخ صدر الدین بوده

است و امیر حسینی در کتاب کنز الرموز در مدحت مرد و شان گفته است

٥٠ شیخ هفت اقلیم قطب اولیا • واصل حضرت غیم کبریا • منبع معنی بها

شرع و دین • جان بخش منبع صدق و صفا • از وجود او به نزد دوستان

خیر الما واشده همچو آن • هر که روی زنگ و صدها فتم • این سعادت از

قولش یافتم • رخت هستی چون کی بر زد از میان • گرد بر واری عمارش این ایشان

آن بلند آوازه عالم پناه • سرور عصر اصحاب صدر گاه • صدر دین و دولت از

مقبول حق • نه فلک از خوان جودش یک طبق • شیخ نظام الدین

خالدی دهلوی المعروف بشیخ نظام الدین اولیا علیه الرحمه وی از مشایخ

بعد از تحصیل علوم دینی و تکمیل آن شبی در جامع دهلی بسر می‌برد چون وقت

سحر موذن بمناره بر آمد این آیت بر خواند که الم یأن للذین آمنوا ان

تخشع قلوبهم لذکر الله چون این را شنید حال بر وی متغیر شد و از هر جانبی بر وی

انوار ظاهر شدن گرفت چون بامداد شد ... داد و از خانه روی بطلب

و خدمت شیخ فرید الدین شکر گنج نهاد و انجا مرید گشت و در شبه کمال خدمت

شیخ وی را اجازت تکمیل دیگران داد و بدهلی مراجعت فرمود و انجا بتعلیم

و تربیت طبقه اهل ارادت اشتغال نمود و حسن و خسرو دهلوی هر دو مریدان

وی‌اند

ویند شیخ وحید الدین خرقه از خواجه قطب الدین بختیار کاکی دارد و وی از

خواجه معین الدین حسن سجزی و وی از خواجه عثمان هارونی و وی از حاجی

شریف زندنی و وی از شیخ الاسلام قطب الدین مودود چشتی رحمهم الله

گویند شخصی براتی که مبلغی کثیر در آنجا نوشته بود گم کرد پیش شیخ نظام الدین اولیا

قصه گم شدن برات را عرض کرد و اظهار تحیر و اضطرار کرد شیخ یکی

درم بوی داد که این را حلوا بخر و بروح شیخ فرید الدین نذر کن

چون آن شخص درم را بحلوا کرد آن حلوا گر در کاغذی حلوا پیچید و بوی

داد چون نیک نگاه کرد آن کاغذ برات گم شده وی بود و این نزد حکایت

با مردی صد دینار مس کسی داشت و در آن تجارتی گرفته بود و چون وقت

مطالبه رسید حجت نیافت پیش شیخ بنان جمال آمد و التماس دعا کرد

شیخ گفت من پیر مرد شیرینی دوست دارم برو یک رطل حلوا برای من بخر تا

کنم آن مرد حلوا خرید و در کاغذ پیچیده پیش شیخ آورد شیخ گفت کاغذ را باز

کرد حجت وی بود و شیخ گفت حجت را بستان و حلوا ببر و بخور دیگر دکان خود

بر گرفت و گویند با خود ... از ملتان ... در راه غارت کرده

وی بر دند بخدمت شیخ صدر الدین که فرزند شیخ بهاء الدین زکریا که صاحب سجاده بود

رفت که عزیمت وطن دارم و التماس سفارش شیخ نظام الدین کرد که وی
التفات نماید که وی را سرمایه تجارت بدهند شیخ صدر الدین التماس
وی را مبذول داشت رقعه نوشت چون به دهلی رسید و رقعه را به شیخ نظام الدین
داد شیخ خادم را آواز داد و گفت فتوح اول که امروز بیاید به وی ده ما بقی حاضر
سر فتوحی که رسید در راه این عزیز نهادیم تسلیم وی کن خادم رو دید که اول فتوح را
جای نشانده و سر فتوحی که میرسید تسلیم وی میکرد وقت چاشت را دوازده من زر لاله
در خانه اندر آورد و فرمود و همین سلطان علاء الدین محمد شاه خلجی هم زری از زر و جواهر
پیر مرید شیخ وی شاه و قلندری در برابر شیخ نشسته بود و مس آهنگر را از شیخ بیاورد و شرک
شیخ گفت اما تنها خوش که قلندر باز گشت شیخ فرمود که شیخ را که مقصود
آن بود که ترا تنها خوش که چون قلندر رفت که هیزم را برداشت و وی
تحمل آن نیافت که و عده کاری خادم شیخ محتاج و مهیج بد وضو کرده بود خواست
مجلس شیخ بگذرد شانه در طاق بود و کسی نزدیک آن نبود که شانه را به دست شیخ
دهد شانه از طاق بجست و خود را به دست شیخ انداخت **شیخ عبد الله الصومعی**
قدس الله تعالی روحه وی از بزرگان مشایخ گیلان بوده و جد شیخ عبد القادر است
ایشان بوده و مر او را احوال عالی و کرامات ظاهر بوده و جماعتی از بزرگان مشایخ گیلان

۵۲۲

زود با قهر و مستجاب الدعوه بود و چون که در غضب شدی حق سبحانه و تعالی
از برای انتقام زود کشیدی و هر چه خواستی خدای تعالی چنان کردی و هم
که قبل از وقوع خبر کردی چنانکه خبر کرده بودی واقع شدی جماعتی از اصحاب
وی به قصد تجارت به سمرقند رفته بودند در رودکه سمرقند جماعتی سواران
غارت ایشان بیرون آمدند جماعت تاجران شیخ ابو عبد الله را آواز دادند
دیدند که در میان ایشان ایستاده است و میگوید سبوح قدوس ربنا الله و بشوید
ای سواران از میان ما همه سواران متفرق شدند و هیچکس نتوانست که را
خود نگاه دارد بعضی به کوهها افتادند و بعضی به وادیها و دو تن
از ایشان با یکدیگر جمع نتوانستند شد از شر ایشان خلاص یافتند و آن سواران با در
میان خود طلب کردند نیافتند چون به گیلان باز گشتند و قصه را با اصحاب
شیخ گفتند شیخ بر کرامت میان ما غایب شد **شیخ محیی الدین عبد القادر**
الجیلی و صاحب الغوث قدس الله تعالی سره العزیز کنیت وی ابو محمد
علوی بوده حسنی نبیره ابو عبد الله الصومعی است از جانب مادر و مادر وی
ام الخیر امة الجبار فاطمه بنت ابی عبد الله الصومعی است که چون مادر
حسن عبد القادر متولد شد هرگز در روز رمضان شیر نخورده بگیلان ...

۵۲۳
۶۱۵

رمضان بجهت ابر پوشیده ماند از مادر وی پرسیدند گفت امروز عبد القادر شیر نخورده است آخر معلوم شد که آن روز رمضان بوده است و ولادت وی در سنه احدی و سبعین و اربعمایه بوده است و وفات وی در سنه احدی و ستین و خمسمایه وی گفته که خرد بودم روز عرفه بصحرا بیرون رفتم و دنبال گاوی گرفتم مرا گفت آن گاو روی باز پس کرد و گفت یا عبد القادر ما لهذا خلقت و لا بهذا امرت بترسیدم باز گشتم و بر بام سرای خود بر آمدم حاجیان را دیدم که در عرفات ایستاده بودند پیش مادر خود رفتم و گفتم مرا در کار خدای تعالی کن و اجازت ده تا ببغداد روم و بعلم مشغول شوم و صالحان را زیارت کنم از من سبب آن داعیه پرسید با وی بگفتم بگریست و برخاست و هشتاد دینار بیرون آورد که میراث پدر من مانده بود چهل دینار را برای برادر من گذاشت و چهل دینار را در زیر بغل من در جامه دوخت و مرا اذن سفر کرد و مرا عهد داد بر صدق در جمیع احوال و بوداع من بیرون آمد و گفت ای فرزند برو که برای خدای تعالی از تو بریدم تا قیامت روی ترا نخواهم دید من با قافله اندک بجانب بغداد روان شدم چون از همدان بگذشتیم شصت سوار بیرون آمدند و قافله را بگرفتند هیچ

کس را تعرض من نکرد تا آنگاه که یکی از ایشان بر من بگذشت و گفت ای فقیر با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامه من دوخته است در زیر بغل من گمان برد که استهزا میکنم مرا بگذاشت و برفت و دیگری از من پرسید و همان جواب شنید او نیز مرا بگذاشت و برفت و هر دو پیش مهتر ایشان رفتند و آنچه از من شنیده بودند با وی بگفتند مرا طلبید بر بالای تلی که اموال قافله را قسمت میکردند پس گفت با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفتم در جامه من دوخته است در زیر بغل من بفرمود تا جامه را بشکافتند و چهل دینار یافتند پس گفت ترا برین چه داشت که اعتراف کردی گفتم که مادر مرا عهد داده بود بر صدق و راستی و من در عهد وی خیانت نمیکنم پس مهتر ایشان بگریست و گفت چندین سال است که من در عهد پروردگار خود خیانت کرده ام و بر دست من توبه کرد پس اصحاب وی گفتند تو در قطع طریق مهتر ما بودی اکنون در توبه مهتر مایی همه بر دست من توبه کردند و آنچه از قافله گرفته بودند باز دادند و اول کسانی که بر دست من توبه کردند ایشان بودند وی در سنه ثمان و ثمانین و اربعمایه ببغداد رسید و در آنجا بتحصیل علم مشغول شد اول بقرائت قرآن و بعد از آن بفقه و حدیث و

و او از شیخ [illegible] ابو سعید [illegible]

[illegible] شیخ عبد القادر [illegible] شیخ ابو [illegible] شیخ [illegible] از شیخ ابو سعید [illegible] از شیخ [illegible] از شیخ ابوبکر [illegible]

شیخ ابوبکر عبد الله [illegible] شیخ ابو سعید [illegible] شیخ ابو الحسن [illegible] شیخ ابو الفرج [illegible] شیخ ابو الفضل عبد الواحد [illegible] شیخ کرخی [illegible]

از علوم او به غیر شیخ بزرگان که در آن زمان بودند و نامور بود و کارهای
خود وفائی بیند و از اهل زمان خود پیشتر بگذشت و در شرح احوال وی غیر از
وجه بیانه مجلس وعظ ... و وی را کرامات ظاهره و احوال و مقامات عالی بوده
وفی التاریخ الامام الیافعی رحمه الله تعالی واما کراماته یعنی الشیخ عبد القادر
رضی الله عنه فخارجة عن الحصر فقد اخبرنی من ادرکت من اعلام الائمة
ان کراماته تواترت او قربت من التواتر ومعلوم بالاتفاق انه
لم یظهر ظهور کراماته لغیره من شیوخ الآفاق کراماته وی گوید که یازده سال بعد
یک برج بنشستم و با خدای خود عهد کرده بودم که نخورم تا نخورانند و
لقمه در دهان من ننهند تا شام تمام ایشانی ماندم چهل روز هیچ نخوردم
بعد از چهل روز شخصی آمد و قدری طعام و نهاد و برفت نزدیک بود
نفس من بر بالای طعام افتد از بس گرسنگی گفتم والله که از عهدی
که با خدای تعالی بسته‌ام برنگردم شنیدم که از باطن من کسی فریاد میکند
و بآواز بلند میگوید الجوع الجوع شیخ ابو سعید مخرمی رحمه
الله تعالی بمن بگذشت آن آواز را بشنید و گفت عبد القادر این
چیست گفتم این قلق و اضطراب نفس است اما روح بر قرار خود است و

مشاهده

در مشاهده خداوند خود و گفت بخانه ما بیا و برفت من با نفس خود گفتم که من
بی‌اجازه نروم ناگاه ابو العباس خضر درآمد علیه السلام و گفت برخیز
و پیش ابو سعید رو رفتم و دیدم که ابو سعید بر در خانه خود ایستاده
و انتظار من می‌برد و گفت ای عبد القادر آنچه من گفتم بس نبود
که خضر را نیز می‌بایستی گفت پس مرا بخانه فرا آورد و طعامی که مهیا کرده
بود لقمه لقمه در دهان من می‌نهاد تا سیر شدم بعد از آن مرا خرقه
پوشانید و صحبت وی را ملازم گرفتم الشیخ ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح
بن عبد الله الجیلی لبس الخرقة من ید الشیخ ابی سعید المبارک بن علی المخرمی
وهو لبسها من ید الشیخ ابی الحسن علی بن محمد بن یوسف القرشی الهکاری
وهو لبسها من ید الشیخ ابی الفرج الطرسوسی وهو من ید الشیخ ابی الفضل
عبد الواحد بن عبد العزیز التمیمی وهو من ید الشیخ ابی بکر الشبلی قدس الله تعالی
ارواحهم و هم وی گوید که وقتی در سیاحات می بودم شخصی پیش آمد که
وی را هرگز ندیده بودم گفت صحبت می‌خواهی گفتم آری گفت بشرط آنکه مخالفت
من نکنی گفتم نکنم گفت اینجا بنشین تا من بیایم یکسال برفت پس باز آمد من همانجا بودم
ساعتی بنشست و برخاست و گفت از اینجا مروی تا من بیایم یکسال دیگر برفت

پس باز آمد و با خود نان و شیر آورد و گفت من حضرت مرا فرمود که
با تو طعام خورم آنرا بخوردیم گفت برخیز و ببغداد رو ... معتمد
در آمدیم

شیخ حماد دباس رحمه الله تعالی

وی از جمله مشایخ شیخ محیی الدین عبدالقادر است کان امیاً فتح علیه باب المعارف
والاسرار وصار قدوة للمشایخ الکبار شیخ عبدالقادر جوان بود و در صحبت
شیخ حماد می‌بود روزی بوقت عام در صحبت وی نشسته بود چون برخاست
و بیرون رفت شیخ حماد گفت این عجمی را قدمیست که در وقت وی بر گردن
همه اولیا خواهد بود و مرا مأمور شود تا بگوید قدمی هذه علی رقبة
کل ولی الله و هر آینه آنرا بگوید و همه اولیا گردن نهند توفی الشیخ حماد
فی شهر رمضان سنه خمس و عشرین و خمسمائه یکی از علما نام عبدالله
گفته است که در طلب علم ببغداد رفتم و ابن السقا در آن وقت رفیق
من می بود در نظامیه ببغداد و بعبادت مشغول می بودیم و زیارت
صالحان میکردیم و در آن وقت در بغداد مردی بود که میگفتند
وی غوث است و نیز میگفتند که هر وقت که میخواهد پیدا میشود و گاه
که میخواهد پنهان میشود پس من و ابن السقا و شیخ عبدالقادر بدیدن وی رفتیم چون

بود بزیارت غوث رفتیم ابن السقا در راه گفت از وی مسئله خواهم پرسید
که جواب آن نداند و من گفتم از وی مسئله خواهم پرسید تا ببینم چه میگوید و شیخ
عبدالقادر گفت معاذ الله معاذ الله که از وی چیزی پرسم من پیش وی
میروم و انتظار برکات وی میبرم چون بر وی در آمدیم وی را بر جای
خود ندیدیم یکساعت بودیم و دیدیم که بر جای خود نشسته است پس از خشم
در ابن السقا نگریست و گفت وای بر تو ای ابن السقا از من مسئله می پرسی که
جواب آن ندانم آن مسئله اینست و جواب آن اینست می بینم که آتش کفر در
تو زبانه میزند بعد از آن بمن نگریست و گفت ای عبدالله از من مسئله می پرسی
تا ببینی که چه میگویم آن مسئله اینست و جواب آن اینست می بینم که فرو گیرد ترا
دنیا تا بنرمه گوش از بی ادبی که کردی بعد از آن بشیخ عبدالقادر نگریست
و وی را نزدیک خود بنشاند و گرامی داشت و گفت ای عبدالقادر خدای و رسول
خدای را خشنود کردی بادبی که نگاه داشتی گویا که می بینم ترا در بغداد که بر منبر
بر آمده و میگوئی قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله و می بینم اولیای وقت را
که همه گردنهای خود را پست کرده اند از اجلال و اکرام ترا پس در آن ساعت
غایب شد بعد از آن وی را در آن مرکز ندیدیم و هر چه نسبت بشیخ عبدالقادر گفت واقع شد

وی در ابتدا تحصیل علوم اشتغال تمام نمود و بر اقران خود فایق شد خلیفه وی را برسالت
بملک روم فرستاد ملک روم علمای نصرانی را با وی مناظره فرمود همه
را الزام و افحام کرد و در نظر ملک بزرگ نمود ملک را دختری بود خوب روی
بوی مفتون شد وی را از ملک خواستگاری کرد گفت بشرط آنکه نصرانی شوی اجابت
کرد دختر را بوی داد و پس معنی کلام غوث را یاد کرد و دانست که آنچه وی را
رسیده از محرومی بود شیخ نجم نور الدین شهید مرتبه ولیت و قاف اکرام
بود پا بر روی همه نهاد و سخنی که غوث در حق وی گفته بود درست شد روزی
شیخ عبدالقادر در مدرسه خود مجلسی گفت و عامه مشایخ عراق
حاضر بودند از آنجمله شیخ علی هیتی بود و شیخ بقا ابن بطو و شیخ ابوسعید قیلوی
و شیخ ابوالنجیب سهروردی و شیخ جاکیر و قضیب البان موصلی و
شیخ ابوالسعود و غیر ایشان از مشایخ کبار شیخ در اثنای سخن گفت
قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله شیخ علی هیتی بر منبر رفت و قدم مبارک
شیخ را گرفت و بر گردن خود نهاد و در زیر دامن شیخ در آمد و سایر مشایخ
گردنهای خود پیش داشتند شیخ ابوسعید قیلوی گوید که چون شیخ عبدالقادر
گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل وی

تجلی کرد

405

تجلی کرد و رسول صلی الله علیه وسلم بدست طایفه از ملائکه مقربین
بحضر اولیای متقدمین و متأخرین که آنجا حاضر بودند احیا باجساد و
اموات بارواح خلعتی بر وی پوشانیدند و ملائکه و رجال غیب مجلس وی
در میان گرفته بودند و صفها در هوا ایستاده و بر روی زمین هیچ ولی
نماند مگر گردن خود را پست کرد و بعضی گفته‌اند که یک کس از عجم گردن ننهاد
از وی حال او متواری شد **شیخ صدقه بغدادی رحمه الله**
تعالی علیه روزی شیخ صدقه سخنی می‌گفت که بحسب ظاهر شرع روی
اعتراض می‌آمد بخلیفه رسانیدند وی را احضار فرمود تا تعزیر کنند چون
سر و پا برهنه کرده خادم فریاد برآورد که درویشی را بخانه آورد آنکس که قصد حضرت
وی کرده بود شل شد و بینی بر روی زمین متولی شد و خلیفه آن را مشاهده کرد
روی بخدمت وی استغفار نمود و وی را بگذاشت و از آن انکار با حضرت شیخ
آمد و دید که مشایخ بغداد جمع‌اند منتظر شیخ نشسته‌اند که بیرون آید و سخن گوید
بیامد و در میان مشایخ بنشست چون شیخ بیرون آمد و بر منبر بالا رفت
هیچ سخن نگفت و قاری را هم نگفت که چیزی بخواند اما مردم را وجد عظیم
دریافت و حالتی قوی درگرفت شیخ صدقه با خود گفت شیخ چیزی

525

٥٢٦

کوه وقاری شیخ نخوانده این چند از هیبت شیخ عبدالقادر روی بوی کرد
و گفت ای نیز اکی از مردان من از بیت المقدس تا اینجا بیک گام آمده
و بر دست من توبه کرده امروز به حاضران مهمان دینه شیخ صدقه با خود
گفتی از بیت المقدس بیک گام تا بغداد آمد و مرا از چه توبه باید کرد و شیخ حاجت
وارد شیخ روی بوی کرد و گفت باید او وی توبه بکند از آنکه دیگر در هوا
نرود و حاجت وی آن است که وی را بمحبت حق سبحانه راه نمایم

شیخ سیف الدین عبدالوهاب رحمه الله تعالی

وی فرزند
شیخ عبدالقادر است وی گفته که هیچ ماهی از ماهها نبودی مگر پیش
از آنکه نو شدی بیامدی پیش والدم اگر چنانچه در وی بدی و سختی
مقدر شده بودی در صورت ناخوش بیامدی و اگر نعمت و خیری
مقدر شده بودی در صورتی نیکو بیامدی آخر روز جمعه سلخ جمادی الآخر
نشسته بود و جماعتی از مشایخ و من حاضر بودیم نشسته بودند جوانی خوب
روی درآمد و گفت السلام علیک یا ولی الله من ماه رجبم آمده‌ام تا ترا تهنیت
گویم و در من هیچ بدی و سختی مقدر نشده و در آن ماه رجب شیخ هیچ ندید
مردم مگر خیر و نیکویی چون روز یکشنبه آمد سلخ رجب شخصی کریه

المنظر

المنظر آمد و گفت السلام علیک یا ولی الله من شهر شعبانم آمده‌ام که ترا
تهنیت کنم مقدر شده است در من موت و وبا خلقی در بغداد و
گرانی در حجاز و قتل و کشش در خراسان چون ماه شعبان آمد همه همچنان
گفته بودند واقع شد شیخ در ماه رمضان چند روز بیمار شد روز بیست
و نهم رمضان جمعی از مشایخ پیش وی حاضر بودند چون شیخ علی
هیتی و شیخ نجیب الدین سهروردی و غیرهما شخصی با بهاء و وقار تمام درآمد
و گفت السلام علیک یا ولی الله من ماه رمضانم آمده‌ام که اعتذار کنم
از آنچه بر تو مقدر شده بود در من و وداع کنم ترا که این آخر اجتماع منست
با تو پس بازگشت و در ربیع الآخر سال دیگر از دنیا رفت و رمضان
دیگر را در نیافت روزی شیخ مجلس میگفت و شیخ علی هیتی در پای کرسی
نشسته بود وی را خواب گرفت شیخ اهل مجلس را گفت خاموش باشید
و از منبر فرود آمد و پیش شیخ علی هیتی با ادب بایستاد و در روی وی می‌نگریست
شیخ علی بیدار شد شیخ گفت حضرت نبی را صلی الله علیه وسلم در خواب دیدی
گفت آری شیخ گفت من برای وی بادب ایستاده بودم بچه چیز وصیت کرد ترا
گفت بملازمت تو بعد از آن از شیخ پرسیدند از معنی آنچه شیخ فرموده بود

از من بر بالای وی بسیار دیدم شیخ علی گفت الحمد لله من بخواب رسیدم و وی بیدار
سید یدو ابن علی هیتی قدس سره کان من مشایخ البطائح و من جملة کراماته
من ذکره عند توجه الاسد الیه انصرف عنه و من ذکره فی ارض منقاد انبت
البقل باذن الله تعالی

شیخ ابو محمد عبد الرحمن الطفسونجی رحمه الله تعالی

٥٢٧

روزی در طفسونج که از نواحی بغداد است بر منبر گفت انا من الاولیاء
کالکرکی بین الطیور اطولهم عنقا شیخ ابو الحسن علی بن احمد که از اصحاب
شیخ عبد القادر بود از ده جنت که در آن نواحی بود و مخلص و بی مکره بود در حاضر
وی خرقه از سر برکشید و گفت مرا اگذار که با تو کشتی گیرم شیخ عبد الرحمن خاموش شد
و اصحاب خود را گفت یک موی در وی حالی از عنایت الله تعالی نمی بینم
وی را از موی کرد و دلق خود را بپوشید گفت من از آنجا بیرون آمده ام تا نزدیکی
کردم پس روی بجانب ده جنت کرد و زوجه خود را آواز داد که ای فاطمه
جامه بیار که بپوشم زوجه وی در آن ده بشنید و در راه وی را با جامه پیش
پس شیخ عبد الرحمن وی را گفت شیخ تو کیست گفت شیخ من شیخ عبد القادر گفت
من ذکر شیخ عبد القادر نشنیده ام بکر در مدت چهل سال است که در درکات قدرتم
هرگز وی را آنجا ندیده ام و جماعتی از اصحاب خود را گفت ببغداد روید پیش شیخ عبد القادر

و بگویید که عبد الرحمن سلام میرساند و میگوید که چهل سال است که در درکات
قدرتم ترا ندیده ام لا داخلا و لا خارجا شیخ عبد القادر همان ساعت
بعضی اصحاب را گفت بروید بطفسونج و در راه اصحاب شیخ عبد الرحمن
الطفسونجی پیش شما آیند که بطلب شما می آیند ایشان را با خود
بازگردانید چون پیش شیخ عبد الرحمن رسید بگویید عبد القادر سلام میرساند
و میگوید انت المخدع من القطب علی ... و الواصلین فی الدرکات
لا یری من فی الحضرة و من فی الحضرة یری من فی المخدع و انا فی المخدع
ادخل و اخرج من باب السر حیث لا ترانی بآیة ان خرجت لک الخلعة
الفلانیة فی الوقت الفلانی علی یدی و خرجت لک و منی خلعة الرضا بآیة
خروج التشریف الفلانی فی اللیلة الفلانیة لک علی یدی خرج لک و هو التشریف
الفتح و بآیة زیادة خلع علیک فی الدرکات بمحضر من اثنی عشر الف ولی لله حلة
الولایة و هی فرجیة خضراء طرازها سورة الاخلاص علی یدی خرجت
در میانه راه اصحاب شیخ عبد الرحمن رسیدند ایشان را بازگردانیدند و رسالت
شیخ عبد الرحمن رسانیدند گفت صدق الشیخ عبد القادر هو سلطان الوقت
و صاحب التصرف فیه آنگاه پیش وی آمد و گفت تحیرنا فاقلنا سلام کردم

و ششصد دینار زر انفاق می‌دارم شیخ حماد گفت اگر در این سال مروی مال
بتجارت می‌برند خود کشته شوی و مالت بیغما برند پس غمگین از پیش شیخ حماد بیرون
آمد شیخ عبدالقادر وی را پیش آمد قصه با وی بگفت گفت برو که بسلامت بروی
و بغنیمت خواهی آمد و ضمان من آن شخص بسفر شام رفت و متاع خود را
بهزار دینار بفروخت روزی بقضای حاجت بسقایه در آمد و آن هزار
دینار بر طاقی نهاد و بیرون آمد و آن را فراموش کرد و بمنزل خود آمد
وی را خواب گرفت در خواب دید که در قافله است و عرابیان قافله را
غارت کردند و اهل قافله را کشتند و وی را نیز شخصی ضربتی زد و کشته شد
از هیبت آن بیدار شد اثر خون بر گردن خود دید و الم آن ضربت در
خود احساس کرد و بخاطر وی رسید که زر را فراموش کرده است
بتعجیل رفت و آن را بازیافت و به بغداد مراجعت کرد با خود گفت اگر اول
شیخ حماد را بینم که وی بزرگتر است و اگر شیخ عبدالقادر را بینم سخن
وی راست شده ناگاه شیخ حماد وی را در بازار دید گفت اول پیش شیخ
عبدالقادر رو که محبوب حق است و هفتاد بار از خدای تعالی درخواست
که قتل تو که در تقدیر ازلی مقدر شده بود بخواب بگذشت و تلف مال تو براو

دریافت

دریافت پس پیش شیخ عبدالقادر آمد گفت آنچه شیخ حماد گفت که هفتاد
بار درخواسته است سوگند بعزت معبود که هفده بار و هفتاد بار و هفتصد بار تا
هفتصد بار درخواسته ام تا حال چنان شد که شیخ حماد گفت شیخ شهاب
الدین سهروردی قدس الله تعالی سره گفته که در جوانی بعلم کلام مشغول
شدم و چند کتاب در آن یاد گرفتم و عم من مرا از آن منع می‌کرد
روزی عم من بزیارت شیخ عبدالقادر آمد و من با وی بودم مرا گفت حاضر
باش که بر روی درمی‌آییم که دل وی از خدای تعالی خبر می‌دهد و منتظر
برکات باش دیدار وی را چون بنشستیم عم من گفت یا سیدی برادرزادهٔ
من عمر بعلم کلام مشغول است هر چند وی را می‌گویم از آن باز نمی‌ایستد شیخ گفت
ای عمر کدام کتاب حفظ کرده گفتم فلانی و فلانی دست مبارک خود بر سینهٔ
من فرود آورد و... که یک لفظ از آن کتابها در حفظ من نماند و خدای
تعالی همه مسایل آن را از خاطر من فراموش گردانیده لکن سینهٔ مرا از علوم لدنی
مملو ساخت از پیش وی برخاستم بزبان حکمت ناطق می‌گفت یا عمر انت
آخر المشهورین بالعراق **شیخ ابو عمرو صریفینی قدس الله تعالی روحه**
وی گفته است که ابتدای کار من آن بود که من شبی در صریفین

بودم و روی در آسمان کرده بودم که در هوا هیچ جماعه میگذرد و یکی می‌گفت
سبحان من عنده خزاین کل شیء و ما ننزله الا بقدر معلوم و دیگری می‌گفت
سبحان من اعطی کل شیء خلقه ثم هدی و دیگری می‌گفت سبحان من بعث الانبیاء
حجة علی خلقه و فضلهم علیهم محمد صلی الله علیه وسلم و دیگری می‌گفت کل ما فی
الدنیا باطل الا ما کان لله و رسوله و دیگری می‌گفت یا اهل الغفلة عن مولیکم
قوموا الی ربکم رب کریم یعطی الجزیل و یغفر الذنب العظیم چون من این را دیدم
و شنیدم بیخود شدم چون بخود آمدم دوستی دنیا و آنچه در دنیاست تمام از
دل من برفته بود چون بامداد شد با خدای تعالی عهد کردم که خود را تسلیم
شیخی کنم که مرا با خدای تعالی راه نمائی کند و روان شدم و نمیدانستم که کجا
میروم ناگاه پیری نیکو دیدار با هیبت و وقار مرا پیش آمد و گفت
السلام علیک یا عثمان جواب سلام وی باز دادم و سوگند بروی دادم
که تو کیستی که نام مرا دانستی و من هرگز ترا ندیده‌ام گفت من خضرم پیش
شیخ عبدالقادر بودم گفت یا ابا العباس دوش مردی را در [illegible]
رسید شب و قبولی یافته و از بالای هفت آسمان ویرا ندا آمده که مرحبا
یک بنده‌ای با خدای عهد کرده است که خود را تسلیم شیخی کند سوی وی رو و ویرا

پیش من آر و ویرا گفت یا عثمان عبدالقادر سید العارفین و قبلة الواقفین
فی الوقت فعلیک بملازمة خدمته و تعظیم حرمته من بیخود حاضر شدم مرا گرد
خود را در بغداد دیدم و خضر علیه السلام غایب شد و ویرا ندیدم تا مدت
هفت سال پیش شیخ عبدالقادر درآمدم گفت مرحبا بمن جذبه مولاه الیه
بالسنة الطاف و جمع له کثیرا من الخیر ای عثمان زود باش که خدای تعالی ترا
مریدی [illegible] و مثل عبدالغنی بن نقطه که مرید و پیرت [illegible] از بساری
از اولیا و خدای تعالی بوی مفاخرت کند بر ملائکه بعد از آن طاقیه
بر سر من نهاد و خوشی و خنکی آن بدماغ من رسید و از دماغ ملکوت کشف
گشت شنیدم که عالم بر و بحر و عالم آب تسبیح حق سبحانه و تعالی میگویند
با اختلاف لغات و انواع تقدیس و یک بود که عقل من زائل شود
شیخ پاره [illegible] در دست داشت بر سر من نهاد عقل من برقرار بماند بعد از آن مرا چند
در خلوت نشاند و الله که مرا هیچ امر ظاهری و باطنی واقع نشد که مشکل
آن که پیش وی بردم من بگفت و هیچ حال و مقام و مشاهده و مکاشفه نرسیدم
پیش از آنکه بآن برسیم مرا [illegible] خبر داد مرا از خبر با خبر او کرد بعد از اخبار وی
سی سال واقع و شنیدن خوف [illegible] آن نعطا از من [illegible] سال

410

استغاثه بجانب شیخ نظر کرد شیخ یک پایه از منبر فرو و آمد بپایهٔ اول

سری چون سر آدمی پدید آمد پایهٔ دیگر فرود آمد تا آن سر و دوش و سینه

ظاهر شد و همچنین پایه پایه فرو می آمد و آن صورت زود تر می آمد تا تمام شد بعینه

مثل صورت شیخ بسخن متکلمت با آوازی مثل آواز شیخ و بکلامی مثل کلام شیخ

و این را غیر از آن شخص و من کسی ندیده شیخ آمد و بالای سر وی

باستاد و آستین خود با مندیل خود بر سر آن شخص پوشید آن شخص خود را

در صحرائی یافت گشاده در آنجا جوی آب و بر کنار جوی درختی با خود

و دسته کلید همراه وی از آن درخت بیاویخت و بقضای حاجت مشغول

بعد از آن وضو ساخت و دو رکعت نماز بگذارد و سلام داد و شیخ آستین با

مندیل از سر وی برداشت خود را در مجلس دید و اعضای وی از آن وضو تر

و تقاضای وی مدفوع شده و شیخ بر بالای منبر سخن گویان که گویا هرگز

فرو نیامده خاموش بود با هیچ کس نگفت و دسته کلید را طلب کرد با خود

نیافت پس بعد از مدتی وی را جانب بلاد عجم عزیمت سفر شد چهارده روز

از بغداد راه رفتند بصحرائی فرود آمدند که آنجا جوی آب روان بود و درخت

تا وضوئی بسازد دید که این صحرا همان صحرائیست که آن روز وضو ساخته بود و

درمیان و این نقطه چنان بود که فرموده بود و یکی از علما گوید که پیش شیخ عبد القادر

درآمدم و هنوز جوان بودم و با خود کتابی از علوم فلاسفه داشتم از تصنیف

بی آنکه در آن کتاب نگاه کند یا از من پرسد که آن چه کتابیست گفت

فلان بئس الرفیق کتابیست برخیز و از آن بشوی من عزیمت کردم که از پیش

شیخ برخیزم و آن کتاب در خانه بگذارم و دیگر با خود برندارم از ترس شیخ

و نفس من پیش آن مسامحت کرد در آنکه چیزی از آن کتاب دانسته بودم و در

محبت آن فرو رفته بود خواستم که از آن نیت برخیزم شیخ بمن نظر کرد

مرا قوت برخاستن نماند چون کسی که وی را اسیر کرده باشند بس شیخ کتاب خود را

بمن داد از آن گشادم همه اوراق او سفید دیدم که در آن یک حرف نوشته نبود

بدست شیخ دادم اوراق آن را از آن گردانید و گفت این کتاب فضایل قرآنست

و بمن داد دیدم که کتاب فضایل قرآنست بخوبترین خطی نوشته پس گفت

توبه کردی که زبان نگوئی آنچه در دل تو نیست گفتم آری گفت برخیز برخاستم و هرچه

از آن کتاب در خاطر بود همه فراموش من شده بود و هرگز تا این زمان بخاطر

نیامده آن روز شخصی ابو المعانی نام در مجلس شیخ حاضر شد در اثنای مجلس ورا

تقاضای عظیم گرفت چنانکه مجال حرکت نماند و وی طاقت نداشت نظر

السماع

بند جوی تا آن جوی چون بنده برفت بآن موضع رسید که امروز وصف کرده بود
و آن درخت را یافت و دسته کلید وی از آنجا آویخته چون بغداد باز گشت
پیش شیخ رفت تا آن قصه را باز گوید شیخ گوش وی را بگرفت و گفت یا
ابا المعالی تا ما زنده ایم این با کسی مگوی روزی شیخ با جماعتی از فقها
و فقرا بزیارت گورستان رفت و پیش قبر شیخ حماد رحمه الله بسیار بایستاد
چنانکه هوا گرم شد بعد از آن بازگشت و آثار بهجت و سرور در روی مبارک
وی ظاهر بود از ایشان پرسیدند که سبب ایستادن پیش قبر شیخ حماد و دست
بر من زد و مرا در آب انداخت و هوا در غایت خنکی بود و من جبه پشمین
پوشیده بودم و در آستین من جزوی چند بود دست خود بالا داشتم تا آن اجزا
تر نشود و ایشان مرا بگذاشتند و برفتند از آب برآمدم و جبه خود را بیفشردم
و در عقب ایشان برفتم و بسیار سرما یافته بودم چون بایشان رسیدم اصحاب
وی درباب من سخنی گفتند ایشان را منع کرد و گفت که وی را رنجانیدم
تا وی را آزمایش کنم وی را کوهی می بینم که از جای نمی جنبد پس گفت امروز
وی را در قبر وی دیدم حله مرصع بجواهر پوشیده و بر سر تاجی از یاقوت و در دست
وی سوارها از زر و در پای وی نعلین از زر اما دست راست وی از کار رفته

بود

بود و فرمان وی نمی برد گفتم این چیست گفت این آن دست است که ترا بدان
در آب انداخته بودم هیچ توانی که آن را از من درگذرانی گفتم آری گفت
پس از خدای تعالی درخواه که آن را از من درگذراند پس بایستادم و از خدای تعالی در
خواستم و پنج هزار ولی از اولیاء الله در قبرهای خود از خدای تعالی در
خواستند که سؤال مرا در حق وی قبول کند پس سؤال می کردم چندانکه خدای
تعالی دست وی را بوی باز داد و بآن دست مرا مصافحه کرد چون این
سخن در بغداد مشهور شد مشایخ بغداد و صوفیه از اصحاب شیخ حماد
جمع شدند تا شیخ عبد القادر را بتحقیق آنچه گفته بود مطالبه کنند در مدرسه شیخ آمدند
اما از هیبت شیخ هیچکس نتوانست که سخن گوید شیخ آغاز سخن کرد و گفت دو تن از
مشایخ اختیار کنید تا تحقیق آنچه گفته ام بر زبان ایشان ظاهر شود ایشان اتفاق کردند بر
شیخ ابو یعقوب یوسف بن ایوب الهمدانی که وی آن روز در بغداد بود
و [illegible] ارباب کشف و احوال بزرگ بودند پس التماس کردند که مهلت دهید
تا جمعه دیگر که ببینیم که بر زبان ایشان چه ظاهر شود شیخ فرمود از جای خود برنخیزم
تا این امر محقق شود سر در پیش افکند و ایشان نیز سر در پیش افکندند ناگاه از
بیرون مدرسه آواز برآمد دیدند که شیخ یوسف شتابان می آمد چون

[illegible]

به مدرسه درآمد گفت حق سبحانه و تعالی شیخ حماد را نشانید مرا ساعت گفت
ای یوسف زود بمدرسهٔ شیخ عبدالقادر برای و با شیخی که آنجا حاضر شد
بگوی که شیخ عبدالقادر در این لحظه کلمتیست صادق است و هم شیخ یوسف نیز
خود را خبر کرده بود که شیخ عبدالرحمن کردی درآمد و گفت مثل الحسن شیخ
یوسف کوه بود از شیخ عبدالقادر پرسیدند که سبب چه بود که لقب
محی الدین کردند فرمود که روز جمعه از بعض سیاحات بغداد می آمدم
پای برهنه به بیماری متغیر اللون نحیف البدن بگذشتم مرا گفت السلام
علیک یا عبدالقادر جواب سلام وی باز دادم گفت نزدیک من آی نزد
وی رفتم گفت مرا باز نشان (دوتا) بنشاندم جسد وی تازه گشت و صورت
وی خوب شد و رنگ وی صافی گشت از وی ترسیدم گفت مرا می شناسی
گفتم نه گفت من دین اسلامم بیجان شده بودم که اول مرا دیدی حق
خدای تعالی تو را زنده گردانید انت محی الدین و بگذشتم و بمسجد جامع رفتم
مردی پیش آمد و نعلینی پیش پای من نهاد و گفت یا شیخ محی الدین
چون نماز گزاردم مردم از هر طرف بر من بخشیدند و دست و پای من
می بوسیدند و میگفتند یا محی الدین و مرا پیش از آن بدین لقب نخوانده

بودند

بودند یکی از مشایخ گوید که من و شیخ علی هیتی در مدرسهٔ شیخ عبدالقادر
بودیم که یکی از اکابر بغداد و مشایخ پیش شیخ آمد و گفت سیدی قال جدک
رسول الله صلی الله علیه و سلم من دعی فلیجب و انا ادعوک الی منزلی
گفت اگر اذن کنند بیایم زمانی سر در پیش انداخت پس گفت می آیم بر
استر بنشست و شیخ علی هیتی رکاب راست وی بگرفت و من رکاب چپ
تا بسرای آن شخص رسیدیم همه مشایخ بغداد و علما و اعیان آنجا بودند و سماطی
کشیده بودند انواع نعمتها و سله‌ای بزرگ سر پوشیده دو کس بر دوش
آوردند و در آخر سماط نهادند بعد از آن آن شخص گفت دعوت
کرد الصلاة و شیخ سر در پیش انداخته بود و هیچ نخورد و او هیچ را زن نداد
نخورد و هیچ کس هم نخورد و اهل المجلس کأن علی رؤسهم الطیر
هیبة شیخ پس شیخ بمن و بشیخ علی هیتی اشارت کرد که آن سله را پیش
آرید برخاستم و او را برداشتم بس گران بود پیش شیخ نهادیم فرمود
تا سر او بگشادیم فرزند آن شخص بود نابینای مادرزاد و برجای مانده
و مجذوم و مفلوج شیخ وی را گفت قم باذن الله تعالی معافی آن
کودک برخاست روان و بینا و هیچ آفتی نی و از حاضران

برخاست شیخ در انبوهی مردم بیرون آمد و بشیخ نخورد و من بشیخ آمد و
قیلوی رفتیم و آن قصه را وی حکایت گفت شیخ عبدالقادر بری الاکمه
والابرص ویحیی الموتی باذن الله عجوزی پیش شیخ عبدالقادر قدس سره
پسر خود را همراه آورد و گفت دل فرزند خود را متعلق بجناب تو می‌بینم من
وی را از حق خود بری کردم از برای خدای شیخ وی را قبول
کرد و بمجاهده و ریاضت فرمود بعد از چند روز بدیدن فرزند خود آمد
دید که نان جو میخورد و زرد و لاغر شده از کم خواری و بیخوابی
و از آنجا پیش شیخ شد آنجا طبقی دید در آنجا استخوانهای مرغی که شیخ
خورده بود عجوزه با شیخ گفت سیدی تو گوشت مرغ میخوری و پسر من
نان جو شیخ دست خود بر آن استخوانها نهاد و گفت قومی باذن الله
الذی یحیی العظام وهی رمیم آن مرغ زنده شد و بانگ کردن آغاز کرد
شیخ با آن عجوزه گفت که چون فرزند تو چنین شود هرچه خواهد گو
بخور یکی از مشایخ عراق گوید که شبی در خلوت خود بودم ناگاه دیوار
شکافت و شخصی کریه المنظر بیرون آمد وی را گفتم کیستی گفت ابلیسم
آمده‌ام برای خدمتکاری تو گفتم نیکو آشنایی تو کدام است گفت اگر جلسه گرم

ترا تعلیم

ترا تعلیم کنم و جلس القرفصاء و در آمد مگس چون بامداد شد بدرگاه شیخ عبدالقادر
آمدم تا آن ماجری بگویم بگفت یا عمر صدقک و هو کذوب و بعد از آن
از وی هیچ سخن قبول نکن چهل سال جلسه آن شیخ بر این طریق بود و روزی شیخ
مجلس میگفت یاران در آن اثنا بعض مردمان متفرق شدند شیخ روی
بالا کرد و گفت من جمع میکنم و تو تفرقه میکنی فی الحال یاران از مجلس
باز ایستادند و در بیرون مجلس می‌آمدند یکی از مریدان شیخ گوید که روز جمعه
همراه شیخ بمسجد جامع می‌رفتیم هیچکس شیخ را التفات ننمود و بروی سلام نکرد
با خود گفتم ای عجب هر جمعه از شورش تا مسجد نمیرسیدیم از ازدحام
بسیار بر شیخ هنوز این خاطر تمام نشده بود که شیخ تبسم کنان بمن نگریست
و مردم بسلام روی بشیخ آوردند چنانکه میان من و شیخ حایل شدند با خود
گفتم آن حال بهتر ازین حال بود شیخ بمن التفات کرد و گفت ای عمر خواستی
ندانستی که دلهای مردم بدست منست اگر خواهم دلهای ایشان از خود
بگردانم و اگر خواهم روی در خود کنم یکی از مشایخ گوید مدتی از خدای
درخواستم که یکی از رجال غیب را بمن نماید شبی در خواب دیدم که زیارت
امام احمد حنبل میکنم و نزدیک قبر وی مردیست در خاطر من افتاد که

از رجال غیب است چون بیدار شدم بامید آنکه وی را بار دیگر ببینم بر باب
ازج رفتم آن مرد را آنجا یافتم در باز رسیدن تعجیل کردم وی پیش از من بیرون
رفت من در پی وی روان شدم چون بدجله رسیدم مرد بکنار دجله
بهم فراهم آمد بمقدار یک گام از دجله بگذشت سوگند بروی دادم که بایست
تا سخن گویم بایستاد گفتم مذهب تو چیست گفت حنیفا مسلما وما انا من المشرکین
در خاطر بگذشت که وی حنبلی المذهب است بازگشتم و با خود گفتم بروم و آن را
با شیخ عبد القادر بگویم بمدرسه وی رفتم و بر در سرای وی بایستادم از درون
سرا آواز داد و گفت از مشرق تا مغرب هیچ ولی از اولیای حنبلی مذهب نیست
جز وی یکی از مریدان شیخ گوید که بخدمت وی مشغول بودم و بیشتر شبها بیدار
می بودم یک شب از خانه خود بیرون آمد ابریق آب پیش بردم التفات
نکرد روی بدر مدرسه نهاد و در گشاده شد بیرون رفت و من نیز در عقب
وی بیرون رفتم چنانکه گمان من آن بود که وی نمیداند که من همراهم چون
بدروازه بغداد رسیدیم گشاده شد بیرون رفت و من نیز در عقب بیرون رفتم
باز در فراهم آمد و اندکی راه برفت ناگاه بشهری رسیدیم که من ندانستم
که کجاست برباطی درآمد و در آنجا شش تن نشسته بودند پیش وی دویدند و بروی
سلام کردند

سلام کردند و من در پس ستونی پنهان شدم از یک جانب آن رباط
آواز ناله می آمد زمانی اندک آن ناله ساکن شد ناگاه مردی در آمد و
بدان جانب که آواز ناله می آمد رفت بعد از آن بیرون آمد شخصی بر دوش
خود گرفته و شخصی دیگر درآمد سربرهنه و موهای لب دراز شده و پیش
شیخ نشست و شیخ وی را تعلیم شهادتین کرد و موی سر و لب وی را بگرفت
و طاقیه بر سر وی نهاد و محمد نام نهاد و آن شش تن را گفت که من مأمور شدم
بآنکه این شخص بدل آن مرده گردد ایشان گفتند سمعا و طاعة
پس بیرون آمد و ایشان را بگذاشت و من نیز در عقب شیخ بیرون
آمدم اندکی برفتیم بدروازه بغداد رسیدیم چون اول گشاده شد
پس بدر مدرسه رسیدیم آن نیز گشاده شد شیخ بخانه خود درآمد چون بامداد
شد پیش شیخ بنشستم تا درس سبق خود بخوانم هیبت شیخ بر من مستولی
شد نتوانستم خواند شیخ گفت ای فرزند بخوان سوگند بروی
دادم که آنچه شب دیده بودم با من بیان کند گفت آن شهر نهاوند
بود و آن شش تن ابدال بودند و آنکه ناله میکرد هفتمین ایشان بود و آنکه
بیرون آمد و شخص را بر دوش داشت خضر بود علیه السلام و آنکه

را بیرون آوردند تا کار وی را بسازند و آن بحثی که وی را تعلیم نهاده بودم تبیین کردم
ترسائی بود از قسطنطنیه که مأمور شده بودم که وی را از آن مرده
گردانم پس وی را آوردند و بر دست من مسلمان شد و اکنون یکی از ایشان
است روزی سخن میگفت ناگاه جنید گام در هوا رفت و گفت
ای اسرائیلی بایست و کلام محمدی بشنو بمکان خود باز آمد پرسیدند
که این چه بود گفت ابو العباس خضر علیه السلام بر مجلس ما میگذشت
تعجیل گام جنید بسوی او نهادم و گفتم آنچه شنید گفتا و شیخ گویم
که دویست و پنجاه دینار زر شیخ را لازم شد از جهت متقاضیان روزی
شخصی درآمد که من وی را نمی‌شناختم ولی اکنون خواهم شیخ درآمد
و بنشست و با شیخ بسیار سخن گفت و مقداری زر بیرون آورد و گفت
این صد و شصت است و برفت شیخ مرا فرمود که این را به وام خواهان
رسان پس گفت این صیرفی قدر بود گفتم صیرفی کیست گفت فرشته
ایست که خدای تعالی می فرستد باولیاء الله تا دین ایشان را ادا
کند **شیخ تقا بن بطو رحمه الله تعالی علیه گفته** وی گفت که
روزی در مجلس شیخ عبد القادر حاضر بودم در اثنا آنکه سخن میگفت بر پایه

۵۲۹

اول

اول از منبر ناگاه قطع سخن کرد و ساعتی خاموش بود و بر زمین فرود آمد
بعد از آن بمنبر بالا رفت و بر پایه دوم نشست پس من سبب آن پرسیدم
کردم که پایه اول گشاده شد چندانکه چشم کار میکرد و فرشی از سندس
خضر انداختند و رسول صلی الله علیه و سلم با اصحاب بر آنجا نشستند
و حضرت حق سبحانه و تعالی بر دل شیخ عبد القادر تجلی کرد چنانکه وی
میل کرد که بیفتد رسول صلی الله علیه و سلم وی را گرفت و نگاه داشت
بعد از آن خرد و لاغر شد چون عصفوری بعد از آن بیالید و بزرگ شد
بر صورت هایل سهمگین بعد از آن همه از من پوشیده شد حاضران از
شیخ تقا کیفیت رویت رسول را صلی الله علیه و سلم پرسیدند گفت خدای
تعالی ایشان را تایید کرده است بقوتی که ارواح مطهره ایشان متشکل میشود
بصور اجساد و صفات اعیان داده است بعد از آن از سبب میل کردن
و خرد شدن و بزرگ شدن شیخ پرسیدند گفت تجلی اول بصفتی بود
که بشر را قوت آن نیست مگر بتایید نبوی و لهذا از وی میل بود که شیخ
اگر رسول صلی الله علیه و سلم وی را در نیافتی فرو افتادی تجلی ثانی بصفت جلال بود
و از جهت آن بود که شیخ کم از نی خرد شد تجلی ثالث بصفت جمال بود

و از وی بود که شیخ نبالیده و نزدیک شده بود و لکن فضل الله یؤتیه من یشاء
والله ذو الفضل العظیم **قضیب البان موصلی رحمه الله تعالی**
کنیت وی ابوعبدالله است. شیخ محیی الدین العربی قدس الله تعالی روحه در بعضی
رسائل خود آورده است که ازین طایفه ما بعضی را دیده ایم که صورت روحانیت ایشان
متجسد و متمثل میشود بر صورت جسمانیت ایشان و در این صورت
متجسده اعمال و احوال میکند چنانکه حاضران می پندارند که آن بر صورت
جسمانیه ایشان میکند و گویند فلان کس را دیدیم که چنین و چنان میکرد و
حال آنکه آن کس از آن فعل بی خبر است و ما این را بارها در بسیاری ازین طایفه مشاهده
کرده ایم و معاینه دیده ایم و چنین بود حال ابوعبدالله موصلی که معروفست
بقضیب البان و باید که بدین انکار ننماید که اسرار خدای تعالی در افراد
عالم بسیار است و تعرف عقل و ادراک عقل از آن قاصر است. و شیخ عبدالله
یافعی رحمه الله تعالی گفته که یکی از اهل علم مرا خبر داد که یکی از فقرا را متهم میداشتند
که نماز نمی گزارد روزی اقامت نماز کرده شد او نشسته بود فقیهی بر وی انکار
کرد و گفت برخیز و نماز بجماعت بگزار برخاست با ایشان تکبیر گفت و
رکعت اول بگزارد و آن فقیه بیک پهلوی وی بود چون رکعت دوم برخاستند

فقیه نظر بوی

فقیه نظر بوی کرد کسی دیگر دید غیر وی که نماز میگزارد و از آن متعجب شد در
رکعت سیوم کسی دیگر دید غیر آن دو کس اول که نماز میگزاردند و در رکعت
چهارم دیگری غیر ایشان چون سلام دادند دید که همان کس اول بر جای
خود نشسته و از آن سه کس که در حال نماز دیده اثر نبود آن فقیر بوی نظر کرد
و بخندید و گفت ای فقیه کدام یک ازین چهار کس با شما نماز گزارد. و شیخ عبدالله
یافعی گوید که مثل این قصه شنیدم که صادر شد از قضیب البان رحمه الله تعالی
و بعضی از فقها قاضی موصل را نسبت بوی انکار تمام بود یک روز دید که
در یکی از کوچهای موصل از مقابل وی می آید با خود گفت و برای آنکه
قصه وی را بحاکم رفع کرد تا وی را سیاستی برساند ناگاه دید که بصورت
کردی برآمد و چون متقارب تر شد پیش آمد بصورت اعرابی برآمد و چون نزدیکتر
شد بصورت یکی از فقها ظاهر شد چون بقاضی رسید گفت ای قاضی
کدام قضیب البان را بحاکم می بری و سیاست میکنی قاضی از انکار
خود توبه کرد و مرید وی شد. مریدان شیخ عبدالقادر گفتند که قضیب البان نماز نمیگزارد
گفت مگوئید که همیشه سر وی فرود خانه کعبه در سجود است
و وی از اصحاب **کرامات القایده معروف است رحمه الله تعالی**

شیخ محیی الدین عبد القادر است قدس الله تعالی سره در فتوحات مکیه
مذکور است که شیخ عبد القادر وی را متوید آنحضرت میگفت و میگفت که محمد
عابد من المفردین صاحب فتوحات میگوید که مفردون جماعتی اند که از
دایرهٔ قطب خارج اند و خضر علیه السلام از ایشان است و رسول صلی
الله علیه و سلم پیش از بعثت از ایشان بود و این عابد گفته است همه چیز را
بازپس گذاشتم و روی بحضرت آوردم ناگاه پیش روی خود نشان پای
دیدم مرا غیرت گرفت گفتم این نشان قدم کیست زیرا که اعتقاد داشتم که هیچ
کس بر من سابق نیست گفتند این نشان قدم نبی تست صلی الله علیه و سلم فاطم
من تسکین یافت

۵۳۲ **ابو السعود بن الشبل رحمه الله تعالی** وی نیز از
اصحاب شیخ محیی الدین عبد القادر است در فتوحات مذکور است که از
کسی که صدوق بود و ثقه شنیدم که از شیخ ابو السعود که امام وقت خود
بود نقل کرد گفت که بر کنار دجلهٔ بغداد میگذشتم در خاطرم گذشت که آیا
حضرت حق را بندگان باشند که وی را در آب می پرستند و من از ایشان نم
سر بر زدی بودم از گذشت از انجا بیرون امده ام بعد پانزده روز انجا فلان
حادثه واقع خواهد شد چون پانزده روز گذشت آن حادثه بعینها چنانکه

بفتح سین مهمله و عین مهمله و دال مهمله و شبلی بکسر شین معجمه و سکون باء موحده و لام

گفته بود واقع شد در فصوص حکم مذکور است که شیخ ابو السعود با مریدان
خود گفت که پانزده سال است که خدای تعالی مرا در مملکت تصرف داده است
اما من تصرف نکرده ام از این فایده خود را داخل دیدی پرسیدند که چرا تصرف
نمیکنی گفت من تصرف را بحضرت حق سبحانه و تعالی گذاشته ام تا هر چه
خواهد تصرف کند شیخ رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی گفته است
که در گورستان امام احمد حنبل رحمه الله تعالی وضو کرده بودم
بخاک [illegible] که خاک او معین است بیرون تیمم کردم [illegible]
که فتحی انجا یافتم اما بر ان خاک [illegible] که گنبد خرابی بود
من سر از [illegible] بودم که انجا خاکست چون بالای گنبد میکند من می نشینم که
از ان گنبد اشارتی می رسد که [illegible]
بگنبد در آمدم و انجا [illegible]
سبحان الله مکانی که من کرده ام گفتم تو چون [illegible] گفت
مرحبا التحیة تو رسید قبول کن گفتم اگر قبول کردی [illegible]
[illegible]
تا نقصان [illegible] شیخ عماد الدین عبد الرحمن [illegible]

گفتند کیست و کجاست گفت اورا ابو السعود میگویند و وی عجب طرفه آدمی
است مرغزار حق تولی است [illegible] دیگر دی وار کسی حضر بخواستی
لباس متکلف پوشیدی طعام متکلف خوردی روزی یکی پیش وی
درآمد و دستاری دید بر سر وی که بدو پیوست دنیا را می [illegible] خود
گفت این چه ابریشم است و دستاری که [illegible] درویش را بکار آید
تو را با حق چه کار درویش چون این بشنید ابو السعود بانی خاطر در ماند گفت
ای فلان ما این دستار را [illegible] نیم اگر بخواهی ببر و بفروش و از
برای درویشان سفره بیار و اگر نه بینداز و دستار را [illegible] سفره
متکلف راست کرده و نماز دیگر بیامد چون درآمد همان دستار را بر سر شیخ
دید متحیر شد شیخ ابو السعود گفت [illegible] فلان خواهی پرسی که
این چه دستار است که آورده است [illegible] خواهم گفت [illegible] سال و در کشتی بوده‌ام
و با وی [illegible] نذر کردم که اگر به سلامت بیرون آیم [illegible] دستار
خوب بجهت شیخ [illegible] بیرون آمدم و اکنون [illegible] کرد و در بغداد [illegible] طلبم
[illegible] شیخ [illegible] سلام شیخ [illegible]
فلان [illegible] دیدم [illegible] شیخ بجز [illegible]

شیخ گفت دیدی که دیگری این دستار بر سر ما می‌نهد و از این نوع از آن
شیخ روایتها بسیار است **شیخ ابو مدین المغربی رحمه
الله تعالی** نام وی شعیب بن الحسن است از اکابر این
طایفه است و بسیاری از مشایخ در صحبت و خدمت وی تربیت یافته‌اند و
یکی از آن جمله شیخ محیی الدین ابن العربیست و در مصنفات خود ذکر وی بسیار کرده
و سخنان و معارف وی آورده امام یافعی میگوید که اکثر شیوخ مغرب به شیخ
عبد القادر نسبت دارند و بعضی آنند که نسبت به شیخ ابو مدین دارند
این یکی شیخ مغربست و آن یکی شیخ عبد القادر شیخ مشرق رضی الله عنهما
و نفعنا بهما و در کتاب فصوص مذکور است که بعضی ابدال یکی از شیخ
گفتند که با ابو مدین بگوی بعد از آن که سلام ما به وی رسانی که سبب چیست که
ما را هیچ چیز دشوار نمیگردد و مشکل نمیشود و بر تو مشکل میشود و شیخ
با آن مقام که تو داری رغبت داریم و تو با آن مقام که ما داریم رغبت
نداری و در فتوحات مذکور است که یکی از اولیاء الله شنیدم که گفت
یکی از این طایفه گفت که ابلیس را بخواب دیدم از وی پرسیدم که حال تو با شیخ
ابو مدین که امامست در توحید و توکل چونست گفت مثل من با وی چون [illegible]

در خاطر وی اندازم مثل آن کس است که در بحر محیط بول کند از وی
پرسیدند که چرا بول کردی گفت تا بحر محیط ناپاک شود و طهارت بوی
نتوان کرد از این حیثیت که چیزها وابسته باشد مثل من با ولی ابومدین
محالست و هم در فتوحات مذکورست که جلوی جماعه ترک و تحمل
رست شیخ ابومدین فرود می آوردند وی می پرسیدند از وی رسیدند
که تو در نفس خود از آن هیچ اثری می یابی گفت حجر الاسود در وجود
هیچ اثر باز نماند که وی را از تحرک وی بیرون بود آنگه وی را امنا
رسل داد و تمامی پرسیدند که شد گفت همان حجر الاسودم و حکم
آن دارم روزی شیخ ابومدین در بعضی از دیار مغرب گردن خود را
بست کرد و گفت اللهم انی اشهدک و اشهد ملائکتک انی سمعت
و اطعت اصحاب وی پرسیدند که سبب این چه بود گفت شیخ عبد القادر
امروز در بغداد گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله بعد از آن
بعضی از اصحاب شیخ عبد القادر از بغداد آمدند و خبر دادند که شیخ عبد القادر
در همان وقت آن گفت هر گاه که شیخ ابومدین این شنودی که و ما اوتیتم
من العلم الا قلیلا گفتی آن آنمه کی که خدای تعالی بار او داده است از علم از آن

ست بلکه عادت بر دوام و بسیاری از آن رسیده ایم لیس
حاصلا لهم علی الدوام و هم در فتوحات گوید کان شیخنا ابومدین با
المغرب قد ترک الحرفة و جلس مع الله تعالی علی ما یفتح الله له وکان
علی طریقة عجیبة مع الله فی ذلک لیس فانه ما کان یرد شیئا یرد فی
الیه مثل الامام عبد القادر الجیلی سواء غیر ان عبد القادر کان یتفق
فی الظاهر لما یعطیه الشرف فقیل یا ابا مدین لم لا تحترف و لم تقول
بالحرفة فقال الضیف عندکم اذا نزل بالقوم عزم علی الاقامة کم توقیت
زمان وجوب ضیافته علیهم قالوا ثلثة ایام قال و بعد الثلثة ما لو اخبر
و لا یقعد عندهم حتی یخرج فهم قال الشیخ الله اکبر نصفونا نحن اضیاف ربنا
تبارک و تعالی نزلنا علیه فی حضرته علی وجه الاقامة عنده الی الابد فضیفت
الضیافة فانه تعالی ما دل علی کریم خلق بعبده الا کان هو اولی بالاتصاف
به قالوا نعم قال و ایام ربنا کما قال کل یوم کالف سنة مما تعدون فضیفتنا
بحسب ایامه اذا اقمنا عنده فی ثلثة الاف سنة و انقضت و لا تحرک
توجه اعتراضکم علینا و نحن نموت و تنقضی الدنیا و یبقی لنا فضلة عنده
تعالی من ضیافتنا فاستحسن ذلک منه المعترض و ما نظر فی هذا الفصل آن کسی

منهم و کان ابومدین قدس سره یأمر اصحابه باظهار الفاقة فان لم تکن عندهم
الا الله روزی شیخ ابومدین برکنار دریا میگذشت جماعتی از کافران
فرنگ ویرا اسیر کردند و بکشتی خود درآوردند دید که آنجا جمعی از مسلمانان
را اسیر کرده اند چون شیخ در کشتی قرار گرفت کافران بادبان برکشیدند
تا روانه شوند هرچند جهد کردند کشتی از جای نجنبید با وجود آنکه باد
قوی می جست ایشانرا یقین شد که کشتی نخواهد رفت با کدیگر گفتند
این اسیر از این مسلمانان که حالی کرده ایم می شاید که وی از ارباب
شیخ را اجازت دادند تا از کشتی بیرون رود گفت بیرون نمی روم
تا همه مسلمانان را نگذارید چون چاره ندیدند همه را آزاد کردند فی الحال کشتی
روان شد وی گفته دلیل ظاهر الحق لم یبق معه خبره وهم وی گفته لیس للقلب الا
وجهة واحدة فالی ای وجهة توجهت حجبت عن غیرها وهم وی گفته
لا یصل الی صریح الحریة من علیه من نفسه بقیة وهم وی گفته من رأیته یدعی
مع الله حالا لا یکون علی ظاهره منه شاهد فاحذروه ومن کان انما انسه
من العطار فما یشم رائحة الفقر ومن خطابه رضی الله عنه قوله اوقفنی ربی عزوجل
بین یدیه وقال یا شعیب قد صاحت یا ذا عن عنک قلت یا رب عطاک

قال

420

قال وما ذا عن یمینک قلت یا رب قضاک قال یا شعیب قد ضاعفت
لک هذا وغفرت لک هذا طوبی لمن رآک او رای من رآک و کان شیخنا
ابومدین قدس سره یقول فی هذه الآیة فاذا فرغت من الاکوان
فانصب قلبک لمشاهدة الرحمن والی ربک فارغب فی الدوام ومن علامة
الکاذب الباطل فی ظهوره فانه یحقق ظهوراته واعطا منک بعد [illegible] حتی یوفی حق
ثباته و هم وی [illegible] آورده گفت روزی عند شیخنا ابی العباس الحرینی باشبیلیه
[illegible] واوردنا اوراد احد اعطاء معروف یرید فقال شخص من جماعة الذی
یریدان یتصدق الاقربون اولی بالمعروف فقال الشیخ من فوره متصلا
بکلام القائل الی الله فمارد ما علی الکبد والله ما سمعتها فی تلک الحالة الا کان الله
تعالی ختمها لی انها کذا نزلت فی القرآن مما حجبت بها واشربها قلبی وکان
جمیع من حضر فلا ینبغی ان یکل نعم الله ولا اهل الله وانهم خلقت وما کلهم
لحکم التبعیة منهم المقصودون بالنعم توفی رضی الله عنه سنة ثمان و تسعین و خمسمائة

٥٢٤

ابوالعباس بن العریف الصنهاجی الاندلسی رحمه الله تعالی

نام وی احمد بن محمد است عالم بود بعلوم وعارف بوجوه قراآت
ومتناهی بود در جمیع روایات مریدان و طالبان بسیار داشت وی جمع شدند

پادشاه وقت را از وی خوفی در دل آمد و وی را طلب داشت و در راه وی فوت
شد بعضی گویند پیش از رسیدن به پادشاه و بعضی گویند بعد از رسیدن و کان
ذلک سنة ست و ثلثین و خمسمائة صاحب فتوحات از شیخ خود ابو عبد الله
الغزالی نقل کرده است که وی گفته روزی از پیش شیخ خود ابن العریف بیرون
آمدم و در صحرا سیر میکردم بهر درخت و گیاه که میرسیدم میگفت مرا بگیر که
مر فلان علت را نفع میرسانم و فلان چیز را دفع میکنم و مرا از آن
حال حیرتی روی نمود در پیش شیخ خود بازگشتم و قصه را با وی گفتم شیخ فرمود
که مانا از برای این خدمت تو کرده بودیم این کار از مکان الضار والنافع
حین قال لک الاشجار انها نافعة و ضارة فقال یا سیدی التوبة شیخ گفت حق
تعالی ترا امتحان و آزمایش کرده است و اگر نه من از خدای تعالی بشنودمی
کردم نه تغیر او و علامت صدق توبه تو آنست که بآن موضع باز گردی و آن
درختان و گیاهها با تو هیچ سخن نگویند ابو عبد الله بآن موضع بازگشت از آن
سخنان هیچ نشنید خدای را سبحانه و تعالی سجده شکر بجا آورد و بسوی شیخ
بازگشت و آنرا با وی بگفت شیخ گفت الحمد لله الذی اختارک لنفسه ولم
یدعک الی الکون مشلک من اکرانه توفی رحمه الله سنة ست و ... و خمسمائة

ابو الربیع الکفیف المالکی رحمه الله تعالی

وی از مریدان ابو العباس است ابن العریف روزی با اصحاب گفت اگر فی المثل دو مرد
باشند و هر یکی را ده دینار باشد یکی از ایشان یک دینار صدقه کند
و نه دینار نگاه دارد و دیگری نه دینار صدقه کند و یکی نگاه دارد
کدام از ایشان فاضلترست گفتند آنکه نه دینار صدقه کند شیخ گفت چرا
وی فاضلترست گفتند از آن سبب که وی بیشتر تصدق کرده است
شیخ گفت الحمد گفتند خوبست اما روح مسئله را ندانستید و در سما تو
ماند گفتند آن کدام است گفت آنکه آن مرد دو را اول مال برابر فرض
کردیم آنکه نه دینار داد در آمدن وی در مقام فقر بیش از آن کس است
که یک دینار داد پس نسبت وی بفقر زیاده باشد پس وی افضل باشد حدیث
نبوی وارد است بآن معنی که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله گفتن
نجات گوینده یا نجات آن کس که از برای وی گویند اثر
تام است شیخ ابو الربیع گفته است که من این ذکر را هفتاد هزار بار
گفته بودم ولیکن بنام کسی معین ساخته نبودم تا روزی بر مائده طعامی
حاضر شدم با جماعتی و با ایشان کودکی صاحب کشف بود و در آن وقت

که آن کودک دست بطعام برد و ناخورده ناگاه بگریست گفتندش
چرا گریستی گفت اینک دوزخ را مشاهده میکنم و مادر خود را در وی
در عذاب می بینم شیخ ابو الربیع گفت در باطن خود گفتم خداوندا تو
میدانی که هفتاد هزار بار کلمهٔ لا اله الا الله گفته‌ام از آن جمله آزادی
مادر این کودک از آتش دوزخ معین کردانیدم گفت چون من این نیت
در باطن خود تمام کردم آن کودک بخندید و بشاشت نمود گفت مادر خود
را می بینم که از آتش دوزخ خلاص یافت گفت الحمد لله پس بطعام خوردن
مشغول شد با جماعت شیخ ابو الربیع میگوید که مرا صحت خبر نبوی
درین باب بکشف آن کودک معلوم شد و صحت کشف آن کودک بخبر نبوی
و هم شیخ ابو الربیع گفته است که در بعض سیاحات تنها میرفتم چون شب شدی
مرغی می آمد و نزدیک من شب میگذرانید و با من حکایت میکرد و سخنی
که بهم میگفت یا قدوس یا قدوس چون بامداد شدی پرها بر هم زدی و گفت
سبحان الرزاق و پرواز کردی **عدی بن مسافر الشامی ثم الهکاری**
رحمه الله تعالی با شیخ عقیل منبجی و شیخ حماد دباس صحبت
داشته بود و بر وی خلق بسیار جمع شدند و در جبل هکاریه که از نواح موصل

است

است از خلق منقطع گشت و آنجا زاویه بنا کرد و مردم آن نواحی
همه مرید و معتقد وی شدند در سنه سبع و خمسین و خمسمائه از دنیا
برفت و قبر وی در آن دیار از مزارات متبرکه است و وی را کرامات
و آیات ظاهر است و در تاریخ امام یافعی مذکور است که یکی از مریدان وی را
در یکی از صحراها در غایت انقطاع از خلق صحبت با شیخ عدی گفت ای شیخ
متحیرم که درین صحرا از خلق منقطع باشیم چه بودی که اینجا آبی بودی
که با آن طهارتی میکردیم و چیزی که قوت شدی شیخ برخاست آنجا و سنگی برکند
بود آبی ریگی زرد و چشمه‌ای شیرین روان شد آن [illegible] و دیگری زرد و درخت انار
برست درخت را گفت ای درخت بکوه [illegible] باذن الله تعالی یک انار شیرین
و دیگر ترش و آن درخت انار بود که در دنیا [illegible] شد عن الشیخ
یعقوب بن اسماعیل بن عبد الصمد قال وصف لی عدی بن مسافر و یوما الشیخ
عقیل المنبجی فاطنب فی ذکره فقصدت بابه [illegible] الکسان [illegible]
لی [illegible] ان انظر فیها فنظرت شخصی ثم تواری عنی شخصی فنظرت
[illegible] ولا شخصی علی [illegible] وجهه [illegible] ثم ذهب فالشیخ عقیل مدة ساعة
[illegible] ثم تواری عنی فظهر لی شخصی عن الشیخ عبد القادر [illegible]

تعالی وان الحالة التی مات علیها الشیخ عدی بن مسافر وکان نبی علیه کثیرا و شهید
ابن السلطان شیخ احمد بن ابی الحسن الرفاعی رحمه الله تعالی
علیه ذو المقامات العلیة والاحوال السنیة خرق الله سبحانه علی یدیه
العوائد وقلب له الاعیان واظهر العجائب ولکن اصحابه فیهم الجید والردی
یدخل بعضهم النیران ویلعب بالحیات وما عرفه الشیخ ولا صلحاء اصحابه
نعوذ بالله من الشیطان وی از اولاد بزرگوار امام موسی کاظم است رضی الله
تعالی عنه و نسبت خرقه وی به پنج واسطه بشیخ شبلی میرسد
از شیخ ابو الحسن علی که خواهرزاده وی است نقلست که یک روز بر در
خلوت وی نشسته بودم پیش وی آواز کسی شنیدم چون نظر کردم پیش وی
کسی نشسته بود که هرگز ندیده بودم ساعتی دراز با هم سخن گفتند پس آن
شخص از روزنی که در دیوار خلوت شیخ بود بیرون آمد و چون برق
خاطف در هوا بگذشت پیش شیخ در آمدم و پرسیدم که این
که بود گفت تو ویرا دیدی گفتم آری گفت او کسی است که خدای تعالی
بحر محیط را بوی محافظت میکند و یکی از رجال اربعه است و اوست
که مهجور شده است اما نمیداند گفتم یا سیدی بسبب مهجوری وی چیست گفت

وی در یکی از جزایر بحر محیط مقیم است اکنون سه شبانه روز متصل باران
بخاطر وی گذشت که کاش این باران در عمارات بودی بعد از آن
استغفار کرد و بسبب این اعتراض مهجور شده است پس گفتم یا سیدی
ویرا بمهجوری وی اعلام کردی گفت نی شرم داشتم گفتم اگر فرمایی
من ویرا اعلام کنم گفت میتوانی گفتم آری گفت سر در گریبان خود در کش سر در کشیدم
آوازی بگوشم رسید که یا علی سر برآر سر برآوردم خود را در یکی از جزایر
بحر محیط دیدم در کار خود حیران شدم برخاستم و اندکی رفتم آن مرد را دیدم
بروی سلام کردم و آن قصه را با وی بگفتم سوگند بر وی دادم که هر چه
بگویم چنان کن گفتم چنان کنم گفت خرقه مرا در گردن من کن و مرا بر روی در زمین
می کش و منادی می کن که این سزای کسی است که بر خدای تعالی اعتراض کند خرقه را
در گردن وی کردم و خواستم که ویرا بکشم هاتفی آواز داد که ای علی ویرا
بگذار که ملائکه آسمان بر وی بزاری در آمده اند و گریان شده اند و خدای
تعالی از وی خشنود گشت چون این آواز شنیدم بیخود شدم چون بخود
باز آمدم خود را پیش خال دیدم و الله ندانستم که چون رفتم و چون آمدم
وقتی کسی از سیدی احمد تعویذی طلبید و کاغذ پیش وی نهاد که بنویسد اگر

سیاهی خود را کاغذ را کرفتی وی سیاهی نبشتی وقتی برای شخصی
بی سیاهی نوشت و قدری مدید غایب بود بعد از آن آن کاغذ را باز
آورد و بر سبیل امتحان و کفت ای شیخ برای من غایبی نوشتی حق را در آن
کاغذ بنکریست کفت ای فرزند این کاغذ نوشته است و نوی فرا دادر
دو تن از اصحاب وی بصحرا رفتند و با هم نشستند و حکایه میکردند
یکی از آن دو دیگری را پرسید که ترا در مدت ملازمت سیدی احمد چه
حاصل شده کفت تو هر تمنایی که میخواهی بکن کفت ای سیدی میخواهم
که نامهٔ آزادی ما از دوزخ همین ساعت از آسمان فرو آید آن دیگر
کفت کرم خدای تعالی بسیارست و فضل وی بی نهایت
درین حال که ایشان درین مقال بودند ناگاه ورقی سفید از آسمان
فرو افتاد و از ان در گذشتند در آن شیخ بوسه زدند بیش سیدی آمدند
و از حال خویش خبر دادند آن ورق را بوی دادند چون سیدی
در آن ورق بنکریست خدای را سجده کرد و چون سر از سجده برداشت
کفت الحمد لله الذی أرانی عتق أصحابی من النار فی الدنیا قبل الآخرة
کفتند ای سیدی این ورق سفید است کفت ید قدرت بسیاهی

نویسد

نویسد این بنور نوشته شده است و کفته اند که وی را با کمال اشتغال بعبادات
اشعار لطیف بوده است منها شعر اذا جن لیل الهم قلبی بذکرکم · انوح
کما ناح الحمام المطوق · وفوقی سحاب یمطر الهم والاسی · وتحتی بحار
بالهوی تتدفق · سلوا ام عمرو کیف بات اسیرها · تفک الاساری دونه
وهو موثق · فلا هو مقتول ففی القتل راحة · ولا هو ممنون علیه فیطلق ·
و بعضی کفته اند این ابیات را از قوال شنیده است و بر آن رفته از دنیا
متوفی رضی الله عنه یوم الخمیس الثانی والعشرین من جمادی الاول سنة ثمان
وسبعین وخمسمائه **حیاة بن قیس الحرانی قدس الله**
سره العزیز صاحب الکرامات الخارقة والانفاس الصادقة
والاحوال الفاخرة والانوار الباهرة والمقامات العالیة والمناقب السنیة
وی یکی از آن چهار کس است که شیخ ابو الحسن قرشی کفته است که چهار
تن دیده ام از مشایخ که در قبور خود تصرف میکنند چنانکه احیا میکنند
معروف کرخی و شیخ عبد القادر و شیخ عقیل منبجی و شیخ حیاة حرانی
قدس الله تعالی سره یکی از اصحاب وی کفته است که در زمین دریا نشستیم
چون میان دریای هند رسیدیم باد مخالف برخاست و موج عظیم شد

٥٣٨

وکشتی شکست من بر تخته پاره ماندم موج مرا بجزیره انداخت بسی
بگشتم هیچ کس ندیدم خرابه بسیار بود در آنجا ناگاه بمسجدی رسیدم
که در وی چهار کس نشسته بودند سلام گفتم جواب من دادند و حال من
پرسیدند حال من پرسیدند حال ایشان گفتم و باقی روز پیش ایشان نشستم
و از حسن توجه و کمال اقبال ایشان بحضرت حق سبحانه امری عظیم مشاهده
کردم چون شب رسید شیخ حیوة حرانی درآمد آن جماعت پیش وی دویدند
و سلام کردند پیش وی رفت و نماز خفتن بجماعت گزاردند و تا طلوع فجر
در نماز ایستادند و شنیدم که شیخ حیات مناجات درآمد و در آخر
گفت یا حبیب التائبین و یا سرور العارفین و یا قرة عین العابدین
و یا انیس المنفردین و یا حرز اللاجئین و یا ظهیر المنقطعین و یا من حنت
الیه قلوب الصادقین و یا من انست به افئدة المحبین و علیه عکفت
همم الخاشعین بعد از آن بگریست گریستنی سخت دیدم که انوار ظاهر
شد که فرا گرفت جمله آن مکان را روشن شد چون روشنی شب چهارده
بعد از آن شیخ حیات از مسجد بیرون آمد آن جماعت را گفتند که در عقب وی
بیرون رفتم دیدم که زمین بجای آب شد و دریا و کوه ها بیرون ... در زمین ...

۵۳۹

از دور دیده می شود و هر گامی که برمی دارد ... می شنودم که گفت
برکت حیات ... و درآمدیم زمانی بحران رسیدیم مردم همه در
نماز آمده بودند و شیخ حیات ساکن حران بوده است تا از دنیا رفته است
در سنه احدی و ثمانین و خمسمائه **شیخ جاکیر قدس الله تعالی**
روحه شیخ ابو الوفا فاروی گفته است و طاقیه خود بدست شیخ
علی هیتی برای وی فرستاده است و وی را بتکلیف حضور نکرده است و گفته است
من از خدای تعالی درخواستم که جاکیر را از جمله مریدان من گرداند خدای تعالی
وی را بمن بخشید و شیخ جاکیر در اصل از کردان بوده در صحرائی از صحراهای
عراق یک روزه سامرا متوطن شده و آنجا بوده تا در سنه تسعین و خمسمایه
از دنیا رفت و قبر وی همانجاست وی گفته من شاهد الحق عزوجل
سقط الکون من قلبه و هم وی گفته ما اخذت العهد علی احد حتی رأیت
اسمه مرقوما فی اللوح المحفوظ من جملة مریدی و ...
... احد طرفیه بالمشرق والآخر بالمغرب لو اشرت به الی جبال الشوامخ ...
یکی از اصحاب وی گفته که روزی پیش وی بودم ... که آواز ... شنودم
سادات ... ایستادم ...

خواجه داوود و ندبر ما خواجه بود و فلان و فلان از آن خواجه‌ها خورده و ...
نگاه دیگر کرد و گفت این جا طایفه است که برای ما داده و فلان وقت خواجه ...
و فلان و فلان از وی خواهند خورد و به یک شیخ با از وی علیحدت ...
که هرچه شیخ گفته بود واقع شد یکی شیخ را دید در آمد و از آن کوه سنگی بکنار کرد

شیخ ابو عبدالله محمد بن ابراهیم القرشی الهاشمی رحمه الله تعالی

امام العارفین و دلیل السالکین صاحب الاحوال الفاخره
والکرامات الباهره نحو کشفه العالم من نطق عن سر کرت و الاطلاع علی عواقب
امر کرت وی گفته که روزی در منا بودم تشنه شدم هیچ آب نیافتم و با من
هیچ نبود که با آن آب خورم برفتم تا جایی رسیدم که از آنجا آب کشیدندی ماهی
گذاشتم بران جمع آمده بودند و آب می‌کشیدند یکی از ایشان را گفتم که قدری
آب در این رکوه کن مرا رد وا زد و ... و ملتفت حتی خشم تا که
بار بگیرم و بسیار شکسته خاطر بودم دیدم که در برکه آب شیرین افتاده است
برداشتم و بخوردم و رکوه را از آب کرده پیش اصحاب آوردم از آن بخوردند
قصه را با ایشان گفتم انکار کردند تا آب گرفته آب فتند و آن از آن
بود نسیم کرامتی بود از آیات الهی و من الشیخ من کشانا قال الشیخ ابو عبدالله

قدس سره

قدس سره فی بعض قری و معه جماعة من اصحابه فوصلوا القریة عامرة بالبیوت
والبساتین ولم یروا فیها احدا فسأل الشیخ عن سبب خلوها فقیل له ان بها تمساحا
یسکن ومن یسکنها من الناس اخذه فخطفه وقد اغرق اهلها فی القری فقال
الشیخ لبعض الفقراء ادع علی صوتک فی ارجاء القریة معاشر الجان قد امرکم
القرشی ان ترتحلوا من هذه القریة ثم لا تعودوا الیها ولا تؤذوا احدا من اهلها
فما کان الا من خالف منکم هلک قال فجعل الرجل ینادی الیها والفقیر دا
یسمعون من القریة جلبة وضجیجا فقال الشیخ ارتحلوا ام لم یبق منهم فیها احد مع
اهل القریة وعادیتهم وعمرت بالناس لم یتأذ احد منهم من الجان بعد ذلک
من کلامه ما فی الرجو واعز من الاخ فی الله فاذا ظفرت به فاشدد یدک علیه
من لم یحفظ الادب ادرکه العطب ومن لم یصحب الفقراء بالادب حرم برکتهم من
اعظم النقم وروء النقص علی العبد وسوء الشر من لم یکن فی قلبه شیء
ثم یتحی منه فی حرکاته لم تتم له امر توفی رحمه الله سنة تسع وتسعین وخمسمائة

ابو الحسن علی بن حمید الصعیدی المعروف بابن الصباغ رحمه الله تعالی

صاحب احوال بلند و مقامات ارجمند بود و کرامات بسیار
و خوارق عادات بی شمار از وی ظاهر شده امر وی راسخ بود و معنی ...

پسرش هم صباغ باشد بروی کران آمد که وی بصحبت صوفیه میرفت و ط
ایشان می ورزید و از صباغی فارغ می‌ماند روزی پدرش آمد و دید که جامهای مردم
را رنگ نکرده است و وقت گذشته در غضب شد و در دکان تغارهای بسیار
بود در هر یک رنگی دیگر چون غضب بر وی مستولی شد همه جامها را گرفت و در یک تغار
نهاد و غضب پدرش زیادت شد و گفت دیدی که چه کردی جامهای مردم
ضایع کردی هر یکی رنگی خواسته بودند و تو همه را یک رنگ کردی ابو الحسن دست
در آن تغار کرد و همه را یکبار بیرون آورد و هر یکی آن رنگ شده بود که صاحبش
خواسته بود چون پدرش آن بدید حیران بماند و وی را بسلوک راه صوفیه بازگذاشت
و از صنعت صباغی منع ننمود و عادت وی آن بود که مدام که نام کسی را
در لوح محفوظ از مردان خود ندیدی در صحبت خود راه ندادی روزی
شخصی از وی طلب صحبت کرد شیخ ساعتی سر در پیش افکند و گفت نزدیک ما هیچ
وظیفه خدمتی نمانده است که بآن قیام نمایی آن شخص مبالغه کرد که از آن چاره نیست
گفت هر روز مبرز و کنیف شستن خلاهای آن و بعد از مدتی که آن کار کرد دست تهی
آمد که خلاها را پاک می‌کرد و نمیداخت و ترک صحبت فقرا کرد و شبی در خواب
دید که قیامت قایم شده است و مردم بر صراط میگذرند بعضی بسلامت میگذرند

و بعضی در آ

٤٢٧

٥٤٢

و بعضی در آتش می‌افتند عزیزی طلبید که دست در وی زند نیافت متحیر
بماند ناگاه دید که کنیف شسته از آن شستهای خلاها بر روی آتش می‌رود و وی
بر بالای آن در آمد و از آن آتش بیرون رفت و نجات یافت بر سالک
تمول ذلها از خواب در آمد پیش شیخ رفت چون چشم شیخ بر وی افتاد گفت
که کار ترا خدمتی پیش از این نمانده است از شیخ استغفار کرد و بسر کار خود
توفی رضی الله عنه سنه ثمانی عشره و ستمایه ابو اسحاق بن طریف
رحمه الله تعالی وی از مشایخ شیخ محیی الدین ابن العربی است و در فتوحات میگوید
که وی از بزرگترین مشایخی است که من دیده‌ام و از وی امر کرد که کسانی که
او را می شناسند خود اولیاء الله اند گفتند چون چنین است یا ابا اسحق گفت
زیرا که هر که ایشان را در حال بیرون میبیند تا آنست که در حق وی خیر و نیکوی
میگوید یا غیر آن اگر خاصه در حق خیر میگویند که صفت میکنند مگر آنچه صفت
وی شده است اگر خاصه وی محل این صفت نبودی بدین صفت
نشتی مر آن را صفت نکردی پس این شخص نزدیک من از اولیاء الله است
اگر خاصه در حق من میگوید صاحب هواست و گفت که خدای تعالی
مرا از حال من اطلاع داده است پس این کس هم از اولیاء الله است رحم

در فتوحات مذکور است که شیخنا ابا عمران موسی بن عمران المرتلی
رضی الله عنه باشبیلیه و هو یقول للخطیب ابی القاسم بن عفیر و قد انکر
ابو القاسم ما یذکر اهل هذه الطریقه یا ابا القاسم لا تفعل فانک ان فعلت اصبت
بین حرمانین لا تری ذلک من نفسک ولا تؤمن من غیرها و ما لم یحصل به ذوق
فلا تقدح فیه شرعا و عقلا ثم استشهد علی ذکره و کان ابو القاسم
منصفا فرجعت عنده ما قال بدلیل تسمعه من غیر بغیة فانه کان محدثا تائبا
الله صدره للقبول ببرکة الشیخ ابی عمران فاحمد والله اخوانا حسب
نعلکم الله ممن قرع سمعه اسرار الله المخبوءه فی قلوب التی اختص الله بها من
شاء من عباده فلا تکونوا اول الملبس مومنین بها ولا تحرموا التصدیق بها
فتحرموا خیرها قال الشیخ ابو عبد الله القرشی قدس سره لقیت من المشایخ
قریبا من ستمائه شیخ واقتدیت باربعه ابی زید القرطبی والشیخ ابی ربیع
المالقی والشیخ ابی العباس الجوزی والشیخ ابی اسحاق ابن طریف رضی الله
تعالی عنهم ابن الفارض الحموی المصری قدس الله تعالی کنیت وی ٥٤٣
ابو حفص است و نام وی عمر از قبیله بنی سعد است قبیله حلیمه رضیعه
رسول صلی الله علیه وسلم حموی الاصل بوده و مصری المولد و المحتد و وی

از اکابر

از اکابر علماء مصر بوده و فرزند وی شیخ کمال الدین محمد گفته است که وی گفت
که در اول تجرید و سیاحت از پدر خود اجازت میخواستم و در وادی ابها
و کوهها که بر دو طرف مصر بود میگشتم و بعد از شبانه روزی که باش
از جهت خاطر وی باز میگشتم و پیش وی می آمدم چون مدتی بر آمد
یافت تجرید و سیاحت و سلوک طریق حقیقت بالکلیه مشغول گشتم
اما بر من هیچ چیز از آن طریق فتح نمی شد تا از آن که روزی خواستم
که بیکی از مدارس مصر در آیم دیدم که بر در مدرسه پیری بقال
وضو میساخت و وضوی بر ترتیب مشروع اول دستهای خود
بشست بعد از آن پایها را بعد از آن مسح سر کشید بعد از آن روی
را بشست و گفتم عجب از این پیر در این سن در دیار اسلام بر در مدرسه در میان
فقها مسلمانان وضو میسازد نه بر ترتیب شرع آن پیر در من نگریست
و گفت ای عمر بر تو در مصر هیچ فتح نمیشود و صبحی که ترا دست دهد در
زمین حجاز و مکه خواهد بود قصد آنجا کن که وقت فتح تو رسیده است
دانستم که وی از اولیاء الله است و مراد وی از آن وضو بر غیر ترتیب
اظهار جهل و تلبیس بر حال بوده و پیش وی بنشستم و گفتم ای سیدی من کجا

مکه کجا غیر موسم حج است هیچ رفیقی همراهی نیافت مدتی بنشست بود و وی
کرد و گفت اینک مکه پیش روی تست نظر کردم مکه را دیدم وی را گذاشتم و روی
بمکه نهادم و مکه از نظر غایب نشد تا بآنجا درآمدم و ابواب فتوح بر من
گشاده شد و آثار آن متزاید گشت در کوهها و وادیهای مکه سیاحت میکردم تا آنکه
بوادیی مقیم شدم که از آنجا تا مکه ده شبانه روز راه بود و صلوات
خمس را در حرم شریف بجماعت حاضر می‌شدم و با من در شدن و آمدن شیری
عظیم الخلقه همراهی میکرد و چون شتر زانو در می‌آمد و میگفت یا سیدی ارکب
و من هرگز سوار نشدم تا پانزده سال بر من گذشت ناگاه آواز آن شیخ
بقال بگوش من رسید که یا عمر تعال الی القاهرة احضر وفاتی تعجیل تمام کردم
آمدم و دیدم که محتضر است بر وی سلام کردم و وی نیز بر من سلام گفت
و دیناری چند بمن داد که باین تکفین و تجهیز من کن و حمالان تابوت مرا
دیناری بده و بفلان موضع مرا از قرافه و ...وید که آن همان موضع است
که اکنون قبر شیخ ابن الفارض آنجاست پس گفت تابوت مرا در آن موضع بنه
و منتظر می‌باش که مردی از کوه فرود آید با وی بر جنازه من نماز گذار آنگاه منتظر
باش تا حق تعالی چه کند چون وی وفات کرد بوصیت وی عمل کردم و تابوت

وی را

وی را در آن محل که گفته بود نهادم و دیدم که مردی از کوه فرود آمد چون برق
شتابان و ندیدم که پای وی بر زمین آمد چون وی را شناختم شخصی بود
که پیاده در بازارها می‌گشت و مردم با وی تسخر میکردند و بر وی سیلی
میزدند گفت ای عمر پیش رو تا بر وی نماز کنیم پیش رفتم و دیدم که میان
زمین و آسمان مرغان سبز و سفید با ما نماز میکردند چون از نماز فارغ
شدیم یک مرغ سبز عظیم الخلقه از میان ایشان فرود آمد و نزد پای وی بر تابوت وی
نشست و تابوت وی را فرو برد و با دیگر مرغان پیوست و همه تسبیح گویان
می‌پریدند تا از نظر غایب شدند من از آن حال تعجب کردم آن مرد گفت یا عمر
اما سمعت ان ارواح الشهداء فی جوف طیر خضر تسرح فی الجنة حیث
شاءت هم شهداء السیوف و اما شهداء المحبة فکلهم اجسادهم و ارواحهم
فی جوف طیر خضر و هذا الرجل منهم یا عمر و من نیز از ایشان بودم از من زلتی در
وجود آمد مرا از میان ایشان برانده‌اند و اکنون در بازارها مرا تعزیر میکنند
و بر آن زلت تأدیب میکنند و وی را دیوانیست مشتمل بر عیون معارف و عیون
لطایف که یکی از قصاید آن قصیده تائیه است که مقصد و مخاطب
است بکمال خویش و قد اشتهرت هذه القصیدة بین مشایخ الصوفیة و غیرهم من الفضلاء

بعد از تحقیق شهرت کرد و این قصیده نزد بسیار
میان مشایخ صوفیه و غیر ایشان
از فضلا و علما

و العلما و علی الحقیقة آنچه بعد از سیر و سلوک تمام در آن قصیده از حقایق
علوم دینیه و معارف ذوقی و جودی و وجدانی کاملان اولیا و اکابر
محققان مشایخ روح الله تعالی ارواحهم اجمعین جمع کرده است
و چنین نظمی رایق فایق گفته اند که کسی دیگر را میسر نشده است و میسور نیست
مگر از اهل فضل و هنر بلکه مقدور اکثر نوع بشر نتواند بود بیت من کل
لطف فیه لوح کاشف فی کل معنی منه حسن باهر بحر و لکن اللفظ
الیسر مزن و لیکن الغیوث جواهر شیخ رضی الله عنه فرموده است
که چون قصیده تائیه گفته شد رسول را صلی الله علیه و سلم بخواب دیدم
فرمودند که یا عمر ما سمیت قصیدتک فقلت یا رسول الله انرا لوایح
الجنان و روایح الجنان نام کرده ام فقال رسول صلی الله علیه
و سلم لا بل سمها نظم السلوک فسمیتها بذلک و حکایت کرده اند
از اصحاب وی که گفتن وی این قصیده را نه بر قاعده شعرا بود بلکه گاه
وی را جذبه می رسید و در روز هفته یا ده روز تمامش از خود غایب بود
و چون بخود حاضر میشد املا میکرد سی بیت یا چهل یا پنجاه آنچه خداوند
سبحانه بروی در آن غیبت فتح کرده بود بعد از آن ترک آن میکرد

تا آن وقت

تا آن وقت که مثل آن حالت معاودت کردی شیخ شمس الدین ایکی
رحمه الله که از اصحاب شیخ صدر الدین قونویست قدس الله تعالی سره
و شیخ الشیوخ وقت خود بوده گفته است که در مجلس شیخ ما یعنی شیخ
صدر الدین علما و طلبه علم حاضر میشدند و در انواع علوم سخن میگذشت
و ختم مجلس بر بیتی از قصیده نظم السلوک میشد و حضرت شیخ بر آن
بزبان عجمی سخنان عزیب و معانی لدنی میفرمود که فهم آن نتوانستی
کرد مگر کسی که از اصحاب ذوق بودی و گاه بودی که در روز دیگر گفتی
که در آن بیت معنی دیگر بر من ظاهر شده است و معنی غریب تر و دقیق تر از
آن گفتی و بسیار میفرمود که صوفی باید که این قصیده را یاد گیرد و با کسی
فهم آن کند معانی آنرا شرح کند و هم شیخ شمس الدین گفته است که شیخ سعید
فرغانی تمامی همت خود در فهم آنچه شیخ میفرمود آورده بود و تعلیقی میکرد
اولا آنرا بفارسی شرح کرد و ثانیا بعربی و آن همه از برکت انفاس شیخ
است و شیخ صدر الدین قدس الله سره قال الامام الیافعی رحمه الله تعالی و قد احسن
یعنی الشیخ ابن الفارض فی قصیدته راح المحبة و فی دیوانه المشتمل علی لطائف
المعارف و السلوک و المحبة و الشوق و الوصل و غیر ذلک من الاصطلاحات

والعلوم الحقیقیة المودعة فی کتب مشایخ الصوفیة ومن تلک مصنفاتها فی بیان النبت

المشهور • هنیئا لاهل الدیر کم سکروا بها • وما شربوا منها ولکنهم هموا

علی نفسه فلیبک من ضاع عمره • ولیس له فیها نصیب ولا سهم • وقال ایضا

من المشهور انه وقع للشیخ شهاب الدین السهروردی رضی الله عنه مغص

بعض حاجة فاتی الیه الشیخ الناظم رحمه الله بقصیدة واستمر فی الغرض

شعر وانشا وقال الی ان قال • اهلا بما لم اکن اهلا لموقعه • قول

المبشر بعد الیاس بالفرج • لک البشارة فاخلع ما علیک فقد • ذکرت ثم علی

ما فیک من عوج • فقام الشیخ شهاب الدین رحمه الله وتواجد ومن

عنده من شیوخ الوقت الحاضرین وکان المجلس عامرا بالشیوخ اجلا

وسادة من الاولیا فخلع علیه هو والحاضرون [illegible] خلعة

وقتی از شیخ ابن الفارض هفوه صادر شد و بر آن مواخذ گرد

و معصی عظیم که بر فلک نور کرد روح وی مفارقت کند و این

بیت حریری خواند • من ذا الذی ما ساء قط • ومن له الحسنی فقط

در هوا ندا شنید از آسمان کسی میگوید اما تحضی [illegible] • محمد الهادی

الذی علیه جبریل هبط • شیخ برهان الدین ابراهیم جعبری رحمه الله تعالی

مدتی است که در نواحی جعبر در سیاحت بوده‌ام و جاهای وحدت البداوة

و فضا در صحبت میگذرانم که ناگاه عرادی خونی از عالم لطف ملذذ شد و این

بیت میخواند • شعر • فلم تهونی ما لم تکن فی فانیا • ولم تفن ما لم تجتلی

فیک صورتی • و دانستم که آن شخص نجمی است و پی وی بجستم و

پیراهن گرفتم و گفتم این شعر کیست گفت این از انشای شیخ

شرف الدین ابن الفارض است گفتم اکنون وی کجاست گفت مشی

این سخن وی را از حجاز میشنیدم و اکنون از جانب مصر می‌آید و حالا

وی محتضر است و مامورم که ملازم باشم در وقت انتقال وی حاضر شوم

بروی نماز گذارم و اکنون بسوی وی میروم و بسوی مصر متوجه شدم و

پیش وی بشتافتم و چون آنجا رسیدم شیخ در حالت نزع بود گفتم

السلام علیک ورحمة الله وبرکاته

و علیک السلام یا ابراهیم بنشین و بشارت باد ترا که تو از زمرهٔ

اولیای خدای سبحانه و تعالی گفتم تو شهیدی میدانم که این بشارت مر ترا

از حضرت حق سبحانه که از زبان تو میگذرد گفتم که خبر ابراهیم

اول من اولاد الطیبان که بنام حق ابراهیم است و مرا در تعظیم

ابراهیم گفت و لکن لیطمئن قلبی نصیب من نیست که از خدای درخواستم
که در وقت انتقال مرا کاملی از اولیاء الله حاضر شود و تو حاضر شدی
پس ملاحظه تو اثر ایمان بایمان نظر کردم که بهشت بر روی متمثل شد چون با آن
نظر کرد گفت او گریه عظیم درگرفت و بانگ وی بغرفه بر رفت و این
بیتها خواندن گرفت   ان کان منزلتی فی الحب عندکم ما قد لقیت
فقد ضیعت ایامی   امنیة ظفرت روحی بها زمنا الیوم احسبها اضغاث
احلام گفتم ای سیدی این مقام بزرگست گفت ای برادر [illegible]
کدرنی بود گویند است وعزتک ما عبدتک خوفا من نارک ولا رغبة
فی جنتک بل کرامة لوجهک الکریم ومحبة فیک و آن مقام آن
مقام است که من آنرا طلب کرده ام و عمری در جست و جوی آن بسر برده
ام پس بعد از آن آرام گرفت و جنید از آن شد که من سلام کردم و وداع
و گفت در تجهیز من جماعة حاضر باشید و در زیر فلان نخل دفن کنید و سه روز
بر سر قبر من باشید بعد از آن صلاة فوت و بعد از آن بمحافظت و مناجات
مشغول شد شنیدم که قائلی میگفت که آمد آمد و می گفت شنیدم تا آنکه
[illegible] تا گفتم او می گفت الا و هم قد طال الی احبائی

نظرة و کم من دمار دون مرمای طلبت   بعد از آن چندان
گشاده روی بحق پیوست دانستم که مقصود وی مرید دیدن و مراد وی
در کنار شیخ [illegible] و شیخ ابراهیم جعفری گفته است که در
وقت انتقال وی جمعی کثیر از اولیاء الله حاضر بودند بعضی را میشناختم و
بعضی را نشناختم و از آن جمله بود عزیزی که سبب فوت من بوی شنیده بودم
و من در عمر خود جنازه از آن بزرگوارتر ندیده بودم مرغان سفید
بسیار بر سر آن روز بسیار دیدم و مردم بسیار بر محمل آن گرد آمده بودند
و روح مقدس حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم حاضر آمده بود و بر وی
نماز میگزارد و ارواح انبیا و اولیا و انس و جن طایفه بعد طایفه نماز
میگزاردند [illegible] سبب وقوع [illegible] حاضر [illegible] شنیدم
هر کسی در آن نخیلی میگفتند این وقوع [illegible] است که در مجلس دعوی مقام
بلند حکایه و بعضی غیر آن میگفتند و همه از سر کار محجوب بودند الا ما شاء الله
خواجه خبر روز وفات دفن کردند بمقتضای وصیت وی سه روز آنجا
اقامت کردم و بعضی احوال عجیب و غریب مشاهده کردم که عقول
از ادراک آن عاجز است وفات شیخ برهان الدین [illegible]

۵۲۴

از کبار بزیارت وی رفته بودند و دیدند که خاک بسیار گرد قبر وی
و گرد چراغ نشسته این بیت خواند • ساکنین الی العقیق حتی عسوتم
علیها تربة الذل بین المقابر • بعد از آن بنجا آمدا و گرد ما از رفته شد
و بدامن مبارک خود می روبید تا حوالی قبر او پاکیزه شد توفی رضی الله عنه
فی الثانی من جمید الاولی سنة اثنتین و ثلثین و ستمائة ابو اسحق ابراهیم بن
معضاد الجعبری رحمه الله تعالی کنیت وی ابو اسحق است صاحب
انفاس طاهره و مقامات فاخره بوده مذهب وی نحو کلی و نعتی خود
الناس و ما دوست بوده و شیخ عبدالقادر گیلانی قدس الله تعالی روحه گفته اند
• انا بین الافرخ المائد وجها طربا من فی العلیا زیاده شیمت
شیخ ابراهیم رحمه الله آن چنین گفته است • انا جود المرفاض
الماء زیره • عطاء لی لیست ارکان الوجیب • روزی یکی از شاگردان
وی در آمد و گفت که دو بیت شنیده ام که مرا بسیار خوش آمده است
گفت کدام است آن برخواند که • و قائلة انفقت عمرک مسرفا
علی معرف فی تیهه و دلال • فقلت لها کفی عن اللوم اننی • شغلت
بمعنی بحر وصاله • شیخ ابراهیم گفت این مقام تست و نه مقام شیخ

۵۲۵

نقلست که گفته که چون اجل وی نزدیک شد بموضع قبر خود آمد و گفت یا
شیخ فرحا ترک زبیر و آنجا متمکن شد الی الکرد و یدا علیتی و مرضی شد و عظیم
و او درخت حی بوده است فی سنة سبع و ثلثین و سبعمائة شیخ محیی الدین
محمد بن علی بن العربی قدس الله سره العزیز وی مقتدی قائلان
بوحدت وجود است و بسیاری فقها و علما ظاهر در وی طعن کرده اند
و بعضی از فقها و جماعتی از صوفیه و مرا از برکت وی داشته اند مجموعه بعضها
عظمها در حوالکلاسه مرحاکرها و وصفوه بعلو المقامات و اطراء عظیما
بطول ذکره من الکرامات بالجدا و ذکره الامام الیافعی رحمه الله فی تاریخه و مرا
انشاد لطیف غریبه و اخبارها در عجیب مصنفات بسیار دارد
یکی از کبار مشایخ بغداد در مناقب وی کتابی جمع کرده است و
در آنجا آورده که مصنفات حضرت قدس سره از پانصد زیادت است و
حضرت شیخ بالتماس بعضی از اصحاب رساله در فهرست مصنفات
خود نوشته و در آنجا زیادت از دویست و نجاه کتاب
نام برده مشهور در تصوف و بعضی در غیر آن و در خطبه آن رساله گفته
که قصد من در تصنیف این کتب نه چون سایر مصنفان تصنیف

و مولف بوده گفته‌اند که سبب بعضی تصنیفات آن بوده که مرا از حق سبحانه

واردی می‌رسید که نزدیک بود که مرا بسوزد خود را به بیان بعضی از آن

مشغول می‌ساختم و سبب بعضی دیگر آنکه در خواب یا در مکاشفه از

حق تعالی مأمور می‌شدم در تاریخ امام یافعی رحمه الله تعالی مذکور است که

وی را با شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی روحهما اتفاق

ملاقات و اجتماع افتاده است و هر یک از ایشان در دیگری نظر کرده‌اند

و از یکدیگر مفارقت نموده‌اند بی آنکه در میان ایشان کلامی واقع شود

بعد از آن وی را از حال شیخ شهاب الدین پرسیدند گفت رجل

مملو من قرنه الی قدمه من السنة و شیخ شهاب الدین را از حال وی پرسیدند

گفت بحر الحقایق و نسبت خرقه وی در تصوف به یک واسطه

به شیخ محیی الدین عبدالقادر گیلانی قدس الله تعالی سره می‌رسد و نسبت دیگر

وی در خرقه بخضر علیه السلام می‌رسد به یک واسطه قال رضی الله عنه

لبست هذه الخرقة المعروفة من ید ابی الحسن علی بن عبدالله بن جامع

ببستانه بالمقلی خارج الموصل سنة احدی و ستمائة و لبسها ابن جامع

من ید الخضر علیه السلام فی الموضع الذی البسنیها فیه

و علی تلک الصورة من غیر زیادت و نقصان و نسبت دیگر

بخضر علیه السلام بی‌واسطه قال رضی الله تعالی عنه صحبت

الخضر علیه السلام و تادبت به و اخذت عنه فی وصیة اوصانیها

التسلیم لمقالات الشیوخ و غیر ذلک و وی را ...

خرق العادة ... یمشی علی الجمر و علی الارض ... العواء ...

اسباب طعن طاعنان در وی کتاب فصوص الحکم است و منشأ

طعن طاعنان یا تقلید و تعصب است یا عدم اطلاع بر مصطلحات

وی یا غموض معانی و حقایقی که در مصنفات خود درج کرده است و این

شمه‌ای از حقایق و معارف که در مصنفات وی خصوص فصوص و

فتوحات اندراج یافته است در هیچ کتاب یافته نمی‌شود و از مجلس این

طایفه ظاهر نشده است و این فقیر از خدمت خواجه برهان الدین ابونصر

پارسا قدس سره چنین استماع دارد که می‌گفته‌اند که والد بزرگوار

ایشان در کتاب فصل الخطاب قال بعض اکابر العارفین

و از آن حضرت شیخ است قدس سره روی الشیخ موید الدین الجندی

فی شرحه لفصوص الحکم عن شیخه الشیخ صدر الدین القونوی قدس سره

رضي الله عنه قال لما وصلت الى بحر الروم من بلاد الروم عزمت على ركوبه
ان لا اركب البحر الا بعد ان اشهد تفاصيل احوالي الظاهرة والباطنة الوجودية
مما قدره الله سبحانه علي ولي ومني الى اخر عمري فتوجهت الى الله سبحانه بحضور
تام وشهود عام ومراقبة كاملة فاشهدني الله سبحانه جميع احوالي مما يجري
ظاهرا وباطنا الى اخره حتى صحبة ابيك اسحق بن محمد وصحبتك واحوالك
وعلومك واذواقك ومقاماتك وتجلياتك ومكاشفاتك وجميع
حظوظك من الله سبحانه ثم ركبت البحر على بصيرة ويقين وكان ما كان ويكون
من غير اخلال واختلال وهم در فتوحات اورده است حكايت حال
خود ولقد بشرنا الله ورسوله وما جاء به مجملا ومفصلا مما وصل الينا
من تفصيله وما لم يصل الينا او لم يثبت عندنا فنحن مؤمنون بكل ما
جاء به في نفس الامر اخذت ذلك عن ابوي اخذ تقليد ولم يخطر لي ما
للنظر العقلي فيه من جواز واحالة ووجوب فعملت على ايماني
بذلك حتى علمت من اين امنت وبما ذا امنت وكشف الله عن بصري
وبصيرتي وخيالي فرايت بعين البصر ما لا يدرك الا به ورايت بعين
البصيرة ما لا يدرك الا به ورايت بعين الخيال ما لا يدرك الا به فصار الامر

لي مشهودا والحكم المتخيل المتوهم بالتقليد موجودا فعلمت قدر من
اتبعته وهو الرسول المبعوث الي محمد صلى الله عليه وسلم وشاهدت جميع
الانبياء كلهم من ادم الى محمد عليهم السلام واشهدني الله تعالى المؤمنين
بهم كلهم حتى ما بقي منهم من احد ممن كان ويكون الى يوم القيمة خاصهم
وعامهم ورايت مراتب الجماعة كلها فعلمت اقدارهم واطلعت على
جميع ما امنت به مجملا مما هو في العالم العلوي وشهدت ذلك كله فما
زحزحني علم ما رايته وعاينته عن ايماني فلم ازل اقول واعمل ما قاله وعمله لقوله
صلى الله عليه وسلم لا لعلمي ولا لعيني ولا لشهودي فواخيت بين الايمان
والعيان وهذا عزيز الوجود في الاتباع فان من نزله الاقدام الاكابر انما
يكون هنا اذا وقعت المعاينة لما وقع به الايمان فيعمل على عين لا على ايمان
فلم يجمع بينهما ففاته من الكمال ان يعرف قدره ومنزلته فهو وان كان من
اهل الكشف فما كشف الله له قدره ومنزلته فجهل نفسه فعمل على المشاهدة
والكامل من عمل على الايمان مع ذوق العيان وما انتقل ولا اثر فيه العيان
وما رايت لهذا المقام ذائقا بالحال وان كنت اعلم ان لله رجالا في العالم لكن
ما جمع الله بيني وبينهم في روية اعيانهم واسمائهم فيمكن ان يكون منهم و

تا جمعت بین عنده واسمه وکان بسبب ذلک انّی خالف نفسی فطالبی حاجتی ان
یطلعنی علی کون من الاکوان ولا حادثة من الحوادث وانما علوت نفسی
مع الله ان یستعملنی فیما یرضیه ولا یستعملنی فیما یباعدنی عنه وان
یخصنی بمقام لا یکون لمتبع اعلی منه ویواسکنی فیه جمیع من فی العالم
ثم تمادیت ذلک فانی عبد محض لا اطلب التفوق علی عباده بل جعل
فی نفسی من الفرح انی اتمنی ان یکون العالم کله علی قدم واحده فی اعلی المراتب
فخصنی الله بخاتمة امر لم یخطر لی ببالی فشکرت الله تعالی بالعجز عن شکره
مع توفیقی فی الشکر حقه وما ذکرت ما ذکرته من حالی للفخر لا والله وانما
ذکرته لامرین الامر الواحد لقوله تعالی واما بنعمة ربک فحدث وای نعمة اعظم
من هذه والامر الاخر لیسمع صاحب همة فیحدث فیه همة لاستعمال نفسه فیما
استعملتها فینال مثل هذا فیکون معی وفی درجتی وانه لا ضیق ولا
حرج الا فی المحسوس شیخ صدر الدین قدس سره در کتاب فکوک
می‌فرماید که شیخ ما را خاطره بود مخصوص که چون خواستی که بحال کسی اطلاع یابد
نظر بوی کردی و از حال اخروی و دنیوی او خبر کردی در باب جمیع احوالهم
از فتوحات مذکور است که شیخ میگوید که وقتی مرا از رسیدند روزگاری

بر من کند دانستم که ما دیگر از دوم که محجوب از انام بوده‌ام جمیع تمام
فتح نشخیصی یکیست بجای و دوم و مرا آن هیچ شعوری نه بحاجب نه
بحل آن و نه هیچ چیز از عالم محسوس باری که میگویم مرا بعد از افاقت
کردند من نحوه شنیدم دانستم هر چه از من اندیشه شده بود چون حرکات
تمام بود که از روی صادر شده بود وی از ان آگاه نبود دانستم که حق
سبحانه و تعالی وقت مرا از من محفوظ داشته بود و با من چنان
کرده بود که با شبلی کرده بود که وی را در اوقات نماز بوی باز میداد
تا نمیدانم که وی را آن شعوری بود یا نه جنید قدس سره گفتند
الحمد لله الذی لم یجر علیه لسان ذنب و هم در فتوحات مذکور است که
حضرت شیخ ابن بنت فرمود که ه یا من یرانی ولا اراه کم [illegible]
و لا یرانی یکی از اصحاب گفت چون گوئی که لا یرانی و میدانی که او را
می‌بیند پس بدیهه گفت ه یا من یری فی مجرماً و لا اراه اخذا کم [illegible]
مشاهد و لا یرانی لا یراه و هم در فتوحات آورده است که بعد از [illegible]
میکردم شخصی دیدم که طواف میکند که وی کسی را مزاحمت نکرده و کسی
وی را زحمت نمی‌داد [illegible] دانستم که روحی است

مستحسن شده سر او وی نگاه کردم و بر وی سلام کردم و جواب گفت
بار دوم با وی همراهی کردم و میان ما سخنان واقع شد دانستم که احمد
سبتی است از وی پرسیدم که چرا از روزهای هفته روز شنبه بکسب مشغول گشتی
گفت از آن جهت که خدای تعالی روز یکشنبه ابتدا بخلق عالم کرد و در روز جمعه
فارغ شد پس در آن شش روز که وی در کار ما بود من در کار وی بودم
و برای حظ نفس خود کاری نکردم چون شنبه آمد از برای خود کردانیدم و
بر روی بکسب مشغول بودم از برای قوت آن شش روز دیگر از وی شیخ
سؤال کردم که در وقت تو قطب زمان که بود گفت من بودم پس چون او
کرد و در رفت و چون بجای که نشسته بودم آمدم یکی از اصحاب من گفت مردی
غریب دیدم که در تکرار تو نشسته بود و با تو در اطواف سخن میکرد که بود
از رکی آمده بود قصه او را بگفتم حاضران تعجب کردند و هم در موضع
یکی از مصاحبان ما گفت که دختر فلان پادشاه که خلق را از وی منفعت
بسیارست و نسبت شما اخلاص و اعتقاد تمام دارد بیمار است با آنجا
شیخ آنجا رفت شوهر وی استقبال کرد و شیخ را بر بالین وی آورد و دید که
نزع است گفت زود تر او را دریابید پیش از آنکه برود شوهر گفت چون ما در تیم او را

گفت وی را ما از خدا دیت کامل و مرا آورده اند تا بنزع و رنج جان کندن
در توقف افتاده و خبر جسم خود بگشاد و بر شیخ سلام کرد و شیخ وی را
از آن هیچ باک نیست ولیکن آنجا دقیقه ایست که بعد از آنکه ملک الموت ارسال
تعالی از من میگردد چاره نیست از بدلی ما ترا از وی خلاص کردیم اکنون را از
روح خود مطلبید باز نخواهد گشت مگر آنکه جانی قبض کنند تو اگر زنده
باشی خلق را از تو منافع بسیارست و تو نیاز عظیم القدری و
فدای تو کسی نشاید جز عظیم القدر مراد حضرت است که دوستترین حضرت
منعیک من تو فدای تو میسازم بعد از آن وی ملک الموت کرد
گفت بی آنکه جانی ببری نزدیک بروم و کار خود بکنی روح جان دختر
مرا بگیر بدل آن که وی را از خدای تعالی خریدم بعد از آن شیخ پیش دختر
خود رفت و وی را هیچ بیماری نبود گفت ای فرزند روح خود را به من
بخش زیرا که تو قائم مقام دختر پادشاه نمیتوانی بود در منفعت گفت ای
جان من در حکم تو است ملک الموت را گفت جان وی را بگیر و حال دختر شیخ
بر دو بس شیخ ابن العربی رضی الله عنه میگوید که نزدیک بانست که او را آنکه
بیمار شد و جان مریض باز خرید چاره نیست و لازم است کردن

عوض جان دیگر دهند زیرا که ما از خود این مشاهده کردیم که جان کسی
را خریده ایم و هیچ جان در عوض نداده ایم و هم وی در فتوحات می آرد که
در سنه ست و ثمانین و خمسمایه در مجلس حاکم رفت یکی از علما که مذهب
فلاسفه رفتی و اثبات نبوت چنانکه مسلمانان کنند نکردی و انکار
خوارق عادات و معجزات انبیا علیهم السلام کردی و اتفاقا
فصل زمستان بود و در مجلس منقل آتش افروخته بودند آن فلسفی گفت
که عامه میگویند ابراهیم را علیه السلام در آتش انداختند و نسوخت
و این محال است زیرا که آتش بالطبع محرق است مر اجسام قابله را
پس تاویل کرد و گفت مراد بآتش مذکور در قرآن آتش غضب
نمرود است و مراد بانداختن ابراهیم در آن آتش آنست که آن
غضب بروی واقع شد و مراد بآنکه آن آتش وی را نسوخت
آنکه غضب را بروی نراند بجهت غلبه ابراهیم بروی بدلیل و حجت
چون این فلسفی از کلام خود فارغ شد بعضی از حاضران مجلس
و ظاهر گشت که شیخ ما آن خود را میخواهد گفت چه میگویی که ترا
تصدیق کنم که خدای تعالی گفته است که آتش بر ابراهیم علیه السلام برد و

سلام گردانیدم بما نماییم و مقصود من از این رفع انکار معجزه
ابراهیم است علیه السلام نه اظهار کرامت خویش آن منکر گفت که
این نمیتواند بود گفت این آتش که در این منقل است همان آتش است که
میگویی بالطبع محرق است گفت هست منقل را برداشت و آتشها را در دامن منکر
ریخت و زمانی بگذاشت و بدست خود هر طرف میگردانید و جامه
نسوخت تا آن آتش را در منقل ریخت و منکر را گفت دست خود را بیار
چون دست وی نزدیک آتش رسید بسوخت پس گفت دیدی سوختن
و ناسوختن آتش بفرمان خداوند است سبحانه منکر
اعتراف نمود و ایمان آورد و هم در فتوحات می آرد که شیخ ابو العباس
حریری در سنه ثلث و ستمایه در مصر با من گفت که با شیخ ابو عبدالله قربانی
در بازار می رفتیم و وی برای فرزند صغیر خود قطره گرفته بود و فقیر
طرفی گوینده از شیشه که در آنجا بول کنند و جماعتی مردم صالح با ما بودند
جایی نشستیم و چیزی خوردیم خاطر من قرار گرفت که بجهت آن خورش
قندی شیره شکر بگیر نظر می نمود گفتند آن قطره نیست و شیخ با ما که در آنجا
نشسته آن شیره را در آنجا کرد چون بخوردیم همه مردمان برانگیخته شدند

با ابو عبد الله مرغیم و قصه در دوست وی رحمه الله ذکر من ابو عبد الله
قرافی بر دو شنیدیم که از آن تصریه او را آمد که بعد از آنکه اولیای خدای
تعالی در من خبری خورده باشند من جایگاه بول و پاکی شوم سوگند
بخدای تعالی که همچنین بخواهم بود از دوست وی محبت و ترس او باید
و خورد بشکست و از آن صورت حالی عجب در ما تصرف کرد شیخ
کورست رضی الله عنه که با شیخ ابو العباس گفتم که شما از موعظه
آن تصریه غافل شده اند مقصود آن نیست که شما تو هم کرده اید بسیار
ظرفها که در آنجا کسانی بهتر از شما خبری خورده اند و جایگاه بالاکی
شده بلکه مقصود از آن تنبیه شما بوده است که بعد از آنکه دلهای شما موضع
معرفت خدای تعالی شده است نمی باید که آن را موضع اغیار گردانید و در آنجا
خبرهایی که خدای تعالی از آن نهی کرده است جای دهید و آنکه گفت
اشارت بآنست که می باید که مثل حق سبحانه همچنین بشکسته پس شیخ ابو
العباس انصاف داد که ما از نکته تو و موعظه وی غافل بودیم و هم وی ذکر
می آرد که لقیت شیخا صدوقا صاحب حال علی قدم ابی یزید
البسطامی بلا اختلاف فی شغله له اولال فی ادراک قال لی یوما انی منذ حسن

سنه

سنه ما خطر لی فی نفسی خاطر سوء یکرهه الشرع و هم صاحب فتوحات گفته
که رأیت احدا تحقق بمثل هذا الا نفسه مثل الشیخ ابی عبد الله الدقاق قدس
سره بمدینه فاس من بلاد المغرب ما اغتاب احدا قط و لا اغتیب عنده
احد قط و کان یقول بهذا من نفسه و ربما کان یقول لم یکن بعد ابی بکر الصدیق
رضی الله عنه اصدق منی و هم در فتوحات می آرد که یکی از احوال
من با شاه تلمسان بوده است نام وی یحیی بن یعان و در زمان وی شیخی بوده
که وی را ابو عبد الله تونسی می گفته اند از خلق منقطع گشته بوده و در بیرون
تلمسان در موضعی بعبادت مشغول می بوده روزی از آن موضع
بتلمسان می رفته یحیی بن یعان و خیل و حشم در راه بوی رسیده و وی را
گفته اند که این شیخ ابو عبد الله تونسی است گرانسب باز کشیده و بر وی
سلام کرده و جامه های فاخر در بر داشته است رسیده که ایها الشیخ با این
جامه ها که من پوشیده ام نماز روا هست شیخ بخندید یحیی گفته است چرا
می خندی گفت از نادانی و کم عقلی تو حال بحال سگی مانند که در مردار
افتاده باشد و از آن سیر خورده باشد و سراپای وی از خون و نجاست
وی آلوده باشد چون وقت بول آید پای خود بر دارد که تا از آن بول شسته

بوی نرسد شکم تو از حرام پر برآمده و مظالم عباد در گردن تو است
و تو از آن می‌ترسی که بار تو در حق مهار روزت باز نخیزی یحیی بن معاذ بگرست
و از اسب خود فرود آمد و ترک سلطنت کرد و ملازم شیخ شد
چون سه روز پیش شیخ بود شیخ دستمالی آورد و گفت این دستمال را هم
پر خس و هیزم کن و بیش فروش ریسمان بسته و هیزم بر سر خود می‌نهاد
و به بازار می‌آورد و مردم وی را بعد از سلطنت با آن حال می‌دیدند
و می‌گریستند هیزم را می‌فروخت و مقدار قوت خود نگاه داشت و باقی
را صدقه می‌کرد و همیشه در شهر خود بود تا درگذشت و چنین گویند که کسی از
شیخ التماس دعا کرد گفت التماس دعا از یحیی بن معاذ کنید که وی از
پادشاهی بدین راه آمد و شاید که اگر آن منقول بودی از بهر نسبت شیخ رکن
الدین علاء الدوله قدس سره بزرگی و کمال حضرت شیخ رضی الله عنه
در بسیاری از حواشی فتوحات اعتراف نموده است چنانکه در خطاب
بوی نوشته که ایها الصدیق و ایها المقرب و ایها الولی و ایها
العارف المحقق و این حواشی حالا بخط وی بر کنار فتوحات موجود است
اما وی در آن معنی که حضرت حق را وجود مطلق گفته است تخطئه کرده

تخطئه

تکفیر کرده است و بعضی از اهالی عصر که سخنان هر دو شیخ را تتبع بسیار کرده‌اند
و به هر دو اعتقاد و اخلاص تمام داشت و در بعضی رسایل خود نوشته است که
توحید میان ایشان خلاف نیست و تخطئه و تکفیر شیخ رکن الدین علاء الدوله
شیخ را رضی الله عنه راجع به آن معنی است که وی از کلام شیخ فهم کرده
نه به آن معنی که مراد شیخ است زیرا که وجود را سه اعتبار است یکی اعتبار
وی بشرط شیء که وجود مقید است و دوم بشرط لا شیء که وجود عام است
سوم لا بشرط شیء که وجود مطلق است و الحق شیخ رضی الله عنه ذات حق
را سبحانه وجود مطلق گفته به معنی اخیر است و شیخ رکن الدین علاء الدوله
آن را بر وجود عام حمل کرده و در نفی و انکار آن مبالغه نموده با آنکه وجود
بودن به اطلاق وجود ذات به معنی اخیر اشارت کرده است چنانکه در بعضی
رسایل فرموده است که الحمد لله علی الایمان بوجوب وجوده و تنزهه عن ان
یکون مقیدا محدودا او مطلقا لا یکون له الا مقیدا به و وجود چون
مقیدی محدود و نشاید و مطلقی نباشد که وجود وی موقوف نشیند بر مقید بالضرورة
مطلق خواهد بود لا بشرط شیء که هیچ یک از تقید و عموم مشروط است
قیود و تعینات شرط ظهور وی است در مراتب نه شرط وجود وی فی حد ذاته

و در راهی که میان شیخ رکن الدین علاء الدوله رسید که شیخ محیی الدین اعرابی
که حق را وجود مطلق گفته است در عیادت آن مخاطبات نامه فرموده که من
این نوع سخنان را قطعا نمیخواهم که بزبان رانم کاشکی که ایشان نیز نگفتندی
چه سخن مشکل کمتر روا نیست اما چون گفته شد ناکام تاویل می باید کرد تا
درویشان را شبهه در باطن نیفتد و نیز در حق بزرگان بی اعتقاد نشوند
شنیدیم که محیی الدین اعرابی ازین سخن چه خواسته است آنکه وحدت را در کثرت
ثابت کند و چون مطلق گفته است تا مزاج دویم را اثبات تواند کرد که
مزاج وحدت است یکی الحمد لله و لم یکن معه شیء و دویم را هر آینه اثبات
دویم آنکه الان کما کان و شرح این مشکلتر است او خود که اثبات می کند کم
مخلوقات در وحدت حق هیچ رؤیت نکند وجود مطلق در خاطر او
آماده است چون بکیفیت عشق او برین معنی راه یافته بوده است و بر او خوش آمده و از
دیگر که نقصان لازم می آید غافل مانده و بس چون مقصود وی اثبات وحدانیت
بوده است حق تعالی از وی عفو کرده باشد هر که از اهل قبله اجتهادی کرده
در کمال حق اگر خطا کرده است بر نیز بکیفیت چون مراد او کمال حق بوده
از اهل نجات خواهد بود و مصیب از اهل درجات. ولد الشیخ رضی الله عنه

بمرسیه

بمرسیه من بلاد الاندلس لیلة الاثنین السابع عشر من رمضان سنة ستین و خمسمائة
و توفی لیلة الجمعة الثامنة والعشرین من شهر ربیع الآخر سنة ثمان و ثلثین و ستمائة بدمشق
و دفن بظاهرها فی سفح جبل قاسیون و حالا بصالحیه مشهور است

شیخ صدر الدین محمد بن اسحق القونوی قدس سره

کنیت وی ابوالمعالی
جامع بوده است میان جمیع علوم چه ظاهری و چه باطنی و چه عقلی و چه نقلی
میان وی و خواجه نصیر الدین طوسی اسوله و اجوبه واقع است و مولانا
قطب الدین علامه شیرازی در حدیث شاگرد وی است و کتاب جامع الاصول
بخط خود نوشته است و بر وی خوانده و بآن افتخار میکرده و ازین طایفه شیخ
مؤید الدین جندی و مولانا شمس الدین ایکی و شیخ فخر الدین عراقی و شیخ سعید
الدین فرغانی قدس الله تعالی ارواحهم و غیر ایشان از اکابر در صحبت وی
بوده اند در صحبت وی بروش اهل الله با شیخ سعد الدین حموی صحبت داشته
و خواسته که از وی سوالات کرده شیخ بزرگ رضی الله عنه در آن وقت که
از بلاد مغرب متوجه روم بود در بعض سیاحات خود بوقت ولادت وی
استعداد و علوم و کمالات و احوال و معاملات وی و مرجع در تتمه عمر و بعد از
مفارقت در برزخ و بعد از برزخ مروی گذشت و خواهد گذشت مکاشف

۵۰۴۶

بفتح نا ... و سکون واو و سکون نون ... نسبت بقونیه ... احوال ... [illegible]

شد بل شهد احوال اولاده الاقلین و مشاربهم و مقاماتهم و علومهم و
تجلیاتهم و اسمائهم عند الله و علیته کل واحد منهم و احوالهم و اعمالهم
و کل ما یجری لهم و علیهم الی آخر اعمارهم و بعد المفارقة فی برازخهم و ما بعدها
و چون بقونیه رسید بعد از ولادت وی و وفات پدرش بعقد نکاح شیخ
در آمده بود وی وحدت وجود بر وجهی که مطابق عقل و شرع باشد جز به تتبع تحقیقات
وی و فهم آن کما ینبغی میسر نمیشود و ویرا تصنیفات است چون تفسیر فاتحه و مفتاح
الغیب و نصوص و فکوک و شرح حدیث و کتاب نفحات الهیه
بسیاری از واردات قدسیه خود را در انجا ذکر کرده است و هرکس میخواهد
که بر کمال وی در این طریق فی الجمله اطلاعی یابد گو از مطالعه کن که بسی از
احوال و اذواق و مکاشفات و منازلات خود را در انجا نوشته
است و در انجا میگوید که در سابع عشر شوال سنه ثلث و خمسین و ستمائه
در واقعه طویله حضرت شیخ را دیدم و میان من و وی سخنان بسیار گذشت
در اثار و احکام الهی بحثی چند گفتم بیان من ویرا بسیار خوش آمد چنانکه روی
وی از بشاشت آن در خشیدن گرفت سر مبارک خود را از ذوق
می جنبانید و بعضی از آن سخنان را اعاده میکرد و میگفت ملیح ملیح میگفتم

بل سیدی

یا سیدی ملیح تو بی که ترا قدرت آن هست که آدمی را تربیت کنی
و بجائی رسانی که چنین چیزها را دریابد و بمعنی که اگر تو انسانی با سوی
همه لاشی اند بعد از آن بوی نزدیک شدم و دست ویرا بوسیدم
و گفتم مرا بتو یک حاجت دیگر مانده گفت طلب کن گفتم میخواهیم که تحقق
بکیفیت شهود دایم ابدی تو مر تجلی ذاتی را و گفت ای عنی بذلک
حصول ما کان حاصلا من شهود التجلی الذاتی لا حجاب بعده و لا استتار
لکمّل دونه گفت آری و سوال مرا اجابت کرد و گفت آنچه خواستی مبذول
است با آنکه تو خود میدانی که مرا اولاد و اصحاب بودند و بسیاری از
ایشان را کشتم و زنده گردانیدم و مرد آنکه مرد و رسید آنکه کسی شد
و هیچ کدام را این معنی میسر نشد گفتم سیدی الحمد لله علی اختصاصی بهذه
الفضیلة اعلم انک حی میت و سخنان دیگر گفتم که افشای آن نمی
شاید آنگاه از آن واقعه در آمدم و المنة لله علی ذلک میان وی و میان
مولانا جلال الدین رومی قدس سره اختصاص و محبت و صحبت بسیار بوده است
روزی مجلس عظیم بوده و اکابر قونیه جمع و شیخ صدرالدین بر صدر صفه
بالای سجاده نشسته بود و حضرت مولوی در آمد شیخ سجاده خویش را

نوی گذاشت مولانا نشست و گفت بعبارت چه جواب گویم که بر
سجاده شیخ خواستم نشست شیخ فرمود که برگذاشته تو نشین و برکنج گوشه من نشینم
خدمت مولانا نشست شیخ فرمود که بسجاده که نشست ترا نشاید ما را
نیز نشاید سجاده را برداشت و دور انداخت خدمت مولانا [illegible] وی
وفات کرده است و وصیت نماز خود بوی کرده گویند که شیخ شرف الدین
قونوی از شیخ صدر الدین قدس سره پرسید که من این الی این و ما الحاصل
فی البین شیخ جواب داد که من العلم الی العین والحاصل فی البین التجدد
نسبة جامعة بین الطرفین ظاهرة بالحکمین

٥٤٧

شیخ مؤید الدین الجندی رحمه الله تعالی وی از شاگردان و مریدان شیخ صدر الدین است
جامع بوده است میان علوم ظاهری و باطنی بعضی مصنفات شیخ بزرگ را چون
فصوص الحکم و مواقع النجوم را شرح کرده است و ماخذ سایر شروح فصوص شرح
وی است و در آنجا تحقیقات بسیار است که در سایر کتب نیست و کمال وی
از آن معلوم میشود و گفته وی گفته است که خدمت شیخ صدر الدین قدس سره خطبه
فصوص را از برای من شرح کرد و در اثنای آن واردی غیبی روی ظاهر شد و از
آن ظاهر و باطن مرا فرو گرفت آنگاه در من تصرفی کرد عجیب و مضمون کتاب بتمام
در شرح خطبه مفهوم من گردانید و چون این اثر از من دریافت گفت که
من نیز از حضرت شیخ درخواستم که کتاب فصوص را بر من شرح کند خطبه را
شرح کرد و در اثنای آن در من تصرفی کرد که مضمون تمام کتاب را معلوم
من از این حکایت مسرور شدم و دانستم که مرا بهره تمام خواهد بود بعد از آن
مرا فرمود که از آن شرحی بنویس پس در حضور وی اجلالا للقدره و امتثالا لامره
خطبه را شرح کردم و بشیخ وی گفت در محل بیان این معنی که تحمل را قوت طبیعی در
جمیع مواطن هست بعد از مفارقت از این نشأه تو که در بغداد بودم
در منزل من فرود آمده بود که دعوی می‌کرد که مهدیست و از من آن
دعوی گواهی طلبید چون گفتم که پیش خدای تعالی گواهی میدهم که تو مهدی نیستی
و دروغ میگویی با من معادات و دشمنی برخاست و جماعتی را از ملاحده
و نصیریه جمع کرد و ایشان را با بذای من دلالت کرد پناه بروحانیت
شیخ بزرگوار شیخ محیی الدین اعرابی بردم و بجمعیت همت متوجه شدم دیدم که
ظاهر شد و یک دست خود بر من و دو دست آن مدعی را بگرفت و یک
دست دیگر مرد و پای وی را او گفت میش زنم گفتم یا سیدی حکم از آن
تست پس برگشت و در رفت و من برخاستم و متعجب شدم و آن مدعی با اتباع

خود بقصد ایذای من اجتماع کرده بودند من با ایشان التفات نکردم و بمحراب رفتم و نماز خود بگذاردم و ایشان بر من هیچ دست نیافتند و شر ایشان را خدای تعالی از من بگردانید بعد از آن با جمعی بر دو صف نیز بر کرد و مسافر شده بودم و وی گفت که از شیخ خود شیخ صدر الدین شنیدم که شیخ ابن الفارض را با خضر علیه السلام اتفاق ملاقات افتاد گفت از برای موسی بن عمران صلوات الله علیه بر من شیر [?] از آنچه از اول ولادت وی تا زمان اجتماع وی با خضر گذشته بود مهیا ساخته بودم وی بر سید [?] از آن صبر نتوانست کرد و اشارت بدین معنی است آنکه حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم فرموده [است] که لیت اخی موسی سکت حتی یقص علینا من انبائهما و وی را از طریق ابن الفارض رحمه الله در بیان حقایق و معارف اشعار عربی لطیف است و از آنجمله است این دو بیت که شیخ فخر الدین عراقی در کتاب لمعات آورده

و البحر بحر علی ما کان فی قدم ❁ ان الحوادث امواج و انهار
لا تحجبنك اشکال تشاکلها ❁ عمن تشکل فیها و هی استار

و این بیت دیگر ❁ هو الواحد الموجود فی الکل وحده ❁ سوی انه فی الوهم سمی بالسوی

و شمه [?] از وی بقصیده تائیه فارضیه جوابی گفته است و از آن قصیده است این دو بیت ❁

تماانفک

فما انفک رضائی لکل محبة ❁ و ما زلت مرآة بکل مودة
فمتمتع عنه امتناعی واجب ❁ وصالی الا امکان بعد و قربة

شیخ سعید الفرغانی رحمه الله تعالی رضی الله تعالی

وی از کمل ارباب عرفان و اکابر اصحاب ذوق و وجدان بوده است هیچ کس مسایل علم حقیقت را چنان مضبوط و مربوط بیان نکرده است که وی در دیباچه شرح قصیده تائیه فارضیه کرده و اول آنرا بعبارت فارسی شرح کرده بوده است و بر شیخ خود شیخ صدر الدین قونوی قدس سره عرض فرموده و شیخ آنرا استحسان بسیار کرده است و در آن باب چیزی نوشته و شیخ سعید آن نوشته را بعینه بر سبیل تبرک و تیمن در دیباچه شرح فارسی خود درج کرده است و ثانیا از برای تعمیم و تتمیم فایده آنرا بعبارت عربی نقل کرده و فواید دیگر بر آن مزید ساخته جزاه الله تعالی عن الطالبین خیر الجزاء و وی را تصنیف دیگر است مسمی بمناهج العباد الی المعاد در بیان مذاهب ائمه اربعه رضوان الله علیهم اجمعین در مسایل عبادات و بعضی از معاملات که سالکان راه طریق را از آن چاره نیست و در بیان آداب طریقت که بعد از تصحیح احکام شریعت سلوک راه حقیقت بی آن میسر نیست و تحقق بکمالات بی آن ممکن نیست بی معتقد که ما لا م

[illegible marginal note]

۵ ۸ کم

مر طالب و مرید است و در آنجا آورده که انتساب مریدان به مشایخ
به سه طریقه است یکی بخرقه و دوم بتلقین ذکر و سیوم بصحبت و خدمت و تادب
بآن و خرقه دو است خرقه ارادت و از احراز آنکه شیخ نشستن
روا نباشد و دوم خرقه تبرک و آن از مشایخ بسیار بجهت تبرک ستدن روا
باشد و در بیان خرقه ارادت خود گفته است که وی خرقه پوشیده از
شیخ نجیب الدین علی بن برغش الشیرازی قدس الله تعالی روحه و وی
از شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی و وی از عم خود قاضی وجیه الدین
و وی از پدر خود ابو محمد عمویه و اخی فرج زنجانی دست تبرک در تو شانید
خرقه مبارک دست آن دیگر اما ابو محمد از احمد اسود دینوری خرقه پوشید
و وی از ممشاد دینوری و وی از ابوالقاسم جنید و اما اخی
فرج از ابوالعباس نهاوندی و وی از ابو عبدالله خفیف شیرازی
و وی از ابو محمد رویم بغدادی و وی از جنید رضی الله تعالی عنهم و شیخ
الشیوخ شهاب الدین سهروردی رضی الله عنه نسبت خرقه را تا به
ابوالقاسم جنید رضی الله تعالی عنهم و شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی
رضی الله عنه نسبت خرقه را تا به ابوالقاسم جنید مثل اثبات کرده است و از جنید

تا مصطفی صلی

تا مصطفی صلی الله علیه وسلم بصحبت نسبت داده است نه بخرقه اما شیخ مجد الدین
بغدادی قدس الله تعالی سره در کتاب تحفة البررة آورده است که
نسبت خرقه ما متصل است به پیغامبر صلی الله علیه وسلم بحدیث
متصل معنعن و مشهور آنست که مصطفی صلی الله علیه وسلم خرقه
پوشانید امیر المؤمنین علی را رضی الله تعالی عنه و وی حسن بصری را و کمیل
بن زیاد را و کمیل عبد الواحد بن زید را و وی ابو یعقوب نهرجوری را و
وی عمرو بن عثمان مکی را و وی ابو یعقوب طبری را و وی ابوالقاسم
رمضانی را و وی ابوالعباس بن ادریس را و وی ابو داود خادم را
و وی محمد بن مانکیل را و وی شیخ اسمعیل قصری را و وی شیخ نجم
الکبری را و وی شیخ فقیر را یعنی مجد الدین بغدادی را و فی صحة الاتصال خرقه تا
مصطفی صلی الله علیه وسلم متصل شود و الله تعالی اعلم و اما نسبت تلقین
ذکر این فقیر یعنی شیخ سعید رحمه الله از شیخ خرقه خود که شیخ نجیب الدین علی بن بزغش است
گرفت و وی از شیخ الشیوخ شهاب الدین السهروردی رضی الله عنه
و وی از عم خود شیخ ابو النجیب السهروردی و وی از شیخ احمد غزالی و وی
از شیخ ابوبکر نساج و وی از شیخ ابوالقاسم گرگانی و وی از ابو عثمان مغربی

و وی از ابو علی کاتب و وی از ابو علی رودباری و وی از سید
الطایفه ابو القاسم جنید قدس الله تعالی ارواحهم بعد از آن میگوید
که در نسبت خرقه ارادت و نسبت تلقین ذکر دو شیخ گرفتن مذموم
است اما در نسبت صحبت محمود است لیکن بشرط اجازت شیخ
صحبت شیخ اول چنانکه این ضعیف بعد از مفارقت خدمت و صحبت
شیخ نجیب الدین قدس الله تعالی سره از خدمت مولانا و سیدنا و شیخنا
صدر الحق و الدین وارث علوم سید المرسلین سلطان المحققین محمد
بن اسحاق القونوی قدس الله سره در شرف صحبت و استفاده
و اقتباس فضایل از آداب ظاهر و باطن و علوم شریعت و طریقت
و حقیقت تربیت یافت و منتفع شد غایة الانتفاع و همچنین
از خدمت شیخ ابی محمد بن السکران البغدادی نور الله قبره و از صحبت
غیر ایشان از اکابر امت بهره یافت و منتفع گشت هر چند از عهده
رعایت حقوق و شرایط خدمت و صحبت ایشان نتوانست بیرون
آمدن لیکن ایشان از کرم تحمل فرمودند و از این جماعه را تلقی فرمودند
جزاهم الله عنی احسن الجزاء و نعم   او روده است که از شیخ نجیب الدین

رحمه الله شنیدم که شمس الدین صفی امام جامع شیراز از اکابر صالحان و
پاکان بود و همگی اوقاتش بذکر و تلاوت و انواع عبادت مستغرق
و مشغول لیکن از کسی تلقین ذکر نداشت روزی در واقعه دید که از بیرون
نوری مصور شده مشاهده کرد که از دهان وی منفصل می شد و در بیرون فرو
میرفت نقل کرد و گفت که این علامت خیر نیست چه بنص الیه یصعد الکلم الطیب
بخلاف آنچه ازیشان مشاهده این نقصان مگر بسبب عدم تلقین ذکر است از
مشایخ پس یکی از مریدان شیخ روزبهان بقلی قدس الله سره را دید و
از وی ذکر تلقین گرفت و همان شب در واقعه دید که ذکر را همچو
نوری مشاهده بود که بالا می رفت و آسمانها را خرق میکرد و بعد از آن
بصحبت شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی رضی الله عنه پیوست
و بسعادت آنجا که رسید **شیخ مؤید الدین جندی رحمه الله تعالی**
وی از اکابر اصحاب شیخ محیی الدین عربی قدس الله روحه بوده است
شیخ سعید الدین فرغانی در شرح قصیده تائیه فارضیه آورده است که از شیخ
معین طلحه بن عبد الله بن طلحه البشری العراقی رحمه الله در [illegible]
و ستمائه شنیدم که وی روایت کرد از شیخ عماد الدین محمد بن شیخ شیخ

شیخ نجیب الدین بسکون دال [illegible]

شهاب الدین السهروردی قدس الله سره که گفت یکی از جماعت با او
بودم در میان آنکه خانه میکردم ناگاه دیدم که شیخ مغربی طواف میکرد
و خلقی بوی تبرک می جستند و ویرا زیارت میکردند از ایشان یکی پرسید
کردند که این مرد کیست شیخ شهاب الدین از حال او گفت و سر مرا
و ویرا دعای خیر کرد و دیگر بار گشت و دعای وی را در خود دیدم و امیدوارم
در آخرت نیز برکت آن بمن رسد و من شیخ ابو الحسن بن سیدم که آن کیست گفتند که این
شیخ موسی است که میگویند چون از طواف فارغ شدم و پیش او رفتم و ختم ویرا
خبر کردم که من [illegible] شیخ موسی را دیدم و مرا دعای خیر کرد والله من
بسیار [illegible] گشته بعد از آن حاضران در ذکر مناقب شیخ موسی شروع
کردند و در آن مجلس گفتند که وی را در هر شبانروزی و در روزی که هفتاد
هزار ختم قران می کند والله من خاموش بودم ناگاه یکی از اکابر اصحاب والله
سوی [illegible] دیگر دو گفت راست است این زیادی میگویند من پیش از این
سخن را شنیده بودم و در خاطر من فی الجمله انکاری بود تا آن وقت
که شیخ موسی را در طواف دریافتم در پی وی ایستادم دیدم که
تقبیل حجر الاسود کرد و از اول فاتحه آغاز تلاوت کرد و میرفت یعنی

محمود

٤٤٦

معهود است که مردم در طواف میروند و تلاوت میکرد و چنان
تلاوتی که حرف حرف را فهم میکردند چون همه آن طواف اول را
برابر در خانه که از حجر الاسود تا آنجا که مقدار چهار گام باشد تمامیش
در گذشت یک ختم تمام کرده بود که من کلام آن ختم را حرف بحرف شنیدم
شنیدم والله من با تمام اصحاب تصدیق وی کردند و آنچه گفت قبول کردند
بعد از آن والد مرا از من معنی سوال کرد و گفت این را تفصیل بسط از زمان آن
نسبت به بعضی از اولیاء الله میشود پس چرا می خندید و از قضیه
شیخ الشیوخ ابن سکینه را رضی الله عنه هر روز [illegible] و [illegible]
سجاده های متصوفیان را روز جمعه بمسجد جامع می برد و می انداخت و بعد
از ادای نماز جمعه میبرد و بخانقاه میبرد روزی یکی از سجادها را
بر کتف گرفت تا مسجد برد و بکنار دجله رفت تا غسل جمعه آرد جامها
بیرون کرد و بکنار دجله نهاد و در آب رفت چون سر بیرون کرد
دید که آن دجله جامه جایی دیگر رفته [illegible] کجا است گفتند
این [illegible] کرده از آب بیرون آمد و بشهر در [illegible]
در کان [illegible] و [illegible]

بود جامه دو گزی خود و صاحب دکان بغرامت وا نست کردی صانع
وی را آزمایش کرد و دید که این صنعت را نیک میداند وی را آنگاهی داد و بخانه برد
و دختر خود را باوی نکاح کرد و از وی سه فرزند آمد و مدت سال آن
گذشت روزی بکنار نیل آمد و در آب غوطه خورد و چون سر برآورد خود را دید
که در دجلهٔ بغداد است در همان موضع که پیش ازین هفت سال رفته در آنجا بوده
جامههای وی همچنانکه نهاده بود بر کنار دجله است جامهها را پوشیده و بخانه
آمد دید که سجاده های صوفیان همچنانکه رسم بسته بود بر هم بسته است بعضی
با وی گفتند که زود درویش کن بعضی جماعت بگاه بمسجد رفته اند سجاده ها را
بمسجد برد و بعد از ادای نماز بخانقاه آمده و بمحل بحث مشغول بخانه خود رفت
اهل بیت وی گفتند که مهمانانی که حاضر بوده بودی که بریان کن ماهی بریان کنیم
کجا بند داماسی بریان شده و مهمانان آورده و ماهی خورند بعد از آن سال
شیخ خود را ... آمد و آنچه بروی گذشته بود بیرون اظهار کرد و قضیه را نمود
را بمصر ... نمود که فرزندان را از مصر به بغداد حاضر کن چون آن را
حاضر کرد و آنچه بود درست ... آن شیخ ... رسید که از نور وجد
چرا اندیشه بودی و در خاطر تو چه بود گفت از اول فرزند در خاطر من این بود که

کال بغداد

کال بغداد بود الف سنه و عشر و اربعمائه بود شیخ گفت این واقعه رحمتی از
خدای تعالی بر تو در رفع اشکال و تصحیح ایمان و صفات قدرت خدای
تعالی چه درست است اگر نسبت به بعضی منکران خود زمانی بسط کنند و در زمان
تحقیق آنکه آن کوتاه باشد نسبت به بعضی دیگر و تحقیق این حال در بعضی
از زمان و ازمان که کوتاه را فرا نماید و آنچه در علم ایشان است و زمان بسیار
آنرا صاحب نفحات رحمه الله عنه ذکر کرده است که تحقیق چیزی از جو
حکایت کرده که شیخ از خانهٔ خود بغرض بیرون رفت و ... رفته بود
... رسیده بود بکنار نیل رفت و بآب در آمد و ...
غایب ... همچنان که کسی در خواب ...
کرد ... شده ... سال ... چون ... وی ...
... تمام کرده ...
... و ... گفت ...
... آورده و خانه ...
چون ... کرده ... فرزندان ...
... رسیدند که ... گفت ... سال

۵۵۰

شیخ ... یمنی ... نام وی ...

روزی بر وی ... گذشت و وی را گفت بعد از خفتن پیش تو می آیم

خرم شد و خود را بیاراست بعد از خفتن پیش وی آمد و در خانه وی در

نماز گزارده ... چون آن زن ... حال کشف شد و توبه کرد و از ...

بیرون آمد شیخ ... یکی از درویشان ... داد و گفت که طعام ...

عصیده ... امیری ... رفیق ... بود ...

واقعه ... کرده گفتند ... یکی از ... فقیران ... داد و طعام ... عصیده

ساختند ... امیر ... شهر ... خبر فرستاد

که این ... پیش شیخ ... که ... عصیده

فرست ... عصیده بخورد چون ... فرستاد که امیر ... گفت ...

... بستد ... عصیده ریخت ...

دیگر ... گفت ... بخور ...

... گفت ...

گفت امیر ... پیش شیخ آمد ... توبه کرد

۵۵۱

شیخ ابو الغیث جمیل الیمنی قدس الله تعالی سره ذو المقامات العلیة والاحوال

السنیة

السنیة والانفاس الصادقة والکرامات الخارقة در اوایل حال از قطاع

طریق بوده روزی در کمین قافله نشسته بود شنید که هاتفی میگوید یا صاحب العین

علیک عین یعنی ای آنکه چشم بر قافله داری دیگری را چشم بر تست در وی

اثری عظیم کرد و از آنچه در آن بود دست بداشت و بخدای تعالی اقبال نمود

و توبه و انابت کرد و بصحبت شیخ ابن الافلح الیمنی پیوست و مرید وی

... شد و حال وی منور گشت و صدق ... و سیمای ... ظاهر ...

آمد و خوارق عادات از وی ظهور ... گویند روزی ...

بصحرا هیزم آورد بیرون رفت و درازگوشی با خود ... در میان آنکه

... هیزم جمع میکرد درازگوش وی را شیر بدرید چون هیزم

آورد که بار کند دید که درازگوش وی را شیر دریده ... سیر کرده

گفت ... درازگوش مرا کشتی هیزم ... خود ... گفت ...

... که ... درازگوش ... هیزم ها را جمع کرد و ...

نهاد و ... تا نزدیک شهر ... هیزم را ... از وی ... کرد ...

گفت هر جا که خواهی برو روزی ... وی از وی ... عطاری

طلبید ... از ... عطاران رفت ...

سخن گفت که وی در دکان من هیچ عطر نیست ابو الغیث گفت در دکان تو هیچ
عطر نخواهد بود بعد از آن بحال هر عطری که در دکان وی بود منعدم شد عطار
شیخ قال ابن الشیخ الهدوی حکایت کرد شیخ وی را خواندند و سبب آنکه الحاد کرده
بود و وی را ابا است تسلیم نکرد و گفت من بسبب دو رنگ علاف نمی شاید صحبت
و این هر چند ابو الغیث علیها الاکراه و تضرع نمود قبول نکرد و از مصاحبت وی اباء
کرد ابو الغیث رفت و الملک را شیخ دیگر می‌کرد و ان تضرع وی تشفع کرد و شیخ
هر شیخ که بیرون رفت گفت تا بهمین شدت محتاج شیخ نیستی ما آن بود که شیخ
علی اهدل بمسند و التماس صحبت کرد شیخ وی را قبول فرمود و ابو الغیث
گفته است که چون بصحبت وی رسیدم گویا قطره بودم که در دریا افتادم
و از آنجا بصحن خادم وی را بحث چون بوی رسید در عقب وی گفت
الی و حرمت انا ارسل علی السحاب ما ترک الربیع در شمال و ساکن
روزی فقرا گفتند که ما را آرزوی گوشت می‌کند گفت فلان روز که روز
فلان است گوشت خواهید خورد چون آن روز آمد خبر رسید که قطاع الطریق کاروانی
قافله را غارت کرده‌اند چون ساعتی بر آمد یکی از قطاع طریق آمد و بخت
آورد و شیخ فقرا را گفت که این گاو را بکشید و بپزید اما سر وی را نگاه دارید

ازان دیگری

ازان دیگری باید بکشید چون وی را کشتند مردم آمدند پیش شیخ گفت ازان بیع که بکشید و نان زیم
سر شیخ گفت که نشد و بعد از آن شیخ فقرا را گفت بخورید جمعی فقها حاضر بودند
ایشان نیز از آن بسم و طلبیدند شیخ فقرا را گفت شما بخورید که فقها حرام
بخورید چون فقرا از خوردن فارغ شدند ناگاه شخصی پیش شیخ آمد و گفت ای شیخ
گاوی نذر کرده بودم چرا ایشان بغارت بردند شیخ گفت اگر گاو خود را
ببینی بشناسی گفت آری شیخ فرمود سر گاو را حاضر کردند گفت این گاو منست
ازان شخص دیگر آمد گفت ایها الشیخ یک من گندم از گندم شیخ که نذر بود چرا ایشان
بردند شیخ گفت بر فقرا تقویت رسید چون فقها آن را اشنا کرده بودند
گفت فقرا بسیار رسید و بعضی ... رضی الله عنه در جمعه مرید بسیار شیخ

ابو الحسن المغربی الشاذلی رحمه الله تعالی نام وی علی بن عبد الله
بن یوسف ... سالک ... بکسر ... جمعی کثیر انجا تصوف وی
... و عظمای مشایخ است وی گفته است که در سیاحت
... شیخ و ... خضر و سباع ... بکرد ... صحیح وی
... آن ... خود بعد ... در خاطر ... گفت که از
... تعالی چیزی حاصل شد ... خانه ... آمدم ... دیدم

گفت عبدالملک و دانستیم که وی از اولیاء الله است گفتیم حال تو چیست
گفت حال تو چیست حال تو چیست چون شد حال کسی که گم
کرده مرا فتح شود و پس گم کرده مرا گشاده شود و نه ولایت بود و فلاح ای
نفس چه پرستش خدای خاص برای خدا مگر با و دانستیم که وی را حواج بار
آورده نه مرکز کردیم و استغفار نمودیم و ما را فتح [illegible] درآمد دیدم وی
که رسول را صلی الله علیه وسلم بخواب دیدم گفت یا علی [illegible] تبارک [illegible]
تخطّه [illegible] الله فی کل نفس یعنی [illegible] کرده کرد این جانهای خود را [illegible]
بسیار کردی [illegible] و ثنا بسیار الله تعالی [illegible] گفتم یا رسول الله طلب من
کدام است گفت خدای تعالی [illegible] طلب [illegible] جل طلب [illegible]
و خلعت توحید و خلعت ایمان و خلعت اسلام و هر که خدای را دوست دارد
آسان شود هر چیزی و هر که خدای را شناسد در نظر وی خرد نماید هر چیزی
و هر که خدای را به یگانگی بداند بوی شرک نیارد و هیچ چیزی را و هر که
یگانگی [illegible] ایمن کرده شود از هر چیزی و هر که با اسلام متصف کرده در جمله
عاصی و هر که عاصی شود و اعتقاد کند و چون اعتقاد کند قبول [illegible]
[illegible] کردم [illegible] تعالی [illegible] کردی

این [illegible] بودم [illegible] از [illegible] شنیدم [illegible] رسیدم [illegible]
[illegible] شنیدم که [illegible] [illegible]
نو وی را چیست که [illegible] این کسان [illegible] [illegible]
بودی و اکنون [illegible] نفس خودی [illegible] [illegible]
[illegible] کار [illegible] حال شد [illegible] دیدم [illegible]
[illegible] روی [illegible] [illegible] آفتاب [illegible]
[illegible] خدای تعالی [illegible] نعمت [illegible]
گذشته است که [illegible] شنیده [illegible] گفت که [illegible]
نعمت الهی [illegible] [illegible] گفتم [illegible]
[illegible] نعمت الهی [illegible] و حال آنکه [illegible] انعام کرده
[illegible] انعام کرده و [illegible] انعام کرده [illegible] شنیدم [illegible]
[illegible] راه راست نیافتی و اگر [illegible] اگر کردی
[illegible] نعمت [illegible]
[illegible] فضل [illegible] تعالی [illegible]
[illegible] فتح [illegible] [illegible]

شیخ ابو العباس مرسی گفته است که از مدینه متبرکه قصد زیارت امیر
المؤمنین حمزه رضی الله تعالی عنه کردم و در راه کسی همراه من رفیق شد
چون بآنجا رسیدیم در قبه فراز وی بسته بود به برکت روحانیت حضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم گشاده شد در آمدیم و دیدیم که در آن
روضه مردی دعا میکند با رفیق خود گفتم این مرد از ابدال است و دعا
درین ساعت مستجابست وی دعا کرد که خدای تعالی ویرا یکدینار دهد و روزی کند
و من دعا کردم و از خدای تعالی عافیت از بلای دنیا و عذاب آخرت
خواستم چون در مراجعت به مدینه رسیدیم شخصی پیش آمد و
رفیق مرا یکدینار داد و چون بمدینه در آمدیم و نظر شیخ ابو الحسن رحمه الله تعالی
رفیق مرا گفت یا خسیس الهمه عنی یافتی که در آن دعا مستجاب
بود و از آنکه دینار صرف کردی چرا چون ابو العباس نخواستی که از
خدای تعالی دعای وی اجابت کرد و وی گفته است که در ابتدای
حال مرا زهد افتاد و میل انقطاع و بودن در بیابان و میان ایشان گشتن
با آدمی و شهر و صحبت علما و اقتدا بوی و وصف کردند که در
کوهی ... صحبت قصد زیارت وی کردم شب هنگامی بآنجا

رسیدم

رسیدم با خود گفتم در شب پیش وی نروم بر در آن غار بخفتم شنیدم
که از اندرون میگفت بار خدایا بدرستی که مردمی هستند اند که
از تو میخواستند که خلق خود را مسخر ایشان گردانی و خلق خود را مسخر
ایشان گردانیدی و از تو بآن راضی شدند و بدرستی که من از تو میخواهم
که خلق خود را بر من کج گردانی تا مرا هیچ ملجائی نباشد الا حضرت تو
پس با خود گفتم ای نفس بشنو که این شیخ از کدام بحر اغتراف میکند چون بامداد
کردم پیش وی در آمدم و سلام کردم و از هیبت وی بر خود لرزیدم
گفتم یا سیدی حال تو چیست گفت شکایت میکنم بخدای تعالی از برد
تسلیم یعنی خوشی رضا همچنانکه تو شکایت میکنی از گرمی تدبیر و اختیار
گفتم من حرارت تدبیر و اختیار چشیدم و این زمان در آمدم در برد تسلیم و رضا چشیدی
و از آن شکایت میکنی گفت می ترسم که حلاوت آن مرا مشغول
گرداند از خدای تعالی گفتم ای سیدی شنیدم که دوش میگفتی بار خدایا
بدرستی که مردمی خبیر از بندگان تو هستند که از تو میخواستند که خلق
خود را مسخر ایشان گردانی و مسخر گردانیدی و از تو بآن راضی شدند شیخ تبسم
کرد و گفت ای فرزند عوض آنکه میگوئی اللهم سخر لی خلقک بگوی اللهم کن لی تو مرا

نی بری که هر که خدای تعالی وی را باشد بچیزی محتاج نشود این مدد لی ب
امام یافعی گوید که از بعضی مشایخ شنیده ام که چون کسی از وی طلب دعا
کردی گفتی کان الله لک و این کلمه ای خوب و کوتاهی جامع همه مطالب
است زیرا که چون خدای تعالی کسی را باشد همه مطلوبات وی را باشد و برای آنکه
خدای تعالی کسی را باشد که وی خدای را باشد کما قال صلی الله علیه وسلم من
کان لله کان الله له شیخ ابوالحسن گفته انا لا نری مع الحق من الخلق احدا
ان کان ولا بد فکالهباء فی الهواء ان فتشته لم تجده شیئا و هم وی
گفته لا یکن حظک من دعائک الفرح بقضاء حاجتک دون فرحک
بمناجاتک لمحبوبک فتکون من المحجوبین و هم وی گفته کل فقر لم یکن
فیه اربعة آداب فاجعله والتراب سواء الرحمة للاصاغر والحرمة
للاکابر والانصاف من النفس وترک الانتصاف لها وی در سنه
اربع وخمسین وستمائة رحلت از دنیا در وقتی توجه بمکه مبارکه کرد و در صحرایی
آب شور داشت چون وی را آنجا دفن کردند به برکت وجود
وی آب آن صحرا شیرین شد **شیخ یاسین المغربی الحجام الاسود**

٥٥٣

رحمه الله تعالی علیه وی از ارباب ولایت و اصحاب کرامت بود اما

در صورت حجامی از او پوشیده میداشت امام نووی رضی الله عنه از
جمله مریدان و معتقدان وی بوده است بزیارت وی میرفته است و به صحبت
و خدمت وی تبرک میجسته و نسبت بوی در مقام ارادت می بوده
هر چه بشارت کردی بر آن موجب رفتی روزی وی را گفت که کتابهایی
که پیش تو است عاریت بخداوندان آن باز ده و بدیار خود متوجه شو و اهل
خود را زیارت کن سخن وی را قبول کرد چون بدیار خود رسید و اهل خود را
دید بیمار شد و وفات کرد توفی الشیخ یاسین فی شهر ربیع الاول سنة
ثمانین وستمائة و کان عمره ثمانین رحمه الله تعالی والامام محیی الدین النووی
رحمه الله فی الرابع والعشرین من رجب سنة ست وسبعین وستمائة **شیخ**

٥٥٢

عفیف الدین التلمسانی رحمة الله علیه نام وی سلیمان
بن علی است بعضی از متقشفه تعصب او کرده اند و وی را بزندقه و الحاد منسوب و متهم
میدارند و در میان آن ذکر کرده که وی را گفتند که انت نصیری وی گفت
النصیری بعض منی و وی در تعریف اصطلاحات این طایفه نوشته است
که هر یکی از مقامات ایشان مقام جمع است که صاحب آن مقام همه
افرادی موجود العالم را تفصیل خود می بیند و همه را در خود می بیند

وهمه بی خود و مست بی باده میشکنند چنانکه گفته اند ه خود را و پیوسته جمله میکنند

ومن اشعاره المشعرة بذلک ه فی طور کل حقیقة لی مسلک ه لکل ترک

ودع وثن لی منسک ه اذا دارت الافلاک من حولی فلکی ه وعلی دور محیطها

اتحرک ه می شاید که احد گوید است که المصری بعض منی بنا بر این معنی

خواهد بر سبیل تخضوع خواهد بر سبیل تقلید و دعوی کتاب منازل السائرین

را که از مصنفات شیخ الاسلام ابو اسمعیل عبدالله الانصاری الهروی

است شرح میکرد و نزد است که بعد از آن حاشیه از آن طایفه تا

دانند که سخنان وی که در آنجا گفته است اکثر مبنی بر قواعد علم [illegible]

و مبنی از مضایق ذوق و وجدان است و همچنان در [illegible]

شعری است در کمال لطافت و عذوبت هر که آنرا مطالعه کند

داند که او سر چشمه که بغیر کرده است از زلال صافی بیرون شده و از شجره خبیث

اصل آن چنان میوه طیب نیاید و در شرح منازل آن نیز درین در درجه

ثالث از مقام رضا میگوید و قد ذقت هذا المقام بحمد الله تعالی و تحقیق

صحبت لی فی ثالث مواطن اولاها انی اشرفت علی القتل بسیوف العرب

عند الهم الله تعالی نظرت فی قلبی فلم احد فیه تفاوتا بین الحیات والموت

بحکم الله تعالی بغلبة سلطان المحبة والموطن الثانی انی اشرفت علی الغرق

نظرت الی قلبی فما رایت تفاوتا بین الحیات والموت رضی بحکم الله تعالی

والموطن الثالث قیل لی اصدر من طریق الصوفیة ان فیها امورا انزل فیها

اعدم فنظرت الی قلبی وصحت عند الرضی مع ربی و وطنت اعرض عن هذا لا اقبال

واخاف مع الصحة بحیثی الله تعالی عن الضلال ففاضت عینای الدموع

وسرت فی وجودی نشوة الخشوع والخضوع واخذتنی حالة وجد کدت

فیها ان افارق نفسی بعد ما غنیه حسی فلما انفصلت نظمة ارتجالا انا

عنان ارادة المحبوب اجری لا محالة اما الی محض الهوی طوعا واما للضلال

مهالک احبه اما عنده فی کل حالة ومن اشعاره ه شهدت نعوتک

فنیا وهی واحدة ه کثیرة ذات اوصاف واسماء ه ونحن مکتب شهدنا

بعد کثرتنا ه عینا بها اتحد المرئی والرائی ه وتوفی الشیخ عفیف الدین سنه

تعین و سبعمایه شیخ ابو العباس المرسی رحمه الله تعالی وی شاگرد شیخ

ابو الحسن شاذلی است صاحب مقامات عالیه و کرامات ظاهره است

روزی شخصی وی را بضیافت برد و بجهت امتحان طعامی که در آن شبهه بود

آورد و پیش شیخ نهاد و شیخ وی را گفت اگر حارث محاسبی را رگی در انگشت

بود که چون دست بطعام تسمیه بردی حرکت کردی من ضعف رگ
در دست دادم که حرکت مثل آن امیکند صاحب طعام استغفار
کرد و عذر خواست امام یافعی گوید که چنین بمن رسیده است که یکی
سلاطین امتحان یکی از مشایخ کرد و طعامها پیش آورد که در بعضی گوشت
کشته بود و در بعضی گوشت مرده شیخ میان در بست و گفت ای درویشان
من امروز خادم شماام درین طعام و در ایستاد هر طعام که در ان گوشت
کشته بود پیش درویشان می‌نهاد و هر چه در ان گوشت مرده بود دور
میکرد و میگفت که این برای سگان پادشاه و سگان الطیبات للطیبین
والخبیثات للخبیثین سلطان حاضر بود از امتحان استغفار کرد گویند یعقوب
که امیرالمؤمنین مغرب بود و برادر خود را بکشت از برای غیرت ملک
و از ان پشیمان شد و توبه که در وی اثر تمام کرد و در باطن وی حالهای نیکو
ظاهر شد و واقعهای ارباب ارادت میدید طالب شیخی گشت که خود را
تسلیم وی کند و برا شیخ ابو مدین رضی الله عنه نشان دادند شیخ را استدعا
نمود اجابت کرد و فرمان اولو الامر بجای برد [illegible]
که سلطان روم و آن شهرست از مغرب و آن روز شیخ در بجایه بود چون

سلطان

سلطان رسید رسولان یعقوب را گفت سلام من بصاحب خود برسانید
و بگویید که شفای تو در دست شیخ ابوالعباس سبتی است و شیخ ابو مدین
در همان وفات کرد و وی نیز از حضرت حق باجتماع با یعقوب مأمور
شد در روز اجتماع یعقوب فرمود تا یک خروس بحه کشتند و یکی
را گلو بفشردند و هر یک را جدا بپختند و پیش شیخ آوردند شیخ بخادم
اشارت کرد که این یکی را دور کن که مردارست و آن دیگری را بخورد و برکت
گرفت پس یعقوب ملک را بغیر داد و خود را بالکلیه تسلیم شیخ کرد و بر
نفس شیخ ابو مدین و حسن تربیت شیخ ابوالعباس کشف وی دور مرتبه
ولایت قدم گشت در سالی مردم باران محتاج شدند شیخ ابوالعباس
با یعقوب بصحرا رفتند شیخ یعقوب را گفت نماز گذار و طلب باران کن
برای مسلمانان یعقوب گفت یا سیدی تو باین لایق تری شیخ گفت ترا امر میفرمودم
پس یعقوب نماز گذارد و دعا کرد علی الفور اثر اجابت ظاهر شد و باران آمد

٥٥٦

شیخ [illegible] خراد و مرید وی شیخ جوهر رحمة الله تعالی

شیخ جوهر در اوایل بنده کسی بود و آزاد شد در بازار عدن خرده فروشی
میکرد و بمجالس فقرا حاضر می‌شد و اعتقاد و اخلاص تمام داشت تا استاد

و وی را می بود چون وقت وفات شیخ کبیر شیخ سعد حداد که در حد علان
مد فوت است رسید فقرا وی را گفتند که بعد از تو شیخ که خواهد بود گفت
آنکس که در روز سیم از وفات من در مجلسی که فقرا جمع باشند مرغی سبز بر سر وی بنشیند
نشینند چون روز سیم رسید و فقرا از تلاوت و ذکر فارغ شدند و منتظر
وعده شیخ بنشستند ناگاه دیدند که مرغی سبز فرود آمد و نزدیک ایشان بنشست
هر کدام از بزرگان فقرا امید می داشتند که آن مرغ بر سر آن نشیند بعد از
زمانی آن مرغ پرواز کرد و بر سر جوهر نشست و این معنی هرگز در دل وی
گذشته بود و در خاطر هیچ یک از فقرا نگذشته بود پس فقرا آمدند تا وی را
شیخ گیرند و بجای وی نشانند وی بگریست و گفت مرا صلاحیت این کار
نیست من مردی بازاری ام و از طریق فقرا و آداب ایشان بی خبرم و بر من از مردمان
حقوق است و مرا با ایشان معاملات است گفتند این مرتبه آسمانی است و ترا ازین چاره
نیست خدای تعالی ترا یاری دهد و تعلیم کند هر چه در بایست باشد گفت مرا
چندان مهلت دهید که بازار روم و حقوق مسلمانان ادا کنم پس جوهر
پس به بازار رفت و حق هر کس ادا کرد و آنگاه به زاویه شیخ آمد و صحبت
فقرا را لازم گرفت فصار کاسمه جوهرا وله من الفضائل و الکمالات ما یطول

ذکره

ذکره سبحان الکریم المنان و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم

احمد بن الجعد و شیخ سعید [illegible] رحمهما الله تعالی امام یافعی گوید
رحمه الله تعالی که در بلاد یمن دو شیخ بودند یکی شیخ کبیر عارف بالله شیخ
احمد بن الجعد و دیگری شیخ کبیر عارف شیخ سعید هر یک را اصحاب و تلامذه
بودند روزی شیخ احمد با اصحاب خود عزیمت زیارت بعضی [illegible]
کرده بود و شیخ سعید را [illegible] شیخ سعید نیز موافقت کرد چون مقداری راه
رفتند شیخ سعید [illegible] از موافقت ایشان باز گشت شیخ احمد بر عزیمت خود در
زیارت کرد و باز آمد بعد از چند روز دیگر شیخ سعید بیرون رفت با اصحاب خود و عزیمت
همان زیارت کرد شیخ احمد وی را در راه پیش آمد و با هم ملاقات کردند شیخ احمد شیخ سعید
را گفت فقرا را بر تو حقی متوجه شده است که از موافقت ایشان برگشتی
شیخ سعید گفت بر من هیچ حق متوجه نشده است شیخ احمد گفت [illegible] شیخ
سعید گفت هر که ما را بر خیزد ما وی را بنشانیم شیخ احمد گفت هر که ما را بنشاند وی را
[illegible] کرده ایم پس هر یک از آن دو بزرگ [illegible] و دیگر که بود شیخ احمد
منعقد شد و بر جای نماند تا آن وقت که بحق تعالی پیوست و شیخ سعید [illegible]
بکفن خود را می کنند و می برند تا بجوار حق تعالی پیوست امام یافعی رحمه الله میگوید

و احوال فقرا از شمشیرهای برنده تیزتر است چون اصحاب احوال با
یکدیگر باشند احوال ایشان در یکدیگر سرایت میکند و اگر برابر نباشند
حال قوی در ضعیف سرایت میکند و گاه باشد که حال سابق با اثر
میکند دون المسبوق هذا هو الظاهر و الله اعلم بحقیقة الحال شیخ نجم

الدین عبد الله بن محمد الاصفهانی قدس الله سره العزیز ۵۵۸

وی شاگرد شیخ ابو العباس مرسی است سالهای بسیار مجاور مکه بوده
و مناقب وی بسیار است و کرامات وی بیشمار یکی از علمای یمن گفته
است که پدر خود را بیمار گذاشتم و بحج رفتم چون بمکه رسیدم و حج گزاردم
خاطر من بجهت پدر پریشان بود با شیخ نجم الدین گفتم چه شود که خاطر بران داری
که در بعض مکاشفات بر احوال وی مطلع شوی و با من بگوئی در حال تفکر
و گفت اکنون از بیماری صحت یافته است و بر بالای سریر خود و سوال میکند
و کتابهای خود را گرد خود نهاده و صفت و حلیۀ وی چنین است و نشانها
راست باز داد و ویرا امر کرده بود و روزی همراه جنازۀ یکی از
اولیاء الله بیرون آمده بود چون ملقن که یکی از کتاب فقرا بود بر سر قبر
نشست که تلقین کند شیخ نجم الدین بخندید یکی از شاگردان سبب خنده

را پرسید وی

پرسید ویرا زجر کرد پس بعد از آن گفت که چون ملقن آغاز تلقین کرد
صاحب قبر گفت شیخ نمی بینید از مرده که تلقین زنده میکند و ویرا
گفتند هرگز زن خواسته گفت هرگز زن نخواسته ام و طعامی
نخورده ام که آنرا زنی پخته باشد شیخ وی در بلاد عجم بوده که
زود باشد که در دیار مصر با قطبی ملاقات کنی مطلب قطب بیرون
آمد در راه جمعی حرامیان ویرا بگرفتند و گفتند جاسوسی و ویرا نگاه
داشتند و ویرا بسته میکوفتند ناگاه دیدم که مردی بر سر فرود آمد تنها که
ببزرگواری فرود آید و مرا بگشاد و گفت برخیز عبد الله که مطلوب تو منم
پس رفتم تا بدریای مصر رسیدم هیچ مطلوب خود را نشناختم و ندانستم
که کجا است تا آنکه روزی گفتند که شیخ ابو العباس مرسی آمده است جمعی فقرا
گفتند بیائید تا برویم و بروی سلام کنیم چون چشمم بروی افتاد چشم
روی همان بزرگ است که مرا بگشاد و وی بمن التفاتی کرد که حاضران تعجب کردند
خدمت صحبت ویرا لازم گرفتم تا آن وقت که از دنیا رفت چون شیخ
وی وفات کرد متوجه مکه شد در راه بقبر شیخ شیخ خود شیخ ابو الحسن
شاذلی رضی الله عنهم رسید از قبر خود با وی سخن گفت و گفت که رو

و آنجا مقیم. چون بطرف حرم شریف رسید شنید که تا لعلی کوفت قدرت الی
حسنوی عنبر و شتر اهل پس مجاور مکه می بود تا در سنه احدی و عشرین و سبعمایه
از دنیا برفت و وی را در مکه بمقبره فضیل عیاض دفن کردند وی را نظایر
در اوقات مجاورت بیرون مکه در مقام تردد و تیرا از عرفات ندیده ام
و اما عجب ناظر و اثبتن آن راجح تعلما را باطل است بعضی از
اولیاء الله گفته اند که از زیارت رسول صلی الله علیه و سلم بر گشته بودم
و روی بمکه داشتم در فکر شیخ نجم الدین افتادم که هرگز بمدینه شریف
نرفت و زیارت نکرد و بحسب باطن بر وی اعتراض میکردم ناگاه سر
بالا کردم دیدم که شیخ نجم الدین در هوا ایستاده است می گوید و مرا
آواز داد که یا محمد و با من سخنان گفت روزی بعضی اصحاب وی با وی
گفتند که مردم بر شما انکار بسیار دارند که بزیارت رسول
صلی الله علیه و سلم نرفته اند و نمی روید گفت که منکر از دو بیرون
نیست متشرع است یا محقق اگر متشرع است با وی بگوی که
بنده را روا هست که بی اذن خواجه خود بسفر رود و اگر محقق است
بگوی که کسی همیشه با نست و پیش تو حاضر است هرگز در طلب

وی

وی سفر نکند. یکی بخط یکی از اکابر خراسان یافته اند که در تاریخ سنه
ثلث و سبعمایه بسعادت زیارت حرم شریف مکه زادها الله شرفا
مشرف شدم و در آن وقت شیخ حرم شیخ نجم الدین اصفهانی
بود بخدمت وی می رسیدم روزی از من پرسید که این حدیث
بتو رسیده است که بدلاء امتی اربعون اثنا عشر فی العراق و
ثمانیة و عشرون فی الشام گفتم رسیده است اما مرا مشکل میشود که
چون این طایفه همین در شام و عراق می باشند شیخ فرمود که حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم جمیع عالم را دو قسم کرده است نصف شرقی
و نصف غربی از عراق نصف شرقی خواسته است و از شام نصف
غربی پس عراق و غیر آن چون خراسان و هندوستان و ترکستان و سایر
بلاد شرقی در عراق داخل است و شام و غیر آن چون روم و مصر و مغرب
همه در شام داخل است ناقل نوشته است که در آن وقت در خاطر من افتاد که
از حال خواجه قطب الدین یحیی جامی نشاپوری سوال کنم فرمود که خواجه قطب الدین
یحیی یکی از آن دوازده تن است که در عراق اند.

خواجه قطب الدین یحیی جامی نشابوری قدس الله سره العزیز کنیت وی ابو الفضل است

جامی الاصل است و نیشابوری المولد بعلوم ظاهری و احوال باطنی
موصوف و معروف بوده و صحبت شیخ رکن الدین علاء الدوله و
شیخ صفی الدین اردبیلی و شیخ صدر الدین اردبیلی و شیخ شرف الدین
درگزینی رسیده است و صفت با رنج گذارده است روزی بجانب صحرا میرفته
و کلاه خود زده بوده از آنجا ویرا داعیه زیارت بیت الله قوی شده و هم
از آنجا روان گشت و این رقعه باصحاب نوشت وی روز با طایفه
بزینت ابتهاج و انتهاج بطرف صحرا و تماشا گذری افتاده
با دوستان نشسته بر ره گذری ● بر گل نظری فکندم از بی خبری ● والله
لطفه گفت که شرمت بادا ● رخسار من اینجا و تو در گل نگری ● ناگاه غیرت
الله از کمینگاه لا تدع مع الله بیرون جست و کمند جذبه من جذبات الله
در گردن دل ممتحن انداخت ع گر نآید بخوشی سوی کشانش آرند ● تو طن
نا رفته و نادیده و تفکر ناکرده بطرف صحرا اشارت واذن فی الناس
بالحج یأتوک رجالا بصوب خانه معظم سالار روان گشت ● چون بزود آنرا
لی صاحب نکند ● آهوی بیچاره بگردد آید ● والسلام علی من اتبع
الهدی توفی رحمه الله یوم الخمیس الحادی والعشرین من جمادی الاخری سنه اربعین

وسبعمایه

معتاد دارد

٥٢

٤٥٨

وسبعمایه و قبر وی در بیرون دروازه فیروزآباد است بهرات

٥٩٥

ابو محمد عبد الله المرجانی المغربی رحمه الله تعالی از بزرگان مشایخ
و اکابر صوفیه بود و ابواب علوم الهی و معارف ربانی بر روی وی
گشوده بوده ویرا گفتند که فلان گفت که در وقتی که شیخ سخن میگفت از آسمان
تا دهان وی عمودی دیدم از نور چون شیخ خاموش گشت آن عمود منقطع
شد شیخ بخندید و گفت وی راست نگفت بلکه چون عمود منقطع گشت من
خاموش گشتم یعنی آن عمود از آسمان صورت امداد الهی بود و چون آن
امداد منقطع شد وی خاموش گشت توفی بتونس سنه تسع و ستین و ستمایه

٥٩١

ابو عبد الله المعروف بابن المطرف رحمه وی مجاور مکه بوده
و در شهر سنه ... وی و درد است که بیچاره شیخ طواف کردی
شیخ و سبعمایه از دنیا رفته و پادشاه مکه از رعایت اعتقاد و اخلاص که
نسبت بوی داشته تابوت ویرا بر دوش خود گرفته امام یافعی گوید
از بعضی اصحاب شیخ ابو محمد بکری ... رحمه الله تعالی که چون از دنیا برفت
شیخ نجم الدین اصفهانی گفت ... النفر من الحجاز ... که شیخ ابو
محمد را عزیمت زیارت نبی صلی الله علیه وسلم شده بود ... شیخ عبد الله

ابن المطرف آمد شیخ ابو عبدالله گفت من شنیده‌ام که در فلان منزل
آب نیست سختی بسیار بشما خواهد رسید اما عاقبت باران خواهد
بارید و آب خواهید یافت ما چهار کس بودیم چون بمنزل رسیدیم چنانچه
گفته بود آب نبود در راه در آمدیم هوا بسیار گرم شد و تشنگی غلبه کرد
و با ما اندکی آبی بود یکی خواست که آن آب را بخورد شیخ ابو محمد گفت
مخور که اگر می‌خوری می‌میری عین گلوی خود با آن تر کن بعد از آن
چون سختی بسیار کشیدیم از تشنگی و گرما و هیچ سایه نیافتیم که ساعتی
بنشینیم شیخ ابو محمد پرسید که شیخ ابو عبدالله مطرف چه گفته بود گفتیم
گفته بود که سختی بسیار خواهید کشید گفت سختی ازین بیش نمی‌باشد که ما در آنیم
پرسید که دیگر چه گفت گفتیم گفت که در آخر باران خواهد آمد و بسر آب
خواهید رسید گفت سختی ازین بیشتر نمی‌باشد که ما در بشارت وی شماییم
باران ناگاه دیدیم که پاره ابر از یک طرف پیدا آمد و بلند می‌شد تا
بالای سر ما رسید باریدن گرفت چندانکه گردها سیل شد و از آن آب خوردیم
و وضو ساختیم و غسل کردیم و آب برگرفتیم و روان شدیم چون بجائی
چند رفتیم از باران هیچ اثر نیافتیم **شیخ عثمان رکنانی** رحمه

٥٦٣

رحمه الله تعالی وی در دمشق می‌بوده است عبایی چرکین در بر
از جای خود دیگر نخاستی و سخن کم گفتی بعضی از علمای ظاهر را حالات
بزرگی خود خشم وی نماز نمی‌کرده‌اند وی نشسته‌اند می‌گویند
روزه نمی‌خورده است و نماز نمی‌گذارده است اما وی را کشف و اطلاع
بر مغیبات می‌بوده و اخبار از آن می‌کرده اما مخفی می‌گویند که می‌بوده
بود که آن از قبیل ستر حال و تلبیس بوده باشد و در اوقاتی نماز کرده
که کسی ندیده باشد و چیزی که در دهان نهاده باشد و خائیده بگلوی
وی در نرسانیده باشد و مثل این بسیار ازین طایفه شاید که کرده‌اند چنانکه
از قضیب البان موصلی و شیخ ریحان و غیر ایشان منقول است توفی
الشیخ سلیمان سنة اربع عشر و ستمائة **شیخ علی کردی قدس**
الله سره العزیز وی از عقلا و مجانین بوده است و از وی
انواع کرامات و خوارق عادات ظاهر شده است اهل دمشق
همه مرید و معتقد وی بوده‌اند و بر ایشان حکم می‌کرده است چنانکه مالک
بر مملوک کند و نقبا و علما وی را می‌کرده‌اند روزی یکی از بندگان وی
را فرمود که برای من و درویشان بکار دعوتی و سماعی بکن از آن صحن بر شب

٥٦٣

و دعوتی کرد و قوالان طلبید و درویشان مشهور را بخواند چون ایشان
جمع شدند شیخ علی کردی آن خانه آمد و آن قالبهای شکر دید که نهاده
صاحب خانه را گفت این همه را در حوض انداز همه را در حوض انداخت و از آن
شربت میخوردند و سماع میکردند تا آخر روز بعد از آن چیزی نخوردند و
شیخ علی کردی با صاحب خانه گفت که این قالبها را از حوض بیرون آر همه را
بیرون آورد همچنان درست که اول بود و هیچ از آن نکاهیده بود و بعد
از آن صاحب خانه را گفت ... و در را بر وی قفل کن و پیش من میا الا ...
بیست روز مهمان کرد و روز ... در راه شیخ علی رسید و بر وی سلام کرد
بعد از آن بخانه رفت خانه را همچنان در بسته یافت قفل بگشاد و در آمد
دید که رخامهای فرش خانه وی را کنده است پیش وی آمد که ای سعیدی آیا
فرش خانه مرا کندی گفت روا باشد که تو مرد نیکو باشی و بر رخام حرام
ضیافت درویشان کنی گفت ای سعیدی این میراث من است
شیخ بخشم شد و ویرا انکار کرد و برفت آن شخص ... شیخ را ...
تامل بسیار کرد بخاطرش آمد که یکبار رخامها کنده بودند و اصلاح کرده
استادی را که آن کار کرده بود طلب کرد و مبالغه تمام از آن استفسار

نمود

نمود آخر اعتراف کرد که رخام را فروخته بودیم و رخام مسجد بجای آن
کار کرده در آن وقت که شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله
تعالی روحه برسالت بدمشق آمده بوده است با اصحاب گفته است که به
زیارت شیخ علی کردی می رویم گفته اند که وی مردیست که نماز
نمیگزارد و اکثر اوقات مکشوف العوره میباشد شیخ گفته است البته
و برای همه شیخ سوار شده است و چون بنزدیک منزل وی رسیدند
زود آمده چون شیخ علی وی را دیده است و وی نزدیک رسیده است عورت خود را
کشف کرده شیخ فرموده است که ما را این باز نمیدارد
ما مهمان تو ایم پس نزدیک شده و سلام کرد و بنشست ناگاه دو حمال
بیامدند و با ایشان طعام بسیار شیخ علی گفت پیش شیخ نهید که مهمان
ماست و شیخ را گفت بسم الله که این ضیافت تست شیخ
علی کردی را بزرگ داشت شیخ علی در اوایل در مسجد جامع
می بوده است ناگاه مجذوب گشته و ویرا قوت میگفته اند شهر
دمشق در آمده است در آن وقت که وی در آمد شیخ علی از دمشق
بیرون رفت و ساکن صحرا شد و بعد از آن بشهر نیامد تا آنگاه که

وفات کرد و یاقوت در شهر حاکم بود **شیخ مفرج رحمه الله
تعالی** وی از اهل صعید مصر است بسیار جلیل القدر و کبیر الشان بوده
بنده بود حبشی وی را جذبه رسید قوی که چند گاه طعام و شراب
نخورد گفتند دیوانه شده است هر چند بند نهادند هیچ سود نداشت وی را
قید نهادند چون آمدند جای خالی بود و وی جای وی را در زندان کرد
چون آمدند در بیرون زندانش یافتند چون این کرامتها از وی دیدند
چند مرغ بریان کرده پیش وی آوردند آنها را گفت بپرید همه زنده
شدند و بپریدند و رفتند باذن الله تعالی یکی از اصحاب وی وی را
روز عرفه در عرفات دید و یکی دیگر همان روز در خانه خودش
دید و تمام روز با وی بود چون آن دو شخص بهم رسیدند و هر یک
آنچه دیده بودند با هم گفتند میان ایشان نزاع شد یکی گفت وی روز
عرفه در عرفات بود و بر صدق آن سوگند بطلاق خورد و یکی
گفت تمام روز در خانه خود بود و وی نیز سوگند بطلاق خورد پس
خصومت کنان پیش شیخ مفرج آمدند و آنچه میان ایشان گذشته بود
باز گفتند شیخ گفت هر دو راست گفته اید و هیچ کدام طلاق نشده است

یکی از اکابر

یکی از اکابر گفته بود که من از مفرج شیخ پرسیدم که صدق هر یک چگونه است
دیگر نیست چون سوگند هیچ یک حانث نشده باشد و در آن
مجلس که من این پرسیدم جماعتی از علما حاضر بودند شیخ اشارت
بهمه کرد که درین مسئله سخن گویید هر کسی چیزی گفت اما هیچ کسی جواب شافی
نگفت و در آن اثنا جواب آن بر من ظاهر شد شیخ اشارت بمن کرد که
جواب آن بگوی گفتم من گفتم که چون ولی بولایت متحقق گردد و در آن
متمکن گردد روحانیت وی بصور متصور تواند شد ممکن است که وی را وقتی
بود که در وقت واحد در جهات مختلفه خود را بصورتها متعدد
نماید چنانکه خواهد پس آن کس که وی را در بعضی از آن صور بعرفات دیده باشد
و آنکه در بعضی دیگر از آن صور در خانه خودش دیده باشد هر دو راست گفته اند
و سوگند هیچ یک حانث نشود و شیخ مفرج فرمود که جواب صحیح
اینست که تو گفتی رضی الله تعالی عنه و نفعنا به **شیخ ابو العباس الدمنهوری
قدس الله سره** که در مصر مشهور موضعی است بمصر یکی از اخوان
گفته است که در سفر بودم و با من چهارپایی بود که نفیس‌ترین همه بود
بود چون بمصر در آمدم و با مردم در آمیختم آن چهارپایی از من گم شد

هر چند طلب کردم هیچ خبر نیافتم بعضی از یاران مرا گفتند پیش شیخ
ابو العباس ... رو تا باید که دعائی کنند و من نیز پیش از آن وی را
می‌شناختم پیش وی رفتم و در وی سلام کردم و حال خود با وی گفتم
گوش سخن من نکرد و لیکن گفت ما را مهمانان رسیده اند و چندین آردی
باید و چندین گوشت و حوایج دیگر و از پیش وی بیرون آمدم و با خود
گفتم که والله دیگر هرگز پیش وی نیایم این درویشان عاجز اند و حوایج خود
چیزی می‌خواهند پس به بیت رفتم ناگاه مرا شخصی که پیش وی چیزی داشتم
پیش رسید و مرا گرفت و گفت ترا می‌طلبیدم تا آنچه پیش تو دارم به من دهی
شصت درم به من داد گفتم این درمها معامله می‌کنم تا آنچه وجه شیخ باید
با این هم بود و در راه خدای تعالی به رحمت شیخ بود بخریدم و چند درم زیاد
آمد با آن قدری حلوا خریدم و همه را به حمالی دادم و قصد شیخ کردم
چون به نزدیک زاویه شیخ رسیدم دیدم که چهارپایی من بر در زاویه
ایستاده است بار کردم که این چهارپای من نخواهد بود مانند است چون نزدیک
رسیدم دیدم که چهارپای منست و قماشهای من بر پشت وی گفتم
از اینکه ... بارم با خود در زاویه بردم تا بار کم نشود بار گفتم ... که ...

نمر ...

باز رسانیدند برای من نگاه خواهد داشت پیش شیخ درآمدم و آنچه
آورده بودم در وی عرض می‌کردم چون حلوا رسید این حکایت بگفتم
چیزی زیادت آنکه بود بیرون دادم گفت این در شرط داخل بود من
نیز چیزی زیادت کنم برخیز و قماشهای خود را بازار بر و بفروش و تعجیل مکن
که فروشی بهای ارزانی بحال می‌ستانند و بترس از آن بعضی که تجار تا
باز آیند ... در دست ... و بیابان درد ... حسب من
رفتم و قماشها به بهای تمام زیادت بر معهود بفروختم و بها تمام بستدم
چون فارغ شدم تاجران از بحر و بر در ریختند چنانکه کسی در بند او نبود
که ایشان را از او اگر داد

شیخ ریحان رحمه الله تعالی

وی در
عدن می‌بوده است یکی از اخیار گفته است که شخصی بر ساحل دریا بود
نزدیک عدن نتوانست که به عدن درآید که شب آمده بود و دروازه
بسته بود آن شب در ساحل بحر بماند و هیچ چیزی نداشت که شام بخورد ناگاه
دید که شیخ ریحان بر ساحل است پیش وی آمد و گفت ای سیدی در
دروازه بستند و هیچ ندارم که شام خود و می‌خواهم که مرا گرسنه دهی
گفت ای [illegible] از من شام می‌خواهد و نمی‌خواهد مگر [illegible] که گویا من گرسنه

٤٦٦ ه

ام

گفتم ای سندی ازین چاره نیست ناگاه دیدم که کاسه‌ای سرگرم حاضر شد
اما روغن نداشت گفتم ای سندی روغن می‌باید گفت من این سندید بر
نمیتواند خورد بی روغن گفت من روغن فروشی ام گفتم ای سندی
این نان بی روغن نخواهم خورد گفت این رکوه را بگذار و دریا برو و آب
بیار تا وضو سازم رفتم و آب آوردم رکوه را ازو بستدم و از آنجا
روغن بر سر آن ریخت پس آن را بخوردم و هرگز مثل آن نخورده بودم و دیگری
گفته است که در ماه رمضان بین العشائین جامع رفتم تا از برای اهل خود
چیزی خرم ناگاه شیخ ریحان در آمد و مرا پیش خود کشید و بهوا بالا برد
بسیار بگریستم و گفتم میخواهم که مرا به زمین باز گردانند و گفت میخواستم
که تفرجی کنی اما نخواستی امام یافعی میگوید که ظاهرا که وی می‌خواست که مطالعه
عجایب ملکوت خواسته و بعضی از صالحان گفته است که روزی
شیخ ریحان را گفتم خاطر بس بد از کجا داده‌ام که این سر در دست مرکب
و اشارت بسر خود کرد من پنداشتم که مراد وی آنست که یاد دارم که زنده‌ام
و مراد و برادر دانستم مگر روزی که مرده که بپای کوهی می‌گذشت بیفتاد
و سر وی بشکست و از آن بمرد رضی الله تعالی عنه **شیخ علاء الدین الخوارزمی**

٥٦٧

قدس الله تعالی سره وی بزرگ بوده است امام یافعی گوید رحمه الله تعالی
که وی دوازده روز بیک وضو نماز گذارد و پانزده سال پهلو بر زمین
ننهاد و چند روز میگذشت که طعام نمیخورد و چون طعام خوردی
چیزی اندک خشن خوردی و با من درمی اقتدی گوشت بود
نمیخورد الا بعد از سخن بسیار بجهت موافقت و گفت که چند سال که
بجهت میگذرانید که چیزی بی اختیار خروج میگذارد که وی را آن فرو گذارم
و هم امام یافعی گوید که شیخ علاء الدین گفت که در بعضی از سالهای
گوشه گرفته بودم چون روز عید فطر رسید بیهی از دیبای مستعمل
بجهت نماز عید رفتم چون باز آمدم آدمی دیدم که در خلوت من
نماز میگذارد و بر زنگی که بر در خلوت من بود هیچ اثر پای نبود تعجب
کردم که از کجا در آمده است بعد از آن بگریست که کسی از من چیز در
فکر شدم که از برای وی چه آورم که روز عید است الطعام کرده
و گفت ای فلان فکر مکن که در غیبت آنچه تو شنیدی و لیکن اگر چه
تو آب است پیش از گرما خاستم که ابریقی آورم پیش بریق دو کوزه
نان دیدم بزرگ گرم و من یاد ام بسیار از زر و استم و پیش وی

بردم نان نخست و مغز بادام پیش من نهاد و گفت بخور و در استاد
و از آن مغز بادام بمن میداد و من میخوردم و وی نخورد و هر که
مغز بادام و من حضور آن طعام را غریب میدیدم گفت
این را غریب مدار که خدای را بندگان هستند که هر جا باشند هرچه
خواهند بیابند بعد از آن با خود گفتم که از وی طلب مواخات
کنم گفت تعجیل مکن که باز بتو خواهیم آمد ان شاء الله تعالی و از من
غایب شد در حال و ندانستم که کجا رفت شب هفتم از شوال
آمد و با من عقد مواخات بست رضی الله عنهما **امام عبدالله**
الیافعی رحمه الله تعالی هو ابوالسعادات عفیف الدین
عبدالله بن اسعد الیافعی الیمنی نزیل الحرمین الشریفین
شرفهما الله تعالی و رضی عنه از کبار مشایخ وقت خود بوده
عالم بوده است بعلوم ظاهری و باطنی و وی را تصنیفات
است از آن جمله تاریخ مرآة الجنان و عبرة الیقظان
فی معرفة حوادث الزمان و کتاب روضة الریاحین فی
حکایات الصالحین و کتاب الدر النظیم فی فضایل قرآن

العظیم و ورای آن تصانیف دیگر دارد و اشعار بسیار نیکو گفته است
وی گفته است که شیخ علاء الدین خوارزمی گفت رحمه الله تعالی که
شبی در بعضی از بلاد شام در خلوت خود بعد از نماز خفتن بیدار
نشسته بودم و در خلوت از اندرون بسته بودم دو مرد دیدم در خلوت خود
در خلوت ندانستم که از کجا درآمدند و با من نشستند و با من سخن گفتند و از دیگر
احوال فقرا اگر دیدم و گر مردی از شام کردند و بر وی ثنا گفتند و گفتند
نیک مردیست که ... که از کجا میخورد و بعد از آن گفتند سلام ما بصاحب
خود عبدالله یافعی برسان گفتم او را از کجا میشناسید و وی در حجاز
است گفتند ما را پوشیده نیست و برخاستند و پیش رفتند سوی محراب
که نماز خواهیم گذارد از دیوار بیرون رفتند و هم وی گفته است
که شیخ مذکور گفت که در بعضی از ... شام در ماه رجب سنه ثمان
و اربعین و سبعمایه در خلوت من درآمدند بعد از نماز ... ده مرد
که از کجا درآمدند و از کدام طرف آمدند چون پیش من آمدند سلام کردند و مصافحه
نمودند ایشان را انس گرفتم گفتم از کجا آمدید گفتند سبحان الله هیچ کسی
از حال سوال میکند بعد از آن خشک پاره نان موجود بود پیش ایشان نهادم

گفتند ما از بهر آن آمده ایم گفتم پس از بهر چه آمده اید گفتند آمده ایم تو را
وصیت میکنیم رب العزت سلام به عبد الله یافعی و گفتند بگوی که بشارت
باد تو را گفتم از کجا می شناسید گفتند با وی رسیده ایم و وی ما را رسید
گفتم شما را در این بشارت رساندن اذنی هست گفتند آری و چنان
ذکر کردند که از شیخ و ارای می آید که ایشان را هیبت در شرق
و فی الحال غایب شدند و هم وی گفته که در اوایل حال متردد بودم که
بطلب مشغول باشم که موجب فضل و کمال است یا بعبادت که ثمره
حلاوت و سلامت از آفت قیل و قال است و در این کشاکش صبر و آرام
مرا نه قرار ماند و نه خواب کتابی داشتم که دو روز و شب مطالعه آن
میکردم ناگاه ازین بیقراری آن را گشودم در وی ورقی دیدم که هرگز
ندیده بودم و در وی بیتی چند نوشته که از کسی شنوده بودم و آن ابیات
این بود * کن عن همومک معرضا * وکل الامور الی القضا * فلربما اتسع
المضیق * و ربما ضاق الفضا * و رب امر متعب لک فی عواقبه رضا * الله یفعل
ما یشاء فلا تکن معترضا * چون این ابیات را خواندم گویا آبی بر آتش من زدند
و شدت حرارت قلق مرا نشاندند و وی بنای کتاب قرات الجنان

و در تاریخ نوشته بر سال پنجاه و ست و ثمانین و خمسمایه بیان خود
کرده و معلوم نیست که قبر ایشان کجاست و کجا بوده رضی الله تعالی عنه
و نفعنا به **شیخ شهاب الدین سهروردی المقتول رحمه الله
تعالی** نام وی یحیی بن حبش است در حکمت مشائیان و اشراقیان
متبحر بوده است و در هر یکی از آن تصنیفات لایقه و تألیفات
رایقه دارد و بعضی وی را منسوب به سیمیا داشته اند حکایت کنند که
جماعتی از دمشق بیرون آمدند به رمه گوسفند رسیدند آن جماعت گفتند
ما را یک گوسفند می باید یک گوسفند گرفتند و ده درم ترکمانی که صاحب
گوسفند بود دادند وی مضایقه میکرد که گوسفندی خردتر از آن بدهید
شیخ اصحاب را گفت شما بروید و گوسفند را ببرید که من وی را خشنود سازم
ایشان پیش رفتند و وی با وی سخن میگفت و دل وی را خوش میکرد تا ایشان
دور رفتند وی هم در پی ایشان برفت ترکمانی در پی وی می رفت
و فریاد میکرد چون به وی رسید دست چپ وی را بگرفت و بکشید که کجا میروی
دست وی از شانه جدا شد و در دست ترکمان بماند و خون می رفت
ترکمان بترسید دست وی را بینداخت و بگریخت شیخ آن دست را برداشت و با یاران آمد

در دوستی وی منزلی ولیس بام یافتی میگویند کارها که اهمال
و بدکسانی که آن کارها کنند و بنا علی کل مقتضی بخشش کارها کرده از جهان
بیت حرام علی الاحباد والطلمیة یحن فی ملکوت السموات فوجد الله سبحانه
وانت تعطیه لان [illegible] و کرده و انت بین ملابس الاکوان عریان و از
اشعار وی است ۝ خلعت هیاکلها بجرعاء الحمی ۝ وصبت لمغناها
القدیم تشوقا ۝ وتلفتت نحو الدیار فشاقها ۝ ربع عفت اطلاله فتمزقا ۝ و
ستایده کوده جوابها ۝ رجع الصدی ان لا سبیل الی اللقا ۝ وکانها برق
تالق بالحمی ۝ ثم انطوی وکانه ما ابرقا ۝ در تاریخ امام یافعی مذکورست که
وی را بخلل در عقیده و با عقاد حکمای متصوفین متهم میداشته اند چون
بحلب رسیده علما بقتل وی فتوی داده اند بعضی گویند وی را بخیر یافتند
میان انواع قتل وی چون ریاضت معتاد بود آن اختیار کرد که وی را
بگرسنگی بکشند طعام از وی باز گرفتند تا مرد و عمر وی بسی و شش یا سی و هشت
رسیده بود و کان ذلک فی سنه سبع و ثمانین و خمسمایه و اهل حلب در شان
وی مختلف بودند بعضی وی را بالحاد و زندقه نسبت میکردند و بعضی
بکرامات و مقامات اعتقاد داشتند و میگفتند که بعد از قتل وی [illegible]

بسیار کرامت وی ظاهر شده و این موافق مینماید با آنکه شیخ شمس الدین
تبریزی قدس سره فرموده که در شهر دمشق شیخ شهاب الدین مقتول را
آشکارا کافر میگفتند کفتم حاشا که کافر شد که چون بصدق تمام درآمد
در خدمت شمس [illegible] کامل نیست سرنحیت متواضع باشم با نیازمندان اصحاب
اما سخن بخوت باشم با متکبران آن شهاب الدین علمش بر عقلش
غالب بود عقل می باید که بر علم غالب باشد و حاکم دماغ که محل عقلست ضعیف
شده بود در عالم ارواح طایفه فرو رفتند فرو ماندند و معتصم شدند و
از عالم ربانی سخن میگویند اما همان عالم ارواح است که ربانی میدارند
مگر فضل الهی درآید یا جذبه از جذبات یا مردی که او را در فعل گیرد و از
عالم ارواح بعالم ربانی کشد

شیخ اوحد الدین کرمانی قدس الله تعالی روحه

وی مرید شیخ رکن الدین
سنجاسی و وی مرید شیخ قطب الدین ابهری و وی مرید شیخ ابو
النجیب سهروردی قدس الله تعالی ارواحهم بسیار بزرگ بوده
بصحبت شیخ محی الدین بن العربی رسیده و شیخ در کتاب فتوحات و بعضی رسایل
دیگر از وی حکایت کرده است در باب شامن از فتوحات میگوید حدثنا اوحد الدین

۵۷۰

کرمانی رحمه الله گفت که در جوانی خدمت شیخ خود میکردم در سفر
بودیم و وی در عماری نشسته بود و من چشم کم داشتم چون بجایی رسیدم
که آنجا تماشایی بود درخواست کردم که اجازت ده که دارویی بستانم
کرا مانع تا چون اضطراب مرا دید اجازت داد برفتم دیدم که شخصی در
خیمه نشسته و ملازمان وی بپا ایستاده و پیش وی شمعی افروخته اند و وی
مرا می شناخت و من ویرا نمی شناختم چون مرا در میان ملازمان خود
دید برخاست و پیش من آمد و دست مرا بگرفت و حاجت پرسید حال
چشم را با وی گفتم فی الحال داروی حاضر کرد و بمن داد بیرون آمدم و خادم
شیخ را همراه می آوردم رسیدم که شیخ از زاویه بیرون آمده سوی که تو روی
کرد باز گردانید پیش شیخ آمدم و دارو آوردم و از اکرام و احترام
که آن شخص کرده بود با شیخ گفتم شیخ تبسم کرد و گفت ای فرزند چون اضطراب
ترا دیدم مرا بر تو شفقت آمد لاجرم ترا اجازت دادم چون آنجا رسیدم
آن شخص که امیر آن موضع است نتوانست تمامه و شنید سوی آن کل
خود محو شدم و بصورت وی بر آمدم و در موضع وی نشستم چون تو
آمدی ترا اکرام داشتم و کردم آنچه دیدی در رساله اقبالیه گوید که شیخ

رکن الدین

رکن الدین علاء الدوله رحمه الله تعالی گفته است که روزی که قافله در منی
بود یکی از مریدان شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله تعالی روحه
آنجا بود بزیارت وی رفتیم الحق بس مردی عزیز بود ساعتی بنشستیم
از هر نوع سخنان ذوقی رسیدیم که ما شنیده ایم که شیخ شهاب الدین
قدس سره شیخ اوحدالدین کرمانی را مبتدع خوانده و پیش خود نگذاشته
راست است آن پیر گفت بلی و من در آن مجمع در خدمت شیخ حاضر بودم
که کسی ذکر شیخ اوحدالدین میکرد فرمود که پیش من نام وی مبرید که او
مبتدع است اما روز دیگر هم در خدمت شیخ حاضر بودم که با
شیخ گفتند که این سخن را شیخ اوحدالدین شنیده و گفته که هر چند که شیخ
مرا مبتدع گفت اما مرا این مفاخرت بس که نام من بر زبان شیخ رفت و در
معنی بیتی عربی گفته است و آن اینست ۞ ما سائنی ذکراک لی المسبة
بل سرنی انی خطرت ببالکا ۞ شیخ شهاب الدین قدس سره را انکار
وی آن بوده باشد که میگویند وی در شهود حقیقت توسل بمظاهر
صوری میکرده و جمال مطلق را در صور حسی مشاهده مینمود چنانکه
گذشت که شیخ شمس الدین تبریزی قدس سره از وی پرسید که در چه کاری

یعنی بر زبان [illegible]

گفت ماه را در طشت آب می‌بینم پس شیخ شمس الدین گفت اگر در قفا
دمل نداری چرا در آسمان نمی‌بینی و مشایخ مولانا جلال الدین رومی قدس سره
گفته‌اند که وی شاهدباز بوده اما پاکباز بوده در خدمت مولوی فرموده که
کاش کردی و گذشتی و این رباعی وی هم برین معنی دلالت میکند
زان می‌نگرم بچشم سر در صورت ⁂ زیرا که ز معنی است اثر در صورت
این عالم صورتست و ما در صوریم ⁂ معنی نتوان دید مگر در صورت
و در بعضی تواریخ مذکورست که چون وی در سماع گرم شدی پیراهن
امردان چاک کردی و سینه بسینهٔ ایشان باز نهادی چون به بغداد رسید
خلیفهٔ بغداد پسری صاحب جمال داشت این سخن شنید گفت او مبتدع
است و کافر اگر ازین گونه حرکتی کند ویرا بکشم چون سماع گرم شد
شیخ بکرامت دریافت و گفت
سهلست مرا بر سر خنجر بودن ⁂ در پای مراد دوست بی سر بودن
تو آمده که کافری را بکشی ⁂ غازی چو توی روا است کافر بودن
پسر خلیفه سر بر پای شیخ نهاد و مرید شد
قال بعض الکبراء قدس الله تعالی اسرارهم نزد اهل تحقیق و توحید ثابت گشته که
کامل آن کسی بود که جمال مطلق حق سبحانه در مظاهر کونی حسی مشاهده

بصر همچنانکه مشاهده میکند در مظاهر روحانی ببصیرت یشاهدون
بالبصیرة الجمال المطلق المعنوی کما یشاهدون بالبصر الحسن المقید
الصوری و جمال کمال الهی سبحانه دو اعتبار دارد یکی اطلاق که
آن حقیقت جمال ذاتی است من حیث هی هی و عارف این جمال
مطلق را در فنای فی الله سبحانه مشاهده تواند کرد و یکی تقیید و آن
بحکم تنزل حاصل آید در مظاهر حسیه یا روحانیه پس عارف اگر حسن
مقید چنین بیند و جمال را جمال مطلق حق داند متنزل شده بمراتب گویند
غیر عارف را چنین نظر نباید که بجوان نگرد تا مبادا در حیرت
در ماند و قال ایضا و از اهل طریق کسانی اند که در عشق مظاهر
صور زیبا مقید بوده اند و چون سالک در صدد عدم شعور زیبا شد در
معرض احتجاب بود چنانکه بعضی از بزرگان قدس الله تعالی اسرارهم
ازان استعاذت کرده اند و فرموده اند نعوذ بالله من التنکر بعد التعرف
و من الحجاب بعد التجلی و تعلق این حرکت حبی نسبت با سالک از
صورتی ظاهر حسی که بصفت حسن موصوف بود تجاوز نمیکند و
بمقصد حقیقی و کشف مقصد شیء دست داده بود اگر آن تعلق و میل حبی

یعنی مشاهده میکنند بنور بصیرت و دوست ما کرام جمال مطلق غیر محسوس را در آن که بصورت ... همچنانکه میبینند حسنی است مقید محسوس که مطلق در مقید ... در صورت ... می‌بینند

یعنی پناه می‌بریم بخدا از ناشناختن بعد از شناخت و از حجاب بعد از ظهور ...

منقطع شود و بصورتی دیگر که بحسن آراسته باشد متوجه گردد و دایما در
کشاکش بماند تعلق و میل بصورت فتح باب حرمان و فتنه و آفت
و خذلان او شود اعاذنا الله عز و جل و سایر الصالحین من شر
ذلک حسن ظن بلکه صدق اعتقاد نسبت بکاملان از اکابر چون
شیخ احمد غزالی و شیخ اوحدالدین کرمانی و شیخ فخرالدین عراقی قدس الله
تعالی اسرارهم که بمطالعهٔ جمال مظاهر حسی صوری اشتغال مینموده‌اند
آنست که ایشان در آنجا مشاهدهٔ جمال مطلق حق سبحانه میکرده‌اند
و بصور حسی مقید نبوده‌اند و اگر از بعضی کبرا نسبت با ایشان انکاری
واقع است مقصود از آن آن بوده باشد که محجوبان آنرا دستوری
نسازند و قیاس حال خود بر حال ایشان نکنند و جاودان در حضیض
خذلان و اسفل السافلین طبیعت بمانند والله تعالی اعلم بالسرایر
حضرت شیخ اوحدالدین را نظمهای لطیف است از مثنوی و غیره
در اواخر کتاب مصباح الارواح میگوید ه تا شخص درست
باد دام . سایه متحرک است ناکام . چون سایه روشنست باید
بس نیست خود اندر اصل سایه . چیزی که وجود او بخود نیست

هستیش

هستیش نهادن از خرد نیست . هستست ولیک هست مطلق .
نزدیک حکیم نیست جز حق . هستی که بحق قوام دارد . او نیست ولیک نام دارد
نقش خودست منبع لطائش . کس نیست درین میان تو خوش باش . معلوم وجود بگوید
حقیقت وجود بشنید . و آن ذوقی که خود و غیر خود دید . ای مرد بعین بگو که هست
والله موجود حقیقی سوی و من رباعیاته قدس الله تعالی
سره العزیز اوحد در دل میزنی آخر دل کو . عمرت بگذشت و هیچ روی حاصل کو
دردمی و دمی بیو نامکردی . نخاله و دو سیلهٔ حاصل کو . حرص تو مست
مستی بخدای . ای هشیاران خوش است مستی بخدای . گر باکه هستی بخود هستی روزی
حقا که رسی زهستی بخدای . اسرار حصول عشق وحل سوال . نی نیز بدین
ساختن حشمت و مال . تا خون نکنی دیده و دل پنجه سال . هرگز ندهند راه
از قال بحال . خواهم ز درای حرف بیرون رفتن . و رحمیه لطف حالم
عددست . غلط احد با وحد احد حرفی . علت بگذار کمتاب اوحد احد
ه انکس چو حق حقیقت خویش شناخت . او کس بودی بحق وگوی ... حست
از بحری بیو و نشان وادن ازو . کسکت و ... انکس بساخت
ذکر سید قاسم تبریزی قدس الله تعالی روحه در اوایل

470

571

شیخ صدر الدین اردبیلی رحمه الله داشته و بعد از آن بصحبت
شیخ صدر الدین علی یمنی که وی از اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی
قدس الله تعالی روحه رسیده و نسبت ارادت و بر این جمله بعض
معتقدان وی دیدم در آنجا شیخ صدر الدین علی یمنی مذکور نبود و شیخ صدر الدین
اردبیلی و جمعی تابع وی است که خدمت سید قاسم قدس سره شیخ صدر الدین
علی یمنی را بسیار می‌ستوده اند و اظهار ارادت میکرده و بالجمله اهل
روزگار در قبول و انکار وی دو فرقه اند و از وی دو اثر مانده است
یکی دیوان اشعار مشتمل بر حقایق و اسرار وی که انوار کشف و عرفان و آثار
ذوق و وجدان از آن ظاهر است و دیگر جماعتی که خود را منسوب بوی
میدارند و مرید وی میشمارند این فقیر بعضی از ایشان را دیده و احوال بعضی
را شنیده اکثر ایشان از دین و اسلام خارج بوده اند و در دایره
اباحت و تهاون شرع و سنت داخل و می شاید که منشأ آن
بوده باشد که مشرب توحید بر خدمت سید قدس سره غالب
بوده و نظر در جمیع امور بر مبدأ داشته و بساط اعراض و اعتراض
را بالکلیه طی کرده بوده و بمقتضای کرم ذاتی که داشته است

فتوحات

فتوحات و نذری که می رسیده همه صرف لنگر می بوده و اصحاب
نفس و هوا را مقصود آنجا حاصل بوده و مانعی نه جماعتی از
اهل طمع مجتمع شده بوده اند و از معارف وی سخنان می شنیده اند
و از نفس و هوا در آن تصرف میکرده اند و آنرا مقدمه استحلال
مشتهیات نفس و اغراض از مخالفات هوای ساخته و در وادی
اباحت و تهاون بشریعت و سنت می افتاده و وی ازین
همه پاک یکی از درویشان وی را دیدم پیری بود روشن و وظائف
طاعت را بجای می آورد و دوام ذکر و آگاهی و را شنیده حال وی پرسیدم
گفت من دو بار بخدمت وی رسیده ام یکبار در هراة و یکبار
در بلخ هر بار چون چند روز در خدمت وی بودم گفت بولایت خود
باز رو و در میان اینان مباش که صحبت ایشان ترا ضرر میکند بعضی
دیگران میفرمودند که در آن وقت که خدمت سید در سمرقند بود
با وی ملاقات میکردم در اثنای معارفی که میگفت از صدیق اکبر
رضی الله عنه نقل بسیار میکرد و هر بار که صدیق اکبر میگفت رقت می
کرد و قطرات اشک بزرگ سفید از چشم وی می‌ریخت مریدان میگفتند

که وی اکنون در مقام ابوبکر یست و بعضی دیگر از عزیزان که بصحبت
رسیده بودند میگفتند که من بکرم ذاتی وی کسی ندیده ام بعضی
از مردم خرجرد جام که در قبول و انکار غالبا التعصب خالی بود از وی
کرامتهای که این طایفه را می باشد نقل میکرد عزیزی که بر سخن
وی همه اعتماد هست از بعضی مسافران معتقد نقل کرد که از
تربت مقدسه جام بعزیمت مقدس طوس علی ساکنه السلام
شبگیر کرده بوده اند در راه که میرفته اند در جانب خرجرد
روشنایی در نظر ایشان آمده بوده است که از زمین مرتفع می شده
و باسمان رسیده در تعجب مانده اند که این چه روشنایی است
هم شب بخرجرد رسیده اند دیده اند که آن روشنایی در جانب
لنگر حضرت سید است قدس سره چون بلنگر رسیده اند و قصد
زیارت وی کرده اند چنان مشاهده افتاده که آن نور است
که از آن خانه که مرقد منور وی در آنجاست می تافته و از بعضی
درویشان چنان دریافته ام که توجه بمرقد منور وی موجب جمعیت
تمام است والله تعالی اعلم و حضرت مخدومی خواجه ناصر الدین

عبیدالله

عبیدالله مدالله تعالی ظلال ارشاده فرموده اند که حضرت سید
قاسم حضرت خواجه بزرگ خواجه بهاء الدین را قدس سره از دور
دیده بوده اند و صحبت داشته و طریقه ایشانرا معتقد بوده
و از وی فهم میشود که خود در ایران طریقه میداشته و دیگر فرموده
اند که خدمت سید قدس سره میگفت که هر کجا میرسیدم از
مجذوبان می پرسیدم و خود را بصحبت ایشان میرسانیدم چون
بروم رسیدم گفتند که اینجا مجذوبی هست مولانا جانی نام
پیش وی رفتم وی را بشناختم که اوان تحصیل در تبریز دیده بودم
با وی گفتم ترا چه شد بزبان رومی گفت هر صباح که بر می خاستم
سردی بودم در تفرقه افتاده مرا یکی این طرف میکشید یکی آن طرف
بامداد بر خاستم مرا چیزی فرو گرفت که از همه خلاص شدم فرمودند
این سخن را چندبار از خدمت سید شنیدم هر بار که می شنیدم
متغیر میشد و قطرات اشک از چشم او می جست معلوم میشد که
آن سخن در آن وقت که آن عزیز فرمود در وی تاثیر بسیار
کرده بوده است و بعضی از رسایل خود آورده که در تاریخ سنه تسع و

سبعین وسبعمائة بود که در شهر هراة در خانقاه جدیدی در جوار مولانا
ظهیر الدین خلوتی رحمه الله تعالی ساکن بودیم ناگاه سحرگاهی حضرت مولانا
از خلوت خود گریان بیرون آمد و روی بخلوت من نهاد و فریاد برآورد
که از برای خدای بگو که میگویند و نحن اقرب الیه من حبل الورید شصت
سال می دوانند و هنوز نرسیده ام از ارباب فقر عزیزی حاضر بود گفت
این همان حکایت مجنونها در دار الهندست که بخانهای مردم رفتی و هر
چند خبزی خوردی چون بیرون آمدی از وی پرسیدندی که هیچ خوردی
تشنیع کردی که خبزی از کجا بود هیچ نخوردم روزی اخبزی داده و در آنجا
بردند و نعمت فراوان از هر جنس پیش وی نهاد بعد از آنکه دیوانه چندانکه خواست
خورد شمشیر کشید که دیگر بخور دیوانه از ترس شمشیر آن مقدار که امکان داشت
بخورد و گفت اگر میکشی بکش که دیگر گنجای خوردن ندارم چون دیوانه
بیرون رفت از وی پرسیدند که هیچ خوردی گفت نعمت فراوان بود لیکن
از ترس شمشیر که خبزی می توانست خورد در تاریخ سنه ثلثین وثمانمائة پادشاه
وقت را در جامع هرات شخصی زخمی زد چنان معلوم شد که وی از اهل تعلق
خدمت سید قاسم خانه متعلق بوده و بتوهم آنکه بگردن تو توقف وی بوده او را

474

از شهر غزنه خواستند بجانب بلخ و سمرقند رفت و از آنجا مراجعت کرد و در حدود
شام متوطن شد و در سنه سبع وثلثین وثمانمائة از دنیا رفت وقبر وی
آنجاست رحمه الله تعالی **حکیم سنائی غزنوی قدس الله سره** کنیت وی
ابو المجد مجدود بن آدم است وی مرید شیخ رضی الدین علی الابای عم نوح
از اکابر شعرای طایفه صوفیه است و سخنان ویرا استشهادها در مصنفات
خود آورده اند و کتاب حدیقة الحقیقه بر کمال وی در شعر و بیان
اذواق و مواجید ارباب معرفت و توحید دلیلی قاطع و برهانی
ساطع است از مریدان خواجه یوسف همدانی است و سبب
توبه او آن بود که سلطان محمود سبکتگین در فصل زمستان بعزیمت
گرفتن بعضی از دیار کفار از غزنین بیرون آمده بود و سنائی در مدح
وی قصیده گفته بود میرفت تا بعرض رساند بدر گلخنی رسید که از
مجذوبی از حد تکلیف بیرون رفته که مشهور بود بلای خوار از اندرون
پیوسته لای شراب خوردی در آنجا بود آواز شنید که با ساقی خود
میگفت پر کن قدحی بکوری محمود سبکتگین تا بخورم ساقی گفت محمود مرد
غازیست و پادشاه اسلام گفت بس مردکی ناخشنودست آنچه در

و ام 474

محدود بیم و دال مهمله ان الملوک اذا دخلوا
قریة افسدوها بیت پادشاه این بیت در آینه
بیاد سر زند آن دو را و بیشم زده تا در
بیخ نادم اگر بیشم کم خورد اباشد
انگشت در دست صورت هنوز
یعنی با وجود جمعیت و فنا اعتقاد مظاهر
از اعمال صوری در بقه التکلیف الکائن است
چه ما دام که صورت تابع عنصر باقیست
رجوع با عمال صوری از وی که بکوزه با بکوز
است ضرورتست

ضبط او در حیز ضبط نیاورده ... و تا مملکت
دیگر گیر و یکی قدح گرفته و بخورد باز گفت پر کن قدحی دیگر بکوری سنائک شاعر
ساقی گفت سنائی مرد فاضل است و لطیف طبع است گفت اگر وی لطیف
طبع بودی بکاری مشغول بودی که وی را بکار آمدی گزافی چند در کاغذی
نوشته که هیچ کاری نمی آید و نمی داند که وی را برای چه کار آفریده اند سنائی چون آن
بشنید حال بر وی متغیر شد و بتنبیه آن لای خوار از مستی غفلت هشیار شد و قدم
باوی در راه نهاد و بسلوک مشغول شد در سخنان مولانا جلال رومی قدس الله
تعالی سره مذکور است که خواجه سنائی حکیم در وقتی که محتضر بود در زیر زبان
چیزی میگفت حاضران گوش بدهانش نهادند این بیت میگفت شعر

باز گشتم زانچه گفتم زانکه نیست • در سخن معنی و در معنی سخن •

عزیزی گفته است که عجب حالتیست که در وقت بازگشتن مشغول بوده است وی همواره
منزوی و منقطع می بوده است و از مخالطت اهل دنیا و مصاحبت
ارباب جاه و جلال را غبت آن بوده که بملازمت و زیارت وی رود
شیخ مکتوبی بوی نوشته مشتمل بر بسی لطایف از الجمله آن که این داعی را عمل
و روح در پیش خدمتست ولیکن بنیه ضعیف دارد که طاقت تعهد

تعهد

تعهد ندارد ان الملوک اذا دخلوا قریة افسدوها و این کلاه مندرس چه طاقت
بارگاه جباران دارد و خدمت پنجه شیران که دو باری عرآمده
اند که هر بار که میرا رود حشمت ایشان در خطه محقر روند حاجت
آمده است این ضعیف منزوی را خیمت عافیت بجرب خار مغیلان
زدند و بضاعت قناعت را بصرامان خضر و الیاس سپردند اکنون
بزرگی که ذو الفضل الکبیر آن بزرگ دین و دنیا کرده است که گوشه
دل این گوشه گرفته را بتفقد سائس خود خراب نکند که چشم حقیر این
بنده نه سزای چشم تو بر خداوندیست و من منظوماته قدس سره

شعر
بس کی شنیدی صفت روم و چین • خیز و بیا ملک سنائی ببین
تا همه دل بینی بی حرص و بخل • تا همه جان بینی بی کبر و کین
باغ و جرخ بر قدم دست و ملک بر بر تکین • زر نه و کان ملک نشستن درو • حوزه و اس فلکی زیر تن

و ایضا منها
این جهان بر مثال مردار است • کرکسان اندر و هزار هزار
این مر آنرا همی زند مخلب • وان مر این را همی زند منقار
آخر الامر بگذرند همه • وز همه باز ماند این مردار
ای همه خلق جهان گرجه کل • تیم کرده که کنند بخندند
تو چنانی که بمکری برسی • نه چنان خوتو بمکری برسند • دل ما همه گشت و ما همه جو ...

ای ناطلبت خرد درو کرد دونان • از تو دو جهان برد تو از هر دو روان
قایم نخودی از آن شب و روز بغم • سمیت ز سموم وامید نسیم • با ما ز اباب
واز است شیم • خوب تا بشدی تا زه نخوی هم حجیم • بر بستین سر سیاه دم
بر سیم ملوکی ملک ماه اندر عشق • بر کاف کمان کل کلاه مدعی عشق • با این همه کمترم در اندم
✿ مردی که براه عشق جان افشاند • باید که بدون یار خود دگر اند
عاشق به ره عشق جان می باید • گر دوزخ و ار بهشت یادش ناید ✿ ای عشق
واتشو در پرده • ای صومعه ویران کن زنار پرست • مردانه کنون صومعه
می بشکند • گر دو در کفر گرد و گرد مست ✿ ای من تو نو نرده نحو در دم
در کار تو کرده دین و دنیی به هوس • کرمت باشم جو بنگرم با همه کس • سر دنی
از برای من دادی و بس • در هجر تو گر دلم گرفت الحجی • در درد تو گر تو کس سازد
موسی • در دیده بمه کنند مدیدار کسی • بکداری ش درد تر که ماند لعنتی
✿ اندر ره عاشقی جان باید مرد • گر در باغ جنک آمده ور زد و نرج سرد
چون چهره تو از کوی ما شید بر کرد • زنهار بهیج آن آلوده مکرد
✿ ای عقل اگر چند شرقی فزون شو • وی دل ز دلی بکرد و جون شو
در پرده آن نگار دیگرگون شو • ای چشم دراز و نی زان بیرون شو

ای عشق ترا

ای عشق ترا روح مقدس منزل • سودای ترا عقل مجرد محمل • ساخته جان ز
ازورعست و سلطان بکل • وی را قصیده ایست زایه ز دیت از صد و هشتاد
بیت که اسرار صدور الاغنیا و کنوز الاولیا نام نهاده و بسی معارف و حقایق
لطایف و دقایق در آنجا درج کرده و او لیس است ✿ طالع ای علی سفال
خوش فعال • طرب ای نیکوکار • تاکی از خانه سپه صحرا تا کی ارکه خانه
ره عار • در جهان شاهی راه فارغ • در قدح جرعه ها هشیار • برس
دوست • در بن سیس گوش با حلقه دار • و وی را در ای حدیقه الحقیقه مثنوی کتاب
مثنوی دیگر است هم بر وزن حدیقه اما مختصر و از ابیات آنست ✿
ای بیرون از بر دیده بینند • خوشتر آن را مسجوده زنند • باز رسوی لا محیی تحوز
رشته در دست صورت ستور • تا تو در بند حس و ما للغی • محرم عقل و کلک
تکلیفی • تاریخ تمامی حدیقه جنانکه خود بنظم آورده است خمس و عشرین و خمسمایه
بوده است و بعضی تاریخ وفات وی را همین نوشته اند و الله اعلم

شیخ فرید الدین عطار نیشابوری قدس الله تعالی روحه وی محرم
شیخ مجد الدین بغدادیست در دیباچه کتاب تذکرة الاولیاء که وی
نوشته است میگوید که روزی پیش شیخ مجد الدین بغدادی در آمدم وی را

٤٧٢ 475 ۵۷۳ وتنها

ودم که میگریست گفتم چیست گفت زمتی آسمانها لالا ان که درین
امت بوده اند شبیه انبیا علیهم السلام که علمای امتی کانبیاء بنی
اسرائیل گفت از ان میگریم که دوش گفته بودم خداوندا کار تو بعلة نیست
مرا ازین قوم گردان یا از نظاره کیان این قوم گردان که قسم دیگر را
طاقت ندارم میگریم تا باشد که مستجاب شود و بعضی گفته اند که وی
اویسی بوده است و در سخنان مولانا جلال الدین رومی قدس سره مذکور
که نور منصور بعد از صد و پنجاه سال بر روح فرید الدین عطار تجلی کرد
و مربی او شد گویند سبب توبه وی آن بود که روزی در دکان
عطاری مشغول و مشغوف معامله بود درویشی آنجا رسید و چند بار شیئا لله
گفت وی بآن درویش نپرداخت درویش گفت ای خواجه تو چگونه خواهی مرد
عطار گفت چنانکه تو خواهی مرد درویش گفت تو همچو من میتوانی مرد عطار
گفت بلی درویش کاسه چوبین داشت زیر سر نهاد و گفت الله و جان بداد
عطار را حال متغیر شد و دکان بر هم زد و باین طریق در آمد و گویند که
مولانا جلال الدین محمد رومی در وقت رفتن از بلخ و رسیدن نیشاپور
بصحبت وی در حال کبر سن رسیده است و کتاب اسرار نامه بوی داده و وی

ازادای

دایما آنرا با خودی داشته و در بیان حقایق و معارف اقتدا بوی
داده و چنانکه میگوید شعر گرد عطار گشت مولانا • شربت از دست شمس
بود نوش • و در موضع دیگر گفته • عطار روح بود و سنائی
دو چشم او • ما از پی سنائی و عطار آمدیم • و آن قدر اسرار
توحید و حقایق اذواق و مواجید که در مثنویات و غزلیات
وی اندراج یافته در سخنان هیچ یک ازین طایفه یافت نمیشود
جزاه الله سبحانه عن الطالبین المشتاقین خیر الجزاء و من
انفاسه الشریفة ای روی در کشیده ببازار آمده
خلقی بدین طلسم گرفتار آمده و این قصیده پنجاه بیت
زیادت است و بعضی از اهالی از شرح یکی نوشته اند و در شرح
این بیت چنین مذکور شده که یعنی ای که روی خود را که نور ظاهر وجود است
روی پوش تعینات و صور در کشیده و پوشیده ببازار ظهور آمده
خلقی بدین طلسم صور که بر روی این گنج مخفی کشیده بواسطه کثرت تعینات
مختلفه و آثار متباینه گرفتار بعد و هجران و غفلت و پندار گشته
خود بواسطه کثرت بر تو جمال آن روی در روی پوش مظاهر و صور حسیه

گرفتار بلای عشق و محبت گشته بعضی عاشق معنی و بعضی عاشق صورت

تویی معنی و بیرون تو اسم است ٭ تویی گنج و همه عالم طلسم است ٭ و عشاق

صورت تو هم خود از معشوق دور افتاده‌اند و ندانسته‌اند که عاشق کیستند

و دلربای ایشان چیست ٭ میل خلق جمله عالم تا ابد ٭ گر شناسند و گر نه

سوی توست ٭ و برین دستور تمام این قصیده را شرح کرده است و اینجا به

این اختصار اقتصار افتاد و حضرت شیخ در تاریخ سنه سبع و عشرین و ستمائه

بر دست کفار شهادت یافته و سن مبارک وی در آن وقت میگویند

که صد و چهارده سال بوده و قبر وی در نشابور است رحمه الله تعالی

۵۷۴ شیخ مصلح شرف الدین بن عبد الله السعدی الشیرازی رحمه الله تعالی

از افاضل صوفیه بوده و از مجاوران بقعه شریف شیخ ابو عبد الله خفیف

قدس الله تعالی سره از علوم بهره تمام داشته و از ادب نصیبی کامل سفر

بسیار کرده است و اقالیم را گشته و بارها بسفر حج پیاده رفته و در

سومنات در آورده بود بت بزرگتر ایشان شکسته و از مشایخ

کبار بسیاری را دریافته و بصحبت شیخ شهاب الدین رسیده و با وی در

یک کشتی سفر دریا کرده و گویند که وی در بیت المقدس و بلاد شام مدتی

سقایی میکرد و آب بمردم میداد تا بخضر علیه السلام رسید و وی را

از زلال انعام و افضال خود سیراب گردانید وقتی وی را با یکی از اکابر سادات

و اشراف فی الجمله گفت و گویی واقع شد آن شب حضرت رسالت را صلی

الله علیه و سلم بخواب دید که وی را عتاب کرد چون بیدار شد پیش شیخ آمد

و عذرخواهی نمود و استرضای وی کرد یکی از مشایخ منکر وی بود شبی در

واقعه چنان دید که درهای آسمان گشاده شد و ملائکه با طبقهای نور نازل شدند

پرسید که این چیست گفتند برای سعدی شیرازی است که بیتی گفته که قبول

حضرت حق سبحانه و تعالی افتاده و آن بیت این است ٭ برگ درختان سبز

در نظر هوشیار ٭ هر ورقی دفتریست معرفت کردگار ٭ آن عزیز چون از واقعه

در آمد هم در شب بدر زاویه شیخ سعدی رفت که وی را بشارت دهد دید که

چراغی افروخته و با خود زمزمه میکند چون گوش کرد شنید که همین بیت

میخواند وی در شب جمعه ماه شوال سنه احدی و تسعین و ستمائه از دنیا

رفته رحمه الله تعالی

۵۷۵ شیخ فخر الدین ابراهیم المشتهر بالعراقی قدس الله تعالی

وی صاحب کتاب لمعات است و دیوان شعر وی مشهور است

از نواحی همدان است در صغر سن حفظ قرآن کرده بود و بنغمات خوش خواندی

چنانکه همه اهل همدان شیفته او وی بوده‌اند و بعد از آن بتحصیل علوم
اشتغال نموده چنانکه گویند در سن هفده سالگی در بعضی مدارس مشهور
همدان بافادت مشغول بوده روزی جمعی قلندران بهمدان رسیدند و با
پسری صاحب جمال و بروی مشرب عشق غالب چون آن پسر را دید گرفتار
شد مادام که در همدان بودند با ایشان بود چون از همدان سفر کردند
و چند روز برآمد بی طاقت شد در عقب ایشان رفت چون بایشان رسید
رنگ ایشان برآمد و همراه ایشان بهندوستان افتاد و در شهر ملتان بصحبت
شیخ بهاء الدین زکریا رسید گویند چون شیخ وی را در خلوت نشاند و از چله وی یک
دهه گذشت وی را وجدی رسید و حالی بروی مستولی شد این غزل که
نخستین باده کاندر جام کردند ز چشم مست ساقی وام کردند
باواز بلند میخواند و میگریست چون اهل خانقاه آنرا دیدند و از طریقه خلاف
شیخ دانستند چه طریقه ایشان در خلوت جز اشتغال بذکر یا فکر دیگر نمی‌باشد آنرا
بسبیل انکار بسمع شیخ رسانیدند شیخ فرمودند که شما را از اینها منع است
او را منع نیست چون روزی چند برآمد یکی از مقربان شیخ را گذر بر خرابات افتاد
شنید که آن غزل را خراباتیان با چنگ و چغانه میگفتند پیش شیخ آمد و صورت

حال را

حال را باز نمود و کیفیت حال گفت شیخ سوال کرد که بکجا رسیدند گفت
چون بدین بیت رسیده که چو خود کردند راز خویشتن فاش عراقی را
بدنام کردند شیخ فرمود که کار او تمام شده برخاست و بدر خلوت عراقی رفت
آمد و گفت عراقی مناجات در خرابات میکنی بیرون آی بیرون آمد و سر در قدم
شیخ نهاد و شیخ بدست مبارک خود سر او را از خاک برداشت و دیگر وی را بخلوت
نگذاشت و خرقه از تن مبارک خود کشید و در وی پوشانید و بعد از آن فرزند
خود را بعقد نکاح وی درآورد و وی را از وی فرزندی آمد و وی را کبیرالدین
لقب کردند و بیست و پنج سال در خدمت شیخ بود چون شیخ را اوقات نزدیک رسید
وی را بخواند و خلیفه خود ساخت و بجوار رحمت حق پیوست چون دیگران
التفات شیخ را نسبت بوی مشاهده کردند عرق حسد در ایشان بجنبید
بپادشاه وقت رسانیدند که اکثر اوقات وی بشعر میگذرد و صحبت وی بیشتر
با جوانان صاحب جمال است وی را استحقاق خلافت شیخ نیست چون
شیخ عراقی از آن رنجید عزیمت زیارت حرمین کرد زادهما الله تعالی
شرفا بعد از زیارت بجانب روم رفت بصحبت شیخ صدرالدین قونوی
قدس سره رسید و از وی تربیت یافت جماعتی فصوص میخواندند سماع کرد

و در آن تاریخ استماع این لمعات را نوشت چون تمام کرد به نظر شیخ رسانید شیخ
او را پسندید و تحسین فرمود معین الدین پروانه از امرای روم مرید و معتقد
شیخ عراقی بود به کمال شیخ در توقات خانقاهی ساخت و هر روز به ملازمت شیخ
می‌آمد روزی به خدمت شیخ آمد و مبلغی زر همراه آورد و بنیاز هندی
نام گفت که شیخ ما را هیچ کاری نمی‌فرمایند فالتقاضی نمی‌آید هیچ بکنید و گفت
ای امیر ما را بزر سوا فرزندی فرست حسن قوال را به ما رسان و این حسن قوال
علت
جمال بی‌نظیر بود و در حسن صوت بی‌نظیر و جمعی گرفتار وی بودند و در حضور و
خواندی و چون امیر تعلق خاطر شیخ را به وی دریافت فی الحال کسی به طلب وی
فرستاد و تقدیر اعزاز عاشقان و دفع مزاحمت ایشان وی را آوردند شیخ
با امیر و سایر اکابر استقبال وی کردند چون نزدیک رسیدند شیخ پیش رفت و بر وی
سلام گفت و در کنار گرفت لکه شربت خواست و وی را با یاران وی به سیب خود
فرستاد و از آنجا به خانقاه شیخ رفتند و صحبتها داشتند و سماعها کردند
و قدوه شیخ در آن وقت غزلها گفت از آن جمله این غزل است — ساقی طرب عشق
کرد آنکه چه سازیست . گر زخم او نه فلک اندر تک و تازیست . و بعد از مدتی
حسن قوال اجازت خواست و به مقام خود مراجعت کرد گویند روزی امیر معین الدین

بطرف

بطرف میدان میگذشت دید که شیخ چوگان در دست میان
کودکان ایستاده امیر با شیخ گفت ما از کدام طرف باشیم شیخ گفت
از آن طرف و اشارت بتراه کرد امیر روان شد و برفت چون امیر معین
الدین وفات یافت حضرت شیخ از روم متوجه مصر شد و وی را با سلطان
مصر ملاقات افتاد و سلطان مرید و معتقد وی شد و وی را شیخ الشیوخ
مصر گردانید اما وی هیچ از بی تکلف در بازارها گردیدی و گرد هنگامها
طواف کردی روزی در بازار کفشگران میگذشت نظرش بر کفشگر
پسری افتاد شیفته وی شد پیش رفت و سلام کرد و از کفشگر سؤال
کرد که این پسر کیست گفت پسر من است شیخ لبهای پسر اشارت کرد و گفت
ظلم نباشد که چنین لب و دندانی با چرم خر مصاحبت کند کفشگر گفت ما مردم
فقیریم و حرفه ما اینست اگر چرم خر بدندان نگیرد نان نیابد که بدندان گیرد
سؤال کرد که هر روز چه مقدار کار کند گفت هر روز چهار درم شیخ فرمود که هر روز
هشت دینار بدهم که وی دیگر این کار نکند شیخ هر روز برفتی و با اصحاب در دکان
بنشستی و فارغ البال در روی او نظر کردی و اشعار خواندی و گریستی عیان آن
خبر بسلطان رسانیدند از ایشان سؤال کرد که این پسر شبها نیز با خودی برده گفتند نه

با وی گفت در خلوتی می‌سازد گفتند نه دوات و قلم خواست و نبشت که هر روز
پنج دینار دیگر بر وظیفهٔ خادمان شیخ فخرالدین عراقی بیفزایند روز دیگر که شیخ
را با سلطان ملاقات افتاد و سلطان گفت چنین استماع افتاد که شیخ را در درون کا
کفش‌گری با پسری نظری افتاده است مهری بجهت خرجی شیخ تعیین یافت اگر شیخ خواهد
آن پسر را به خانقاه برد شیخ گفت ما را استغنا او حاجت بود بر وی حکم نتوانیم کرد بعد
از آن شیخ را از مصر عزیمت شام شد سلطان ملک الامرای شام را نوشت که
جملهٔ علما و مشایخ و اکابر را استقبال کنند چون استقبال کردند ملک الامرا را پسری بود در غایت جمال
چون شیخ را نظر بر وی افتاد بی‌اختیار سر در قدم وی نهاد پسر نیز سر در قدم
شیخ نهاد ملک الامرا نیز با پسر موافقت کرد اهل دمشق را از آن انکاری در دل پیدا شد
اما مجال نطق نداشتند چون شیخ در دمشق مقام ساخت و شش ماه گذشت فرزند
کبیرالدین از ملتان بیامد و مدتی در خدمت پدر بسر برد بعد از آن شیخ را عارضه پیدا شد
در روز وفات پسر را با اصحاب بخواند و وصیتها فرمود و وداع کرد و این
رباعی بگفت: در سابقه چون قرار عالم دادند ۰ مانا که نه بر مراد آدم دادند
زان قاعده و قرار کان روز افتاد ۰ نه بیش بکس وعده و نه کم دادند ۰ در هشتم ذی القعده
سنهٔ ثمان و ثمانین و ستمائه از دنیا برفت و قبر وی در جنب مرقد شیخ محیی الدین ابن العربی

قدس الله روحهما در صالحیهٔ دمشق و قبر فرزندش کبیرالدین در پهلوی پدر
وی رحمه الله تعالی

امیر حسینی رحمة الله تعالی

نام وی حسین بن عالم بن ابی الحسن است و در اصل از کریو است که دهی است از ولایت
غور عالم بوده به علوم ظاهری و باطنی و از کبار روزگار جهان مشایخ در
مشهور که وی مرید شیخ بهاءالدین زکریاست لیکن واسطه و مشهور میان مردم
نیز همین است اما در بعضی کتب نوشته چنین یافتم که وی مرید شیخ رکن الدین ابوالفتح
است و وی مرید پدر خود شیخ صدرالدین و وی مرید پدر خود شیخ بهاءالدین
زکریای ملتانی قدس الله تعالی ارواحهم و وی را مصنفات بسیار است بعضی منظوم چون کنز الرموز
و زاد المسافرین و بعضی منثور چون کتاب نزهة الارواح و روح الارواح و صراط المستقیم
و مراد و رد و دیوان اشعار است لطایف و سؤالات منظوم که شیخ محمود شبستری آن را
جواب گفته است و بنای کتاب گلشن راز بر آن است از آن وی است گویند که سبب توبهٔ
وی آن بود که روزی به شکار بیرون رفته بود آهویی پیش وی آمد خواست تا تیری بر وی
افکند آهو به وی نگریست و گفت حسینی تیر بر ما زنی خدای تعالی ترا از برای
معرفت و بندگی آفریده نه از برای این و عاقبت آتش طلب از نهاد وی شعله
برآورد و از فرهٔ دنیا بیرون آمد و با جماعتی جوالقیان همراه ملتان رفت

شیخ رکن الدین آن جماعت را ضیافت کرد و چون شب شد حضرت رسالت ﷺ
را در خواب دید که گفت فرزندم را از میان این جماعت بیرون آر و بکار مشغول کن
روز دیگر شیخ رکن الدین با ایشان گفت که در میان شما سید کیست اشارت بامیر حسینی کردند
وی را از میان ایشان بیرون آورد و تربیت کرد تا بمقامات عالیه رسید پس اجازت مراجعت
بخراسان داد بهرات آمد همه اهل هرات مرید و معتقد وی بودند در سادس عشر
شوال سنه ثمان عشر و سبعمائة از دنیا رفت و قبر وی در مصرع هرات است بیرون
گنبد مزار عبد الله بن جعفر طیار رضی الله تعالی عنهم

شیخ اوحدی اصفهانی قدس الله تعالی روحه حسن استماع افتاد

که وی از جمله اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانی است قدس سره چنانکه این بیت
مبنی از آنست و وی را دیوان شعر است در غایت لطافت و عذوبت و رباعیات
مشتمل بر حقایق و معارف و مثنوی بر وزن و اسلوب حدیقهٔ شیخ سنائی
جام جم نام در آنجا بسی لطایف درج کرده است و از آن مثنوی است این ابیات

ه اوحدی شصت سال سختی دید · تا شبی روی نیکبختی دید · هر کجا پای مانده‌ای
نیست · از بن دیده کین بیان زنی نیست · سالها چون فلک بسر گشتم · تا بگرد
وادی دیده ور گشتم · سر برین چلهٔ شسته‌ام · چون به از مهد ره بدو شسته‌ام

از برون

از برون در میان بازارم · وز درون خلوتیست با یارم · کس نبیند جمال
خلوت من · ره ندارد کسی بخلوت من · تا دل من بدوست مشغولست
سودها کرده سر من تسبیت · و وی قصیده دارد بر ردیف حکیم سنائی حواله
بلکه کعبه ایست و عدد ابیات آن صد و شصت خواهد بود و مقطع آن
این ابیات است ه سر بر نوند ندارد بار · خو تو آن سبزه رنگ بخور داز · کار ما همی
درسته شهر · وان یکی بر بلندها در کار · همدمی نیست تا که کویم راز · محرمی
نیست تا زنم بار · در حرم شمع صحبت معشوق · در سماعم بصوت آن زمار
و در تاریخ اتمام جام جم گفته است ه خوش تاریخ بر زدم فال · هفتصد و هشت
بود و سی سال · که من این نامهٔ همایون فر · عقد کردم بنام این برور · چون
بسالی تمام شد بدرش · ختم کردم بطالع العدرش · قبر وی در مراغه تبریز است
و تاریخ وفات بر آنجا سنه ثمان و ثلثین و سبعمائة نوشته اند **افضل الدین**
بدیل الحقایق الخاقانی رحمه الله تعالی در حسد وی شاهد کرد
فلکی شاعر است و نسبت شهری تمام داشته است چنین گویند که دیوان وی مجموعه
بوده است که شعر در جنب او کم بوده است چنانکه حضرت مولوی قدس سره
در وصف است ه شعر ما ترتیب لزم نیست لا ازو · جمله فن و کر عز فنون شعر را

و سخنان وی گواه برین معنی شاهد است چنانکه میگوید ﴿شعر﴾ خود رفت من همه ذات

صفت من همه او • تا جرم کس من وخوش شود داد بحکم • نرگس همه هیچ در یکی نام

بگو مندان گشت • چون بگو بند مرا باید گفتن کین منم • و در محل دیگر میگوید ﴿شعر﴾

عشق بیفشرد پای بر غلط کرد بما • برو ببند بست تخت هستی ما را بما • تا او شمار اتقعد

بخودی فرخویشت • زانکه بگنجید در و رحمت ما و شما • و ازین قبیل در سخنان وی بسیار است

و از سخنان وی آن می‌آید که وی را از مشرب جنابی صوفیان قدس الله تعالی اسرارهم

شربی تمام بوده است • وی در زمان خلافت المستغنی خورد العهد بوده و در قصیده

عربی که در مدح بغداد و گفته ذکر وی کرده و توفی المستغنی سنه خمس و عشرین و خمسمائة

وی نیز قصیده رائیه حکیم سنائی را جواب گفته است و عدد ابیات آن از صد

در گذشته و از آنها سه مطلع نهاده مطلع اول این است ﴿شعر﴾ الصبوح

الصبوح کامگار • انشار انشار کامدبار • کاری از روشنی خواب خاقان • یا نکی

از خوش می خوار بهار • چرخ برکار بوقف صبوح • میکند نشان خیمه بار

دور از خود قصیده میگوید ﴿شعر﴾ این قصیده زمج سبحتت • تا نیست از عراب اشعار

از در کعبه گرد او برند • کعبه در فتح ندلی استار • زو قضا نیک و قضا نیک • و او را

النقش زانکه در کار • شیخ نظامی گنجوی رحمة الله تعالی • وی را از علوم ظاهری

مصطلحات

مصطلحات رسمی بهره تمام بوده است اما از همه دست برداشته بوده و روی

در حضرت حق سبحانه و تعالی آورده چنانکه میگوید ﴿شعر﴾ هر چه هست از دقیقهای نجوم

با یکایک نهفتهای علوم • خواندم و سر هر ورق جستم • چون ترا یافتم ورق شستم

همه را روی در خدا دیدم • وان خدا را بهمه مرا دیدم • عمر گرانمایه را از اول تا آخر

بقناعت و تقوی و عزلت و انزوا گذرانیده است هرگز چون سایر شعرا از غلبه حرص

و هوا ملازمت ارباب دنیا نکرده بلکه سلاطین روزگار بوی تبرک می‌جسته‌اند چنانکه

میگوید ﴿شعر﴾ چون بعهد جوانی از بر تو • بدر کس نرفتم از در تو • همه را بر در من فرستادی

من نمیخواستم تو میدادی • چونکه بر درگه تو گشتم پیر • زانچه ترسیدنست دستم گیر

مثنویهای پنجگانه وی که به پنج گنج اشتهار یافته اکثر آنها ساختهای عاشقانه

واقع شده که استمداد وادی از آنکه نام ایشان بواسطه نظم وی بر صفحه روزگار باقی ماند

استدعا نموده‌اند و اکثر آنها اگرچه بحسب صورت افسانه است اما از روی حقیقت

کشف حقایق و بیان معارف را بهانه ایست چه در بیان آن معنی که صوفیه گفته‌اند که

طالبان وصال و مشتاقان جمال حق را دلیل وجود او هم بر وجود او است و برهان

او هم شهود او است چنانکه میگوید ﴿شعر﴾ ای جهنده را داده زان نشد کلید • کز آنکه

خویشتن در توحید • کی کی تو در تو نظاره کند • در رهای بیهوده بهمه

نشاید مرا چو بنوشتن · عنان بدان زبر دری بافتن · و جای دیگر در همین
معنی میگوید ه عقل آنجا که رای و کوتاه باریک · وانکه زیبی چو موی باریک
زیبی تو گر نزده نماید · این عقده بعقل کی گشاید · عقل از دو تو بهر و زود
کرپای درو بند بسوزد · و نیز جا در زعیف و تحریض را عراض از ما سوی
حق سبحانه و اقبال بر توجه بحضرت کبریای وی میگوید ه بر در این دام که چون
خواره نیست · زیرکی را بهر خیس چاره ایست · گرگ و روباه عندان زیست ·
روبه ازان پست که پردان زیست · جهد دران کن که وفادار شوی · خود دیده
و خدا را شوی · تاریخ اتمام اسکندرنامه که آخرین کتابهای ویست سنه ثمان و عشرین
و سبعمایه بوده است و عمر وی دران وقت از شصت گذشته بود رحمه الله سبحانه

۵۱۰ خسرو دهلوی رحمه الله علیه

لقب وی یمین الدین
پدر وی از امرای قبیله لاچین بوده از اتراک نواحی بلخ اند و وی بعد
از وفات سلطان مبارک شاه خلجی بخدمت و ملازمت شیخ نظام الدین
اولیا پیوست و ریاضات و مجاهدات پیش گرفت گویند که چهل سال
صوم دهر داشت و گویند که بهمراهی شیخ خود شیخ نظام الدین بطریق
طی الارض حج گزارده است و شیخ را حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در خواب دیده است

و باشارت

و باشارت شیخ نظام الدین بصحبت خضر علیه السلام رسیده است و از وی
التماس آن نموده که آب دهن مبارک خود را در دهان وی کند خضر علیه
السلام فرموده که این دولت را سعدی برد خسرو با خاطر شکسته بخدمت شیخ نظام
الدین آمد شیخ آب دهان خود در دهان وی انداخته است و برکات آن ظاهر شد چنانکه نود
و نه کتاب تصنیف کرده است و میگویند که در بعضی مصنفات خود نوشته است که اشعار
من از پانصد هزار کمتر است و از چهارصد هزار بیشتر و میگویند که شیخ سعدی را در ایام
جوانی دریافته بود و بان افتخار میکرده و ویرا از مشرب عشق و محبت چاشنی تمام
بوده است چنانچه در سخنان وی ظاهر است و صاحب سماع و وجد و حال
بوده است شیخ نظام الدین میگفته که در قیامت هرکسی بچیزی فخر کند و فخر من بسوز سینه این
ترک الله یعنی خسرو خواهد بود وی گفته که وقتی در خاطر من افتاد که خسرو نام
چه بودی اگر نام من نام فقرا بودی که در حشر آن نام خوانندی و این معنی را
بحضرت شیخ عرضه داشت کردم فرمود که بوقت صالح برای تو نامی خواسته شود
خسرو مراقب این معنی میبود تا آنکه روزی شیخ گفت که از غیب مکشوف شد که
در قیامت محمد کاسه لیس خوانند وی شب جمعه فوت شده است در سنه خمس و عشرین
و سبعمایه و مدت عمر وی هفتاد و چهار سال بوده است و در پایان شیخ خود دفن کرده اند

آمده است و بصورت حال نموده · شیخ نظام الدین

حسن دهلوی رحمة الله تعالی لقب و نسبت وی نجم الدین

حسن بن علاء السجزی است وی کاتب حرم شیخ نظام الدین اولیا بوده است

باوصاف و اخلاق مرضیه متصف بوده است صاحب تاریخ هند

گوید که در مکارم اخلاق و در لطایف و ظرایف مجالس و استماع و عقل

و روش صوفیه و لزوم قناعت و اعتقاد پاکیزه و در تجرد و تفرد از علایق

دنیوی و خوش بودن و خوش گذرانیدن بی اسباب صوری همچون او آدمی

کمتر دیده ام و چنان شیرین مجلس و مودب و مهذب بود که راحتی که

از مجالست وی می یافتم که از مجالست هیچکس نیافتم و هم صاحب

تاریخ میگوید که سالها مرا با امیر خسرو و امیر حسن دوستی و یگانگی بود

ایشان بی صحبت من نتوانستندی بود و من بی صحبت ایشان و تواضع

من میان هر دو استاد چنان رابطه محبت و وداد استحکام یافته

بود که نامهای یکدیگر آمد شد کردندی و هم وی گوید که از کمال اعتقاد

که امیر حسن را بشیخ نظام الدین بود انفاس متبرکه شیخ را که در مجالس صحبت شنیده

بود در چند جلد جمع کرده است و از فواید الفواد نام کرده و درین روزگار

درین دیار دستور ارباب ارادت شده و وی را دیوانی و مستعد

و صحایف نثر و مثنویات بسیار است من رباعیاته وارم و لکن گناه

یا مرز و مپرس صد واقعه در کمین یا مرز و مپرس شرمنده شوم اگر بپرسی

عملم ای اکرم اکرمین بیامرز و مپرس و له ایضا یک حرف تو حل صباح عالم را نور

یک حرف تو هست خلد را مایه حور حرف همین جهل ولی را دستور زان غار بکس عالم

شیخ کمال خجندی رحمه الله تعالی وی بسیار بزرگ بوده است

و اشتغال وی بشعر و تکلف در آن ستر و تلبیس بوده تا به ملک مشابه که را

آن بوده ملتبس شد که ظاهر مغلوب باطن نشود و از رعایت صورت محجوب

نماند چنانکه خود میگوید این تکلفهای من در شعر من کلمینی یا حمیرای

منست علی الدوام بریاضات و مجاهدات مشغول می بوده خدمت

خواجه عبید الله ادام الله بقاءه میفرمود که وی چندگاه در شاش

می بوده است و الدمن میگفت که وی در آن مدت آنجا بود حیوانی نمی خورد

یکبار از وی التماس کردیم که طعامی که در آن گوشت باشد خورده شود مرا گاوی

بود ولی عادت بود فرزند خدمت شیخ بوجه طیب فرمود که هر گاه تو گاو خود را ای

با گوشت بخوریم من بی آنکه وی را وقوف باشد گاو را بکشتم و از آن طعامی مهیا

ساختم بجهت خاطر من از آن گوشت بخورد و در آن روز که در تبریز دا؟ خلقی بوده اگر در بیجا

بسر می برده وکسی دیگر آنجا کم می رسیده چون بعد از
وفات وی آنرا دیده اند غیر از بوریائی که بر آنجای
نشستی یا می خفته وسنگی که زیر سر می نهاده چیزی
دیگر نیافتند خدمت شیخ زین الدین خوافی رحمه الله
می گفته است که در وقت تحصیل علوم در تبریز در صحبت
وی رسیده می شد مرا باین طریق دلالت میکرد و
میگفت که نسبت ارادت ما در رای من گفتم که مرا
نسبت بشما وعد عهد در خاطر میکرد وگفت بگوی
تا از آن جواب گویم من هیچ نگفتم اما در اواخر که باین
طریق در آمدم و مرا گشادی شد دانستم که وی را مرتبه
ارشاد که بحسن وی کار توان کرد بود گویند دران
وقت که در سرای می بوده است که دران وقت
که آب طغیان می کرده و دران موضع خرابی بسیار
میکرده چون وقت طغیان آب نزدیک رسیده
آن قصه را با وی گفته اند فرموده است که خیمه مرا

دران موضع بزنید خیمه وی را آنجا زدند و وی آنجا می بوده است و چندانکه وقت
طغیان آب گذشته است و دران موضع هیچ خرابی واقع نشد و وفات
وی در سنه ثلاث وثمانمائه بوده است و قبر وی در تبریز است و بر
لوح قبر وی این بیت نوشته اند کمال از کعبه رفتی بر در یار
هزاران آفرین مردانه رفتی مولانا محمد شیرین مشهور
بمغربی قدس الله تعالی سره وی مرید شیخ اسماعیل سیسی است که وی از اصحاب
شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی است قدس سره و میگویند که در بعض سیاحات
بدیار مغرب رسیده است و از آنجا از دست یکی از مشایخ که نسبت وی
بشیخ بزرگوار شیخ محیی الدین ابن العربی قدس الله تعالی روحه می رسیده است خرقه
پوشیده با شیخ کمال خجندی رحمه الله معاصر بوده و صحبت داشته است
گویند دران وقت که شیخ این مطلع گفته بوده است که چشم اگر این است
و ابرو این و ناز و شیوه این الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای عقل و دین
چون بمولانا مغربی رسیده گفته است که شیخ بسیار بزرگ است چرا شعری می
گوید که جز معنی مجازی محملی دیگر ندارد این سخن بشیخ رسیده است از روی آشنائی
صحبت کرده و خود بطبخ قیام نموده و مولانا نیز دران خدمت موافقت کرده

اثنا آن شیخ این مطلع را خوانده بود فرموده است که جسم عین است لیس میشاید که

اشارت از عین قدیم کرده است بان تعبیر کنند و ابرو حاجب تعین میتواند

بود که از او اشارت بصفات که حجاب ذاتست و از خدمت مولانا

تواضع نموده است و انصاف داده و شیخ اسماعیل سیسی رحمه الله در آن ولایت

در اربعین می نشانده خدمت مولانا را نیز طلب داشته است مولانا نیز

این غزل را گفته است و بعرض رسانیده ○ ما همه بودیم در آن

گذشتیم • از جمله صفات الهی گذشتیم • در خلوت بیکی ریاضت کشیدیم • در ربع

از سبع سموات گذشتیم • و دیدیم که اینها همه خوابست و خیالست • هر دو از خواب

و خیال اندر گذشتیم • با ما سخن از کشف و کرامات مگویی • چون ما ز سر کشف و کرامات

گذشتیم • ای شیخ اگر جمله کمالات تو اینست • خوش باش که از جمله کمالات گذشتیم • ایشان

تحقیق همه آفاق طی میکنند • ما در طلب جمله آفاق گذشتیم • ما از پی نوری که بود مشرق

انوار • از مغربی و کوکب مشکات گذشتیم • چون شیخ این غزل را شنید بسیار وی

خوش شد و استحسان نمود و خدمت مولانا در سن شصت و سالگی وفات کرده

سنه تسع و ثمانمایه **شمس الدین محمد حافظ الشیرازی رحمه الله تعالی**

وی لسان الغیب و ترجمان الاسرار است بسیار اسرار غیبیه و معانی حقیقیه که در

کسوت

کسوت صورت و لباس مجاز باز نموده هرچند معلوم نیست که وی دست ارادت

پیری گرفته و در تصوف بیکی ازین طایفه نسبت درست کرده اما سخنان وی چنان

بر مشرب این طایفه واقع شده است که هیچ کس را آن اتفاق نیفتاده یکی از عزیزان

سلسلهٔ خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم فرموده است که هیچ دیوانی به از

دیوان حافظ نیست اگر مرد صوفی باشد و چون اشعار وی از آن مشهورتر است

که بایراد احتیاج داشته باشد لاجرم عنان قلم از آن معطوف میگردد وفات

وی در سنهٔ اثنین و تسعین و سبعمایه بوده است رحمه الله تعالی **فی ذکر**

النساء العارفات الواصلات الی مراتب الرجال رحمهن الله

صاحب فتوحات رحمه الله تعالی در باب هفتاد و سیم از فتوحات بعد از آنکه

ذکر بعضی از طبقات رجال الله کرده است میگوید و کل ما ذکرنا من هؤلاء

الرجال باسم الرجال فقد یکون منهم النساء و لکن یغلب ذکر الرجال قیل لبعضهم

کم الابدال قال اربعون نفساً فقیل لم لا تقول اربعون رجلاً فقال قد یکون

فیهم النساء و شیخ ابو عبدالرحمن السلمی صاحب طبقات المشایخ رحمه الله تعالی

در ذکر احوال نسوهٔ عابدات و نساء عارفات علیحده کتابی جمع

کرده است و شرح احوال بسیاری از ایشان در بیان آورده **قال بعضهم** و لو کان

النساء کمن کرنا لفضلت النساء علی الرجال ٭ فلا التانیث لاسم الشمس عیب
ولا التذکیر فخر للهلال ٭ رابعه عدویه رحمها الله تعالی
وی از اهل بصره بود سفیان ثوری رضی الله عنه از وی مسایل می پرسید و بوی
می رغبت و بموعظت و دعای وی رغبت مینمود روزی سفیان ثوری
رضی الله عنه نزد وی در آمد و دست برآورد و گفت اللهم انی اسالک
السلامة رابعه بگریست سفیان پرسید که چه میگریاند ترا گفت تو مرا بمعرض
گریه در آوردی سفیان گفت چون گفت ندانسته که سلامت از دنیا در ترک آن است
و تو بآن آلوده رابعه گفته است که هر چیزی را ثمره ایست و ثمره معرفت روی
بخدای تعالی آوردنست و هم وی گفته استغفر الله من قلة صدقی فی استغفر الله
سفیان از وی پرسید که بهترین چیزی که بنده بآن بخدای تعالی تقرب جوید
کدام است گفت آنکه بداند که بنده از دنیا و آخرت غیر او دوست ندارد روزی
سفیان در پیش وی گفت و احزناه گفت دروغ مگوی اگر تو محزون بودی ترا
زندگانی خوشگوار نبودی و هم وی گفته اندوه من از آن نیست که اندوهگینم
اندوه من از آنست که اندوهگین نیستم ٭ لبابة المتعبدة رحمها الله تعالی وی از
اهل بیت المقدس است وی گفته است که من از خدای تعالی شرم میدارم که مرا غیر

خود

خود مشغول بیند شخصی بوی گفت که بحج میروم چون بآنجا رسم چه دعا کنم
گفت از خدای تعالی آن طلب کن که از تو خشنود شود و ترا بمقام خشنودان از خود رساند
و ترا در میان دوستان خود گمنام گرداند ٭ مریم البصریه رحمها الله تعالی
وی از اهل بصره است در روزگار رابعه بوده و با وی صحبت داشته و خدمت
وی کرده و بعد از رابعه نیز چندگاه زیست و در محبت سخن گفتی و چون
سخنان محبت شنیدی بی خود گشتی گویند که وی در مجلسی که از محبت سخن میگفتند
حاضر شد زهره وی بدرید و هم در مجلس جان بداد وی گفته است که هرگز
غم روزی نخوردم و در طلب آن رنج نکشیدم تا این آیت شنیدم که وفی
السماء رزقکم وما توعدون ٭ ریحانه والهه رحمها الله تعالی از متعبدات
بصره بوده است در ایام صالح مری رحمه الله تعالی این ابیات را بر پیش
گریبان خود نوشته است ٭ انت انسی و همتی و سروری ٭ قد ابی القلب ان
یحب سواکا ٭ یا عزیزی و همتی و مرادی ٭ طال شوقی متی یکون لقاکا ٭
لیس سولی من الجنان نعیم ٭ غیر انی ارید ان القاکا ٭ معاذة العدویة
رحمها الله از اقران رابعه عدویه است و با وی صحبت داشته چهل سال روی خود
باسمان بالا نکرد و هرگز در روز چیزی نخورد و در شب خواب نکرد و ویرا گفتند چرا

بسیار بر سالی نفس خود و گفت هیچ ضرر نمی رسانم خواب شب را بروز آمده
و خوردن روز را بشب **عمره العابده رحمها الله تعالی** وی از اهل بصره است
و با رابعه عدویه صحبت داشته چندان بگریست که چشم وی نابینا گشت کسی گفت
که سخت است نابینایی وی گفت محجوب بودن از خدای تعالی سختتر است و کوری
دل از فهم مراد خدای تعالی در امرهای وی سختتر و سختتر **شعوانه رحمها الله تعالی**
وی از عجم بوده و در ابله می نشسته آواز خوب داشته و نغمات خوش و موعظت
و خیری می خواند زاهدان و عابدان و ارباب قلوب در مجلس وی حاضر می شدند کانت
من المجتهدات الخائفات الباکیات وی را گفتند می ترسیم که از بس گریه چشم
تو نابینا شود گفت در دنیا کور شدن از گریه بسیار خوشتر است از کور شدن
از عذاب النار و وی گوید که چشمی که از لقای محبوب خود بازمانده
و بدیدار وی مشتاق باشد گریه نکند ناخوش چشمی باشد گویند چندان گریه و اندوه بر وی غلبه
کرد که از عبادت و نماز بازماند در خواب کسی بوی آمد و گفت **شعر** اذری دموعک
کنت نایحة ان النیاحة تشفی الحزن تبیینا جدی و قومی و صومی الدهر دائمة
فانما الدوب من فعل المطیعینا پس بحال خود بازگشته و با این ابیات ترنم میکرد
و میگریست و زنان با وی میگریستند گویند که چون پیر شد فضیل عیاض وی را بدید

واروی

و ازوی طلب دعا کرد گفت ای فضیل میان تو و خدای تعالی هیچ چیزی هست اگر دعا
کنم سبب اجابت شود فضیل شهقه بزد و بیخود بیفتاد **کردیه رحمها
الله تعالی** از بصره یا از اهواز بوده و خدمت شعوانه میکرده است وی
گفته که شبی پیش شعوانه بودم در خواب شدم پای خود بر من زد و گفت خیز ای
کردیه که اینجا جای خواب نیست جای خواب گور است وی را گفتند که از برکات
صحبت شعوانه چه رسید مرا گفت از آن وقت باز که بخدمت وی رسیدم
دنیا را دوست نداشتم و غم روزی نخوردم و هیچکس از اهل دنیا در چشم من
بزرگ ننمود از جهت طمع و هیچ یک از مسلمانان را خود فروتر نشمردم رحمها الله تعالی
حفصه بنت سیرین رحمها الله تعالی خواهر محمد بن سیرین بوده
در زهد و ورع چون در خود بوده و بر آیات و کرامات بوده است گویند
وی شب در خانه خود چراغ روشن میکرد و بر می خاست و نماز میگزارد
وقت بودی که چراغ وی بمردی و خانه وی روشن بودی تا صباح **رابعه
شامیه رحمها الله تعالی** وی زوجه احمد بن ابی الحواری بود که احوال
مختلف بود گاهی بروی عشق و محبت غلبه میکرد و گاهی انس و گاهی خوف
در حال غلبه محبت میگفت **شعر** حبیب لیس یعدله حبیب و ما لسواه فی قلبی نصیب

حبیب یعنی ای محبوبیست که هیچ محبوب
و حبیبی برابری نمیکند و ما لسواه
نیست غیر او برادر دل من بهره
نصیبی که دل من مخصوص است
غیر او در دل من در بیانه

جنبانید عن بصری وحسّی ولکن عن فؤادی لا یغیب ، و در حال انس گفت
و لقد جعلتک فی الفؤاد محدّثی ، و ابحت جسمی من اراد جلوسی ، فالجسم منی
للجلیس مؤانس ، وحبیب قلبی فی الفؤاد انیسی ، و شنیدم که در حال خوف
میگفت ، وزادی قلیل لا اراه مبلغی ، اللزاد ابکی ام لطول مسافتی
اتحرقنی بالنار یا غایة المنی ، فاین رجائی منک این مخافتی ، و احمد بن ابی الحواری
گفته ، تزوجت حبّ الازواج انما احبّک حبّ الاخوان ، و وقتی که طعام
پختی گفتی ای سیدی بخور که این طعام پخته نشده است مگر بتسبیح ، احمد بن ابی
الحواری گفته است که روزی پیش وی طشتی بود گفت این طشت را بردارید
که بر اینجا نوشته می بینم که امیر المؤمنین هارون رشید بمرد ، تفحص کردند همان روز
هارون رشید مرده بود ، **حکیمه دمشقیه رحمها الله تعالی** ، از عباد و زهاد
شام بوده است و استاد رابعه شامیه است ، احمد بن ابی الحواری گفته است که
رابعه گفت که بر حکیمه دمشقیه در آمدم وی مصحف قرآن میخواند گفت ای رابعه
که شوهر تو یعنی احمد بن ابی الحواری بر سر تو زنی دیگر میخواهد گفتم آری گفت
چونا می پسندد با آن عقلی که دارد که دل خود را به دو زن از خدای تعالی
مشغول گرداند مگر تو نرسیده تفسیر این آیت که الا من اتی الله بقلب سلیم

گفتم نی

گفتم نی گفت تفسیر این آیت آنست که بخدای تعالی رسد و در دل وی هیچ چیز نباشد جز
وی ، رابعه گوید که از پیش وی بیرون آمدم و از اثر آن سخن تمایل کنان میرفتم و
مردان که در آن راه پیش می آمدند شرم میداشتم که گمان نبرند که من مستم ، **ام
حسان رحمها الله** ، از زهاد اهل کوفه بوده است سفیان ثوری بزیارت وی
میرفت و بعضی گفته اند که وی برادرزاده سفیان است ، گفته است که وقتی
بر وی در آمدم در خانه وی غیر از یک پاره حصیر کهنه هیچ ندیدم گفتم اگر رقعه
بر بعضی از اعمام تو نوشته شود رعایت حال تو کنند وی گفت ای سفیان
در چشم و دل من پیش از این بزرگتر بودی که اکنون شدی من هرگز دنیا را
سؤال نکنم از کسی که مالک آنست و قادرست بر آن و متصرفست چون سؤال
کنم از کسی که قادر نیست بر آن ، ای سفیان والله که من دوست نمیدارم که بر من
وقتی بگذرد که در آن وقت از خدای تعالی بغیر وی مشغول باشم سفیان از آن سخن
بگریست ، **فاطمه نیشابوریه رحمها الله** ، از قدمای نساء خراسان بوده و از کبار
عارفات ابو یزید بسطامی قدس الله تعالی سره ، وی را ثنا گفته است و ذو النون
مصری از وی سؤالها کرده و در مکه مجاور بوده و به بیت المقدس میرفت و باز
بمکه مراجعت میکرد و بمکه در راه عمره در سنه ثلث و عشرین و مائتین برفت از دنیا

روزی برای ذوالنون چیزی فرستاد و ذوالنون قبول نکرد و گفت در قبول کردن چیزی از زنان مذلت و نقصان است فاطمه گفت در دنیا هیچ صوفی از آن بهتر و بزرگتر نیست که سبب در میان نه بیند ابو یزید گفته است که در عمر خود مرد و یک زن دیدم آن زن فاطمه نیشابوریه بود از هیچ مقام وی را خبر نکردم که آن خبر وی را عیان نبود یکی از مشایخ ذوالنون را پرسید که اکنون بزرگتر دیدی از این طایفه گفت زنی بود در مکه که وی را فاطمه نیشابوریه میگفتند در فهم معانی قرآن سخنان میگفت که مرا عجب می آمد وی گفته من لم یکن الله علی باله فانه یتخطی فی کل میدان ویتکلم بکل لسان ومن کان الله منه علی بال اخرسه الا عن الصدق والزمه الحیاء منه والاخلاص وی گفته الصادق والمتقی الیوم فی بحر یضطرب علیه امواجه یدعو ربه دعاء الغریق یسال ربه الخلاص والنجات وهم وی گفته من عمل لله علی المشاهدة فهو عارف ومن عمل علی مشاهدة الله ایاه فهو المخلص زیتونه رحمها الله تعالی نام وی فاطمه است خدمت ابوحمزه و جنید و نوری قدس الله تعالی ارواحهم کرده بود وی گفته است که روزی سرمای سخت بود در نوری در آمدم گفتم هیچ میخوری گفت آری گفتم چه چیز بیارم گفت نان و شیر آوردم و پیش وی آتش کرده بودند و دست وی که بشیر میرسید سیاهی انگشت میشد چون

از آمدیم با خود گفتم یا رب ما اقذر اولیاءک ما فیهم احد نظیف پس از پیش وی بیرون رفتم بجایی رسیدم زنی در من آویخت که اینجا یک رزمه جامه بود تو برده و مرا پیش امیر برد و نوری آگاه شد از عقب من بیش امیر حاضر شد و گفت مرنجان که وی از اولیای حق است سبحانه امیر گفت من چه حیله کنم که خصم وی را از وی میطلبد ناگاه کنیزکی سیاه پیدا شد و آن رزمه با وی و گفت وی را بگذارید که رزمه را یافتیم پس نوری مرا گرفت و از پیش امیر بیرون آورد و گفت چرا گفتی ما اقذر اولیاءک گفتم توبه کردم از آنچه گفته بودم فاطمه البرذعیه رحمها الله تعالی در اردبیل می بود قیل کانت من العارفات المتمکنات تنطق بعضی از مشایخ وی را از قول رسول صلی الله علیه وسلم که از حضرت حق سبحانه و تعالی حکایت کرده است انا جلیس من ذکرنی سوال کرد ساعتی با آن مشغول شد پس گفت ان الذاکر اشهد ذکر المذکور لک مع الله الدوام ذکر فمعنی ذکرک نعی ذکره وبقی ذکره لک حینئذ مکان ولا زمان ام علی زوجه احمد رحمها الله وی از اولاد امرا بود و مال بسیار داشت همه را بر فقرا نفقه کرد و با احمد در آنچه بود موافق بود و زیارت ابو حفص قدس الله تعالی روحهما دیده بود و بایزید سوالات

[illegible]

کرده بود ابو حفص گفته است که همیشه حدیث زنان را مکروه میداشتم
تا آن وقت که ام علی زوجهٔ احمد خضرویه را دیدم پس دانستم که حق سبحانه معرفت
شناخت خود را آنجا که میخواهد می نهد بایزید قدس سره گفته است هر که تصوف
ورزد باید که بهمتی ورزد چون همت ام علی زوجهٔ احمد خضرویه یا جایی
حال او و ام علی گفته است که خدای تعالی خلق را بخود خواند بانواع لطف و نیکویی
اجابت نکردند پس بر ایشان محنت و بلاهای گوناگون ریخت تا ایشان را به بلا بسوی خود
بازگردانید زیرا که ایشان را دوست میدارد و هم وی گفته است فوت
حاجت آسان تر است از خواری کشیدن از برای آن زنی از اهل بلخ نزد او
آمد که آمده ام که بخدای تعالی تقرب جویم بوسیلهٔ خدمت تو مر او را
گفت چرا بواسطهٔ خدمت خدای تعالی بمن تقرب نمیجویی **ام محمد**
والدهٔ الشیخ ابی عبد الله محمد بن خفیف رحمها الله کانت من العابدات القانتات
همراه پسر خود ابو عبد الله بن خفیف از راه بحر بسفر حجاز رفت و مرو را
مکاشفات و مشاهدات بسیار است گویند که شیخ در عشر آخر رمضان
احیای شب میکرد تا شب قدر دریابد بر بام برآمده بود و نماز میکرد و والدهٔ
وی ام محمد در درون خانه متوجه حق سبحانه نشسته بود ناگاه انوار

۱۷ یعنی ام محمد از عبادت کنندگان و فروتنان بود

قدر

قدر بروی ظاهر شدن گرفت آواز داد ای محمد ای فرزند آنچه تو آنجا طلب میکنی
اینجاست شیخ فرود آمد و آن انوار را دید و در قدم والدهٔ خود افتاد
و بعد از آن شیخ گفت که از آن وقت باز قدر والدهٔ خود دانستم **فاطمه بنت ابی**
بکر الکتانی رحمهما الله تعالی وی در مجلس سمنون محب بود وقتی که محبت
سخن میگفت جان بداد و با وی سه نفر دیگر از مردان جان بدادند **فضه**
رحمها الله تعالی شیخ ابو الربیع مالقی رحمه الله تعالی گفته است که شنیدم
حالی زنی از صالحات در بعضی دیها از دیهٔ بارت و نیز از برای
زیارتی که از وی شهرت گرفته بود و آن زن را فضه میخواندند چون آن ده
که آن زن آنجا بود رسیدیم حکایت کردند که گوسفندی دارد که از وی شیر و عسل
میدوشد ما قدحی بخریدیم پیش آن زن و بروی سلام کردیم پس گفتیم
میخواهیم آنچه میگویند از گوسفند شما گوسفند را حاضر آورد و دوشیدیم
بقدح و بیاشامیدیم شیر بود و عسل از قصهٔ وی پرسیدیم گفت ما را گوسفندی
بود و ما قوم فقیریم روز عید شوهرم گفت و وی مردی صالح بود که ما امروز
این گوسفند را قربان میکنیم گفتم نه زیرا که ما را رخصت در ترک قربان و حق سبحانه و
تعالی احتیاج ما میداند این گوسفند اتفاقا در آن روز مهمانی رسید گفتم

۱۸

۱۹

با با کرام ضعیف مأموریم برخیز و از آنکش اما جایی که طفلان ما نخسبند که بر گستن
او گریه کنند از آنجا بیرون برد که در پس دیوار قربان کنند ناگاه دیدم که گوسفندی
بدیوار خانه برجست و بخانه فرود آمد من گفتم که آن گوسفند از شوهر من که گم است
بیرون رفتم دیدم که از او پوست میکنند در عجب ماندم و قصه با شوهر گفتم گفت شاید
که خدای تعالی عوضی داده باشد بهتر از آن که مهمان را گرامی داشتیم بعد از آن گفت
ای فرزند مرد سستی که این سخن در دلهای مردان چه کار میکند چون دلهای ایشان
خوش است و اگر شیر است شیر او نیز شیر است پس شما دلهای خویش خوش گردانید اما
یافعی رحمه الله گوید که مراد او مردان که این زن گفت وی و شوهر وی است و لکن علم
ذکر کرد از برای ستر و تلبیس و از برای تحریص مردان بر طلب فالتوب و معنی است که چون
دلهای خویشتن آنچه نزد ماست پس شما نیز خوش گردانید دلهای خود تا دیگر
شود آنچه نزد شماست **تلمیذه سری سقطی رحمها الله** زنی بود شاگرد سری سقطی
و آن زن را پسری بود پیش معلم معلم آن پسر را به آسیا فرستاد وی در آب افتاد و غرق
شد معلم شیخ سری را از آن معنی خبر داد سری گفت برخیزید و با من بیایید پس تا بر وی
رویم رفتند شیخ سری قدس سره با مادر کودک سخن بنیاد کرد در صبر بعد از آن در رضا
زن گفت ای استاد مراد تو از این تقریر چیست گفت پسر تو غرق شده است گفت پسر

من گفت بلی

۲۰

من گفت بلی گفت مرد سستی که خدای تعالی این نکرده است شیخ سری باز در صبر
و رضا سخن آغاز کرد زن گفت برخیزید و با من بیایید برخاستند و با وی رفتند تا بجوی
آب رسیدند پرسید که کجا غرق شده گفتند اینجا پس بانگ زد که فرزندم محمد گفت
لبیک ای مادر آن زن در آب رفت و دست پسر بگرفت و بخانه برد شیخ سری
التفات بشیخ جنید کرد و گفت این چیست جنید گفت این زن رعایت کننده
امر خدای را که خدای تعالی بر وی واجب کرده است و حکم آنست که هیچ حادثه
حادث نشود و نشده است بر وی مگر که وی را تعریف آن اعلام کرده است که آن
حادث شده است لاجرم انکار کرد و گفت خدای تعالی این نکرده است **حکایت**
عجب
سری سقطی گوید رحمه الله که شبی خوابم نیامد و قلق و اضطراب **رحمها الله**
داشتم چنانکه از تهجد بمحروم ماندم چون نماز بامداد کردم بیرون رفتم بهر جا که
گمان می بردم که بنشاند آنجا اضطراب تسکین شود گذر کردم هیچ سود ی
نداشت آخر گفتم به بیمارستان بگذرم و اهل اعتبار را ببینم باشد
متنبه شوم چون به بیمارستان در آمدم دل من بگشاد و سینه من انشراح
شد ناگاه کنیزکی دیدم نیک زیبا و پاکیزه جامهای فاخر پوشیده بوی خوش
از وی بمشام رسید منظری زیبا و جمالی نیکو داشت و هر دو پای و هر دو دست

۲۱

در بند بود چون مرا دید چشمها پر آب کرد و شوری عجب بخواند صاحب بیمارستان

گفتم این کنیزک کیست گفت دیوانه شده خواجه وی ویرا بند کرده تا مگر باصلاح

آید چون سخن صاحب بیمارستان بشنید گریه در گلوی وی گره شد بعد از آن

این ابیات خواندن گرفت — معشر الناس ما جننت ولكن • انا سكرانة

وقلبي صاحي • اغللتم يدي ولم آت ذنبا • غير جهدي في حبه وافتضاحي

انا مفتونة بحب حبيب • لست ابغي عن بابه من براح • فصلاحي الذي زعمتم فسادي

وفسادي الذي زعمتم صلاحي • ما على من احب مولى الموالي • وارتضاه لنفسه

من جناح • سخن وی مرا بسوخت و باندوه و گریه درآورد چون اشک چشم من بدید

ای سری این گریست بر صفت او چون است اگر او را بشناسی چنانچه حق معرفت است بعد از آن

ساعتی بی خود شد چون با خود آمد گفتم ای جاریه گفت لبیک ای سری گفتم مرا

از کجا میشناسی گفت تا جاهل نشدم از آن زمان که ویرا شناختم گفتم شنیدم که

تو محبی میگویی که دوست میداری گفت آنکس را که شناسا گردانید ما را

بنعمتهای خود و منت نهاد بر ما بعطای خود دلهای ما

را محب گفتم ترا اینجا که محبوس کرده است گفت ای سری حاسدان با

یاری کردند بعد از آن شهقه بزد که من گمان کردم که جان از وی مفارقت

بعد از آن با خود آمد و بیتی چند مناسب حال خود بخواند صاحب بیمارستان را گفتم

ویرا از آن رها کرد گفتم برو هر جا که خواهی گفت ای سری کجا روم و مرا جای

رفتن نیست ای حبیب دل منست مرا مملوک بعض ممالک خود گردانیده است

اگر مالک من راضی شود بروم الا صبر کنم گفتم والله که وی از من عاقلتر است ناگاه

خواجه وی به بیمارستان درآمد و صاحب بیمارستان را گفت تحفه کو گفت

شیخ سری پیش او نشسته است خرم شد و درآمد و بر من سلام گفت و مرا تعظیم بسیار کرد گفتم این کنیزک

اولیتر است از من بتعظیم سبب چیست که ویرا محبوس کرده گفت همه‌ها عقل وی

درست نمیخورد و نمی‌آشامد و خواب نمیکند و ما را نمیگذارد که خواب کنیم بسیار گریه

بسیار کرده است و حال آنکه تمام بضاعت من وی است ویرا خریده ام به تمامی مال

خود بیست هزار درم و امید داشته بودم که مثل بهای وی سود کنم

از جهت کمالی که در صنعت خود دارد گفتم صنعت او چیست گفت مطربست گفتم

چند گاه است که این محنت بوی رسیده گفت یکسال گفتم ابتداء آن چه بود

گفت عود در کنار داشت و تغنی این ابیات میکرد — وحقك لا نقضت الدهر عهدا

ولا كدرت بعد الصفو ودا • ملأت جوانحي والقلب وجدا • فكيف

اقر يا سكني واهدا • فيا من ليس لي مولى سواه • اراك تركتني في الناس عبدا

بعد از آن برخاست و عود بشکست و بگریه درآمد ما ویرا بمحبت کسی متهم داشتیم
ورزو شد که ازو اثری نبود از وی پرسیدم که حال چیست با دل خسته زبان
بسکسته گفت ، خاطبنی الحق من جنانی ، فکان وعظی علی لسانی ، وقربنی
بقرب بعد ، وخصنی الله واصطفانی ، اجبت لما دعیت طوعا ، ملبیا
للذی دعانی ، وخفت مما جنیت قدما ، فوقع الحب بالامانی ، ایران
صاحب کنیزک را گفتم بهای او بمن ده و زوت بپرسید همه اواز
برداشت و گفت وافقراه ترا کی است بهای او تو مرد درویشی ویرا
گفتم تو تعجیل مکن تو همینجا باش تا من بهای وی بیارم بعد از آن گریان گریان
برفتم و بخدای سوگند که از بهای وی یک درم نبود و شب درآمد متحیر
و تنها مانده تضرع میکردم و نمیتوانستم که چشم برهم زنم و میگفتم ای بار خدای
من تو میدانی نهان و آشکار من و من اعتماد بر فضل تو کردم مرا رسوا مگردان
ناگاه یکی در بزد گفتم کیست گفت یکی از احباب در بگشادم مردی دیدم با چهار
غلام و شمعی با او گفت ای استاد اذن درآمدن میدهی گفتم درای چون
درآمد گفتم تو کیستی گفت احمد بن مثنی امشب بخواب دیدم که هاتفی مرا آواز
داد که پنج بدره بردار و پیش سری بر و بطیب کن ویرا تا تحفه را بخرد

که مارا

که مارا با تحفه عنایتیست چون این بشنیدم سجده شکر کردم در انچه خدای تعالی
مرا داد از رحمت خود سری گوید بنشستم و انتظار صبح میبردم چون نماز صبح بگزاردم
بیرون آمدم و دست وی گرفتم و به بیمارستان بردم صاحب بیمارستان
بچپ و راست می نگریست چون مرا دید گفت مرحبا درای سری
که تحفه را بنزد خدای تعالی قربت و اعتباریست که دوش هاتفی مرا آواز داد
و گفت شعر انها منا ببال لیس تخلو من نوال قربت ثم ترقت و علت فی کل
حال ، چون تحفه مارا بدید چشم پر آب کرد و با خدای تعالی در مناجات گفت مرا
درمیان خلق مشهور گردانیدی درین وقت که نشسته بودیم صاحب تحفه بیامد
گریان گریه مکن که انچه تو گفتی آورده ام پنج هزار سود گفت لا والله گفتم
بها سود گفت اگر همه دنیا بمن دهی قبول نکنم وی آزاد است خالصا لله
سبحانه گفتم قصه چیست گفت ای استاد دوش مرا توبیخ کردند ترا گواه میگیرم
که از همه مال خود بیرون آمدم و در خدای تعالی گریختم اللهم کن لی بالکفیل و
بالرزق جمیلا روی با ابن مثنی کردم وی نیز میگریست گفتم چرا میگریی گفت
خدای تعالی بانچه مرا بآن خواند راضی نیست ترا گواه میگیرم که صدقه کردم همه
مال خود را خالصا لله تعالی گفتم الله اکبر چه برکت است تحفه را بعد از آن تحفه را

گفتم

و جامها که در بر داشت بیرون کرده پلاس پاره پوشیده و بیرون رفت
گریست گفتم خدای تعالی ترا زبانی داده گریه گفت ع هربت منه الیه بکیت
منه علیه . وحقه هو سؤلی لا زلت بین یدیه . حتی انال واحظی بما رجوت
لدیه . بعد از آن بیرون آمدیم در آن وقت که طواف میکردیم آوازی
مجروحی شنیدیم که از جگر آتش میگفت ع محب الله فی الدنیا سقیم . تطاول سقمه
فداواه داواه . سقاه من محبته بکاس . فارواه المهیمن اذ سقاه
فهام بحبه وسما الیه . فلیس یرید محبوبا سواه . کذاک من ادعی شوقا الیه
یهیم بحبه حتی یراه . پیش وی رفتم چون مرا دید گفت ای سری گفتم
لبیک تو آن کنیزکی که خدای بر تو رحمت کناد گفت لا اله الا الله بعد از
شناختن ناشناختن واقع شد من تحفه ام و وی همچون خیالی شده بود گفتم
ای تحفه چه فایده دیدی بعد از آنکه تنهائی اختیار کردی از خلق گفت خدای
تعالی مرا انس بقرب خود بخشید و از غیر خود وحشت داد گفتم آن
مرد گفت رحمه الله خدای تعالی ویرا از کرامتها چندان بخشید که هیچ
چشم ندیده است و شمار آن نیست در بهشت گفتم خواجه تو که ترا آزاد کرد
با من آمده است دعائی پنهان کرد و در برابر کعبه بیفتاد و بمرد چون خواجه وی

ویرا

ویرا مرده دید بروی درافتاد و بمرد و ویرا جنبانیدم مرده بود
تجهیز و تکفین ایشان کردم و هر دو را بخاک سپردم رحمهما الله تعالی

۴۲ **ام محمد رحمها الله تعالی** وی عمه شیخ محی الدین عبد القادر
گیلانی است رضی الله تعالی عنهما از زنان صالحات بوده است گویند
یکبار در گیلان خشک سال شد مردم باستسقا بیرون رفتند باران
نیامد همه مردم بدر خانه ام محمد آمدند و دعای باران خواستند
ام محمد پیش خانه خود را برفت و گفت خداوندا من جاروب
کردم تو آب بپاش چندان بر نیامد که باران در ایستاد چنانکه
گوئی دهانه مشکها را گشاده اند

۴۳ **بلیبک مرویه رحمها الله تعالی**
شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالی روحه گوید که بمرو بودم
پیرزنی بود آنجا او را بلیبک میگفتندی بتربت ما آمد و گفت ای ابو
سعید بتظلم آمده ام گفتیم بر که گفت مردمان دعا میکنند که بارا
یکنفس بما باز گذار سی سال است که میگویم که مرا یک طرفة العین
بمن باز مگذار تا نه بینم که من کیم یا من خود هستم هنوز اتفاق نیفتاده است

۴۴ **دختر کعب رحمها الله** شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس الله تعالی

سه و گفته است که دختر کعب عاشق بود بر آن غلام اما پیران همه اتفاق
کرده‌اند که این سخن که او میگوید نه از آن سخن‌ها است که بر مخلوق توان
گفت او را جای دیگر کار افتاده بود روزی آن غلام آن حجره
را ناگاه دریافت سر آستین وی بگرفت دختر بانگ بر غلام
زد و گفت ترا این بس نیست که من با خداوندم و آنجا مبتلایم
بر تو بیرون دادم که طمع میکنی شیخ ابوسعید گفت سخنی که او
گفته است نه چنان است که کسی در مخلوقی افتاده باشد وی گفته
است ۴ عشق ابا زاندر آوردم به بند * کوشش بسیار نامد سودمند

عشق دریایی کناره ناپدید * کی توان کردن شنا ای هوشمند
عشق را خواهی که تا پایان بری * بس که بپسندید باید ناپسند
زشت باید دید و انگارید خوب * زهر باید خورد و انگارید قند
توسنی کردم ندانستم همی * کز کشیدن تنگ‌تر گردد کمند

فاطمه بنت المثنی رحمها الله ۴۸

شیخ محیی الدین بن العربی رضی
الله عنه در فتوحات میگوید که من سالها بنفس خود
خدمت وی کرده ام و سن وی آن وقت بر نود و

پنج سال زیادت بود و من شرم میداشتم که در روی وی نگرم از تازگی
و نازکی رخساره وی هر که وی را بدیدی پنداشتی که چهارده ساله است و وی را
با حضرت حق سبحانه و تعالی حالی عجب بود و مرا از همه کسانی که از ابنای جنس من
بخدمت وی رسیدند اختیار کرده بود و میگفت مثل فلان کسی ندیده‌ام
وقتی که پیش من می‌آید بکلی خود می‌آید و در بیرون رفتن بکلی میرود و دیگران
چون پیش من می‌آیند باقی را در خانه میگذارند و شیخ میگوید که از وی شنیدم که میگفت
مرا عجب می‌آید از کسی که میگوید که حق را سبحانه دوست میدارم و وی بوی شاد نمی
باشد و حال آنکه حق سبحانه مشهود وی است و چشم وی بر وی افتاده است در هر
طرفة العین غایب نمیشود و این مردمان چون دعوی محبت میکنند و میگریند
از شرم میدارند قرب محب از همه مقربان زیادت است پس برای چه میگریند
ای فرزند چه میگویی در آنچه من میگویم گفتم سخن آن است که تو میگویی بعد از آن گفت والله
مرا عجب آمده حبیب من فاتحة الکتاب را خدمت من بخود داده است و الله که مرا
تا که از وی مشغول ساخته است و عجایب من سوده ام و دیدم شیخ میگوید در سالی که
ابشبیلی نشسته بودیم ضعیفه درآمد و شهری را نام برد که شوهر من بآنجا رفته
است داعیه داشته است که زنی دیگر بکند گفتم میخواهی که باز آید گفت آری روی

نماز کردم و گفتم ای بانو در من شوی کرده میگویید گفت تو چه میخواهی گفتم
قضای حاجت وی و حاجت وی آنست که شوهر وی بیاید گفت
بسم الله و طاعة ثمانی فاتحة الکتاب بنوشتم و وی را وصیت میکنم که آن شوهر زن
باید دو فاتحه را خواندن گرفت و من هم با وی خواندم و دو گفتم که از
فاتحه صبر کن تا چه اثر کرده و وی را فرستاد و در وقت فرستادن گفت
ای فاتحة الکتاب بسوی فلان شهر رو و شوهر این زن را بیاور که وی را میگذاری
تا ملتی نکرد شیخ میگوید از فرستادن فاتحه تا آمدن شوهر وی بیش از آن وقت
نشد که قطع آن مسافت توان کرد **جاریه سوداء رحمها الله** ذوالنون گوید

۲۶

کنیزکی سیاه دیدم که کودکان وی را سنگ میزدند و میگفتند این دیوانه
میگوید که من الله را میبینم من پیش وی رفتم مرا آواز داد و گفت ای ذوالنون
گفتم تو مرا چه شناختی گفت جانهای دوستان او سپاه اویند اگر
آشنا گفتم این چیست که این کودکان میگویند گفت چه میگویند گفتم میگویی که
من الله را میبینم گفت راست میگویند تا او را بشناختم هیچ محجوب نبوده ام
امرأة مجهولة رحمها الله تعالی و هم ذوالنون گوید قدس سره در بیابانی که در طلب

۲۷

بودم دیدم که نوری میدرخشید که بر زبان نور جهان آسمان رسیده در عجب ماندم

طواف خود را تمام کردم و پشت به دیوار کعبه نهادم و در آن فکر میکردم
ناگاه آوازی اندوهناک بگوش من رسید در پی آواز رفتم دیدم که جاریه ای است بار
کعبه در آویخته است و میگوید انت تعرف یا حبیبی من حبیبی انت تعرف نحول
الجسم و الدمع موعان سری کتمت الحب حتی ضاق صدری بکتمانه
بشدم و از درد وی گریان شدم پس گفت الهی و سیدی و مولای بحبک لی
الا غفرت لی گفتم ای جاریه ترا این بس نیست که گویی بحبی لک که میگویی بحبک لی
چه میدانی که تو او را دوست میداری و پیش از آن او ترا دوست میداشته نشنوده
قول الله تعالی را که گفت فسوف یأتی الله بقوم یحبهم و یحبونه محبت وی مر ایشان را
سابق است بر محبت ایشان وی را مر وی را گفتم ترا بس ضعیف و نحیف می بینم
در بیماری گفت محبت الله فی الدنیا علیل تطاول سقمه فداؤه داؤه و کذا کان
کان للعابد محباً بهم مکره حتی یراه پس گفت باز پس نگر نگریستم هیچکس
ندیدم روی بوی و یا نیز ندیدم ندانستم کجا رفت **جاریه مجهولة**

۲۸

رحمها الله تعالی و هم ذوالنون گوید قدس سره که مرا کنیزکی صفت کردند به تعبد
و حال وی خبر رسیدم گفتند در دیر حراست آنجا رفتم کنیزکی دیدم ضعیف

جسمم گرانی خوابی شب در روی اثر کرده بود بر وی سلام کردم جواب داد
و در گفتم ای جاریه در مسکن نصاری می باشی گفت سر بردار غیر خدای
تعالی در سرا و سرای می بینی گفتم هیچ وحشت تنهائی نمی یابی گفت از من
دور شو او دل مرا از لطایف حکمت خود و محبت خود چنان پر کرده است
و شوق دیدار خود بر من گماشته که در دل خود هیچ موضع از برای غیر او نمی یابم
گفتم ترا حکیمه می بینم مرا بیرون آر ازین یکی و راه راست بمن بنمای گفت ای
جوانمرد تقوی زاد خود ساز و رو به طریق خود و ورع بارگیر خود و
سلوک کن در طریق خائفان تا رسی بدری که نه حجاب است آنجا و نه دربان
غلامان خود را امر نماید که در هیچ کاری نافرمانی نکنند امرأة حضریة

۳۹

رحمها الله در تاریخ امام یافعی از مشایخ روایت کرده است که زنی در نواحی
مغرب سی و اند سال بر یک جای اقامت کرد که در سرما و گرما از آنجا نرفت و در آن سال
هیچ نخورد و هیچ نیاشامید امرأة مصریة اخری رحمها و هم امام یافعی در

۴۰

کتاب روض الریاحین آورده است که یکی از طایفه گفت که در نواحی مصر زنی
دیدم واله و حیران سی سال بر دو پای ایستاده بود در زمستان و در تابستان
نشست و نه روز از آفتاب و باران و بر آفتابی خود و ... نقصان ... گرد

و در می آمدند

۴۷۷

۳۱

و در می آمدند امرأة خوارزمیة رحمها الله و هم امام یافعی گوید در
تاریخ خود از یکی از علما نقل کرده که گفت در خوارزم زنی دیدم که بیست

۳۲

و بیست سال هیچ نخورده بود و هیچ نیاشامیده جاریة حبشیة
رحمها الله تعالی شیخ محی الدین عبدالقادر گیلانی قدس سره فرموده است
که اول بار که از بغداد عزیمت حج کردم رفیقم تجرید بود و هنوز جوان بودم
تنها می رفتم شیخ عدی بن مسافر مرا پیش آمد و وی نیز جوان بود مرا پرسید
که کجا می روی گفتم بمکه گفت میل صحبت داری گفتم من بر قدم تجریدم
گفت من نیز بر قدم تجریدم با هم روان شدیم در بعضی از روزها دیدم
که جاریه حبشیه پدید آمد برقع بسته پیش من بایستاد و تیز تیز در من نگریست
گفت از کجا می آئی ای جوان گفتم از عجم گفت امروز مرا در رنج افکندی گفتم چرا
گفت در این ساعت در بلاد حبشه بودم مرا مشاهده افتاد که حق ای
تعالی بر دل تو تجلی کرد و ترا عطا فرمود آنچه مثل آن عطا نفرموده غیر ترا ازانکه
من میدانم خواستم که ترا ببینم و بشناسم پس گفت امروز من در صحبت شما
خواهم بود شما را افطار دهم پس روان شدیم او در یک طرف وادی می رفت
و ما در یک طرف چون شب شد طبقی از هوا فرود آمد و بر آن شش غرده نان

سرکه و سبزی آن جاریه گفت الحمد لله الذی اکرمنی و اکرم ضیفی سر سفره
دو رغیف فرود می آمد امشب برای هر یک دو رغیف فرود آمد
بعد از آن سه ابریق آب فرود آمد ما نیز آشامیدیم در لذت و حلاوت
آبی که بروی زمین میباشد نمی‌ماند پس از آن شب از آنجا رفتیم
چون بمکه رسیدیم شیخ عدی را در طواف بحالی واقع که بسجود و بیهوشی
بعضی می‌گفتند که وی مرده ناگاه دیدم که آن جاریه بر بالای سر وی
ایستاده است و میگوید زنده کرد او را ذوالجلال که میرانیده بود سبحان الله
الذی لا تقوم الحادثات لتجلی نور جلاله الا بتثبیته و لا تستقر الکائنات لظهور صفات جلاله
الا بتأییده بل خطفت سبحات قدسه ابصار العقول و احدقت بجلاله الباب الفحول
بعد از آن در طواف بحالی شیخ واقع شد و از باطن خود خطابی شنیدم که ای
عبد القادر در تجرید ظاهر را بگذار و تفرید توحید را لازم دار و از برای تنبیه
مردمان نشانی از ما باش که ما را بندگان خاص هستند که میخواهیم ایشان را بدست تو شرف
خود گردانیم ناگاه آن جاریه گفت ای جوان نمیدانم امروز بر تو چه شان است
که بر سر تو از نور خیمه زده اند و چشم همه اولیا از مقامهای خود در تو خیره
مانده است و همه مثل الجبر داده اند اسیر و آواره شدند بعد از آن آن جاریه رفت

دیگر وی را

گفت از جهت او ... [illegible]
آن خدای اکرام ضیف را ... [illegible]
... میهمان ... حوادث کونیه در وجود ... [illegible]
... تجلی صفت جلالیه ... [illegible]
متلاشی شدند از جهت فنای ذات ایشان و وجود ... [illegible]
دیگر صفت ... الا صفات عالیه ... [illegible]
کامل شوند بسبب فیض مقدس ... [illegible]
... حوادث است ... فیض اقدس ... [illegible]
وجود خارجی ... قابلیت حوادث ... [illegible]
که وجود علمیات ... و تقویت او ... [illegible]
مظهر صفات جلالیت و جمالیت ... [illegible]
و جمالیه بصفت ادراک ذات ... اطلاق ... [illegible]
مشرف است ... مطلق تنزیه ... [illegible]
است ... احدیت است ... [illegible]
معقول که نظر ... [illegible]
بجز عین الطاف و جمال ... [illegible]
... علاء و ضیا ... [illegible]
صفت جلال و جمال ... نیست

دیگر وی را ندیدم **امراة اصفهانیه رحمها الله** یکی از اصحاب شیخ
عبد القادر رضی الله عنه گفته است که روزی شیخ ما بر بالای منبر سخن میگفت
ذوقی در وی واقع شد و یک گرد از عمامهٔ وی باز شد و وی ندانست همه حاضران موافقت
شیخ را دستارها و طاقیها در پای منبر انداختند چون شیخ بحال خود آمد
سخن تمام کرد عمامهٔ خود گرد کرد و مرا گفت دستارها و طاقیها را با صحاب
آنها باز گردان چنان کردم یک عصابه ماند که صاحب آن پیدا نشد شیخ
گفت آن را بمن ده بوی دادم بر دوش خود انداخت فی الحال آن ناپدید شد
من حیران ماندم چون شیخ از منبر فرود آمد مرا گفت چون اهل مجلس عمامها
نهادند ما را خواهری است باصفهان وی نیز عصابهٔ خود را انداخت چون من آن
را بر دوش خود انداختم وی از اصفهان دست خود را دراز کرد و
از دوش من برداشت **امراة فارسیه رحمها الله** شیخ محیی الدین علی بن ... رحمه الله
تعالی گفته است وقتی زنی از شهر کلبانکان بشیراز آمده بود و فقیرها
بخانهٔ ما می آمد و زنی با خیر بود وقتی چند روز در خانهٔ ما می بود و مرا بر
وی روی نمود و وی نیز همین آن حال را و ظرفی چند در خانه بود اگر وقتی حق
سبحانه از جنس مثل گندم و جو چیزی نفرستادی در آن ظرف کردمی و آن ظرفهای

۳۳

۳۴

بود و سرهای انبارها را پوشیده بود دیدم تا آن پاک بماند تا وقت حاجت از آن
بهره گیرند که گرچه چیزی در این ظرفهاست هرگز چون دست کسی به وی نرسیده
چرا از آنچه در این ظروف هست فرو نگذاری گفتم انبارها همه آن است که چون
تهی است چرا سرهای انبارها پوشیده است گفتم تا پاک بماند از آن بر
و سرهای انبارها را برگرفت و گشاده کرد گفت و گفتم از آن تهی است
که در هر یک نهاده است چون سر آن گشاده شد همه تهی شده که باز کرده
باشد و گرفته شد حق تعالی را قوت ساخته و قوت هر چیزی مناسب آن بسازند و
وقت حاجت بر قوت این ظروف علامت است چون تهی گشتی ظاهر کرده در حلقه
حرکت کرده باشند پس چون از آن این تصرف کرده در حال حق تعالی چندان که خدم فرستاد که
آن ظروف پر کرده شد و آن زن از لطافت این حال تعالی بود با تمام رسید و با اختتام
انجامید کتاب نفحات الانس من حضرات القدس که مقصود از آن شرح اخلاق
و احوال و بیان مقامات و احوال کرام روایت بود که به قدم صدق راه دین طلب را
سپرده اند و به دو گام خطوتین قد وصلت فی لحظة مطلوب رسیده اند و موصوف به اخلاق
الهی شده اند و مظهر اسمای نامتناهی گشته حکمت و در تجلیات عالم وجود انسان است
مقصود از اظهار حقایق آدم مقام مقام کشف و شهود ایشان

جند

بنده آن قومی که دید حق بود دیدارشان ۰ محو باشد در شهود غیب اسرارشان
خفته در کهف فنا از هستی خود خفته اند ۰ لیک بیدارند خوب الوکان
بیدارشان ۰ گرچه اندایند خورشید جمال خود بگل ۰ مشتری و مهر گردد پرتو
انوارشان ۰ از خدا خواهند ستر ذات خود در درد او ۰ این بود ساعت به ساعت
استغفارشان ۰ رنجه یاران عرفان از سخن مکرمت ۰ تشنه بعض عقل خود
صفحه پندارشان ۰ هر کسی با خود رسید ولی از ایشان را رها ۰ زاتش شوق و محبت
گرمی بازارشان ۰ یکدم از ظرف وجود و دوار نفس که ۰ هست در شان صد گشایش از درو
صد شکستی از دو ادوارشان ۰ کار ایشان جز نفی و وصف و فعل خویش نیست ۰
ای خدا چه بود که جامی را کنی در کارشان

رباعیه فی تاریخ اتمامه

این نسخه منتخب ز انفاس کرام ۰ کز وی نفحات انس آید بمشام
از هجرت خیر البشر و فخر انام ۰ در هشتصد و هشتاد و سیم گشت تمام

والحمد لله علی الاتمام والصلوات علی خیر
الانام و آله البررة الکرام والسلام
تمت هذا الکتاب علی ید افقر عباده
واحوجهم نظام بن کمال
سمرقندی
[illegible]
فی العشر [illegible] المحرم [illegible]
سنه [illegible] و تسعمایه [illegible]

تیمنا بذکر الملک الاعلی و حمد الله تبارک و تعالی والصلوة
علی محمد المصطفی وعلی آله وصحبه الوفا و ارباب الصفا
بعده چون تسوید این اوراق بتوفیق علیم خلاق
بسر حد اتمام رسید و ذکر طوائف اولیا قدس الله تعالی اسرارهم
بامداد حضرت ذی الفضل والعلا بانجام کشید دل را تعطش
بزلال ذکر احوال این طائفه همچنان برقرار بود بلکه از شوق
بگفت وگوی این طایفه بزرگوار بیقرار خصوصا ذکر حضرت
مخدوم قدس الله تعالی سره که نام خجسته فرجام سعادت انجام
حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان که در نفحات مذکور نبود
اگرچه تعریف و مدحت ایشان مناسب مرتبهٔ امثال ما فقیران
نیست چه هرکس بحسب استعداد و قدر خود از ایشان چیزی
در می یابد هرچه اندیشد و گوید مناسب مرتبه و استعداد وی
خواهد بود ولیکن چون این فقیر از شجرهٔ عمر ثمره گرفته و از
ثمرهٔ وی بهره پذیرفته مدتی چهرهٔ اخلاص بر آستان رفعت

مرتبهٔ ما

اختصاص

502

اختصاص ایشان سوده بود و از صدق این اخلاص رایحهٔ
بمشام لطف ایشان رسیده و نسیم عنایت از ریاض مرحمت
می وزید و از ایشان بقدر استعداد احوال اشارت می کرد
و سخنان و معارف دلپذیر می شنید جمیع مسائل ایشان که
تعلق بسخنان صوفیه داشت و بعضی دیگر از کتب این طائفه
در ملازمت حضرت ایشان گذرانیده بود و از آنجا یقین
بدو چیز حاصل شده یکی بشان این طائفه علیه قدس الله
تعالی اسرارهم و دیگری زیادتی ایقان باحکام شرعیه خصوصا
احکامی که در نظر اوهام مستبعد می نماید بنابرین بزبان صدق
و سداد ولسان عجز وانقیاد متصدی بیان شمهٔ از احوال
و اقوال حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان شد رزقنا
الله من احواله نصیبا و چون درین اثنا از جنس شعر چیزی مذکور
کرد و از جملهٔ اشعار حضرت ایشان خواهد بود مقتبسان
انوار ولایت از مشکوة نبوت و روشن دلان پرتو هدایت
از قبلهٔ ارباب فتوت صلی الله علیه وسلم بحکم التصوف انما هو
تلبیس و کتمان در اخفا اسم معنی کوشیده اند و خود را از نظر
اغیار پوشیده و صد هزار محیط بی کران در دل تشنه لب بر

کنار ساحل ایستاده اند و چندین وادی شوق و غرام پیموده
و قدم از قدم بر نداشته اند که وتری الجبال تحسبها جامدة
و هی تمر مر السحاب بیت هزار قافله پی در پی است در ره عشق
عجبتر آنکه پی یک رونده پیدا نیست • و این بحقیقت ثمرهٔ
غیرت ملک غیور است جل و علا که چون بفرموده یحبهم و یحبونه
این طایفه را بسبق محبت خود سرافراز گردانیده و بمحض
عنایت بی علت خود ایشان را محبوب خوانده غیرت محبت
مقتضی آن شد که ایشان را در تحت حجاب عزت در آورده
از نظر غیر مخفی کرده اند اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم غیری
و طائفهٔ علیهٔ بهائیه قدس الله تعالی ارواحهم در معنی ستر و اخفا
از جمیع طوائف ممتاز بوده اند و درین معنی مبالغهٔ بلیغ و
اهتمام تمام می نموده چنانکه ابتداء تلقین ایشان اخفاست
و حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان درین معنی ازین طائفه
علیه امتیاز تمام داشتند و در تمامی اوقات همگی همت برین
می گماشتند بیت ز دیده در دلش جا کردم و دل در درون
پنهان • هنوز این بیم ترسم که بیند چشم اغیارش • ساتر احوال
و حجاب ستر حال حضرت ایشان بر عامهٔ خلایق صفت شعر و

شاعری

٥٠٢

شاعری بود با خواص اگر اتفاق صحبت افتادی گاه در پناه
شعر گریختی و بصورت شاعری برآمدی و گاه از صفت علم
پرده ساختی و در لباس طالب علمی درآمدی و بالجمله بهر طریق
که این معنی میسر شدی دست در آن زدی اما بحکم حدیث نبوی
علی مصدره الصلوة و السلام حیث قیل من اولیاء الله
قال صلی الله علیه و سلم اذا رأوا ذکر الله نور معنی ولایت و
پرتو لمعهٔ هدایت از چهرهٔ مبارک ایشان لایح و هویدا بود
نظم هر لحظه جمال خود بنوع دگر آرایی • شوری دگر انگیزی
شوقی دگر افزایی • بی پردهٔ آب و گل ما را ننمایی رویت •
خورشید درخشان را کی بگل اندایی • میفرمودند که ستر حال
شرط این طریق است و در حجاب صفتی گریختن لازم اهل
تحقیق و از بعض اکابر نقل می کردند که بهترین حجابی
صورت طالب علمیست چشم بر کتاب داشتن و خاطر بمحبوب
حقیقی گماشتن رباعی خوشتر ز کتاب در جهان یاری نیست
در غمکدهٔ زمانه غمخواری نیست • هر لحظه ازو بگوشهٔ تنهایی
صد راحت هست هرگز آزاری نیست • و می فرمودند که تعمق در
رسایل مورث جمعیت است حضرت ایشان از ابتدای حال

تا بمرتبهٔ کمال از دغدغهٔ عشق خالی نبوده اند کشش عشق و
جذب محبت غالب احوال ایشان بوده است و کتمان سرّ عشق
از لوازم فطرت و طبیعت ایشان در اوائل حال که بحکم محبت
صوری بصور جمیلهٔ امکانی صورت گرفتاری می داشته اند
از افشاء این معنی محترز می بوده اند و بقدر قدرت و امکان
اخفا می نموده و اگر بنا بر غلبهٔ معنی عشق و استیلای سرّ محبت
از جویبار زلال شوق رشحهٔ ظاهر شدی از ملامت خلق و
انکار مردم غبار وحشت بدیشان نرسیدی و از شغل خاطر
بآن از حال خود نکنبیدی کار جامی عشق خرابات و هر سو عالمی
در پی انکار او و همچنان در کار خویش و عفت و نزاهت ایشان
درین معنی در نهایت کمال و خارج از اندیشهٔ وهم و خیال بوده
است **رباعی** در شهر وفا بپاکبازی علمم • پاک آمده ز آلایش
علم و عملم • بنهاده نظر بقبله گاه ازلم • آنم که بملک عاشقی بی بدلم •
منشأ محبت در امثال این مردم دغدغهٔ فیض روحانی است
نه وسوسهٔ حظوظ نفسانی مقصود حصول درد و محبت است
نه اندیشهٔ خوشدلی و راحت **بیت** غرض از عشق توام چاشنی
درد و غمست • ورنه زیر فلک اسباب تنعم چه کمست • اما طائفه

که اسیر نفس و هوا گشته و کام دل از مقتضیات قوای شهوانی
جویند و حظ نفسانی را فیض روحانی گویند از سمت عشق و
عاشقی بیرونند **رباعی** عشق ار نه کمال نفس آدم بودی
آوازهٔ عشق در جهان کم بودی • در شهوت نفس عشق بودی خر و گاو
سردفتر عاشقان عالم بودی **اخری** قومی که بنیاد نند در عشق تمام
خوانند هوای نفس را عشق بنام • کیش ایشان در حرم عشق مقام
خود هست برایشان سخن عشق حرام • و علامت عشق سوختن
و گداختن و از حظوظ نفس واپرداختن است طلب مرحمت
و حصول آسودگی از محبوب هوای نفس است **رباعیه** معشوقه
که شد ز کارها عاشق من • گفتا که نه ای بعاشقی لائق من • و علت
ز من کام تو آرمیدستی • تو عاشق کام خویشی نه عاشق من •
محب آنست که از همه چیز قطع تعلق کند و خواست وی خواست
محبوب گردد **رباعی** با عشق توام هوا نماندست و هوس •
با آتش سوزنده چه ماند خس • خواهد ز تو مقصود دل خود
همه کس • جامی از تو همین ترا خواهد و بس • و شک نیست که
محرک این حرکت فی الحقیقه جاذبهٔ ازلیت و سررشتهٔ این
شوق از صوب محبوب لم یزلی پس اگر در عالم صورت متعلق

این عشق و محبت صور جمیله امکانی کرده محب صادق را شایبهٔ
نقصی و عارضهٔ عیبی پدید نیاید ❊ جان عاشق چون بود از آرزوی
عشق پاک ❊ دامن معشوق اگر آلایشی دارد چه باک ❊ روزی
حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان میفرمودند که در اوایل
حال چون تعلق خاطر ببعضی از صور کونیه می بود آرام بخش محبت
و حرقت میشد چنانچه خاطر از صورت خیال متعلق خالی می بود
و بتامل نیز احضار صورت وی میسر نبود و درین حال با مجنون
عامری بوده اند که شغلی جکه غنی میفرمودند که روزی در
اثنای وضو ساختن چون نوبت بدست شستن رسید دست
خود را دست آنکه تعلق خاطر بدو بود یافتم چون این معنی
مشهود گشت در خاطر گذشت که آنچه حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم فرموده اند که هذه ید الله و اشارت بدست مبارک
خود کرده اند در مثل این حال بوده باشد میفرمودند که در
حین غلبهٔ محبت میل خاطر بوصل صوری و قرب مکانی نمی بود
بلکه چون اتفاق ملاقات افتادی زود بمیل خاطر رفتی می انجامید
یعنی فنا از لوازم سر عشقست چه در حق و چه در باطل زیرا که
حقیقت عشق محبت مفرطست و جمع همم بر یک امر و آدمی را

فاصیتی

خاصیتی است که متوجه بهر چیزی که شود و همت بر هر چه کارد
رنگ آن گیرد بنا برین طریق عشق ورزیدن و راه محبت
سپردن هر چند با مور کونیه فانیه باشد مستحسن داشته اند
اما بشرط آنکه در وی نماند و از وی درگذرد نظم

دل فارغ ز درد عشق دل نیست ❊ تن بی درد دل جز آب و گل نیست
ز عالم روی آور در غم عشق ❊ که باشد عالم خوش عالم عشق
غم عشق از دو عالم کم مبادا ❊ دل بی عشق در عالم مبادا
اسیر عشق شو کازاد باشی ❊ غمش بر سینه نه تا شاد باشی
می عشقت دهد گرمی و مستی ❊ دگر افسردگی و خودپرستی
اگر مجنون نه می زین جام خوردی ❊ که اورا در دو عالم نام بردی
متاب از عشق رو گر خود مجازیست ❊ که آن بهر حقیقت کارسازیست
بلوح اول الف بی تا نخوانی ❊ ز قرآن درس خواندن کی توانی

و حضرت ایشان در نهایت حال نیز باین معنی می پرداختند
و می فرمودند که روش بطریق محبت افتاده است نظم

بحمد الله که تا بودم درین دیر ❊ براه عاشقی بودم سبک سیر
چو دایه شکل من بی تافته دیده ❊ بتیغ عاشقی نافم بریده
چو مادر بر لبم پستان نهاده است ❊ ز خونخواری عشقم شیر داده است

بیت
اگرچه موی من اکنون چو شیر است • هنوز آن ذوق شیرم در ضمیر است
به پیری و جوانی نیست چون عشق • دمد بر من دم این فسون عشق
که جامی چون شدی در عاشقی پیر • سبک روحی کن و در عاشقی میر

کسی که لذت عشق یافت و چاشنی شوق چشید بی عشق نتواند بود **نظم** لذت عشق فرو رفت مرا در رگ و پی • عشق میگویم و جان میدهم از لذت وی • در بعضی اوقات ازین طائفه بغایت محترز می بودند و در مجالس چشم از نظر کردن بساده رویان نگاه میداشتند چه هرچند که عارف کامل واصل بعد از تحقق بحب ازلی و اتصال بمحبوب لم یزلی در هرچه نگرد جز یک چیز نبیند و هرچه در او ورزد جز یک چیز نجوید اما شک نیست که مشاهده جمال مطلق بی حجاب و پرده صورت الذ و الطف خواهد بود **رباعی** رفت آنکه بقبله بتان رو آرم • وز نقششان بلوح دل بنگارم • آهنگ جمال جاودانی دارم • حسنی که نه جاودان از و بیزارم **اخری** آمد سحر آن دلبر خونین جگران • گفت ای ز تو بر خاطر من بار گران • شرمت بادا که من بسویت نگران • باشم تو نهی چشم بسوی دگران • میفرمودند که اختلاط باین طائفه موجب وبال و نکال است و احتراز ازین

جماعت واجبست جنید شبلی را گفت ایاک و صحبة الاحداث و این بنا بر آنست که عدم تضرر ازین طائفه موقوفست بر حالتی بغایت غالب و قوتی بس عظیم و کسی اگر باین طایفه گرفتار می بود بر دوی نسبت باطن انکار میداشتند عزیزی ازیشان پرسید که چون طبیعت را از دوام مراقبه کلال شود تواند که بهر تشحیذ خاطر لحظه بدین معنی پردازد فرمودند که اگر آن شخص از مرتبه نفس گذشته باشد و از مقتضیات طبع پرداخته تواند و الا این معنی از وی سر بندله ابا حضرت میفرمودند که کسی که از سر وحدت چاشنی یافت از صحبت ساده رویان متاثر میشود و بقید محبت ایشان گرفتار میگردد و غالب این حال بر بطالت است و از شاخ بشاخ جستن است و از اصل بی بهره ماندن **رباعی** رفتم بتماشای گل آن شمع طراز • چون دید میان گلشنم گفت بناز • من اصلم و گلها چمن فرع منست • از اصل چرا بفرع می مانی باز **اخری** از لطف قد و صباحت خد چکنی • و ز سلسله زلف مجعد چکنی • از هر طرفی جمال مطلق تابان • ای بیخبر از حسن مقید چکنی • میفرمودند تواند بود که در بعضی اوقات انعقاد محبتی

دست دهد و صورت گرفتاری روی نماید و بحکم المیل مؤدّ المیل
والمجاز قنطرة الحقیقة این محبت منقضی شود و بمحبت حقیقی
یعنی این محبت از صورت مجازی گسسته و بمحبوب حقیقی
متعلق گردد رباعی بس کس که بدید روی خوبان طراز •
افتاد ز داغ عشق در سوز و گداز • در مجلس اهل ذوق شد
محرم راز • نوشید می حقیقت از جام مجاز • در نهایت احوال
و آخر اوقات که بنظم یوسف و زلیخا شغل می نمودند فرمودند
که خاطر را انجذاب عظیم بصورتیست خیالی که ویرا در خارج
وجودی گمان نمی بریم و در آن اوقات آثار حرقت و حرارت
باطنی ازیشان ظاهر میشد چنانچه چند نوبت سماع می فرمودند
بطریق حرکت دوریه و در آن مبالغه می نمودند و بامتداد می
انجامید چنانچه سازنده و مغنی بی مجال میشدند و ایشان ازان
حال باز نمی آمدند چون بدرازی می انجامید بضرورت مستعفی عذر می
خواستند با وجود آنکه قبل ازان در امر سماع متردد می بودند و می
فرمودند که تا کسی خود را باز نگذارد و ازان حال که دارد نه
پردازد چگونه سماع تواند کرد فقیر درین معنی که از حضرت ایشان
مشاهده می کردم متعجب و متحیر می بودم تا که روزی فرمودند که

ما را حالتی دست داد و کیفیتی روی نمود که دفع وی جز بسماع
میسر نشود حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان دایم
الاوقات شغل شعر و شاعری میداشتند و اندیشه بران
می گماشتند چه در اوایل حال و چه در اوقات کمال الا اندکی
از اوقات بدان مصروف میگشت چون عشق غالب شود
و شوق مستولی گردد عاشق را تاب شکیب و طاقت و
صبر نماند قدم از مقام شکیب بردارد و روی در زاویهٔ
نشیب آورد نسیم شوق برخیزد و آتش دل شعله انگیزد
آب دیدهٔ گریان نمیرد و از تراوش دل بزبان تسکین نگیرد
نه ویرا اندیشهٔ قرب و وصال ماند و نه آرزوی مشاهدهٔ جمال
نه یاد دیدار محبوبش آرامی نوازد و تمنای کامی بیقرار در مقام
تحیر و اضطرار قرار گیرد تسکین این حال و دفع چنین ملال
جز بگفتن مقال و گفت و گوی احوال میسر نگردد ازینجاست که
نشاء عشق و دغدغهٔ شوق عاشق را در وادی اندیشه
شعر و خیال عرض حال اندازد تا از رموز عشق و مودت و
اسرار شوق و محبت قصه پردازد نظم از غلغله خود چو
نی سوراخها کن سینه ام • تا دمم یکدم برون درد دل افگار خویش •

و همچنین چون عارف آگاه در حریم وصال آله ناگاه راه
یابد از سر وحدت خبر یافته و از تصور کثرت پرداخته
جانش در سطوات نور وصال وی مستهلک شود و دل در
غلبات شوق وی مستغرق گردد اسرار معانی غیب و سر
نکات لاریب بر دل وی ریزد و ذوق آن بجانش در
آمیزد بحر حیات معرفت جوشیدن گیرد و دریای زلال معانی
موج انگیزد بهیچ چیز تسکین نگیرد و بهیچ وجه قرار نپذیرد
روی بر رهگذار نطق و بیان نهد تا لب تشنگان را مژدهٔ
حیات بخشد **نظم** خواهم از حسن تو بگویم آشکارا نکته
های عشرت سوی دلهای تماشا داورم اما چون اظهار
نکات غیبی درین طریق درست و افشای اسرار از داب
این طائفه بزرگوار عین قصور باز گوید غیرت عشقم که جامی
لب ببند ورنه بر جانت زخم صد تیغ بیداد آورم بس
صاحب سر هوشمند از صور نظم و ترتیب و لباس عبارت و
ترکیب بطریق مجاز و استعاره حجابی ساخته بر چهرهٔ مخدرات
ابکار معانی و اسرار مسدول سازد تا از نظر غیر مصون و مامون
باشد شعر حجاب چهرهٔ اسرار بود و شاعری ساتر حال آن بزرگوار

بس

بس شعر و شاعری فی الحقیقه ساتر فضل و کمال ایشان علیه
الرحمة والرضوان بود و مردم آنرا فضل و کمال ایشان
پنداشتند حاشا ثم حاشا حقیقت شعر اندیشهٔ و خیال
است آنچه کمال ایشان بود خیال را چه مجال فقیر پیش از آنکه
بخاک بوسی آستان رفیع الشان حضرت ایشان علیه الرحمة
والرضوان برسد متردد می بود که این مرتبه از شعر که ایشان
راست بی فکر دقیق و تامل عمیق میسر نشود و این منافی
مرتبهٔ کمال و مناقض جمعیت حالت تا آنکه بشرف ملازمت
ایشان مشرف شد معلوم گشت که هیچ شغلی از اشغال
بلکه هیچ واقعه و حادثه از وقایع و حوادث روزگار مانع
شغل باطن ایشان نمی شود و بی هیچ تفاوت در حال بدین
امور اشتغال می نمایند با آنکه در الطف زمانی از ساعات
شب و روز بلا تکلف و تعمل گفته می شد **رباعی**

خوش وقت کسی که می درین میخانه • از خم و سبو کشد نه از پیمانه
صد بار اگر مست شود عالم و نیست • واقف نشود که هست عالم یا نه

فقیر روزی پیش حضرت ایشان در آمدم و از اختلاط خلق
شکایت آغاز کردم فرمودند که خلق خدای را از عالم بیرون
نمی توان کرد چنان می باید زیست که خلق عالم را برین کس

وست تصرف نبود و دران حین بکتاب نفحات الانس مشغول
بودند فرمودند که یک صفحه یا دو صفحه نوشته میشود و شعور
بنوشتن نیست بلکه قلم بطریق عادت جاری میشود و فرمودند
که بعضی از اکابر قدس الله اسرارهم گفته اند که تکلم با شغل
باطنی جمع نمیشود و این سخن بس غریب است حضرت ایشان را
تحصیل علوم و کسب معارف در اثنای سوزش عشق و شغل
خاطر بشوروشی عربی بوده است کیفیت مطالعه و قوت
مباحثه و غلبه ایشان بر موالی و هم سبقان بلکه استادان
او مشهورست و مقرر بوده ایام تعطیل ایشان بفراغ بال
و آسودگی حال میگذشته است و طبع دراک باندیشهای
دیگر می پرداخته میفرمودند که در هر حالی که بوده ایم بی اندیشه
نبوده ایم و در ایام تحصیل که متوجه درس و سبق می شده اند
بسیار می بوده که جزوی از یکی از همسبقان می گرفته اند و لحظه
مطالعه میفرموده و چون بدرس حاضر میشده اند بر همه
غالب می بوده اند جمیع اوقات تحصیل ایشان اندک و محصور
بوده است و صفت دانشمندی و تبحر ایشان در علوم حقیقی
و رسمی از اصول و فروع معروف و مشهور در نهایت حال که مدت
سی سال تارک بوده اند چون ازین باب سخنی بیان آمدی

بعدمات

بدفعات آن حاضری بوده اند و تصرفات می فرمودند بر وجهی که
توهم می شد که این مرتبه از حد بشر خارج است یکی از دانشمندان
ماوراء النهر را مسأله مشکل بوده است در علم هیئت که
که وی دران مشهور بوده و در وی مهارت تمام داشته که
مدتی برین منوال بوده است و از هیچ محل مشکل وی حل نمی
گشته تا آنکه اتفاقا بشرف صحبت ایشان رسیده است
و از ایشان استفسار نموده ایشان حل شبهه وی کرده اند
آن بزرگ می گفته است از آن روز معلوم شد که نفس قدسی
موجود بوده است و این بنا برآنست که مشغولی بطریق
خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم خصوصا آن نوع که حضرت
ایشان شغل می نموده اند ممد تعقل و قوت مدرکه است
روزی میفرمودند که اول چراغ روشن می باید کرد و بعد از ان
بمطالعه مشغول شد یعنی مصباح روحانی را از تندباد
وسوسه آمال و امانی محفوظ باید داشت تا چراغ آن
از پرتو نور هدایت در گیرد و سبب ظهور امور گردد و میفرمودند
که سی سالست که هرگز یک لحظه در ایام فراغت و غیر آن بی اندیشه
نبوده ایم و متحیری بوده ند در کسی که بی تامل می زیست طبیعت

طبیعت ایشان در غایت وسط و کمال اعتدال بود و لهذا
افاضل و علماء زمان و ارباب ذوق و عرفان طبع ایشانرا
معیار و میزان ساخته بودند و بخلاف رای ایشان
نپرداخته و احتمالات منکثره که منشاء وی انحراف از حقیقت
اعتدالست در مصنفات حضرت ایشان کم پیدا می شود
فقیر گاهی بسخنان این طایفه چشم بصر و بصیرت روشن
می ساخت و بمطالعهٔ آن شغل می نمود بعضی سخنان که تعلق
بذوق و وجدان داشت بآن نمیرسید اما ببرکت صحبت و
تقریر حضرت ایشان فهم میکردم مقارن لذت قوی و ذوق
عظیم و چون دغدغهٔ در خاطر افتادی که عبارت از ادای آن
قاصر بود حضرت ایشان آن معنی را دریافته و منشاء آنرا
دانسته دفع آن دغدغه میکردند و بنور فراست خواطر را
بغایت زود می یافتند و از بسیاری عزیزان در باب اطلاع
ایشان بر خواطر حکایت منقولست فقیر بنا برین بغایت
ترسان می بودم و محافظت احوال خود بقدر امکان می نمودم
قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اتقوا فراسة المومن فانه ینظر بنور الله
بمطالعهٔ هر کتاب که شغل میفرمودند بغیر آن رجوع نمی نمودند

وبحکم

و بحکم العلم نقطة کثرها الجاهلون والا با آنکه اصل مقصود است
انتقال می فرمودند و هر رساله که بنظر حقیقت حضرت ایشان
در می آمد تا بتحقیق نمی انجامید و خاطر بآن نمی آرامید
نقل برسالهٔ دیگر نمی کردند و میفرمودند که تا سخن بمقطع و منتهی
نمیرسانیم بجایی دیگر نقل نمی توانیم کرد روزی سخن از استاده
و معلمان حضرت ایشان در میان افتاد فرمودند که بحقیقت
شاگرد پدر خودیم که زبان از وی آموختیم چنین معلوم شد
که صرف و نحو پیش پدر خود گذرانیده بودند بعد از ان
در علوم عقلی و معارف یقینی حضرت ایشانرا چندان بغیر
احتیاج نمی شده و چون بهراة آمده اند مولانا جنید نام مردی
بوده است که در علم عربیت ماهر بوده است و در ان فن شهرتی
تمام داشته حضرت ایشانرا دغدغهٔ مختصر تلخیص شده است
چون بدرس وی حاضر شده اند چون بقراءت شرح مفتاح و
مطول مشغول بوده اند حضرت ایشان در خود استعداد فهم
آن یافته اند و بمطالعهٔ مطول و حاشیه پرداخته اند و بعد
از ان بدرس خواجه علی سمرقندی درآمده اند میفرمودند که
در طریق مطالعه بی‌هش بوده ام قریب یکماه روز از وی

مستغنی نتوانستی شد بعد از ان بدرس مولانا محمد جاجرمی
که از افاضل مباحثان زمان خود بوده می‌رسیده اند میفرمودند
که مدتی بصحبت وی می‌رفتیم ازوی دو سخن شنیدیم بعد از ان
در سمرقند بصحبت قاضی زادهٔ روم می‌رفته اند در ملاقات
اول مباحثه واقع شده است و بتطویل انجامیده بالآخر قاضی
بسخن ایشان آمده و حضرت ایشانرا علیه الرحمة والرضوان
روی در اثناء تفرقهٔ دل و تعلق بصورت اب و گل انحراف خاطر
دست داده است و عنان عزیمت از جانب هراة بصوب
سمرقند تافته اند چندی ساکن آن دیار بوده اند و در انجا کسب
فضیلت و کمال می‌نموده اند تا آنکه شبی ملکه صبح سعادت
و اقبال که از افق ذوالجلال والافضال و از مشرق لطف
بیچون لم یزل ولایزال طالع گشته چون رخسارهٔ خورشید
رخان دلفروز و روز تیره روزان از ان فیروز تشنه لبانرا
از وی امید زلال و مهجورانرا از وی نوید قرب و وصال که
حضرت ایشانرا خاطر از مفارقت صوری و مزاحمت داغ
دوری متالم بوده است خدمت قدوة الوفاء الکاملین و
اسوة الکبراء العارفین المتوجه الی الله بالکلیه والداعی الیه

بانوار

بانوار الجلیه مولانا سعد الملة والدین الکاشغری را قدس
الله تعالی سره در واقعه دیده اند و بگوش هوش شنیده که
رو دامن یاری گیر که ناگزیر تو بود **رباعیه** معشوقه زد از
میکده ام بانگ تعال • داد از می عشقم قدحی مالامال • از درد
سر خود شدم فارغ بال • برداشتم افغان بتقاضای وصال

نظم زد صبح طائر قدسم ز سر سدره صفیر • که درین دامگه
حادثه آرام مگیر • قدسیان بهر تو آراسته عشرتکده انس
تو درین غمکده چون غمزدگان مانده اسیر • بگسل از دل بر از
جان که گزیرست از ان • دل بان شاه جان ده که از ان
نیست گزیر • هر آینه چون حضرت حق سبحانه و تعالی خواهد
که بندهٔ را از محض کرم و عنایت بی علت خود بنوازد و
درماندهٔ را پای دل از قید آب و گل بر آرد بمقتضای
وفق عادت و سبق ارادت وسیلهٔ انگیزد و بهانهٔ سازد
و نسیم فضل و احسان عبیر بیز و عنبرفشان شود و چهرهٔ وی
از تحت استار عوایق درخشان گردد و آتش سر وحدت
فروزان گشته کدورات ظهور کثرت را محو سازد و عاشق
صادق قدم از سر ساخته و از تصور غیر پرداخته روی در

بادیهٔ شوق و طلب نهد و دل از دغدغهٔ راحت تهی کرده
و از سر لذت دردی که یافته بپایان اندوه و محنت بپیماید
سرش بهیچ چیز فرو نیاید و چشم همت بر هیچ نگشاید
تا از تنگنای پستی و نیستی رو در فضای رفعت و هستی
آرد لذت سر وحدتش از خود برباید و زنگ ظهور کثرتش
از دل بزداید بعیش جاودانی و عشرت دوجهانی متحقق
گردد بلکه چنان در نور شهود مستهلک شود که نه عیش داند نه عشرت

نظم

ای دولت را بکف شوق زمام • سیر عاشق شود از شوق تمام
شوق اگر قائد راهت نشود • کعبهٔ وصل پناهت نشود
شوق قلاب دل دورانست • جاذب خاطر مهجورانست
شوق کوتاه کند راه دراز • بر رخ مرد ببندد در آز
چون زند شعلهٔ شوق از دل تاب • نشود کشته بصد دریا آب
هر چه تسکین دهدت سست رسست • آن نه شوق است هوا و هوس است
صدق باید که شود شوق فزای • تا بمقصود شود راهنمای
شوق صادق چو کشد محمل مرد • کعبهٔ وصل کند منزل مرد
هیچ مانع نگذارد در راه • تا در آن کعبه کند منزلگاه
بلکه پندار وجود ار بشکل • افکند در ره مقصود خلل

کشتی

کشتی آسایش بهم در شکند • رخت هستیش بدریا فکند
چون در آن موج ز خود شوید دست • افتدش پای بمقصود نشست

حضرت ایشانرا ازین واقعه تا زمان بلوغ دغدغهٔ عظیم در
خاطر افتاده است از مقام صدق و شوق قدم ارادت
برگرفته عنان توجه بجانب خراسان تافته اند و صحبت حضرت
مخدوم قدس الله سره را دریافته رباعی دیدم پیری که
زیر این چرخ کبود • چون او دگری نبود خود پاک نبود • بود
آئینه که عکس خورشید وجود • جاوید درو بصورت اصل نمود •
قطب الکبرا که هادی بر حق بود • چیزی که نه حق ز قید آن مطلق بود
طی کرده تمام وادی تفرقه را • در لجهٔ بحر جمع مستغرق بود
و باندک فرصتی که بقدم صدق نیت و خلوص طویت طریق
ارادت آنحضرت سپرده اند ایشانرا شوقی قوی در ربودگی
عظیم داده است چنانکه یکی از بزرگان که در آن طریق رفیق
ایشان بوده است متحیر و متعجب می بوده و میفرموده که
طریق خواجگان قدس الله تعالی ارواحهم حضرت ایشانرا
عجب زود دربود حضرت مخدوم مرحوم قدس الله تعالی سره
پیوسته بر در مسجد جامع هرات که قریب بنشیمن ایشان بوده است

با فقرا می نشسته اند و صحبت می داشته و حضرت ایشانرا
محرورا که در ازانجا بوده است هر نوبت که میگذشته اند
مخدوم میفرموده اند که این مرد را عجب قابلیتی است
فریفتهٔ وی شده ایم نمیدانیم که ویرا بچه حیله بچنگ آریم در
روز اول که بصحبت حضرت مخدوم قدس الله تعالی سره
رسیده بوده اند میفرموده اند که شهبازی بچنگ ما افتاد
و نسبت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان در طریق
بی واسطه بحضرت خواجهٔ بزرگوار خواجه بهاء الحق والدین
المعروف بنقشبند قدس الله تعالی سره درست میکرد و
چه حضرت مخدوم قدس سره که حضرت ایشان علیه الرحمة و
الرضوان نسبت ازان حضرت گرفته اند و آن حضرت نسبت
از مولانا نظام الدین خاموش داشته اند و خدمت مولانا
نظام الدین نسبت از خدمت خواجه علاء الحق والدین
المشتهر بعطار گرفته بوده اند و خدمت خواجه علاء الدین
مرید خواجهٔ بزرگ بوده اند قدس الله تعالی ارواحهم حضرت
ایشان علیه الرحمة والرضوان در ابتداء شغل باین طریق
ریاضت و مجاهدت بلیغ اختیار کرده بوده اند و از خلق

بنهایت

بنهایت متوحش می بوده مدت شش ماه خودرا از مردم
بر کران گرفته بوده اند و به تنهایی بسر می برده بعد از آنکه
بمیان خلق در آمده اند طریق محاورت و اسلوب مکالمه
حضرت ایشانرا از خاطر رفته بوده است و الفاظ را تو سه
وحشی گشته می فرمودند که بتدریج آن الفاظ بخاطر می آمد
در اواخر این اوقات ایشانرا جذبه روی نموده است و
کیفیت عظیم دست داده عنان توجه بصوب کعبه و جانب
قبله نهاده اند تا بمرو رسیده اند آنجا ایشانرا اقامتی
شده و دغدغهٔ صحبت حضرت مخدوم و شوق دیدار مبارک
حضرت ایشان غالب گشته عنان عزیمت تافته اند و بصحبت
آن حضرت شتافته اند رباعی کنجشک ضعیفیم اما پای بناز
افتاده بدام تو بصد عجز و نیاز • هرچند گذاریم بپا رشته دراز
چون رشته بدست تست می آییم باز اخری پیری که بود باده
فروشی کارش • ره جو بحریم بزم خلد آثارش • ور در روش
راه نیابی باری • خود را برسان بسایهٔ دیوارش • میفرمودند
که در ابتدای شغل باین طریق انوار ظاهر می شد بنفی آن
متوجه گشته بطریقی که حضرت مخدوم بآن اشارت فرموده بودند

شغل می نمودیم میفرمودند که برکشف و کرامات اعتمادی نیست
هیچ کرامت به از آن نیست که فقیری را در صحبت دولتمندی
تاثیر وجذبی دست دهد واز خود رهانی دارد رباعی

یاری که بدیدار وی از دست شوی • آن به که بزیر پای او پست شوی
گر می نخوری زجام لعلش باری • از شیوه چشم مست او مست شوی

روزی از حضرت ایشان پرسیده می شد که بعضی ازین طایفه
را عوالم منکشف می شود و بر بعضی دیگر مختفی می ماند سر درین
چه باشد فرمودند که طریق سلوک دو نوعست یکی طریق سلسلهٔ
تربیت که سالک همان راهی که نزول کرده عود نماید و درین
طریق عبور بر عوالم ضروریست و دیگری طریق وجه خاص است
که طریق خواجگان ماست قدس الله تعالی اسرارهم و سالک
این طریق را قبلهٔ توجه جز نقش ذات نیست و در اطوار سیر دیده
غیر نزد این طایفه شرکست و درین طریق کشف عوالم ضروری
نیست میفرمودند که در مبادی حال مرا نسبتی قوی غالب شد
و کیفیتی عظیم مستولی گشت درین حال قصه ابوسعید قدس
سره بخاطر میگذشت که دو سه روز بیهوش رفته بودند و وی
از نسبت خود بیرون نیامد و در خود همان کیفیت مشاهده •

میکردیم و کالا می بردیم که اگر مثل این واقعه دست دهد
تغیر نسبت نکرد و ناگاه غیبتی واقع شد چنان نمود که
سگی عظیم حمله آورد و در نسبت تغییری واقع نشد ازین
معنی بغایت شادمان گشتیم میفرمودند که مثل این واقعات
بد نیست واقعه که مقارن چنین امری نباشد بکاری نیاید
حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان هرگز در هیچ نفسی از
شغل باطنی خالی نبوده اند رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر
الله موافق حال ایشان بود بظاهر با خلق و بباطن با حق سبحانه
هیچ چیز از حوادث ایام و وقایع شهور و اعوام در ایشان
تصرف نتوانستی کرد ارباب نقد سخنان شورانگیز بمجلس
شریف ایشان می آوردند در تحت اعتبار و ملاحظه در نمی آمد
و اگر در آمدی کالبرق الخاطف میگذشت روزی جماعتی
گفت وگوی اسباب میکردند و حضرت ایشان فی الجمله بآن می
پرداختند بعده فرمودند که در اثنای مثل این سخنان حاضر می
باید بود زیراکه ازینجا انتقال بمقصود حقیقی می توان کرد
میفرمودند که طریق خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم
یک زیبایی دارد که در همه جا با همه کس در همه حال در ورزش نسبت

می توان کرد **رباعی** سررشتهٔ دولت ای برادر بکف آر •
وین عمر گرامی بخسارت مگذار • دایم همه جا با همه کس در همه کار
میدار نهفته چشم دل جانب یار • میفرمودند که ورزش این
نسبت را اصل می باید ساخت و بغیر بقدر ضرورت پرداخت
این نسبت شریف بنهایت لطیف است و ویرا حدی مضبوط
و وقتی معین نیست بجزوی امری زائل میشود و گاه در وقتی
که شخص مترقب نیست ظاهر میگردد هرگاه در نسبت فتوری
شود رجوع بسبب وی باید کرد و ملاحظه نمود که چه چیز مفضی
باین شده برفع آن مشغول گشت غایت مطلوب و نهایت
مقصود این طایفه در چیز است یکی دوام آگاهی بجناب حق
سبحانه وتعالی که در هیچ وقت از اوقات غفلت روی نماید
دویم مشاهدهٔ وحدت در کثرت که معرفت تفصیلی است و
حضرت ایشانرا خاطر باین معنی مایلتر بوده از جانب اجمال
میفرمودند که هرگاه خودرا در مرتبهٔ اجمال میبینیم مغلوب میشویم
وکیفیت غریبی دست میدهد چنانچه گمانی بریم که از زمین
جدا شده ایم و پای بزمین نمیرسد میفرمودند که سر وحدت و
معنی توحید چنان غالب شده است که دفع ویرا از خود ممکن نمیدانیم

و درین هیچ اختیاری نیست هیچ چیز قبل ازین معنی در خاطر
نیاید این معنی پیش هم گرفته است ما رایت الله شیئا
الا و رایت الله قبله میفرمودند که مسالهٔ توحید سخنی است
قدیم و در ادیان سابق نیز می بوده است و بسیاری از آیات
قرآنی را اگر تاویل نکنند برین معنی دالست و از بعضی ایمه
و اصحاب رضوان الله علیهم اجمعین درین باب منقولست و احوال
مشایخ طریقت قدس الله تعالی اسرارهم درین معنی متفاوت
بعضی افشای این معنی کرده اند و بعضی در ستر و اخفا کوشیده
و بعضی ساکت و متردد بوده اند و اندکی ازین طایفه نفی این
معنی کرده اند میفرمودند که در مبادی حال درین مساله متردد
و از اندیشهٔ وی مشوش می بودیم تا آنکه این مساله را در
کلام حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله سره العزیز یافتیم
خاطر از قید و وحشت نجات یافت و باندیشهٔ این معنی نشتافت
میفرمودند که در صدور کثرت از وحدت بغیر طریق توحید طریق
دیگر در تحت اندیشه نمی آید این مساله بهیچ وضع از اوضاع و
هیچ حکم از احکام شریعت مخالف نیست فرقهٔ نفی این معنی
کرده اند نفی را سند باری داشته اند که بآن منتفی میگردد

ودلیل بر نفی و نفی دلیل در بعضی تصانیف حضرت ایشان
مذکور است میفرمودند که با یکی از دانشمندان که ازین طایفه
بود بحثی درین معنی واقع شد تمسک بمقدماتی می نمود که بقانون
علوم رسمی مندفع بود و میفرمودند این مساله را براهین عقلی
اثبات میتوان کرد اگر انصاف درمیان آید جماعتی دیگر که در
مقام نفی این معنی می باشند اکثر از آن قبیل اند که موضوع
و محمول را تصور ناکرده نفی حکم میکنند اگر امام غزالی قدس الله
تعالی روحه که از جملهٔ قائلین بوحدت وجود است منافی می بود
از شیخ محیی الدین قدس الله سره العزیز و بر سخنان وی میگذشت
درین معنی خوض تمام میکرد و توضیح و تنقیح بلیغ می نمود وفقنا
الله لما هو الحق و علمنا ما هو الصدق میفرمودند که باعث
بر تسوید اوراق در باب تصوف آن بود که در مبادی حال که
بر سخنان این طائفه شروع کردیم فهم مقاصد قوم از تحت
عبارات ایشان بغایت مشکل بود نذر کردیم که اگر این
باب مفتوح گردد مقاصد قوم بر وجهی بیان کرده شود که مردم
بسهولت فهم کنند جمیع تصانیف حضرت ایشان درین فن
بموجب این نیت و مقتضای این امنیت مصحوب و مقرونست

و مشتمل است بر سلامت تراکیب و تنقیح الفاظ و عبارات
و تلخیص معانی و مقاصد و تسهیل دقایق و نکات و توضیح
اسرار و خفیات بوجهی که هیچ کس با ایشان درین معنی مساهم
نیست و این حق عظیم است از حضرت ایشان علیه الرحمة و
الرضوان برین قوم بزرگوار قدس الله تعالی اسرارهم بلکه هم
چه بقلم گهربار حضرت ایشان صورت تحریر پذیرفته همین
حال دارد میفرمودند که بعضی از سخنان مشایخ چون بعضی
دیگر از سخنان انبیاست که عقل بامداد قوت مفکره بدریافت
وی متحقق نمیتواند شد بلکه طریق دریافت وی طهارت ظاهری
است که عبارت از استقامت بر حدود شرعیه است و اعمال
آلات و قوای ظاهری و باطنی در آنچه از برای وی مخلوق اند
و اعراض از خلاف آن و طهارت باطن که عبارت از قطع
تعلق و توجه از ما سوی است و تخلیص دل از غیر حق سبحانه
و مترصد بودن تا از مبدا فیاض فایض شود آنچه بعقل میسر نگردد
و در رعایت سنن و احکام شریعت و رسوم و آداب طریقت
مستقیم الحال بودند بالطف وجهی چنانچه کسی بران اطلاع
نمی یافت بزیارت حرمین شریفین زادهما الله تکریما و تشریفا رسیده اند

کرامت معتبره عند الخاصه استقامت در احوال و اعمال است
و پریدن بر هوا و رفتن بر روی آب و امثال اینها کرامت
عامه است و نزد این طایفه ویرا اعتباری نیست و این
طایفه لسان مذمت بر طالب این نوع کرامت کشاده اند
از احوال و اخلاق این طایفه بخلاصه و لب آن متحقق بودند
از شبهه محترز می بودند اگر در مجلس سلاطین و حکام از شبهه
چیزی حاضر میشد بقدر ضرورت دستی میرسانیدند میفرمودند
که هرگاه بضرورت مثل این امری واقع شود کدورت آن چند
روز باقی میماند اگر در مجلس حضرت ایشان از آن جنس
چیزی حاضر میشد در اکثر اوقات از برای ایشان طعامی
دیگر می آوردند بر وجهی که اهل مجلس بر آن آگاه نمی گشتند
و گمان نمی بردند شخصی در مجلس حضرت ایشان میگفت
که فلان درویش از اهل الله بوده است در روزه می خورده
فرمودند که کسی که از اهل الله باشد چون توان گفت که وی
روزه میخورده آن عزیز اعدام طعام میکرده است سلوک
شبانروزی حضرت ایشان آن بوده که چون خفتن میگذاردند
ساعتی با جماعت مجالست میکردند و چون از مجلس بر میخواستند

ساعتی

ساعتی بطریق معهود این طایفه شغل می نمودند میفرمودند
که پیش از خواب کردن شغل باین طریق مهم است تا
برکت آن بتمام شب برسد و بعد از فراغ آن شغل باستراحت
می پرداختند در اوایل حال زمان استراحت اندکی بوده است
و چون بیدار میگشته اند بنماز و مراقبه مشغول می بوده اند
تا صباح اما در آخر اوقات بیداری در ثلث اخیر شب لازم
داشته بودند و بنماز و مراقبه شغل می نمودند میفرمودند که
برکت شغل سحر بتمام روز می رسد و از برای نماز بامداد تجدید
وضو میکردند چون از نماز فارغ می شدند مراقب می بودند
تا هنگامی که آفتاب نیزه واری بلند می شد و در اوقات دیگر
بمراقبه و تصنیف و مطالعه شغل می نمودند گاه از برای تشحید
خاطر و آمد شد مردم بمردم می پرداختند طریق نشستن
حضرت ایشان بر هیات تشهد می بود تعظیما للحق سبحانه
وللخلق و سعی میکردند که متوجه بقبله نشینند اکثر اوقات بر
روی خاک می نشستند و غالبا قبای آستین کشاده می پوشیدند
گاهی که قبا بر دوش مبارک ایشان می بود بر داشته بزیر پای
می انداختند میفرمودند که هم پلاس است و هم لباس در زیب

لباس متفرد بودند بهر صورت که بر می آمدند دلکش بود گاه
قبا پوشیدندی وگاه جبه وگاه علاقهٔ عمامه گذاشتندی و
گاهی نی جمیع حرکات وسکنات حضرت ایشان خوش آینده
وپسندیده بوده ملاحت تکلم برایشان بغایت غالب بود
لطائف وسخنان شوق انگیز بسیار میفرمودند ومطائبات
میکردند نظمی که بر زبان مبارک حضرت خواجهٔ بزرگ خواجه
بهاء الحق والدین قدس الله تعالی سره العزیز میگذشته بیان
حال حضرت ایشانست **نظم** سه نشان بود ولی را ز نخست
دان یعنی • که چو روی او به بینی دل تو بدو گراید • دویم آنکه در
مجالس چو سخن کند ز معنی • همه را ز هستی خود بحدیث می رباید
سیوم آن بود یعنی ولی اخص عالم • که ز هیچ عضو اورا حرکات بد
نیاید • صحبت حضرت ایشانرا علیه الرحمة والرضوان
خاصیتی بود عام که هرکس بصحبت حضرت ایشان می رسید
از هر هم قبض واندوهی که میداشت آن قبض واندوه
مرتفع شده بفرح وانبساط متبدل میگشت هرکس بملازمت
حضرت ایشان می آمد خواه وضیع وخواه شریف با وی نشستند
وتوقف می نمودند تا اول وی برخیزد چنانچه بالا اشاره داد

برین

برین معنی مؤدی ببعضی امراض شده وسعی میداشتند که در
مجلس فرود تر نشینند وتا میسر شدی بر آستان می نشستند
با فرود ترین مردم در طعام خوردن شریک میگشتند در خوردنیها
بغایت بی تکلف بودند وبطعامهای بی تکلف بیشتر میل
داشتند عملی که در وی شائبهٔ ریا بودی از حضرت ایشان
صادر نمیشد اگر کسی را بامور دنیوی محتاج میدانستند احتیاج
که نه از محض طبیعت وهوای نفس وی بودی احتیاج وی را
بر سبیل خفیه کفایت میکردند واگر ازین قبیل نبودی
اصلا تکلف نمیکردند وریا برایشان دست نمی یافت
واز اعتقاد وانکار مردم بالکلیه فارغ بودند واز جهت
جذب خواطر وصیت ارتکاب این امر نمی نمودند واز امور
دنیویه آنچه فاضل می آمد از جمعی که در مؤنت حضرت ایشان
بودند ببقاع خیر مصروف میگشت در درون شهر هراة مدرسه
ساخته اند ودر خیابان مدرسه وخانقاه دیگر ودر ولایت
جام مسجد جامعی ساخته اند اکثر املاک را وقف مدرسه خیابان
که در جوار حضرت ایشانست ساخته اند روزی در مجلس حضرت
ایشان میگذشت که فلان شخص میگوید که من فلان کار را

خالصاً لله کرده ام فرمودند که غالبا آن شخص معنی اخلاص را
تصور نکرده است و فرمودند که حقیقت اخلاص کاهی وجود
کیرد که در عمل و عبادت الف و عادت از میان برخیزد و جذب
نفع و دفع ضرر بالکلیه از نظر مرتفع کردد و ترتب نتیجه
بنا بر عمل شایسته نباشد بلکه نظر بمحض فضل و کرم حق سبحانه
و تعالی باشد میفرمودند که کاهی از ثمرهٔ طاعت لذتی دست
میدهد که اکر عابد نظر با آن لذات اندازد و متوجه کردد در حال
رخت بر بندد زیرا که آن لذت مترتب بر عبادت حق سبحانه
بود و جون با آن لذت مشغول کشت عابد آن شد نه عابد حق
از جملهٔ اداب ایشان ترک اختیار بود در امور ظاهری و مهمات
رسمی تا توانستی بادی بر ارتکاب مهمی یا اختیار کاری میکشند
اوصاف حمیده و اخلاق پسندیده و حسن ملاقات با مردم
و لطافت و نازکی اطوار حضرت ایشان افزون ازان بود
که در تحت اندیشه و خیال در اید اکر کسی بمجرد طریق رسمی
و اطوار عرفی حضرت ایشان علیه الرحمه و الرضوان متحقق
بودی ویرا همان فضل پسندی بود حضرت ایشان در مجالس
سخن کم میفرمودند کاهی میفرمودند که یاران سخنی کنید

مارا خود سخنی نیست و ایشان نیز در میانه دخلی میکردند
و بجهت تشحیذ خاطر کاهی سخنی میفرمودند شبی میکفتند
که یاران و عزیزان با هم صحبت میداشتند می باید که در
یکدیکر فانی شوند و حظ خود از دانش یکدیکر کنند و شخصی را
مخاطب ساخته فرمودند که تو دعوی همت میکنی و همت را
نمیدانی دعوی همت از همت نیست در خلوت سخنان
این طایفه و معارف و حقایق بر زبان مبارک حضرت ایشان
علیه الرحمة و الرضوان میکذشت و با مردمی که از طریق این
طایفه بیکانه بودندی هرجند از ارباب فضل و کمال بودندی
امثال این سخنان از حضرت ایشان ممکن نبود که ظاهر کردد
رباعی جامی غم دوست را بعالم ندهی • با هر که نه دوست شرح این غم ندهی
مرغ غم او بحیله شد با تو رام • خاموش که مرغ رام را رم ندهی
نیاز با حق سبحانه و تواضع با خلق از لوازم فطرت و عوارض
خلقت حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان بود بباطن با
حق سبحانه در نهایت مرتبهٔ نیاز و افتقار و بظاهر با خلق در
غایت درجهٔ تواضع و انکسار تواضع با خلق صورت نیاز
است با حق رباعی بر تخت نشین که شد ز سودای تو مست

در خیل گدایان تو بر خاک نشست • سر بر در تو نهاده بوسه
پیوست • سگ را بنیاز پای و سگبا نزاد دست • همچنین صفت
افتقار و نیستی از لوازم حقیقت و ماهیت است در حال
عدم محتاج بموجد است و در حال وجود محتاج بمبقی و اکرام
و احسان حق سبحانه نسبت ببنده بنا بر صفت عجز و افتقار
است نه وصف غنا زیرا که غنی من حیث هو غنی شایستهٔ
احسان نیست بلکه بسیار باشد که بصفت غنا بر اغنیا ظاهر
شدن موجب قهر گردد پس وصف عجز و افتقار را لازم
می باید داشت و از مقام عجز و انکسار متوجه بجناب غنی مطلق
گشت نه از روی تعزز و غنا زیرا که طالب راه را جز این نیست
فاتوا البیوت من ابوابها هر چند این غنا را از حق و بحق دانند
رباعی ما را طلب و نیاز دادی ز آغاز • پس بر حسب طلب نیز کرم کردی ساز
اینها همه حیث تا کنی گنج نهان • بر خلق جهان عیان ز گنجینهٔ راز
قال تبارک و تعالی یا ایها الناس انتم الفقراء الی الله والله
هو الغنی الحمید و چون بنده بصفت عجز و افتقار بر آید می باید
که حضور نظر کند بر حضرت حق سبحانه زیرا که مؤثر در غیر وی
جزوی نیست و محتاج الیه کل وی است هر چند در این معنی از اسباب

پرده سازد رباعی نی دفع عطش ز تشنگان آب کند
نی دفع کلال خفتگان خواب کند • حاشا که کند غیر مسبب کاری
لیکن ز پس پردهٔ اسباب کند • و می باید که حاجت خود را
تعیین نکند زیرا که حق سبحانه بمصالح عباد اعلم است اینجا
بود که بنده بمحض عبودیت متحقق گردد سلطان العارفین
ابو یزید البسطامی قدس الله تعالی سره فرموده اند که حق تعالی
گفت مرا که بمن تقرب جوی بچیزی که مرا نباشد و آن صفت
ذل و افتقار است شیخ محیی الدین قدس الله تعالی روحه العزیز
فرموده اند که بنده در هر نفسی می باید که ملاحظه ذل و افتقار
خود بکند و بحق در نیاید مگر با این دو صفت خواجه بهاء الحق
والدین قدس الله تعالی روحه العزیز فرموده اند که کارگذار
روندهٔ راه نیاز و مسکنت و علامت است قال سهل رحمه
الله تعالی دوام الافتقار اصل کل خیر و مفتاح کل علم دقیق
فی طریق القوم حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان تذلل
و افتقار را لازم می شمرده اند خصوصا در اوقات شغل بطریق
این طائفه میفرموده اند که اگر ناگاه نسبتی ظاهر گردد خود را
و اخلاق و اطوار ناپسندیدهٔ خود را فراموش می باید کرد و بیقین

دانست که انچه در آیینه وی ظاهر میشود دیگریست که خودرا
بخود از برای خود مشاهده میکند و وی در میان نیست
صفت فنا برایشان بغایت غالب بود کسی که از معنی فنا
فی الجمله نصیبی داشت چون بصحبت شریف حضرت ایشان
میرسید نسبت فنای وی قوت میگرفت از فاسقی اگر بوی
نیستی می آمد از صحبت وی خوش حال میشدند و ویرا ترجیح
میکردند بر زاهدی که نظر وی در خود بود بیت چون که رخت ما
بکریم فنا کشد • بهتر ز طاعتی که بعجب و ریا کشد • میفرمودند که
دورتر از طریق این طایفه آنکسیست که نظر وی بخود افتاده است
چه نقیض صریحست مران چیزی را که اصل مقصود است بر
فتح فتح معترض می بودند و از حال ایشان تغافل میفرمودند
و از فسق ایشان غافل می بودند یکی از مخادیم مد ظله العالی
که ویرا نسبت صوری و معنوی بحضرت خواجه ناصر الدین عبید الله
قدس الله تعالی سره بود میگفت همان نسبت بیخودی که مرا در
صحبت حضرت خواجه قدس سره دست میداد بی هیچ تفاوت
در صحبت حضرت ایشان نیز دست میدهد بالجمله نسخه بودند
جامع مر حقایق الهی و کونی را روزی در اول طلوع آفتاب بملازمت

حضرت

حضرت ایشان رفتم حضرت ایشان را بغایت منبسط و
شکفته یافتم فرمودند که دوش بر خواستیم در حین کفش
پوشیدن غضبی بی موقع روی نمود بخاطر گذشت که این بنا بر
غفلت از حقیقت است وضو ساختیم و بنماز مشغول گشتیم
و صورتی عالی که در ان حین دست داده بود باز نمودند بعد از
فوت حضرت ایشان آنرا بخط مبارک ایشان یافتم الملحق
بعضی سخنان دیگر که از حضرت ایشان در اوقات دیگر شنیده
بودم و آن اینست بهمه سبحانه شبی یگانه را دوگانه گذارده
میشد انچه صاحب فتوحات از عارفی در صفت خلوت خویش
روایت کرده که هو یتیمنی و یتعدل بخاطر آمد که آن در معنی توحید
تام نیست بلکه معلولست زیرا که هر یک از فعلین مقتضی فاعل
و مفعول است و اثنینیت فاعل و مفعول منافی وحدت بلکه
عبارت تام آنست که گوید هو یتوم و یتعبد زیرا که موصوف
بصفت عبادت صور تعینات اسم الظاهر است و متسم
بسمت معبودیت اسم الباطن فهو سبحانه العابد و المعبود
والساجد والمسجود ساجد من حیث الظاهر و مسجود باعتبار
اسم الباطن در اثناء این آیت انا فتحنا لک فتحا مبینا در دل افتاد

موقوف بانکه مراد بفتح انفتاح دیدهٔ بصیرتست بانکه عابد حضرت
حق است من حیث تعینات اسمه الظاهر والآخر ومعبود هم
وی است لیکن من حیث تعینات اسمه الاول والباطن واین
فتح را مبین ازان گفت که نور توحید ذاتی در وی روشن
وهویداست وآمیخته بظلمت هیچگونه شرک نیست بخلاف
توحید افعال که از شهود هو یطعمنی و یسقینی مشهود میگردد
که او آمیخته است بکثرت ذات وچنینست معنی لیغفر لک الله
ما تقدم من ذنبک وما تاخر نتیجهٔ این فتح مبین است که ذنب
متقدم بر توحید افعال شرکت در فعل و ذات است و ذنب
متاخر ازین ذنب متقدم بر توحید افعال نخب زیراکه ممزوج
است بشرکت در ذات واین ذنب متقدم ومتاخر بتوحید
ذاتی مغفور میگردد ویتم نعمته علیک اشارت باتمام نعمت توحید
افعال تواند بود ونعمت توحید ذات وقوله ویهدیک صراطا
مستقیما هو طریق التوحید الذاتی وسخن لاحق که مطابق
حال حضرت ایشانست این است نتیجهٔ صدق توجه واخلاص
در ذکر استهلاک واستغراق است در مذکور ومتوجه الیه معاذ الله
اگر بعد از حصول این نتیجه خاطر بالتذاذ بآن متعلق گردد واز

سمت مقصود حقیقی منحرف شود آن نتیجه روی در تواری نهد
زیراکه این مترتب بران صدق واخلاص بود وچون خاطر
بآن نتیجه که از مقوله غیر وسوی است تعلق گیرد آن صدق و
اخلاص باقی نماند لاجرم ثمرهٔ آن منتفی شود بسیار افتد که
در وقت مراقبه یا ذکر نوری که خاطر بآن منجذب گردد ظاهر شود
وچون سالک بآن نور متوجه گردد در خفا شود زیراکه در توجه
بمقصود حقیقی که آن نور نتیجه صدق دران توجه بود فتوری
واقع شود خواجه بزرگ گوید قدس سره که بنیت مراقبه قدم در بادیه
نهادم از قفای من آوازی برآمد دیدم که از عقب من دو
سبع می آیند بکتف من بالا آمدند وبآن نسبت مراقبه من
منقطع نشد درویش می باید که خاطر خود را بیک چیز پیوند
دهد وبهیچ عارضه ازان نگسلد که آنچه ازان گسستگی از وی
فوت شود در عمر ابد تلافی آن نتوان کرد زیراکه هر نفسی که
برمی آید بر تو حقی دارد که اگر بغیر آن مشغول شوی حق وی
فوت شود ازیکی از کبرا یاد دارم که در وقت وصیت نسبت
مراقبه این بیت را میخواند دلا راهی که داری دل در و بند
دگر چشم از همه عالم فرو بند مولانا سعد الدین فرح بجواب این

فقیر در امد دست او گرفتم و سوگند خوردم که تا از احوال آخرت
بمن بگویی بگذارم گفت روزی که روزه میداشتم افسرده
عظیم میگیرد یعنی بمرنج که از آن بسیار مشوش شدم گفتم شاید
که در آن ریایی بوده باشد مسلم داشت شبلی از قدس سره
پرسید که ایها الشیخ المرید گفت هو الرامی باول قصده
الی الله سبحانه فلا یعرج حتی یصل مرید آنست که از نخست بار
حضرت حق را نشانه قصد سازد پیش از رسیدن بوی
بهیچ چیز نیارامد و بهیچ کس نپردازد **رباعی** بهر تو بهر روی
بشتافته ام • هامون بریده کوه بشکافته ام • از هر چه رسیده
پیش رو تافته ام • تا ره بحرم وصل تو یافته ام • خواجه
عبدالله انصاری که در زی اهل فقر بود درزی را طلب داشت
و جامه پیش وی نهاد و فرمود که می باید که پیش از آنکه ببری
بدوزی که مرا بعد از بریدن طاقت انتظار کشیدن نیست
در صبح پنجشنبه از اواسط شهر جمادی الاولی سنه ثمانین
و ثمانمائه کاتب این حروف خود را در مجلسی دید که جناب مخدومی
قدس سره با جماعتی نشسته بودند چون مجلس باخر آمد و اهل
مجلس برخواستند در خود قوت برخواستن نیافت بواسطه آنکه

زانوهای

زانوهای وی درد می کرد و ضعفی با آن راه یافته بود اما از خود
چنان در می یافت که باندک امدادی بر می تواند خواست یک دو
کس از اهل مجلس متوجه شدند تا امدادی کنند بحال وی حاضر شدند
صورت حال را با حضرت مخدومی قدس الله سره باز گفت بمجرد
گفتن قوت تمام یافت و برخواست حضرت مخدومی سر در پیش
آوردند و با وی سخن گفتند مفهوم وی نشد دیگر بار استفسار نتوانست
کرد و خدمت مخدومی قدس الله روحه راه یافته در احیاء آن اجتهاد
تمام نمود دیگر فرمودند که ترک مطالعه کن چون وی با بعض اصحاب
بمطالعه بعض کتب متداوله مشغول می بود و فی الجمله با آن میلی داشت
در قبول آن در خود انبساطی نیافت استفسار کرد که ترک مطالعه
کنم بنا بر آنکه نباید که در آن باز رخصتی واقع شود دوم بار فرمودند
که آری ترک مطالعه کن این بار در قبول آن ذوق و انبساط تمام
از خود دریافت و گفت ترک کردم چون بیدار شد عزیمت ترک کرد
وفقه الله لما یحبه و یرضاه آخر شد سخنان منقول از خط مبارک
ایشان علیه الرحمة والرضوان چند سطری دیگر نقل کرده میشود
از سخنان ایشان از خط مبارک حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
و از آن جهت که بر سبیل اجمال واقع است تفصیلی باید والله الموفق

هیچکس نیست که گاهی خاطر او بحضرت حق سبحانه و تعالی حاضر نمی
گردد و حضور خاطر با آن حضرت حقیقت ذکر و مغز آنست اگر
دولتمندی بدوام آن حضور و رسوخ ملکهٔ آن در دل مستعد گردد
آنرا در اصطلاح صوفیه مشاهده گویند و در عرف خواجگان
ماوراء النهر قدس الله تعالی اسرارهم از آن بیاد داشت تعبیر
کنند و یاد کرد که عبارت از تکرار اسم مبارک یا کلمهٔ طیبه است
و نگاهداشت که مراد مراقبهٔ دل است از خواطر پراکنده استیلا
نیابد همه از برای حصول یادداشت است وفقنا الله سبحانه
لما یحب و یرضاه هیچکس نیست که گاهی خاطر او بحضرت حق سبحانه
حاضر نمیگردد همکس بحسب اصل فطرت بچهار مقدمه متفطن اند
اول آنکه حقیقت وی از عدم بوجود آمده است دویم آنکه
ما از این وجود و بقا بقدرت و اختیار وی نیست زیرا که اگر
چنین بودی خود را باقی داشتی و فانی نشدی سیم آنکه جمیع
موجودات ممکنه را حال اینست چهارم آنکه هرچه از عدم بوجود
آمده ویرا ناچار است از موجدی و این مقدمات چهارگانه منشأ
اعتقاد میشود بوجود صانعی که بخود موجود باشد نه بغیر و نیز
میداند و مشاهده میکند انعام ویرا نسبت بخود بنعم جلیله

چون

چون وجود و توابع وی از قوای عقلیه و حسی ظاهری و باطنی و غیر
آن از نعم نامتناهی الهی جل و علا درین مرتبه و بر الحکم الانسان
عبید الاحسان جذب خاطری بمبدأ خود میشود و این از مبادی
جذبه است بعده اگر ملاحظه نماید که هرچه واقع میشود از نفع و ضر
بحکم لا فاعل فی الوجود الا الله همه مستند بصانع است تعالی
شانه و در تکرار این ملاحظه کوشد انجذاب وی روی در تزاید
نهد و لحظه فلحظه قویتر گردد و در تعلق وی بممکنات فتوری
واقع شود و انقطاعی حاصل گردد و چون ملاحظه کند نیز که
وی بحسب انسانیت و آدمیت بی لذت نمیتواند و لذت تابع
میل است و متعلق میل امری می باید کامل و باقی زیرا که تعلق
خاطر بناقص یا فانی مثمر حزنست بظهور عیب یا عروض فنا
و داند که کامل مطلق لم یزل و لا یزال حضرت ذو الجلال و الافضال
است چه هر حسن و جمال و احسان و کمال فی الحقیقه حق را ثابت است
و هر جمال و حسن که ممکن را ثابت است و هر کمال و احسان که در
وی ظاهر است فی الحقیقه پرتو حسن و جمال و احسان و کمال حضرت
ذو الجلال است جل و علا و مستعار است نزد وی زیرا که ممکن در
حد ذات خود معدوم است و معدوم را وصف کمال نباشد یا آنکه آنچه

دروی می‌نماید معتقد به نیست و مع هذا در معرض فنا و محل زوالست
و چون علم شخص باین معتقدات متحقق گردد شک نیست که انجذاب
وی یک مرتبه دیگر قوت گیرد زیرا که منشأ محبت حسن است یا احسان
و این هر دو فی الحقیقة حق راست و چون بملاحظهٔ کمال و بقای
حق و اندیشهٔ نقص و فنای خلق مداومت نماید و کلمهٔ طیبهٔ لا اله
الا الله یعنی نیست سزاوار مطلوبیت و معبودی مگر خدای که مفید این
دو ملاحظه است ورد سازد کشش وی بحضرت حق سبحانه و
گسستگی از غیر وی بمرتبه رسد که تعلق وی بممکنات بالکلیه منقطع
شود بلکه هر چه غیر اوست فراموش کند و اگر کسی را این حال دست
ندهد بنا بر عدم حصول یکی ازین عقاید مذکوره باشد یا از
جهت انهماک در مقتضیات طبیعت بمرتبه که وی را قابلیت
تاثر نمانده باشد و بطایفهٔ انعام ملحق گشته اولئک کالانعام بل
هم اضل این طایفه با وجود آنکه ایمان برند بصور حیوانات
که مناسب اخلاق ایشان باشند محشور گردند چنانچه حدیث
نبوی علی مصدره الصلوة والسلام بدین معنی ناطق است
شخصی بمجلس حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان آمد و گفت
هر چند ذکر میگویم متاثر نمیگردم فرمودند که عقیده را تصحیح باید کرد

فرو رفتن در چیزی

بعض

بعضی از مشایخ در ذکر اکتفا باسم مبارک الله کرده اند لقوله
تعالی قل الله ثم ذرهم و اگر چه این اسم مبارک بواسطهٔ اشتمال بر
ملاحظهٔ کمال حق سبحانه مفید پیوستگی و گسستگی است که اصل
مقصود است اما کلمهٔ مثبته که درین معنی اوفق است ولهذا اکثر
مشایخ اختیار این کلمه کرده اند و نص نبوی علی مصدره الصلوة
والسلام بر افضلیت این ذکر شاهد است که افضل الذکر لا اله
الا الله و افضل ما قلته انا والنبیون من قبلی لا اله الا الله
و بسیاری دیگر از احادیث نیز و بنا بر افضلیت و ارفعیت
بحسب مرتبهٔ وی را تهلیل گویند زیرا که تهلیل رفع صوتست
حضور خاطر با نحضرت بوصفی و عنوانی که این کس بآن ایمان
داشته باشد مثل آنکه موجد و مظهر ویست حقیقت ذکر و
مغز آنست ذکر را صورتیست و معنی و حقیقتی صورتش عبارت
است از احضار لفظ مخصوص مرکب از جواهر حروف بطریق تکلم
آهسته یا بلند یا بطریق تخیل و معنی وی عبارتست از تعقل
معنی و مفهوم لفظ مذکور و حقیقتش عبارتست از آگاهی و شعور
بمفهوم واحد تصوری که قبلهٔ توجه وی نشانهٔ ناوک قصد ذاکر است
تکلم بطریق آهسته طریق بعضی مشایخ است از انجمله شیخ کبیر

شیخ محیی الدین عربی است قدس الله تعالی سره العزیز وطریق اکثر
مشایخ در ذکر طریق تکلم بر سبیل جهر است وطریق تخییل که ذکر
خفیه است طریق خواجگانست قدس الله تعالی اسرارهم قال الله
تبارک وتعالی ادعوا ربکم تضرعا وخفیه و حضرت خواجه بزرگ
میفرموده اند ذکر خفیه را تاثیر عظیم است وعمل بعزیمت است
حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان میفرمودند که ذکر جهر را
خاصیتی است که ذکر خفیه را نیست زیرا که چون نفس مشتغل
مفهوم ذکر متحقق گشت اولا متخیله بتخییل لفظ آن متاثر میشود
ثانیا وقوت ناطقه بتکلم ثالثا وقوت سامعه بسماع رابعا وقوت
متخیله بار دیگر وهمچنین نفس وقوت عقلیه واین حرکتی است
دوریه بروفق حرکت دوریه وجودیه ودر طلب تحقق بآن حرکت
معنوی تشبث باین حرکت صوری که صورت آن حرکت جد
حصول وی است روزی شخصی گفت یکی از اکابر قدس الله تعالی
سرهم در رساله خود نوشته است که حق سبحانه فرموده که انا جلیس
من ذکرنی کسی را که این حال باشد چون ذکر جهر گوید فرمودند که در حینی
که صد کار ناشایسته وحرکات ناخوش صادر میشود واین ملاحظه
نیست چونست که در ذکر جهر این ملاحظه میکنند حق تعالی بنظاهر

وباطن

وباطن محیط است ذکر جهر هم خوبست میفرمودند که ذاکری باید
که شغل وی بذکر از ین حیثیت باشد که مامورست از حق سبحانه
بآن وآنرا از نبی صلی الله علیه وسلم فراگرفته چنانچه در سایر اعمال
تا هر دو در میان نباشد میفرمودند که گفتن کلمه متبرکه محمد رسول الله
با کلمه طیبه لا اله الا الله طریقه ابوبکر صدیق است رضی الله تعالی
عنه صدیق اکبر رضی الله عنه میفرموده اند که هرگز کلمه اولی بی ثانی
نگفتیم میفرمودند که از ذکر مقصود تصور مدلول این الفاظ
نیست یا تصدیق بمدلول آن بلکه مطلوب آنست که بانچه میگوید
متحقق گردد یعنی تخلیه کند نفس ناطقه وقوت مدرکه را از محبت
غیر حق سبحانه واز تصور غیر نیز فرقست میان یکتا گفتن ویکتا
بودن میفرمودند که اگر کسی در هفته از حضرت حق سبحانه توفیق
یک ذکر یابد سالها از عهده شکر آن بیرون نیاید خصوصا در وقت
سحر میفرمودند که بعد از آنکه ربط قلب حاصل شد بحضرت حق سبحانه
ونسبت دوام آگاهی متحقق گشت گاه این نسبت مذهل ما سوی
است واین را حال گویند وگاه مذهل ما سوی نیست واین را
علم گویند وعلم را در حال مندرج دارند ومحسوب از حال شمارند
واین تفاوت بحسب تفاوت استعداد شخص است در صفا و

کدورت میفرمودند که در زمان شغل مذکور چون غیبت معهود
دست دهد آنرا چون خط مستقیم فرض باید کرد چه تخیل این معنی
و شغل خیال با مراد احد مد جمعیت است حضرت رسالت صلی
الله علیه وسلم امیر المؤمنین علی را کرم الله وجهه میفرموده اند که ملاحظه
راه را چون خط راست فرض باید کرد میفرمودند که ملاحظه
بسیاری از امور حسی ممد نسبت و حالت میشود و معنوی جمعیت
میگردد و این امریست نا مضبوط و بحسب اوقات و احوال
مختلف و متفاوت از جمله صحرا که صورت اطلاقست معین است
معنی اطلاق را و ملاحظه کوه صورت معنی هیبت و عظمت
است و آواز آب بطریق امتداد و اتصال در وقت مراقبه
مقوی مراقبه است و ملاحظه بتبعیت ظل مر صاحب ظل را صورت
معنی خروج از حول و قوت خود است و ملاحظه جستن جانوران
وحشی و توحش ایشان صورت نسبت حیرتست و ملاحظه جنازه
مقوی نسبت فنا است و آواز گریه از محبوب گم کرده یاد میدهد
میفرمودند که یکروز در ملازمت حضرت مخدوم قدس سره میرفتیم
اتفاقا گذر بر حمار مرده افتاد که چشمانش باز مانده بود فرمودند
که عجب استهلاکی دارد در آن حین نسبت ایشان بغایت قوی گشت

میفرمودند

میفرمودند که روزی قبض عظیم حادث شد بصحرا بیرون رفتیم
چون بنزدیک باغ آهو رسیدیم و ناجوها در نظر آمد در خاطر گذشت
که همانا اینها بحسب استعداد خود از مبدأ فیض میگیرند فی الحال
قبض زائل شد و نسبت عظیم فرو گرفت و بسیاری در شبهای
مهتاب چون قبض حادث شدی بملاحظه سایه و تبعیت وی
مرتفع میشد و نگاه داشت که مراد مراقبه دلست تا خواطر پراکنده
استیلا نیابد مراقبه نفی است الهی در مرتبه جمع و بنده را از وی
شرعی و تعیینی است مراقبه از جانب حق دو نوعست یکی نگاه
داشتن خلق از تطرف عدم و تصرف فنا و مضمون آیت و کان
الله علی کل شیء رقیبا بیان این معنی است دوم نظر حق در
آنچه بنده را بآن تکلیف فرموده اند از مأمور به و منهی عنه
و مراقبه از جانب عبد سه نوعست اول ملاحظه آنکه حق سبحانه
و تعالی در همه وقت بر اعمال وی حاضر و ناظر است و ثمره این مراقبه
صفت حیا است و این را مراقبة المراقبة گویند دوم محافظت
جمیع قوای ظاهری و باطنی و حسی و عقلی بدانچه از برای وی مخلوق
است مصروف گردد سیوم نگاه داشتن دلست از غیر حق سبحانه
و تعالی بر وجهی که غیر اصلا در دل نیاید مراد از مراقبه اینجا این معنی است

میفرمودند مراقبه از کسی درست آید که در خواب یا بیداری یک
نوبت ویرا از خود رابی شده باشد تصرفی که ازین طایفه واقع
میشود گاه بقصد و اختیار ایشان می باشد گاه بی شعور و
ارادت ایشان حضرت ایشانرا علیه الرحمة والرضوان طریق
آن نبود که خود را برکسی گمارند و در وی تصرف کنند و حال ایشان
درین معنی موافق حال آن بزرگ بوده است که با وجود قدرت
تامه برین معنی تصرف نیکرده اند و چون از ایشان سر این پرسیده اند
فرموده اند که در رتبهٔ عبودیت تصرف نگنجد تصرف مقتضای
ربوبیت است و کسی را نیز تعیین این طریق نیکردند با آنکه
از حضرت مخدوم نیز مجاز بوده اند و از جانب غیب باذون و
اگر ناگاه بفقیری پیدا شدی ویرا خفیه ازین طریق آگاه می
ساختند و منشأ این کمال لطافت و نازکی ایشان بود درین
طریق میفرمودند که تحمل بار شیخی نداریم لیکن در اوراق حال
ارباب طلب را طالب بوده اند میفرمودند که در دنیا طالب یافت
نیست طالب بسیارند اما طالب حظ خودند نظم قومی که کام دل طلبند
از شکرلبان • شک نیست عاشقند ولی عاشق خودند رباعی
در عرصهٔ کون همدمی نتوان یافت • در قصهٔ عشق محرمی نتوان یافت

زان

زان می که حریفان همه خوردند و گذشت • در میکدهٔ فلک نمی نتوان یافت
اما بسیاری از فقیران از صحبت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان اثر
متاثر میشدند و ایشانرا حالات و کیفیات دست میداد یکی
از سالکان راه و زاهدان آگاه از ساکنان زیارتگاه مشهور
بشیخ شاه رحمه الله ویرا با حضرت ایشان نقاری در دل و شبهه
غباری در خاطر می بوده است تا آنکه روزی حضرت ایشان
بدیدن وی رفته اند و چون بصحبت نشسته اند آن عزیز
طریق موعظه آغاز نموده است و از حضرت ایشان در آن
اثنا سوالی کرده حضرت ایشان یک لفظ در جواب وی فرموده اند
در حال بروی غلطیده است بعده آن صورت نقاری که با
ایشان داشته است محو گشته روزی فقیر بحجرهٔ ایشان
در آمدم ناگاه که وقت حضرت ایشان مقتضی آن نبوده چون
این معنی دریافتم اندوه عظیم مستولی شد و ثقل قوی در جمیع
اعضا ظاهر شد چنانچه طاقت نشستن نماند برخواستم و
بیرون آمدم آن حالت منقضی بمرضی گشت و بصعوبت انجامید
چنانچه اطبا مایوس گشتند در روز هشتم قلق و اضطرابی عظیم
دست داد و حال متبدل گشت چنانچه جزم شد برفتن آرزوی

یعنی وظن نبری که حضرت ایشان در حین این حکایت نظر
در خود داشتند **رباعی** زانیز رشک جان ای تویی مقصودم
وز مردن و زیستن تویی مقصودم • تو دیر بزی که من برفتم ز
میان • گر من گویم تویی ز من مقصودم **اخرے** گاهی که رفتند
بجانب خود نظرم • تا ظن نبری که من ز خود بهره ورم • در طلعت خود
جمال حق می نگرم • در نسخه خود کمال حق می نگرم • یکی از خواجه زادگان
گیلان را مرضی عظیم واقع شده بوده است و او را در آن مرض
یأس تمام دست داده شبی حضرت ایشان را علیه الرحمة والرضوان
در واقعه دیده که آن مرض را از وی برگرفتند چون از خواب
سر برآورده صحیح و سالم بوده این واقعه را بعرض ایشان فرستاده
و از ایشان التماس تلقین طریقه کرده حضرت ایشان در
طریق خواجگان قدس الله تعالی اسرارهم رساله نوشته بجانب وی
فرستاده اند و آنچه حضرت ایشان درین باب و امثال این
واقعات از مردم حکایات منقولست خدمت مولانا علاء الدین
علی رحمه الله تعالی که یکی از اصحاب حضرت مخدوم قدس سره بوده اند
اما از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان مجاز شده اند بتلقین
این طریق در باب تصرفات و اشراف حضرت ایشان بر خواطر

و دیدار مبارک حضرت ایشان کردم حضرت ایشان ببالین این فقیر
آمدند در حالی که در هیچ عضو مجال حرکتی نبود بتشویش تمام عرض حال
کردم و استدعای تلقین شغلی نمودم آنچه اشارت فرمودند مشغول
شدم و احضار صورت مبارک ایشان هم بامر حضرت ایشان کردم
و حضرت ایشان نیز متوجه گشتند بعد از لحظه آن کیفیت روی
روی در تنزل نهاد و بحالتی خوش مبدل گشت و لذت آن حال
بجمیع قوی و اعضا رسید چنانچه برخاستم و بدو زانو نشستم چون
حضرت ایشان سر مبارک برآوردند مرا نشسته دیدند فرمودند
که تشویشی نخواهد بود فاتحه خواندند و روان گشتند فقیر تا در
حجره بمتابعت حضرت ایشان رفتم و آن مرض بصحت انجامید
و بخیر گذشت و چون ازین قصه سالی چند بگذشت یکی از اصحاب
حضرت خواجه عبید الله قدس سره از تصرفات آنحضرت حکایت
میکرد فقیر این قصه را با وی گفتم همانا که وی رفته و بحضرت ایشان
گفته و استدعای تفصیل آن نموده فرموده اند که چون صورت حال
و غلبه مرض وی را شنیدیم متألم شدیم مشغول گشتیم که با را از وی
برداریم دیدیم که مرض از وی برخاسته و با متوجه گشته تضرع
نمودیم که ما را تحمل این بار نیست از ما نیز درگذشت باید که در غلط

بیفتیم

حکایات نقل می کردند **رباعی** آنانکه ره عشق بمردی سپرند
هر یک بشفای مسیح دگرند • آنجا که بچشم لطف و رحمت نگرند
بیماری صدساله بیکدم ببرند • عزیزی از فرزندان مولانا جلال
الدین رومی قدس سره مدتی در جوار ایشان ساکن بود و ایشان را
بوی صورت التفاتی می بود روزی میگفت که درین چند شب
حضرت ایشان بمنزل ما تشریف آوردند نماز خفتن گذاردیم و
با ایشان بصحبت بنشستیم تا وقت صبح بطریق سکوت آن
شب بر من چون یک نفس بگذشت میگفت همانا که طریق
خواجگان چنین است که تا بحال کسی التفات نکنند ویرا
چیزی حاصل نشود و هم وی میگفت شبی برای افتادم بغایت
تاریک و باران تیز بود در حین اضطرار توجه بحضرت ایشان
کردم راه روشن شد و از تشویش ظلمت رستم این سخن پیش
ایشان مذکور شد فرمودند که شیخ صورت عقیدهٔ خود دیده است
و در بعض اوقات سلطان وقت خلد الله تعالی ملکه یکی از ملازمان
خود را مواخذه کرده و بند فرموده وی درین واقعه تضرع بسیاری نمود
و از ایشان درخواست شفاعت میکرد و امداد همت میخواست
و ازین الم بخاطر مبارک ایشان راه می یافت فقیر گستاخی نموده

گفتم

گفتم که فلان بزرگ در مثل این وقایع خاطر مبارک می گماشته اند
و بنده از کار بر میداشته فرمودند که بندگی مخدومی ما قدس الله
تعالی سره در حبس یکی از پادشاه‌زادگان ما را طریق تعلیم کردند
و شغل بآن طریق امر فرمودند مشغول گشتیم روز سیم خلاص و نجات
یافت درین واقعه لحظهٔ توجه کردیم چنان معلوم گشت که آن شخص
کشته نخواهد شد فرمودند که خبر موحش از آنجانب میرسد متألم
میشدیم و چون خواهیم که خاطر باستخلاص وی گماریم سر وحدت مستولی
شده و معنی توحید غالب گشته آن الم مرتفع میگردد و بی الم کاری
نمی توان کرد اما بالآخره آن شخص بندرهائی یافت و فرمودند
که آن بزرگ که آن نوع تصرفات میکرده اند ترک بوده اند و بر طبیعت
ترکان استیلا غالب است و از پیچیدن آن بزرگ در مهمات
حکایات فرمودند فقیری را دغدغه شغل باین طریق دست داده
بوده است و بملازمت حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
آمده و استدعا تعلیم کرده حضرت ایشان او را تلقین ذکر لا اله الا
الله محمد رسول الله کرده اند و مشروط بحفظ صورت مبارک خود
ساخته آن شخص در همان صحبت بفرمودهٔ ایشان مشغول گشته
فی الحال در وی اثر معهود ازین طایفه بظهور آمده و خود را در

فضای روشن دیده و ویرا لذت قوی و شوق عظیم دست داده
دنشانه یوم تبدل الارض غیر الارض هویدا گشته این حالت
را بایشان عرض کرده فرموده اند که این سریست که از یار و
دوست نیز اخفا باید کرد بعده بتکرار شغل و کثرت عمل کیفیت
بیخودی و ربودی نیز پیدا میشده روزی این شخص را بعضی اشغال که
سبب فتور این نسبت میشده نزد ایشان شکایت میکرده
فرموده اند که چاره نیست این نسبت را با شغلی از اشغال ظاهری
جمع می باید ساخت و صحبت کسی را که این نسبت از وی دریافته
لازم داشت این حالت ملکه دیگریست که درین کس منعکس شده
جان باید کرد که ملکه این کس شود و این بدوام صحبت میسر گردد

رباعی
قومی که حقیقت قبله بینشان · تا سرداری سر مکش از خدمتشان
آنرا که چشید زهر آفات زدهر · خاصیت تریاق دهد صحبتشان

و فرموده اند که اشتغال باطن بحسب ظاهر ضروریست تا این کس از
سائر خلق ممتاز نشود و نشانه نمند نگردد شنیده که شخصی
نزد بزرگی رفت و التماس تعلیم طریق کرد فرموده که هیچ پیشه
داری گفت نی فرمود که برو و پینه دوزی بیاموز که معنی روشن
این طائفه بی صورت شغلی نمی باشد میفرموده اند که حصول

این حالت و تحقق این نسبت آنی است زیرا که از مقوله ادراک
و انفعالست حقیقت کار را اعراض و اقبالست اعراض از
ماسوی و اقبال بحضرت حق تعالی و این در یک آن ممکن است
نفس و دل بمنزله مرآتیست که روی بجانب دیگر دارد و ویرا می باید
گردانید که رویش بجانب حق افتد عزیزی در صحبت یکی از
مشایخ زعقه بزد و بیفتاد چون برخاست صوفی برخاست
اکابری که حضرت ایشانرا قدس الله اسرارهم اتفاق ملاقات
و صحبت دست داده و ایشانرا معتقد بوده اند از انجمله
قطب الاولیا خواجه محمد پارساست قدس الله تعالی روحه العزیز
میفرموده اند که چون حضرت خواجه متوجه کعبه بودند چون بخرد
رسیدند و من قریب به پنج بودم پدرم مرا برداشت و پیش
محفه ایشان برد التفات فرمودند و کوزه نبات کرمانی بمن
دادند هنوز لذت آن التفات از خود می یابم و اعتقاد و
اخلاص باین خانواده از برکت آن نظر و التفات ایشان
میدانم دیگر مولانا فخر الدین لورستانی رحمه الله تعالی میفرموده اند
که بخانه ما می آمدند و من خرد سال بودم و بر هوا اسامی میکشیدند
مثل عمر و علی و از من می پرسیدند و من میگفتم ایشان متعجب میشدند

دیگر خواجه ابو نصر پارسا نور الله مرقده که اتفاق صحبت بایشان
بنسبت با ایشان بسیار افتاد و ایشانرا تعریف بخلق و کرم
و وفا میفرمودند دیگر شیخ بهاء الملة و الدین عمر قدس الله تعالی
سره میفرمودند که ایشانرا استهلاکی بود عظیم و بسیاری بودی
که در هوا تیز تیز می نگریستند همانا ملایکهٔ مخلوق از انفاس خلایق
که مقر ایشان هواست ملاحظه میکردند و شیخ میفرمودند که
آیت یا آدم اسکن انت و زوجک الجنة از منش بهات فرا نستی
دیگر خواجه محمد کوسوی روح الله تعالی روحه و افاض علینا فتوحه
میفرمودند که در وعظ ایشانرا حالتی پیدا میشد و معارف و حقایق
بسیار از ایشان ظاهر میگشت میفرمودند که مولانا شرف الدین علی
یزدی را ترغیب کردند بمجلس وعظ ایشان و حضرت خواجه
پیش از در آمدن حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان بارها
میفرموده اند که شمع مجلس خواهد آمد دیگر مولانا جلال الدین
بایزید پورانی نور الله تعالی مرقده دیگر مولانا شمس الدین محمد اسد
رحمه الله تعالی رحمة واسعة صحبت با ایشان بسیار میداشته اند
دیگر قطب فلک الرشد و الارشاد قدسنا الله تعالی بسره العزیز
میفرمودند که حضرت خواجه خاطرها را زود بسر می آرند و اگر چیزی

بخاطر

بخاطر ایشان گران آید بقوت قاهره رفع آن میکنند و سخنان
این طایفه باین شیرینی که ایشان میفرمایند از کس نشنیده ایم
میان حضرت خواجه و حضرت ایشان مصاحبت و مقاولت
و مکاتبت بسیار واقع شده و حضرت خواجه ایشانرا تعظیم و تکریم
بسیار میفرمودند و مکاتبتی که بایشان می نوشتند اعزاز و اکرام
تمام می نمودند و خلق را بشرف صحبت و خدمت ایشان دلالت
میفرمودند و چون نسبت توحید و فنا بر حضرت ایشان علیه الرحمة
و الرضوان غالب بود از صحبت هیچ کس چه صالح و چه طالح تحاشی
نمی نمودند شغل باطنی را با خلطت ظاهری چنانکه داب این
طایفه است که آنرا خلوت در انجمن میگویند جمع ساخته بودند هر چند
این طایفه را اصل طبیعت به تنهایی و از خلق رهایی طلبیدن است
چه تنهایی و از خلق بیگانگی مبنی از سر وحدت و یگانگی است
و مقتضی حقیقت توحید است با وجود آنکه واصل کامل را ملاحظهٔ
کثرت از مشاهدت وحدت مانع نیاید میفرمودند که اگر نه آن بودی
که این کس از قطع اختلاط خلق منسد شدی و از عموم ناس
و سایر مردم ممتاز گشتی هرگز با هیچکس آشنایی نمیکردیم این کس
می باید که بر طریق عامهٔ خلایق و عموم ناس باشد تا از گفت و گوی

عام و خاص بر هر سلاطین و امرا و وزرا و ارکان دولت و
مشایخ و موالی و سائر خواص و عوام جمیع اقالیم پیوسته آرزوی
شرف حضرت ایشان در دل داشتند و دولت ملازمت ایشانرا
از اشرف سعادات میدانستند سلاطین خراسان و بزرگان
وی که ایشانرا این دولت دست می داد غنیمت دانسته همواره
چهرهٔ صدق و اخلاص بر آستان رفعت اختصاص ایشان
می سودند و بدولت خاکبوسی آن آستانه سرافراز می
گشتند و آنرا سرمایهٔ دولت جاودانی و سعادت دوجهانی
میدانستند سلاطین و بزرگان دیگر از هر صوب چون ترکستان
و هندوستان و ماوراء النهر و روم و عراق که ازین دولت
مهجور و ازین سعادت دور بودند اکثر الاوقات بوسیلهٔ نامه
یا ارسال هدیه و تحفه خود را بر خاطر خطیر و ضمیر منیر حضرت ایشان
میگذرانیدند و طریق صدق و اخلاص بجای آورده قاعدهٔ
اعتقاد و اختصاص مرعی داشته از حضرت ایشان استدعای
امر مهمات و التماس نوازش می نمودند و امتثال ازان انشاء
سعادت دینی و دنیوی می شناختند این نوع تعظیم و توقیر
که از پادشاهان زمان نسبت بحضرت ایشان واقع میشد

از هیچکس از سلاطین و حکام روزگار نسبت بهیچ یک از مشایخ
کبار واقع نشده است بعضی از افاضل عصر که از تلامذهٔ حضرت
ایشان بوده است در علوم رسمی بعضی از ان مکاتبات را که
سلاطین و بزرگان با ایشان نوشته اند جمع کرده و ترتیب
داده و رساله ساخته است و حضرت ایشان علیه الرحمة و
الرضوان از مصنفات خود مناسب هر کسی چیزی بهر جانب می
فرستادند و هر کس را بقدر حال باکرام نامه و اعزاز رقعه سرافراز
میگردانیدند میفرمودند که برانش نامه یادی کشتیم انچه نوشته
شده جواب نامه ایست که از عزیزی التفات نموده هر کسرا
از وضیع و شریف در هر جانب که با سلاطین و حکام مهمی واقع
میشد چون رقعهٔ شریف حضرت ایشانرا بان شخص میرساند
بقدم عزت برخواسته و بلب ادب بوسیده بر دیده مالیده و بر سر
نهاده و آنرا زیب تاج شرف و تعاویذ ساختند و منشور اقبال
دنیا و آخرت میشناختند و بهمت تمام متوجه ادای آن مهم می
گشتند و بالجمله خلق را قبلهٔ حاجات و کافی مهمات بودند در
جمیع اطراف و اکناف عالم در میان جمیع طوائف و امم نام حضرت
ایشان بود و ذکر احوال ایشان میگذشت و خواطر جمیع فرق

واقوام از خواص وعوام از اندیشه حضرت ایشان پر بود و دل
از جان دیدار مبارک ایشان محزون هرکسی را از هر طرف بهره و که
این سعادت میسر میشد و امکان وصول باین دولت می یافت
قدم از دیده ساخته خود را بشرف آستان رفیع الشان حضرت
ایشان میرساند و چهرهٔ عجز و انکسار بر خاک میسود و هر غمزه که
از نتایج فضائل و کمالات حضرت ایشان سرزدی و هر غنچه
که از گلشن حقائق و معارف ایشان بشکفتی فوایح روایح آن
اطراف و اکناف عالم را در اندک فرصتی معطر ساخته فرو میگرفت
هر نکته که از کلک دُرر نثار ایشان لائح گشتی و هر دقیقه که از
خامه طبیعت حقیقت نگار ایشان صادر شدی روز بروز در
روزگار شهرت وی افزون گشتی و اهل روزگار بتصانیف
ایشان شغل تمام می نمودند خلق اطراف عالم را بر اهل خراسان
از جهت قرب بجوار حضرت ایشان غبطت تمام بود و سلاطین
زمان که طریق ملازمت و اسلوب خدمت بجای می آوردند بشرف
صحبت ایشان مشرف میگشتند حضرت ایشان متصدی جذب
خاطر ایشان نمیشدند و خود را بدیشان نمی نمودند و ازین معنی
بالکلیه خالی بودند اما این طایفه را بی اختیار کشش دل و جذب

خاطر

خاطر بحضرت ایشان بسیار بود و در آن نصیحت برین طایفه
نمی کشادند و میفرمودند که کردنی و ناکردنی میدانند کسی
که از صحبت فقیری متاثر نمیشود از سخن وی نیز متاثر نمیگردد
روزی در مجلس شریف حضرت ایشان میگذشت که یکی از سلاطین
بملازمت یکی از درویشان زمان خود رفته با وی گفت که
هر آرزوئی که در دل داری بگوی آن درویش گفته است که آرزوی
مرا بر می آری باز گفته است که بگو درویش گفته است که آرزو
دارم که دیگر بر من نیائی حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
فرمودند که اگر آن درویش بر خود را از خود دور میکرد هرگز
این نمیگفت حضرت ایشان بتصنیف هر کتاب و ترتیب هر رساله
که شغل میفرمودند با اندک فرصتی باتمام می رسانیدند

تفصیل مصنفات حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان

تفسیر آیت و ایای فارهبون • شواهد النبوه • نفحات
الانس • نقد النصوص • رساله طریق خواجگان • اشعة
اللمعات • شرح فصوص الحکم • لوامع • شرح بعض ابیات
تائیه فارضیه • شرح قصیدهٔ خمریه میمیه فارضیه • شرح
رباعیات • لوائح • شرح بیتین مثنوی مولوی • شرح بیت

خسرو دهلوی • شرح حدیث ابی زرین عقیلی • شرح سخنان خواجه
پارسا • ترجمه اربعین حدیث • رساله تحقیق مذهب صوفی و
متکلم و حکیم • رساله فی الوجود • رساله جواب سوال هندوستان •
رساله لا اله الا الله • رساله مناسک حج • هفت اورنگ
مشتمل بر هفت کتاب • کتاب اول سلسلة الذهب • ثانی
سلامان و ابسال • ثالث تحفة الابرار • رابع سبحة الابرار •
خامس یوسف و زلیخا • سادس لیلی و مجنون • سابع خردنامه
اسکندری • دیوان اول • دیوان ثانی • دیوان ثالث
بهارستان • رساله کبیر در معما • رساله متوسط • رساله صغیر
رساله منظومه اصغر • رساله عروض • رساله قافیه • رساله
موسیقی • رساله منشآت • فوائد ضیائیه فی شرح الکافیه •
شرح بعضی از مفتاح الغیب که بیاض نرفته • صرف فارسی
منظوم و منثور • ولادت حضرت ایشان در خرجرد جام بوده است
وقت العشاء الثالث والعشرین من شعبان المعظم سنه سبعه
عشر و ثمانمائه لقب اصلی ایشان عماد الدین است و لقب
مشهور نور الدین و اسم مبارک ایشان عبدالرحمن در بیان
تخلص فرموده اند نظم مولدم جام و رشحه قلمم • جرعه جام شیخ

الاسلامی

الاسلامی است • لاجرم در جریدهٔ اشعار • بدو معنی تخلصم جامیست •
والد حضرت ایشان احمد بن محمد الدشتی است که از دشت
اصفهانست که محله ایست از وی و خدمت مولانا محمد ایشان
یکی از فرزندان امام محمد شیبانی را رحمة الله علیه در عقد
نکاح در آورده بوده اند و مولانا احمد که والد حضرت ایشانست
از ویست و مدت حیات حضرت ایشان که هشتاد و یک که عدد
حروف کاس است رسیده بود که ساقی دور در هژدهم محرم
الحرام سنه ثمان و تسعین و ثمانمائه از خمخانه انا لله و انا الیه
راجعون جام زلال لقای حضرت ذو الجلال بر کف گرفت و متوجه
عشرت سرای وحدت مژده رستگاری از تنگنای غربت گرفت
کرد شهباز اوج احدی را رشته تعلق جسدی مانع پرواز بود
یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی شنید رشته تعلق گسسته گشت
و بوکر اصلی باز گشت از حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان
در سال آخر آثار اطلاع بر ظهور واقعه انقطاع ظاهر میشد
و سخنان مبنی از هجر و مفارقت سر بر می زد و توطین نفوس
بمفارقت میفرمودند و این دو بیت بتکرار بر زبان مبارک
ایشان میگذشت نظم دریغا که بی ما بسی روزگار .

بروید گل و بشکفد نوبهار   بسی تیر و دی ماه و اردی بهشت
برآید که ما خاک باشیم و خشت   و چند روز پیش از ظهور مرض
از مسکن مألوف ببعضی نواحی دیگر از حوالی شهر عزیمت سیر کردند
و در قریه که تعلق بحضرت ایشان میداشت فرصتی برخلاف
عادت توقف فرمودند و چون توقف حضرت ایشان در قریهٔ
مذکوره از طریقهٔ معهوده درگذشت اصحاب و احباب مضطرب
حال شدند و از حضرت التماس مراجعت نمودند حضرت ایشان
فرمودند که دل از یکدیگری باید کند چون مراجعت نمودند با
یکی از فقیران گفتند پیش از عروض مرض بسه روز که گواه باشی
که ما را با هیچ کس بهیچ وجه وابستگی نمانده است بعد از آنکه بمنزل
شریف معاودت نمودند مرض پیدا شد و در صباح جمعه که
ششم عروض مرض بود و هژدهم شهر محرم الحرام نبض حضرت ایشان
ساقط شد چاشتگاه آثار ارتحال بدار الآخرت از ظاهر گشت
در اثنای این حال چشم مبارک حضرت ایشان بطاق خانه افتاد
و فرمودند که منزل ما روشن شد میفرمودند پیش از فوت بدو سال
که خود را در حالت نزع دیدیم و در آن حال مجلسی بود و لیس عظیم
شائبهٔ کدورتی در حوالی خود مشاهده کردیم و بتلاوت آیهٔ

الکرسی

الکرسی مشغول گشتیم از نورانیت این آیت آن کدورت
محو شد فقیر را درین زمان این سخن بیاد آمد و در خاطر گذشت
که همانا که نورانیت آیة الکرسی ظاهر گشته است زیرا که
تلاوت این آیت ورد حضرت ایشان بود که بعد از صلوات
فریضه چنانکه مشهور است میخوانده‌اند فی الحال بتلاوت آیة
الکرسی مشغول شدم و بعضی از مخادیم بقراءة سورهٔ یس
مشغول گشتند چون لحظهٔ برآمد ناگاه حضرت ایشان فرمودند
که همچنین بروجهی که گویا کسی ایشان را از چیزی خبر داد و این لفظ
فرمودند و فی الحال احرام نماز بربستند و دستها بر سینه نهاده
ابتدا بدعای انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا
مسلما و ما انا من المشرکین ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی
لله رب العالمین لا شریک له و بذلک امرت و انا اول المسلمین کردند
بر سبیل جهر چنانچه طریقهٔ حضرت ایشان می‌بود بی هیچ تفاوت
میان این حال و حال صحت دو رکعت نماز گزاردند در رکعهٔ اول
فاتحه و قل یا ایها الکافرون و در رکعهٔ دوم فاتحه و قل هو الله احد
خواندند چون سلام دادند باز مشغول شدند و دو رکعت دیگر
گزاردند اما تلاوت درین رکعت شکسته می‌شد و بعد سه نوبت

فرمودند اللهم اغفر لی ذنوبی و دعای دیگر نیز خواندند و بعد ازان
باین ذکر مشغول گشتند که یا اسه یا واحد یا احد یا صمد و تشخیص
این بتامل دست داد و این ذکر را مرتبه مرتبه تخفیف میکردند
تا اسه ماند و درین اثنا دست این فقیر را گرفتند و انگشت مسبحه
را سواک ساختند چنانکه سواک مستحبست درحال نزع و بحکم
کما تعیشون تموتون نسبت ایشان را بطریق زمان صحت بازمی
یافت بی تفاوت و هیچ نوعی اضطراب باین راه نیافت و مضمون
المؤمنون ینتقلون من دار الی دار در حق ایشان مشاهد می افتاد و
روزی میفرمودند که اگر کسی را در حالت نزع مرضی متوجه دماغ
باشد غالب انست که چون نسبت و حال این طایفه ملکه وی شده
باشد و در ذات وی متجوهر گشته بعروض این مرض زائل نشود
و متغیر نگردد و بعد از مفارقت روح از بدن حکم وی ظاهر شود
چه تغیر و تشویش عارض مزاج و دماغ است نه عارض حقیقت شخص
تحصیل ملکه در چنین روزی نفع رساند و چون بانگ سنت نماز جمعه
دادند حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان از مقام فنا بدار
بقا رحلت فرمودند هر ذره از ذرات کون از سمک تا بسماک بزبان
مقال و لسان حال بمضمون این ابیات گشادند مرثیه

اینجا

دردا که پاکباز جهان از جهان برفت • پاک آنچنان که آمده بود
آنچنان برفت • جانش که بود همای معارف شکار بود • آواز
طبل شه شنید و روان برفت • غم شد محیط مرکز عالم ز هر طرف
کان مرکز محیط کرم از میان برفت • وها بر غبین که این زمین خاک
جانها زمین رمان که امان زمان برفت • از وی نشان چگونه دهد
کس کاخ محو • در بی نشان نشان خود و بی نشان برفت •
چون مردمان دیده شدم غرق سیل اشک • از بس که آبم از مژه
خون فشان برفت • گفتم برم بشرح غمش زندگی بسر • غم
زور کرد و قوت نطق از زبان برفت • صباح شنبه خلق از
هر طرف از شهر و ولایات متوجه آن منزل شدند سلطان
وقت و افتخار ارباب تاج و تخت شاه روشن دل صافی ضمیر
که از مقام فقر قدم همت بر سریر سلطنت نهاده و بر مسند شاهی
داد عدل و داد گستری داده و قدم از مقام همت فروتر ننهاده
و بمقتضای علو الهمة من الایمان چشم اعتبار بر منصب تاج
و تخت نگشوده مدحت وی از ما فقیران نیاید و نثار حضرت
ایشان علیه الرحمة والرضوان در جمیع اشعار خود چه قصیده
و غزل و چه مسمط و رباعی و قطعه و مثنوی از محض محبت و خلوص

اعتقاد طریق مدح و ثنای وی سپرده اند و دعای بقای دولت
و دولت بقای وی کرده مدحت وی ایشان را شاید از فقیران
جز دعاگویی نیاید حضرت داعی قطب فلک مرحمت و احسان
و مرکز دائره امن و امان ابو الغازی سلطان حسین بهادر
خان اظال الله عمره و ادام دولته و ابّد سلطانه و خلّد ملکه
در آن روز جانسوز و ساعت جانگداز قدم اهتمام از مقام
صدق و ارادت نه از طریق رسم و عادت با وجود مرض و
ضعف بغایت برداشته بحوالی منزل و مقام حضرت ایشان
شتافت و بتهیهٔ تکفین و تجهیز آنحضرت پرداخت با دل
بریان و چشم گریان شاهزادگان عالیمقدار و امرا و وزرا
نامدار و بزرگان روزگار روشنی روزگار در آن تیره روز
محنت اندوز جنازهٔ حضرت ایشان را بدوش ادب برگرفتند
و چون بدشت عیدگاه رسید خلق از هر طرف هجوم کردند
که خود را بجنازهٔ ایشان رسانند اما از غایت کثرت و شدت
ازدحام گنجایش این معنی نبود غوغای عظیم و شورش قوی
برخاست بعضی از امراء عظام سوار شدند و چوبها کشیده
بصعوبت تمام جنازهٔ حضرت ایشان را بمحل نماز رسانیدند

چون

و چون نماز گذاردند حضرت ایشان را بجوار حضرت مخدوم
قدس الله تعالی سره آوردند زمین صدف وار لب بخنده
گشاد و آن در گرانمایه را در سینه جای داد حضرت
پادشاه را بسبب درد پای آرزوی شرف پایهٔ جنازهٔ حضرت
ایشان در دل ماند و این بر زبان می آورده و تحسر و تأسف
می برد شعرای عصر از امرا و فقرا مرثیه و تاریخ گفتن آغاز
کردند و حضرت امیر کبیر آن روشن ضمیر معارف پذیر که
بر خاطر خطیر و ضمیر منیر حضرت ایشان علیه الرحمة و الرضوان
بدین عنوان شرف عبور یافته است که محب و معتقد درویشان
بلکه محبوب و معتقد ایشان **نظم** آنکه کشفی بر دل او زود
نه دیر • راز فردا چه جای دی بلکه پریر • نظام الملة والدین
علیشیر الذی هو مستغن باسمه العالی عن المبالغة فی الالقاب
فنعرض بالاشتغال بالدعاء عن مزاولة الاطناب وفقه الله
لما یحب و یرضاه و جعل فواه خیرا من اولاه مراثی و تواریخ
را اصغا نمودند و هر یک را از شعرا التفات انعام و
اکرام مشرف ساختند خود نیز مرثیه فرمودند و در چشم وفات
حضرت ایشان صلای عام در دادند و خلق را بعیدگاه دعوت

کردند حضرت پادشاه وجمیع اکابر واهالی ومشایخ وموالی وخواص وعوام حاضر گشتند ودران روز مرثیه که حضرت امیر فرموده بودند واعظ بر منبر خواند وچون جهل روز بگذشت حضرت پادشاه برهمین منوال صلای عام درداده‌اند وخلق را بعیدگاه خوانده‌اند وکثرت وازدحام تمام شد وبعد از ان حضرت امیر عمارت عالی برقبلهٔ قبر حضرت ایشان علیه الرحمة والرضوان بنیاد نهادند وجمعی از حفاظ تعیین فرمودند

تم

تاریخ وفات حضرت مولانا

جامی که بود مایل جنت مقیم شد	فی روضة مکرمة عرضها السما
کلک قضا نوشت روان بر در بهشت	تاریخه ومن دخله کان آمنا

تم